

















OEUVRES  
DE BOSSUET

OEUVRES  
DE BOSSUET.





# OEUVRES DE BOSSUET

ÉVÊQUE DE MEAUX

Reproduction de l'édition de 1816-1820 de A. Lebel revue et corrigée

TOME XX.

DEFENSIO DECLARATIONIS CLERICI GALICANI.



PARIS

PAUL MELLIER,

Librairie Ecclésiastique et Religieuse,

PLACE SAINT-ANDRÉ-DES-ARTS, 11.

JACQUES LECOFFRE ET C<sup>e</sup>,

Librairie centrale, Catholique et Classique,

RUE DU POT-DE-FER SAINT-SULPICE, 8.

ADRIEN LECLÈRE ET C<sup>e</sup>,

Imprim. de N. S. P. le Pape et de Mgr. l'arch.  
de Paris,

RUE CASSETTE, 29;

GUYOT PÈRE ET FILS,

Imprimeurs-Libraires à Lyon,

GRANDE RUE MERCIÈRE, 39.

OLIVIER-FULGENCE, IMPRIMEUR-ÉDITEUR, A POISSY

1845

Property of  
**CBSK**

Please return to  
**Graduate Theological  
Union Library**

PQ

1725

A2

1845

V.20

G  
Bg

DE BOSSUET  
ŒUVRES

TABLE DE MATIÈRE

TABLE DES MATIÈRES



JUNE 27

UNION THEOLOGICAL GRADUATE LIBRARY

TABLE

PROPERTY OF  
CB2K

1845

Please return to

Graduate Theological

Union Library



~~2902~~  
~~26556~~  
~~225~~

# DEFENSIO

DECLARATIONIS CLERI GALLICANI

ANNI M. DC. LXXXII,

DE ECCLESIASTICA POTESTATE.



# PRÆFATIO EDITORIS.

---

I. De Declaratione Cleri Gallicani. — II. De auctoribus qui adversus Gallicanam Declarationem scripserunt. — III. D. Bossuet ingenium; ejus in scribendo illo opere consilium; forma quam delineavit, etc. — IV. Operis hujus edendi quæ nostræ curæ fuerint.

Illustrissimi ac reverendissimi Jacobi Benigni Bossuet, Meldensis Episcopi, opus posthumum, *de ecclesiastica Potestate*, a nobis ex autographis codicibus diligenter recognitum, prodit tandem in publicam lucem. Neque nos necesse habemus, id quod solent plerique editores, et auctoris et operis laudes artificioso labore conficere. Quippe satis commendatur et auctor ipso opere, et opus nomine auctoris, quod nomen recordationem habet omni laude majorem. Quapropter satis habebimus quatuor hæc præfari. Primum dicemus de *Declaratione Cleri Gallicani*, quam Meldensis Episcopus susceperat hoc opere defendendam: deinde exponemus qui et quales fuerint illi auctores, qui adversus hanc *Declarationem* stylum acuerunt: postea declarabimus scribendi hujus operis consilium D. Benignus Bossuet quale habuerit, quam ejus formam delineaverit, quamque etiam alteram sequi sibi aliquando proposuerit; de ejus ingenio quoque, et in scribendo, cum moderatione, tum libertate pauca quædam dicturi: denique aperiemus quales extiterint operis edendi nostræ curæ.

I. *Declaratio Conventus Cleri Gallicani* anni 1682 nihil affert novi dogmatis, sed hactenus traditam ab Ecclesia Gallicana et Universitate Parisiensi, *de ecclesiastica potestate* deque Gallicanis libertatibus, doctrinam, perspicua brevitate complectitur. Aderant in illo Conventu præcipui Gallicanarum Antistites, quos inter eminebat Meldensis Episcopus, cui cum omnes eam curam detulissent, ut ad certa capita Gallicanam de ea quæstione doctrinam revocaret, ille rem sic perfecit, ut nihil cum enucleatius, tum etiam in Gallicanæ doctrinæ adversarios moderatius dici posset. Qua propter Declarationi ad unum omnes assenserunt. Nam suarum Ecclesiarum doctrinam in ea videbant, et expositam vere, et iis verbis temperatam, quæ Gallicanæ doctrinæ adversarios lædere non posse viderentur.

Quippe D. Bossuet aures Romanorum teneriores<sup>1</sup> ne offenderet, abstinenterat ab omni censura opinionum ultramontanarum, et, ut eas, si posset, sanaret, stylum suum fecerat quam mollissimum. Sed enim Curia Romana jampridem infensa Gallis, qui de *Regalia* aliter statuerant, quam id quod ipsa sentiebat, bellum sibi indici rata, copias cœpit comparare.

II. Neque ei defuere defensores. Nam non multo post prodit examen auctorum, qui, aut spe, aut ira ducti, præsertim vero opinionibus ipsis, quas ex scholarum suarum disciplina pueri imbiberant, omnes una in Declara-

<sup>1</sup> Vid. Epist. Auxil. ad Hilar. Arelat. in Vit. Hilar. per Honor. N<sup>as</sup>. cœp. XVII. Inter Oper. Leon. Mag. edit. Quesn. in-fol. tom. I, col. 370.



ationem Gallicanam impetum fecerunt; quanquam non iis instructi armis, quibus tanta certamina egebant, quorum tres antesignani: *Doctrinæ Lovaniensium* auctor anonymus, D. Dubois, Professor Lovaniensis, et Marchio de Sarretto\* prælium primi commiserunt: homines ad dimicandum non modo non satis parati, sed ingenio et scientia prorsus impares, qui, neque qua via adversarium suum rite oppugnarent cognitum habebant, neque vero etiam quomodo seipsos lacessiti defendeant.

Vix credebat Episcopus Meldensis, tum anonymum, tum D. Dubois (quoniam Facultas theologica Lovaniensis doctrinæ laude semper floruerat) esse, ut præ se ferebant, Doctores Lovanienses. Itaque non desperabat fore ut eos Facultas Lovaniensis esse suos negaret. Nam, ut ea omitamus quæ ab istis duobus fuerunt in Clerum Gallicanum proterve et intemperanter dicta, nihil aliud fecit anonymus quam priscorum Lovaniensium sententias, a se parum intellectas, satis confuse colligere, quibus summorum Pontificum nunc *superioritatem*, nunc *infallibilitatem* tueri se posse confideret. Sed commilito ejus D. Dubois, theologus acer, idemque levis, tam saepe tamque turpiter allucinatur, ut facile crederes ejus opera fuisse ab adversario quodam, qui eum rideri vellet, sub ejus nomine confecta, nisi ipse se eorum operum auctorem profiteretur: neque Antonio Arnauld<sup>1</sup> assentiri non possis eum hominem vocanti, ut *contumeliosum*, ita *ridiculum scriptorem*: *Un ridicule et outrageux écrivain*. Sed de Marchione de Sarretto quid censebimus, qui nihil non iracunde scribat, qui jubeat *comburi* Episcopos Gallicanæ Declarationis auctores, fautores, approbatores? Quisquis unam aut alteram *antigraphi* ejus paginam legerit, statim intelliget ab equite illo Romano theologiam ne primoribus quidem labris fuisse degustatam, qui etiam latinæ linguæ rudimenta vix didicerat.

Quare nemo anxie quæsiverit quid de talibus auctoribus tandem factum fuerit. Illi enim, vix paucis noti litteratis, nullam gloriæ partem adepti sunt, ne eam quidem quam sibi quidam peperere, cum magnos viros lacessiverunt, ut sibi famam qualemcumque colligerent. Nam eorum libri in bibliothecarum quibusdam angulis hactenus jacent et ignobiliter delitescunt; ut non mirum sit Anton. Arnauld de Curia Romanæ sorte sic deplorasse: *Les Romains sont bien à plaindre, s'ils se croient bien défendus par les sicurs Dubois et Cevolli*; (hic Cevolli ipse est Marchio de Sarretto) *pour moi ce me seroit un préjugé qu'une cause seroit mauvaise, en voyant qu'on l'auroit mise en de telles mains*<sup>2</sup>?

Sed si quis, ea, qua par est, observantia sacrum episcoporum ordinem colit, is non poterit non dolore, turbæ tam contemptæ se addidisse D. Zelepetchimi, Strigoniensem Archiepiscopum et Hungariæ Primatem. Quippe ille, opinionibus ultramontanis plenus, prosilit in medium, censura conficiens Gallicanam Declarationem, quam vocat *erroneam, pestiferam* et *schismaticam*; tanquam existimaret censuram suam eo fore graviores, quo esset acrior et amarior. At vetus proverbium est: *Qui nimis probat, nihil probat*. Itaque eum Archiepiscopum spreverunt omnes immodice severientem: imo ejus censuram adversa censura confixit theologica Facultas Parisiensis; neque perfecti Jesuita Gonzalez, ille qui Strigoniensibus nu-

<sup>1</sup> Let. de M. Arn. cccxvii; tom. v, p. 149. — <sup>2</sup> Lett., cccxii; tom. iiii, p. 408, 409.

\* SIVE SARRETTO.

gis et injuriis pondus addere conabatur, ut non eam Archiepiscopi censuram deleverit sempiterna oblivio.

Nondum ventum erat ad verum certamen; neque enim hostem quominus adoriebantur illi, quos supra nominavimus; sed tantummodo insanis clamoribus, barbarorum more, terrorem injicere velle videbantur; quorum clamoribus auditis, ne se commovissent quidem Patres Gallicani, nisi alii quidam, qui re et nomine theologi dici possent, in certamen descendissent.

Venit primus Emmanuel Schelstratus, bibliothecæ Vaticanæ præfectus, armis accinctus ad pompam magis fulgentibus, quam ad decertandum compositis. Ille pervetustos quosdam Concilii Constantiensis manuscriptos codices, toti orbi hactenus ignotos, promittit ex nescio qua bibliotheca, ubi dudum latuerant, quibus probare se posse putat, decreta Constantiensia sessionum iv et v, quæ fundamenti loco ponuntur in Declaratione Gallicana, fuisse pridem a Patribus Basileensibus adulterata. Gravem profecto accusationem, sed temerariam et falsam, quam diluebat ipsa Basileensium nota probitas et integritas. Neque vero manuscriptorum quatuor Schelstratianorum auctoritas erat talis, ut labefactare posset multo plurimum Constantiensis Concilii codicum, quos Europæ bibliothecæ asservant, auctoritatem. Sed quoniam Schelstratus mira confidentia codices suos objiciebat, ex quibus urgebat excusos omnes codices mancos esse et adulteratos, necesse videbatur accusationem novam, et eam quæ fucum facere posset, confutare. Ergo eam confutat libro v Meldensis Episcopus, et omnem eam rem persequitur ea brevitate ac perspicuitate, ut eum diceres tota in vita nihil aliud fecisse, quam codices adire, excutere, conferre, discernere veros a falsis. Jam quidem Schelstratianas argutias Anton. Arnauld satis refutarat; sed D. BOSSUET illo pressior, firmioribus etiam ac locupletioribus argumentis Schelstratum exagitat, multis quoque additis, quæ Anton. Arnauld non attigerat: uno verbo D. BOSSUET unus rem conficit.

Schelstratus præterea œcumenicum fuisse negat Concilium Constantiense, tum cum sessiones iv et v celebrabantur. Sed in ea questione nihil suum profert; tantum iterat argumenta *Bellarmini* et *Odorici Rainaldi*. Itaque eum habemus una cum illis *Dissertatione prævia*, et lib. v et vi confutatum.

Interea dum Schelstratus inani opera desudabat, et œcumenici Concilii Constantiensis decreta irritis assultibus convellere nitebatur, duo prosilierunt, D. Charlas et Jesuita Gonzalez, ipso Schelstrato in scholasticis concertationibus exercitiores. Erat D. Charlas Gallus presbyter, qui, occasione questionis *de Regalia*, Romam profugus, ibi ediderat tractatum insidiose et fallaciter inscriptum: *De Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ*; in quo tractatu, vir omnium subtilissimus, Gallicanam Declarationem eo argumento impugnabat, quod omnium seculorum traditioni, ut ipse affirmabat, penitus repugnaret<sup>1</sup>. Nos vero dolemus cum Meldensi Episcopo, a viro non mediocriter docto susceptam fuisse eam causam, quæ defendi, nisi malis artibus, non posset. Et quidem in questione male constituta ubique multa et graviter peccat: quin etiam ab universo questionis statu aberrat, sive quæstiones infideliter tractarit, sive de iis a se non satis intellectis temere et inconsiderate cum Clero Gallicano disserere ausus fuerit. Hinc ab illo, ut sæpe observat D. BOSSUET, *summa ipsa rei omittitur, aliena copiosissime pertractantur*, neque ille alia fere

<sup>1</sup> Vid. D. Charl. Diss. præv. libr. iv, v, vi, x, xi; et Corol. pass.

*sectatur quam vana et extra rem; ita ut operis non exigui, post promissam tanto hiatu amplam Declarationis discussionem, vix tertia pars ad eam confutandam collimarit; hinc tot vera falsis, tot certa dubiis miscet: hinc non tam argumentatur, quam lites movet, et cavillationibus atque inanibus quæstionibus Clerum Gallicanum vexat. Omitto quod infenso semper et amarulento animo dira et abominanda in Gallicanos Antistites jacit. Nempe is homo, qui amicissimus et erga episcopalem ordinem obsequentissimus credi velit, hostilem animum ubique prodit, et, Gallicanos Episcopos, sub reverentiæ specie, irrisos et invidiosissime traductos incessit calumniis. Denique ipse sui tam immodicus, quam inverecondus laudator, de tripode semper pronuntiat, rem omnem peragit, aut rationibus ex proprio cerebro ductis, aut auctoritatibus, quas quidem congerit nullas sed plerumque vel perperam, vel extra rem allegatas, vel quas ipse mutilat; ut nemini dubium esse possit, quin ille fucum facere voluerit imperitis, et vana eruditione speciosisque sermonibus Romanorum aures permulcere.*

Thyrus Gonzales, Societatis Jesu præpositus generalis, perversa probabilitatis doctrina egregie confutata nobilis, credidit in Gallicana Declaratione se habiturum unde novos sibi triumphos faceret. Quam dispares vero eos triumphos! Prodigio simile visum est ab tanto viro tam levis armaturæ opus fuisse compositum. Armaturæ autem levitatem dabat, non ingenii mediocritas, sed causæ infirmitas. Etenim error in quacumque causa vitium insanabile est, cui nullum ingenium, nulla ars, nulla doctrina, nulla scribendi exercitatio mederi possit; et veritati necesse est aliquando cedere omnia. Librum R. P. Gonzalez quam levis esset, viderunt ipsi Romani doctores summusque Pontifex. Ex quo libro, si tollerentur paginæ oppletæ locis communibus, non quidem ineruditus, sed inutilibus, quas omnes auctor a Bellarmino mutuatus est; si plurima argumenta, quæ quo subtiliora, eo absurdiora sunt, et plerumque aut res controversas non tangunt, aut etiam, velit nolit Gonzalez, Gallicanæ doctrinæ favent; si denique illa errorum monstra, quæ falso attribuit Gallicanis Præsulibus, eum ut librum, quantus quantus est, illico videas esse *librum triginta paginarum.*

Dum Charlas et Gonzalez Declarationem Romæ oppugnabant, Daguirreus monachus Benedictinus, vir cum paucis tam doctrinæ quam pietatis laude comparandus, Salmanticæ edebat volumen immensum, quo Declarationis doctrinam a se eversum iri sperabat. Erat opus festinationis plenum, in quo Daguirreus quid Gallicani Episcopi dicerent, quid ipse dicere vellet, et quomodo id probaret, vix attendebat; unoque tempore lectoribus suis in seipso illustre exemplum dabat, quam alte inhæreant nobiscum natæ et adultæ opiniones. Nempe earum opinionum, quas, ut et cæteri Hispani, quasi cum lacte suxerat, æstu abreptus, nihil sedate, nihil tranquille de Gallicana doctrina loquebatur; et, quod mirere, is vir in quo erat mirus candor et summa integritas, tamen Clerum Gallicanum nunquam non falso accusabat, eique affingebat errores, quos Galli omnes detestabantur; sic ut Gallicanam doctrinam a Daguirreo tot modis deformatam Episcopi nostri, qui ejus librum legebant, recognoscere non jam possent.

Cæterum Curia Romana non reliquit sine mercede monachum Daguirreum. Nam eum purpura induit; quam quidem purpuram omnes optassent non tali operi, sed ipsi viro, qui omni honore dignus esset, fuisse attributam. Jam enim de Ecclesia optime meritus fuerat Daguirreus, neque



porro destitit factus Cardinalis, multis nempe libris editis, qui hominem demonstrant cum veri et recti tenacem, tum in critica non parum exercitatum. Fuit ille deinceps omnium litteratorum communis Mæcenas, et boni cujusque patronus et defensor.

Cælestinus Sfondratus, ex eodem sodalizio monachus, et apud Helvetios monasterii San Gallensis Abbas, is qui tum famosus, famosior deinde factus est, edito pernicioso illo libro, cui titulum fecit : *Nodus Prædestinationis dissolutus*, eadem quoque via purpuram adeptus est. Ille enim posteaquam de *Regalia*, deque Romani Pontificis supremo dominatu tam prolixè quam intemperanter scripserat, stylum suum in Gallicanam Declarationem exacuit in longissimis dissertationibus.

Eodem fere tempore, Joannes Thomas Rocabertus, ex Dominicano-rum familia, Archiepiscopus Valentinus, ipso Charlas, ipso Cevoli immitior, Episcopos Gallicanos non tam oppugnabat, quam immensa voluminum mole veluti obruebat. Neque vero existimes tam amplum opus aliqua saltem rerum serie ac perspicuitate commendari. Namque Rocabertus tam confusus scriptor, quam fraudulentus disquisitor, et acerbus conviciator, momenta causæ suæ ponderabat non rationibus, sed maledictis, quibus nostros Episcopos perpetuo insectabatur, ubique crepans *anathemata, orcum, tartara*, et alia feralia verba, *satque prostratos adversarios* existimans, *si eos teltris vocibus tanquam pueros terrilaret* <sup>1</sup>. Itaque non immerito Meldensis Episcopus solito vehementius queritur de illo auctore, quod non ea moderatione qua decuerat episcopum, controversias tractaret, sed tanquam exitiale bellum gereret; perinde quasi conviciari idem sit ac ratiocinari.

III. Ille igitur, cum ferret gravissime ortas esse ex ea Declaratione, quæ omnium animos conjungere debuisset, maximas per orbem christianum contentiones; propterea quod clarissimam ejus lucem infirmiores quorundam theologorum oculi ferre non possent, illud apud se reputavit: adhibenda esse ejusmodi remedia, quæ quanto leniora, tanto ad mitigandos animos salubriora essent. Quippe, inquebat, cur Gallicanam doctrinam externi multi theologi aversentur, causa est, non tam contumacia et superbia, quam rei disputatæ insolentia et dogmatum nostrorum ignorantia. Et quoniam videbat Romanorum de Papæ auctoritate falsas opiniones, non modo cum Romanis ingeniis esse natas, sed etiam aliquod fundamentum habere in ipsa veritate, quanquam male intellecta, non poterat non sentire quantæ molis esset opiniones tales revellere ex animis hominum Romanorum. Itaque judicabat opus esse eo defensore, in quo cum plurima scientia et cum multa disserendi arte conjuncta esset summa moderatio: eo, inquam, qui rem tractatam cum vere ac dilucide disputaret, tum etiam lenioribus verbis emolliret id, quod veritatis expertibus durum et asperum videri posset.

Ludovicus XIV, qui inter cæteras multas virtutes, admirabili quadam sagacitate persentiebat quid ingenia valerent, existimavit Meldensem Episcopum eum esse, quo defensore Clerus Gallicanus indigeret, ut collectam a majoribus et hactenus conservatam doctrinæ et pietatis famam tueretur.

Ergo eum jussit Ludovicus Magnus Cleri Gallicani patrocinium suscipere: *Cet illustre Evêque*, inquit Trecensis Episcopus <sup>2</sup>, alter Jacobus Benignus BOSSUET magni Meldensis Episcopi fratris filius, *entreprend par*

<sup>1</sup> Dissert. præv. n. v. — <sup>2</sup> Instr. past. de M de Troyes, du 30 sept. 1729, art XLIII, p 37.

*ordre exprès du feu Roi Louis XIV , de glorieuse mémoire, la défense de LA DÉCLARATION DU CLERGÉ DE FRANCE DE 1682 , dont nous avons remis nous-même un exemplaire entre les mains de ce grand Roi. Cet Ouvrage, que l'auteur a revu plus d'une fois , et peu de temps avant sa mort , doit être regardé comme un des plus précieux monuments de sa profonde érudition, de sa sagesse, de sa modération et de sa piété, de son attachement à la chaire de saint Pierre et à l'unité , et de son amour pour l'Eglise, pour la vérité et pour la paix. C'est ce qui le rend d'autant plus digne de voir le jour , et ce qui nous fait espérer qu'on ne le refusera plus longtemps aux vœux de toutes les personnes qui aiment véritablement l'Eglise et l'Etat.*

Hæc breviter Trecensis Episcopus de Meldensis Episcopi tractatu. Ille, ut jussus erat, nulla mora interposita, operi incubuit, ne Ludovici Magui summæ de se expectationi non responderet.

Is porro erat D. BOSSUET, qui, cum cæteris Gallicæ scriptoribus præstaret dicendi ubertate et copia, tum nullum in ea arte haberet parem, qua arte quidquid tractabat, in eo imprimebat vestigia quædam et roboris et majestatis, atque etiam conjunctæ cum majestate amenitatis. Quippe scribebat nullo apparatu, plane ac dilucide; erat sententiarum placidus lenisque cursus, et orationis non fucatæ naturalis nitor, quo celabatur scribentis industria et operosa concinnitas. Et quidem in ejus libris tam acta sunt verba rebus et res verbis, ut crederes omnia ex sese, nullo auctoris labore, in suum locum prossiilisse. Tamen, id quod mirere, hunc tractatum suum multis lituris, propria manu factis emendavit, suo exemplo docens, non satis esse operi absolvendo ingenium et doctrinam, nisi accedat ea ultima diligentia, in qua auctor, sui ipsius censor castigatoremque, ea omnia accurate retractet, quæ sibi medio in meditationis æstu et scribendi celeritate exciderunt.

Eo autem minus primis ille operum suorum curis indulgebat, quo acutius bonum a meliori secernebat. Itaque ejus summi judicii laus erat, quod abundantiam suam primam plurima litura coerceret; cum contra signum sit mediocrius judicii lituras nescire, et schedas male natas nec politas mittere ad typographos. Nam ut exigui ingenii est sibi plus æquo confidere, ita ingenii excellentis, animadvertere sæpe in seipsum, et opus suum incudi reddere.

Hunc vero suum tractatum Meldensis Episcopus sæpius retractans, hoc tandem perfecit, ut assequeretur argumentandi et gravitatem et perspicuitatem, et ut, si forte brevis est, non sit obscurus; si disputando acer, non nimis; si elegans, non fucatus; si denique abundans, non redundans nec confusus.

Porro D. BOSSUET, qui nullum opus, nisi prius a se diligenter recognitum, publici juris esse voluit, in illo, de quo tractamus, castigando, majorem adhibendam esse diligentiam intellexit; tum quod causæ gravitas id postulabat, tum etiam quod arduum erat, in traditione omnium seculorum sæpius peragenda, de recta via nunquam deflectere.

Enim vero plena est summæ eruditionis *Gallicanæ Declarationis* ista *Defensio*, quæ tot abundat exemplis ex antiquitate petitis, ut solæ auctorum et librorum allegationes volumen non exiguum implerent, in quibus tamen allegationibus nullam videas gloriosam ostentationem; quia nihil, nisi opportune et in loco, allegatum; ut appareat adversariorum ejus theologiam turgidam esse et inflatam, ejus sanam et succi plenam; alteram curiosam et contentiosam, alteram brevem, sobriam et accuratam. Et quidem tanta cautione ab iis abstinebat, quæ essent inutilia, ut vix credibile sit tam

breviter allegari ab eo potuisse omnem traditionis seriem, pro Gallorum doctrina de tot capitibus contra eorum adversarios testificantem. Quod si quis propter molem hujus voluminis dubitabit brevem fuisse in eo componendo Episcopum Meldensem, dubitationem omnem tollet, tum rerum tractatarum infinita multitudo, tum adversariorum, ut infinitæ, ita argutæ sophistica subtilitate difficultates, quas explicare et confutare oportebat. Præterea, ut ait præclare Augustinus <sup>1</sup>, « fit necessitas copiosius dicendi plerumque res » claras, velut eas non spectantibus intuendas, sed quemadmodum tan-  
» gendas palpantibus et conniventibus offeramus. »

Divinus de Episcopi Meldensis magno ingenio, mirifica doctrina et summa concinnitate; nunc breviter dicendum de ejus bona mente et magna indole mansuetudinis et humanitatis. Nam quis non miretur ejus patientiam et moderationem, cum eum animadvertat adversarios habere eos homines, qui disputandi et conviciandi nullum modum tenebant; qui Gallicanam Declarationem non tam impugnabant, quam Gallicanos Præsules atrociter lacesabant. Poterat nullo labore eos furiosos proponere omnium virorum doctorum irrisioni ac contemptui, qui non minus absurdis quam falsis de Papæ dominatu et infallibilitate doctrinis, ejus veram potestatem, et in docendo auctoritatem labefactabant, Ecclesiæque ipsius statum et antiquum ordinem convulsum ibant. Tamen eam semper adhibuit a magnitudine animi ductam moderationem et humanitatem, ut eorum vitia plerumque silentio premeret, eorum virtutes, si quæ forte erant, magnifice prædicaret. Quapropter sæpe eum videas *Bellarmini*, *Odorici Rainaldi*, *Jacobatii*, *Pallavicini*, et aliorum, qui ultramontanarum opinionum, ut nimii, sic improvidi defensores fuerunt, laudes celebrantem. Quoties vero honorifice appellat, non modo DACURREUM, GONZALEM, SCHELSTRATUM, SFONDRATUM, sed ipsos etiam DUBOIS, CHARLAS et ROCABENTUM, qui, propter suam proterviam et maledicendi libidinem, omni indulgentia indigni videri potuissent. Quod si eum causæ suæ et justæ defensionis necessitas eo adigit, ut talium auctorum impotentiam castiget et errores redarguat, tum eum videmus facere invite ut personam gerat reprehensoris; itaque verbis lenioribus objurgationem suam temperare, aliquando suos admonere lectores, improvide, non consulto falsa dogmata imbibisse nostræ doctrinæ adversarios, et cum fundamenta errorum jacerent, non satis animadvertisse quid ex quo sequeretur; cujusmodi reprehensione adversus homines tales, nihil erat mitius et temperatius. Utinam vero, eo exemplo duce, ecclesiastica controversiæ sic tractarentur, ut veritas, amotis partium studiis, quibus obscuratur, emergeret tandem et in clarissima luce versaretur.

Utinam vero ad hujus magni Episcopi exemplum se componant theologi et canonistæ, seu Gallicanas libertates tuentur, seu in Papæ decretis aut bullis quædam reprehendant; nec Curie Romanæ errores cum confutant, summum Pontificem lacescant. Pontificum Romanorum errores Meldensis Episcopus nunquam coarguit, nisi invitus et causæ necessitate compulsus: tanta religione tenebatur Sedis hujus, qua nulla in terris major est et augustior, nedum eam vel verbo violaret, usque eo ut illud ipsum quidam in eo vituperent, cum dicant adulari eum Romanis Pontificibus. Sed longe distant adulari et respectum habere. Nam si privatorum hominum respectum non habere sine justa causa non debemus, quam putamus esse justam causam, cur cum, qui Ecclesiæ caput est et omnium nostrum pater, lacesamus et irriteamus.

<sup>1</sup> Aug. de Civit. Dei. lib. II, cap. I; tom. VII, col. 81.

Nunc dicendum nobis est de hujus operis forma ea quam D. BOSSUET delineavit, deque altera, quam sequi sibi aliquando proposuerat.

Primum operis recognitionem et formam offert editio quæ prodiit anno 1730; nisi quod illa editio adeo mutila est ac manca, et mendis typographicis tot tamque fœdis deformata, ut publicis utilitatibus vix inservire unquam possit.

Sed cum multa intervenissent, de quibus mox dicemus, et cum D. ROCA-BERTUS immensa sua volumina, et suas dissertationes Abbas San-Gallensis edidissent, constituit auctor operis formam delineare, quam exhibet hæc nostra editio; id est eos libros, qui in editione anni 1730 tres primi sunt, tollere, *Dissertatione prævia* eos supplere, reliquum opus in tres partes distribuere.

Verum enim vero nos, quos libros tres suppressere volebat, quoniam eorum summam *prævia Dissertatio* complectitur, ne lectoribus id fraudi esset, non sustulimus; sed ad calcem tomi II rejecimus, ut Appendicis loco essent. Nam illi tres libri non paucas res continent, qui in *Dissertatione prævia* habere locum suum non potuerunt, quæque sunt non parum utiles et ipso genere excellentes.

Ex libro autem eo, qui supradictæ editionis quartus est cogitabat, ut quidem coedimus, tollere ea omnia quæ Gregorium VII tangebant, ne videlicet inaudita ejus audacia infirmiores animi læderentur; cætera ad frontem ponere libri ejus, qui ejusdem editionis quintus est, et eum quintum facere primum. Nam eum ipsum quintum propria manu inscripserat, *Liber primus*, sextum, *Liber secundus*, et sic reliquos, quibus apposuerat numerorum notas eas quas nos executi sumus. Sed quoniam librum quartum reliquit integrum, et res quæ in illo tractantur cum rebus libri sequentis necessaria cognatione connectuntur, non potuimus hos duos libros non in unum componere, quos tamen in duas sectiones dividimus, ut liber qui in editione 1730 quartus est, in nostra editione prima sit libri primi sectio; quintus vero, ejusdem libri primi sectio secunda.

Videri quidem potest liber XI in alienum locum conjectus, et septimus esse debere, tum ut rerum tractatarum series servetur, tum ne defensio capituli IV Declarationis antecedit capituli III defensionem.

Tria responderi possunt: 1<sup>o</sup> Quanquam talis ordo librorum nonnullam ordinis perturbationem haberet, nihil inde accidere detrimenti; qui ordo librorum qualiscumque sit, manent eadem res in singulis libris tractatæ.

2<sup>o</sup> Quoniam caput IV Declarationis tangit ecclesiasticam potestatem in iis quæ ad fidem spectant, tertium eandem potestatem in iis quæ ad disciplinam, Meldensi Episcopo visum fuisse, quæ ad fidem pertinent prius tractanda esse, quam quæ ad disciplinam.

3<sup>o</sup> Tertiam causam afferri ex ipsius consiliis ultimis petitam.

Constituerat enim Meldensis Episcopus, omissa Declaratione, causam suscipere doctrinæ universæ tum Universitatis Parisiensis, tum Cleri Gallicani de potestate ecclesiastica. Quo semel constituto, non erat cur in tractandis controversiis illum ordinem sequeretur, quem ipse in conscribendis Declarationis capitulis olim fuerat secutus. Quare autem Declarationis capita non jam speciatim tangere vellet, causæ tales extiterunt.

Quo tempore libri SFONDRATII et ROCABERTI, nuper in vulgus editi, Episcopum Meldensem compulerunt ut *Dissertationem præviam* compo-neret, erant inter Romanam Curiam et Clerum Gallicanum bella jam composita. Conditionem pacis Curia Romana fecerat talem: bullas suas se



concessuram iis, quos ad episcopatus et ad abbatias Galliae Rex destinarat et nominarat, modo illi declararent, mentem suam non fuisse Cinomillis quidquam decernere, aut peculiarem fidem condere. Quam pacis conditionem cum Curia Romana instantius urgeret, intellexit D. BOSSUET Romanis Pontificibus Declarationem Gallicanam vehementer displicuisse. Ergo is vir, qui pacis, si quis unquam fuit, erat amantissimus, nullas condiciones ad pacem coagmentandam respuendas ratus, modo integra veritas maneret, statim apud se definivit, ut auribus Romanorum tenerioribus parceret, deleret ex suo opere hunc titulum: *Defensio Declarationis Cleri Gallicani*<sup>1</sup>, illum novum faceret, qui nunc est dissertationis: *Gallia orthodoxa, sive vindictae scholae Parisiensis totiusque Cleri Gallicani*, Gallicanam doctrinam defenderet, sed tamen omitteret *Declarationis defensionem*, quia Romani sibi persuaserant Declarationem fuisse eo animo factam, ut fidei quaedam nova formula, canones, fidesque peculiaris, conderentur. Titulum igitur mutabat, non res tractatas. Nam quam doctrinam in Declaratione expresserat, eandem majores nostri sententiam scholae Parisiensis et vocitabant et egregie defendebant.

Ut primum *prævia Dissertationem* legimus, non dubitavimus consilium tale ab Episcopo Meldensi fuisse non modo susceptum, sed perfectum. Nam cum eum in Dissertatione videremus disertis verbis sic dicentem: *Abeat Declaratio quo libuerit; non enim cam... tutandam hic suscipimus*<sup>2</sup>, incredibile videbatur huic Dissertationi addidisse eum ejus Declarationis Defensionem, quam in ipsa Dissertatione, tanquam infectam haberi non nollet.

Nostrae opinioni accesserunt novae conjecturae ex Diario eo quod D. Ledieu, qui Episcopo Meldensi fuit a secretis, composuit; quod Diarium una cum codicibus *Defensionis* nostrae fidei Trecensis Episcopus commiserat, et in quo sic legitur<sup>3</sup>: *M. de Meaux m'a dit ce matin, 28 septembre 1700, en remuant ses papiers, qu'il veut mettre incessamment la dernière main à son ouvrage DE ECCLESIASTICA POTESTATE, qu'il intitule à présent GALLIA ORTHODOXA, etc.*

In altero autem ejusdem Diarii loco<sup>4</sup>: *Le 22 septembre 1701, M. de Meaux m'a demandé son traité DE ECCLESIASTICA POTESTATE, dont il a seulement retenu les premiers livres de la dernière révision et correction sous le titre de GALLIA ORTHODOXA, contre Rocaberti, etc.* Significat D. Ledieu *prævia Dissertationem*, quae *Defensionis* trium priorum librorum loco erat. Nam in ea confutatur Rocabertus, qui in reliquo opere ne semel quidem nominatur.

His fere omnino persuasi fueramus, codices, qui in nostras manus venerant, non eos esse, quos Meldensis Episcopus ultimo recognoverat, quamquam omnibus prope paginis multa ipsius manu animadversa et addita videremus. Itaque Trecensem Episcopum adivimus, ab eo sciscitaturi, quos codices habebamus, an illi ipsi essent, quibus ultimam manum Episcopus Meldensis addidisset. Dubitationem omnem sustulit Episcopus Trecensis. Nam nobis amice respondit, se valde mirari, non ei nos omnem fidem habere neque animo reputare quam sua interesset patrum sui opus sincerum in lucem prodire: nos habere operis ejus codices qui supererant omnino omnes, neque ullos sibi fuisse unquam cognitos aut visos: nos

<sup>1</sup> Vid. Diss. præv. n. vi, x. — <sup>2</sup> Dissert. præv. n. x. — <sup>3</sup> Journ. eccl. E. circ. medium. — <sup>4</sup> Ib. col. G. p. x.



tamen non fuisse male auguratos ; nam Episcopum Meldensem consilium cepisse tale , quale is in sua Dissertatione prae se tulit ; sed ne id perficeret , fuisse eum et multis negotiis et mala valetudine impeditum : quare insistendum esse in iis codicibus quos ipse ad nos miserat , quos esse sinceros et ultimis ex curis profectos persuadebant , tum multae correctiones autographae , tum etiam plurima additamenta , quae manu propria Episcopus Meldensis exararat.

Cæterum judicare ex antedictis Lectores possunt , quod ultimam hanc recognitionem non fecerit Episcopus Meldensis , nihil inde perire publicae utilitati. Neque enim res alias fuit dicturus , aliamve doctrinam secuturus : alium tantum titulum facturus erat , quædam etiam Romanæ Curiae ingrata expuncturus , quæ , ut ipsius verbis utar , *ei displicere possent , non ex doctrina ipsa , sed ex tradendæ doctrinæ ratione* <sup>1</sup>.

Nos vero etsi et summum Pontificem , ut catholicum decet , reveremur , et operis hujus formam talem fuisse optamus , in qua Romanæ Curiae Episcopus Meldensis maxime indulsisset , tamen nostri muneris esse arbitratus sumus , nihil operæ nostræ ad magni BOSSUET operam admiscere ; non modo ejus tractatus formam non mutare , sed ne verbum quidem addere vel detrahere ; præsertim cum id nobis Episcopus Trecensis etiam atque etiam mandarit.

Nam nobis formam eam , quam ultimam sibi proposuerat Episcopus Meldensis , exhibere facillimum fuisset. Quippe titulo mutato , omissis Declarationis Gallicanæ quatuor capitibus , paucis quibusdam aliter enuntiatis , quæ paginas duas vix implerent , et pro his verbis quæ sæpe occurrunt : *Hæc docent in sua Declaratione Præsules Gallicani , his aliis positis : Hæc Ecclesia Gallicana et Universitas Parisiensis semper docuerunt* , ultimam recognitionem hujus operis ab Episcopo Meldensi meditatam , tu erudite Lector , perfectam haberes , et nomine mutato , esset pura *Defensio Declarationis Cleri Gallicani*.

Speramus autem non tibi ingratum fore , quod tibi Episcopi Meldensis consilium ultimum exposuerimus , cum videre jam possis eum magnum virum non recusasse , quin opus suum totum retractaret , eam unam ob causam , ne concordia Gallicanæ Ecclesiæ cum Romana læderetur. Quippe docere volebat , non pugnare ; ad ipsam causam accedere , non , ut ipse dicebat , *causæ satis per se gravis cursum , accersitis difficultatibus impedire* <sup>2</sup>.

Nunc breviter dicendum de operis singulis partibus.

*Pravæ Dissertationis* Trecensis Episcopus participem fecerat prorsus neminem , non ipsum Ludovicum Magnum , cui , propter causas nobis incognitas , dederat *Defensionis* id exemplar quod erat prioris tantum recognitionis ; non dederat additamenta multa quæ in codicibus ultimæ recognitionis auctoris manu scripta erant. Nos primi omnium sumus , qui hanc Dissertationem legimus , quam ultro divulgamus , eruditorum manibus sæpè tractandam et evolvendam.

Dissertationem hanc composuit in ultima senectute Episcopus Meldensis , corpore infirmo , viribus ingenii non debilitatis , ut neque scribendi moderatione et amore concordiae.

In eo opere , quanquam a nominanda Gallicana Declaratione consulto

<sup>1</sup> Dissert. pravý, n. x. — <sup>2</sup> Lib. vi, cap. v.

abstineat, tamen egregie ostendit « hujus Declarationis doctrinam ab illa doctrina toto orbe multis abhinc seculis notissima, quam Parisiensium vocant, nulla ex parte esse diversam; proindeque Declarationis doctrinam damnari non posse ut hæreticam et schismaticam, cum Parisiensium sententia manserit semper inconcussa et censuræ omnis experta. »

Tanta est in illa Dissertatione sermonis ubertas, perspicuitas, concinnitas, ingenique vis ac sagacitas, ut ubique magnum dicendi et disserendi artificem ac doctorem D. BOSSUET facile recognoscas.

Qui sui non dissimilis est in *Defensione* quæ sequitur, in qua omnia tractantur, tum vere, tum enucleate, sic ut veritas in clarissima luce versetur. Nihil autem profert suum; promit omnia de fontibus apertis Scripturæ et Traditionis; ita ut ipsi de se hoc gloriari liceat quod olim dicebat Leo Magnus: « Non novæ prædicationis est (doctrina mea); ... in nullo discedens ab ejus fidei regula, quæ evidenter a nostris vestrisque est defensa majoribus. »

In prima parte, evolutis ab omni antiquitatis memoria ad decimum usque seculum omnium populorum gestis, probat, « semper et ab omnibus hoc fuisse creditum: nempe ambas potestates, ecclesiasticam et civilem, suo in genere rebusque suis, sub Deo et post Deum primas esse, unique Deo subditas; neque alteram potestatem ab altera deponi et in ordinem cogi posse. »

In secunda parte opinionem *superioritatis* ejus, qua Papæ potestas ipsa Conciliorum œcumenicorum potestate potior asseritur, eo convellit, quod talis *superioritas* Constantiensis œcumenici Concilii canonibus proscripta fuerit. »

Tertia parte, ut pontificiam hanc *superioritatem* configat, et novam Ultramontanorum doctrinam de Papæ infallibilitate eodem ictu confodiat, aggreditur omnem Traditionem revolvere, atque ex ea ostendere « has opiniones toti antiquitati prorsus incognitas fuisse, atque adeo esse falsas: semper a Patribus et a Conciliis in universalis Ecclesiæ consensione fuisse repositam vim illam irreformabilem et irretractabilem, quam in ævum duraturam Christus Ecclesiæ promisit. »

Exacto opere, pro clausula ponit Meldensis Episcopus Corollarium, in quo non tantum probat, sed veluti ponit ob oculos hanc propositionem: A Gallis primatum Romanum et Sedis apostolicæ majestatem exquisitori ratione propugnari, confirmari, illustrari, quam ab Ultramontanis doctoribus, qui novellas, sive adinventiones, sive adulationes, sive potius ludibria sectantur. Aperit incommoda, absurda, falsa, in quæ se inducant illi viri sanctæ Sedis studiosi quidem, sed adeo improvidi, ut ejus auctoritatem odiosam, invidiosam, contemnendam reddere velle videantur. Illius Corollarii pressa oratio est: in eo tot sunt sententiæ quot verba, plurimorumque voluminum instar haberi potest.

IV. Dicendum nunc quales extiterint operis hujus edendi nostræ curæ. Cum primum hoc oneris nobis imponebat Episcopus Trecensis, veriti sumus ne illius mole gravaremur, necnon id deponere conati sumus: quosdam etiam nominabamus, a quibus illud oneris melius sustineri posset. Sed mandatum dabat is Episcopus, quem nos summa reverentia colebamus: ii amici cohortabantur, quos de republica christiana bene meritos, non audire, quanquam invite, non potuimus.

Ergo Episcopi Trecensis jussu difficilem provinciam suscepimus, qui postquam nobis commisit operis manuscriptos codices, nos, iis inter se collatis, eos selegimus, qui ipsius Meldensis Episcopi manu plurimum emendati erant, et multis in locis, imprimis lib. v et vi, aucti ac locupletati. Hinc fit ut nostra hæc editio sit editione anni 1730 multo absolutior, etiam ad fidem autographorum multo emendatior. Porro illi codices sedulo asservantur, futuri aliquando, si opus fuerit, nostræ in illis exhibendis incorruptæ diligentiae, sinceri testes.

Multa etiam D. BOSSUET aut ipse sustulerat, præsertim ex secunda et tertia parte, et ex Corollario, aut, ut a descriptore tollerentur, quibusdam notis significarat. Nempe ea omnia conjecerat in *præviam Dissertationem*, præterquam libri x caput unum totum, quod omnino aboleri iusserat. In eo autem capite referebantur Acta sancti Eusebii Presbyteri et Martyris, quæ acta Meldensi Episcopo, postquam in ea diligentius introspexisset, visa fuerant insincera, aut saltem dubiæ auctoritatis. Nos illud caput ad calcem Appendicis rejecimus, ne quid in nostra editione desiderari videretur.

Illud quoque hic a nobis observari oportet, Meldensis Episcopi morem perpetuum fuisse uti schedulis, in quibus ea scriberet, quæ in locis emendatis ad continuandum sermonem necessaria essent. Talium schedularum tres aut quatuor deerant, sive amissæ illæ fuerint, sive eas ipse in suo loco ponere omiserit. Quare eas, necessitate cogente, supplevimus, quas facile agnoscas, ut pote typis italicis editas, nec non etiam parentheses interclusas.

Quamvis non parvi laboris erat talis editio, nihil tamen prætermittere constitueramus, unde in publicum utilitates nonnullæ existere possent. Ergo auctoritates omnes in toto tractatu allegatas cum ipsis auctorum libris contulimus, eaque resarcivimus quæ erant a descriptoribus, aut omissa, aut mendose scripta; et, ne quid deesset, allegationes ita ad marginem expressimus, ut illæ plerumque tum novas editiones, tum etiam veteres, quibus utebatur Meldensis Episcopus, una complectantur. Addidimus, prout sese dedit occasio, notas nonnullas tam historicas, quam theologicas, atque etiam criticas \*.

Totum illud opus Gallicum fecimus de mandato Episcopi Trecensis, et separate edidimus. Nam consentaneum videbatur ut Gallicanarum libertatum defensionem Galli homines sua in lingua expositam viderent.

Erit de illa qualicumque nostra opera, sive notis, sive versione Gallica lectorum iudicium. Quod si quid nobis, sive erroris exciderit, nos, utpote imbecillitatis nostræ conscii et solius veritatis amore ducti, errorem corrigere et in una veritate acquiescere desideramus. Itaque, sive amici erunt qui nostras curas redarguent, sive inimici, modo bene redarguant, gratum nobis facient. Memores quippe sumus Augustinianæ illius sententiæ<sup>1</sup>: « Nullus reprehensor formidandus est amatori veritatis. Si ergo » inimicus insultat, ferendus est; amicus autem, .... si docet, audiendus. »

<sup>1</sup> Aug. lib. II de Trinit. præm. tom. VIII. col. 772.

\* Hæc notas ex parte retinuimus, quarum tamen nonnullas nimis prolixas contraximus (*Edit. Fersal.*)

*Excerpta ex Epistola Gallica illustrissimi ac reverendissimi Jacobi Benigni Bossuet Trecentis Episcopi, 31 augusti 1735.*

J'ai été aussi surpris que vous d'apprendre qu'on venoit de donner au public la première partie de l'ouvrage (*les trois livres qui sont les premiers dans l'édition latine de 1730 avec une traduction,*) et qu'on promettoit de donner incessamment le reste. Comme je n'ai eu aucune part, telle qu'elle puisse être au monde, ni à cette traduction, ni à la publication, et que je ne sais ce que c'est que tout cela, j'ai différé à vous écrire, que je me fusse informé à Paris de ce qui s'est passé à ce sujet....

Ce que j'ai appris, que d'habiles connoisseurs ne sont que médiocrement satisfaits de l'ouvrage en question, m'en donne une assez mauvaise opinion, et ne me fait pas perdre la vue d'une bonne traduction et d'une bonne édition, s'il y a moyen. Ainsi si celui qui a si bien commencé, n'est pas assez dégoûté de continuer par ce qui vient d'arriver, j'aurai une très grande satisfaction qu'il voulût bien continuer cet ouvrage, auquel je joindrai toute mon autorité, si on me laisse faire, et si des puissances supérieures ne m'en empêchent point. C'est ce qui dépendra des circonstances, du temps et de la disposition des têtes et des cœurs... Je remédierai aisément avec le secours de gens habiles et de l'excellent traducteur, aux corrections qu'il faudra faire sur quelques citations fautives... Au reste, je n'ai point du tout perdu l'idée, ni de la personne, ni du mérite, ni des talents de M\*\*\*. Je suis rempli d'estime et d'amitié pour lui; et dès que son cœur est prévenu en faveur de M. de Meaux, comme il me l'a toujours paru, et qu'il conserve quelque amitié pour moi; il est difficile que son génie, son bon goût et son esprit ne répondent pas du succès de ce qu'il voudra bien entreprendre; surtout s'il est à portée d'agir sur cela de concert avec M\*\*\*, que ses seules occupations ont détourné de ce travail; mais qui m'a promis de donner à la révision de cette traduction toute son attention et tout son temps.

BÉNIGNE, évêque de Troyes.

---





# CLERI GALLICANI

DE

## ECCLESIASTICA POTESTATE

### DECLARATIO

DIE DECIMO NONO MARTII 1682.

---

Ecclesiæ Gallicanæ decreta et libertates a majoribus nostris tanto studio propugnatas, earumque fundamenta sacris canonibus et Patrum traditione nixa multi diruere moliantur; nec desunt qui earum obtentu primatum beati Petri ejusque successorum Romanorum Pontificum a Christo institutum, iisque debitam ab omnibus christianis obedientiam, Sedisque apostolicæ, in qua fides prædicatur, et unitas servatur Ecclesiæ, reverendam omnibus gentibus majestatem imminuere non vereantur. Hæretici quoque nihil prætermittunt, quo eam potestatem, qua pax Ecclesiæ continetur, invidiosam et gravem regibus et populis ostentent, iisque fraudibus simplices animas ab Ecclesiæ matris Christique adeo communione dissocient. Quæ ut incommoda propulsemus nos Archiepiscopi et Episcopi Parisiis, mandato regio congregati, ecclesiam Gallicānam representantes, una cum cæteris ecclesiasticis viris nobiscum deputatis, diligenti tractatu habito, hæc scienda et declarada esse duximus.

## I.

Primum : beato Petro ejusque successoribus Christi vicariis ipsique Ecclesiæ rerum spiritualium et ad æternam salutem pertinentium , non autem civilium ac temporalium , a Deo traditam potestatem, dicente Domino, *Regnum meum non est de hoc mundo*<sup>1</sup>, et iterum, *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo*<sup>2</sup> ; ac proinde stare apostolicum illud : *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit : non est enim potestas nisi a Deo : quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt. Itaque qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit*<sup>3</sup>. Reges ergo et principes in temporalibus nulli ecclesiasticæ potestati Dei ordinatione subjeci, neque auctoritate clavium Ecclesiæ, directe vel indirecte deponi, aut illorum subditos eximi a fide atque obedientia, ac præstito fidelitatis sacramento solvi posse ; eamque sententiam publicæ tranquillitati necessariam , nec minus Ecclesiæ quam imperio utilem , ut verbo Dei, Patrum traditioni et sanctorum exemplis consonam, omnino retinendam.

## II.

Sic autem inesse apostolicæ Sedi ac Petri successoribus Christi vicariis rerum spiritualium plenam potestatem , ut simul valeant atque immota consistent sanctæ œcumenicæ Synodi Constantiensis a Sede apostolica comprobata, ipsoque Romanorum Pontificum ac totius Ecclesiæ usu confirmata , atque ab ecclesia Gallicana perpetua religione custodita decreta de auctoritate Conciliorum generalium, quæ sessione quarta et quinta continentur, nec probari a Gallicana ecclesia , qui eorum decretorum, quasi dubiæ sint auctoritatis ac minus approbata , robur infringant, aut ad solum schismatis tempus Concilii dicta detorqueant.

## III.

Hinc apostolicæ potestatis usum moderandum per canones spiritu Dei conditos et totius mundi reverentia consecratos : valere etiam regulas, mores et instituta a regno et ecclesia Gallicana recepta, Patrumque terminos manere inconcussos ; atque id pertinere ad amplitudinem apostolicæ Sedis , ut statuta et consuetu-

<sup>1</sup> Joan. xviii, 36. — <sup>2</sup> Luc. xx, 25. — <sup>3</sup> Rom. xiii, 1, 2.

dines tantæ sedis et ecclesiarum consensione firmata, propriam stabilitatem obtineant.

## IV.

In fidei quoque quæstionibus, præcipuas summi Pontificis esse partes, ejusque decreta ad omnes et singulas ecclesias pertinere, nec tamen irreformabile esse judicium, nisi Ecclesiæ consensus accesserit.

Quæ accepta a Patribus ad omnes ecclesias Gallicanas atque episcopos iis Spiritu sancto auctore præsidentes, mittenda decrevimus; ut idipsum dicamus omnes, sinusque in eodem sensu et in eadem sententia.

---

# GALLIA ORTHODOXA

SIVE

## VINDICIÆ SCHOLÆ PARISIENSIS

TOTIUSQUE CLERI GALLICANI

ADVERSUS NONNULLOS.

---

DE CAUSIS ET FUNDAMENTIS

HUIUS OPERIS

BRÆVIA ET THEOLOGICA DISSERTATIO.

---

- I. An tacere oporteat Gallos, erroris ac schismatis ab Illustrissimo Roberto et aliis, apud summum Pontificem accusatos.

Aggressuro gravissimam quæstionem, veteremque scholæ Parisiensis, imo vero totius Ecclesiæ Gallicæ sententiam ab omni erroris suspicione defensuro, multa sane occurrunt, quæ a scribendo deterreant, multa quæ impellant. Detinet imprimis illa insita pectori Sedis apostolicæ reverentia, atque in ejus laudem propensio singularis, omni quidem tempore, (quippe quæ ab ipsa fidei catholicæ ratione ac professione profecta sit) nunc autem vel maxime sub Innocentio XII, optimo, justissimo, beneficentissimo Pontifice ac parente, cujus in obsequium prout Regis, nunti, ac totius regni christianissimi voluntates. Etsi enim satis robustus consilium, ego et cæteri Episcopi ac Theologi Gallicani, prisca illa sen-



tentia, quam Parisiensium et Gallicanam vocant, amplificari, commendarique Sedis apostolicæ majestatem; tamen, vel in speciem a nobis imminutam videri, idque a tot adversariis per universum orbem tantis jactari clamoribus, molestissimum est. Ac profecto, si ab iniuriis censoribus impetrari potuisset ut nos tranquillos sinerent in Ecclesiæ catholicæ, et fidei apostolicæ sinu conquiescere, tutiore conscientia sileremus. Sed enim gravior nos cura sollicitat, totocitilibris, atque etiam recentissimis illustrissimi Pocaherti, Archiepiscopi Valentini, præ grandibus scriptis, datis quoque litteris ad optimum Pontificem, erroris ac schismatis, quin etiam hæresis postulatos. Quam accusationem si taciti ferimus, priusquam illud Galliæ semper orthodoxæ evanescit decus; eaque gloria, quam apud plebes nostras in Christo nos habere oportet, concidit. Quo loco commemorare non piget eos qui scripserint in his qui em quæstionibus de summa catholicæ fidei agi, quasi nunc primum in Ecclesia audiantur, non autem a tot seculis, nullo erroris, nullo schismatis metu, pertractatæ fuerunt.

II. Duo libelli memorantur, una cum censura illustrissimi Archiepiscopi Strigoniensis.

Ac primum divulgati libelli duo, quorum alteri titulus: *Ad illustrissimos et reverendissimos Galliæ Episcopos disquisitio theologico-juridica super Declaratione Cleri Gallicani facta Parisiis 49 Mart. 1682*<sup>1</sup>. Alter inscribitur: *Doctrina quam de primatu, auctoritate, et infallibilitate Romanorum Pontificum tradiderunt Lovanienses sacre theologiæ Magistri, ac Professores tam veteres quam recentiores, etc. Declarationi Cleri Gallicani de ecclesiastica potestate nuper editæ, opposita*. Uterque anonymus; utroque nobilissimæ scholæ Parisiensis, totiusque adeo Cleri Gallicani antiquissima sententia non tantum impugnatur, verum etiam proscribitur, ut « quæ faveat hæreticis, Romanum Pontificem dignitate » primatus, divina ei ordinatione constituti, exuat, ac Sedem » apostolicam labefactet; quin etiam excuscitet Wiclefi errores » » Constantiensi Concilio condemnatos<sup>2</sup> ». Miram rem! ut quod Synodus Constantiensis de suprema Conciliorum auctoritate sanxerit, in Wiclefo ipsa proscripserit, *Doctrinæ Lovaniensium* quis auctor fuerit, etiamnum ignoramus. Nicolaus Dubois sacrarum litterarum in Universitate Lovaniensi Professor primarius, se ipse *Disquisitionis* auctorem professus, parum probatus suis, clamo-

<sup>1</sup> Vid. præf. aut. in append. — <sup>2</sup> Doct. Lov. præf. Vid. disquis. art. iv, p. 21, 22.

sior scilicet, quam doctior, alias scriptiunculas sparsit, ut, si non vi ac pondere, nos numeros saltem premere velle videatur. Atque hæc apud vicinos Belgas agebantur. Verum ex longinquo gravioris belli metus; nec jam disquisitio aut tractatio, sed censura. Nempe illustrissimu Georgius<sup>1</sup>, Strigoniensis Archiepiscopus, ac regni Hungariæ Primas, ostentata primum Concilii nationalis auctoritate, (credo ut Clero Gallicano parem Hungarici Cleri auctoritatem opponeret) ipse interim, dum præfata Synodus suos tempore celebretur, cum quinque fortasse vel sex Episcopis non est veritus, tot Gallicanorum Episcoporum, ipsiusque adeo Ecclesiæ Gallicanæ, ut quidem ipse perhibet, « decreta configere, propositiones interdiceret, proscribere, prohibere, ut quæ christianis aurbus absurdæ, ac plane detestabiles, noxiæ, periculosæ in fide, ac » per Hungarici quoque regni provincias a satanæ ministris disseminatæ, blandæ pietatis specie schismaticum virus instillent<sup>2</sup> ». En schismatis rei ac satanæ ministris venena subministrant tot catholicarum Ecclesiarum præsides, Sedis apostolicæ communicatores; certe, ut cætera omittamus, intacta, innocuaque doctrina, quam nulla unquam Ecclesiæ censura proscripsit. Id enim primum omnium, ac solus remansurus Strigoniensis Archiepiscopus prolato iudicio fecit, sibi ipse contrarius: quippe qui de nostra doctrina sententiam tulerit, simul pronuntiaverit, « ad solam Sedem apostolicam divino et immutabili privilegio spectare, ut de controversiis fidei iudicet ». Qua de re non est hic dicendi locus.

### III. Eminentissimi Cardinalis Daguirrei sententia.

Cæterum Hispani cum Belgis coronæ suæ subditis concinunt. Primus omnium vir eruditissimus atque amicissimus, ac multis jam titulis clarus, nunc etiam Romana purpura decoratus, F. Josephus Daguirreus volumen ingens edidit, cuius inscriptio est: *Auctoritas infallibilis, et summa cathedræ sancti Petri, extra et supra Concilia quælibet, atque in totam Ecclesiam denuo stabilita, etc: sive Defensio cathedræ sancti Petri adversus Declarationem nomine illustrissimi Cleri Gallicani, editam Parisiis, die 49 Mart. MDCLXXXII.* Et is quidem passim inculcat doctrinam eam quam tradit, « fide divina et catholica certam, quæ proinde sine » hæresi negari non possit; opinionem negantem refutandam tantumquam hæreticam<sup>3</sup> », alibi ex Melchione Cano « erroneam; declarationem autem ab Episcopis Gallicanis revocandam publice,

<sup>1</sup> Zelepechimi. — <sup>2</sup> Cens. Hungar. Vid. in Vind. doct. maj. schol. Paris. — <sup>3</sup> Disputat. xxii. n. 16, 17, 18, etc.

» ac penitus abolendam; cum singulæ ejus theses gravissimis  
 » censuris notatæ inveniantur ab omnibus fere catholicis scripto-  
 » ribus doctoribusque, et nuperrime a censoribus Romanis <sup>1</sup> ».  
 Quade re nihil inaudivimus. « Cæterum, inquit <sup>2</sup>, in hac flo-  
 » rentissima Academia Salmanticensi, cæterisque Hispaniæ, ubi  
 » nemo curialis est, omnes uno animo illas theses diris, et exe-  
 » crationi devovent, idque palam testabuntur, si pontificium de  
 » ferenda judicio mandatum accesserit ». Hæc vir optimus et can-  
 didissimus hostili nimis animo, ac gentis suæ præjudiciis actus in  
 Gallos curiales visos, quod avitam doctrinam tueantur, eam  
 quam Hispani quoque et Belgæ antiquitus propugnauerint. Scilicet  
 curialis Tostatus Salmanticensis Academiæ lumen, ipsi eminentis-  
 simo Daguirreo *Hispaniæ Salomon* <sup>3</sup>; curialis Adrianus VI Papa,  
 columen Lovaniensis Academiæ, aliique omnes statim cum laude  
 appellandi, qui Parisiensium sententiam toto orbe celeberrimam  
 et ab omni nota integram, tum cum Galli Hispanique ac Belgæ  
 mirum in modum consentirent, acceptam a majoribus, penitus  
 imbiberunt.

Quin etiam scriptor clarissimus, nec unquam sine honore  
 nominandus, cum tot ac tantos appellaverit, qui Parisiensibus  
 consentirent, mirari se dicit, in tanta eruditionis luce, quanta  
 et qualis fulget in hoc politissimo seculo, potuisse existere,  
 præsertim Lutetiæ Parisiorum qui revocarent ab Orco opinio-  
 nem illam de potestate Synodi œcumenicæ supra Papam <sup>4</sup>. Ab  
 Orco! sententiam, quam tot viri pii doctique, neque Galli nostri  
 tantum, verum etiam Itali, Hispani, Belgæ, ipso etiam teste,  
 propugnarint. Quo quid est iniquius comparatum?

Cum autem sic exarserit vir mitissimus, tamen pro æquitate  
 sua, *ab omni censura abstrahendum docet* <sup>5</sup>: memor scilicet severi  
 diplomatis Innocentii XI, anno 1679 districtæ « præcipientis,  
 » in virtute sanctæ obedientiæ, omnibus catholicis scriptoribus, ut  
 » caveant ab omni censura et nota, et a quibuscumque con-  
 » vicis, contra eas propositiones, quæ adhuc inter catholicos  
 » hinc inde controvertuntur, donec a sancta Sede, re cognita,  
 » super eisdem propositionibus judicium proferatur ». Quæ sane  
 præcepta quam observaverit, qui diris, qui execrationi, ut ab  
 Orco revocatam, contrariam sententiam devovent, ipsi estiman-  
 dum relinquimus. Sane pro virili parte id agit, ut ab omni cen-  
 sura in Parisiensium sententiam, *saltem directe lata* <sup>6</sup>, abstinem-

<sup>1</sup> Disp. VII, n. 16. — <sup>2</sup> Disp. XL, n. 17. — <sup>3</sup> Disp. XVI, n. 62. XXII.  
 n. 59. — <sup>4</sup> Ibid. XXXVI, n. 2. — <sup>5</sup> Ibid. XXII, n. 2, 3. — <sup>6</sup> Disputat.  
 XXII, n. 3, 18.

dum putet, quod id ad solam Sedem apostolicam spectet. His quidem verbis haud obscure visus arguere Strigoniensis Antistitis immodestiam, qui nec a directa censura temperaverit, ut vidimus.

#### IV. Reverendissimus Pater Thyrsus Gonzalez.

Majorem tamen in modum eam censuram commendat P. Thyrsus Gonzalez <sup>1</sup>, non sine honore appellandus, quippe societatis Jesu Præpositus generalis, et impugnata acriter probabilismi sententia nobilis. Ipse Parisiensium doctrinam ex Bellarmini decretis plane falsam, et hæresi proximam, « nec modo ignotam omnibus, » quorum sanctitatem solemnī cultu Ecclesia declaraverit, sed » etiam a gravissimis doctoribus gravi censura perstrictam, ut » nempe vel temerariam, vel erroneam, vel hæresi proximam, vel » Ecclesiæ perniciem afferentem <sup>2</sup> » : quæ statim in præfatione professus, progressu operis, stabilienda pollicetur.

#### V. Illustrissimus Rocabertus, Archiepiscopus Valentinus, omnium immitissimus.

Sed profecto unus omnium longe acerbissimus, immeritæ Galliæ bellum indixit, illustrissimus ac reverendissimus Rocabertus \*, Archiepiscopus Valentinus. Primum enim, ac statim operis ab initio, ita constituit, quæstionem <sup>3</sup> : « Gravissima catholicos » inter et hæreticos, circa Romani Pontificis infallibilitatem, semper » existit controversia, quæ præcipue a Constantiensis et Basileensis » Concilii temporibus, ad hanc usque ætatem utrinque acriter » decertatur ». Pessima fide : id enim agit statim, ut, qui infallibilitatem illam non admiserint, pro hæreticis habeantur; tum subdit : « Hæretici enim, utpote infensissimi pontificiæ auctoritatis » inimici, negativæ assertioni tenaciter adhærent; orthodoxi vero,

<sup>1</sup> Gonz. de infall. R. P. disput. XI, sect. VI, p. 593. — <sup>2</sup> Ibid. disp. I, sect. I, § 3. n. 2. Disput. XII. Per totam præf. p. 14. n. 23.

\* Joannes Thomas Rocabertus, ex Dominicanorum familia, per varios dignitatum gradus ordinis sui præpositus generalis, deinde Archiepiscopus Valentinus, etc., eo ut probaret se summi Pontificis studiosum, et supremi ejus dominatus strenuum defensorem, tria volumina in-fol. Valentini anno 1693 et 1694, typis mandavit, plena opinionum quibus sanctæ Sedis majestas non tam amplificabatur quam minuebatur. Postea idem collecta variorum de eadem re scripta, suis sumptibus Romæ recudit, XXI vol. in-fol. sub hoc titulo : *Bibliotheca Romana Pontificia*. Ejus tractatus de *Pontificiæ auctoritate* Gallis vehementer displicuit. (*Edit. Paris.*)

Rocab. de R. P. infall. tom. I, præfat. p. 1.

» quorum catholica iacet visceribus religio, affirmativæ constantissime pro aris et focis insistant ». En quid hæretici, quid orthodoxi et catholici, « quis religio, cordi est », sentiant; pro quo hi depugnent tanquam « pro aris et focis », tanquam pro re sanctissima ac sacratissima, hoc est pro religione, pro fide. Quid ergo cæteri? Quid aliud quam hæretici, ararumque ac sacri faci hostes habeantur? Atque ita ab ipso limine constitutus quæstionis status.

Atqui, te ipso teste, eam quoque sententiam propugnarunt catholicissimi, Almainus, Gerson ille, ut ipse memoras, « D. Bernardo » consonans mirifice, celebris Gallicanus scriptor. Parisiensis Canonicellarius <sup>1</sup> : neque is profecto solus; *his adhæret Driedo* <sup>2</sup>, non is quidem Gallus e Parisiensium schola, sed Belga, Lovaniensis sæe Academiæ decus. Quid Alphonsus de Castro? *Prædictis*, inquit <sup>3</sup>, consonat : neque ille sane Gallus, ex inelyta Hispanica natione, Franciscanoque ordine, patrum nostrorum memoria theologus nobilis. Quid autem quatuor nomines ad Gallorum inviam? Nostri quasi hos tantum adstipulatores habeant, alios prætermittis toto orbe celeberrimos, ab ipso Bellarmino, ab ipso Dagni reo, ab ipso Thyrso Gonzale rite appellatos, in his Alphonsum Testatum, Episcopum Abulensem, Hispaniæ lumen; Adrianum VI Papam, Lovaniensis Academiæ decus, Caroli V Augusti ac Regis Hispaniæ preceptorem, denique omnium christianorum patrem; cæteros innumerabiles, quos nec sinistrae suspicionis saltem rumor asperit : nempe illi, te arbitro, « ratione status ac » professionis inter catholicos annumerantur » ; catholici scilicet, si tibi asserenti credimus, nomine, non fide, non re, atque hæreticos inter potius recensendi. Sic censet Rocabertus. Haque haud secus sævit in Gallos, quam ut in apertos catholicæ religionis hostes, nec veritus ad Innocentium XII, tam piū Pontificem, hæc infanda perscribere : « Eorum opera Ecclesiam turbulentissimis errorum flatibus concuti, Petri naviculam, et infallibilem ejus auctoritatem, tartareis hæresum fluctibus agitari : » quæ criterion monstra toto christiano orbe pellenda sint <sup>4</sup> ». Sic enim existimant, sat victos prostratosque adversarios, si *creum*, si *tartara*, si *mon fra* omnigena objecerint, atque hos, tectis verbis, tanquam pueres territarint.

Multo tamen atrocius insurgit in altera epistola, tomo III præfixa, ad eundem optatum maximumque Innocentium XII; ubi cum

<sup>1</sup> Roc: b de. R. P. infall. tom. 1, præfat n. 6. 7, 8, 9. — <sup>2</sup> Ibid. lib. 1, n. 8. — <sup>3</sup> Ibid. n. 9. — <sup>4</sup> Epist. dedic. tom. 1.



ope suadere nititur, a Gallis tetrum *schisma parari*, per eas propositiones « quas cætera regna ut erroneas, impias in fide, scandalosas, aversentur : qui se christianissimos gloriantur, una cum hæreticis conspirare : hinc intolerabilia damna suboriri », neque omnino dubitandum, « quin jam in illo regno, prædictarum propositionum lue grassante, innumerabili ignaræ plebis multitudini, plurima eaque irreparabilia, in materia fidei et religionis detrimenta immineant. Itaque Gallicanum regnum miserandum futurum nisi sub felicissimo tanti pontificis regimine efficacissimum mun adhibeatur remedium quo gravissimis animarum hujus regni periculis medeatur <sup>1</sup> ». Quibus satis indicat, summo in periculo ad extrema omnia decurrendum; ac ne quis ambigat quid agendum velit, inter approbatores profert, Isidorum Aparacium, qui omnimodis contumeliis Gallos adortus, etiam ad Innocentium XII sermone converso, ad hæc horrenda devenit : « Ultime <sup>2</sup>, inquit, oblata vobis a Deo opprimendi perfidos occasio : ne : pertinet ad officium Innocentis, non solum nemini malum facere, verum etiam cohibere a peccato, vel punire peccatum, ut aut ipse qui plectitur, corrigatur experimento, aut alii terreantur exemplo ».

Cæteros approbatores omitto, qui conjuratione facta longissimis et fastidiosissimis elogiis editis, Archiepiscopo adulantur, et Gallorum proscindunt fidem : tanquam non in regnum, sed in Ecclesiam quoque Gallicanam, tantam Ecclesiæ catholicæ partem, inexpiabile bellum gererent.

Atque hæc Valentia evulgantur anno 1694, jam compositis Romæ, cum Clero Gallicano rebus, posteaquam optimo Pontifici satisfactum, promotique ad sedes vacuas Episcopi Gallicani, nusquam incusata eorum fide. Quæ quidem Hispanorum produnt inclementiam, qui in re quoque ecclesiastica hostile odium induerint, omnibusque artibus ac viribus prohibere conati sint, ne pax Ecclesiæ coalesceret : simul pontificii animi magnitudinem ostendunt ac benignitatem ; cum vere sanctissimus Innocentius XII, nec tot adversariorum clamoribus ac machinationibus, imo comminationibus, deterri potuerit, quominus nos omnes, totumque Gallicanum Clerum, pacatus ac mitis, paternum in sinum admitteret.

VI. Gallicanam Declarationem immerito impugnatam, tanquam esset decretum fidei, ex actis demonstratur.

Sane non latet, quid ecclesiasticæ paci obtenderint : nempe Cle-

<sup>1</sup> Ibid. tom. III. — <sup>2</sup> Tom. II, epist. Isid. Apar. Gilar.

rum Gallicanum, decreto peculiari de fide condito, se ab omnibus aliis gentibus catholicis abrupisse; id enim et Archiepiscopus Valentinus in illa dedicatoria ad Pontificem tom. III epistola, miris vociferationibus atque apertis odiis exaggerat; et ipse Daguirreus non tacet; quippe qui exprobet « Galliarum Præsulibus, non » licuisse ipsis sua paradoxa publici juris facere, et mittenda » curare ad omnes Ecclesias, veluti quamdam sanæ omnino, » imò et catholicæ doctrinæ formulam, qua omnes constringe- » rent <sup>1</sup> » : quod a Cleri Gallicani mente longe alienissimum fuit. Sic enim ipsa Conventus habiti Parisiis apud Augustinianos gesta testantur <sup>2</sup> : probatis quippe per provincias unanimi consensu, quatuor articulis, item epistola, quæ cum iisdem articulis ad omnes Archiepiscopos et Episcopos Gallicanos mitteretur, « illus- » trissimus ac reverendissimus dominus Archiepiscopus Camera- » censis <sup>3</sup> dixit, se quidem in sententia contraria educatum, sta- » tim existimasse non posse fieri, ut in communem sententiam » consentiret, verum non posse abstinere se, quin convictum se » esse fateatur, ipsa vi veritatis constabilitæ per illustrissimum » ac reverendissimum dominum Episcopum Tornacensem, et alios » illustrissimos ac reverendissimos Episcopos deputatos; sibi que » jam omnino persuasum esse, eorum sententiam omnium esse op- » timam, quam eo libentius complecteretur, quod non ea esset » mens sacri Conventus, ut ex illa sententia decretum fidei face- » ret, sed tantum ut eam opinionem adoptaret ». Verba gallica referemus : *Que l'on ne prétendoit pas en faire une décision de foi, mais seulement en adopter l'opinion.* « Cæterum gratulari » se provinciae suæ, de eximia eruditione quam idem illustrissimus » ac reverendissimus Episcopus Tornacensis in hoc negotio tra- » ctando ostendisset ». Quæ probata ab omnibus, et ad rei memoriam sempiternam in acta relata sunt, die junii 49, hora post meridiem tertia, anno 1682 <sup>4</sup>.

En perspicuis verbis Gallicani Patres testantur ac probant, non eose animo fuisse, ut decretum de fide conderent, sed ut *eam opinionem* tanquam potiozem, atque *omnium optimam* adoptarent. Opinionem sane : non ut eminentissimus Daguirreus objectabat, *catholicæ doctrinæ formulam* quæ animas *constringeret*. Itaque revera ab omni censura temperant, nusquam fidem ipsam nominant, nemini excommunicationem intentandam putant. Legatur Declaratio, verba expendantur; nihil reperietur quod fidei formulam sapiat. Sane ab initio memorantur *Ecclesiæ Gallica-*

<sup>1</sup> Daguir. disp. XI, n. 1, 3. — <sup>2</sup> Act. Conv. Cler. Gall. an 1682, MSS.

— <sup>3</sup> Jacobus Theodorus de Brias in Artesia natus. — <sup>4</sup> Vid. Relat. Epis. Torn.

*næ decreta* : an decreta de fide, ad quæ sub animarum periculo constringantur, de his ne verbum quidem : decreta dixerunt notissimis vocibus ac latinissimis, priscam et inolitam, id est consuetam in his partibus, sententiam ; non fidem qua omnes tenerentur. Idcirco nec piguit Gallos ad episcopatum promovendos, datis ad Pontificem maximum litteris, id vere, id obedientissime profiteri et subscribere : « Quidquid in iisdem Comitibus circa ecclesiasticam potestatem et pontificiam auctoritatem decretum » censi potuit, pro non decreto haberi velle : mens nempe, inquit, nostra non fuit quidquam decernere ». Quod in ipso Conventu clara voce testatos ex gestis vidimus. Nihil nempe decretum, quod spectaret ad fidem, nihil eo animo ut conscientias constringeret, aut alterius sententiae condemnationem induceret : id enim nec per somnium cogitabant. Quare cum tale decretum a Clero Gallicano editum puaretur, id a se amoliti sunt Galli, summo cum animi dolore : neque aliud quidquam de ipsa Declaratione, aut Pontifex voluit aut Episcopi præstiterunt.

VII. Hinc quæstio, an licuerit accusare Gallos, et an ipsos oporteat tueri innocentiam.

His ita constitutis, jam ab adversariis quærimus, an licuerit eis errores circa fidem, hæresim, infanda ac detestanda dogmata imputare nobis, incurrere teterrimam notam schismatis adversus innocios, Sedi quæ apostolicæ conjunctissimos, atque obedientissimos, tam atrocibus verbis Sedem ipsam apostolicam, tamque adeo Ecclesiam commovere ; et an liceat nobis, imo necesse sit, tantam tamque manifestam, innocua defensione, propulsare calumniam.

VIII. Defensio justa et necessaria ubi de fide agitur.

Res quidem in aperto est : primum enim fides virgo est tenerimæ frontis, cui si quis exprobraverit ulla erroris labe, læsam doctrinæ castitatem, non modo erubescere eam, verum etiam tutari innocentiam, nec modo se intacta pudicitia, verum etiam integram a sponso Christo exhibere oporteat. Jam, ut ad Episcopos veniamus, quis nesciat in eo ordine, illam vigere gloriam, de qua scribebat Paulus, *malle se mori quam ut evacuari sinat* <sup>1</sup> ? Quippe, quæ ad Christi quoque refuldet gloriam, eodem Apostolo dicente : *Sine fratres nostri, apostoli Ecclesiarum, gloria Christi* <sup>2</sup>

<sup>1</sup> I. Cor. ix. 15. — <sup>2</sup> II. Cor. viii. 23.

Quid autem est quo Episcopi mazis glorientur, quam sana illibataque doctrina, ejus custodiendæ depositum, et prædicandæ auctoritatem a Domino acceperunt? Hanc ergo habent gloriam, nempe revelatæ et catholicæ veritatis lucem, ipso prædicationis officio, tanquam ex facie Christi refulgentem; quæ si olseueretur ac nutet, populorum etiam animi collabescunt, metuendumque omnino, ne illud eveniat: *Inanis est prædicationis nostra, inanis est et fides vestra: invenimur autem et falsi testes Dei*<sup>1</sup>. Quare ut pupillam oculi tueri nos oportet nostramque et florentissimi Cleri nobiscum consistentis illæsam orthodoxiæ famam: cum præsertim satis constet eam sententiam, quam errori insimulant, non a nobis ortam, sed ab antiquo profectam; ut omnino necesse sit, si hæretici, si schismatici, quod absit, habeamur, Academiæ Parisiensis, altricis magistræque nostræ, jam a trecentis annis, priscum obscuratum decus, atque a tot seculis, eum, qui incorruptus esse debeat, fontem interruptum fuisse; quod morte quæ non est tetrius.

#### IX. Nec ferendum Gallis obijci Jansenismum.

Præterea obijciunt, a Clero Gallicano *f. veri Jansenismum*, aliasque sectas, absque Conciliorum ope ac suffragio, ab apostolica Sede damnatas. Hujus rei gratia iustissimus Robertus passim in epistolis ac præfationibus, P. Tayresus Gonzalez, ipse Daguirreus modesti simus omnium, inviolabilissime resistunt<sup>2</sup>. Id enim supererat, ut more solenni, etiam Jansenistas fingerent eos, qui accuratissime omnium Jansenismum, omnesque ejus artes retexerunt, ut suo loco probabimus. Quam libere inferri nobis si tranquillo animo ferimus, tum vero quid vetet quominus reos esse nos atque convictos pleno ore conclaurent?

X. Duæ aliæ causæ edendæ defensionis: prima, ne lædatur apostolica Sedes, quæ Gallis nullum errorem imputavit.

Huc accedunt duæ causæ, quæ vel maxime tacere nos velant: quod per latus nostrum, ipsa Sedes apostolicæ petatur dignitas, et christiannis indytinge Regis nostri preta violetur. Ac de Sede quidem apostolica in perspicuo res est. Quo loco candide confiteri nos oportet, Romani Pontificibus displicere se Gallicanam de ecclesiastica potestate Declarationem. At duplici de causa displicere patet: primum ex doctrina ipsa, tum ex ejus doctrinæ tractandæ

<sup>1</sup> I. Cor. xv. 14, 15. — <sup>2</sup> Rocab. præfat. et epist. dedic. Gonzal. p. 113. Daguir. p. 449.

ratione. Solemnis sane distinctio a theologis omnibus, imo a Romanis quoque Pontificibus, haud semel celebrata : rejici propositiones quasvis, seu propter ipsam rem, seu propter asserendi et proponendi modum. Prædictum autem a nobis est, optimis Pontificibus persuasum, nos peculiarem fidem condere voluisse, saltem proferre voluisse decretum, quod vim episcopalis judicii obtineret, et conscientias obligaret, idque apostolicæ Sedis auctoritate contempta ; quod nunquam licuit, nunquam factum est.

Multa alia incidisse potuerunt, quæ Innocentio XI, Alexandro VIII, Innocentio XII displicerent ; quæ quoniam nec tueri, nec excusare adversus parentes optimos obedientissimi filii cogitamus, a nobis commemorari nihil attinet. Id quærimus, num ipsa res, ipsa sententia Scholæ Parisiensis, atque adeo totius Ecclesiæ Gallicanæ, ulla censura affecta videatur? Sane memorant ab Alexandro VIII, edita protestatione, Declarationem Gallicanam esse proscriptam. Sit factum ut volunt : non contendimus, quanquam eam protestationem nulla ad nos ratione perlatam esse constat. Utcumque est ; ipsam, qualis edita fertur in vulgus, legant, relegant, inspiciant penitus, et expendant : nihil sane contra fidem comperient imputatum Gallis. At si quid in fide suspectum, si quid erroneum, si quid hæreticum, si quid schismaticum docuissent, prætermittam non oportuit gravissimam accusationis partem : imo vero, ut verissime, ita confidentissime dixerō, studiose evitatas omnes quæ doctrinis erroneis ac perversis inuri solent notas. Nam tamen ignorabant sanctissimi Pontifices, quid novitii scriptores etiam maximi nominis, Bellarminus ac cæteri, in sententiam Parisiensium, dure acerbique dixerint ; sed hæc privatorum Doctorum proprio arbitrio, nulla auctoritate fundata decreta, in censuram conferre publicam, alienum ab apostolica gravitate visum. Itaque haud aliis conditionibus compositæ res sunt. Quid enim ab Episcopis Gallicanis Innocentius XII, bonus ac pacificus pontifex, postulavit? ut erroneam, ut schismaticam, ut falsam doctrinam ejurarent? Absit. Nempe Episcopi in hæc verba scripserunt: *nihil enim decernere animus fuit*. En quod deprecantur, en quod Pontifex adversari jubet, decretum esse conditum, latum episcopale judicium, eoque animo quo divinus. Hac excusatione, hac purificatione suscepta, pontificium animum adeo placatum esse constat ut Clero Gallicano, pro Sedis apostolicæ consuetudine, impensissime faveat. Abeat ergo Declaratio, quo libuerit : non enim eam, quod sæpe profiteri juvat, tutandam hic suscipimus. Manet inconcussa, et censuræ omnis expers, prisca illa sententia Parisiensium et quanquam Hispani, Belgæ, alii qui in Gallos calamum distinxerant, extrema omnia intentabant, Sedis tamen apostolicæ



gravitas non his se fluctibus abripi sinit, et antiquam, probatissimam, sane quod nunc sufficit, probabilem insontemque doctrinam ut ab initio fuerat, intactam relinquit. Nihil ergo metuimus ab adversariis qui in nos sæviunt, et partium studiis acti, horrent, execrantur, damnant quod Sedes apostolica non improbat: nec differri amplius patimur defensionem nostram; quippe quam intelligimus cum Sedis apostolicæ defensione esse conjunctam.

XI. Ludovici Magni læsa pietas defendenda fidelibus Gallis.

Nec alia ratione Ludovici magni gloriam vindicamus. Refugit animus ea repetere, quæ Archiepiscopus Valentinus de tanto Rege in sua præfatione proferre non erubuerit: « Ejus scilicet imperiis » ac minis, ad eam oppressionem redigi Gallos, ut vel inviti cogantur in suis Universitatibus publice defendere propositiones adeo » a christiana pietate, et communi sensu orthodoxorum alienas, » adeo supremæ apostolicæ Sedis auctoritati indecoras, solique impietati et hostilitati, qua in apostolicum thronum invehuntur hæretici, consonas, ac iis qui se veros catholicos, christianos ac christianissimos gloriantur, maxime offensivas ». Quæ animo plusquam hostili prolata, nisi fortiter propulsamus, et indignam antistite christiano impotentiam castigamus, nimis ab officio ac fide recedimus, et religiosissimi pariter atque invictissimi Principis majestatem pietatemque lædimus.

XII. Summa modestia causam hanc esse tractandam: Divisio hujus operis in tres partes.

Fixum ergo sit et immotum, a nobis dissimulari non posse gravissimas adversus fidem nostram accusationes, quas ad Sedis apostolicæ et maximi Regis contumeliam pertinere constet; idque unum superest a Deo impetrandum, ut quo impotentius et injuriosius impetiti sumus, eo æquius atque modestius causam coram Pontifice maximo totoque orbe christiano dicamus. Quare Italos, Hispanos, Belgas, ac singulari nomine Cardinalem Daguirreum, omni amicitia, officio, obsequio prosequendum, et optimo quidem animo, sed tamen immisericordius sævientem, etiam atque etiam obsecramus, ne christianam charitatem, christianam amicitiam lædi putent, si antiquam sententiam, nulla cujusquam contumelia propugnamus. Decet enim conscios veritatis, ut ad ejus obsequium benigne reducendos curent, qui ab ejus professione, priscae traditionis immemores, recesserunt. Hujus rei gratia, tria hic tractanda suscipimus: primum, eam sententiam, quam Parisiensium vocant, ab irreprehensibilibus Doctoribus, atque ab ipsa Parisiensi the-

logica Facultate, toto orbe notissima ac laudatissima, nemine improbane, esse traditam: alterum, eandem sententiam a Constantiensis approbatissimæ Synodi temporibus confirmatam: tertium, eandem sententiam non tunc excogitatam, sed ab ipsa christianitatis origine profluentem ex communibus decretis, et, ut vocant, principiis christianarum gentium, ad necessitatem extinguendi schismatis, exponendæ fidei, ac reformandæ pietatis assumptam. Et quamquam hæc tria a theologis operosissime pertractantur, ne tamen innocentiae nostræ ratio extrahatur in longum, nunc in antecessum ex tribus prædictis capitibus compendiosissime seligemus ea, quibus res nostræ statim in tuto collocentur.

XIII. Facultatis theologicæ Parisiensis clara et certa sententia, ex nostris juxta et exteris Doctoribus agnita: Pighius, Navarrus, Franciscus de Victoria memorantur.

Ac de primo quidem capite facile ostendemus, non privatos Doctores, sed integras theologicas Facultates in hac de qua agitur steterit se sententia: neque solam Parisiensem, verum etiam Coloniensem, Ercfordiensem, Viennensem, Academias in Germania nobiles, Cracoviensem etiam apud Polonos, apud Italos quoque Bononiensem, ad hæc Lovaniensem Parisiensis filiam, alias denique quarum suo loco acta referemus. Sed ne fusius excurrat oratio, quod est expeditius, scholam Parisiensem omnium celeberrimam in medium afferemus. Qua de re nostri Doctores, Jacobus Almainus, et Joannes Major, sub Ludovico XII et Francisco I scriptores nobiles, hæc habent. Almainus quidem: « Conclusio » est quam teneant omnes Doctores Parisienses et Galli: quod potestas Papæ est subiecta potestati Concilii; et hanc vocat resolutionem scholæ Parisiensis, et Ecclesiæ Gallicanæ. Hanc probat ea maxime ratione, qua Petrum Alliacensem Cardinalem, et Joannem Gersonem usos fuisse notum. « Quod potestas quæ est » in supposito deviabili, debet dirigi secundum potestatem inde viabilem, pontificia scilicet potestati conciliarem. Hæc Almainus de scholæ Parisiensis, imo et ante Ecclesiæ Gallicanæ universæ sententia, testis oculatus, atque a nemine falsi reprehensus, prodidit. Quid Major? Postquam eundem probavit sententiam, hæc addit: « et nostra Facultas, a debus Concilii Constantiensis, in qua plures exercitatos habebis theologos, quam in duobus vel tribus regnis, sic hanc partem fovet, quod nulli licuit

<sup>1</sup> Almain. lib. de potest. eccles. et laic. cap. xviii. In App. tom. 11 Op. Gerson. edit. Dup. col. 1070.

» asserere oppositum probabile, et qui tenuerit in campo revo-  
 » care cogitur <sup>1</sup> ». En virum optimum, ac longe doctissimum, de  
 Parisiensium, præ cæteris gentibus christianis, mira scientiæ fama  
 confidentissime gloriantem : atque is contrariæ sententiæ nequi-  
 dem probabilitatem a nostris relictam docet, *a diebus quidem Con-*  
*cilii Constantiensis*, hoc est postquam expresse discussa res est.  
 Altiore autem ex fonte manasse, ejus sententiæ quam asserit,  
 certitudinem, neque, ex Constantiensibus temporibus initium  
 hujus doctrinæ ductum, hinc patet quod et ipse, et alii ad vetus-  
 tissimam traditionem, Patrumque et Canonum auctoritatem refe-  
 rendam putent.

Hos libros Almainus et Major jussu Facultatis ediderunt. Hæc  
 vero cum docerent et toti Ecclesiæ testarentur, nullus tum eversa  
 omnia et periclitari fidem. Se lisque apostolicæ dignitatem; ac  
 doctrinam illam *plane detestabilem, erroneam, hæreticam, aut schis-*  
*maticam* inclamabat, neque se Romani Pontifices commovere, aut  
 libros ulla nota censuere dignos; quippe qui intelligerent hæc vere  
 esse decreta sanctissimæ et probatissimæ Facultatis.

Ac ne quis suspicari possit, eos suæ favisse sententiæ, aut Facul-  
 tatis Parisiensis forte obscuriorem fuisse sententiam, placet conside-  
 rare quid de ea exteri quoque scripserint. Primus Albertus Pigbius  
 Belza, adversus Constantiensia et Basileensia decreta pleno ore  
 invectus, hæc subdit : « Horum decretorum auctoritatem asseruit  
 » Joannes ille Gerson Cancellarius Parisiensis, quem in hodie-  
 » num usque diem universa illa schola sequitur <sup>2</sup> ». Hæc scribebat,  
 anno 1538, is qui de pontificia potestate tam inaudita scripsit,  
 ut eo nomine fere ab omnibus contemnatur, neque tamen scho-  
 lam Parisiensem in Gersonis sententia, tanta consensione perma-  
 nentem, ulla nota suggillare ausus, Gersonem etiam *doctum* nulla  
 ac *pium* vocat.

Martinus ab Azpilcueta Návarrus, regno scilicet Návarrico oriun-  
 dus, divini humanique juris consultissimus, postquam Salman-  
 ticæ ac Combricæ docuit, Romam profectus est, summisque Pon-  
 tificibus P o V, Gregorio XIII et Sixto V charus, Romæ multa  
 scripsit, atque edidit <sup>3</sup>. Is hæc habet : « Non est concilium in præ-  
 » sentia definire, cui principaliter potestas ecclesiastica fuerit a  
 » Christo collata, an Ecclesiæ soli, an vero ipsi Petro, propter  
 » illam discordiam maximam Romanorum et Parisiensium <sup>4</sup> » :  
 (Romanorum certe privatorum Doctorum, non profecto Pontifi-

<sup>1</sup> Maj. de auct. Conc. supra Pap. solut. argument. Cajet. Ibid. col.  
 1144. — <sup>2</sup> Pigh. de Hierar. Eccles. lib. vi, cap. ij. — <sup>3</sup> Bellarm. et Labb.  
 de Script. Eccles. — <sup>4</sup> Cap. Novit. not. 111, n. 24; de Jud.

cum, quos non æquipararet privatis Doctoribus nostris. ) Pergit : « Illi ( Romani scilicet ) tenent , Petro et successoribus datam » esse hanc potestatem , atque ideo Papam esse Concilio superiori rem : ii vero , quibus Joannes Gerson adhæret , docent datam » esse toti Ecclesiæ , licet exercendam per unum , atque adeo in » aliquot casibus Concilium esse supra Papam , quarum illa ( sci- » licet Romanorum ) placuisse videtur sancto Thomæ et Thomæ a » Vio : altera vero placuit Panormitano , qui pro Parisiensibus est » quem frequentius nostri sequuntur ».

En quem virum , et quantæ auctoritatis adjungat Parisiensibus ; eum scilicet cui Canonistæ potissimum adhærescant. Addit : « Hunc » explicandi modum mordicus tuetur Jacobus Almainus e Sorbona » Theologus , et Joannes Major <sup>1</sup> , qui idem facit , aiens : Romæ ne- » minem permitti tenere Parisiensium et Panormitani sententiam ; » nec rursus Academiam illam Parisiensem pati , ut contraria opi- » nio asseratur in ea <sup>2</sup> ». Iterum *utramque opinionem* , Italorum et Gallorum , pari æquitate refert. Itali et Galli diversa sentientes , æque catholici , nulloque discrimine habebantur.

Quæ sententia de Gallis , adeo in totum orbem permanavit , ut Franciscus quoque de Victoria Hispanus scripserit : « Notandum » quod de comparatione potestatis Papæ , est duplex sententia : » altera sancti Thomæ et sequacium multorum , et aliorum Doc- » torum tam in theologia et in jure canonico , quod Papa est » supra Concilium ; altera est communis sententia Parisiensium , » et multorum aliorum Doctorum in theologia et canonibus , ut » Panormitani et aliorum , contraria : quod Concilium est supra » Papam ». Sic antiqua placita scholæ Parisiensis longe lateque per omnes christianas gentes pervulgata , ubique notissima , nulli reprensæ sunt.

XIV. In Concilio palam declarata Gallicana sententia , nemine improbante , nec repugnante ipso Pontifice.

Neve hæc putent in umbratilibus præliis atque in scholastico pulvere latuisse ; ad episcopalem ordinem , atque ad œcumenici Concilii lucem perlata esse constat <sup>3</sup> : quippe cum in ipso Concilio Tridentino , Episcopi ac Theologi Gallicani suam de Concilio supra Pontificem prærogativa sententiam , Cardinale Lotharingo Rhemensis Archiepiscopo præeunte , Legatis Pontificis , ad ipsum Pontificem perferendam palam professi sint , totoque orbe testati , seque omnes , et universam Galliam nunquam ab ea sententia desti-

<sup>1</sup> Maj. in Matth. cap. XVIII. — <sup>2</sup> Navar. de Pœnit. dist. III. — <sup>3</sup> Franc. de Vict. relect. IV, de pot. Pap. et Concil. — <sup>4</sup> Vid. in append. lib. I, Cap. II.

turam, tamen in Pontificis totiusque adeo Concilii œcumenici communione, parique cum cæteris Episcopis auctoritate, atque orthodoxiæ laudemanserint; quin etiam præclarum illud egregii Pontificis responsum elicuerint: « Ne definirentur, nisi ea de quibus inter » Patres unanimi consensione constaret <sup>1</sup> ». Quæ sane omnia mox exactis certissimis amplius declaranda, nunc ex Palavicini historia referenda duximus, ut certum fixumque sit, de Gallorum sententia improbanda neminem in tanto Concilio, in toto orbe neminem, ac nequidem ipsum Romanum Pontificem cogitasse.

#### XV. Petri de Marca de vetere Sorbona locus.

Hæc igitur illa est scholæ Parisiensis atque adeo totius Ecclesiæ Gallicanæ prisca sententia. Neque adversarii diffitentur. Sane Petri de Marca proferunt <sup>2</sup> testimonium *de antiqua Sorbona* eam sententiam propugnante; neque tamen hujus viri verbis commovemur, cujus apud nos clarissimum ingenium, sed in theologia non satis exercitatum; ad hæc versatile ac lubricum, et nimia facilitate per varias ambiguasque sententias de re ecclesiastica ludere solitum habeatur. Id tantum constare volumus, *in antiqua Sorbona*, clarissima illa ac nobilissima, eam quam dicimus viguisse doctrinam. Quod autem vir illustrissimus utramque Sorbonam veterem ac recentem collidere voluisse videatur, utcumque se habeat, dicimus; antiquam illam Sorbonam eam esse, quæ in Synodo Pisana et Constantiensi luctuosissimum schisma compresserit, eam quam Pius II, ut alios omittamus: recentissima memoria, pro conciliari prærogativa, acerrime ac totis viribus decertantem e in sententia persistentem, in conventu Mantuano orthodoxiæ nomine commendavit <sup>3</sup>: eam quam Theologi celeberrimi atque ipse Melchior Canus tantæ auctoritatis esse pronuntiaverit, ut ab ejus auctoritate, non sine temeritatis nota, recedatur: eam quæ in Synodo Tridentina tantam gloriam reportaverit, eam denique quæ Academiæ Parisiensi toto orbe terrarum tantam claritudinem comparaverit.

XVI. Gallicana Sententia post Constantiensia tempora vixit: nec tantum in dissidiis, sed in altissima pace; contra *Galliæ vindicatæ* auctorem.

Ne ergo adversarii, viri doctissimi, se a nostro Marca deludi patiantur: ne antiquæ illi Sorbonæ detrahant: ne *Galliæ vindic-*

<sup>1</sup> Pallav. lib. XIX, cap. XI et seq. Vid. imp. cap. XV. — <sup>2</sup> Gall. vindic. dissert. IV, § II, n. 12; p. 265. — <sup>3</sup> Concil. Mant. sub Pio II: tom. XIII. Conc. col. 1771. — <sup>4</sup> Melch. Canus de locis Theol. lib. XIII, cap. II.



*catæ* auctor \* veteris Sorbonæ sententiam *Constantiensis ac Basileensis Conciliorum*, quasi postea interciderit, constringat finibus atque temporibus <sup>1</sup>. Satis enim ostendimus posteroribus quoque seculis atque in ipsa Tridentina Synodo floruisse : neque idem commemoret « veterem Sorbonam eam esse in qua Gersonis » sententia, sive ut ait *Machæra* in Universitate Parisiensi ab » aliquo Doctorum expromeretur, terrendo Pontifici; si quando » inter Pontifices Regesque Gallicæ dissidium aliquod oriretur ». Id enim, pace doctissimi viri dixerim, nonnisi prætermissa penitus rerum notarum, imo ecclesiasticarum historia asseri potuit. Neque in Tridentina Synodo, aut aliquid dissidii ortum erat, aut nostri Pontificem terribant, cum antiquam Ecclesiæ Gallicanæ doctrinam, etiam Palavicino teste, summa constantia tuerentur <sup>2</sup>.

XVII. Andreas Duvallius in facultate Parisiensi primus innovandi auctor, antiquam ultro sententiam agnoscit.

Sane non negamus priscam illam firmamque sententiam, nostris temporibus, Andrea Duvallio Sorbonico auctore non nihil intermissam; iis quidem de causis quas nemini nostrum ignotas, tacere nunc malumus quam promere. Sed tamen, quid recens illa, quam jactant, duce Duvallio, Sorbona protulerit, audiamus <sup>3</sup>.

Exitur posteaquam est editus Ednundi Richerii libellus, *de ecclesiastica et politica Potestate*, statim Andræ Duvallii responsio prodiit sub hoc titulo : *Libelli de ecclesiastica et politica Potestate Elenchus, pro suprema Romanorum Pontificum in Ecclesiæ auctoritate, auctore Andrea Duvallio 1612, cum approbatione Doctorum* : quo in libro hæc leguntur : « <sup>1</sup> Ex quo satis cuivis constare potest, eum (Edmundum scilicet Richerium) non tum abjektivè erroneam illam opinionem, quam in schola Dominicanorum Parisiensium coram illustrissimo Cardinale Perronio nuper impudentissime professus est; *de fide est Concilium esse supra Papam* : cujus falsitas a magno illo Cardinale validis rationibus in » amplissimis illis Comitibus demonstrata est <sup>4</sup> ». Recte : sed audiant reliqua attentis auribus : « Etsi enim Parisiensis Academia steterat partibus Conciliorum generalium, non tamen propterea

\* Is erat Cœlestinus SPONDRATUS, ordinis S. Benedicti monachus, et Abbas San-Gallensis apud Helvetios, deinde ad cardinalatum evectus. (*Edit. Paris.*)

<sup>1</sup> Gall. vind. loc. sup. citat. p. 264. — <sup>2</sup> Vid. in append. lib. 1. cap. 11. — <sup>3</sup> In app. lib. 11, cap. 21; et coroll. n. v, viii et ix. — <sup>4</sup> Duvall. *Elench.* etc. pag. 9.

» unitatem cum cæteris Acalemi's discindit, neque earum  
 » Doctores pro deviiis a fide habet, aut unquam habuit <sup>1</sup> ». Iterum :  
 » « <sup>1</sup> tsi Academia Parisiensis infallibilitatem in decernendo ad Con-  
 » cilium generale solum referat, ab eo tamen nunquam abesse  
 » debet Pontifex ». Tertio : « Etsi Parisienses ad Concilium gene-  
 » rale ultimam fidei analysim referant, non tamen propterea po-  
 » testatem de fide decernendi Pontifici unquam ademerunt, et  
 » merito <sup>2</sup> ».

Vides primum, teste Duvall'o, de sententia Academiæ nostræ  
 nondum a quoquam fuisse dubitatum, quemadmodum postea,  
 gliscente, ut fit, audacia, factum est : vides secundo, quid erro-  
 neum Duvallius in Richerio reputaret : non certe doctrinam ejus ;  
 sed quod eam de fide esse contenderet. Summum id erat quod  
 tunc a nostra Facultate peteretur.

XVIII. Ex eodem Duvallio, in sententia Gallicana circa Conciliorum  
 potiore potestatem, nulla hæresis, nullus error, nulla temeritas.

Idem Andreas Duvallius edidit postea tractatum *de suprema  
 Romanorum Pontificum Potestate, adversus Vigorium Jurisconsultum* :  
 quo tractatu : quæstione *utrum de fide sit Concilium esse  
 supra Papam, et utrum Concilium œcumenicum sit supra Pon-*  
*tificem, vel e contra* : aperte docet « Neutram harum opinionum  
 » esse de fide » : tum : « Neutra, inquit, harum opinionum  
 » hæretica est : neutra, erronea et temeraria saltem temeritate  
 » opinionis » : denique : « Sententia pugnantium pro Conciliis  
 » non est hæretica et erronea, et in ratione opinionis temeraria <sup>3</sup> ».  
 Illud, *in ratione, opinionis* Duvallius addidit, ut a temeritate  
*opinionem* ipsam, non autem *op'nantes*, quos ipse impugnabat,  
 absolvere videretur. Sed, quidquid sit de Duvallio ejusque ad-  
 versariis, ipsam opinionem ab eo etiam a temeritate prorsus absolu-  
 tam esse satis superque est.

XIX. Idem Duvallius Patrum et Conciliorum etiam Florentini et  
 Lateranensis solvit auctoritates.

Neque tantum ex sua sententia Duvallius asserit, sed etiam  
 contrariæ partis argumenta auctoritatesque solvit : inprimis vero  
 Florentinum, ac sub Leone X Lateranense decretum, quæ ad-  
 versarii Parisiensium vel maxime fidunt, ut rem definitam esse

<sup>1</sup> Duvall. Elench. etc. pag. 68. — <sup>2</sup> Ibid. pag. 105. — <sup>3</sup> De sup. Rom.  
 Pont. in Eccl. potest. anno 1614. part. iv. quæst. vii. pag. 538, 542,  
 50. t. i. ibid. quæst. viii, pag. 552, 582. Vid. in append. lib. ii, cap. xi.

statuant. At Duvallius expresse ac perspicue hos confutat, atque ita concludit: « Nulla est ratio, nullum Scripturæ aut antiquorum Canonum aut Patrum testimonium, ad quod utriusque partis Doctores non respondeant: quorum responsiones, etsi non plane satisfaciant, sufficiunt tamen, ut neutra harum errores censeatur continere <sup>1</sup> ». En quo loco habeat adversariorum probationes etiam eas quas ex Florentinis Lateranensibusque decretis tanta confidentia repetunt.

XX. Idem infallibilitatem pontificiam de fide non esse multis probationibus conficit.

De infallibilitate sic habet: « Statuenda nobis est hæc conclusio: » etiamsi de fide non videatur, saltem non ita evidenter constet » summum Pontificem seorsum a Concilio, privilegio infallibilitatis, licet agat ut Pontifex, gaudere, tamen absolute certum est et » indubitatum <sup>2</sup> »; ejus quidem sententia, cujus quisque eam quam voluerit habeat rationem, non ipsa Ecclesiæ fide.

Neque tantum dicit non esse de fide, verum etiam probat: primum: quia nullibi id tanquam de fide expresse definitum extat secundo: quod Doctores contrariæ sententiæ, « Alliacensis, Gerson, » Almainus Major, Cusanus, Adrianus VI, et alii, neque in hac » parte neque in ulla alia ab Ecclesia sunt condemnati ». Et postea: « Nusquam in Ecclesia ullius hæresis suspectos, convictos, aut accusatos fuisse legimus <sup>3</sup> ». Tertio: solvit scripturarum textus, quibus id esse de fide videri possit: imprimis vero illum locum Matthæi xvi: *Tu es Petrus*: et illum Lucæ xxi: *Ego rogavi pro te*: et illum Joannis xxi: *Pasce oves meas* <sup>4</sup>. Solutis Scripturæ locis, ne quid probationi desit solvit et Canonum textus, quo posito, sic concludit: « Ex his sequitur, non ita constare de fide esse, summum » Pontificem, etiam si agat ut Pontifex, privilegio infallibilitatis » gaudere <sup>5</sup> ». Timide ille quidem; nec satis ex theologica gravitate. Quod enim de fide non ita esse constat, si fidei vim ac rationem attendimus, prorsus de fide non esse constiterit; et tamen sufficit antiquam sententiam Parisiensis Facultatis tanto robore viguisse, ut nequidem Duvallius, hujus insectator, Romæ probatissimus ac laudatissimus, tanquam fidei, Scripturæ, et Conciliis, rebusque definitis adversam, damnare potuerit. Quare Belgæ, Hispani, Itali, qui nobis assidue Duvallium objiciunt, procul a vero rectoque aberraverint, nisi viri modestiam imitentur.

<sup>1</sup> Duvall. quæst. vii, p. 550. — <sup>2</sup> Duv. Ibid. part. ii, quæst. i, p. 210, male 202. — <sup>3</sup> Ibid. pag. 211. — <sup>4</sup> Matth. xvi. 18. Luc. xxi. 32. Joan. xxi. 17. — <sup>5</sup> Duv. loc. sup. cit. p. 213.

XXI. Inde concludit Duvallius definitiones pontificias per sese non esse de fide, ac requiri *acceptationem* sive *consensum* Ecclesiæ.

Quid autem Duvallius ex his concluderit a nobis declarari operæ pretium fuerit. Sic autem habet : « Observandum, inquit <sup>1</sup>, » est, ut aliquod dogma tanquam hæreticum habeatur, non esse » necessariam Concilii generalis celebrationem ; sed sufficere summi » Pontificis condemnationem, una cum *acceptatione* totius Ecclesiæ per orbem diffusæ ». En, ut aliquid de fide sit, Ecclesiæ consensum, sive *acceptationem* omnino necessariam ; cujus quidem rei hanc rationem reddit : « Licet enim, inquit, decretum » Pontificis quatenus ab eo solo promanat *DE FIDE NON SIT*, cum » ejus in decernendo infallibilitas fide catholica minime constet, ut » supra declaravimus ; nihilominus, si hæc condemnatio ab universali Ecclesia, licet diffusa et non coacta in Concilio, approbetur, jam nemo citra fidei detrimentum ei potest contradicere. » Est enim de fide Ecclesiam, non tantum ut congregatam in œcumenico Concilio, sed ut diffusam errare non posse ».

Nec semel dixisse contentus, hæc addit : « Respondeo definitiones Pontificis non esse de fide, donec universalis Ecclesia, quam de fide est errare non posse, eas acceptaverit <sup>2</sup> ». Quod quid est aliud, quam id quod unum Declaratio Gallicana voluit ; nempe, ut decreta pontificia plenum fidei robur obtineant, ad consensum Ecclesiæ recurrendum ?

Hæc igitur Romæ probata, imo concepta, anno 1614, adversus Richerium et Vigorium edita : anno vero 1636, una cum Duvallii reliquis commentariis recusa, eam famam Romæ quoque Duvallio pepererunt, ut unus adversus Richerium pontificiæ majestatis vindex haberetur : quæ nunc respui et condemnari, quid esset aliud, quam toto orbi illudere ac de fide ludos facere ?

XXII. Duvallii doctrina de confirmatione Conciliorum, deque iis per sese, etiam adversus Papam, valituris in fidei negotio.

Sane haud me fugit Duvallium de Conciliis œcumenicis disserentem antiquitatis oblitum, in degeneres abiisse sententias : cæterum nec desunt igniculi, quibus se Parisiensem Theologum recordatus videatur esse. Quærit enim an Concilium legitimo modo coactum, et legitimo modo procedens, Papa per Legatos præsidente, in iis quæ ex unanimi Legatorum ac Patrum consensione de fide decreta sint, « ante confirmationem sit infallibile, quamvis Pontifex

<sup>1</sup> Duv. ibid. quæst. II. pag. 235. — <sup>2</sup> Duv. ibid. quæst. v. p. 308.

» nullam hujus decreti instructionem Legatis dederit <sup>1</sup>». Negat Bellarminus, quem sequuntur recentiores adversarii nostri Hispani ac Lovanienses, quippe qui doceant, solum Papam per sese esse infallibilem, neque ac eo posse infallibilitatem suam transferri in Legatos; proindeque Spiritum sanctum adesse Conciliis, non immediate, sed quod ipsi Papæ adsit, a quò Patres accipiant ut sana et recta decident.

At Duvallius tale Concilium per sese infallibile esse concludit, cum Soto <sup>2</sup> et aliis: quod nempe tale Concilium perfectissime universalem Ecclesiam repræsentet, imo, eodem interpretante Duvallio, « sit ipsamet Ecclesia, secundum auctoritatem definiendi » legesque condendi, quæ falli non possit, utpote *columna et firmamentum veritatis* <sup>3</sup> »; quod hac ratione firmat: « Concilium namque œcumenicum legitime coactum et legitimo modo procedens, non a Pontifice, sed a Spiritu sancto sibi assistente, suam infallibilitatem habet, ex vi ordinationis et promissione Christi, qua promisit et statuit se Spiritumque suum Ecclesiæ jugiter affuturum... Quare teneri Pontificem, talis Concilii, tam in fide quam in moribus sententiæ consentire et stare, non quasi sit inferior eique tanquam superiori obediens; sed ut obediens veritati per Spiritum sanctum revelatæ <sup>4</sup> ». Hic oppido vides, qui pontificiæ potestati præ aliis favere se jactant, nihil aliud quærere quam verborum officinas. Ecce enim Duvallius confitetur talis Concilii decretis *teneri* Papam; quod est res ipsa quam nos quoque dicimus. Ergone Concilio *obediens erit tanquam superiori*? Cave dixeris, abominandam vocem! sed dicas *obedire ipsi veritati per Spiritum sanctum ipsi Concilio revelatæ*: quasi nos turba fidelium Conciliis aliter obediamus, quam quod certa fide credimus per illa Concilia, veritatem cui paremus, a Spiritu sancto esse revelatam.

Utumque est clare docet Duvallius: Patres in Conciliis non accipere a Papa aut per Papam proxime et immediate *sed a Spiritu sancto, ut certa decident*; eamque vim talis decreti esse, ut ei decreto, se nesciente, facto, ipse Pontifex consentire et stare teneatur. Tanta Ecclesiæ consentienti ad fidem explicandam inest auctoritas!

Quod idem Duvallius multis quidem argumentis, sed hoc vel maxime firmat, quod si quis diceret eo Concilio non teneri Papam inde sequeretur posse contingere ut vera et intemerata fides in

<sup>1</sup> Duv. ibid. part. iv. quæst. vi. pag. 525 et seq. — <sup>2</sup> Dominic. Soto, in iv. Sent. dist. xx. quæst. 1, art. 4. — <sup>3</sup> Duv. loc. cit. p. 531. — <sup>4</sup> Ibid. loc. cit. pag. 534, 535, 536.



solo summo Pontifice remaneat : « ex quo illud etiam sequeretur : » in solo summo Pontifice residere Ecclesiam, quæ non stat nec stare potest absque fide » : ex quo iterum atque iterum concludit tale Concilium errare non posse, ei *confirmationem* a Papa denegari non posse<sup>1</sup>.

Atqui eam auctoritatem facit non sola Papæ infallibilitas, quam revera in Legatos transmittere non potest, sed Ecclesiæ totius : non ab ipso Pontifice profecta, sed a Christo collata : quæ cum concesseris, nulla de Legatis superest difficultas. Legati enim ipsi non sunt infallibiles, quibus adhærere Synodus teneatur ; sed tota Synodus id a Christo habet ; adeoque decretum, præsidentibus Legatis, non tamen necessario consentientibus, fieri et stare posset. De quo tamen hic quærere nil necesse habemus, satisque omnino est Concilium absque instructione Papæ, eoque nesciente, firmissima tamen et a Spiritu sancto dictata decreta condere. Quid autem his decretis conciliaribus, ex Duvallii sententia<sup>2</sup>, per pontificiam confirmationem addatur, alia difficultas alibi extricanda. Interim stabit illud invictum : tutam esse sententiam conciliaribus decretis ritu solemnibus factis, summi Pontificis confirmationem denegari non posse : frustra que esse eos, qui nunc ex ea confirmatione concludant ; posse Pontificem conciliaribus decretis pro summa potestate vim addere aut demere ; cum vel ex Duvallio eorum auctoritati etiam ipse Pontifex stare teneatur quod nunc nobis sufficit.

XXIII. Casus hæresis, schismatis, alii ex Duvallio memorantur in his quantum Concilia valeant in ipsum Pontificem ex Turrecremata, Cajetano et aliis statuit.

Jam quid, certis casibus, adversus ipsum Papam, eumque non dubium, sed certum, Concilia valeant, non vetus illa Sorbona quam spernunt ; licet sua canitie ac doctrina venerandam sed ipse novæ Sorbonæ ductor exponat Duvallius. Et quidem hæresis casum omittemus cum in eo casu consentiant omnes omnia posse Concilium etiam ex sese, nec auctore Pontifice, universalis Ecclesiæ auctoritate collectum. Addit Duvallius casum schismatis, neque hic tantum eum schismatis casum, quo ex dubia electione dubius extet Pontifex, ut in illo fædo schismate<sup>3</sup> sed etiam quo certus Pontifex fiat schismaticus. Id autem ne dubites posse contingere, triplicem hujus rei casum statuit idem Duvallius non sus-

<sup>1</sup> Duv. loc. cit. pag. 530, 531 et seq. — <sup>2</sup> Vid. Duv. ibid. quæst. x, concl. II, pag. 593. — <sup>3</sup> XIV sæculi.

pectus auctor, ex Turrecremata et Cajetano cardinalibus non item suspectis : « Ii, inquit <sup>1</sup>, dignitatis pontificiæ acerrimi pro- » pugnatōres affirmant : Papam posse esse schismaticum his tri- » bus casibus. 1<sup>o</sup> Sise a communione totius Ecclesiæ et omnium » Episcoporum ob aliquam causam injustam \* separet : et solum » cum aliquibus sibi-cohærentibus communicare velit; 2<sup>o</sup> Si nolit am- » plius officio Pontificis fungi, nec tamen subesse ei qui præ se » eligeretur, sed se schismaticorum conventiculis adjungeret ; » 3<sup>o</sup> Si antiquos ritus ab apostolica traditione manantes immutare- » vellet ». Hæc enim omnino evenire posse ex optimis auctoribus Duvallius refert, et ipse profitetur. Quæ quidem, quo pacto, cum infallibilitate consentiant, alius erit quærendi locus: nunc autem fixum esse sufficit, eodem auctore Duvallio, Papam « ut schis- » maticum, nec minus quam hæreticum dejici oportere ». Quo loco quæri posset, qua potestate id fieret: an recens a Christo creata et constituta? An ipsi Ecclesiæ jam inde ab initio congenita sed hæc nunc omittimus. Ultro etiam alios casus prætermittimus, extra hæresis ac schismatis causam, quibus, post Turrecrematam Cajetanum Jacobatum Cardinales, idem Duvallius aliique innu- merabiles pontificiæ potestatis egregii defensores uno ore consentiant: posse Pontificem « denuntiari Concilio, quod absque ejus » auctoritate indicî et congregari possit <sup>2</sup> ». Et quidem deponi posse negat: nec tamen id certo statuit, sed *tanquam probabilius*; *quod varia sint ea de re Doctorum placita*: cæterum gravissime corripî et increpari: iniqua mandata respui: obedientiam denegari: vim etiam a Principibus armaque *strenue*, modeste tamen expediri posse, et ipse profitetur et in confesso esse tradit <sup>3</sup>. Quos casus non studiose conquirimus, neque ultro ingerimus huic quæstioni; se ex Duvallio aliisque non suspectis auctoribus commemorare cogimur, ne indiscrete ac temere adversus Concilia pontificiam auctoritatem extollant: sed a probatissimis auctoribus accipiant, atque distinguant extraordinarios casus, qui ordinariæ potestati nihil derogent. Hæc igitur ex Duvallio, novæ ut quidem appellant Sorbonæ duce, delibare animus fuit. Cæterum hic quantiscum- que artibus, neque obtinere potuit ut unquam Facultas ab inolita sententia defecerit, neque prohibere quominus ad aperte tuendam majorum auctoritatem optimi quique et eruditissimi facile redie- rint.

<sup>1</sup> Duv. ibid. part. III. quæst. IX. pag. 433.

\* Pessime Duvallius. Perinde quasi aliqua causa justa esse possit, cur se Pontifex a communione totius Ecclesiæ separet. (*Edit. Paris.*)

<sup>2</sup> Duv. ibid. part. III. quæst. X, p. 440. — <sup>3</sup> Ibid. et part. IV, quæst. XI, concl. VII, p. 615 et seq. et alib.

XXIV. Quam multi insignes viri præter Gallos hanc sententiam doceant :  
Panormitanus, Zabarella, Tostatus.

Neque vero soli Galli hanc sententiam scriptis editis propugnant : nempe et Navarrum dicentem audivimus<sup>1</sup> ; eandem sententiam secutum celebrem illum Nicolaum Tudescum Catanensem, Abbatem Bonacensem, atque Episcopum Panormitanum *lucernam juris* dictum<sup>2</sup>, quem pro Conciliorum etiam in Pontificem supremam potestate multa scribentem, neque horum aliquid retractantem, Bellarminus tamen laudatum potius quam condemnatum velit<sup>3</sup> : adeo non semper illam sententiam hostili animo insectantur, qui eam vel maxime reprehendunt.

Panormitano in Italia præluxisse Panormitani magistrum Franciscum Zabarellam, Cardinalem Florentinum<sup>4</sup>, virum maximum Bellarminus fatetur<sup>5</sup>. Ac de his quidem viris uberior erit dicendi locus : nunc sufficit a Bellarmino tantos ex Italidis viris, accenseri nostris. Accedit e Germania, eodem Bellarmino teste Nicolaus Cusanus Cardinalis : prodit ex Hispania Alphonsus Tostatus, Episcopus Abulensis, tanta doctrinæ opinione, ut Bellarmino miraculo fuerit tot scilicet scriptis editis, *brevissimo tempore ; cum non vicerit nisi quadraginta annos* : de quo merito dictum sit ab eodem Bellarmino : *Hic stupor est mundi*<sup>6</sup>. Nec minus sanctitate clarus habebatur, ut idem Bellarminus memorat. Is in libro qui dicitur *Defensorium*, fuse probat<sup>7</sup> « a Christo institutum tribunal superius Papa, nempe Concilium, quod Papam corrigere et judicare possit, non solum in fide » sed etiam in aliis casibus : solumque illud tribunal id habere ut » errare non possit, Papam autem errare posse etiam in damnanda » hæresi ». Quem librum Bellarminus caute legendum monet propter hanc sententiam ; sed alii libri ejusdem sunt spiritus ; neque hujus scripti tantique viri auctoritas, uno Bellarmini verbulo infringi queat.

XXV. De Tostato candida Cardinalis Daguirrei confessio.

Hic ille est Tostatus Abulensis, quem eminentissimus Daguirreus semel atque iterum appellat « Hispaniæ Salomonem, oraculum litterarii orbis, jure, mundi stuporem dictum quo solo,

<sup>1</sup> Vid. in Append. lib. I, cap. VIII; et sup. n. XIII. — <sup>2</sup> Labb. de Script. eccl. — <sup>3</sup> Bell. de Conc. aut. lib. II, cap. XIV. — <sup>4</sup> Vid. in cap. Significasti, etc. Item tractat. de Conc. Basil. I. part. n. 18 et seq. — <sup>5</sup> Bell. de Script. eccl. an. 1410. — <sup>6</sup> Bellar. de Script. eccl. an. 1440. — <sup>7</sup> Test. tom. XII. Defens. part. II, cap. XXX, LXX, LXX, etc.

» quamvis alia ornamenta deessent, gloriari posset Academia hæc  
 » Salmanticensis, cujus Doctor Professor et Cancellarius celeberrimus fuit <sup>1</sup> ». Tantum igitur virum, amplissimus ac doctissimus Cardinalis fatetur eorum numero fuisse, « qui opinionem de potestate Concilii supra Papam arbitrabantur certam, et rite antea definitam in Concilio generali Constantiensi, sessionibus iv et v<sup>2</sup> ». Addit a Cardinale Turrecremata reprehensum, et ab *Eugenio IV notatum* in sententia perstitisse, atque eam quam attulimus apologiam edidisse. Usque adeo et dictis et factis comprobabat, *non ideo hæreticam esse thesim, quam tanquam hæreticam Papa damnaverit* <sup>3</sup>.

#### XXVI. Alphonsus a Castro.

Hic cæteros scriptores recensere non est animus : nimia nos copia obrueret : multique alii suo loco referuntur <sup>4</sup>. Tantum appellamus eos qui et in omnium ore versentur, et ab ipsis adversariis, nostræ sententiæ defensores habeantur : quibus Alphonsum de Castro Hispanum, e Minorum ordine scriptorem egregium, et a nostro Feuarentio ejusdem ordinis editum, doctissimi Cardinales Bellarminus et Daguirreus nostris annumerant <sup>5</sup>.

#### XXVII. Adrianus VI, et Joannes Driedo, Lovanienses.

Duo sunt Lovanienses quos Parisiensibus idem Bellarminus atque illustrissimus Rocabertus adjungunt <sup>6</sup> : Adrianus Florentius Ultrajectinus, postea Adrianus VI, Pontifex maximus, eumque secutus magistrum discipulus Joannes Driedo, Lovaniensium sui ævi facile princeps : queis liquido patet, quam Parisiensium sententiam vocent, non ideo Parisiensibus attributam, quod in ea tuenda Parisienses singulares essent ; sed quod eam singulari studio et eruditione tuerentur. Cæterum in omnibus Ecclesiis vulgatissimam extitisse, et a scriptoribus pietate et doctrina præstantissimis ubique terrarum publice et cum laude esse defensam, nedum suspecta fuerit.

XXVIII. De Adriano VI, cur privatim dicendum : unus rem totam conficit ejus jam Pontificis recusus Romæ liber, retractatione nulla.

Hæc igitur summatim de Parisiensium asseclis a nobis dicta sint.

<sup>1</sup> Daguir. disputat. xvi, n. 62 ; xxii. n. 59. Vid. in. app. lib. 1. cap. viii. — <sup>2</sup> Ibid. disp. xvi, n. 63, 64, 65. — <sup>3</sup> Ibid. n. 61, 64. — <sup>4</sup> Vide in app. ibid. — <sup>5</sup> Bell. de R. P. lib. iv, cap. ii. Alphons. de Cast. lib. i. contra hæres. cap. ii et seq. Daguirr. Def. Cath. S. Pet. — <sup>6</sup> Bellar. de Script. eccl. an, 1500. Roc. tom. 1. lib. 1. n. 8. Vid. Dried. de Libertat. Christ. lib. ii, cap. ii. In App. lib. 1, cap. xii et seq.

Sed quando Adriani VI tanti est auctoritas, ut unus rem totam conficere possit, paulum in eo hæreamus. Is primum Lovanii summa cum laude theologiam docuit: tum ordine factus est ejusdem Academicæ Cancellarius, Caroli V Augusti Præceptor, in Hispania Episcopus Dertusanus, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, denique post Leonem X summus Pontifex, tanta sanclitate atque modestia, *ut nihil infelicius in vita duceret quam quod imperarit*<sup>1</sup>. Is ergo theologiæ Professor, cum de Confirmationis administratione disputaret, negaretque Presbyteris permitti posse, sancti Gregorii celebrem locum sic solvebat<sup>2</sup>: « Ad secundum principale » de facto Gregorii, dico primo: quod si per Ecclesiam Romanam intelligitur caput ejus, puta Pontifex; CERTUM EST quod » possit errare, etiam in iis quæ tangunt fidem, hæresim per suam » determinationem aut decretalem asserendo: plures enim fuere » Pontifices Romani hæretici: item et novissime fertur de Joanne » XXII, quod publice docuit, declaravit et ab omnibus tener » mandavit, quod animæ purgatæ ante finale judicium non habent » stolam, quæ est clara et facialis visio Dei: et Universitatem Parisiensem ad hoc induxisse dicitur, quod nemo poterat in ea gradum in theologia adipisci, nisi primitus errorem hunc pestiferum jurasset se defensurum, et perpetuo ei adhæsurum. Item » patet hoc de errore quorundam Pontificum circa matrimonium, » de quo *in capite Licet, de sponsa duorum*. Item de errore quem » ediderat Cælestinus circa matrimonium fidelium, quorum alter » labitur in hæresim; cujus error olim habebatur in alia compilatione juris: *Cap. Laudabilem, de conversione conjug.* » Vide quam aperte doceat, quam pro certo habeat, omnino fieri posse ut Pontifex hæresim, non jam ut homo privatus, sed ut Pontifex *per suam determinationem aut decretalem asserat*: quamque pestiferum errorem putet eum, quem Joannes XXII publice docuerit, declaraverit et ab omnibus teneri mandaverit. Neque hic curamus an Joannes XXII et alii excusari possint; quid de illis senserit Adrianus VI, quid fieri potuisse putaverit, id vero quærimus; imo non quærimus: quis enim in re tam clara quæstioni locus? Sed apertam ac certam tanti Doctoris sententiam tenemus: dignumque id observatu quod addit, jam ad Gregorium rediens: « Non tamen dico Gregorium hic errasse; sed evacuare intendo » impossibilitatem errandi quam alii asserunt ». Quo quidem se demonstrat, nulla tuendæ causæ, quam susceperat, necessitate adactum, ad hanc tamen sententiam dedita opera declarandam, solo amore veritatis adductum.

<sup>1</sup> Bellar. et Labb. de Scrip. eccl. Item. Epith. Adr. VI, tom. XIV Conc. col. 401. — <sup>2</sup> Adr. VI. in IV Sent. de Confirm.



Sane advertendum est, vir doctissimus qua cautione sit locutus : *Ecclesiam enim Romanam* a suo capite *Romano Pontifice* accurate discernit, cujus distinctionis et abusus pessimum et usum necessarium suo loco ostendemus : neque Ecclesiam Romanam, sed tantum ejus Pontificem etiam de fide definientem, errare posse, *pro certo* habet : nec si quis Romanus Pontifex in fidei quæstione determinanda defecisset, ideo Petri fidem et Ecclesiam Romanam defecturam putabat. Qua in re non est dubium in fidei negotio, quod est vel maximum, Conciliorum potestatem potiore agnoscere, firmarique ea omnia quæ ab adversariis censura gravissima temere configantur.

Neque vero eam sententiam Pontifex retractavit, uti profecto, si erroneam putasset, facere debuisset. Nam ideo Pius II, qui se Basiliæ cum Synodo privatus interesset, errasse credebatur, solemnem retractationem sua scripta confixit. « Hæc enim scripta, ait, fortasse » scandalum parient : qui hæc scripsit, inquit, in beati Petri cathedra sedit, nec invenitur mutasse propositum, qui eum elegerunt » et in summo apostolatus vertice collocarunt, ab iis scripta ejus » approbata videntur. Cogimur itaque beatum Augustinum imitari ». Nihil simile Adrianus, suaque scripta adeo non retractavit, ut potius Romæ statim atque Pontifex factus est, edenda curaret, anno videlicet 1522, cum anno 1521 Pontifex creatus esset : adeoque aberat ab eo ut sententiam revocaret, ut potius metueret, ne illi errandi *impossibilitati*, quam privatus Doctor olim improbaverat, vel Pontifex factus favisce videretur <sup>1</sup>.

#### XXIX. Vana responsa auctoris *Doctrinæ Lovaniensium*.

Agite, expedite vos, qui Parisiensium sententiam *erroneam, hæreticam, schismaticam, Sedis apostolicæ eversivam* vestra auctoritate decernitis, atque in Episcopos, totamque adeo Ecclesiam Gallicanam proferre audetis tam dura, tam nulla, tam iniqua, decreta : agite, inquam, incipite ab Adriano VI, tantique Pontificis librum, ejusque jussu in Urbe recusum, erroneum aut schismaticum dicite. Horret animus, aliaque omnia comminisci malunt. Videamus sane ut se torqueant. Auctor anonymus in *Doctrina Lovaniensium* mira refert hoc titulo : *Discutitur doctrina Adriani Papæ VI*. Summa est, ex Maldero et Wiggero, non hic egisse Adrianum « de pontificia definitione ex cathedra : sed de judicio super » difficultatibus quæ in facto occurrant, donec, si res sit ad fidem » et mores tendens, pleniori examine ex cathedra definiatur ».

<sup>1</sup> Bull. Pii II retract. ad Colon. Academ. tom. XIII Conc. col. 1407.

<sup>2</sup> Vid. Labb. de Script. eccles. — <sup>3</sup> Doct. Lov. art. I, p. 69.

Quid autem illud est : quam impeditum intricatumque : quam ipso contextu verborum, conturbatam hominis mentem indicat? An loquitur de difficultatibus quæ *in facto occurrant*, qui de fide, de hæresi, tam apertis verbis agit? Quodnam vero examen plenius, quam decisionem narras, post eam, qua *de fide determinatum est*, qua Pontifex *per decretalem suam aliquid publice docuerit, declararit ab omnibus teneri mandaverit*? Quæ verba Lovaniensem nostrum referre et exscribere puduit, quod iis statim perlectis, ejus responsio evanescat. Plane Adrianus ea verba seligebat, quibus pontificiam de fide definitionem vel maxime exprimeret; ac si quid aliud gessisset in animo, non tam disertis verbis, illam quam quidam *asserbant, impossibilitatem errandi configeret*.

At enim, inquit Joannes Wiggerus ab eodem auctore laudatus, non id postulabat ea quam Adrianus solvebat difficultas, ut de pontificiorum decretorum infallibilitate disputaret; cum de Gregorii facto duntaxat ageretur. Certe, idque monet vel ipse Adrianus; sed hæc a se dicta, quod illam aliquorum de *errandi impossibilitate* sententiam, dedita opera, *evacuata vellet*. Neque enim contentus eo, ut ab illa simpliciter discederet, pergit ulterius, eamque et a se, et a Romanis Pontificibus studiose amolitur. Cur autem? Nisi putaret rem eam sanctissimæ dignitati non modo parum congruam, sed etiam noxiam, et ab ea longe avertendam : tantum abfuit ab eo ut, in asserendis his vanis, certe dubiis Romanorum Pontificum privilegiis, veræ pietatis partem ullam reponeret. Hæc aperte, hæc studiose, hæc dedita opera asserentem, Petri Sedes exceptis communibus votis. At si adversariis credimus, per tantam hujus Sedis contumeliam ad hunc apicem, nulla cujusquam querela, imo summa omnium gratulatione provexit.

Pergit tamen Lovaniensis noster : « At Adrianus asserit certum » esse quod Pontifex possit errare. Hoc si intelligeret de Pontifice ut definiente et proponente toti Ecclesiæ aliquid fide credendum, neutiquam est certum ». Tibi quidem forsitan, sed ipsi Adriano est certum. « At e contra, inquis, id (necdum certum sit) manifeste est falsum, ejusque oppositum adeo certum, ut » ab aliquibus habeatur *de fide* ». Quid ad nos si *ab aliquibus*? Non ab Adriano quidem, qui eam sententiam evacuare intendit. Quare non Melchior Canus, quantumvis acerrimus pontificiæ infallibilitatis assertor, non ipse Bellarminus, ut Lovanienses illi tergiversandum putant; verum Adrianum VI nominatim accensent iis qui pontificiam infallibilitatem non agnoscant<sup>1</sup>; neque eo secius Bellarminus *virum optimum et doctissimum* appellat qui merito doc-

<sup>1</sup> Melch. Canus. lib. IV, cap. I. Bell. de R. P. lib. IV, cap. II.

*trinæ et pietatis, ex humili domo, in tantam dignitatem conscenderit*<sup>1</sup>. Adeo aberant ab eo, ut illam sententiam erroneam aut Sedi apostolicæ contumeliosam putarent.

• XXX. Nicolai Dubois Lovaniensis ludibria.

Jam vero Nicolaus Dubois, postquam Adriani verba retulit, de Romano Pontifice ita affirmantis : Potest errare, hæresim per » suam decretalem asserendo » : respondet : « Distinguo : si de » potentia metaphysica loquatur Adrianus, etiam hoc transeat<sup>2</sup> ». Quam docte ! Erant scilicet qui assererent Pontificem nec *metaphysice* loquendo, aut de potentia absoluta, errare potuisse, eaque erat *errandi, impossibilitas* quam Adrianus *evacuare intendebat*. Et pulchre *transeat* : nam si Professore bilem moveris, omnino asserturus est Romanum Pontificem, nec potentia metaphysica errare potuisse.

Quæ addit<sup>3</sup>, quoniam non ad explicandum, sed ad confutandum Adrianum pertinent, hujus loci non sunt. Pudet tamen interim Adrianum tantum virum, Lovaniensis Academiæ ornamentum, atque in eam effusissime liberalem, a Professore Lovaniensi temeritatis fuisse incusatum.

XXXI. Auctoris tractatus *de Libertatibus Gallicanis* subtilia nec minus vana responsa.

Dicent, Adriani ac Sedis apostolicæ causam a Nicolao Dubois crassissimo auctore, atque ab aliis Belgis, doctissimis licet, pessime esse defensam. Videamus sane, quid alii, acutiores scilicet, excogitaverunt.

Auctor anonymus tractatus *de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ*, is qui se subtilissimum videri velit, nihil aliud quam in re gravissima ludit. Primum enim ait<sup>4</sup>, « privati Doctoris, necdum Pontificis » infallibile non esse judicium » : qua de re quis dubitat ? Cur nemo extiterit, qui hujus doctrinæ causa, Adrianum a pontificatu prohibuerit, aut etiam vel minimum reprehenderit, id quæritur. Subdit : « At enim Adrianus Pontifex factus sententiam non re » tractavit » : addere debuit, adeo non retractasse sententiam, ut librum etiam novus Pontifex recudi jusserit. Hæc omittit, repōnitque tantum, tot tantisque negotiis distentum, pontificatu satis,

<sup>1</sup> Bellar. de Script. eccl. an. 1500. — <sup>2</sup> Part. I. refut. argum. etc. art. xv, n. 43, p. 82. — <sup>3</sup> Ibid. n. 160. — <sup>4</sup> Anonym. de libertat. etc. lib. VII. cap. xvi, n. 16.

brevi, « nihil de corrigendis scholasticis commentariis cogitasse ». Acute : recudendo operi tempus adfuit , corrigendo defuit. Interrogat postea : « Privata Pontificis opinio an definitionis loco habenda sit : et an in deneganda infallibilitate solum Pontifex infallibilis existimandus sit » ? Quid ad rem ? cum nemo postules ut pro infallibili , sed ut pro irreprehensa tutaque , tanti Pontificis sententia habeatur. Ab hæc hærent scilicet , et ad alia omnia se vertunt , potius quam ad quæsitae et objecta respondeant.

XXXII. *Galliæ vindicatæ auctor.*

Vir clarissimus ac doctissimus, nunc eminentissimus Galliæ vindicatæ auctor \*, uno quidem verbo rem confecisse se putat : nempe « Adrianus, inquit <sup>1</sup>, non ex proposito hanc quæstionem tractat ; sed incidenter tantum , et vix tribus lineis , respondendo ad objectionem ». Tribus vix lineis ? Id quidem qui scripserit , eum non legisse sedulo sed cursim transvolasse , et oculos in incertum jecisse , non immerito quis dixerit. Quod autem incidenter hunc locum tractaverit , nedum argumentum infringat , firmat magis ac munit : quippe cum ex eo constet , Adrianum nulla necessitate compulsus , quæsitae occasione ac de industria , in eam tractationem divertisse ; quippe qui infallibilitatem illam *evacuare intenderet* , ut et ipse dicit , et nos jam monuimus.

XXXIII. *Pater Thyrsus Gonzalez.*

Thyrsus Gonzalez haud minus tergiversari cogitur. Sic enim respondet : « Errasse Adrianum ut Doctorem particularem , si ejus intentio fuit asserere Romanum Pontificem posse , ut pontificem , errare , dum resolvit dubia fidei , obligando Ecclesiam ad credendum id quod ipse asserit <sup>2</sup> ». Sed quo mihi tuum istud , si ? librum habes in manibus : sententiam tenes docentis « errare posse Pontificem in eo quod per suam decretalem aut determinationem declaraverit , asseruerit , et ab omnibus terneris mandaverit ». Satisne perspicuis exquisitisque verbis usus est , ut omnem tergiversationem excluderet. Addit P. Gonzalez :

<sup>1</sup> Diss. IV. § 3. n. 1. p. 275. — <sup>2</sup> Gonz. disp. XV. sect. XI. n. 9. p. 764.

\* Absolverat Declarationis Defensionem D. BOSSUET, quando editæ sunt, anno demum 1688, Sfondrati dissertationes ; atque hoc illud est , cur in toto opere ne semel quidem Sfondratus nominetur. Sed cum operi suo D. BOSSUET præviam Dissertationem faceret, ratus San-Gallensem Abbatem non omnino esse prætermittendum, tamen cum eo statuit leviter decertare ; quippe quem aliorum argumenta iterantem, non nesciret una cum illis a se optime confutatum. (*Edit. Paris.*)

« Nimis credulum fuisse Adrianum asserendo illud quod de Joanne ne XXII vulgus falso sparserit ». Quid tūc postea? Non agimus de Adriani probationibus : certam, planam, liquidam, nostris consentaneam conclusionem proferimus. Sequitur : « Atqui non » fuisse hanc Adriani mentem, testatur Joannes Malderus <sup>1</sup> ». De Adriano sane, non de Maldero quærimus : ipse pro se loquatur Adrianus, neque ad alienum trahatur arbitrium; reliqua Malderi jam confutata sunt. Agit enim Adrianus non de privata sententia, sed de pontificia, ut est Pontifex; quippe qui agit de Pontifice, « qui determinet per decretalem suam, et ab omnibus tēneri mandet id quod declaraverit », quod non privatus Doctor, nec alius profecto quam Pontifex fecerit.

Sane hæc postrema verba : *ab omnibus teneri mandaverit* R. P. mirum in modum angunt urgent que : « Nil inquit <sup>2</sup>, referebat » ad scopum Adriani, mandaverit Joannes XXII, necne : imo vero multi; quandoquidem totum illud quod de pontificia infallibilitate asserebant, *evacuare intendebat*.

Extremum denique P. Thyrsi refugium est : « Quidquid ut doctor Lovaniensis scripserit, revocasse Adrianum » : qua de re cum eminentissimo Daguirreo hujus solutionis auctore, accuratius tractare nos oportet.

#### XXXIV. Eminentissimus et doctissimus Daguirrens.

Is quidem quo candore est, plane ac nulla tergiversatione, profitetur Adrianum VI, « vitæ integritate, contemptu honorum, et » doctrina clarissimum, qui olim censuerat Papam in judicio fidei extra Concilium errare posse; postea in pontificatu oppositum docuisse <sup>3</sup> », data scilicet egregia ad Fridericum Saxonie Ducem adversus Lutherum epistola, pessimique hæresiarchæ « extra omnem Synodum damnatis erroribus ». Hoc ultro fatemur. Sed Cardinalis doctissimus, nullo sane malo animo, ubi que sic agit, tanquam Parisienses Romano Pontifici negent potestatem definiendi de fide extra Concilium : a qua hæresi eos vel maxime abhorrere constat. Rogare autem liceat, quid ad rem attineret, egregiam epistolam, ut multum sibi profuturam exscribere integram, cum in ea de pontificia auctoritate multa, de infallibilitate ne verbum quidem unum legerimus.

Sane doctissimus Cardinalis, ne per totam prolixissimam epistolam inani opera vagaremur, « notari vult maxime in rem suam

<sup>1</sup> Vid. Gonz. ubi sup. n. 10. — <sup>2</sup> Ibid. n. 12. — <sup>3</sup> Daguirr. dis. XVII, sect. II integ. vid. impr. n. 15.



« quæ n. 30 et 31 continentur <sup>1</sup> ». Atqui n. 30 nihil aliud reperi-  
mus, nisi cathedram Romanam esse apostolicam : Petrum apos-  
tolorum caput in ea præsedisse : Romanam Ecclesiam esse princi-  
palem, eamque unde sit orta sacerdotalis unitas : itaque pessime  
actum a Luthero, qui summos Pontifices, qui scholas christianas  
tot probris prosciderit : quæ ad infallibilitatem minime pertinere  
nemo est qui non videat.

Sane sequente numero 31, quo Lutheri sacrilegam, et in Dei  
Sacerdotes tot probra jactantem, linguam comprimat, refert de  
observandis *Dei Sacerdotibus*, maxime autem *Principe Sacerdo-*  
*tum* <sup>2</sup>, egregium Deuteronomii locum, cap. xvii; neque infert  
aliud, quam ut ne Pontifices incessantur probris atque blasphe-  
miis, neque quidquam amplius.

At enim objicit eminentissimus Cardinalis eumque secutus  
P. Thyrsus Gonzalez <sup>3</sup>, ab Adriano prolatum Deuteronomii lo-  
cum, quo capitis damnatur, *qui superbiert nolens obedire Sacer-*  
*dotis imperio*: ex quo textu, ipsi quidem, non tamen Theologi  
omnes pontificiam infallibilitatem eliciant: qua de re alio loco  
dicimus. Neque quisquam negat qui superbo animo pontificia  
imperia detrectaverint, spirituali gladio feriendos. Cæterum hic  
quæritur, non quid inde ipsi; sed quid Adrianus intulerit. Nempè  
Theologi omnes ac Parisienses vel maxime, adversus hæreticos  
primatum apostolicum probant ex his locis : *Tu es Petrus*; et :  
*Confirma fratres tuos*; et : *Pasce oves meas* : ex quibus Daguir-  
reus, Thyrsus, alii sententiam infallibilitatis asserant. An continuo  
inferent a Parisiensibus quoque abdicatam suam? Sane si Adria-  
nus antiquam doctrinam revocare voluisset, non deerant verba,  
quibus tantus Pontifex, tam candido animo, tam humili ac mo-  
desto mentem suam promeret. Quare quod de retractatione memo-  
rant, votum est optantium, vigilantium somnium: certumque  
omnino est Adrianum Cardinalem, Episcopum Dertusanum,  
Hispanici Cleri æque ac Belgici decus, regnique Hispanici stro-  
num administrum, Papam denique in sententia perstitisse, a nullo  
vel leviter reprehensum; nedum schismatica, erronea, Sedi apos-  
tolicæ contumeliosa exprobrarent. Adeo certum est de his repre-  
hensionibus ac censuris, in quibus nunc partem vel maximam  
religionis reponunt, neminem per hæc tempora, neque in Belgio,  
neque in Hispania, neque in Italia, neque Romæ atque in ipsa  
Sede apostolica cogitasse.

<sup>1</sup> Ibid. n. 44. — <sup>2</sup> Deuter. xvii, 12. — <sup>3</sup> Daguirr. ibid. n. 44, Gonz.  
oc. sup. cit.

XXXV. Doctorum Lovaniensium et factis et dictis in Adrianum VI observantia singularis.

Sane Lovanienses Adrianum suum mira reverentia prosecutos hæc quoque testantur : nempe cum prima illa edita est doctissimæ Facultatis in Lutherum censura, totum id Adriani tum Cardinalis Dertusani iudicio factum <sup>1</sup>. Id Jacobus Latomus major, cum pro ea censura scriberet, in præfatione luculenter exposuit, et censuræ præfixa ejusdem Cardinalis epistola ostendebat. De qua quidem Latomus ita est præfatus : « Sufficere debuit iudicium reverendis- » simi Cardinalis Dertusensis, cujus probitas et sapientia, non modo » libris præclaris editis, sed et maximis rebus orbi nota est <sup>2</sup> » : ut propterea diceret non videri necessarium articulorum reddere rationem. Ex quo intelligitur, quam probarent Adriani libros. Atque is annis post duobus ad Petri cathedram est evehctus : ac facile intelligi potest, quanto honori habuerint Pontificem, qui non modo Cardinalem, verum etiam privatum tantopere suspexissent.

Edidit postea Joannes Driedo, sacræ theologiæ Professor apud Lovanienses, anno 1533, librum : *De Ecclesiasticis Scripturis et Dogmatibus* : neque ita multo post, librum *De Captivitate et Redemptione generis humani* : in cujus præfatione Adrianum VI miro affectu celebrat : « Observantissimus, inquit <sup>3</sup>, meus in » theologicis studiis præceptor ; qui me in filium eruditionis » suscepit, et præsidens mihi pileum magisterii in theologia » imposuit anno nativitatis Domini 1512, die 17 mensis augusti ; » qui et usque in tempus ferme illud Lovanii resederat totius » nostræ Academiæ lumen et decus, postea illius nominis Pontifex VI » ; ut nec mirum sit, de Adriano tanta præfatum, illustrissimo Rocaberto teste, ut jam vidimus <sup>4</sup>, ad præceptoris sententiam accessisse. Quare Lovanienses, Duacenos, Belgas, Hispanos, Italos, Romanos etiam si liceat Pontifices, rogamus, obsecramus, ut agnoscant nos peti per Adriani sui latus : nec nisi conculcato tanto Pontifice, non minus pietatis quam doctrinæ laude celeberrimo, sententiam Gallicanam damnari potuisse.

XXXVI. Ex Adriani sententia et temporum notis demonstratur Florentina Lateranensia, Tridentina decreta frustra objici.

Hanc quoque circumstantiam censoribus nostris perpendendam damus : aiunt uno ore omnes, a Florentina sub Eugenio IV, atque

<sup>1</sup> Vid. in append. lib. 1, cap. XIII. — <sup>2</sup> Latom. Def. Cens. Lov. adm. ad lec. epist. dedic. — <sup>3</sup> Dried. de Capt. et Redempt. etc. prælat. — <sup>4</sup> Sup n. 27.

a Lateranensi sub Leone X, Synodis œcumenicis, Parisiensium sententiam aperte esse damnatam. Id primum Bellarminus; id eum secuti alii uno ore edixerunt. Vel unum Daguirreum audiamus sic de Florentina Synodo disserentem : nempe inveniri « clario- » rem meridiana luce, potestatem plenissimam Romani Pontificis » supra totam prorsus Ecclesiam ; atque adeo supra Concilium » œcumenicum : deprehendi pariter auctoritatem summam ipsi a » Christo commissam ad definiendum controversias fidei, inde- » pendera a reliquo Ecclesiæ corpore <sup>1</sup>. » Addit in Concilio Lateranensi ultimo sub Leone X, « potestatem supremam Papæ » in tota Ecclesia et nominatim supra Concilium œcumenicum » palam definitam fuisse <sup>2</sup>. » Qui autem factum sit, ut Adrianum, postquam ea transacta ac definita esse volunt, alia omnia docentem, et contra definita expresse ac studiose insurgentem, non modo Ecclesia tulerit, sed etiam ad summum pontificatum evexerit, ac sua recudentem Romæ et in sententia publice persistentem, nec reprehenderit. Edicant si possunt ; aut si nihil habent quod mutiant, ab iniquis porro censuris temperent.

Utinam vero liceret aberuditissimo et optimo Cardinale sciscitari coram quid de his sentiat. Sane, quo candore est, qua indole, qua animi magnitudine consensurum sat scio. Nam nec illud contemnendum : Concilii Lateranensis sessionem XI, sub Leone X, anno 1516, fuisse celebratam, cum Adrianus Romana jam purpura fulgeret, rebus ecclesiasticis occupatissimus, et quinque annis postea, anno videlicet 1521, Leoni fuisse suffectum : quo necesse fuerit tam paucorum annorum spatio, et ab Adriano Leoni proximo successore, et a Cardinalibus, et ab omni orbe christiano, definitionem Leonis, eamque in œcumenico Concilio editam, tamen usque adeo oblivione deletam, ut nec ulla ejus vestigia superessent.

Quamobrem quod asserunt, jam inde a Florentini ac Lateranensis Concilii temporibus rem esse decisam, haud immerito a nostris rejectum esse constat : atque omnino ex his istud argumentum existit : Adriani VI sententiam, hoc est Parisiensem ipsam, aut immunem relinquunt, et nos cum illo vincimus : sin autem condemnatam volunt, aut ex antecedentibus definitionibus, aut ex consequentibus : non ex antecedentibus, Florentinis scilicet aut Lateranensibus, quas solas obtundunt, cum eæ nihil nocuerint, ac nequidem objectæ sint Sedem apostolicam consensuro, in Sede apostolica præsidenti : hanc autem sententiam nulla consequens definitio proscripsit : aut enim conciliaris, aut pontificia : Concilium autem nullum est habitum nisi Tridentinum, in quo hanc sententiam clara

<sup>1</sup> Daguirr. disp. XVI. n. 32. — <sup>2</sup> Ibid. n. 34.

voce professos, ut vidimus Episcopos Gallicanos, totus orbis exceptit : pontificiam vero definitionem nullam omnino proferunt. Id ergo unum superest, ut a privatis Doctoribus censura profecta sit, quorum sane nomina cum honore appellamus; auctoritatem vero adversus antiquissimæ Facultatis totiusque adeo Ecclesiæ Gallicanæ scita, si non magni facimus neque pertimescimus, jure nostro agimus.

XXXVII. Nominantur potestatis pontificiæ vehementissimi defensores, qui summa ipsa Parisiensium tuentur sententiam.

Hactenus tuti sumus ab omni censura, tantum appellatis iis quos ipsi adversarii in nostram sententiam convenisse fateantur : quanto tutiores, cum demonstraverimus, etsi verbis discrepantes, tamen summa ipsa stare nobiscum, qui vel infensissimi memorentur <sup>1</sup>; nec tantum Dionysium Carthusianum illum sanctissimum juxta atque doctissimum, adversus Basileense Concilium Eugenii IV egregium defensorem; verum etiam, quod mirentur, earum partium duces, Joannem Turrecrematam, Petrum de Monte Episcopum Brixiensem \*, Antonium de Rosellis : ad hæc sanctum Antoninum Archiepiscopum Florentinum, duos Jacobatios Christophorum et Dominicum celeberrimos Cardinales : aliosque viros maximos postea prodituros, quorum expectatione causam nostram illustrari ac muniri volumus.

XXXVIII. De concilio Constantiensi : qui approbatum negant, ipsi se suis telis faciunt.

A privatis auctoribus et a scholæ Parisiensis Ecclesiæque Gallicanæ sententia ad ampliora pergimus : nempe ad Constantiense Concilium. Atque hujus quidem res gestas suo loco exequemur <sup>2</sup>. Nunc autem sufficit invicti argumenti vim in hæc pauca concludere. Si, quod adversarii tanta ope contendunt, ejusdem Concilii sessionum iv et v decretis id tantum agitur, ut in schismatis casus et in dubium Papam Conciliorum œcumenicorum potestas valeat, profecto illa decreta proba sanaque sunt, neque tantum œcumenico Concilio digna; verum etiam pro ratione temporum necessario expedita, nec unquam infirmanda, sed omni potius pietate ac studio propugnanda : atqui adversarii, nedum hæc Constantiensia decreta propugnent, oppugnant potius, omni studio everunt. Ac textum quidem sollicitat Schelstratus : optimis gestis falsi

<sup>1</sup> Vid. in append. lib. I. cap. IX, X; lib. II, cap. I et seq. usque ad VII. — <sup>2</sup> Vid. lib. v integ.

\* Brixia urbs est in Longobardia.

crimen impingit : cæteri, Bellarmino duce, eam Concilii partem infamant, confirmatam negant : Concilii œcumenici mendacem titulum prætulisse aiunt; ergo profecto sentiunt majus aliquid agi, quam ut incertus tantum Pontifex Concilio œcumenico subsit.

Sane Duvallius, propter auctoritatem Concilii Constantiensis sessione iv, « de fide esse docet Concilium œcumenicum dubio et » incerto Pontifice esse superius <sup>1</sup>. » Cur eum fidei articulum non intactum volunt? quid erat in eo dubii, ut Martinus V probatum nollet? An dubium Pontificem etiam contumacem, a Concilii œcumenici potestate immunem esse oportebat; neque esse in Ecclesia vim ullam quæ schismatis vulneri mederetur? Absurdum, absonum, rebus gestis repugnans, Ecclesiæ catholicæ Christi quæ providentiæ prorsus inimicum. Dicent opportunissimum schismatis fuisse remedium, si de papatu pari fere jure contententes ultro loco cederent. Recte; quid autem si nollent; æterno schismate Ecclesia laboraret. Absit: ergo necesse est ut sit aliqua potestas, qua dubii saltem Pontificis etiam inviti comprimantur: ac si Constantienses nihil aliud agebant, nemo dubitaverit quin approbandi fuissent; ut qui malo schismatis certum ac necessarium remedium attulissent: atqui approbationem hanc cane pejus et angue refugiant: ergo aliud profecto actum intelligunt.

**XXXIX.** Objectio de obedientiis nondum adunatis sess. iv et v, sponte corrui duobus factis constitutis: primum, a Concilio Constantiensi œcumenici titulum et jus.

Instant: sessionum v et iv decreta, utcumque se habeant, tamen approbanda et firmanda non erant a Martino V, ut œcumenici Concilii acta, nondum adunatis ut vocant obedientiis; sed tantum, ut aiunt, tertia Ecclesiæ parte. Huc quidem omnia redeunt: id assidue urgent: hic argumentorum vis ac summa consistit. Quæ anteaquam ex gestis perspicue refellimus, duo, quæ facti sint, in antecessum nobis concedi postulamus: primum, in primis illis sessionibus, nondum adunatis licet obedientiis, atque in ipso initio, a Concilio Constantiensi œcumenici Concilii nomen assumptum; imo sessione iii statim definitum, quod (relege verba) « Constantiæ in Spiritu Sancto Synodus generalis fuit, et est rite » et juste convocata, initiata, celebrata <sup>2</sup>: » quæ definitio, si revera tunc Constantiæ Synodus œcumenica non fuit, mendax, erronea est; neque tantum non approbanda, verum etiam falso et in vanum assumpto Spiritus Sancti nomine ac

<sup>1</sup> Duval de supr. R. P. in Eccl. potest. part. iv, quæst. viii, ad X<sup>um</sup> pag. 569. — <sup>2</sup> Concil. Const. sess. iii; tom. xii, col. 17.



numine, atque œcumenici Concilii titulo, blasphemus, schismaticus, omni studio detestanda judicari debeat. Quis autem id ausus est? Quis unquam audeat? Nemo certe, nisi forte existant, qui, quantum in ipsis est, infandum schisma exsuscitatum et vulnus Ecclesiæ innovatum velint.

**XL.** Alterum factum, Martinum V, tunc Cardinalem, his Synodi initiis adhæsisse.

Quæ ut magis valeant, alterum factum afferimus : nempe Martinum V, tum Othonem Cardinalem Columnam, unum fuisse eorum Cardinalium qui a Gregorio XII ab ipso initio recesserint, Pisano et Constantiensi Conciliis adfuerint, primarum sessionum Synodi Constantiensis pars maxima fuerint, sacro illi conventui, Concilii œcumenici in Spiritu Sancto legitime congregati titulum et auctoritatem attribuerint : qui titulus, si mendax est, si blasphemus, si schismaticus, tertia Ecclesiæ parte a reliquis abrupta ac pro toto Ecclesiæ corpore vindicata ; nempe Otho Cardinalis nusquam revocata aut improbata priore sententiâ, ad ipsam Petri sedem, mendax, schismaticus, blasphemus, evehctus est. Quæ si adversarii concoquere possunt, nobis certe indulgeant, qui hæc intelligere, non his assentiri, ab his abhorreere non possumus.

**XLI.** Aliud factum additur : quod pars Ecclesiæ, quæ Concilium Constantiense inchoavit, non fuerit tantum pars tertia ; sed duabus aliis etiam adunatis longe superior.

Hæc igitur duo sunt quæ facti esse dicimus, quæque ad universas adversariorum difflandas machinas profecto sufficiant. Ad damus tamen si libet et tertium, de tertia parte Ecclesiæ tantum in Constantiensi Concilio congregata : id enim mirum in modum post Joannem Turrecrematam Bellarminus urget <sup>1</sup>, eumque secuti censores nostri omnes pro viribus exaggerant. Nos autem, qua possumus simplicitate reponimus : ergone tertia pars tantum, quæ tot nationes complecteretur, Germaniam, Angliam, Poloniam, Sueciam, Norvegiam, Daniam, Dalmatiam, Bohemiam ipsamque Italiam, dempta admodum Apulia, ipsam quoque Romam, et cum Belgio Galliam, et cum Sigismundo Rege totam Hungariam : ad hæc Universitates, Parisiensem, Bononiensem, Viennensem Cracoviensem, Avenionensem, Oxoniensem, Pragensem, quæ suos in Synodo legatos habent : atque item sacros Ordines, Cluniacensem, Carthusiensem, Præmonstratensem, Prædicatorum, Minorum, qui per speciales procuratores Synodo adhærerent,

<sup>1</sup> Turr. lib. II. de Eccl. cap. XCIX. Bell. lib. I, de Concil. aut cap. XIX.

cum innumeris Abbatibus sanctorum Benedicti ac Bernardi, quos omnes, omnes, inquam, nullo labore, quippe ex ipsis subscriptionibus, ostendimus sacræ Synodo Constantiensi, jam inde ab initiis adfuisse. Reliquine, tantula pars orbis, eaque in duas scissa particulas, quarum una Benedicto, altera Gregorio adhærebant, pro duabus Ecclesiæ partibus numerandi sunt? Cum præsertim Hispani, certe eorum pars maxima, Benedicto suo quotidianis vocibus discessionem intentarent; Gregorius vero XII, quem unum Pontificem, si Deo placet, cum Odorico Rainaldo jactitant, desertus ab omnibus, Austriæ exiguo in oppidulo Concilium œcumenicum celebraret; atque in angulo Italiæ totam haberet Ecclesiam. Hæc igitur duo frustula christiani orbis, quasi duas partes, cum ea, quæ Synodum Constantiensem constitueret, Joannis XXIII obedientia-comparabimus: tot, quantas memoravimus reliquas nationes, atque ex illis congregatos ducentos eoque amplius Episcopos; tot illustres Academias, tot religiosos Ordines, pro tertia tantum parte habere cogemur? Hos sibi Concilii œcumenici titulum ac Spiritus Sancti magisterium mendaciter arrogasse dicemus. Pace eorum dixerim, rogamus, obsecramus, ne ad hæc absurda et infanda nos adigant.

**XLII.** Constantiensis Synodus a Romanis Pontificibus optimæ notæ Synodi accensita: privata Binianæ editionis nota quam nulla et temeraria, quam Sedi apostolicæ contumeliosa! nihil proficere, qui de ejus Synodi confirmatione litigant.

De Synodi vero approbatione quod litigant, primum abigatur illa quorundam animis suborta suspicio, qua scilicet, audito Concilii Constantiensis vel ipso nomine, statim nescio quid Romanæ potentie inimicum cogitant; cum ex historia rebusque gestis elucescat pontificiam Sedem, atque illam Petri navem, fœcla diuturnaque tempestate tantum non obrutam, per Constantiensem Synodum ex his fluctibus emersisse: denique ab ea Synodo, necdum adunatis obedientiis, adversus Wiclefitas et Hussitas assertam eam, quam impii et perduelles, dementibus odiis, exagitaverant Romani Pontificis supremam in Ecclesia potestatem, ut, ad eam tutandam ac restituendam, Synodus Constantiensis divinitus comparata esse videatur. Quare a Romanis Pontificibus nunquam sine veneratione appellata, necdum ulla censoria nota unquam affecta sit: suoque loco legitur in Conciliorum universalium editione Romana, quam pari diligentie ac magnificentie laude Paulus V, in typographia reverendæ Cameræ apostolicæ Vaticana, adornari jussit<sup>1</sup>. Abest certe Synodus Basileensis, dubia, suspecta, x

<sup>1</sup> Conc. gener. Rom. edit. 1602; tom. IV, p. 127 et seq.

parte improbatâ; quod ultro fatemur : Constantiensis vero integra, inviolata prodit, cum Nicæna et aliis, cum Lugdunensibus, Lateranensibus cæterisque, quæ optimæ notæ Romæ quoque habeantur. Quo cadat necesse est illa Binianæ editionis nota : *Concilium Constantiense ex parte approbatum* <sup>1</sup>, nulla auctoritate, nullo Concilio, nullo auctore Pontifice, ex privati hominis sensu atque ausu; quippe quæ recentissima, extrema videlicet ætate, prorsus temeraria atque omnibus retro seculis inaudita prodierit.

Quam tamen censuram, a privatis licet ortam scriptoribus, quasi omnibus liceat sacratissimis Synodis proprio ex cerebro et arbitrio quasvis notas inurere, omni ope tutandam suscipiunt. Quid ita? An quod incertum Pontificem synodus Constantiensis Concilio œcumenico subdat? Neutiquam; id enim admittunt omnes; sed quod ea Synodus apertius certiusque quam vellent, *quemlibet cujuscunque status et conditionis, etiamsi Papalis existat* <sup>2</sup>, non tantum huic sacræ Synodo, quæ schismatis causa fuerat instituta, sed etiam *cuicumque alteri Concilio generali*, quacumque causa convocato, neque tantum *in schismatis extirpandi* causa sed etiam *in fide ac morum reformatione*, subdiderit.

Qua tamen vitiligatione quid proficiunt? Cum succurrat illud, tot Ecclesiarum Christi, tot christianarum gentium, tot Universitatum, tot Ordinum religiosorum cœtum, quamvis œcumenici Concilii nomine non gauderet, tamen impune non posse contemni. Quid quod is cœtus pro œcumenico Concilio se gessit? Quid, quod hanc sibi auctoritatem vindicanti, nemo mendacium exprobravit? Quid, quod Martinus V, cum ipsa Synodo, hanc quoque sententiam dixit, neque improbavit unquam? Quid, quod ea decreta fixit cum cæteris ducentis Episcopis ac Patribus, quæ quilibet Pontifex, cuicumque Concilio præsentî ac futuro, quacumque de causa subsit? Quid quod nec Pontifex illa revocavit? Et quidem, his decretis confirmationem nec semel, sed centies additam, ipsa gesta pandent; nullum ut sit Concilium quod certiore approbatione constet. Fac autem defuisse; tamen illud stabit; doctrinam, quam erroneam, schismaticam, fideique adversam tam confidenter asseverant, nemine improbante, nemine retractante, in lucem christiani orbis sub œcumenici Concilii titulo prodiisse.

XI.III. Concilii Basileensis initia legitima et certa Bellarminus et Rainaldus agnoscunt, etiam Lateranense Concilium : ejusdem Bellarmini suffugia ex Duvallo confutata.

De Basileensi vero Synodo, ne quid nobis affingant, clara voce

<sup>1</sup> Bin. tom. VII, part. II, col. 1134. Vid. Bell. de Eccl. lib. I, cap. VII. — <sup>2</sup> Vid. lib. V.

testamur, nulla ratione tueri voluisse, quæ post translationem, Legatorumque discessum decreta gesta que sunt: imo ea cassa, irrita roboris vacua profitemur <sup>1</sup>. Hæc nos de posterioribus Basileensibus gestis: de prioribus sane, quæ ab his posterioribus merito distinguantur, Cardinalem Bellarminum hæc dicentem audimus: « Dico Basileense Concilium initio quidem fuisse legitimum; nam » et Legatus aderat Romani Pontificis; et Episcopi plurimi: at quo » tempore Eugenium deposuit et Felicem elegit, non fuit Concilium Ecclesiæ, sed conciliabulum schismaticum, seditiosum, » et nullius prorsus auctoritatis; sic enim appellatur in Concilio » Lateranensi sess. II <sup>2</sup>. » Hæc refert, hæc laudat Odoricus Rainaldus, tom. XVIII Annalium <sup>3</sup>. Nihil ergo aliud Bellarminus, nihil Odoricus, nihil ipsum Lateranense Concilium.

Quis, ergo inficiari possit *initia Basileensia* fuisse *legitima*? aut quid ad initia magis pertinere possit quam ipsa sessio II, in qua videlicet « sacra Basileensis Synodus, ne de ejusdem sacræ Basileensis Synodi potestate a quoquam dubitetur, » decreta Constantiensia sessionis V innovat, « eoque fundamento nixa, declarat; » quos ipsa Synodus (nempe Basileensis) in Spiritu sancto legitime » congregata, et Ecclesiam militantem repræsentans, potestatem » immediate a Christo habet, cui quislibet, cujuscumque status » vel conditionis, etiamsi papalis existat obedire tenetur, etc. <sup>4</sup>, » iisdem verbis quæ in Concilio Constantiensi, sessionibus IV et V continentur. Igitur illa Synodus, nullo schismate, sub Pontifice certo Eugenio IV, per Legatos præsidente, in eundem Pontificem sibi a Christo *immediate* traditam supremam potestatem tribuit: ne conciliaris auctoritas ad dubium tantum Pontificem extendi videatur. Qua de re Bellarminus hæc scribit: « Concilium Basileense sessione II, una cum Legato Pontificis communi consensu » statuit, Concilium esse supra Papam, quod certe nunc judicatur » erroneum <sup>5</sup>. » Quid est *nunc* nisi nota novitatis? A quo autem judicatur? Ab ipso Bellarmino: a privatis doctoribus? Miror decretum unanimi, œcumenicæ Synodi Sede apostolica per Legatum præsidente, edito, privatam auctoritatem anteponi. Fac enim decretum ab Eugenio IV non fuisse firmatum, quod contra esse, ex Actis demonstrabimus: tamen œcumenici Concilii decretum unanimi consensu Legati apostolici cum Patribus, *quorum numerus*, teste Rainaldo <sup>6</sup>, *in dies augebatur*, editum, privata auctoritate impune contemni quis ferat? Quis autem sana mente præditus au-

<sup>1</sup> Vide lib. VI integ. — <sup>2</sup> Bell. lib. III de Eccl. cap. XVI. — <sup>3</sup> Rain. Tom. XVII. an. 1649. n. 6. — <sup>4</sup> Conc. Bas. Sess. II; tom. XII, col. 477, —

<sup>5</sup> Bell. de Conc. aut. lib. II. cap. XI. — <sup>6</sup> Rain. an. 1432. n. 8.

deat tali decreto etiam probabilitatem denegare? Certe vel Duvalium audivimus tali conciliari decreto infallibilitatis privilegium ex certo Sancti Spiritus privilegio asserentem. Nihil ergo jam cum ipso superest quæstionis. At Bellarminus, inquit, huic sententiæ adversatur. Certe; sed audi verba: *Sub opinione*, inquit; non certa et explorata sententia. Ergo vel ex ipso *sub opinione* positum, atque erronei nota temere inustum Basileense decretum, cum Legato pontificio communi consensu proditum, de superiore Concilii potestate.

XLIV. Ex Ludovici Alamandi beatificatione argumentum: item ex Amadei VI, Sabaudiae Ducis, fama sanctitatis, Odorico Rainaldo utroque in negotio teste.

Pater Thyrsus Gonzalez ab ipso initio, in ipsa præfatione gloria-  
tur « pro contraria sententia nullum allegari Doctorem, cujus  
» sanctitatem solemnī cultu Ecclesia declaraverit <sup>1</sup>; » quod etiam  
haud semel ingeminat. Quæ sane probatio quam sit infirma,  
nemo non videt; cum coram oculis Dei multi sanctissimi sint,  
quorum non est sanctitas declarata: rursus autem insignitos solemnī  
titulo sanctitatis, non ut sanctissimos ita etiam doctissimos fuisse  
constet. Sed quando hæc viro reverendissimo memoratu digna visa  
sunt, subit admirari excidisse memoria Ludovicum Alamandum  
Archiepiscopum Arelatensem ac sanctæ Cæcilie Presbyterum Car-  
dinalem, de quo hæc historici retulerunt; imprimis Æneas Sylvius  
postea Pius II, qui non modo in libro de Gestis Basileensibus <sup>2</sup>, hu-  
jus Cardinalis eruditionem summam, facundiam singularem, egre-  
giasque virtutes, præsertim fortitudinem, constantiam, atque  
admirabilem pietatis gustum sensumque commendat; verum etiam  
in Historia rerum suo ævo ubique gestarum, quam Pontifex scrip-  
sit, cum de Europa scriberet, hæc tra-<sup>3</sup>didit: « In Arelate ad sepul-  
» chrum Ludovici Cardinalis sanctæ Cæcilie, ejus urbis Epis-  
» copi, quem Basileæ in consessu Patrum præidentem vidimus,  
» magna miraculorum opinio orta est: et invalidorum frequens  
» undique concursus, spe sanitatis factus <sup>3</sup>. » Eadem referunt Philip-  
pus Bergamensis, Vernerus, Philippus de Liguamine, Paradi-  
nus, Valemburchius, Nostradamus, quos in Pontificio Arelatensi  
videre est. Horum igitur unanimi testimonio constat Ludovicum  
Alamandum « virum sanctæ vitæ, miræ patientiæ, scientia in-

<sup>1</sup> Gonz. in præfat. p. 14, n. 24; et tractat. pass. — <sup>2</sup> Æn. Sylv. de gest. Bas. lib. I, p. 4; lib. II, pass. et imp. p. 54. — <sup>3</sup> Id. Hist. rerum suo temp. gest. præfat. p. 281. Ibid. de Eurip. cap. XLII. pag. 440.



» comparabilem, multis miraculis editis coruscantem, » quod et Odoricus Rainaldus confitetur <sup>1</sup>.

Accessit Sedis apostolicæ auctoritas, ex diplomate Clementis VII, quo « Petrum de Luxemburgo, et Ludovicum Alamandum, » sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, Ecclesiæ Arelatensis, » Archiepiscopum; cum ad eorum sepulchrum non tantum Avenionensis et Arelatensis civitatum; sed etiam harum partium multitudo concurrat, ut tanquam speciales protectores, fautores, intercessores ad Dominum invocentur, apostolica auctoritate permittit, » ut eorum ossa in commodiora loca transferre, et ibidem venerabiliter collocare, et utriusque sexus fideles eos in prædictis Ecclesiis ac sacellis pro beatis venerari possint; quippe qui et miraculis invocati inclaruerint. Nec mirum, quandoquidem Petrus » teneris sub annis, et Ludovicus vitam cœlibem castamque, et » immaculatam exegerint, et Petrus in decimo septimo ætatis anno, Ludovicus vero in sexagesimo, suo creatori suas purissimas » animas reddiderint, calcatis hujus mundanæ vitæ, quamvis » illustri essent orti familia, illecebris. Illis igitur ac Renati Regis » Siciliæ et Jerusalem, tunc in illis partibus degentis, et illorum » miraculorum, stupore perculsi claro testimonio, quin etiam » Francisci Episcopi Tusculani, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis de Claromonte, illarum partium Legati a latere, qui ad » eosdem Petrum et Ludovicum non parvum gereret devotionis » affectum, supplicatione permotus, eorum imagines a longissimis jam temporibus depingi solitas, circumferri, eosque pro » beatis coli ac venerari posse » annuit. Extat id diploma in prædicto Pontificali libro Ecclesiæ Arelatensis, et apud Ciaconium datum Aprilis 9 an. 1527, Pontificatus 4, cujus etiam apud Odoricum Rainaldum summa perscribitur <sup>2</sup>.

Hæc fuse referuntur in Martyrologio Gallicano illustrimi ac reverendissimi Andreæ Saussæi, Tullensis Episcopi, ad 16 Septembris. Quod autem idem Saussæus memorat sanctum Cardinalem, « quod adversus Eugenium IV stetisset, ac Felicem consecrasset, facti pœnitentem ad Nicolai V obedientiam rediisse, » rectum de illo facto: nempe de abolito schismate ac Felice ipso ad *voluntariam abdicationem* impulso, ut idem Saussæus refert. Cæterum Cardinalis ad obedientiam rediens, quid improbaverit, quid probaverit, certius prodemus ex gestis. Interim id constat,

<sup>1</sup> Philipp. Bergam. in Chron. et in Fel. v. lib. III. Vern. Histor. Sabaud. cap. xxxiii. Phil. de Liguamin. in Amed. vi. Parad. Histor. Prov. part. vi. Pont. Arel. seu Histor. Primat. Eccles. Arel. Rain. tom. xviii. an. 1550. n. 20. Vid. Pontif. Arel. et Ciac. de gest. Rom. Pont. tom. II. an. 1417. — <sup>2</sup> Ibid. et ap. Rain. ann. 1426, n. 26; et an. 1450, n. 20.

sancto Cardinali ex Clementis VII diplomate in Ecclesia Arelatensi cultum institutum in hanc formulam: « Sacerdos et Pontifex, etc., » intercede pro nobis: » mox: « ora pro nobis, sancte Ludovice » Cardinalis, ut per te eruamur ab omnibus malis: » secuta oratione: « Deus, qui meritis et intercessionibus beati Ludovici » Alamandi Confessoris tui, atque urbis Arelatensis Episcopi, et » sanctæ Cæcilie Presbyteri Cardinalis, dignaris mortuos suscitare, » cæcos illuminare, claudis gressum, surdis auditum restituere; » concede propitius, ut omnes qui ejus implorant auxilium, » petitionis suæ salutarem consequantur effectum: » quæ omnia ex Pontificio Arelatensi et ex Gallia purpurata\* ad certum veritatis testimonium exscribere haud piguit.

Hic igitur ille est Ludovicus Alamandus, Concilii Basileensis post translationem Præses, quo auctore Amadeus, Felix V dictus, Papæ titulum et assumpsit primum et postea deposuit. Sic a schismate recessit vir optimus, et Nicolaum V agnovit. Quibus conditionibus acta suo loco referenda docebunt; unam tamen interea ex Odorico Rainaldo ductam<sup>1</sup> tacere non possumus; nempe Felicem, 7 Aprilis an. 1449, edito diplomate, pontificatu cedentem declarasse: id ea conditione factum, ut Constantiensia de superiore Conciliorum potestate decreta, in ipsis Basileensibus initiis repetita, suo loco starent, et in quemvis Pontificem etiam indubitatum valerent. Quo loco Rainaldus inclamat<sup>2</sup>: « Nunquam » ejusmodi sanctio adversus non ambiguum Pontificem valuit, » atque in falsum sensum detorta est a seditiosis, quos infeliciter » Amadeus est secutus. » Recte. Igitur seditiosam, quam Odoricus vocat interpretationem, quæ Concilium certo etiam Pontifici anteferebat, adhuc Amadeus sequebatur; neque alia conditione cessit.

In eundem sensum, post aliquot dies prodiit, eodem Rainaldo referente, *Sacrosanctæ generalis Synodi Lausanensis* nomine edita constitutio, qua etiam atque etiam testabantur, sub ea conditione et cessisse Felicem, et ipsam Synodum approbasse; ut nimirum valeret definitio « Concilii Constantiensis Basileæ renovata, necnon a Prælatibus, Regibus et Principibus, Universitatibus- » que orbis suscepta: » ea scilicet, quam Felix memoraverat. cui decreto faciendo, Ludovicus Alamandus more solito præfuit, neque alia lege statim Synodum dissolvit.

His igitur gestis anno 1449, anno sequente 1450 obiit in Domino, sanctitatis odore ac miraculis clarus, abdicato quidem schismate et Felice Antipapa, cæterum nulla unquam eorum, quæ Lausanæ

\* A Petro Frizon compacta.

<sup>1</sup> Rain. an. 1449. n. 3. — <sup>2</sup> Ibid.

anno anteriore gesserat, retractatione facta; et tamen nec Papa prohibente, in Arelatensi Sede permansit, neque modo in pristinam cardinalatus dignitatem facile restitutus, et celebri ad inferiorem Germaniam legatione perfunctus; sed etiam in cœlum summa cum sanctitatis laude, Sede etiam apostolica declarante et collaudante, susceptus.

Miratur sane Rainaldus <sup>1</sup> « adorandam Dei misericordiam, quæ » exiguo temporis fluxu ( vix annali scilicet ) Ludovicum ipsum » nefandiet perniciosissimi schismatis auctorem, propagatorem » hæreseos, qui, ex erronea conscientia, innumera mala in Dei » Ecclesiam invexerat, ac tot annorum cursu in pertinacia » obfirmatus, profanarat Sacramenta, pœnitentem ac reversum » in Ecclesia, ad sanctitatis culmen evexerit. » Addere debuit, nec retractatione facta priorum decretorum de summa Conciliorum in quemcumque Papam, etiam indubitatum, potestate. Quanquam, si istud erroneum, ea retractatio tam publica esse debuit quam ipsa declaratio. Hæc expendant, qui huic sententiæ teterriam erroris ac schismatis notam inurere non verentur : videant virum maximum in ea sententia permanentem, sanctitate, miraculis, Sedis apostolicæ, si necessariam vocem admittant, beatificatione claruisse, et contra neotericas censuras Deum etiam e cœlo vindicem adfuisse.

Neque ita multo post, *Amadeus*, eodem teste Rainaldo <sup>2</sup>, *relicta sanctitatis opinione excessit e vivis*, nullo prorsus edito retractationis monumento ejus quidem decreti, quo Concilii potestatem potius asserebat. Mira res! cum publico errore, nulla pœnitentia, tanta sanctitatis tamen opinione florebat! Adeo illud erroneum, quod tanta vehementia objiciunt, ne ipsi quidem credunt.

**XLV.** Ex Concilio Constantiensi ac Basileensibus initiis quid dicendum putemus.

Sed quanquam ex his docemus Parisiensium, imo vero jam non Parisiensium, sed totius orbis sententiam in rem judicatam transisse; nos tamen ultro hoc jure decedimus: adversarios, imo fratres nostros, Theologos, Episcopos, alios quoscunque Præsules, nondum hujus judicii vim satis intelligentes, excusamus, causasque excusandi suo loco proferimus: a Gallicanæ sententiæ censuris temperari, (hoc tantum Deo teste) fraterno animo flagitamus.

<sup>1</sup> Rain. ann. 1450, n. 26. — <sup>2</sup> Ibid.

XLVI. Ante Constantiense Concilium, Joannis XXII de suorum antecessorum auctoritate atque infallibilitate sententia, in Constitutione : *Quia quorundam*.

Jam de anteriorum seculorum certa traditione, antequam rem accurate discutimus, ac sexcentis Ecclesiæ antiquæ monumentis approbatam damus <sup>1</sup>, hæc interim pauca, non quia meliora, sed quia breviora, et ipso statim aspectu adversus cavillationes omnes tuta, subnectimus. Ac primum et quod aiunt, Parisiensium sententiam quam Clerus Gallicanus amplexus est, « forsan primo » traditam ad Okamo schismatico eoque notorio : eumque posuisse » ova quæ postea Joannes Gerson exclusit in Concilio Constantiensi <sup>2</sup>, » primo statim aspectu falsum apparet. Nos enim non Okami pessimi monachi, et adversus Joannem XXII perduellis sententiam, sed ipsius Joannis XXII decreta promimus. Cum enim in illa celeberrima controversia Franciscana de *simplice usu facti*, fratres Minores huic Pontifici objicerent ipsum esse aperte hæreticum, qui Nicolai III Decretalem *Exiit* a Clemente V apostolica auctoritate firmatam, edita constitutione, convelleret, id insuper, eodem Joanne XXII referente <sup>3</sup>, addiderunt : « Quæ per » clavem scientiæ in fide ac moribus a summis Pontificibus semel » definita sunt, eorum successoribus revocare in dubium non » licere : » qua in re vel maxime pontificiam infallibilitatem ostendere videbantur. Nunc an eam Joannes admiserit, videamus.

Hujus objectionis gratia, edidit Extravagantem *Quia quorundam*, apostolica ac summa auctoritate : qua quidem Nicolaum excusat ut potest; negatque aut ab ipso, aut ab aliis Romanis Pontificibus *definita*, quæ fratres studio tanto de *facti usu simplice* asserebant : quod autem vel maximum atque in hac causa peremptorium, id si vel maxime definissent, « constitutiones illas (Romanorum Pontificum) quibus fratres se adjuvant, fore invalidas » erroneas et infirmas. » Sane Franciscani Nicolai III auctoritate subnixi, contendebant *simplicem usum facti*, nulla etiam sibi proprietate permissa, et justum esse per sese, et Christi doctrina atque exemplo traditum : Joannes vero XXII contra definebat, et illum usum non esse legitimum ac justum, et, cum justus non esset, eum Christo tribuere, *hæreticam, damnatam, blasphemam, pestiferam*, adeoque ab Evangelio abhorrentem esse doctri-

<sup>1</sup> Vid. lib. IX, cap. XLII et seq. — <sup>2</sup> Daguir. Disputat. xxxix, n. 2; disp. n. XL, 7. — <sup>3</sup> Extrav. *Quia quorundam*. de verb. significat.

nam : quæ quidem omnia ad quæstionem fidei pertinerent. Cæterum neque hic sollicitè quærimus, quæ de re precise ageretur, et an revera Nicolaus pro cathedræ auctoritate ista decreverit; nec magis curamus hic, rectene an secus ipse ac Joannes egerint, et an summa consentiant, de verbis litigent: quæ, nunc quidem prorsus supervacanea, Bellarminus, Rainaldus, Daguirreus, Gonzalez, alii, operosissimis ac prolixissimis tractationibus agitabant<sup>1</sup>: id tantum statuimus, ex verbis allatis Decretalis *Quia quorundam*, de fidei quæstione actum, ad quam *erronei* notam procul dubio pertinere, omnes confitentur; adeoque, quidquid sit de Nicolai III constitutionibus, Joanne XXII pronuntiante, pontificias de fide constitutiones generatim a successoribus rejici potuisse *ut erroneas*, eoque *invalidas et infirmas*; quod nunc sufficit.

XLVII. Hujus temporis scriptor, a Rainaldo in eam rem adductus, quid senserit: qua occasione profertur caput *Sunt quidam* 25, quæst. 1.

Quem autem in sensum hæc sumerent ejus ævi scriptores, haud abs re est exponere. Certe cum Franciscani Joannis XXII Decretales ut hæreticas infamarent, Rainaldus scriptum retulit Doctoris insignis<sup>2</sup>, qui per ea tempora in Curia pontificia versabatur.

Is igitur, ut doceat potuisse a Joanne XXII condi Decretalem *Quia quorundam*, quatuor conclusiones ponit, quarum prima et quarta ad rem nostram faciunt. Prima est: *Quod Papa non potest condere Canones contra determinata per sacram Scripturam*. Quarta: *Quod potest contra determinata per prædecessores suos vel seipsum*: quod eo pertinebat, ut Joannes XXII a Nicolao III declaratam doctrinam revocare posset. Nihil ergo in his infallibile cogitabant.

Sed multo magis observari debet ex ipso jure: nempe, ex cap. *Sunt quidam* 25, q. 1, deprompta probatio primæ conclusionis, quæ sic habet: « Illud non est licitum Romano Pontifici, in quo » convincitur non sententiam dare, sed magis errare; sed si papa » determinaret contra determinata per sacram Scripturam, con- » vinceretur non sententiam dare, sed errare: » non ergo id potest. Mirum vero id quod hic Rainaldus interserit: « Si determi- » naret contra determinata per sacram Scripturam, ex hypothesi » nempe impossibili, ob promissum Spiritus sancti præsidium: »

<sup>1</sup> Bell. de R. P. lib. IV, cap. XIV. Rain. tom. XVI, ann. 1322 et seq. Vid. quoque tom. XV, an. 1318, n. 53, 54 et seq. Vid. Daguirr. et Gonz pass. -- <sup>2</sup> Rain. Tom. XV, ann. 1318. loc. mox cit.



hæc Rainaldus, quæ quam ridenda sint omnes vident. Nemo sane serio et anxie quæsiverit, « an licitum Papæ sit determinare contra Scripturam sacram, » si id possibile non sit. Quærun autem illud auctores, Rainaldi etiam judicio, gravissimi: non ergo profecto id impossibile judicabant. De rebus seriis, quæ vere agi possent, non de metaphysicis laborabant.

Juvat hic referre verba ipsius capitis *Sunt quidam*, quibus Rainaldi auctor usus est: sunt autem ejusmodi: « Si (Romanus Pontifex) quod docuerunt Apostoli aut Prophetæ destruere (quod absit) niteretur, non sententiam dicere, sed magis errasse convinceretur. » En quo loco esset adversus veritatem Scripturarum prolata Romanorum Pontificum sententia. Nec sequentia prætermittam: « Sed hoc procul sit ab eis qui semper Domini Ecclesiam contra luminum insidias optime custodierunt. » Quæ quidem verba indicant, rem omni studio, omnibus votis ac precibus aversandam, non profecto impossibilem, de qua non tantopere laborarent. Utcumque est; id si fieret, Romanus Pontifex non *sententiam diceret*, nedum ex cathedra pronuntiare videretur. Quod suo loco clarius explicandum, nunc ad rei memoriam, tantum notari volumus, et ad alia pergimus.

XLVIII. Jacobi \* sanctæ Priscæ Cardinalis, postea Benedicti XII, consona eadem de re sententia.

Nicolaus Aimericus instituti Dominicani religiosus, atque ad annum circiter 1366 acer hæreticæ pravitatis per Aragoniam Inquisitor, refert \*\* adversus Minores responsa Benedicti XII tunc sub Joanne XXII Jacobi sanctæ Priscæ Presbyteri Cardinalis; ex quibus hæc selegimus quæ ad quæstionem nostram faciant.

« Secundo dicunt Minores: quod prædictam paupertatem fuisse Christi et Apostolorum, determinavit D. Nicolaus Papa. » Respondet, « quod licet illud in Constitutione dicta contineatur, » tamen ex Scriptura divina verum esse ibi non ostenditur, sed » solummodo narratur; et tamen jam nos ostendimus, quod » contrarium haberi potest ex Scriptura apostolica et evangelica, » ex qua Scriptura motus Dominus noster Papa Joannes declaravit, dictam propositionem, si pertinax esset, hæreticam esse; » nec hoc asserit simpliciter et determinate Dominus Nicolaus, » qui dictam constitutionem fecit, sed solummodo hoc dicit incidenter et narrative; posito etiam quod determinative diceret,

\* Fournier. — \*\* In libro cui titulus: *Directorium Inquisitorum*.

» non obstat, cum contrarium inveniatur in Scriptura divina, et  
 » nunc est per Ecclesiam determinatum <sup>1</sup>. »

An id incidenter dixerit Nicolaus III, hic quidem nihil ad nos:  
 nunc enim profecto sufficit dixisse Cardinalem, etiam si Papa  
*determinative* diceret, nihil obesse, et *contrarium esse nunc per*  
*Ecclesiam determinatum*.

Pergit: « Tertio dicunt: quod in his quæ pertinent ad fidem,  
 » vel mores, determinatum semel per summum Pontificem, non  
 » potest per alium revocari; talis autem assertio Domini Nicolai  
 » de Christi et Apostolorum paupertate. » Respondet, « quod fal-  
 » sum est. » Quid autem falsum est? Nempe ipsa major propositio  
 objecti syllogismi: « Quod in his quæ pertinent ad fidem, vel  
 » mores, determinatum semel per summum Pontificem, non po-  
 » test per alium revocari. » Hanc majorem negabat tantus Cardin-  
 alis a nullo reprehensus, ab omnibus laudatus, atque ad Petri  
 cathedram postea evectus. Id sequentia docent. Subdit enim sta-  
 tim: « Nam Petrum, qui non ambulabat recte ad veritatem Evan-  
 » gelii, reprehendit et correxit Paulus: et tamen non erat illi par,  
 » sed inferior. Item Stephanus Papa determinavit, quod nullus  
 » baptizatus: per quoscumque hæreticos veniens ad Ecclesiam  
 » catholicam, rebaptizaretur: sanctus autem Cyprianus cum  
 » multis Episcopis in Africa celebrans Concilium, determinavit  
 » oppositum: reprobans in hoc Stephanum Papam, ut patet in  
 » epistolis ad Jubaianum et Pompeium: Concilium autem Nicæ-  
 » num utramque opinionem sancti Cypriani et sancti Stephani cor-  
 » rexit, determinando, quod baptizati ab hæreticis non servan-  
 » tibus formam Ecclesiæ baptizentur; ab aliis vero hæreticis bap-  
 » tizati, non rebaptizarentur. »

Hæc de Stephano verene an secus retulerit, nihil ad hunc lo-  
 cum pertinet, cum utrimque constet ex ejus sententia, Concilii  
 generalis determinatione corrigi, quæ a Romano Pontifice deter-  
 minata sint, etiam circa fidem ac mores, cum de hoc præcise  
 ageretur.

Neque magis nostra refert, an satis valeant ad rem ea omnia  
 exempla quæ deinde protulit: scopum ipsius attendimus, con-  
 clusiones referimus, probationes vero a nobis præstari non  
 oportet.

Neque etiam curamus, an pertineat ad rem quod de Petro  
 dixit. Scio nempe, id quod verum est, facile responsuros, non er-  
 rasse in fide Petrum, cum a Paulo reprehensus est: nec tum ul-  
 lam ejus determinationem fuisse correctam. Quid nostra? Om-

<sup>1</sup> Aimeric. Direct. Inquis. part. I, quæst. XVII, p. 295 et seq.

nino huic loco sufficit, ut quid intenderit tantus Cardinalis liquido videamus.

An non enim satis clare de vera et proprie dicta determinatione agebat, cum de Stephano ac Cypriano ageret? An non vera erat ac proprie dicta determinatio, quam Cyprianus facto Concilio protulit? An non igitur determinationem talem Stephani determinationi opponit Cardinalis, et utramque æque docet Concilii generalis determinatione correctam?

Sed omnium lucidissimum est quod subdit: « Tertio decimo » dicunt, quod secundum hoc in Decretali *Ecclit*, erratum fuit in » doctrina et vita Christi et Apostolorum. » Respondet « quod » verum est: non tamen errore pernicioso, cum ad plenum veritas discussa non fuisset, sicut nunc est; sed errore veniali, » sicut Augustinus declarat de Cypriano, et de Petro per Paulum » correcto. » En ergo in Decretali error agnitus: et quanquam venialis, eo quod non esset pertinax, tamen error contra fidem, atque a successoribus necessario revocandus.

Hæc docet Cardinalis eo ævo doctissimus atque sanctissimus, vitæque ac doctrinæ merito ad Petri Sedem evectus: hæc factus Pontifex nusquam retractavit, infirmavit, nusquam; hæc docentem eum laudat Aimericus tam acer fidei Inquisitor, sub secutis Pontificibus. Porro Aimericum nemo reprehendit; imo omnibus fuit diligentissimi Inquisitoris exemplar. Et quidem Cardinalis mox Papa, clare confitetur a Nicolao dicta, quæ Joannes condemnavit; et quanquam Nicolaum maxime excusatum vellet, ad extremum respondebat, quæ determinasset; ab ejus successore corrigi potuisse.

Jam ergo conferant cum Joannis XXII decretis ea quæ Cardinalis hujus ævi maximus et ejusdem Joannis successor dixerit: gemina invenient, et ejusdem plane spiritus; cum utrique id agant, et ut Nicolaus III, utcumque excusetur, et ut quæcumque ille dixerit, statuerit, definiverit, tamen ut fidei contraria revocari et improbari potuerint.

XLIX. Probatur de fide actum in his determinationibus, et tamen eas legitime corrigi potuisse: ea de re glossa notabilis, et Bellarmini sententia.

Neque respondeant non agi de fide ac moribus; sed, ut ait Bellarminus, *de re metaphysica*<sup>1</sup>. Hoc enim ludibrium potius quam responsum, et per seipsum cadit, et ipso quæstionis statu facile

<sup>1</sup> " de R. P. lib. IV, cap. XIV.

confutatur : cum de justo et injusto usu ex Christi et Apostolorum vita et exemplis ageretur ; et tamen his de rebus editam apostolicam Constitutionem revocari posse affirmabant. Non ergo profecto illam , in qua nunc summam fidei repositam volunt , infallibilitatem cogitabant.

Qua etiam ratione , alii vicissim ipsas Joannis Decretales improbare atque infirmari posse arbitrati sunt ; legimusque hæc in glossa Clementinæ *Ex vi*, ad § *Proinde* <sup>1</sup> : « Sæpe cogitavi quod utile esset » quod Ecclesia Romana permetteret libere de hoc disputari : an » Christus habuerit, vel non habuerit, vel habere potuerit proprium, » vel non potuerit ; et similiter de vita fratrum Minorum , an possint habere aliquid proprium : » hoc est ut libere disputari posset, non modo de eo quod Joannes XXII, edita Decretali, vanum , absurdum , injustum , sed etiam de eo quod hæreticum iudicaret. Quæ in glossa posita ac sæpe Romæ excusa , cum ea quam nunc memorant infallibilitate non consentiunt.

Neque ab ea sententia Bellarminus abludit <sup>2</sup> : quippe qui a Joannis duabus Decretalibus de simplice usu facti aperte dissentiat , quarum decretalium una est : *Ad conditorem Canonum* ipsumque Joannem errasse certe ; sed *in controversia ad fidem non spectante* asserit : cum Joannes Decretali *Quia quorundam*, eum qui Decretalis *Ad conditorem* definita convellat , « tanquam contumax » cem et rebellem Romanæ Ecclesiæ ab omnibus haberi jubeat : » et cum , quem Bellarminus post Nicolaum III et Clementem V se tueri confitetur ut justum , *simplicem facti usum*, injustum esse, nec sine hæresi ac blasphemia Christo tribui posse, duabus Decretalibus tota Sedis apostolicæ auctoritate definiat.

Nos autem Bellarmini labores et cum Rainaldo pugnas alio sane loco memorabimus <sup>3</sup> : interim id habemus , Joannis XXII Decretales anathematismis munitas ac per totam Ecclesiam promulgatas , atque adeo instructas omnibus notis ac formulis , quibus ex cathedra pronuntiatum volunt ; tamen a glossa Corpori Juris inserta , pro retractabilibus habitas , et ab ipso Bellarmino tam claris verbis subrutas , ut nullus pateat tergiversationi locus.

Hæc vero scribentem , et Joannis XXII ejusque temporis Doctorum verba pensantem , optimorum virorum piget , qui nescio quo pacto , sanctissimo viro Gersoni , non alium ducem quam perfidum ac schismaticum Okamum prætulerunt : cum e contra Okamus , cum sua Franciscanorum rebellium turba , infallibilitatem pontificiam rebellionem obtenderet ; eamque ante Gersonem ejusdem ævi

<sup>1</sup> Gloss. in Clem. Ex vi. lib. v, tit. xi, cap. 1, parag. Proinde, —

<sup>2</sup> Bell. loc. cit. ad obj. 14. — <sup>3</sup> Lib. ix, cap. xlv.

Doctores optimi, in his Jacobus sanctæ Priscæ, postea Bénédictus XII. et ipse Joannes XXII respuerent : nec Romanam Ecclesiam aut fidem labefactari putarent, si unus aut alter Romanus Pontifex ad humanæ infirmitatis exemplum, fidei adversantia determinatione edita definissent : id enim et continuo resarciri, ac nequidem pro sententia aut determinatione haberi ; nec Romanæ Ecclesiæ tribuendum, et facile intelligebant, et apertissime profitebantur.

L. Speculatoris, id est, Guillelmi Durandi, Episcopi Mimatensis, liber de Conciliis, jussu Clementis V editus, et quid ex eo consequatur.

Hæc igitur inter seculi xiv initia, non jam Gersoni dicam ; sed Constantiensi Synodo, in ipsis xv seculi initiis habitæ, præluxerunt<sup>1</sup>. Quid autem paucis annis antea inter ipsos Viennensis œcumenici apparatus de Conciliorum potestate sentirent, unus omnium maxime edocebit Guillelmus Durandus, Episcopus Mimatensis, vir eo ævo doctrina et pietate nobilis, quem honoris causa *Speculatorem* nominant. Is igitur, jussu Clementis V, Concilium Viennense celebraturi, ut in ipsa operis præfatione testatur, « tractatum » edidit de modo generalis Concilii celebrandi : » quo in libro hæc imprimis continentur : « Utile et necessarium : quod ante omnia » corrigerentur et reformarentur illa, quæ sunt in Ecclesia Dei » corrigenda et reformanda, tam in capite quam in membris<sup>2</sup>. » Non ergo membra tantum, sed etiam caput ipsum Synodus œcumenica reformatura erat.

Addit quod « Papa non possit, nec debeat novas leges aut » nova jura condere, contra ea quæ aperte Dominus, vel ejus » Apostoli, et eos sequentes sancti Patres sententialiter definiunt ; quia aliter errare probaretur<sup>3</sup>. » Non ille cogitabat Romanum Pontificem etiam ut Pontificem et leges ferentem contra Scripturam ac Patrum auctoritatem errare non posse : sed quominus erraret, monstrabat quid ejus potestati permissum, quid negatum esset. Tum illud : « quod Episcopi potestatem et honorem » suum receperunt a Deo, a quo ordo prælationis institutus est, » et a quo Episcopi in loco Apostolorum constituti sunt in singulis » civitatibus et diœcesibus. » En potestas episcopalis a Deo in Apostolis instituta, et per singulas Ecclesias propagata : nec viri graves doctique novum illud admittebant : episcopalem jurisdictionem a Papa esse. Quo ex loco concludit doctus ac pius Episcopus, omnia Episcopis subesse oportere ; neque tot exemptiones,

<sup>1</sup> Vid. lib. vii, cap. xxxviii. —<sup>2</sup> Durand. Tractat. de modo general. etc. præfat. et part. i, tit. i, p. 2. —<sup>3</sup> Idem, p. 34.



« locis \* et personis religiosis et ecclesiasticis \*\*, absque causa » necessitatis, vel evidentis utilitatis concedi potuisse vel debuisse se <sup>1</sup>. » Ubi et illam docet Ecclesiæ regendæ regulam : « Secundum generalem ordinationem universalis Ecclesiæ a Deo procedentem, et ab ejus Apostolis, sanctis Patribus, generalibus et » specialibus Conciliis et Romanis Pontificibus approbatam <sup>2</sup>. » Hæc illa est regula quam nostri docuerunt : summam et indeclinabilem vim ecclesiasticæ potestatis, universalis Ecclesiæ consensione constare.

Hac igitur ex regula, reformationem Romanæ etiam Ecclesiæ aggressurus, multa monet : imprimis ut Ecclesia Romana « nulla » jura generalia deinceps conderet, nisi vocato Concilio generali, » quod de decennio in decennium vocaretur <sup>3</sup>; » quod postea in Concilio Constantiensi factitatum constat, ut non immerito huic sacro Concilio, haud minus quam Viennensi, virum maximum Durandum, Mimatensem Episcopum, præluxisse dixerimus. Hujus rei fundamentum posuerat illud a jure depromptum : « Cum illud » quod omnes tangat, ab omnibus approbari debeat. » Quo ex loco concludebat vocandum esse Concilium, « quandocumque aliquid esset ordinandum de tangentibus communem statum Ecclesiæ, vel jus novum condendum <sup>4</sup> : » unde quamdam Bonifacii VIII constitutionem a Concilio futuro Viennensi rescindi cupiens id esse facile demonstrabat ; « quod hoc a Domino Bonifacio factum » fuerit absque auctoritate et vocatione Concilii generalis <sup>5</sup>. » En quanta auctoritate super ipsum Papam generale Concilium pollere intelligebat.

Neque minus notatu dignum illud : « Quod posteaquam egit de » provisione Romanæ Ecclesiæ faciendæ, de bonis ecclesiasticarum personarum superabundantibus, absque taxationis nota et » infamia ; » subdit : « Proviso tamen, quod Romana Ecclesia ultra et contra prædicta, et alia quæ Concilio rationabilia videntur contra divinas et humanas leges, non posset, absque » generali Concilio, habenas extendere plenitudinis potestatis <sup>6</sup>. »

Neque illud omittendum : « Quod primatus Ecclesiæ Romanæ » declararetur et distingueretur per ecclesiastica sunt et secularia <sup>7</sup> : » id est, ut secernerentur ea quæ ecclesiastica sunt a se-

\* Pietatis. — \*\* Nam multa Monasteria et Capitula a jurisdictione proprii Episcopi immunia, Papæ immediate submittebantur. (*Edit. Paris.*)

<sup>1</sup> Durand. Tractat. de modo general., etc., præfat. et part. I, tit. V, p. 35 et seq. — <sup>2</sup> Ibid. p. 34. — <sup>3</sup> Ibid. part. III, tit. XXVII, p. 181. — <sup>4</sup> Ibid. part. II, tit. XLI, p. 151. Dist. LXV, cap. I, II, III. Dist. LXVI, cap. I. — <sup>5</sup> Ibid. tit. IV, p. 26. — <sup>6</sup> Ibid. part. III, tit. XXVII, p. 282. — <sup>7</sup> Ibid.

cularibus : « Nec Dominus papa vocaretur universalis Ecclesiæ » Pontifex cum hoc prohibeat Gregorius <sup>1</sup>. » Quod quidem non eo pertinet, ut potestatem universalem Papæ, quam ubique vel maxime tuetur, infringat; sed ne universalis Pontificis nomine, omnia ad se trahat : quia ut alibi ait, « proverbium vulgare est : *« Qui totum vult, totum perdit.* Ecclesia Romana sibi vindicat universa : unde timendum est, ne universa perdat : sicut Salomon » ait lib. Proverb. 30 : *« Qui multum emungit, elicit sanguinem :* sicut » habetur exemplum de Ecclesia Græcorum, quæ ex hoc ab Ecclesiæ Romanæ obedientia dicitur recessisse <sup>2</sup>. »

Neque propterea aut nos inferimus, aut ipse pertendit, nihil sine Conciliis œcumenicis agi posse : certis tantum casibus quales erant hujus temporis, Concilia necessaria videbantur cæterum in consensione vim positam, et ipse profitetur, et nos docebitur.

Hæc scripsit ille Durandus Mimatensis Episcopus, sui ævi vir maximus, neque tantum Galliæ, sed etiam Catholicæ Ecclesiæ lumen, quem juris pontificii interpretes potissimum sequuntur, qui Romanis Pontificibus gratissimus vixit, ac de Concilii œcumenici habendi ratione a Clemente V jussus, hæc scripsit, viamque celebrando Viennensi Concilio, cujus ipse pars fuit maxima, præparavit. «

Hunc igitur ante Gersonem, ante Parisienses, ante Constantiensem Synodum, avitæ doctrinæ testem adhibemus ejusque auctoritate facile comprobamus : in iis quæ universam Ecclesiam spectent, quorum e numero prima est fides, summam auctoritatem ipsa Ecclesiarum et Episcoporum consensione constare.

Id etiam diligenter notari volumus, scripta hæc esse a Durando anno Christi circiter 1307, Clementis V tempore, in summa Ecclesiæ pace, centum eoque amplius annis antequam Constantiense Concilium haberetur. Tunc ergo docebatur, reformandam in Synodo esse Ecclesiam, in capite et in membris : quod ad communem Ecclesiæ utilitatem spectat, communi sententia finiendum, neque sine Concilio decerni oportere : ad Ecclesiam ordinandam quocumque decennio Concilium generale congregandum, nec licere Romano Pontifici contra ea, quæ Concilio generali placuissent, « sine more modoque habenas extendere plenitudinis potestatis. » Quod idem est atque illud a nostris postea celebratum : plenitudinem potestatis per Canones et Concilia generalia regulandam. Hæc cum adversarii in Concilio Constantiensi cœvis-

<sup>1</sup> Ibid. et tit. I, ejusdem part. et pas. — <sup>2</sup> Ibid. part. II, tit. VII, . 69.

que Doctoribus legunt ad schismatis tempus pertinere aut Sedi apostolicæ infesta esse clamant; quæ tamen nunc vident, ab anterioris ævi traditione manasse, Constantiensemque Synodum ex his fontibus sua decreta prompsisse.

LI. Hinc etiam de sensu Concilii Lugdunensis II judicari potest.

Hinc etiam patet hæc omnia, quæ ad universalis Ecclesiæ atque Concilii auctoritatem spectant, a Concilio Lugdunensi II infracta non fuisse cum iste Speculator, et post Concilium Lugdunense vixerit, et ejus decreta egregiis commentariis illustrarit<sup>1</sup>.

LII. Locus Gratiani, de Decretalium auctoritate : alius locus de Gregorii II Decretali, ab eodem Gratiano reprehensa erroris contra Evangelium.

Hæc autem ex ipso Decretorum fonte hausta promebant. Nam et ipse Gratianus de Decretalium auctoritate tanta locutus, atque etiam illud, quo nihil esse clarius videretur : « Sic omnes apostolicæ Sedis sanctiones accipiendæ sunt, tanquam ex ipsius divini » Petri voce firmatæ sint, » hanc tamen ultro interpretationem subdidit : « Hoc autem intelligendum est de illis sanctionibus vel » decretalibus epistolis, in quibus nec præcedentium Patrum decretis, nec evangelicis præceptis aliquid contrarium invenitur<sup>2</sup>. » Quo loco victus Melchior Canus Gratianum accenset illis, qui pontificiam infallibilitatem negare videantur<sup>3</sup>.

Sic modernorum Canonistarum antesignanus Gratianus, quem unum apostolicæ potestatis egregium assertorem Romani Pontifices, inter alios selegerunt, ut legeretur in scholis et omnium manibus tereretur, Parisiensibus, imo Constantiensibus Patribus auctor extitit, ut tuerentur ea quibus pontificiam auctoritatem convulsam elisamque clamitent.

Afert quidem Gratianus hic ejus rei probationem infirmam, et Anastasii II Decretalem immerito erroris insinuat : verum affert alio loco Gregorii II, egregii Pontificis ad sancti Bonifacii Moguntini interrogata responsum, quod idem Gregorius vocet, « apostolici » vigoris doctrinam per beatum Petrum, a quo et apostolatus et » episcopatus principium extitit<sup>4</sup>. » Rogo autem, his verbis quid

<sup>1</sup> Vid. epist. Imper. ad Conc. Lug. II, int. act. tom. XI, col. 966 : et epist. Præl. ibid. col. 968 et seq. Vid. infr. lib. VII, cap. XXXV, XXXVI. —

<sup>2</sup> Dist. XIX, cap. VII. Sit omnes. Vid. in app. lib. I, cap. VI. — <sup>3</sup> Can. lib. VI, cap. I. — <sup>4</sup> Caus. XXXII, quæst. VII, cap. XVIII. Vid. epist. IX Greg. II, d. Bonif. tom. I Conc. Gall. p. 519.

significantius dici possit, ad exprimendam pontificii responsi pro cathedræ Petri potestate plenam auctoritatem et tamen responsum illud Gratiano teste <sup>1</sup>, « evangelicæ et apostolicæ doctrinæ » penitus invenitur adversum. »

Sane confitentur omnes, multa ejusmodi esse responsa adeo adversantia evangelicæ et apostolicæ veritati, ut ea nemo tuenda suscipiat, neque aliud suffugium est, quam eos Pontifices de fide ac moribus ritè consultos, ut qui toti Ecclesiæ præsiderent, tamen pro privatis doctoribus respondisse; quo nihil absurdius atque incredibilius esse videatur. Sed ut hæc interim omittamus, istud Gregorii II disertissimis verbis, « ex apostolico vigore summaque » auctoritate decretum per Petri cathedram, unde apostolatus et » episcopatus principium extitit, » traditum, quis negaverit pro cathedræ apostolicæ potestate pronuntiatum fuisse? Et tamen illud ipsum est *quod evangelicæ atque apostolicæ doctrinæ* haud cunctanter et dubie sed plane et *penitus invenitur adversum*.

Et quidem etiamsi Gregorii responsum aliqua ratione defendi posset, tamen Gratiani sententia a nullo improbata pateret. Nunc autem fatentur omnes errasse Gregorium, qui supervientis infirmitatis causa uxori legitimæ alimenta tantum relinquere; alteram virum inducere, contra evangelica et apostolica jussa permisit, idque Bonifacio Germanorum Apostolo, pro nova Germanica Ecclesia consulenti ex Petri cathedra atque apostolica auctoritate responsum ediderit et adhuc urgebunt theologos Gallicanos, ut pro fidei certo dogmate admittant id quod ipsa experientia teste refellatur renuentes, schismatis, erroris in fide, et etiam hæresis damnabunt.

LIII. Pelagii II Decretalis ab eodem Gratiano ex Gregorio Magno reprehensa: ex ipsa etiam Glossa contra Evangelium.

Extat etiam aliud a Gratiano relatum Pelagii II Constitutum, de quo Gregorius Magnus hæc habet: « Quod mihi durum et incom- » petens videtur: » ad quæ verba Glossa perspicuis verbis: « Illa » Constitutio fuit iniqua <sup>2</sup>. » En plane et rotunde iniqua Constitutio ex apostolica auctoritate manans; et ad verbum illud *durum Statutum Pelagii fuit contra Evangelium*<sup>3</sup>. Hoc autem Statutum Pelagii II esse, ejus qui Gregorium proxime; antecessit, probat eadem Glossa ex cap. *Multorum*, 27, q. 2; quod est ejusdem Gregorii Magni. Quare in uno argumento duos conjunctos habemus egregios Ponti-

<sup>1</sup> Caus. parag. Sed illud. — <sup>2</sup> Distinct. xxxi, cap. i, Ante triennium.

— <sup>3</sup> Caus. xxvii, quæst. ii, cap. xx.

fices, Pelagium II contra Evangelium statuentem, et Gregorium Magnum ejus statuta improbantem. Quo quid est clarius? et tamen non desunt multa æque memorabilia, quæ suo loco referamus.

LIV. Honorii res : eum erroris excusari non posse, licet ex cathedra pronuntiantem.

Incredibile dictu est, de decretis apostolicis quantos ludos faciant dum eos aut ex cathedra, aut non ex cathedra prolata esse definiunt<sup>1</sup>. Vel Honorii epistolas in medium afferamus. Nihil est, inquit; non enim erravit Honorius, aut *quidquam erroris*, si Bellarmino credimus<sup>2</sup>, *in ejus epistolis continetur*. Mirum! cum etiam P. Thyrsus dixerit<sup>3</sup>, *eum doctrinam Sergii principis Monothelitarum approbare visum*, et in eo male egisse, quod *non extinxit hæresim*. Quid autem? An non prohibebat ne una vel duæ operationes ac voluntates dicerentur? An non, ut *duas voluntates*, ita *unam novæ adinventionis* vocabulum appellabat; *unam æque ac duas sentire vel promere ineptum judicabat*: catholicamque veritatem et hæresim æque a *fidei prædicatione* eximebat<sup>4</sup>? Pacis gratia inquit: pacis quidem falsæ, qualem componeret Leo X, si, quod absit, definiret consubstantiationem æque ac transsubstantiationem, et ut cum Lutheropacem haberemus, excluderet: quod quid aliud esset, quam ipsam veritatem decreto edito prodere? Hoc igitur gradu dejecti, ad id decurrunt ut dicant: non ea ex cathedra docuisse Honorium, cum scilicet a tribus Patriarchis Sergio Constantinopolitano, Cyro Alexandrino, Sophronio Hierosolymitano rite atque ordine consultus, quartum quoque, Antiochenum Marcium in Monothelitarum errorem induxit; quippe qui *Honorium a Deo eruditum*, antesignanum ac ducem ubique nominaret<sup>5</sup>. Quando igitur ex cathedra pronuntiandum fuit, nisi cum a toto Oriente consultum Petri successorem confirmare fratres et teterrimum errorem compescere oportebat? An falli amabat, qui sic interrogatus non eo ritu diceret, quo se falli non posse intelligebat? Hic hæreant necesse est, nisi Bellarmino duce<sup>6</sup>, augurentur « fortasse illas epistolas esse » confictas et insertas Concilio generali, neque hoc temere dici; » quod quidem tam aperte falsum est, ut nemo probaverit.

<sup>1</sup> Vide lib. VII, cap. XXV et seq. — <sup>2</sup> Bell. de R. P. lib. IV, cap. XI. — <sup>3</sup> Gonz. disp. XV, sect. V, n. 2. — <sup>4</sup> Epistol. Honor. ad Serg. int. acta Conc. VI, acta XII; tom. VI, col. 928. — <sup>5</sup> Conc. VI, act. VIII, col. 741, 749. — <sup>6</sup> Bell. de R. P. lib. IV, cap. XI. Barr. ann. 581. tom. VIII, p. 549, et pass.



## LV. De falsatis actis Binii ex Baronio conficta narratio.

Restat ergo ut Honorius merito a sancta Synodo damnatus esse credatur; eo quod compertus sit per omnia mentem Sergii secutus, et impia dogmata confirmarit. Qua de re sic Binius a P. Gonzalez relatus loquitur <sup>1</sup>: « Honorium in actis Synodalibus VI et VII Concilii velut hæreticum anathematizari, et cum Monothelitis ibidem » recenseri, multum huic nostræ communi orthodoxorum sententiæ præjudicaret, si non EVIDENTER CONSTARET, acta VI Synodi » impostura Theodori C. P. et Monothelitæ Episcopi corrupta esse. » Evidenter vero constat, id quod ipsa statim rei narratione falsi deprehenditur. Sic enim ipse Binius; Baronio auctore <sup>2</sup>, rem adornat: « Theodorus C. P. nactus originale exemplar Concilii » ea occasione, ut illud auctoritate pontificia confirmandum, ad » Leonem II mitteret, suo ubique nomine expuncto, in odium Romanam Pontificis, nomen Honorii, quem Monothelitæ suarum partium esse jactaverant, ubique substituit. » Hæc quidem Baronius, et ex eo Binius, quæ uno verbulo concidunt. Aderant enim Legati apostolicæ Sedis, qui Synodo præsidentes, nec quid gestum esset ignorabant, nec profecto tacuissent, et publicæ fidei Græculos illuisse quererentur, non sane errorem ipso silentio confirmarent. Sic est illud *evidens et constans*, quod de VI Synodi falsatione commemorant.

## LVI. Actio falsi a Christiano Lupo depulsa quam certis probationibus.

Sed præstat audiri Christianum Lupum ea de falsatione disserentem: « Dura, inquit <sup>3</sup>, ista sunt: apostolicos Legatos arguunt » manifestæ, in re longe gravissima, prævaricationis. Quomodo in » vita Joannis V, unius e Legatis, Anastasius Bibliothecarius eos re » duces affirmat ab omni Ecclesia Romana susceptos fuisse omni » gaudio, ob apostolicas vices felicissime gestas? Quomodo dicit » de Leone II: *Hic suscepit sanctam VI Synodum, in qua condemnati sunt Cyrus, Serius, Honorius?* Quis Theodorus librum » pontificalem (ab Anastasio editum) vitiavit? Quomodo nullus » unquam Romanus Pontifex, nullus per ea tempora Ecclesiæ » latinæ Pater imposturam detexit, arguit, abrasit? » Videsis

<sup>1</sup> Vid. Conc. vi. act. xii, xiii. Bin. Tom. iv, in not. ad vit. Honor. pag. 572. tom. v, in not. ad Conc. vi. col. 366. Gonz. disp. xv, sect. vi, parag. 2, n. 2. — <sup>2</sup> Bar. Tom. viii, ann. 681, p. 551, 552. ed't. Rom.

<sup>3</sup> Christ. Lup. diss. in VI Syn. cap. vi, tom. ii, p. 858.

reliqua, quibus certo constat Honorium, et ab Adriano II, ex authenticis archivis Romanæ Ecclesiæ, et in ipsa Romanorum Pontificum professione, non nisi ex Concilii VI auctoritate damnatum. Quid igitur Binium cogitasse volumus, cum diceret: « Multum præjudicare.... Concilii VI decreta (adversus Honorium) nisi evidenter constaret esse falsata? » Atqui nedum constiterit esse falsata, non esse falsata claruit. Quod ergo perfugium superest? Non errasse Honorium, qui veritatem catholicam « inter nova, inepta, a fidei prædicatione eximenda decreverit? » Falsum. Non ex cathedra pronuntiasse, qui rite interrogatus a tribus Patriarchis, toto Oriente promulganda responsa prodiderit? Falsum. Corrupta acta synodalia, uti Baronius, et post eum Binus, tanta ope extremi refugii loco statuerint? Falsum; et ut nunc cætera omittamus, a Christiano Lupo certis probationibus et actis confutatum. Quo ergo confugient? Nunquamne tædebit viros egregios et eruditos, Binii, ac si auctores Binii quærimus, Bellarmini ac Baronii fide, ad hæc incondita et absurda cogi? Quos, sint licet viri maximi, tamen satis constat, dum causæ omnibus modis serviunt, et sibi res, non se rebus accommodare satagunt, optima scripta multis mendis dehonestasse. Hæc quidem de Bellarmino, et de celeberrimo Annalium conditore memorare pigeat, nisi causæ necessitas et elucidanda veritas postularet.

LVII. Ex actis Concilii Hispanici Toletani XIV quæstio de falsoclare absolvitur.

Nec tacere possumus Rocabertum, qui non rationum pondere; sed nova grandium voluminum mole nos premat<sup>1</sup>. Nempe de Honorio implevit trecentas paginas: quo fructu? Cum vel unum Hispaniense Concilium Toletanum XIV, in nova collectione, ex optimis exemplaribus singulari studio recensitum, grandem difflet machinam<sup>2</sup>. Quo quidem in Concilio extant Leonis II epistolæ, quæ constet Honorium a VI Synodo esse damnatum. Falsæ, inquit Rocabertus post Baronium et Binium<sup>3</sup>. Quis ergo corrumpit illas? An aliquis Theodorus Græcus Romam atque in Hispanias penetravit, ut Romana, ut Hispanicorum Conciliorum acta corrumpere? Ad hæc nos adactos volunt. In his Sedis apostolicæ ac fidei catholicæ præsidium reponemus! Absit hoc ab Ecclesiæ majestate. Sane doctissimus Daguirreus, quid de illis sentiret epistolis indicavit

<sup>1</sup> Rocab. Tom. II, lib. III, Apol. — <sup>2</sup> Conc. Tol. XIV; tom. VI Lab. col. 1279 et seq. — <sup>3</sup> Rocabert. loc. cit.

his verbis : « Earum *ἀθενείαν* Cardinalis Baronius expugnare » conatus est, et alii post eum <sup>1</sup>. » En *conatus* tantum, nec plura dixit optimus Cardinalis, seque ipse medio in cursu repressit, notasque suas quarum spem injecerat, desiderari est passus; credo, ne pro candore suo rectique judicii æquitate, certis inclytæ Hispaniensis Ecclesiæ monumentis, VI Synodi acta adversus Honorium munire cogeretur.

**LVIII.** Ex eodem Concilio Decreta a Romanis Pontificibus approbata, non nisi consensione factoque examine recipiuntur.

Utrumque est, Patres ipsos Toletanos audiamus. Nempe ad eos perlata sunt Concilii VI decreta, auctore Agathone gesta, a Leone II confirmata, ad quam quidem VI Synodum nec Hispani conveniant ac ne quidem convocati erant<sup>2</sup>. Probant itaque Synodum VI; sed Conciliorum Hispaniensium *synodico examine*; sed *discreta auctoritate*; sed post illius acta synodica iterum examinatione detecta. Addunt : « Iterato ea gesta probavimus : posteaquam ea, » examinatione constitit, Constantinopolitanæ et Ephesinæ fidei » concordantia, Chalcedonensis vero verbis edita vel libata <sup>3</sup> : » nec nisi sub illius examinis lege, sexta Synodo cujus; nulla pars fuerant, suæ consensionis complementum ac robur adjiciunt, eamque aliis quas noverant Synodis adnumerandam putant; usque adeo apud Hispanos, sicut apud omnes, liquebat, probata circa fidem a Romanis etiam Pontificibus acta, ita quidem valere, si Ecclesiarum consensus accederet.

Nec mirum a doctissimis ac fortissimis Hispaniensibus Episcopis ita gestam esse rem. Cum enim ad VI Synodum vocati non essent ut diximus, ut, quæ sanctæ Synodo defuissent, pro sua parte supplerent, id egerunt in Synodis suis particularibus, quod in ipso generali Concilio VI fecissent : nempe ut pro recepto omnium Conciliorum more, ita omnia communi Episcoporum deliberatione agerentur : ut etiam de sancti Agathonis Papæ ejusque Concilii epistolis quæreretur, nec prius admitterentur, quam singuli Episcopi de illis rogati sententiam dicerent <sup>4</sup>.

**LIX.** In fidei quæstionibus Conciliorum generalium potior auctoritas demonstratur ex Conciliorum Actis, ac primum ex Concilio III et IV.

Atque is mos Conciliorum omnium diligentissime observandus. Ante Ephesinam Synodum sanctus Cœlestinus Papa Cyrilli episto-

<sup>1</sup> Daguir. not. in Conc. Tolet. XIII; tom. II, p. 710. — <sup>2</sup> Vid. lib. VII, cap. XXIX. — <sup>3</sup> Conc. Tolet. XIV, cap. IV, V. Daguir. Tom. II, p. 718. — <sup>4</sup> Vid. Conc. VI, act. VIII.

lam dato iudicio his verbis probaverat <sup>1</sup> : « Omnia quæcumque » sentimus ac tenemus, teitidem sentire, ac tenere perspicimus. » Quin etiam omnia extrema decernit in Nestorium, « nisi ea, » inquit, prædices, quæ Cyrillus prædicat; » et tamen de illa Cyrilli epistola in Ephesina Synodo in hæc verba quæsitum est : *Rectene et inculcate hæc scripserit an secus* <sup>2</sup>.

Producta deinde est Nestorii epistola, de qua idem Celestinus pro Sedis apostolicæ auctoritate ita pronuntiaverat : « Vidimus » tuas litteras apertam blasphemiam continentes <sup>3</sup>; » et tamen posteaquam universale collectum est Concilium, in eadam verba quæsitum est : « Numquid hæc ipsa quoque Nicænæ fidei conso- » naret an non <sup>4</sup>? » Ex ea interrogandi forma, Patres probanda Cyrilli damnanda Nestorii scripta ordine censuerunt; nec nisi deliberatione et examinatione facta sancti Cœlestini iudicium approbarunt.

Eodem ritu modoque de celeberrima illa sancti Leonis ad Flavianum epistola quæsitum propositumque ita est a iudicibus : Singuli reverendissimi Episcopi doceant si expositio cccxviii\* et cl\*\* » Patrum consonat epistolæ sancti Leonis <sup>5</sup>; » neque eam Anatholius alique Episcopi susceperunt, nisi deliberato et explorato Leonis epistolam antiquioribus Conciliis consonare <sup>6</sup>.

LX. Bellarmini et Baronii altercatio de decretali sancti Leonis epistola in Concilio IV rite examinata.

Hic autem exoritur inter egregios Cardinales Bellarminum et Baronium quæstio singularis <sup>7</sup> : hic enim, eumque seculi nostrorum magna pars, Leonis epistolam ut fidei *normam ac regulam agnoscunt*, qua omnes Ecclesiæ tenerentur : Bellarminus vero ipsa examinatione turbatus, quam negare non potuit, sic respondet : « Leo epistolam suam miserat ad Concilium non ut continenter ultimam et definitivam sententiam, sed ut instructio- » nem qua adjuti Episcopi melius judicarent. » Atqui, vir maxime, pace tua dixerim, Leo hanc epistolam, appellante Eutyche,

<sup>1</sup> Vid. lib. vii. cap. ix et seq. — <sup>2</sup> Epist. Cœl. ad Cyril. part. i Concii. Ephes. cap. xv; tom. iiii, col. 348; et ejusd. epist. ad Nestor. cap. xviii. col. 361. Vid. Conc. Ephes. act. i. col. 461. — <sup>3</sup> Epist. ad Nest. loc. cit.

— <sup>4</sup> Concil. Ephes. act. i. col. 493. — <sup>5</sup> Vid. epist. Leon. ad Flav. act. ii Conc. Chalc. tom. iv. col. 344; et int. epistol. Leon. xxiiv, alias x. — <sup>6</sup> Concil. Chalc. act. iv, col. 471. — <sup>7</sup> Vid. lib. vii, cap. xviii; et Bar. an. 449; tom. vi, p. 80; et Bellarm. lib. ii de Conc. auct. cap. xix.

\* Nicænorum, — \*\* Constantinopolitanorum.

Flaviano postulante, de summa fidei condidit, et ad omnem quacumque patet, misit Ecclesiam, cum necdum quisquam de Synodo cogitaret. Non ergo instructionem ad Synodum adornabat; sed apostolicam proferebat sententiam. Scilicet has inter angustias nullum aliud patebat effugium; nec sinit Baronius ut alteri potestati quam summæ et indeclinabili tribuatur epistola, tanta Sedis apostolicæ auctoritate firmata; nec Bellarminus intelligit summæ et indeclinabilis auctoritatis esse, quæ synodali examini deliberationique subjecta sit. In illo ergo conflictu quid superest, nisi ut pariter constet, et tota Sedis apostolicæ auctoritate conscriptam: et tamen Concilii universalis examini pro more esse subditam.

LXI. Definitio S. Leonis, ipso etiam teste, non nisi ex Ecclesiæ consensu vim habet irretractabilem.

Qua in re nullum alium quam Leonem ipsum auctorem sequimur, cujus ad Theodoretum scribentis hæc verba sunt: « Quæ » Deus nostro prius ministerio definiverat, fraternitatis universæ » irretractabili firmavit assensu, ut vere a se prodiisse ostendetur quod prius a prima omnium Sede formatum, totius christiani orbis iudicium recepisset<sup>1</sup>. » En definitio juxta Baronium, non autem instructio juxta Bellarminum: en orbis universi de Sedis apostolicæ definitione *iudicium*. Pergit: « Nam, ne aliarum » sedium ad eam quam cæteris Dominus voluit præsidere, assensio videretur aut alia quælibet subrepere posset adversa suspicio, inventi prius sunt qui de iudiciis nostris ambigerent, » neque tantum ab hæreticis, sed etiam ab ipsis Synodi Patribus, ut gesta testantur. En in prima sede assentationis metus, si de ejus iudiciis dubitatio vetaretur: denique, « ipsa quoque veritas » clarius renitescit et fortius retinetur, dum quæ fides prius docuerat, hæc postea examinatio confirmaret. » En apertis verbis *examinatio* synodalis *de fide*, non in se, ut pessime objicunt, sed quam epistola decretalis exponeret. Ac demum eadem *epistola* pro regula editur; sed *universæ sanctæ Synodi assensu firmata* sive eum in modum quem superius dixerat, postquam *universæ fraternitatis irretractabili firmatur assensu*. Ex quo tanti Pontificis dicto, Clerus Gallicanus sua illa deprompserat: in fidei quæstionibus *irreformabile* Tertulliani dictis sive Leonis verbis, *irretractabile* esse *iudicium* se tum *Ecclesiæ consensus accesserit*.

<sup>1</sup> Vid. lib. VII, cap. XVII; et Epist. Leon. ad Theod. XCIII, al. LXIII.



LXII. Concilii VI et VII acta : VII Synodi definitio ac summa auctoritas consensione constans.

Ea consuetudo, sive praxim malueris, omnium Conciliorum fuit. In Synodo VI, jam diximus decretales sancti Agathonis epistolae, ex Romano, totoque exceptis Hispanis, Occidentali Concilio, ad C. P. Concilium destinatas summa quidem reverentia susceptas, sed facto demum examine comprobatas, posteaquam de illis in hanc formam rite quæsitum est : « An earum sensus » C. P. Episcopo et aliis Episcopis conveniret ; » qua de re singuli liberam et exquisitam sententiam ferrent <sup>1</sup>.

In Synodo quoque VII, sic ab ipsis Legatis apostolicæ Sedis quæsitum rogatumque est : « Dicat sancta Synodus, si admittat litteras » sanctissimi Papæ senioris Romæ an non : » ad quam rogationem tam claram, tam liberam, auctore apostolica Sede factam, Tarasius imprimis ac deinde singuli Episcopi responderunt : « Se » Scripturam scrutatos et patriis doctrinis doctos (facto scilicet examine) apostolicis litteris consentire <sup>2</sup>. »

Inde ergo firmitudo synodalibus gestis, ipsiusque definitionis hoc initium, hoc fundamentum, hæc summa est : « Christus res » pensata sibi sancta sua catholica Ecclesia, non habente macula neque rugam, hanc se conservaturum promisit sanctisque » discipulis suis asseverabat, dicens : *Vobiscum sum omnibus diebus* <sup>3</sup>. Hanc autem repromissionem, non solum illis donavit, sed » etiam nobis, qui per eos credidimus in nomine ipsius <sup>4</sup>. » Hanc promissionem fundamenti loco ponunt, non profecto solam Romani Pontificis venerandam licet definitionem, de qua ipsi deliberant. Quamobrem statim subdunt : « Propter quod Dominus Deus » noster... nos sacerdotii principes beneficio suo undique convocavit, quatenus deifica catholicæ Ecclesiæ traditio communi decreto recipiat firmitatem <sup>5</sup> : » quæ verba clare docent in isto consensu vim ecclesiastici iudicii esse positam.

LXIII. Concilii VIII eadem praxis : duo ejus decreta.

In Synodo VIII de fide nihil actum <sup>6</sup> : sed æquiparanda fidei quæstioni exorientis schismatis controversia, Synodi universalis digna examine videbatur. Ergo de epistola Adriani II Papæ « sanc-

<sup>1</sup> Sup. n. LVIII. Vid. lib. VII, cap. XXIV. Conc. VI, act. VIII, tom. VI, col. 728 et seq. — <sup>2</sup> Vid. lib. VII, cap. XXX. Conc. VII, act. II ; tom. VII, col. 127, 130. — <sup>3</sup> Matth. XXVIII. 20. — <sup>4</sup> Concil. VII, act. VII, defin. col. 551. — <sup>5</sup> Definit. ibid. col. 551. — Vid. lib. VII, cap. XXXII.

» tissimi Vicarii senioris Romæ dixerunt : Est canonice acta epis-  
 » tola hæc ? » Solemnis formula examinis, quam ab anterioribus  
 Synodis repetitam, Legati apostolici celebrabant. Ad hanc « sancta  
 » et universalis Synodus dixit Canonica et ordinata et plena jus-  
 » titiæ, est epistola quæ lecta est <sup>1</sup>. » Nisi plena justitiæ, nempe  
 ea haud legitima, neque canonica aut synodica haberetur.

Actione VI, -introducuntur ad Synodum ii qui *Episcopi Photii*  
 dicebantur, sive ab ipso ordinati, sive ipsi adhærentes; atque illi  
 quidem Photio se obligatos putabant; sed ea vincula Synodus re-  
 solvebat his verbis : « Sanctissimi Vicarii senioris Romæ et nos  
 » qui reliquarum sedium Vicarii sumus, hæc omnia dissolvimus,  
 » gratia Domini nostri Jesu Christi, qui dedit nobis summi sacer-  
 » dotii potestatem; juste et congrue ligandi atque solvendi <sup>2</sup>. »  
 Cujus rei fundamentum tale adstruunt : « Spiritus enim sanctus,  
 » qui locutus est in sancta Romana Ecclesia, credimus quod et in  
 » Ecclesia nostris locutus extiterit. » Sic omnibus, nec tantum Ro-  
 mano Pontifici, data a Deo potestas solvendi ligandique auctoritas  
 communi sententia, in eaque Spiritus sancti judicium est. Hæc dicit  
 ea Synodus quæ Sedi apostolicæ vel maxime faverit atque obedi-  
 tissima fuerit. Sed per ea tempora nihil aliud cogitabant.

**LXIV.** Bellarmini sententia de synodali examine : Christiani Lupi alio-  
 rumque cavillationes : an in Conciliis de fide dubitatum, cum de ponti-  
 ficiis decretis quærerent.

Hæc igitur per octo secula in generalibus Synodis consuetudo,  
 hæc auctoritas viguit. Neque enim in prima, secunda, quintave  
 synodo, ulla quæ ad examen traherentur Sedis apostolicæ decreta  
 præcesserant : in tertia, in quarta, in sexta secutisque Synodis,  
 certa ecclesiastica praxis enituit. Sane meminimus Bellarminum  
 conciliaris examinis auctoritate victum ita statuisse, ut sancti Leo-  
 nis epistola, quam alii definitionis irretractabilis loco esse volue-  
 runt, instructionis tantum fuerit <sup>3</sup>, cum ea et æquam cæteris præ-  
 ferat auctoritatem, neque alio ritu quam cæteræ omnes recepta  
 legatur. Quare de omnibus æque censendum est, et eas a Romanis  
 Pontificibus plena auctoritate dictatas, et a Conciliis, non nisi  
 quæstione habita comprobatas.

Quo etiam argumento necesse est ut concidat, quod nostra credo  
 ætate, commenti sunt inane figmentum. Sic nempe Christianus  
 Lupus : « Hanc epistolam (ad Flavianum scilicet) Leo permiserat

<sup>1</sup> Conc. VIII, act. III. Tom. VIII col. 1011. — <sup>2</sup> Ibid. act. VI, col.  
 1049. — <sup>3</sup> Sup. n. LX. Vid. Bell. de Conc. auct. lib. II, cap. XIX.

» a Synodo discuti et cum sanctorum Patrum scriptis conferri, ac  
 » tum ex ipsa Eutyechianas lites definiri mandarat<sup>1</sup>; » ut illud examen permissionis tantum, non etiam auctoritatis et juris esse videatur. Hæc quidem Lupus iudicat, sed præter gestorum fidem. Nam quod in Leonis epistola IV Synodus, id postea in Agathonis, id in Adriani I et II decretalibus omnes postea Synodi præstiterunt : id in tertia Synodo circa sancti Cœlestini iudicata præcesserat, communi ubique formula certoque et usitato Conciliorum more. Itaque non alicujus permissu atque indulgentia, sed suo jure, nec alia, ut ab ipsis Synodis audivimus, quam Spiritus sancti auctoritate, iudicium capessebant, sibi que tribuebant.

Neque propterea quod *Galliæ vindicatæ* auctor alii que passim objiciunt<sup>2</sup>, de fide dubitabant. Absit : sed an ipsi Pontifices satis ex traditione rem gererent : an antiquam fidem satis exprimerent, ut Pontificis quidem officium fuerit toti Ecclesiæ prælucere, et apostolicam proferre sententiam. Cæterum, quod ipse Leo palam professus est, per examen synodicum decretis pontificiis ultimum perfectumque et prorsus indeclinabile, robur Patrum ac totius Ecclesiæ consensu adderetur. Quo etiam factum est, ut post pontificia decreta in Synodis quidem œcumenicis quæstio haberetur : Synodo vero gesta, nihil jam quæstionis, nihil unquam examinis superesset. Sic Constantiensi Synodo omnes retro œcumenicæ Synodi ac primis quoque seculis prætulerunt facem.

#### LXV. S. Basilii locus, atque in eum Christiani Lupi contumeliæ.

Neque aliter extra Synodum quam in ipsis Synodis actum esse ipsa ecclesiastica gesta clamant. Vel Christianum Lupum audiamus, hæc ex Magni Basilii epistola exscribentem<sup>3</sup> : « Quale nobis » auxilium ab Occidentalium supercilio et fastu aderit, qui veritatem neque norunt neque discere sustinent? Verum falsis opinionibus præpediti, illa nunc faciunt quæ prius in Marcello : nempe » cum iis qui veritatem ipsis annuntiant contententes, hæresim » autem per seipsos stabilientes. » Quo loco idem Lupus de definitionibus dogmaticis agi non obscure significat.

Itaque his com motus, hæc adversus Basilium tanquam ex tripode pronuntiat<sup>4</sup> : « Omnino culpandus est sanctus Basilius, hæc de » causa Damasum Pontificem et omnem Occidentis Ecclesiam

<sup>1</sup> Christ. Lup. Tom. I. ad Dec. Synod. gener. app. ad Conc. Chalc. p. 912. — <sup>2</sup> Diss. IV, parag. I, p. 214; ad obj. 2 : et diss. III, parag. 1 ; ad obj. 2. — <sup>3</sup> Lup. Tom. I. not. ad Concilium Sard. cap. VI, p. 209. Bas. epist. CCXXXIX. Tom. III Bened. p. 368; al. epist. X. — <sup>4</sup> Lup. ibid. p. 213.

» quomodo et Julium Pontificem ob Marcellum arguens de patrato » facinore, stabilita hæresi, ignorata veritate. » Nos vero de tanto viro decernentem Lupum facile contemnimus: quid, fatente Lupo, Basilius senserit parvi facere non licet. Neque nunc ad rem pertinet, meritosne an immeritos Basilius reprehenderit. Hic certe constitit, duobus pontificiis de fide decretis ab eodem Basilio, nulla excusatione, interpretatione nulla, rotunde ac simpliciter stabilitam hæresim imputatum.

Neque aliud causatur Lupus, quam sic Basilium « locutum oculo » per iram turbato: » ac ne quid contumeliæ desit, « hinc in- » quit, in iram frequenti jejuniis studentium more pronior Basilius » clamabat, etc. <sup>1</sup> » At quis te ferat, Lupe, tanto viro exprobrantem sancta castaque jejunia, tanto interioris vitæ ac spiritualium exercitationum magistro contractæ ex jejuniis iracundiæ vitium tribuentem? Miseros vero nos, qui ad ea tempora devenimus, quibus cuique liceat sanctos Patres Basiliumque ipsum etiam maledictis incessere, ac morum insectari gravitatem.

#### LXVI. Alius S. Basilii de S. Damasi decretis locus.

Idem Lupus indicat aliam epistolam, in qua de sancti Damasi adversus sanctum Meletium decretis agens Basilius; « se illas litteras, nec si de cælo descenderint, si quidem ad fidem recta via » non incedant, admissurum, aut eum qui attulerit ad communionem recepturum negat <sup>2</sup>. » En quanta confidentia non jam Gerson ejusque sequaces posterioris ævi Doctores, sed ipso quarto seculo Basilius Magnus de decretis pontificiis dixerit. Quis autem tanto viro succensuit? Quis ejus rei gratia incusavit, tanquam de Sede apostolica male meritis esset, aut ejus primatus, quem summo-pere coluit, infregerit auctoritatem? Hæc quidem ad exemplum vulgo trahi nolumus, et extraordinariis casibus accensemus; et tamen certo argumento est, procul abfuisse illa tempora ab iis, in quibus nunc summam fidei constitutam putant. Sed anterioris ævi testes audiamus.

LXVII. Contentio de rebaptizatione inter S. Stephanum et S. Cyprianum: quæstiones involvendæ rei factæ ab hac disputatione secernuntur.

Sancti Cypriani Martyris cum sancto Stephano Papa æque Martyre controversia statim Parisienses absolveret, nisi contrariæ

<sup>1</sup> Lup. *ibid.* p. 209. — <sup>2</sup> Lup. de appell. cap. XXXII, pag. 333. Basil. *epist.* CCXIV, al. CCCXLIX, p. 321.

sententiæ auctores, rem planam, variis consertationibus involvisent<sup>1</sup>. Hinc illæ quæstiones tantis animorum motibus agitæ : an Stephanus dixerit ex cathedra necne : an excommunicationis sententiam revera, an per comminationem ediderit : qua conscientia sanctus Cyprianus, sanctus Firmilianus cum tot ac tantis Ecclesiis Africana scilicet et Asiaticis, Papæ de fide docenti ac præcipienti repugnaverint : an aliquando resipuerint : an ea repugnantia, seclasis vocibus asperioribus quæ excidere solent de re gravi certantibus, fuerit mortale peccatum, an veniale, an nullum ; cum optima fide Cyprianus, Firmilianus et eorum Episcopi agerent. Quas ambages, si resolvere incipimus, imus in longum. Sed enim quæstionibus prætermisissis, id agemus tamen, ut quæcumque sententia vicerit, nostræ res facile in tuto collocentur.

LXVIII. In hac Controversia, quid certum sit, ex Bellarmino statuitur.

Ac primum quidem certum est hactenus extitisse neminem qui nedum schismatis aut schismatici spiritus Cyprianum tantum virum, tantum episcopum, tantum martyrem, ac per illa quoque tempora et pietate et doctrina totius Ecclesiæ lumen arguere sit ausus. Bellarminus vero etiam a mortali peccato abfuisse probat ; eo quod Cyprianus « putavit Pontificem perniciose errare, et » stante illa opinione, tenebatur ei non obedire ; quia non debebat » contra conscientiam agere<sup>2</sup> : » qua de re sine gravi temeritatis nota dubitare nemini licere credimus.

LXIX. Galliæ vindicatæ et Tractatus de Libertatibus auctores quid respondeant : an Cyprianus, ut in rebaptizatione, ita in Romani Pontificis auctoritate errasse memorentur : Augustini locus.

His ergo positis, quis pateat exitus inquiramus. *Galliæ vindicatæ* auctor sic se expeditum voluit<sup>3</sup> : « Nunc id solum dico : » Cyprianum ejusque asseclas, si crediderunt Pontificem ex » cathedra docentem falli posse, omnino errasse ; neque id mirum » est aut absurdum. Si enim errarunt circa baptismum, cur non » errare potuerint circa Pontificem ; et si tu absurdum et falsum » esse non credis, cum dicitur Cyprianum circa baptismum » errasse, cur absurdum et falsum esse credas, cum dicimus » errasse contra Pontificem ? » Id etiam objicit anonymus auctor *tractatus de Libertatibus*<sup>4</sup>, alique plurimi. Frustra. Sane utrum-

<sup>1</sup> Vid. lib. IX, cap. III et seq. — <sup>2</sup> Bell. de R. P. lib. IV, cap. VII. ~

<sup>3</sup> Diss. IV. parag. I, p. 197 ; et parag. III, p. 283. — <sup>4</sup> Anonym. lib. VII, cap. VIII, n. 10, p. 408.



que errorem, si uterque error est, æque potuit errare Cyprianus quis enim id negat? At rebaptizationis errorem totius orbis reprehensio, alterum eorum errorem nullum omnino fuisse, totius orbis silentium probat. Hæc ultro responderent omnes vel nobis tacentibus. Eusebius, Hieronymus, Augustinus, Vincentius Lirinensis, omnes uno ore Cyprianum rebaptizantem accusant: alterum errorem quis vel suspicatus est? Cypriani nimios motus Augustinus non tacet: alterum illum errorem quis hominum memoravit? Idem sanctus Stephanus, eodem Augustino teste, pro loci auctoritate præceperat, decretumque condiderat et ad omnes miserat Ecclesias, « et abstinendos putaverat qui de suscipiendis hæreticis » priscam consuetudinem convellere conarentur<sup>1</sup>. » Quid autem Cyprianum his repugnantem excuset idem Augustinus prodidit: nempe universalis Concilii, universalis consensionis expectatio. Nota sancti Doctoris verba: « Neque nos ipsi, inquit<sup>2</sup>, tale » aliquid auderemus asserere: (hæreticorum scilicet ratum esse » baptismum) nisi Ecclesiæ catholicæ auctoritate firmati, cui et » ipse Cyprianus sine dubio cederet, si jam illo tempore veritas » eliquata per plenarium Concilium solidaretur. » Duo dicit Augustinus: cessurum quidem fuisse Cyprianum, sed universali consensioni tantum, universalique Concilio, hoc primum sit: alterum: nec se, Augustinum scilicet, cessurum fuisse, aut facere ausurum quæ a Stephano jubebantur, nisi eadem consensione et auctoritate victum; quod tamen non universim pronuntiatum voluerit, sed in ambigua re, in *obscura* quæstione, *tantisque*, ut ipse docet, *altercationum nebulis involuta*<sup>3</sup>.

LXX. An Stephanus excommunicaverit, an tota sua auctoritate decreverit frustra quæritur; cum ad eam excusationem nec Firmilianus, nec Cyprianus, nec ipse Augustinus refugerint.

Hic frustra quæritur an Stephanus ex cathedra pronuntiaverit, an excommunicaverit. Sane doctissimus Daguirreus scripsit *anathema quibusdam inustum, quibusdam intentatum*<sup>4</sup>: nec tamen magis cesserunt quibus est *inustum*, quam quibus *intentatum*. Auctor vero *Doctrinæ Lovaniensium* hæc scribit: « Sanctum Firmilianum Cæsareensem in Cappadocia Archiepiscopum Pontificæ

<sup>1</sup> August. de Bapt. cont. Donat. lib. v, cap. xxv, n. 36; tom. ix, col. 158. — <sup>2</sup> Ibid. lib. ii, cap. iv, n. 5; col. 98. — <sup>3</sup> Ibid. lib. ii, cap. ix, n. 14; col. 104, et pass. — <sup>4</sup> Daguir. dist. xli, sect. i, n. 5.

» Diœceseos \* sanctus Stephanus Pontifex communione suspensus dit<sup>1</sup>. » Idem sancti Stephani responsum *summa et irrefragabili Sedis apostolicæ auctoritate* editum esse contendit. Id autem alii negant. Quid nostra? Vis Stephanum ab excommunicatione temperasse, neque rem tota suæ sedis auctoritate tractasse? Age ut vis. Certe Firmilianus ad extrema quæque decursum, nec tamen sententiam mutandam credidit. Hæc enim ad sanctum Stephanum scripsit: « Excidisti teipsum, noli te fallere; dumque » putas omnes a te abstinere posse, unum te ab omnibus abstinuisse<sup>2</sup>. » Neque Firmilianum contemnere liceat, quem ipse Daguirrens, ipse Christianus Lupus aliique viri pii doctique, sancti titulo insignire soleant: quippe quem ab antiquo Patres Antiocheni, qui Paulum Samosatenum condemnarunt, una cum sancto Dionysio Alexandrino *beatæ recordationis virum* appellant<sup>3</sup>. At si Firmiliani minor esse videtur auctoritas, consensit ei Cyprianus, ejusque epistolam latinam fecit, et ad Ecclesias edidit. Utrique ergo nec Stephani præceptum, nec excommunicationem sufficere putarunt, ut eos ab incepto desistere cogeret. Augustinus vero non id quod nunc proferunt, Cypriano excusationi obtendebat non eum cathedræ auctoritate dixisse, neque aliud, idque luculentius aut validius Papæ judicium provocabat: Concilii generalis totiusque Ecclesiæ catholicæ appellabat fidem: in ea auctoritate fidei certitudinem reponebat; quod ea deesset, Cyprianum eique adhærentes Asianos Afrosque Episcopos innocue obstitisse, asserebat.

LXXI. An infallibilitati pontificiæ detraxisse sit illud veniale peccatum, cujus Cyprianum Augustinus accusat.

Auctor anonymus *Tractatus de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ* sane acutissimus et subtilissimus, sed nimio acumine quidvis potius quam verum assecutus, respondet<sup>4</sup>, a sancto Augustino, Concilii universalis urgeri auctoritatem, quod esset necessaria, « non quidem in se, sed adversus pertinacissimos Donatistas. » Bonam fidem! An non enim luce meridiana et clarius, ab Augustino urgeri Concilii universalis auctoritatem, non tantum ad frangendam Donatarum pertinaciam, sed etiam ad excusandum Cypriani ante Concilium generale rebaptizantis errorem? Atqui Cy-

\* Diœcesis non una provincia sed pluribus constabat, quam regebat aut prætorii Præfectus, aut imperii Vicarius, et postea, in usu ecclesiastico, Primas. (*Edit. Paris.*).

<sup>1</sup> Doct. Lov. p. 50. — <sup>2</sup> Epistol. Firm. ad Cypr. int. Cyprian. LXXV, p. 150; edit. Baluz. — <sup>3</sup> Vid. Eus. lib. VII, cap. xxx. — <sup>4</sup> Anonym. lib. VII, cap. IX, n. 9, 10, 11.

prianus amantissimus christianæ pacis ac martyr sanctissimus non erat pertinax, qui, teste Augustino, Ecclesiæ catholicæ auctoritati cessurus esset. Non erat pertinax ipse Augustinus, qui nec Cyprianum, nec etiam seipsum cessurum fuisse docet, « nisi Ecclesiæ catholicæ concordissima auctoritate victum <sup>1</sup>. » Ergo non tantum pertinaces : sed etiam pii sanctique post Romani Pontificis iudicium, aliud quid, hoc est ipsum consensum, ipsumque decretum totius catholicæ unitatis expectant.

Quid autem anonymo prodest illud quod Augustinus in Cypriano agnoscit veniale peccatum? « Nempe, inquit vir subtilissimus <sup>2</sup>, quæ » potuit alia esse Cypriani culpa quam inobedientia erga decretum » summi Pontificis? » Falsum quidem; tamen id quod vult viro acutissimo largiemur. Ergo Pontifici decernenti, infallibilitatem detraxisse *veniale* peccatum est, non exitialis error; qui Sedis apostolicæ dignitatem evertat. Quid autem commemoras haud aliam in Cypriano culpam ab Augustino reprehensam, qui toties apud hunc legeris : culpandum Cyprianum, quod *commotior* scripserit? Quod autem post Stephani decretum Ecclesiæ universæ desideraret auctoritatem, adeo non est illud ab Augustino reprehensum *veniale* peccatum, ut etiam illud peccatum se quoque peccare Augustinus fateatur. Denique a viro erudito quærimus : illa inobedientia, quam *venialem* appellat, in re gravi an levi sit? Certe in re levi esse oportet, quæ *venialis* habeatur : contra, in re gravi necesse est ut sit, cum agatur de fide. Seclusius ergo vocibus commotioribus, in quibus Cyprianus, Augustino teste peccaverit : si rem ipsam spectes, aut mortale peccatum oportet esse, aut nullum.

LXXII. Nihil ad rem facit quærere an Cyprianus et alii resipuerint necne.

Quod jam illud urgent a Schelstrato tantopere inculcatum <sup>3</sup>; nempe Cyprianum et asseclas resipuisse, quid nostra? Non hic quærimus an Cyprianus resipuerit, sed qua ratione eum adhuc errantem, tamen a schismate Augustinus purget. Et quidem de retractatione Cypriani adversus Donatistas idem Augustinus scribit : « Fortasse factum est, sed nescimus <sup>4</sup>; » sed non ex dubio facto tanti viri innocentiam suspendebat, verum ex Concilii œcumenici justa et necessaria expectatione firmabat : ea ratione non modo Cyprianum, verum etiam seipsum tuebatur.

<sup>1</sup> Vid. Aug. de Bapt. cont. Don. lib. II, cap. IV, col. 98. — <sup>2</sup> Anonym. ibid., n. 1. — <sup>3</sup> Schelstr. Antiq. illust. p. 2. Sfond. dissert. I. art. 3. p. 199. Gonz. disp. XVI, sect. II, paragr. III, n. 6. Dag. disp. XLI, n. 5, 6. — <sup>4</sup> Aug. lib. II de Bapt. cont. Donat. loc. citat. Vid. epist. ad Vincent. xciii, al. XLVIII, cap. x, n. 33; tom II, col. 246.

## LXXIII. Cavillatio.

Quærit *Gallicæ vindicatæ* auctor <sup>1</sup> « quorum æquior causa sit, » adversariorum, qui errantes Afros sequantur, an nostri, qui se- » quimur pœnitentes ? » Quam tragice ! At in promptu responsio est : sequimur pœnitentes in quo aut seipsi reprehenderint, aut ab aliis reprehensi sint : non rebaptizamus : non, si quid Cyprianus commotior scripserit, approbamus : quem errorem in ipsis nemo reprehenderit, nemo viderit, ob eum nos ad pœnitentiam trahi, iniquum putamus, et ab Ecclesiæ regulis alienum.

LXXIV. Bellarmini sententiæ duæ partes : prima Stephanum potuisse, nec tamen voluisse rem de fide facere, an Augustino congrua ?

Hæc quidem clara sunt, nec tamen rem omnino expeditam arbitramur, nisi Bellarminum horum omnium fontem diligentius audiamus. Igitur Cyprianum excusat primum ab hæresi, deinde etiam, ut jam delibavimus, a peccato mortali. Ab hæresi quidem, « tum quia nec modo censentur manifeste hæretici qui dicunt » Pontificem posse errare ; tum quia sine dubio Stephanus Papa » non definivit tanquam de fide, hæreticos non rebaptizandos <sup>2</sup>. » Duo hic videmus : primum id, ne nunc quidem « aperte hæreticos » haberi, qui dicunt Pontificem posse errare. » Forte ergo Cyprianus, non aperte forsitan, sed saltem obscure vel confuse, ejus rei causa fuerit hæreticus. Quis autem hanc hæresim in Cypriano senserit, arguerit, suspicatus fuerit, vir magnus edicat, et sua gravitate atque doctrina dignum aliquid promat.

Alterum quod memorat, istud est : « Stephanum sine dubio » nihil definisse tanquam de fide. » Videamus ergo quid tandem egerit. Nempe, inquit Bellarminus, « non solum imperavit ne » rebaptizarentur ab hæreticis baptizati, sed etiam censuit excom- » municandos qui non obedirent. » Rogamus autem quid sit definire ut de fide, nisi decretum condere, ad Ecclesias mittere, denique *imperare sub excommunicationis metu* ut aliquid circa fidem fiat. Quid Bellarminus vult à Stephano imperatum ? Nempe ne rebaptizaret ab hæreticis baptizatos : invalide an valide baptizatos ? Invalide impium : valide ergo baptizatos supposebat, ac pro explorato ac definito dabat.

Quare ipse Bellarminus sancti Stephani decretum, *definitionem*

<sup>1</sup> Diss. I. p. 199. — <sup>2</sup> Bell. de R. P. lib. iv, cap. vii.

vocat. « Fuit enim, inquit, post Pontificis definitionem liberum aliter » sentire, ut Augustinus dicit, quia Pontifex noluit rem ipsam de » fide facere sine generali concilio. » An hæc quoque nobis credenda proponent, et Stephanum quidem potuisse si vellet, sed tantum noluisse, idque ab Augustino dictum? Atqui ab Augustino contraria audivimus. Egregii doctoris verba repetamus; statim perspiciemus eum in re quidem ambigua, concilii auctoritatem et Ecclesiæ consensionem requisisse: in eo posuisse vim: si *obscura quæstio ad plenarii concilii auctoritatem roburque perducta esset*: si ad Stephani decretum accederet *potentior veritas de unitate veniens*: si Cypriani sententiam *catholicis orbis terrarum robustissima firmitate consensionis excluderet* <sup>1</sup>. Huic demum *firmitati*, huic *robori* cessurum fuisse Cyprianum, nec seipsum Augustinum scilicet, facile crediturum quæ a Stephano juberentur, nisi *Ecclésiæ catholice concordissima auctoritate fundamentum*. Hæc profecto scimus dixisse, repetisse, inculcasse Augustinum: quæstionis ambiguitati hoc unum remedium poposcisse, si tota Ecclesia consentiret; non profecto ut rem pro libitu de fide faceret aut non faceret, ad Stephani arbitrium retulisse.

Interim, Bellarmino teste, id certum firmumque sit: non pertinere ad cathedræ auctoritatem, si Pontifex de fide *definiat*, si decretum ad omnes Ecclesias mittat, si pro imperio jubeat, si reluctantibus abstinentes putet: his quippe positis, *adhuc esse liberum aliter sentire*, ac decretum ipsum, tanquam divino mandato contrarium ac Scripturæ dissonum, abjicere, ut Cyprianum cum assentibus fecisse constat.

LXXV. Secunda pars Bellarminianæ sententiæ, a Cypriano non fuisse peccatum saltem mortaliter.

Quin etiam, quod secundo loco observavimus <sup>2</sup>, nec a Cypriano peccatum est *mortaliter*; quia non peccavit nisi ex *ignorantia*, eaque probabili, cum « putaret Pontificem perniciose errare, et » stante illa opinione teneretur ei non obedire, ne contra con- » scientiam ageret <sup>3</sup>. » Quid ergo jam litigant? Ecce confidentur Stephanum judicasse, decrevisse ad omnes Ecclesias transmississe decretum, excommunicatione dignos putasse qui non obedirent, et eam quidem inustam quibusdam, ipsumque Firmilianum a communione suspensum. Quid ergo amplius a Stephano

<sup>1</sup> Aug. lib. ix de Bâpt. etc. cap. iv; col. 98; cap. ix, n. 14; col. 104; lib. iii, cap. ii, n. 2; col. 108. — <sup>2</sup> Sup. n. LXVIII. — <sup>3</sup> Bell. de R. P. li iv, cap. vii.



expectandum fuit, ut sanctissimi ac doctissimi viri, humiles, pacifici, ad quævis martyria prompti in obedientiam cogerentur? Idem tamen a nemine, aut schismatis, aut etiam peccati mortalis arguuntur, et ab Augustino purgantur eo tantum nomine, quod orbis universi consensionem expectarent. In hoc stare liceat rebus ambiguis et in altercationum aestu : obsecro, hæc summa sit ; neque fidei negotium ac Sedis apostolicæ majestatem ad tenues exilesque formulas, atque ad minuta quæque redigant.

LXXXVI. Quo pacto intelligendum id quod dicit Augustinus, a Cypriano expectatam Concilii generalis sententiam : forma antiqui regiminis jam inde ab origine, etiam sub persecutionibus.

Hic exoritur difficultas <sup>1</sup> : quo pacto Concilii generalis auctoritatem Cyprianus et alii expectare potuerint, cum primis illis seculis tales Synodos haberi persecutio prohiberet : quo loco auctor anonymus *Tractatus Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ* multum utitur, ut Conciliorum auctoritati detrahat, et ut ne quidem verisimile videatur « Christum in Concilia sola principalem Ecclesiæ regendæ » potestatem contulisse <sup>2</sup>. »

Sed hæc per inscitiam rerum ecclesiasticarum piæque antiquitatis, involvendæ veritati dicta, facile expedinus, perficimusque paucis, ut vera ac præcipua Sedis apostolicæ auctoritas atque Ecclesiæ gubernandæ ratio clarius elucescat. Quanquam enim persecutionis tempore Concilia generalia nulla cogerentur, non minus constat Ecclesiæ universæ summa negotia, Papa quidem duce, communi Episcoporum consilio ac judicio definita : per provincias litteræ comminebant : rata habebantur ea, in quæ omnes Ecclesiæ consentirent.

Ac de fide quidem quomodo rem gererent, vel unius Pauli Samosatani exemplum luculente probat. Is enim Antiochenus Episcopus Christum nudum hominem prædicans, in ipsa Antiochia Concilio habito, a vicinis Episcopis primum, mox litteris ad omnes Episcopos atque ad omnium principem Romanum Dionysium destinatis, toto orbe damnatus est <sup>3</sup>. Quare Alexander Alexandrinus Episcopus in epistola ad Alexandrum C. P. de Ario scripta, hæc ait : Paulus Samosatenus, « consilio et judicio omnium ubique » Episcoporum ab Ecclesia ejectus est <sup>4</sup> ; » et tamen nulla Synodus universalis coacta erat : sed omnium Episcoporum consensio,

<sup>1</sup> Vid. lib. x. cap. xxxi. — <sup>2</sup> Anonym. lib. v. cap. xiii, n. 4; et lib. vii, cap. ii, n. 2. — <sup>3</sup> Euseb. lib. vii, cap. xxvii et seq. — <sup>4</sup> Epist. Alex. Alex. ad Alex. C. P. tom. ii Conc. col. 18. Vid. quoque Theod. lib. i, cap. 144

non solum auctoritate, sed etiam nomine universalis Synodi ferebatur.

Ab hæresi ad schismatis casum transeamus. Sane schisma ingens a Novatiano pseudo-Papa adversus Cornelium Papam concitatum, qua auctoritate compressum sit, sancti Cornelii sanctique Cypriani litteræ indicabunt. Ac primum quidem constat a Novatiano ejusque asseclis « litteras calumniis ac maledictis ple- » nas per omnes Ecclesias fuisse missas, » quæ pene omnes Ecclesias perturbassent. Id testatur Cornelius <sup>1</sup>. Hinc necesse fuit totius orbis intervenire auctoritatem. Cyprianus id Antonianum adhuc nutabundum docet : « Venio nunc ad personam Cornelii, » collegæ nostri, ut Cornelium noveris, non de malignorum et de- » trahentium mendacio, sed de Domini Dei judicio, qui eum Epis- » copum fecit, et coepiscoporum testimonio, quorum numerus uni- » versus per totum mundum concordî unanimitate consensit <sup>2</sup>. » Ac paulo post : « Factus est Cornelius Episcopus, cum nemo ante » se factus esset, cum Fabiani locus, id est, cum locus Petri et » gradus cathedræ sacerdotalis vacaret : quo occupato de Dei vo- » luntate atque omnium nostrum consensione firmato, quisquis » jam episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est. » En unde auctoritas in gravi schismate, quo tota Ecclesia turbaretur : en catholicæ consensus Ecclesiæ tam perspectus in ipso persecutio- num æstu, quam in altissima Ecclesiæ pace.

Jam quod ad disciplinam generalem attinet : per eadem Cornelli ac Cypriani tempora, causa lapsorum, hoc est eorum qui in persecutione defecerant, ea visa est, quæ communi Ecclesiarum judicio, consulta imprimis Sede romana, finiretur : « Quoniam ut » ait Cyprianus <sup>3</sup>, non paucorum nec Ecclesiæ unius, aut unius » provinciæ, sed totius orbis hæc causa est. » Attestantur Romani Confessores : « grande delictum et per totum pene orbem » incredibili vastatione grassatum <sup>4</sup>. » Itaque in causa generali, Cyprianus, vacante apostolica Sede, ad Clerum Romæ consistentem scripserat a se omnia de lapsis integra reservari, « ut cum, » pace a Domino nobis data, plures præpositi convenire in unum » cœperimus, communicato etiam vobiscum consilio, disponere » singula et reformare possimus <sup>5</sup>. » Presbyteri ac Diaconi Romani sic rescribunt : « Perquam nobis et invidiosum et onerosum vide- » tur, non per multos examinare quod per multos commissum vi-

<sup>1</sup> Epistol. Corn. ad Cyp. int. Cyprian. edit. Bal. XLVI, al. XLIX, p. 60.

— <sup>2</sup> Cyp. epist. LII. al. LV, p. 68. — <sup>3</sup> Epist. XIII, al. XIV vel XIX, p. 23. — <sup>4</sup> Epistol. Moys. Mox. etc. inter Cyprian. XXVI, al. XXXI, p. 36.

— <sup>5</sup> Epist. Cyp. XIV, al. XV vel XX, pag. 24.

» deatur fuisse, et unum sententiam dicere, cum tam grande crimen per multos diffusum notetur exisse; quoniam nec firmum decretum potest esse, quod non plurimorum videbitur habuisse consensum. Aspice totum orbem pene vastatum, et ubi que jacere dejectorum reliquias et ruinas; et ideo tam grande expeti consilium, quam late propagatum est malum <sup>1</sup>. » Videmus quo spectarent in causa communi, inque reformanda generali disciplina, quam non unum tanta re oneratum vellent, quam infirmum videretur in ejusmodi quidem causis, decretum non a plurimis factum, quam necessario totus appellandus sit orbis, ubi totum orbem causa spectat.

Itaque hæ litteræ Cleri Romani, teste Cypriano, *per totum mundum missæ sunt* <sup>2</sup>, et in notitiam Ecclesiis omnibus et universis fratribus perlatae sunt, ut esset forma quædam in quam omnes Ecclesiæ convenirent.

Memoratu digna sunt in epistola Romanorum Confessorum ad sanctum Cyprianum ea verba, quorum partem retulimus <sup>3</sup>: « Cum grande delictum et per totum pene orbem incredibili vastatione grassatum, non oporteat, nisi, ut ipse scribis, caute moderateque tractari, consultis omnibus Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, Confessoribus, et ipsis stantibus, laicis: » stantibus id est, in ipsa persecutione non lapsis.

Ne quis hic mihi dixerit, pari gradu consultos Episcopos, Presbyteros, Diaconos, ipsos etiam laicos. Facile demonstraremus in collegarum, id est, in Episcoporum sententia vim fuisse positam: singulos Episcopos presbyterii sibi assistentis, quam regerent ferre sententiam, perferri omnia ad conscientiam plebis, sed docilis, quæque in ecclesiasticis causis nihil sibi præter obedientiam vindicaret. Sed hæc alterius loci sunt; nos vero his locis id demonstratum volumus, etiam sub persecutorum tyrannide, semper imminente gladio, non tantum hæresis aut schismatis, verum etiam alias gravissimas causas extitisse, quæ cum, non unius ecclesiæ aut provinciæ, sed totius orbis essent, totius etiam orbis judicio finirentur.

Non ita illæ causæ, quas per loca et provincias finire oportere, ipse Cyprianus memorat, quarum proinde rationem *unusquisque præpositus Domino redditurus esset* <sup>4</sup>. Quod ubique Cyprianus inculcat: adeo per illa etiam tempora, secernebant peculiæres unius Ecclesiæ aut provinciæ causas, ab iis quæ totius orbis essent, et communi judicio finiendæ.

<sup>1</sup> Epistol. Præsbyt. et Diac. Rom. int. Cypria. xxxi, al. xxx, p. 43, 44 — <sup>2</sup> Cyp. Epist. ad Anton. lxi, al. lv. ubi sup. — <sup>3</sup> Epist. Moys. etc. sup. cit. — <sup>4</sup> Cyp. Epist. ad Cornel. liv, al. lvii, pag. 79.

Cum autem Cornelius post diuturnam vacationem sedis, Romæ Episcopus constitutus esset; Cyprianus qui antea cum Clero Romano, nunc cum ipso Cornelio consilia contulit. Qua de re ad Antonianum scribens, ait: « Ac si minus sufficiens Episcoporum in » Africa numerus videbatur, etiam Romam super hac re scripsimus ad Cornelium collegam nostrum, qui et ipse, cum plurimis » coepiscopis habito concilio, in eandem nobiscum sententiam pari » gravitate et salubri moderatione consensit <sup>1</sup>; » et ad ipsum Cornelium: « Statueramus jam pridem participato invicem nobiscum » consilio <sup>2</sup>, etc. » Quæ cum ubique terrarum præpositi facerent, ac per provincias Romani Pontificis responsa commearent, hinc nempe existeret ille consensus, quem talia negotia postularent.

Sic in fide, in schismate totam Ecclesiam perturbante, atque in reformanda generali disciplina qui casus ad commune Ecclesiæ judicium a Synodo quoque Constantiensi relati sunt, jam inde ab origine, ac sub ipsa tyrannide constituti, quanta per provincias poterant, concilia celebrabant, cum Sede apostolica, quæ omnium Ecclesiarum communicatione polleret, consilia participabant, ejus opera totius orbis sententiam exquirebant.

Nam et illud Ecclesiarum communicationi imprimis inserviebat, quod Ecclesiæ omnes Ecclesiæ principi, Romanæ scilicet, societate connexæ, per eam ad cæteras consilia ac decreta perferendacurrerent. Hinc illud Arelatensis concilii primi ad sanctum Sylvestrum Papam: « Quid decreverimus communi consilio charitati tuæ » significamus, ut omnes sciant, quid in futurum observare debeant <sup>3</sup>. » Quod quidem ad Romani Pontificis auctoritatem pertinebat, ut tum scirent *quid observare deberent*, cum a Romano Pontifice, tanquam omnium præside Canones mitterentur. Quo pertinet illud in epistola ad eundem Papam: « Placere, ut per » eum potissimum, qui majores dioceses teneret, omnibus fratribus » insinuari <sup>4</sup>. » Quare hæc non ita accipienda sunt, tanquam unum id esset Romani Pontificis ministerium, ut veluti jussus aliorum decreta perferret ad alios: non ita; sed ad eum perlata decreta, cum inde ad alios pervenirent, graviore auctoritate aucta commeabant, Romanique Pontificis omnium capitis nomine ad omnes jam Ecclesias pertinebant. Hæc scripta sunt anno Christi 314, cum vix persecutionis deferbuisset æstus, antequam ullum œcumenicum concilium celebratum esset. Et cum concilium generale primum, Nicænum scilicet, tardissime post natam Ecclesiam, atque

<sup>1</sup> Epist. Cyp. ad Anton. LII, al. LV, p. 67. — <sup>2</sup> Epistol. ejusdem ad Corn. jam cit. pag. 77. — <sup>3</sup> Conc. Arel. 1. Brev. Epist. ant. can. tom. I Conc. col. 1427. — <sup>4</sup> Epist. Syn. Arelat. ad Sylv. ibid. col. 1426.

anno demum Christi 325, quarto seculo adunatum fuerit, nihil novi evenire sensit Ecclesia; quippe quæ jam inde ab origine in unum se ipsa colligeret, atque a particularibus causis secerneret res maximas quæ communi Episcoporum consilio, Romano Pontifice totius collegii duce finire consuevissent. Nec mirum in rebaptizationis quæstione sub Stephano et Cypriano, persecutione vigente, tamen ab Augustino desideratam concilii generalis auctoritatem, cui Cyprianus acquiesceret. Etsi enim nondum concilia generalia congregata erant, summa tamen ipsa valebat ea res, quæ ab iis cœtibus quærebat: nempe consensus, cui certæ et exploratæ Cyprianus cederet.

Eodem ritu modoque Augustinus aliique commemorant Pelagianos a Romanæ sedis Præsulibus Innocentio ac Zozimo, *cooperantibus Synodis Africanis*, omnibus ubique Episcopis subscribentibus, *toto orbe damnatos*<sup>1</sup>: neque enim, ut idem Augustinus ait<sup>2</sup>, « congregatione Synodi ( universalis utique ) opus erat, ut aperta » perniciēs damnaretur. » Cur autem Pelagiani non eam Ecclesiæ necessitatem inferrent, eorum paucitas faciebat: quorum scilicet, eodem Augustino teste<sup>3</sup>, « profanas novitates catholicæ aures » quæ ubique sunt horruerunt. » De quibus etiam extat illud insigne Capreoli Carthaginiensis Episcopi et Africæ Primatis in epistola quam Ephesina Synodus collaudavit<sup>4</sup>: « Hos (Pelagianos) » scilicet) pridem expugnavit Ecclesia, hisque temporibus repul- » lantes apostolicæ Sedis auctoritas Sacerdotumque in unum » consonans sententia oppressit. » En in quo ineluctabilis iudicii robur collocet, nempe in capitis membrorumque consensu; neque exquisitori dissertatione, aut conciliorum examine opus fuit, quod in aperta re, ut ait Augustinus<sup>5</sup>, pauci contra omnes et contra universitatem ipsam ægra et exigua portio litigaret.

LXXVII. Vanæ et inanes quæstiunculæ de consensu Ecclesiæ, ipsa regiminis ecclesiastici forma concidunt.

Hic quærunt quid sit ille consensus Ecclesiæ quo nitimur: totiusne an partis<sup>6</sup>? Quot Ecclesiarum, quot Episcoporum, quot Capitulorum, quot Abbatum, quot vero regionum: etiamne Indiarum aut Japonensium: quantæ molestiæ? qui sumptus, ut nuntii

<sup>1</sup> Aug. Ep. cxc ad Opt. et pass. in ejusd. lib. cont. Pelag. — <sup>2</sup> Aug. lib. iv ad Bonif. cap. xii, n. 34; tom. x, col. 492. — <sup>3</sup> Ibid. et pass. —

<sup>4</sup> Epistol. Capreol. ad Syn. Ephes. int. act. Conc. act. i; tom. iii, col. 532. — <sup>5</sup> Aug. loc. sup. cit. et pass. — <sup>6</sup> Disq. Lov. art. viii, n. 107, p. 38. Nicol. Dub. I. part. refut. etc. p. 78.



quocumque discurrant, allaturi authenticum consensus instrumentum? Inanes quæstiunculæ contra rem facti. Rogent Cyprianum, Augustinum, Capreolum, Leonem, alios quos narravimus in Ecclesiæ consensione reposuisse vim : quærant quibus sumptibus, quibus curis, cursoribus, nuntiis tot regionum explorarint fidem. Nos autem suo loco facile et ad cumulum hæc declarabimus <sup>1</sup>; nunc vana et absurda per sese esse monstramus.

Sic igitur ex antiquo, et ab ipsa christianitatis origine, constituta est Ecclesia, ut ipsa Petri sedes, caput orbis terrarum, ex Ecclesiarum communione prima persentisceret quænam esset omnium fides : ac si ab hoc vertice in pronos animos fidei decreta decurrerent, paucique vel nulli obsisterent, nihil sane prohibebat quominus quæstio statim pro terminata haberetur.

**LXXVIII.** Solemnis acceptatio decretorum pontificiorum quam usitata et quam necessaria : Romani Pontificis officium et auctoritas ex Janseniano negotio ostenduntur.

Hinc ergo illa celebratur, etiam a Theologis qui se Sedi apostolicæ addictissimos videri velint, solemnis acceptatio decretorum quæ omnem postea dubitationem aut concertationem elidat. Sic sanctus Antoninus Joannis XXII Decretali Fraticellos premit hæreticosque ipsos esse testatur, « quod asserant contra determinationem catholicam factam per Ecclesiam et Joannem XXII, et per omnes alios successores ejus veros catholicos summos Pontifices, et omnes Prælatos Ecclesiæ, acceptatam, examinatam et approbatam ut verissimam <sup>2</sup> : » quem loco suo fusius expendemus <sup>3</sup>. Hujus postrema verba recte perpendentibus nunc sufficere credimus. Sic Duvallium testantem audivimus <sup>4</sup>, « definitiones Pontificis non esse de fide, donec universalis Ecclesia, quam de fide est errare non posse, eas acceptaverit. » Sic in nuperrimo Janseniano negotio, in quo uno ore, omnes nostri censores Episcoporum Gallicanorum pietatem ac fidem collaudarunt, tamen ab amplissimo Cleri Gallicani cœtu \* communibus suffragiis constitutum, ut Innocentii X decretum apostolicum, « deliberatione facta eaque libera, ut eandem constitutionem reciperent, firmarent, acceptarent, omnique obsequio ac reverentia susciperent quæ in ea decisa essent : posteaquam scilicet agnoverunt, pontificia

<sup>1</sup> Vid. lib. IX et X. — <sup>2</sup> Anton. Sum. part. IV, tit. XII, cap. IV, parag. XXVIII, p. 208. — <sup>3</sup> Vid. in app. lib. II, cap. IV; et lib. X, cap. XVI; et Coroll. n. III, VIII. — <sup>4</sup> Sup. n. XXI, quem vid.

\* An. 1653.

» constitutione, firmatam antiquam Ecclesiæ fidem, a conciliis et  
 » Patribus traditam, atque in Tridentino concilio innovatam<sup>1</sup>. »  
 Non igitur, ut ferunt, priscæ traditionis obliti Gallicani Pa-  
 tres : quæ quidem alibi editis gestis exequemur. Nunc autem  
 sufficit, tanto exemplo approbasse quæ sitæ illa constitutionum  
 pontificiarum acceptatio, qua utimur.

Neque propterea cathedræ Petri atque apostolicis definitionibus,  
 aut sanctus Antoninus aut ipse Duallius, aut Gallicani Patres  
 derogatum volunt : absit : cum per eas habeant Ecclesiæ, quam  
 sequantur formam; auctoritatem in quam omnes consentiant:  
 iudicium quod communi ope exequantur, neque hæreses uspiam  
 respirare sinant. Habet etiam Romanus Antistes, totius Ecclesiæ  
 caput, sui decreti exequendi plenissimum robur. Cum enim eccle-  
 siasticæ communionis princeps, sua definitione nihil aliud promere  
 velit quam id quod omnes Ecclesias sentire cognoscat, omnia ordine  
 et ex vero esse gesta, secuta consensio attestatur. Qua doctrina aut  
 praxi nihil infringi apostolici decreti auctoritatem ac vim, ipsa expe-  
 rientia ostendit. Quo enim loco, qua in parte orbis magis quam in  
 Gallia, Innocentii X aliæque constitutiones de Janseniana re majori  
 veneratione susceptæ, aut potiori virtute in executionem deductæ  
 sunt? Certe Jansenii sectatores seu occulti, seu publici, ne mutire  
 quidem audent; nec si millies concilia œcumenica appellarent,  
 audirentur usquam; ipsaque constitutio edita et semel ubique ac-  
 ceptata, irrefragabilis iudicii vim obtinet, quam Romanus Pontifex  
 auctoritate summa et ipse exequatur, et ab omnibus Episcopis  
 exequendam mandet.

LXXIX. Innocentii IV locus : Concilii provincialis sub Paschali II clara  
 auctoritas.

Hinc vera et clara ratio affulget ab omni peccato purgandi  
 Cypriani : cum nempe post iussa Stephani, tot Ecclesiæ, Africanæ  
 scilicet Asianæque variarent, necdum ejus epistolam decretalem  
 necessaria acceptatio consecuta esset, eo magis licuit, teste Bel-  
 larmino<sup>2</sup>, in hoc certe capite, obedientiam recusare, quod Ste-  
 phanum in jubendo « perniciose errare crederet, et stante illa  
 » opinione teneretur ei non obedire, ne contra conscientiam  
 » ageret. »

Cujus rei fons est, illa apud omnes recepta et pervulgata ad im-

<sup>1</sup> Relat. Deliber. Cler. Gallic. ap. Vitre, 1661; p. 6, 7. — <sup>2</sup> Bell. de  
 R. P. lib. IV, cap. VII.

peria cujuscumque mortalis exceptio; ut obediatur superioribus, nisi divinæ legi adversantia jubeant<sup>1</sup>: qua exceptione contineri Papæ quoque jussa, et in Cypriano, etiam in quæstione fidei, Bellarminus agnovit. Et si quis Bellarminum ipsum ea in re errasse dixerit, succurrit major auctor Innocentius IV, Romanus Pontifex. Extat, in caput *Quanto de consuetudine*, ejus Pontificis clara interpretatio in hæc Christi verba, *quodcumque ligaveris*, etc. « Quod Papæ obediendum sit in omnibus, in spiritualibus et » in his quæ ad animam spectant, nisi contra fidem prohibita » sint<sup>2</sup>. » En Papæ officio fungenti, quippe exercenti supremam potestatem his Christi verbis traditam, *quodcumque ligaveris*, præcipitur obedientia, cum exceptione illa, nisi contra fidem doceat aut vetet.

Clarius adhuc in caput *Inquisitioni, de sententia excommunicationis* quærit<sup>3</sup>, quid agendum, superioribus iniqua jubentibus: et quidem de superioribus sub aliorum potestate positis, facile se expedit; ad majores enim superiores recurrendum: sed ubi ad Papam devenit, sic objicit: « Quid si Papa injustum præcipit qui superiorem » non habet? » Quem nodum sic solvit: « Potest dici quod si de » spiritualibus (rebus) vel ecclesiasticis personis aliquid præcipit » etiam injustum, illud servandum est; quia nemini licet de ejus » facto judicare: 4<sup>o</sup> dist. Si Papa. q. 3. *Cuncta*, nisi mandatum » hæresim contineret, quia tunc esset peccatum, vel nisi ex præ- » cepto injusto vehementer præsumeretur statum Ecclesiæ turbari, » vel etiam forte alia mala ventura, quia tunc peccat obediendo » cum debeat futura mala præcavere, non juvare: » quæ sane interpretantem ac docentem Romanum Pontificem nemo reprehendit; imo collaudant omnes atque una voce consentiunt. Quo quidem quid est clarius? Pro certo supponit summus Pontifex doctissimus, a summo Pontifice imperante pro loci auctoritate ac supremi officii ratione, emanare posse jussa *hæresim continentia*, aut statum Ecclesiæ concussura; et miramur in rebus generalibus, præsertim fidei, recurri ad Ecclesiam, ultimumque refugium in ea potestate semper fuisse positum, quæ docere contra fidem, quæ hæresim jubere non possit?

Sub Paschali II, in provinciali Viennensi Concilio, sanctus Hugo Gratianopolitanus, Gothofridus Ambianensis, Guido ipse Viennensis, postea Calixtus II, ut regio genere, ita fortitudine et doctrina clarus, et mox Sedis apostolicæ gubernaculis admovendus, posteaquam, *dictante Spiritu sancto*, de investituris proferunt senten-

<sup>1</sup> Vid. lib. VII, cap. XVIII. — <sup>2</sup> Lib. I Decret. Innoc. IV, tit. IV, fol. 33. — <sup>3</sup> Ibid. lib. V, tit. XXXIX, fol. 595.

tiam, et ab ipso Pontifice extortum scriptum damnant, hujus decreti ab ipso Pontifice confirmationem petunt his verbis : « Si, » quod minime credimus, nostræ paternitatis assertiones roborare » nolueritis, propitius sit nobis Deus, quia nos a vestra obedientia » repelletis <sup>1</sup>. » En perspicuis verbis tot sancti, apostolico officio deesse posse profitentur Romanum Pontificem, etiam ab Episcopis ac provincialibus Synodis requisitum : quo casu aperte detrectant obedientiam. Quid autem Paschalis <sup>2</sup> ? An perditam omnia et ad inobedientiam comparari viam exclamavit ? imo collaudavit ut viros egregios : horum Synodum auctoritate apostolica confirmavit, ac pro certo reliquit, in iis quæ fidei aut universalis Ecclesiæ attinerent statum, ipsius Ecclesiæ vim et auctoritatem indeclinabilem, in ipsa Ecclesiæ consensione esse collocatam.

LXXX. Anonymi *Tractatus de Libertatibus Gallicanis* circa Sedis apostolicæ auctoritatem fœda et improbanda commenta.

Hanc ecclesiastici regiminis, imo ecclesiasticæ monarchiæ formam, si censores nostri in animum inducerent, non in ea profecto incommoda inciderent, quibus apostolicæ Cathedræ dehonestant decus. Hinc ille *Tractatus de Libertatibus Gallicanis* auctor anonymus in hæc verba prorupit : « In quo, inquit <sup>3</sup>, reposita esset » Romani Pontificis auctoritas, non satis clare statim omnibus » perspectum fuit ; quia enim persecutionum tempore, vel schismatum aliarumque calamitatum impedita erat *exterior capitis cum membris communio*, stante semper fidei ac charitatis » unione ; vix a Romano Pontifice ad alios præsertim remotos pastores, aut greges, primis tribus seculis aliud quam quædam » epistolæ pervenire potuit. Quamobrem Episcopi populos ac seipsos a tanto tempore *suo judicio, vel cum aliorum consilio regere soliti*, Papæ auctoritatem, ab impedimentis quibus distenta erat, » solutam, non tam subito exceperunt : *sed alii citius, alii tardius, nunc in isto, nunc in illo capite, prout sese offerebat occasio, donec integram libertatem consecuta, suum ubique robur obtinuit.* » Me vero hæc legentem tædet novitiorum defensorum apostolicæ dignitatis, qui per summam rerum ecclesiasticarum inscitiam dicam an incogitantiam, quasi tantæ dignitati aliquod ab antiquitate metuendum sit, eam his commentis obscuratam vo-

<sup>1</sup> Epistol. Conc. Viennens. sub Pasc. II. Tom. x Conc. col. 785. —

<sup>2</sup> Epistol. Pasc. II. ib. col. 786. — <sup>3</sup> Anonym. de Libert. etc. lib. vi, cap. III, n. 2.

lunt. Pergit <sup>1</sup> : « Verum, quia usus optimus legis interpres, videndum est quæ fuerit auctoritatis pontificiæ praxis illis temporibus, cum ea libere uti Papæ potuerunt, cumque diligentius et clarius cognita fuit. Quanquam enim omni ævo aliqua identidem ejus specimina edita fuerint; tamen, cum per tria prima secula, fere omnino a tyrannis **LIGATA FUERIT**, ideoque ejus exercitium, **QUASI NOVUM QUIDDAM** aliquoties Episcopos, præsertim Africanos commoverit, non potuit tam cito suum explicare fulgorem et omnibus innotescere. » Hæc anonymus. Atque illi sunt, si Deo placet, Sedis apostolicæ unici defensores, cui infestiora vix ipsi hæretici cogitarint.

**LXXXI.** Prolatæ in anterioribus verbis in Sedem apostolicam contumeliæ refelluntur.

Rogo enim quid illud sit : *Quod Episcopi populos ac seipsos a tanto tempore* (tribus scilicet primis seculis) *suo judicio regere soliti essent.* An illi primi Ecclesiarum fundatores ac doctores, quid Christus Petro ac successoribus dedisset nesciebant? Ejus judicium nulli expectabant? Per seipsos regendam suscipiebant Ecclesiam, neque caput sibi a Christo datum cogitabant? Id hæretici velint. Quid illud? Hinc factum ut sequens ætas, quantum fortasse quintumve, aliaque secula propiora, *non tam subito exciperent Papæ auctoritatem; sed alii citius, alii tardius, nunc in isto, nunc in illo capite* : ita sane ut illius exercitium, **QUASI NOVUM QUIDDAM** aliquoties Episcopos præsertim Africanos commoverit. Africana illa omnibus nota sub Aurelio dissidia spectat. Quis autem a Christo esse dicat ea quæ sancto Aurelio, sancto Alympio, sancto Augustino atque aliis tot ac tantis Patribus doctrina ac sanctitate conspicuis, nova viderentur? *Alii, inquit, citius, alii tardius, nunc in isto, nunc in illo capite eam auctoritatem exceperunt.* Hoc hæretici clamant : hinc probatum volunt, Papæ auctoritatem piæ antiquitati ignotam, crevisse per tempora, humanam scilicet, nec totam ab initio, sed suis partibus hinc inde coalitam et consarcinatam. Quid enim sancti viri longeque doctissimi pro novis habebant ea quæ a sanctis quoque Pontificibus Zozimo ac Cœlestino petebantur? Quid Nicænos Canones appellabant? aut *alii citius, alii tardius, alii in hoc, alii in illo capite, data occasione,* agnoscebant Papæ auctoritatem; si semel animo imbiberant, ejus voluntatem ex Christi instituto pro lege esse debere; exceptione nulla, cur ergo

<sup>1</sup> Anonym. de Libert. etc. lib. vi, cap. lll, n. 3.



Canones allegandos putabant Romanis Pontificibus, quorum vis pro eorum arbitrio solveretur? Nempe hæc divina jussa institutaque ignorabant.

LXXXII. An ferendum Papæ et Ecclesiæ potestatem primis temporibus religatam, et alia consecanea dici ab eodem auctore?

Jam illud quis ferat, « per tria prima secula Papæ potestatem » a tyrannis ligatam fuisse, impeditam externam capitis cum membris communionem, atque a Romano Pontifice ad alios præsertim remotos, vix quidquam præter quasdam epistolas pervenire » potuisse! » QUASDAM autem? An quia non omnes ad nos per temporum injuriam devenerunt, paucas fuisse conscriptas dicemus? Non enim facile Romam, non Roma quaquaversus litteræ commeabant? Non quotidie Diaconos missitabant? Non denique necessaria negotia communicabant? Atqui vel unius Cypriani epistolæ docuerunt<sup>1</sup>, quanta esset Ecclesiarum cum Ecclesia principe communicatio. His demonstravimus quæ generalia essent, per illa quoque tempora, non nisi communicato cum omnibus Episcopis consilio, gesta esse. Quot vero tales epistolas putamus fuisse perscriptas quæ ad nos non devenerint? Quam porro insulsum illud: a Romano Pontifice *vix quidquam præter litteras* perferri potuisse? An vero litteræ non sufficiunt? An necesse erat, ut sua ipsi coram mandata traderent? Sic impedita, sic ligata Romana auctoritas a tyrannis fuit.

Hæc tamen omnia commenta admittamus: dic tandem quod demum seculo expedita? Post Constantinum scilicet, persecutione cessante: atqui tum vel maxime enituit atque invaluit Conciliorum auctoritas. In his decreta Pontificum ad Scripturæ fidem, ad traditionis normam exigenda, et Patres examinabant, et ipsi Pontifices pro more solemni deferebant. In rebus fidei totius Ecclesiæ consensionem expectari, in rebus disciplinæ canones ubique receptos etiam objici sibi æquo animo patiebantur. An et ipsi quod sibi a Domino concessum esset ignorabant? Ligati impeditique a tyrannis nec seipsi intelligebant.

Nobis vero liceat non comminisci quidvis, sed antiqua venerari; neque ea torquere ad arbitrium, sed simpliciter accipere. Neque tamen infringi volumus amplissima illa quæ Petri successoribus, optimis parentibus, ad Ecclesiæ commodum et pacem secuta ætas detulit: interim divinum illud summumque et immotum quod a Christo inesse credimus, in eo facile reponimus quod omnium seculorum series recognovit.

<sup>1</sup> Vid. sup. n. LXXVI.

LXXXIII. Gallicana sententiâ per se stat, si aliena et afficta demantur : ac primum de hæreticis non nisi conciliari auctoritate damnandis.

Hæc igitur nemini offensionem paritura confidimus, si quæstionis statu recte posito, aliena et fictitia nostris imputare cessant. Quo loco *Gallicæ vindicatæ* auctorem <sup>1</sup>, aliosque doctos viros, imprimis vero doctissimum juxta atque optimum Daguirreum æqui bonique consulturos scimus, quæ summo cum eorum honore, causæ necessitate, sciscitamus : quo pertinebat, decursis omnibus retro seculis, tanto nisu enumerare singulas hæreses vel minutissimas, per summos Pontifices absque œcumenicæ Synodi auctoritate damnatas; tanquam doctissimi Parisienses et Gallicani Patres rem tam obviam ignoraverint, aut somniaverint unquam non nisi Conciliis congregatis condemnari hæreses oportere? Id vero Parisiensis Facultas, cujus suo loco gesta referemus, sæpissime quidem, sed recentissime adversus Theophilum Brachet Milleterium <sup>2</sup>, ut *hæreticum* improbavit : et perspicue Gallicani Patres, Ecclesiæ toto orbe diffusæ, non Concilii œcumenici consensionem postulabant. Ac Daguirreus quidem, ea de re monitus, in præfatione dixit : a se confutatam consensionis quoque illius necessitatem : recte; idque unum hic postulamus, ut a libro eruditissimo amputentur tot paginæ inanibus oppletæ probationibus.

LXXXIV. Aliud imputatum de Synodis generalibus absque Papa congregatis : Turrecrematæ loci insignes pro sententiâ Parisiensium.

Auctor *Tractatus de Libertatibus* aliique passim omnes ita proponunt quæstionem de Conciliorum generalium superiori potestate juxta Parisiensium sententiam, ut ea Concilia secluso Romano Pontifice habeantur; quod est falsissimum. Sufficit enim Parisiensibus id quod est ab ipso Turrecremata pronuntiatum : « Si » casus talis contingeret quod patres universi in Synodo universali » convenientes unanimiter aliquam definitionem fidei facerent, » cui sola persona Papæ contradiceret, dicerem judicio, quod » Synodo standum esset, et non personæ Papæ; » quam sententiam semper inculcat, ut postea referemus <sup>3</sup>.

<sup>1</sup> Gall. vind. diss. IV. n. 4. et seq. — <sup>2</sup> Vid. Cens. Theoph. Brachet. an. 1635. — <sup>3</sup> Vid. in app. lib. III, cap. I; et lib. VIII, pass. Anonym. lib. V, cap. V, VI et seq. Turr. Apol. seu Resp. ad Basil. tom. XIII conc. col. 1701.

Quod autem attinet ad Synodos habitas secluso Pontifice : primum quidem Parisienses ultro consentiunt ex antiquissimis regulis, Synodos generales absque Romano Pontifice nullas esse et irritas : hinc Ariminensia vana esse decreta, quod huic Synodo Damasi \* auctoritas defuit <sup>1</sup> : hinc abominandum Ephesinum latrocinium, quod nemo ibi nomen Leonis, nemo ab eo conscriptam audivit epistolam <sup>2</sup>. Harum ergo rerum, de quibus nemo dubitat, a censoribus nostris tanto studio conquisitæ resecandæ probationes. De extraordinariis casibus hæresis, schismatis, et aliis, nihil singulare Parisienses exposcunt, uti jam diximus.

Cæterum non nostra ista est, sed Turrecrematæ responsio : « Cum arguitur de Papa facto hæretico et definiente pro hæresi » sua dupliciter respondetur : quidam enim volunt dicere quod » casus non est possibilis : nobis autem videtur aliter respondendum : videlicet, quod tum Pontifex esse desierit, simulque » cadat a fide et cathedra Petri, ac per consequens, iudicium » quod faceret talis hæreticus, non esset iudicium apostolicæ Sedis, » imo nec iudicium alicujus auctoritatis. » Quæ si adversariis satisfaciunt, a Parisiis dici nihil prohibet <sup>3</sup>.

LXXXV. Aliud imputatum : de Romana fide ac Sede apostolica, Innocentii III profertur locus : alii loci insignes in memoriam revocantur.

Libros implent argumentis quibus demonstrandum curant Petri sedem et Ecclesiam Romanam etiam non defecturam fidem ; tanquam Parisienses fieri posse arbitrentur ut Petri sedes fidesque ab Ecclesia abrumpatur, quod abominamur omnes. Et hic ergo indiligenter, ac, ne quid dicam gravius, invidiose quæstio constituta, quod et luculentissime alias ostendimus ; et nunc sufficere credimus id quod ex Turrecremata et aliis audivimus : decreta si fiant fidei adversantia, non ea esse ullius auctoritatis, nec omnino cathedræ Petri imputari oportere ; nec minus inconcussam manere Romanam Ecclesiam ac Romanam fidem <sup>4</sup>.

Periculosum aiunt sedem a sedente distinguere. Verum distinctionem sancti Leonis tuetur auctoritas : « Aliud inquit <sup>5</sup>, sunt » sedes, aliud præsidentes : » rursusque ad Maximum : « Etsi

\* Seu potius Liberii.

<sup>1</sup> Vid. Epist. Damas. ad Episc. Illyr. ap. Theod. lib. II, cap. XXII, pag. 103. edit. Val. — <sup>2</sup> Conc. Chalced. act. I. Tom. IV, col. 122. Act. III epist. ad Imper. col. 463. et relat. ad Pulch. p. 464. — <sup>3</sup> Vid. in app. lib. II, cap. II. Turr. Sum. de Eccl. lib. II, cap. CXII, fol. 260, mal. 258. — <sup>4</sup> Vid. lib. X, cap. V. — <sup>5</sup> Leon. Epist. ad Anat. C. P. LXXX, al. LIII.

» enim diversa nonnunquam sunt merita Præsulum, tamen jura » permanent sedium <sup>1</sup>. » Qua regula utimur, non ut sedem cum sedente collidamus, quod esset schismaticum, sed ut ostendamus Ecclesiam Romanam ita esse a Christo institutam, ut si quis sedens erraverit, sedes tamen integra, illæsa Pontificum series maneat, et quod unus forte commiserit, alterius diligentia ac fide facile sarciatur. Sic namque in Honorio contigisse constat, sancti Doni, sancti Martini I, sanctique Agathonis sedulis erga religionem obsequiis, quæ fides catholica et Romana ab Honorii decretis nil detrimenti cepit.

Non enim quovis excedente Pontifice, Romana interit fides: non in interregnis ac vacationibus, licet ad multos annos durent, Romana fides vacat <sup>2</sup>: non vacavit in Romana Ecclesia fidei præconium, cum intrusi, invasores, illegitimi (verba sunt Baronii <sup>3</sup>) adeoque nulli cassique Pontifices, per seculi decimi infamiam, longissimis temporibus Petri sedem tenerent, neque in illo infando schismate \*, cum dubia inter incertos Pontifices nutaret Ecclesia, Romana fides, aut Ecclesia Romana, a Christo institutum Ecclesiarum vinculum vacillabat; quin etiam depositis omnibus qui se pro pontificibus gererent, non tamen Constantiensis Synodus Romanam fidem vacare sensit; imo vero hæreticos ad hanc formulam adigebat: « Consentio sanctæ Romanæ Ecclesiæ et apostolicæ Sedi, et huic sacro Concilio profiteor in omnibus ad religionem christianam pertinentibus, prout ipsa Romana Ecclesia, » et apostolica Sedes, et hoc sacrum Concilium profitetur <sup>4</sup>. » En sedem amotis sedentibus integram ac sanam ad quam hæretici revocentur. Nec si viri egregii, atque etiam Romani Pontifices aliquando de suis factis futurisque definitionibus, propterea de Romana fide dubitabant. Vel Innocentium III, apostolicæ dignitatis retinentissimum audiamus. Is rogatus dispensationem contra Evangelium, dixit: sibi quidem « si super hoc absque generalis » deliberatione Concilii determinare aliquid tentaret, loci sui periculum forsitan imminere <sup>5</sup>. » Non, si ille possibile arbitratur, ut, secluso Concilio, in responsis pontificiis erret, ideo possibile quoque judicavit ut Romana fides intercideret.

Sane sub Urbani Papæ I nomine profert Gratianus caput *Sunt quidam*, 25. q. 1. jam a nobis memoratum <sup>6</sup>, et in eo capite hæc verba: « Si Romanus Pontifex, quod docuerunt Apostoli aut pro-

<sup>1</sup> Vid. Epist. ad Maxim. Antiochen. xcii, al. lxii, cap. iiii. — <sup>2</sup> Vid. lib. ix, cap. xxx. — <sup>3</sup> Bar. ann. 911. Tom. x, p. 679 et pass. — <sup>4</sup> Abjurat. Hieronymi de Prag. in Concilio Const. Sess. xix; tom. xii, col. 164. —

<sup>5</sup> Innoc. III, lib. v, epist. cvi. Vid. lib. ix, cap. xxvi. — <sup>6</sup> Sup. n. xlviii.

\* xiv seculi.

» phetæ, destruere niteretur, non sententiam dicere, sed magis er-  
 » rasse convinceretur. » Ex quo capite Joannem XXII determinan-  
 tem audivimus, ejus ævi scriptoribus consentientibus, si sui anteces-  
 sores aliquid adversus Evangelium definissent, constitutiones  
*illas fore erroneas ideoque invalidas* et infirmas : neque ideo col-  
 labescere Romanam fidem aut sedem putabat, cum illæ sententiæ  
 non jam sententiæ, nec Sedi apostolicæ imputandæ essent.

Audivimus sub Paschali II illud Provincialis Viennensis Concilii  
 a tot sanctis viris proditum : « Nos a vestra obedientia repelletis <sup>1</sup>. »  
 An ergo sancti viri a Sedis apostolicæ obedientia ac fide recessis-  
 sent, cum ea de re agi crederent quam ad fidem pertinere decer-  
 nebant ? Absit : satis enim constabat, quidquid Paschalis ageret,  
 Sedem tamen apostolicam perstituram, et sua damna continuo  
 sarcituram.

LXXXVI. SS. Monachorum ex Concilio Lateranensi depromptus locus :  
 item S. Augustini ad Bonifacium Papam.

Quid, quod antiquioribus quoque temporibus, ii illi Abbates  
 Orientales contestantur ad sanctum Martinum I <sup>2</sup>, « si quidquam  
 » ab eo definitum esset fidei corrumpens integritatem, » non id  
 sibi fraudi futurum ? Quid, quod ipse Augustinus de Cœlestiana  
 hæresi sic scribit <sup>3</sup> : « Si, quod absit, ita tunc (sub Papa Zozimo)  
 » fuisset de Cœlestio et Pelagio in Romana Ecclesia judicatum, ut  
 » illa eorum dogmata, quæ in ipsis et cum ipsis Papa Innocen-  
 » tius damnaverant, approbanda et tenenda pronuntiarentur, »  
 non id fidei nociturum ? En eadem dubitandi veluti formula a tanto  
 viro ad Bonifacium Papam perscripta : neque propterea aut  
 Augustinus aut ipse Bonifacius Romanæ fidei, ac Sedi metuebant.  
 Succurrebat enim ab ipsa veritate insitum quod Leo postea decla-  
 ravit <sup>4</sup>. « Aliud sedes, aliud præsidentes. » Hæc igitur a vi-  
 ris optimis atque sanctissimis, ab antiquis, a recentioribus, ab  
 ipsis Romanis Pontificibus, quasi communi quadam Ecclesiæ  
 voce tradita memorantes, eo, credo, adigent, ut putemus ea  
 omnia per impossibilem suppositionem esse dicta. Credant sane,  
 si possunt : a nobis tamen sinant procul ab his minutiis ac distinc-  
 tiunculis meliore loco constitui Sedis apostolicæ et doctrinæ catho-  
 licæ majestatem.

<sup>1</sup> Sup. n. LXXIX. — <sup>2</sup> Conc. Lateran. sub Martino I, Secret. II; tom. VI, col. 117. — <sup>3</sup> Augustin. ad Bonifac. lib. II, cap. III, n. 5; tom. I, col. 34. — <sup>4</sup> Leo Epist. ad Anat. C. P. sup. cit.



LXXXVII. An hæc sentientes fidem in suspenso teneant aut arma inobedientibus subministrent.

Frustra erga obijciunt, Ecclesiæ consensio expectetur, male consuli fidei securitati in suspenso teneri fidelium animos, imo instigari ad inobedientiam, ac pontificalia decreta parvipendi? hæc enim omnia obijcienda veniunt non Parisiensibus, sed summis ex omni gente, ex omni ordine viris, quorum gesta produximus. Quid autem putemus male consuli fidei securitati, si fides denique in illum articulum Symboli apostolici resolvatur, *Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam*? An suspensi animi relinquuntur, qui in Ecclesiæ catholicæ auctoritate acquiescunt? An Romanum Pontificem parvipendunt, qui ejus auctoritati post Christum summæ, nihil aliud quam ipsam Ecclesiam catholicam sive diffusam sive adunatam anteponunt?

At arma ministramus inobedientibus? Arma ergo ministrabant sancti Episcopi <sup>1</sup> qui ad Paschalem II scriberent: « Nos a vestra » obedientia repellitis? » arma ministrabat ipse Bellarminus, cum ab inobedientiæ vitio purgaret Cyprianum post Stephani jussa cunctantem, imo repugnantem: arma ministrabat doctissimus Pontifex Innocentius IV, cujus ea de re perspicua verba retulimus? Absit. Neque enim aut negandi sunt, aut ad exemplum trahendi extraordinarii casus, in quos incidere Ecclesiam ab alto sublevandam, atque interim exercendam atque humiliandam, Christus ipse permittit.

LXXXVIII. Ex his potissimum adversariorum argumentum eliditur.

Sane ex antedictis cum argumenta omnia refelluntur, tum imprimis illud quod assidue ingerunt, atque omnium validissimum arbitrantur. P. Thyrsus Gonzalez assidue in hanc formam intorquet <sup>3</sup>: Romano Pontifici de fide definienti debetur obedientia etiam interior, alioquin nutabit fides: atqui non debetur obedientia falsis: ergo Romanus Pontifex de fide definiens nunquam falsa proponit, ne scilicet falsis credere teneamur. Hoc inculcat centies: hoc cæteri omnes urgent acerrime: hoc paginis omnibus, tanquam invictissimum causæ firmamentum præferunt, quod tamen uno verbo Innocenti IV, sequente Bellarmino <sup>4</sup>, concidit: debetur obedientia, cum hac exceptione: nisi nempe ejus jussa contineant hæresim, concedo: debetur obedientia sine exceptione, nego.

<sup>1</sup> Concilii Viennensis, sup. n. LXXIX. — <sup>2</sup> Supra, n. LXXXV. — <sup>3</sup> Gonz. disp. II. — <sup>4</sup> Supra, n. LXXIX.

Illic exclamant non agere Innocentium IV (nam Bellarminum nihil moror) de Pontifice ex cathedra pronuntiante. Sed unde hanc glossam depromunt? Nempe Innocentius negat obedientiam generalibus verbis *prohibenti contra fidem*, imperanti ea quæ *contineant hæresim*: quæ quid efficiunt, nisi ut Pontifex, si hæresim jubeat, quantum ex altiore loco judicat, tanto majore veritatis studio refellatur?

Pergit P. Thyrsus: atqui non cadunt exceptiones illæ in Pontificem qui omnes Christi fideles obligare intendat. Mirari rem! An non enim quisquis imperat eos quibus imperat obligare intendit omnes? An ergo si Pontifex privatos quoslibet ad hæresim cogat, repugnare oportet; Ecclesiam vero totam si obligare velit, ea conticescet, neque quidquam opis adversus iniqua decreta supererit? Quin potius expurgiscimini, viri omnium ordinum sapientissimi, et cum Parisiensibus, imo vero cum tot quos retulimus Pontificibus, Canonistis, Doctoribus agnoscite: iniquum mandatum de hæresi, quod adversus privatos est per se nullum, tanto magis esse nullum, cum totam Ecclesiam iniquis legibus atque anathematis ligare nititur?

Quid igitur fiet, si res ad ea extrema deducitur ut Romanus Pontifex (quod absit) mandata edat universalialia, quibus intentato excommunicationis metu, totam in sua verba adigat Ecclesiam: quid, inquam, fiet nisi quod a Cypriano, laudante Augustino, Bellarmino etiam excusante, factum est: nempe ut Ecclesiæ universæ consensus expectetur, cujus consensus expectatio, si Cyprianum errantem in re quidem ambigua juvit, quanto magis sublevabit qui vera tuebuntur?

Neque propterea, quod sæpe monuimus, pandemus ostium inobedientibus. Præclare enim Major noster: aliud est quod fit extraordinarie et *casualiter*, aliud quod fit regulariter et ordinarie. Neque propterea Romana interibit fides sedesque, cum ex Canonistis, ex Pontificibus, ex ipso Turrecremata aliisque Doctoribus, qui Sedi apostolicæ præ cæteris favere se volunt, iniqua et falsidica adversus Evangelium fidemque sententia, Sedi apostolicæ imputanda non sit, imo nec sententiæ loco habeatur.

An ergo subditi judicem judicabunt suum? Aut quis disceptabit inter Pontificem decernentem, et Episcopos fidelesque, si forte casus incidat, dissidentes? Quis, inquam, disceptabit, nisi ipse ab alto Christus, ipsa traditionis veritas, ipsum, si res tanti sit tamque ambigua, generale consilium, ipsa denique Ecclesia, docente Spiritu, certissima veritatis luce collustrata? Hæc qui Ecclesiæ catholicæ defutura credit, non satis agnoscit quid sit illud; *Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam.*

LXXXIX. Hæc in opinione, non in fide esse posita controversiarum doctores profitentur : ac primum Cardinalis Perronius.

Quæ cum ita sint, jam satis perspicuum est hanc quæstionem, in qua religionis summam collocatam volunt, ad pauca ac minuta imo etiam nulla esse deductam <sup>1</sup>. Quo etiam factum est, ut viri maximi, qui fidei controversias optime tradiderunt, perspicuis vocibus totum illud judicarent in opinione, non in fide esse positum. Notum illud doctissimi Cardinalis Perronii in epistola ad Casaubonum Apologiæ \* præfixa ? « Ecclesiam Romanam radicem episcopalis unitatis et ecclesiasticæ communionis esse, eique ab omni » antiquitate delatum esse primatum et præfecturam earum rerum, quæ ad religionem et Ecclesiam pertinerent, *idque unum* » esse quod Ecclesia postulet ab iis qui ejus communionem amplectantur : qua tessera secernat societatem suam a Græcis eorumque asseclis, qui se a visibili ac ministeriali Ecclesiæ capite » ab aliquot seculis segregarunt <sup>2</sup>. »

Ex his doctissimi Cardinalis verbis discimus : id quidem ab omnibus agnosci oportere, quo Ecclesia ab hæreticis secernatur : non autem id quo Scholæ Doctores a se mutuo differant : atque id vir maximus luculentius postea exponit his verbis <sup>3</sup> : « Quæstio de auctoritate Papæ inter catholicos agitata, sive in spiritualibus respectu » conciliorum œcumenicorum, sive in temporalibus respectu jurisdictionum secularium, quatenus saluti animarum obsunt, non » est quæstio ejusmodi, quæ res complectatur aut ab alterutra » parte inter articulos fidei recensitas, aut ab eis exigantur qui ad » Ecclesiam redeunt, ita ut alii alios pro hæreticis habeant, aut a » se mutuo quoad communionis vinculum separentur. Quare ea » omnia communiori ecclesiasticæ sarciendæ impedimento esse » non possunt, cum ejus conditionis sint, ut quancunque partem » Rex serenissimus amplectatur, haud eo secius ab utraque parte » jus et nomen catholici obtineat. » En quibus conditionibus tantus Cardinalis, nemine discrepante, maximo Regi Jacobo I, velut Ecclesiæ universæ nomine, jus ecclesiasticæ pacis et communionis offert. Ergo erroris, schismatis, atque omnino anathematis et excommunicationis metus, quocumque pretexto procul abest ab iis opinionibus; rei que sunt Ecclesiæ violatæ pacis, qui eas sub excommunicationis metu prohibendas putant.

<sup>1</sup> Vid. in append. libr. III, cap. XII. — <sup>2</sup> Perronii Repl. in ep. ad Casaub.  
<sup>3</sup> Repl. in lib. IV, p. 745.

\* Ad Angliæ Regem.

XC. Walemburgii fratres in Germania Episcopi celebres atque ab iis  
 citati scriptores clarissimi.

Nostra ætate recentissime in Germania floruerunt par eruditum fratrum Adrianus et Petrus Walemburgii, alter Adrianopolitanus, alter Mysiensis Episcopus, Coloniae Agrippinae suffraganei \*. Horum extant de rebus controversis egregiæ tractationes duobus tomis comprehensæ, ac doctorum omnium calculo comprobatæ. Sic autem hunc locum tractant adversus Hermannum Conrigium \*\*, ut de fide habeant id tantum, in quod catholici omnes Scholaque tota consentiant, nempe istud : « Quidquid universa profitetur » Ecclesia, quidquid in concilio generali, cui præest summus Pontifex, credendum proponitur, est divinitus revelatum <sup>1</sup>. » Ac postea : « Si variæ sunt sententiæ circa infallibilitatem concilii » sine Pontifice Romano, non potest ea res ad fidem catholicam » pertinere. » Variare autem sententias inter Catholicos ostendunt, ac testes adhibent primum Raymundum Carron, qui quidem, « quia » ex Catholicis plurimi docent infallibilitatem Pontificis non esse » fidei, nisi cum concilio generali definiat, admonitos vult catholicos ne quæstionem hanc ( utpote adiaphoram, nec pertinentem » ad fidei controversias ) cum hæreticis ingrediantur : » quod alii quoque passim inculcant. Addit, quod notari volumus : « Quid » enim sit ex cathedra definire nec inter partes convenit, alii volunt esse cum concilio Romano definire, alii cum concilio generali, » et ita intelligit Cyprianus de Unitate Ecclesiæ et Epist. 40 <sup>2</sup>. » Videt quem patronum Parisiensium sententiæ dederit.

Idem Raymondus postea producit in medium, docens definitiones adversus Pelagium ideo obtinuisse auctoritate summa, quod *tota Ecclesia acceptæ sint*; qua etiam in re Innocentii X et Alexandri VII de Janseniana re decreta obtinuerint : cæterum « si » Pontifex solus aliquam propositionem vel doctrinam prohiberet, » schismaticum esse qui prohibitioni resisteret, nisi evidenter de » errore constaret : » quo certum relinquit, Pontificem *etiam ut Pontificem* suoque jure prohibentem aliquem articulum, errore manifesto labi potuisse.

\* Post Adriani mortem, Petrus qui suffraganei munere fungebatur apud Trevirensen Electorem, ad Electorem transit Coloniensem. (*Edit. Paris.*)

\*\* Inter Protestantes Canonistam doctissimum, qui juris Professor fuit in Academia Helmestadiensi. (*Edit. Paris.*)

<sup>1</sup> Walemb. Tom. II, tract. III, de <sup>1</sup>Eccles. part. III, n. 6, p. 134. —

<sup>2</sup> Idem, n. 10, p. 135. Vid. Carr. Cont. gen. fid. part. II, ap. II, p. 146.

XCI. Iidem fratres quomodo Bellarminum a Gretsero explicatum prodant.

Secundo et tertio loco docti fratres Gravinam \* et Marcellium Jesuitam peculiarem amicum adducunt sacræ theologiæ professores : quarto loco Gretserum \*\* egregium Bellarmini defensorem. Is objicienti Wittakero \*\*\* ab eo Cardinale, Adrianum VI inter eos repositum qui « Pontificem etiam ut Pontificem sine concilio » definientem errare potuisse docuerit : » quam tamen sententiam idem Cardinalis ait « videri erroneam et hæresi proximam, » sic respondet : « Non dicit Bellarminus hanc sententiam esse hæreticam, aut parum ab hæresi distare ; SED VIDERI erroneam et » hæresi proximam. » Diligentissime omnino : ipsum enim *videri* censuræ vim infringit, et ostendit Bellarmini opinionem certe, non tamen firmum fixumque iudicium. Hæc Gretserus et ex eo Walemburgi<sup>1</sup>.

XCII. Idem Gretserus aliique ab iisdem Walemburgiis citati.

Ex eodem Gretsero<sup>2</sup> pii fratres locum insignem proferunt, quo docet : « auctoritatem illam non errandi esse adæquate in toto » illo cœtu conflato ex Papa et Episcopis, quem Concilium nominant. »

His addunt socios Alphonsum a Castro, Tannerum, Stapletonum, atque horum omnium testimoniis, doctissimi fratres catholicos pronuntiant qui unum illud pro catholico amplectuntur, quod « universa » profitetur Ecclesia, quod in Concilio generali, qui præest Pontifex, credendum proponitur<sup>3</sup>. » Addunt ingenue et candide : « Altera autem propositio, quidquid Romanus Pontifex ex cathedra definit, illud omnino est infallibiliter verum, ad fastigium » fidei catholicæ ab omnibus et singulis necessario tenendæ, non » assurgit. » Iterum : « Sententiam de infallibilitate Concilii gene-

\* Ex Dominicanorum familia.

\*\* Jesuitam doctissimum.

\*\*\* Aut Whitakero, Anglo et Protestanti, qui theologiæ fuit Professor celeberrimus in Universitate Cantabrigiensi.

<sup>1</sup> Walemb. Tom. II, tract. III, de Eccles. part. III, n. 11, 12. Gravin. Cath. præsc. Conring. II part. tom. IV, quæst. II, art. I, pag. 69, et Marc. de inexp. Reg. Christ. disp. IV, art. VI, p. 122. Wal. ibid. n. 13. Vid. Grets. Def. Bellar. tom. II, lib. IV, cap. II, col. 1013. — <sup>2</sup> Walemb. ibid. n. 15. Grets. loco cit. col. 1012. — <sup>3</sup> Ibid. n. 6. Vid. quoq. n. 33, pag. 137.



» ralis incepisse cum ipso Ecclesiæ christianæ exordio, postea  
 » dabitur demonstrandi locus; quando cœperit sententia de summi  
 » Pontificis infallibilitate, huc non pertinet, quando solum illud  
 » suscipimus defendendum quod apud omnes catholicos in confesso  
 » et fide catholica certum est <sup>1</sup>. » Vides quo discrimine habeant  
 doctissimi Antistites utramque infallibilitatem: primam, Conci-  
 liorum scilicet, ab ipsa christianitatis origine innatam Ecclesiæ  
 profitentur; alteram aliquando cœpisse non negant; proindeque a  
 fidei catholicæ certitudine excludunt. His finibus comprehendunt  
 id quod est catholicos inter et hæreticos controversum; nec licet  
 ad ulteriora urgere Ecclesias perduelles, nisi forte alia est fide  
 quam inter catholicos tueamur in scholis, alia quam adversus hæ-  
 reticos propugnemus; quod a theologiæ simplicitate et candore  
 procul absit.

Patiantur ergo nos sincere et candide docere catholicos juxta et  
 hæreticos antiquam et certam Ecclesiæ doctrinam, neque novam  
 fidem condere, aut plus quam jubeamur, funem intendere. Optamus  
 sane singulis Romanis Pontificibus, optimis parentibus, indefectibile  
 veritatis lumen, ac si quid piis votis augurari licet, ad futurum  
 speramus. Cæterum haud minus oportet certa ab incertis, a di-  
 vinis dogmatibus humanas opiniones secernere: neque Christianos  
 ad plura constringere quam Christus revelaverit, neque quidquam  
 addere ad eam professionem, quam ex communi consensione fide-  
 lium Pius IV ediderit, atque ab errore redeuntibus proponi jusserit.

### XCIII. Innocentii XI Brevia apostolica duo.

Hoc fundamento fretus, (quidni enim liceat non nihil de me quo-  
 que dicere?) ego Episcoporum minimus, errantium charitate et fra-  
 trum catholicorum ædificatione ductus, exiguum sane ac per sese  
 nullum, magni tamen pretii, episcopali scilicet, ac postea apostolica  
 auctoritate fultum, edidi opusculum *de Expositione Doctrinæ ca-  
 tholicæ in rebus controversis*: quo quidem in libello, cum ad eum  
 locum devenimus, quo de Sede apostolica, vera Ecclesiæ fides ex-  
 ponenda esset, eam ita exponendam duximus, ut hæc stabili-  
 rem tantum: « nempe Ecclesiam unitate niti: tuendæ ac firmandæ  
 » unitati primatum sancti Petri a Christo institutum, Sedemque  
 » apostolicam hujus unitatis centrum ac radicem esse; ac propterea

<sup>1</sup> Walemb. tom. II, etc. n. 27, p. 136.

» Petri successoribus {deberi obedientiam eam quam Concilia  
 » et Patres semper agnoverint <sup>1</sup>. » Hæc erant quæ certa fide ex  
 antiquis decretis et modernorum quoque controversistarum sensi-  
 bus stabilita esse vellem ; hoc est , ea tantum in quæ omnes Catho-  
 lici consentirent. Quibus rite explicatis , hoc insuper addidi : « Quod  
 » attinet ad ea de quibus in scholis variæ sunt discrepantesque  
 » sententiæ ; et si hæretici ea Ecclesiæ imputare solent , ut ponti-  
 » ficiæ potestati invidiam conflent , nihil attinet hic commemora-  
 » ri , cum de fide catholica non sint : sufficit agnoscere caput a  
 » Deo institutum , ad gregem universum in via Domini gubernan-  
 » dum. »

Vides quid sufficere profiterer ad instruendos Christianos : ea  
 nempe in quæ omnes consentiant : alia de quibus in scholis dubi-  
 tatur , non esse necessaria , ut veri christiani catholicique fiant.  
 Factus sum insipiens <sup>2</sup> , (coegit enim veritas causæque necessitas )  
 qui mea commemorem ; sed profecto non mea , quæ tot in lin-  
 guas , etiam in italicam Romæ quoque versa typisque apostolicis  
 excusa , a tot Romanis Cardinalibus , Præsulibus , Doctoribus ap-  
 probata , Innocentius XI , nunquam sine laude memorandus Pon-  
 tifex , sua fecit. Nec pigebit transcribere egregium et antiqui spi-  
 ritus Breve apostolicum in hanc formam : « Venerabilis frater , sa-  
 » lutem et apostolicam benedictionem. Libellus de catholicæ fidei  
 » expositione a fraternitate tua compositus nobisque oblatus , *ea*  
 » *doctrina eaque methodo ac prudentia* scriptus est , ut perspicua  
 » brevitate legentes doceat , et extorquere possit etiam ab invitis  
 » catholicæ veritatis confessionem. Itaque non solum a nobis com-  
 » mendari , sed ab omnibus legi atque in pretio haberi meretur.  
 » Ex eo sane non mediocres in orthodoxæ fidei propagationem ,  
 » quæ nos præcipue cura intentos ac sollicitos habet , utilitates  
 » redundaturas , Deo bene juvante , confidimus , etc. Datum 4  
 » Jan. 1679. » Non hic ostentamus laudes quas in nos indignissi-  
 mos apostolica benignitas contulit ; verba notari volumus , quibus  
 rem ipsam , *doctrinam ipsam* probat , *quæ extorquere possit etiam*  
*ab invitis catholicæ veritatis confessionem*. Intellexit sanctus Pon-  
 tifex quanta vis esset catholicæ fidei , si ut nihil demitur , ita nihil  
 additur. Tantum ergo testimonium veritatis , libello iterum edito  
 præfigendum putavi (opera enim Dei ejusque Pontificum prædicare  
 est optimum) monitionemque addidi , in qua sic legitur : « Neque mi-  
 » retur quispiam tam facile approbatam Meldensis Episcopi exposi-  
 » tionem eam , quæ auctoritatem Sedi apostolicæ divina institutione  
 » concessam iis in rebus collocaret , de quibus scholæ catholicæ om-

<sup>1</sup> Expositio Doct. Cath. art. XXI. — <sup>2</sup> Cor. XII. 2.

» nes consentirent. Nihil enim eget cathedra Petri concertationibus  
 » nostris; quodque in ea catholici omnes unanimi consensione vene-  
 » rantur, plane sufficit ad eam tuendam potestatem quam Sedes  
 » apostolica ad ædificationem, non autem ad destructionem ac-  
 » cepit. » Vides iterum atque iterum quid sufficere docerem, Ro-  
 mano Pontifice præeunte, exiguus Episcopus. At hanc moni-  
 tionem, uti diximus, *Expositioni* præfixam, cum pro debito,  
 eidem vere sanctissimo Innocentio XI obtulissem, hoc responsum  
 tuli: « Venerabilis frater, salutem et apostolicam benedictionem.  
 » Accepimus libellum de catholicæ fidei Expositione, quem pia,  
 » eleganti, sapientique ad hæreticos in viam salutis reducidos  
 » oratione auctam, reddi nobis curavit fraternitas tua: et quidem  
 » libenti animo confirmamus uberes laudes quas tibi de præclaro  
 » opere merito tribuimus, et susceptas spes copiosi fructus exinde  
 » in Ecclesiam profecturi, etc. Datum Romæ, 12 Julii, an. 1679. »

Nihil hic necesse est promere quod omnes vident, iterum ab Innocentio XI exigui libelli laudatum institutum, comprobata fide: certe tacere non possumus pietatem incomparabilem, charitatem, ac prudentiam singularem sancti Pontificis, quod, quantum in ipso esset, omnes difficultates remotas esse vellet, quibus oves perditas laborare atque ex grege suo, id est Christi, aberrare intelligeret.

Nempe cum alia multa vera et utilia summus Pontifex iterum atque iterum approbat, tum illud imprimis: Sedis apostolicæ majestatem in iis rebus esse positam, de quibus Catholici consentirent, idque ad ejus Sedis sancendam potestatem sufficere testatus, ex ea *Expositione* uberes fructus expectabat.

Neque falsus animis est. Nam innumerabiles hæretici, non *Expositione* nostra, sed sancti Pontificis auctoritate victi ad unitatem redierunt, et redire porro pergunt: adeo necessarium erat, cum in omnibus articulis, tum in hoc vel maxime quem hæretici omnium invidiosissime proponebant, id clare edoceri, quod Ecclesia catholica ut necessarium pariter ac sufficiens postularet. Hoc enim facto, catholicam doctrinam ex omni parte splendentem, nullo fastu turgidam, ubique moderatam, atque inter prærupta et extrema tuto incedentem, agnitam dilexerunt, eique adhæserunt, magisque ac magis adhæsueros spem haud inanem gerimus.

Jam si rescinderentur ea, et alia requirerentur quam quæ sancti Pontifices, et maxime Pius IV, et ipse Innocentius XI postulavit; quid aliud eveniret, quam ut tot hominum millia deceptos se esse ab Ecclesia catholica quererentur, atque eorum, quod absit, vacillaret fides, cæterorum vero odia concitarentur ea, quæcum nulla responsione leniri posse viderentur, infelices animæ

perderentur, Sedisque apostolicæ, quam firmam et inconcussam stare oportet labasceret auctoritas.

XCIV. Inquisitionis Hispanicæ Decreta, ab eminentissimo Cardinale Daguirreo et P. Thyrso prolata, Cardinalis Perronii auctoritate confixa.

Jam si mille existant adversarii, si schismata, si hæreses, ac terrima quæque obstrepant, non nobis in ipsa fidei ac sanctæ traditionis arce fundatis, sed ipsis metuimus, qui præposterè decretis christianam charitatem Ecclesiæque unitatem impune a se violari posse putant. Refert Daguirreus Cardinalis, exaggerationem mira, decretum recentissimum Inquisitionis Hispanæ adversus has theses<sup>1</sup>: primam: « Nec Papam, nec Ecclesiam habere ullam » potestatem directam aut indirectam in jura temporalia Regum, » ut proinde abdicare eos possit, aut subditos exinere ab obsequio » promisso: » huic nota inuritur *erroris et schismatis*. Alteram: « Concilium habere potestatem supra Papam certum et indubitatum: » hanc item *erroneam et schismaticam esse*. Tertiam: « Pam in dirimendis fidei quæstionibus non esse infallibilem: » hanc *ut minimum damnant, ut erroneam et hæresi proximam*; quæ Bellarmini censura fuit. Quæsi verim autem unde has desumpserint notas? An ullo ex Concilio? Quo? Lateranensi, Florentino, alio quovis? Id quidem si verum est, nihil cunctandum erat quominus diserte et explicite summaque auctoritate declarata revelatio veritatis, summum fidei catholicæ, obtineret gradum, contrariaque sententia non jam *hæresi proxima*, sed palam hæretica diceretur. An aliquod ea de re extitit decretum apostolicum? Nullum appellant. Quin ipse Daguirreus<sup>2</sup>, si a Sede apostolica res examinatur ut oportet, proditurum decretum, non tamen prodisse dicit, et a *directa censura* temperandum putat, nihil cunctaturus, si apostolico decreto decisa res esset. Hispani ergo Inquisitores nullo decreto authentico freti, ex Bellarmino privato doctore, aliisque æque privatis, postremam propositionem; secundam auctoritate sua, nec auctore Bellarmino proferunt: primam de pontificia in Reges potestate, ipso adversante, ut ipse quoque Cardinalis Perronius in Bellarmino impense pronus confitetur. Facessant ergo censuræ: istæ scitum illud: censuras nulla auctoritate fultas, mera convicia, non censuras esse.

Verba Perronii exscribam: « Ipse Bellarminus monet, id quod » de Pontificis in temporalia potestate indirecta docet, non a se

<sup>1</sup> Daguir. Disp. XL, n. 18, 19, 20; p. 544. — <sup>2</sup> Vid. Disp. XLII, n. 2 et XLIV, n. 28.

» haberi ut fidei doctrinam , aut sub pœna excommunicationis aut » anathematis tenendam <sup>1</sup>. » Bellarmino hujus potestatis acerrimo defensore Hispana Inquisitio immitior , quæ erronei dogmatis , ut illa quidem censuit , ac schismatis reos , nullis non anathematis ac suppliciis devoveret. Sic agunt Inquisitiones Hispanæ , quæ prædita Gallias pius Cardinalis optat. At nostri deprecantur. Laudat Cardinalis <sup>2</sup> Episcoporum Galliæ ad Innocentium X de ejus constitutione \* insignem epistolam ; at in ea *spondent Episcopi* futurum neminem , quem non ad decreti apostolici executionem compellant , « præsertim cum in Galliis ad Episcopos in solidum » isthæc cura pertineat , ubi nullos hæreticæ pravitatis Inquisitionis res constitui patitur mos antiquus ex jure communi profectus <sup>3</sup>. » Habeant qui vulerint novos mores atque extraordinaria jura , et inquirendam fidem Episcopis demant. Nobis placet mos antiquus , et ut Episcopis sua constet auctoritas , idque ad ipsos Pontifices libere profitemur. Facile caremus iis tribunalibus , qui et privatorum censuras , ut libet in publicam auctoritatem trahant , neque vereantur referre ad fidem a Deo revelatam , ut suis quoque Regibus majestas detrahatur , adimantur obsequia , populi subtrahantur ; insuper cum hæc egerint , infallibilitatis privilegio gaudere se fingant.

Procul hoc a nostris et Ecclesiæ antiquæ moribus. Et de regia quidem potestate viget apud nos antiqua doctrina theologiæ Facultatis totiusque adeo Ecclesiæ Gallicanæ , quam in Sanctarellum eadem sacra Facultas anno 1626 innovavit , anno 1663 duce Archiepiscopo Parisiensi , ad Regem detulit , recentissime anno 1682 , lata in Malagolam censura , confirmavit <sup>4</sup> ; quam sane sententiam sanctaque decreta eruditissimæ Facultatis facile asscremus.

XCV. Regum Hispaniæ Philippi I et Caroli V Augusti exemplo Hispaniæ Inquisitio retunditur.

Jam ut magis magisque Inquisitionem Hispanicam retundamus , non piæ antiquitatis , non Ecclesiæ Gallicanæ , sed ipsa recentissima Hispanici regni exempla , Catholicosque Reges Philippum I et Carolum V Augustum memorare juvat : et Philippum quidem I , in supremo magnoque Belgii comitio « considentem , ad tuendas sua-

\* Adversus Jansenismum.

<sup>1</sup> Du Perron. Repl. lib. 1 , cap. xci , p. 545 , edit. Ant. Steph. 1622. — <sup>2</sup> Daguirr. Disput. II , titul. v. n. 12 , p. 9. — <sup>3</sup> Rel. Delib. Cler. Gall. etc. p. 37 , edit. Vitré , 1661. — <sup>4</sup> Vid. lib. 1 , sect. 1. integr. et in app. lib. III , cap. XI ,



» rum Provinciarum libertates , Procuratori suo generali ab omnibus bullis , censuris , monitorialibus litteris , aliisque Romanæ curiæ provisionibus appellanti consensisse ; » eique appellationi edito diplomate *adhæsisse* \* 20 Maii 1497. Quæ satis ostendunt, id quod nunc inquisitio Hispanica, ut *hæreticum schismaticumque* damnat, inter Hispanos et Belgas patrum nostrorum memoria commune et pervulgatum fuisse.

Anno 1526, Clemens VII de Carolo Augusto multa questus , quæ ad Italiæ libertatem pertinere arbitrabatur , misso etiam Brevis apostolico significavit, nisi ab inceptis desisteret, se justa et sancta arma moturum.

His acceptis litteris, Carolus solemni more ritumque Clementi palam renuntiavit, se quidem ea omnia « ad sacri generalis Concilii » totius christianitatis cognitionem et iudicium remittenda censere » atque omnino subicere : » sanctissimo Patri supplicat, « ut dignetur ipsum generale Concilium indicere et convocare in loco » tuto et congruo, cum debita termini præfixione : » subdit : « Nos enim pro his omnibus ad ipsum sacrum universale Concilium » per præsentem recurrimus, ac a futuris quibuscumque gravaminibus eorumve comminationibus provocamus et appellamus, petentes cum ea qua decet instantia, Apostolos et litteras dimissorias <sup>1</sup> : » quæ omnia memoramus, ne quid ab eo prætermisum esse videatur.

Hanc deinde appellationem Nuntio apostolico *penes se existenti* significari curavit : neque his contentus, dat ad Cardinales de cogendo Concilio amplissimas litteras, « ut negante vel » differente Pontifice, id ipsi debito ordine procedentes, præstare » non differant : » eas vero litteras Cardinalibus in consistorio agentibus publice *reddi, præsentari et consignari fecit*, ut edito hujus rei instrumento constat <sup>2</sup>.

Quæ deinde secuta sunt omnes norunt. Id interim constat, Carolum V famæ suæ vel maxime consulentem, non ea editurum aut in acta publica relaturum fuisse, quæ orbi christiano approbare non posset. Quare ex communi christianorum sensu agere se intellige-

\* Hanc appellationem fecit Philippi I, Brabantiae Archiducis Procurator generalis, ut *abusus* eos intercluderet, qui multi erant et graves, cum in collatione Beneficiorum pontificiæ bullæ veniebant exsequendæ. Vide ipsa verba quibus Philippus Procuratoris sui appellationem ratam vult esse in libro cui titulus est : *Ordonantien Statuten*, etc. Antwerp. ap. Hendrik, Aertsen. 1672. (*Edit. Paris.*)

<sup>1</sup> Collec. act. cum Princ. Car. Cæs. Mog. 1627. Vid. Sleid. lib. VI, edit. 1656, fol. 71. Polit. Imp. Gold. Tom. I, par. XXII, pag. 985 et seq. Ann. Eccl. Spond. an. 1526, n. 4. — <sup>2</sup> Vid. Gold. pag. 1010, 1011.

bat, nemine improbane: antiqua exempla sequebatur, quorum omnium obliti Inquisitores Hispani Reges suos eisque adhærentes tot inclytas provincias, imo tot regna et imperia, erroris schismaticisque damnant; neque extra scholæ, aut ævi sui limites, oculos attollere audent.

Atque hæc non ea ratione in medium adducimus, quod necesse nobis sit de hujusmodi appellationibus dicere sententiam, quarum historiam et causas alibi referemus sed ut adversus innocuam de Conciliorum superiori potestate doctrinam, Regum quoque Hispaniarum exemplo, Inquisitionis Hispanæ præceps censura evanescat.

Quin ipsa Lovaniensis Facultas illam impune contemnit, ac recentissime de ea propositione: *Concilium est supra Papam*, sic censuit: « Non videtur censura saltem gravi digna, eo quod diversi catholici eam doceant. » Quam quidem censuram eruditissimæ Facultatis suo loco integram proferemus: nunc sufficiat nobis ex illa docuisse: Parisiensium doctrinam ab optimis fidei catholicæ adversus hæreticos defensoribus, haud immerito collocatam inter eas quæ in opinione, non autem in fide sint, atque adeo innocue et libere asseri possint; quod unum nunc agimus.

#### XCVI. Summa argumenti: de Orientali Ecclesia et Concilio Florentino pauca.

Jam argumenti hujus hæc summa sit. Non suscipit Ecclesia hæreticos nisi fide recta sanaque: suscipit autem nihil professos de iis quæ quærimus, imo etiam dissentientes, cum id ad fidem, quæ omnes obliget, non pertinere constet: ergo hæc omnia nihil ad fidem attinent. Iterum alio modo perbrevis: censores nostri non se doctiores haberi volunt Perronio Cardinale: quid ergo agerent? An exciperent Anglos ea lege quam eorum Regi omnibusque hæreticis tantus Cardinalis obtulit? Dicant ut voluerint: si suscepturos negant: immites et iniqui: si fatentur: hæc ergo, velint nolint, ad fidem non pertinent.

Rursus: Germaniæ Protestantes accedunt rogantque: an nos suscipitis ea lege quam post tantum Cardinalem, tot egregiis succincti testibus Walemburgii nostri dixere? Si negatis; pii doctique Antistites cum tota testium turba nobis illuserunt: si admittitis; hæc igitur, quæ fidei catholicæ addita vultis, omittite.

Tertio: Nos exigui et humiles sciscitamus an probetis admittendos vel sinatis admissos Protestantes Gallos, eo modo quem Innocentius XI comprobavit: nempe ut ea credant de summo Romano primatu in quæ catholici consentiunt, omittant cætera: immisc-

ricordes, impii, pacis inimici, erga tantum Pontificem contumeliosi sint, qui tam æqua, tam sancta pacta dissolvant.

Denique Græci totaque Orientalis Ecclesia hac lege pacem orant <sup>1</sup> :  
 » Non posse unionem fieri nisi in Synodo universali, in qua Occiden-  
 » talis Orientalisque Ecclesiæ conveniant : Ecclesiam in unum  
 » congregatam de rebus dubiis judicare : communi consensu senten-  
 » tiam ferre communiter hæc agi, et quæ communia sunt communi  
 » consensu terminari : plurimorum sententiam prævalere : sanctam  
 » Ecclesiam in sacris dogmatibus nullo modo posse errare, com-  
 » muni quidem ac synodica consideratione utentem. » Neque hæc  
 fingimus sed in ipso Concilio Florentino vere gesta atque a Græcis unanimi consensu proposita referimus. Quid ergo agetis? An pacifica postulata repelletis? adeoque in unum Papam vim summam conferetis, ut Patrum sententiam pro arbitrio probare aut improbare possit? Eugenio IV obsistetis, cui Græcorum postulata tam æqua, tam proba visa sunt, ut ad eos talia ipse loqueretur <sup>2</sup> :  
 » Conveniamus simul, fiatque Synodus : conficiat sacrum sacerdos  
 » iusjurandum demus Latini pariter et Græci : proferatur libere  
 » veritas per sacramentum, et quod pluribus videbitur hoc amplectamur et nos et vos. »

Id, inquires, fecit Eugenius, quia voluit, nulla necessitate. Respondemus : imo fecit quia Græci tanquam necessarium postulabant, ut vidimus.

Ea ratione victi forsitan respondebunt valere ista quidem, sed ubi collecta est Synodus generalis. Instamus : ergo, jam collecta Synodo, Papam ipsum in Synodi potestate esse recognoscent, et præcipua suæ opinionis parte decedent : tum ; satis demonstravimus, communi Græcorum Latinorumque sententia haud minus valere diffusæ Ecclesiæ, quam adunatæ auctoritatem. Denique an urgebunt tanquam fide catholica certum, ut pontificia decreta sola per sese, nulla consensionis necessitate valeant? Atqui hoc est ipsissimum de quo inter catholicos controvertitur <sup>3</sup> : quod proinde Perronio aliisque testibus, « ad eam fidem quæ ab omnibus » exigatur non valeat assurgere. » Id Perronius alique, et ipse Innocentius XI post Florentina, post Lateranensia, post Tridentina decreta comprobant. Ab his ergo decretis Parisiensium sententia integra intactaque est. Quamobrem jacent omnino adversus illam sententiam privatorum novitiæ censuræ, nullo authentico decreto fultæ, et confidenter dicimus, ea professione venientes,

<sup>1</sup> Conc. Bas. Sess. xxiv, n. 11, tom. xii, col. 567. Vid. Orat. Dog. Bess. Sess. xxv Conc. Flor. cap. i, tom. xiii, col. 494 et seq. — <sup>2</sup> Conc. Flor. Sess. xxv, col. 387. — <sup>3</sup> Supra, n. xcii. Vid. Walemb. et Grets. locis cit.

non nisi iniquissime repelli posse a catholicis quibuscumque et cujuscumque gentis.

XCVII. Adversariorum ultima responsio : ex hac argumentum et concusio operis.

Video tamen censores nostros id suffugium ultimum quæsituros ; nempe a Perronio , et ab aliis haud immerito prætermissa ea quæ ipsi postulant , quod fide licet vera sint , nondum tamen ecclesiastica definitione satis declarata esse constiterit. Agant ut volunt ; at in majores turbas se ipsi conjiciunt. Quid enim vetuit , si tam clara res est , si tam aperte revelata quam volunt , quid inquam , vetuit , quominus in certos articulos catholica definitione referrentur ? Aut quid Ecclesiæ proderit illa in qua summam fidei collocant Pontificis ex cathedra definientis dubia , necdum a tota Ecclesia asserta auctoritas ? Certe in Ecclesiæ catholicæ septimo decimo seculo vivimus , necdum de illa infallibilitate inter orthodoxos ipsosque constitit : atque ut Constantiensem ac Basileensem Synodos omittamus , viri sancti doctique ei restiterunt. Et quidem adversus illos privati multi multa inclamarunt et incautas censuras profuderunt , Ecclesia catholica ac Roma ipsa nihil egit , quo nostri vel leviter notarentur ; trecentique anni sunt , ex quo de illa controversia innoxie disputatur. An Ecclesia , ut tuta tranquillaque esset , nostram ætatem , ac prope jam elapsam septimum decimum seculum expectabat ? Ergo necesse est ut piorum animorum quietem tutissimam in ipso Ecclesiæ catholicæ consensu collocemus. Neque enim fieri potest ut in Romani Pontificis dubia infallibilitate penitus acquiescant. Neque in ea acquievit qui eam pro viribus asseruit Duvallius ; sed eo quod pontificia infallibilitas de fide non sit , eam ob rem ultimam fidei certitudinem in Ecclesiæ acceptione constituit. Quin dubia illa infallibilitas , nec infallibilitas quidem est a Christo concessa ; qui , si eam concessisset , Ecclesiæ quoque suæ jam inde ab initio revelaturus esset , ne in dubio relicta ; nec satis revelata , nec perspicua traditione fundata , esset inutilis.

Quid igitur , amabo , ad non necessaria , nec unquam perspicue , quod et ipsi testantur , definita , tantis clamoribus minisque nos adigunt ; ac modeste recusantes , neque quemquam condemnantes , majorumque scita innoxie secutos diris devovent , et insuper , si Deo placet , *aulicos* vocant , « apud quos omnia per adulationem » ac metum peragantur ? » Quasi non liceat nobis adulationes alias , spes alias , metusque alios , denique aulicismos memorare

sed hæc procul a nobis sint. Omnia enim ab omnibus optimo animo gesta esse confidimus, gratulamurque Ecclesiæ, quod per occasionem dissidii nostri, viros præcellentissimos in altissima sanctæ civitatis parte\* collocavit, ut toti præluceant; satisque magnos et illustres putamus, quibus ingenue et candide veritatem tueri liceat. Hæc ergo omnia inter nos pacifice et christiane episcopali charitate transigantur certemusque tantum utri validioribus, purioribus, lucidioribus argumentis Romani primatus ac Sedis apostolicæ auctoritatem majestatemque vindicent.

---

\* Jam dictum est Daguirreum et Sfondratum, editis suis adversus Declarationem libris, purpuram Romanam adeptos fuisse. (*Edit. Paris.*)



# DEFENSIO

## DECLARATIONIS CLERI GALLICANI

### DE ECCLESIASTICA POTESTATE

---

#### PARS PRIMA

QUA DE IMPERII IN TEMPORALIBUS SUPREMA POTESTATE DISSERITUR.

#### LIBER PRIMUS. — SECTIO PRIMA.

*Ex statu questionis, reique novitate, deponendorum Regum directa et indirecta potestas consulatur; ad caput primum Gallicanæ Declarationis.*

---

CAPUT PRIMUM. Refertur caput I Gallicanæ declarationis.

PRIMUM: Beato PETRO ejusque successoribus Christi Vicariis ipsique Ecclesiæ, rerum spiritualium et ad æternam salutem pertinentium, non autem civilium, ac temporalium a Deo traditam potestatem, dicente Domino: *Regnum meum non est de hoc mundo*<sup>1</sup>, et iterum: *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo*<sup>2</sup>; ac proinde stare apostolicum illud: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi a Deo: quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt. Itaque qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit*<sup>3</sup>. Reges ergo et Principes in temporalibus nulli ecclesiasticæ potestati Dei ordinatione subjici, neque auctoritate clavium Ecclesiæ directe vel indirecte deponi, aut illorum subditos

<sup>1</sup> Joan. XVIII. 36. — <sup>2</sup> Luc. XX. 25. — <sup>3</sup> Rom. XIII. 1 et 2.

eximi a fide atque obedientia, ac præstito fidelitatis sacramento solvi posse, eamque sententiam publicæ tranquillitati necessariam, nec minus Ecclesiæ quam Imperio utilem, ut verbo Dei, Patrum traditioni, et sanctorum exemplis consonam omni modo retinendam.

**CAPUT II.** Contrarium articulum ponunt adversarii. Status quæstionis : ex hoc intolerabilia incommoda ; neque magis tolerabilior indirecta quam directa potestas, cum solis verbis differant : huic primo capiti Declarationis Gallicanæ, contrariam declarationem totidem verbis opponit auctor anonymus *Doctrinæ Lovaniensium*, quem alii adversarii sequuntur, et indirectam potestatem asserunt : quæ sententia quam falsa sit, statim intelliget, qui vel statum quæstionis adverterit.

Sciendum ergo primum est extitisse quosdam qui docerent Romanum Pontificem Christi Regis vicarium, directe, et jure divino Regem Regum esse, ac totius orbis Dominum. Quare exorta pontificia dignitate, statim regna atque imperia omnia in ejus imperium concessisse, Reges omnes nonnisi Papæ vicarios esse; gladium temporalis æque ac spiritualis potestatis proprie ejus esse, vicaria licet manu exerendum, atque ita in Pontificem omne translatum esse dominium, ut Principes etiam infideles deturbare solio, eorumque regna, jure suo donare possit quibuscumque voluerit fidelium.

Hanc sententiam iisdem fere verbis refert Bellarminus<sup>1</sup>, quod quidem a Nicolao Dubois observari velim. Fingit enim se incidisse in quemdam, qui ista contenderet Sedi apostolicæ tribui a nonnullis, seque continuo exarsisse : « Quis, enim inquit<sup>2</sup>, catholicus » scriptor ista sanctæ Sedi asseruit ? nomina unum, stringam » calamum. » Qui profecto si vel Bellarminum legisset, nominatos ab eo invenisset, non unum, sed multos in quos calamum stringeret, ac si piguisset legere Bellarminum, vel saltem legere Bellarminum, vel saltem legeret a se laudatum *illustrissimi D. Nicolai Cevoli ex Marchionibus de Sarreto Antigraphum*, in quo invenisset male a Bellarmino esse dictum<sup>3</sup> : « Pontificem ut Pontificem non » habere directe et immediate ullam temporalem potestatem, sed » tantum indirecte : imo esse penitus de fide tenendum summum » Pontificem Romanum jure divino habere plenissimam potestatem » in universum orbem terrarum, tum in rebus ecclesiasticis, tum » in politicis, et temporalibus; et sic posse directe, ut Pontificem,

<sup>1</sup> Bellar. de Rom. Pont. lib. v, cap. i. — <sup>2</sup> Consult. Theol. Jurid. iv, p. 23. — <sup>3</sup> Antigr. p. 11.

» quibuscumque Principibus imperare. » Sic directam potestatem non tantum asserit, sed etiam *de fide tenendam* esse dicit. Neque tamen miror D. Dubois ejus sententiæ absurditate commotum facile adductum esse ut crederet, ne unum quidem auctorem esso potuisse qui talia tueretur.

Ac revera certum est a Bellarmino et aliis eam sententiam non modo rejectam fuisse, sed etiam validissime confutatam. Non enim Christus aut hæreditario jure, aut data a Deo potestate, aut alio ullo modo rex temporalis fuit, qui regiam potestatem ad vicarios suos transmitteret. Quo admissio sequeretur id, quod est absurdissimum, Papam in orbe terrarum ipso jure divino solum esse regem, ac supremum dominum temporalem, Episcopos etiam ubique terrarum suarum civitatum esse dominos, Pontifici quidem subditos, sed omnibus aliis imperantes, ac Reges, non jam Reges, sed Romani Pontificis esse vicarios : quæ portenta doctrinæ in hominum animos incidisse, plane obstupescimus.

Hanc ergo sententiam, de directa Romani Pontificis in temporalia potestate, Bellarminus aliique passim rejiciunt : interim indirectæ potestatis nomine, ea in Romanum Pontificem conferunt quæ non minorem ipsi potestatem attribuant. Sic enim ipse Bellarminus, ac Lovanienses ab anonymo relati aliique adversarii de potestate indirecta statuunt.

Primum : temporalia omnia ad spiritualia referri, ut ad finem iisque per sese subordinata esse ; tum : ita « subordinari facultates, ut subordinantur fines ; » atque ideo qui fini præsit, eum etiam præesse mediis, adeoque posse et imperare omnia, quæ fini adipiscendo necessaria videantur, et ea amovere quæ impedimento sint : « Quare omnem secularem potestatem eatenus in » temporalibus esse Papæ subjectam, quatenus abusio, aut negligentia christianorum Regum circa temporalia nata sunt impediro » finem spiritualem, in quem Papa habet universam Ecclesiam » dirigere <sup>1</sup>. » Quam Papæ potestatem ideo indirectam tam vocant, quod non se extendat directe ad temporalia, sed indirecte, quatenus ex temporalibus spiritualia promoventur vel impediuntur.

Hæc autem valere volunt, « quando utraque potestas civilis, » spiritualis pars est ejusdem reipublicæ christianæ ; » tunc enim spirituales potestatem præesse civili ut *spiritum carni* <sup>2</sup>. Quibus positis, hæc docent consequi : Reges ac Principes christianos posse ab ecclesiastica potestate, maxime a pontificia, in qua est apex hujus potestatis, privari regno ac deponi, non modo

<sup>1</sup> Bell. loc. cit. cap. vii. Doct. Lov. art. iii, p. 82. — <sup>2</sup> Bellarm. ibid. cap. vi, vii.

propter hæresim et apostasiam a fide, verum etiam quocumque scelere Ecclesiæ ac saluti animarum noceant.

Quod alio quoque modo efficere se posse putant : quippe quod Ecclesia excommunicare possit et anathematizare propter quodlibet scelus, omnem christianum incorrigibilem; quo jure comprehendendi etiam Reges : « Eamdem enim esse justitiæ formulam » secundum Evangelium, qua Rex et miles censentur <sup>1</sup>. » Facta autem excommunicatione, ipso ejus effectu omnes christianos Principes, omni potestate exutos esse, cum quibus videlicet nec liceat colloqui, neque quidquam habere commune. Quod quidem argumentum maxime urget D. Nicolaus Dubois; auctor etiam anonymus *Doctrinæ Lovaniensium* laudat Lupum dicentem : « Sep- » timi Gregorii tempore viguisse regulam, qua Regem anno inte- » gro in papali excommunicatione sordescentem exuebat omni jure » regni. » Quare ex eorum sententia Reges non modo hæresis, sed etiam cujuscumque sceleris causa deponi posse constat.

Ilinc nempe factum est, ut Gregorius VII (quo auctore ista omnia nullo antea exemplo, prodierunt) mulctaret Imperio Henricum Rodolphum de Imperio contententes, si suum judicium detrectarent, suisque Legatis viam intercluderent <sup>2</sup>; Philippo vero I Francorum Regi depositionis pœnam intentaret, non modo simoniæ causa, quæ pro hæresi in jure habetur, sed etiam propter adulteria, et rapinas <sup>3</sup>; maxime vero quod *mercatoribus infinitam pecuniam abstulerit* <sup>4</sup>; neque his contentus docuit (quam juste alibi videbimus) auctore Gregorio Magno, Reges ipsos dignitate cadere, qui vel *unius xenodochii* privilegium violassent <sup>5</sup>; quem locum sancti Gregorii Magni omnes adversarii pro Achille habent; adeo nullum flagitium esse putant propter quod potestas regia depositioni non sit obnoxia.

Quin etiam, quod majus est, asserunt Reges christianos, nullo commisso scelere propter quod excommunicentur, a Papa deponi posse, si saluti animarum et Ecclesiæ utilitati conducere videatur : Pontificem enim posse omnia quæ in eum finem conferant; laudantque Gregorium VII dicentem a Zacharia deponi potuisse Regem Francorum, Childericum scilicet, « non tam pro suis ini- » quitatibus, quam pro eo quod tantæ potestati non erat uti- » lis <sup>6</sup>; et Glossa quidem in caput *Alius* <sup>7</sup>, ex hoc Gregorii VII loco

<sup>1</sup> Doct. Lovan. p. 82. Consult. iv et viii, p. 28, 41 et seq. — <sup>2</sup> Greg. vii, lib. iv, epist. xxiii, xxiv. — <sup>3</sup> Id. ibid. lib. vii, ep. xxxv. — <sup>4</sup> Id. ibid. lib. ii, epist. v et viii. — <sup>5</sup> Id. ibid. lib. iv, epist. ii et xxiv; et lib. viii, ep. ii, — <sup>6</sup> Id. libr. viii. ep. xxi. Bell. lib. v. de R. P. cap. vi. Doctr. Lovan. art. iii. et alii pas. — <sup>7</sup> Caus. xv, q. vi, cap. iii.

depromptum ad verbum *Inutilis*, inepte et imperite dixit : « Non » intelligas *INUTILIS*; id est insufficiens, tunc enim debuisset ei » dari coadjutor, sed dissolutus erat cum mulieribus et effeminatus. » Non tamen id historici produnt : nullius enim sceleris accusatus, nedum convictus fuit ; eratque *inutilis*, non tam socordia sua aut culpa, quam quod Majores-domus, ac Pipinus regiam potestatem occupassent; neque saltem est admonitus, ut a socordia resipisceret, viginti circiter annorum adolescens, sed statim potestate exutus, detrususque est in monasterium, quod Pontifici jicuisse Bellarminus et alii tradunt.

Item Irenen Augustam, fide præcellentem, quippe quæ Oriente toto inveteratam Iconoclastarum hæresim contrivisset, omnibusque modis faveret Ecclesiæ, neque excommunicatam, neque ullius sceleris postulatam, aiunt tamen a Leone III, eo tantum nomine Occidentis imperio esse mulctatam, quod id Ecclesiæ necessitas postularet ; ea enim causa juste ademptum ei esse, atque in Carolum Magnum translatum imperium Bellarminus docet.

Neque enim tantum privari indignos, aut ad ecclesiasticam utilitatem minus idoneos Principes auctoritate pontificia, sed alios etiam substitui posse contendunt, quo jure a Zacharia Pipinum Childerico, a Leone III Irenæ Carolum esse substitutos volunt<sup>1</sup> : omnino enim « rempublicam spiritualem posse imperare temporali » reipublicæ sibi subjectæ, et cogere ad mutandam administrationem, et deponere Principes, atque alios instituere, quando aliter non potest bonum suum spirituale tueri<sup>2</sup>. »

Et quanquam Bellarminus videtur id juris tribuere ecclesiasticæ potestati in christianos tantum Principes, qui suscepto baptismo Ecclesiæ sint subjecti ; tamen dogmatum consecutio postulabat ut Ecclesia fini spirituali intenta, etiam infideles ac paganos Principes ei fini adversantes pari jure amoveret. Etsi enim Ecclesia, teste Apostolo<sup>3</sup>, in eos qui extra sunt nullo jure pollet, tamen Bellarmini decreta postulabant, ne Ecclesiæ negaretur potestas tuendi suos, eosque ab infidelium jugo liberandi. Quare aperte asserit : « Non licere Christianis tolerare Regem infidelem aut hæreticum si ille conetur pertrahere subditos ad suam hæresim, aut » infidelitatem<sup>4</sup>, » atque addit : « Quod si Christiani olim non de » posuerunt Neronem, et Diocletianum, et Julianum Apostatam, » ac Valentem Arianum, et similes, id fuit, quia deerant vires temporales christianis, » ut Martyrum illa invicta constantia totiesque laudata a priscis christianis, illa in Imperatores etiam persecu-

<sup>1</sup> Bellar. de R. P. lib. v, cap. vi, viii. Id. de transl. Imp. lib. I, cap. xii. — <sup>2</sup> Bell. ibid. cap. xiii, — <sup>3</sup> I. Cor. v. 12, 13. — <sup>4</sup> Bell. Ibid.



tores inconcussa fides, non jam obedientiæ, sed imbecillitati deputetur.

Et quidem Bellarminus ita sententiam temperavit suam, ut nolit infideles deponi posse, nisi populum conentur avertere a fide, quam conditionem addi a se profitetur, « propter eos Principes infideles qui dominium habuerunt supra populum, antequam converterentur ad fidem. » At alii contendunt eos æque privari posse, etiamsi non conentur fideles a fide avertere, propterea quod satis exemplo noceant.

Imo Adrianus IV, datis ad Henricum II, Angliæ Regem, litteris apostolicis, nulla persecutionis, aut cujuscumque conatus ad fidem evertendam, facta mentione, generatim hoc edixit : « Sane omnes insulas, quibus sol justitiæ Christus illuxit, et quæ documeta fidei christianæ susceperunt, ad jus sancti Petri et sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ quod tua etiam nobilitas recognoscit non est dubium pertinere <sup>1</sup>. » Quo jure Henrico Regi, « salva beato Petro de singulis domibus unius denarii annua pensione, » concedit insulam Hiberniam, quam idem Rex, « ad subdendum populum legibus christianis, et vitiorum inde plantaria extirpanda, intrare se velle » significaverat.

Ratio non sinit ut insulæ alio jure, quam cætera regna, ac provinciæ habeantur. Quare Nicolaus V, Calixtus III, Sixtus IV, Innocentius VIII, Alexander VI, Regibus christianis ea quæ postulaverant, infidelium Principum regna, concedunt <sup>2</sup>; quæ quidem non alio jure valere possint, quam quod temporalia spiritualibus serviant.

Quæ cum ita sint, non video cur tantopere abhorreant a directâ potestate Pontifici tribuenda. Indirectæ enim potestatis nomine idem juris continetur, ut nempe Pontifices de omnibus regnis, sive christianorum, sive infidelium suo jure discernant; cum e re Ecclesiæ judicaverint.

Quin etiam indirectæ potestatis jure, id posse contendunt, non tantum ut læsam fidem catholicam, ac læsa juramenta, sed etiam quæcumque sint publice commissa peccata ad suam cognitionem revocent, ac Principes, ea causa suis decretis parere recusantes, ut inobedientiæ, atque adeo idololatriæ reos amoveant. Quo loco illud Samuelis commemorant dictum : *Quasi enim peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere* <sup>3</sup>. Atque ex eo Samuelis dicto Gregorius VII Regibus

<sup>1</sup> Adr. IV, ep. 1; tom. x. Conc. col. 1143. Matt. par. in Henr. II, an. 1123. — <sup>2</sup> Odor. Rain. an. 1484, n. 82; anno 1493; n. 18, 19. — <sup>3</sup> I. Reg. xv. 56.

ibi repugnantibus passim non tantum anathematis, sed etiam depositionis pœnam intentat <sup>1</sup>; ut profecto necesse sit, etiam avaritiæ causa deponi posse eos; cum, teste Apostolo, avaritia sit *idolorum servitus* <sup>2</sup>.

Hoc jure Pontifices de bello etiam, de pace, de tributis, de administranda justitia, denique de omni regimine, supremo judicio, sub depositionis pœna judicare possent, cum in omni ejusmodi regiminis parte, officium suum Principes non sine peccato eoque gravissimo prætermittant.

Quin etiam Bellarminus docet <sup>3</sup>, « Papam posse condere legem » civilem, si sit necessaria ad salutem animarum, et tamen Reges non velint eam condere; et abrogare, si alia sit noxia salutis animarum, et tamen Reges non velint eam abrogare. »

Quid autem conveniat saluti animarum, in potestatis ecclesiasticæ judicio est positum, cum de fine cui præest una judicare possit, eaque sit subordinatio spiritualis ac civilis potestatis, ut illa imperare, hæc obsequi debeat <sup>4</sup>: quæ profecto vel nulla sunt, ac tollenda omnino est illa quam urgent indirecta potestas, vel omnino fatendum Reges solo nomine supremos esse, atque omnia in Pontificum potestate esse, neque minus Reges quam Episcopos esse ejus potentiæ subordinatos.

Ait quidem Turrecremata id esse discriminis, « quod Papa » possit deponere Principem laicum, et Prælatum ecclesiasticum, » non tamen æqualiter, quia Principem laicum non possit deponere sine justa causa et rationabili, alioquin privando nihil » agit :.... sed in Prælatis Ecclesiæ secus est; quia non sunt domini, sed procuratores, et superior administrator potest instituire et destituere inferiores administratores, et tenet quidquid » facit, .. licet ipse peccet <sup>5</sup>. » Quæ ut imperite ac falso de Episcopis, ita inutiliter decernit de Regibus, cum causæ æquitas in Pontificis judicio sit posita, certumque remaneat ex illa doctrina deponi posse Reges, quoties Pontifex Ecclesiæ id expedire judicaverit.

Quare bonum illud, quo supremæ potestates in temporalibus nulli nisi Deo obnoxie vivunt, indirecta potestate omnino tollitur : quod tamen bonum tale est, ut eo sublato nulla sit pax, multoque sit præstabilius, pessimos etiam Principes tolerare, quam subdendo, eos alteri potestati in temporalibus, legitimum imperium in anarchiam vertere.

Cæterum quod asseritur de Principibus deponendis propter

<sup>1</sup> Gregor. VII, lib. IV, epist. XXIII, XXIV. — <sup>2</sup> Ephes. V. 5. — <sup>3</sup> Bellar. de R. P. lib. V, cap. VI. — <sup>4</sup> Ibid. cap. VI, VII. — <sup>5</sup> Turrecr. Summ. de Eccl. lib. II, cap. CXIII, p. 265.

bonum animarum, idem longe magis in privatos valet : meritoque Gregorius de Valentia, positus semel de indirecta potestate decretis, eodem jure cives omni dominio privari posse dicit<sup>1</sup>. Addunt etiam decimas, ac tributa imperari ab ecclesiastica potestate, quando rei ecclesiasticæ utile sit : quæ quidem si valeant, nihil jam prohibet, quominus Pontifex vero ut Rex Regum agnosci debeat.

Quod si cogitemus hujus doctrinæ auctores, quam summum Pontificem extollant, quamque ab omni potestate etiam Concilii absolvant; tum vero intelligemus, quale sit illud imperium quod universum orbem, in temporalibus, æque ac in spiritualibus, complectatur, et de omnibus imperiis atque negotiis summa et indeclinabili auctoritate decernat.

Jam si respondeant supremo eo, per indirectam potestatem, judice constituto, tamen revocari posse in dubium in particulare factis judicii æquitatem; nihilo secius imperia fluctuant, et quæ turbæ futuræ sint nemo non videt, cum ubi regia nutat auctoritas, extremum periculum, ipsumque, quo nihil exitiosius, anarchiæ malum, reipublicæ immineat, aut potius adsit.

CAP. III. Horrenda atque ipsis adversariis detestanda necessario consequuntur, a quibusdam admittuntur : nec nisi extirpata radice resecantur : Henrici Borbonii Condæi Principis oratio ad Ludovicum XIII.

Horret animus referre cætera quæ deinde consequantur. Hæc tamen exponere necesse habuit Ludovico XIII, augustæ memoriæ christianissimo Regi, Ludovici Magni parenti, Henricus Borbonius Condæus, primus regii sanguinis Princeps.

Is enim, cum in solemnem Ordinum regni conventu anno 1615 de hac quæstione magnis studiis ageretur, in ipso regio concilio, Rege ac præsentem ita peroravit<sup>2</sup> : « Haudquaquam est dubium, » Rex, quin Papæ, ut supremo pastori a Christo constituto, tua » majestas eodem jure subsit, quo cæteri fideles etiam infimæ sortis, » ita ut ea potestate abscindi ab Ecclesiæ membris, et excommunicari possis, siquidem id tua peccata mereantur : qua quidem » excommunicatione animæ satanæ tradita, tu Rex, Ecclesiæ communionione pulsus, Sacramentorum extorris, omni etiam Ecclesiæ » limine arceare. Cæterum quod attinet ad temporalia, tibi haud » secus a subditis populis obedientia ac tributa deberentur

<sup>1</sup> Valentia. tom. III, disp. I, qu. XII, punct. II, p. 458 et seq. — <sup>2</sup> Merc. Franc. tom. III, an. 1615; p. 331 et seq.

» Christo, et Apostolis verbo et exemplo præeuntibus. Qui contra-  
 » riam tuentur sententiam, quamvis inimici regiae potestatis, non  
 » tamen eo usque acti sunt in rabiem, ut reges cædi posse dice-  
 » rent. At si rem penitus introspeciamus, facile intelligemus, nec  
 » tuam sacrosanctam personam à cæde tutam esse. Fac enim ad-  
 » monitum, excommunicatum, depositum esse te, jam Ludovi-  
 » cum XIII quandiu Rex erat, non potuisse cædi certum; at post-  
 » quam exrex factus est, alio legitimo Rege constituto, si spre-  
 » Papæ spirituali, et novi Regis temporali potestate pro Rege se-  
 » gerat, invasor profecto, et ut talis, reus, neci addictus, et ut  
 » publicus hostis a quocumque cædendus.»

Hæc in regio consensu pro sui officii ac generis dignitate, primus  
 regii sanguinis Princeps, pari in Sedem apostolicam, ac regiam  
 majestatem observantia dixit. Constat enim apud omnes, eum,  
 et Sedis apostolicæ studiosissimum fuisse, neque tantum animi  
 perspicacia, verum etiam doctrina commendatissimum. Quod  
 autem Perronius Cardinalis respondebat <sup>1</sup>, Reges etiam depositos  
 a cæde esse tutos, « quadam habitudine ad regiam dignitatem,  
 » quippe quam emendati recuperare possent; » pace tanti viri,  
 merum erat ludibrium. Fac enim ut ille depositus bella moveat,  
 urbesque ac provincias magno reipublicæ discrimine sollicitet,  
 satis profecto constat a legitimo Rege quid privatus pati possit,  
 quid perduellis debeat, nec enim efficere potest *habitus* illa, ut  
 non potior sit unius perduellis salute totius reipublicæ salus: ne-  
 que res obscura erat. Quanquam enim Perronius ab indirectæ  
 potestatis defensoribus nefariæ cædis invidiam omni arte amove-  
 bat non tamen ita cæteri sentiebant. Gregorius enim de Valentia  
 ponit hanc assertionem <sup>2am</sup>: « Posse aliquem Pontificis aucto-  
 » ritate atque sententia dominio ac prælatione privari propter apos-  
 » tasiā <sup>2</sup> » quam deinde probat his verbis: « Probatur <sup>4o</sup> et  
 » quidem irrefragabiliter, iisdem argumentis quibus quæstione  
 » præcedenti probavimus posse hæreticos, et apostatas a fide,  
 » privari etiam vita, per Ecclesiæ auctoritatem; nam si vita pos-  
 » sunt privari, multo magis aliis bonis, atque adeo prælatione  
 » in alios. » Addit <sup>2am</sup> probationem ex Scripturæ loco, quo  
 Athalia, quæ rerum in Judæa potiebatur, jussu Pontificis Joia-  
 dæ, « regno et vita exspoliata sit, non solum quia tyrannice  
 » occupaverat regnum, sed ut apostasia ejus coerceretur. »

Quod quidem argumentum eodem modo ipse Bellarminus ur-  
 get <sup>3</sup>: quam falso, et quam repugnante Scriptura, non est hic dicendi

<sup>1</sup> Du Perr. Harang. au Tiers-Etat. Œuv. div. pag. 639. — <sup>2</sup> Valentia  
 loc. jam. cit. — <sup>3</sup> Bellar. de R. P. lib. v, cap. viii, p. 893.

locus. Becanus vero, hos secutus, libro cui est titulus: *Controversia Anglicana* \*, anno 1612 Moguntiae edito, rem apertius explicat his verbis <sup>1</sup>: « Joiada Pontifex prius privavit Athalias regno, deinde » vita. Itaque illam privavit regno, ut reginam et publicam per- » sonam; privavit autem vita ut privatam personam; » ac postea: « Ex eodem sic ergo argumentor quidquid potestatis ac » jurisdictionis permissum fuit Pontifici in veteri Testamento, hoc » etiam in novo permissum est. » :

Recte ille quidem, si concedamus id unde ista manant, deponi posse Reges. Neque enim Regi dignitate privato quidquam est reliquum, quo se a justo supplicio tueatur, si Regem suum, optimo jure constitutum, rebellis, factiosus et majestatis reus bello adoriatur, ac pro Rege se gerens scindat imperium; cum autem viderimus tot afferri causas cur Reges deponi possint, neque tantum hæresim aut apostasiam, sed etiam alia scelera; imo nullo scelere, solam necessitatem ecclesiasticam. Quæ quidem si fateamur Pontificibus dari, satis intelligimus quam vario in discrimine, non modo Regum auctoritas sed etiam vita versetur. Et eam quidem doctrinam horruerunt omnes, Sedesque apostolica imprimis detestata est, ac Becani librum Paulus V, eodem anno 1612, sub pœna anathematis prohibuit; « quod nonnulla falsa, » temeraria, et scandalosa seditiosa respective in eo reperta » essent. »

Hoc decreto nostri, Nuntiis apostolicis id postulanti- bus, a Rege prohibiti sunt, ne parricidiale doctrinam suis notis configerent, quod jam a summo Pontifice improbata, proscripta, et damnata esset. Cum vero impiam omnibusque diris devovendam sententiam detestati sint Romani Pontifices, oramus et supplicamus, ut indirectam potestatem ex qua hæc infanda profluunt, rejiciant, velsaltem a nobis rejici sinant.

CAP. IV. Sententia Gallorum; ex *Censura Sanctarelli*, quæ integra refertur.

Jam ut ostendamus de tota ea doctrina, quæ sententia Gallorum sit, non pigebit exscribere latam a Facultate nostra Censuram, in librum ANTONII SANCTARELLI, 4 aprilis 1626. Sic autem habet.

\* Defendit eo libro Bellarminum Martinus Becanus Jesuita, adversus Jacobum I, Angliæ Regem, qui, edito opusculo cum hac inscriptione: *Tortura Torti*, conatus erat ea refellere quæ Bellarminus, sub *Torti* Capellani sui nomine, nuper scripserat, contra apologiam illius juramenti fidelitatis, quo Angli catholici adigebantur (*Edit. Paris.*)

<sup>1</sup> Vid. Bec. cont. Angl.



## CENSURA SANCTARELLI.

« Si quis in nos fines seculorum devenisse, ut loquitur Gentium.  
 » Apostolus <sup>1</sup>, forte dubitet, postrema hæc tempora tantisper  
 » expendat, eaque cum prioribus componat. Is facile deprehendet  
 » humani generis hostem, in utraque politia et ecclesiastica et  
 » civili, nihil intentatum reliquisse, quominus utramque non tam  
 » labefactare, quam omnino pessumdare videretur. Ecclesiam  
 » Christi sponsam, qua stylo qua ferro conficere conati sunt im-  
 » pii illi, qui *posuerunt in cælum os suum* <sup>2</sup>; politiam illam civilem  
 » alia via aggressi dementati homines. Cum enim potestatem se-  
 » culi non sine causa gladium portare viderent <sup>3</sup>, libris nefandis,  
 » quasi per clanculares insidias, e medio tollendam existimarunt.  
 » Hos sanctus Judas epistola canonica, non alia nota nobis dignos-  
 » cendos proponit, quam quia *dominationem contemnant et ma-  
 » jestatem blasphemant* <sup>4</sup>. Atque utinam de solo contemptu et ma-  
 » ledica oratione ageretur! Quin male feriat scriptores id genus,  
 » potestatis cujusdam in Ecclesia temporalis prætextu, Reges  
 » arbitrio et nutu ecclesiastico, levissimis etiam de causis ac plane  
 » ridiculis, de solio deturbandos, aliosque vel annuos, vel etiam  
 » diarios, si ita libuerit, substituendos contendunt. Quod cum in  
 » universæ civilis politiæ ac potissimum Gallicæ monarchiæ,  
 » sub christianissimo, clementissimo et justissimo, Rege nostro  
 » Ludovico XIII, perniciem eversionemque meditatum confectum-  
 » que videret Facultas theologica Parisiensis, ut majorum vestigiis  
 » inhærendo, suum erga pientissimum Regem nostrum, istudque  
 » præsertim christianissimum regnum, animum studiumque decla-  
 » raret, bonorumque omnium votis satisfaceret, præ cæteris  
 » nuperum librum *Antonii Sanctarelli Jesuitæ, de hæresi, schis-  
 » mate, apostasia, etc.*, a quibusdam selectis Doctoribus exa-  
 » minandum censuit, in congregatione generali extraordinaria,  
 » decima sexta Martii immediate præcedentis habita. Sed quoniam  
 » multa in eo pertractantur, quæ ad rem de qua potissimum agi-  
 » tur, minime spectarent, duo duntaxat capita xxx et xxxi  
 » Tractatus *de hæresi* excutienda selegit.

» Itaque anno Domini 1626, die prima Aprilis, post Missam  
 » de sancto Spiritu, habitis solemnibus more usitatis comitiis in aula  
 » collegii Sorbonæ, audita est relatio Magistrorum ab eadem Fa-  
 » cultate selectorum, » exposuerunt in duobus illis capitibus istas

<sup>1</sup> I. Cor. x. — <sup>2</sup> Ps. LXXII. 9. — <sup>3</sup> Rom. XIII. 4. — <sup>4</sup> Jud. 9. 8.

- » propositiones contineri : *Summum Pontificem posse pœnis temporalibus punire Reges et Principes, eosque deponere et suis regnis privare ob crimen hæresis, eorumque subditos ab illorum obedientia liberare, eamque semper in Ecclesia fuisse consuetudinem ; et propter alias causas, ut, pro delictis : si expedit : si Principes sint negligentes : propter insufficientiam et inutilitatem suarum personarum. Item, Pontificem jus et postestatem in spiritualia simul et omnia temporalia, et in eo esse de jure divino utramque potestatem, spiritualem et temporalem : credendum esse Ecclesiæ summoque ejus pastori concessam esse facultatem puniendi pœnis temporalibus principes transgressores legum divinarum et humanarum, presertim si crimen fuerit hæresis.*
- » *Dixerunt etiam eundem Sanctarellum asserere, Apostolos fuisse subjectos Principibus secularibus de facto, non de jure ; quin etiam statim atque constituta est pontificia majestas, cœpisse omnes Principes esse illi subjectos. Denique retulerunt eum explicare verba Christi : QUODCUMQUE LIGAVERIS SUPER TERRAM, etc., non tantum de potestate spirituali, sed etiam de temporali : ipsumque sancto Paulo imponere, verba illius, detracta negatione, immutando, et multis auctoribus ab ipso citatis. Alia etiam multa similia retulerunt, quæ sibi videbantur gravi Facultatis animadversione et censura dignissima. Re itaque in deliberationem a Decano adducta, auditis omnium et singulorum Magistrorum maturis deliberationibus, Facultas improbavit et damnavit doctrinam his propositionibus et horum capitum corollariis contentam, tanquam novam, falsam, erroneam, Verbo Dei contrariam, pontificiæ dignitati odium conciliantem, schismati occasionem præbentem, supremæ Regum auctoritati a Deo solo dependenti derogantem, Principum infidelium et hæreticorum conversionem impediens, pacis publicæ perturbativam, regnorum statuum rerumque publicarum eversivam, subditos obedientia et subjectione avocantem, et ad factiones, rebelliones, seditiones et Principum parricidia excitantem. Datum in Sorbona, die 4. Aprilis 1626. »*

CAP. V. *Quædam in Sanctarelli doctrinam, atque in censuram notæ : articuli Facultatis toto regno vulgati : Censura Malagulæ.*

Hic tria considerari volumus: primum : Sanctarelli, de indirecta potestate in Regum depositione sententiam, ea omnia continere, quæ nos ab hujus sententiæ defensoribus doceri supra retulimus : tum diserte reprobari eam sententiam, non modo *tanquam novam, falsam, erroneam, Verbo Dei contrariam, sed*

etiam tanquam ad factiones, rebelliones, seditiones, ac Principum parricidia excitantem, quod verum esse claruit: denique per eam censuram a sacra Facultate consultum, non modo *paci publicæ*, ac Regum majestati, verum etiam *pontificiæ dignitati*, cum et illi *odia conciliare* dicitur hæc sententia, et *schismati occasionem* præbere.

Suis decretis hæsit sacra Facultas, dum articulos subsequentes per dominum Harduinum de Perefice Sorbonæ Provisorem, atque Archiepiscopum Parisiensem designatum, ad Ludovicum Magnum deferendos conscripsit his verbis: primum: « Non esse » doctrinam Facultatis, quod summus Pontifex aliquam in tempore » ralia Regis Christianissimi auctoritatem habeat, imo Faculta- » tem semper obstitisse iis qui indirectam tantummodo esse illam » auctoritatem voluerunt. » Secundum: « Esse doctrinam Facul- » tatis ejusdem, quod Rex Christianissimus nullum omnino agnos- » cit nec habet in temporalibus superiorem præter Deum, eam » suam esse antiquam doctrinam, a qua nunquam recessura » est. » Tertium: « Doctrinam Facultatis esse quod subditi fidem » et obedientiam Regi Christianissimo ita debent, ut ab iis nullo » prætextu dispensari possint. »

Quos articulos tota Gallia promulgatos magno consensu ubique fuisse receptos vidimus<sup>1</sup>; ut dubium non sit quin hæc sententia, non jam Facultatis sit, sed totius Ecclesiæ Gallicanæ.

Quare digni laude sunt Gallicani Patres, qui communem Ecclesiæ Gallicanæ sententiam sua Declaratione firmarunt.

Et quidem in ea Declaratione ab omni censura temperare placuit. Interim quod verba ipsa præ se ferunt, cum censura Sanctarelli summa conveniunt, verbis licet mitioribus; episcopali auctoritate ac moderatione dignum esse arbitrati, nulla cujusquam offensione, *veritatis depositum custodire*.

Postea cum quidam Malagula Dominicanus Italus, sacræ Facultatis Baccalaureus, contra matris suæ solemnem juramento suscepta decreta, pontificiam in temporalia potestatem fraudulenter affirmasset, vir temerarius Facultate pulsus est, confixaque propositio iisdem notis quibus inustus fuerat Sanctarellus; ac ne quis in similem errorem impingeret, Sanctarelli, magna totius ordinis consensione, repetita ac promulgata censura fuit, ex quibus satis demonstratur Gallorum sententia. Plura et antiquiora suo loco referemus.

<sup>1</sup> In append. lib. III, cap. XL.

CAP. VI. Hujus sententiæ novitas in Sanctarellò notata a sacra Facultate :  
Scripturæ silentium : auctoris anonymi qui scripsit de *Libertatibus* in  
Scripturæ locos glossæ.

Qui Sanctarelli censuram accurate legerint, facile observarunt primam notam ejus inustam doctrinæ, ac cæterarum omnium veluti caput, ac fontem fuisse, quod ea doctrina *nova* esset : atque hinc statim sequi quod secundo loco est positum, *falsam* eam esse : quod in Ecclesia catholica semper antiqua sit veritas, prævaleatque illud a Vincentio Lirinensi, et ab omnibus orthodoxis celebratum : *quod ubique quod semper* <sup>1</sup>. Nunc de ea novitate aliquid deliberare animus est.

Ac primum quidem viri theologi mirabuntur hujus potestatis, qua regna mutantur, neque tantum Reges, sed etiam familiæ regiæ, aliæ exturbentur aliæ erigantur, unde consequatur rerum humanarum tanta conversio, hujus, inquam, potestatis ( cum eam adversarii ordinariam in Ecclesia, ipsiusque ecclesiasticæ potestatis necessariam appendicem, esse velint ) nullam tamen in Scriptura vel minimam fieri mentionem ; neque tantum de deponendis Regibus, verum etiam de adimendis cuique, etiam infimo, bonis temporalibus, nihil usquam a Christo, nihil ab Apostolis fuisse proditum : imo vero de Regibus id unum esse præceptum, ut iis etiam impiis, veræque religioni adversantibus, ipsa tamen religione, et conscientia ducti Christiani, omnes veram et sinceram obedientiam exhiberent.

Nam quod Bellarminus alique passim inculcant, tametsi Christus et Apostoli de potestate indirecta nihil tradiderint, tamen eam consequi ex spirituali clavium potestate quam explicuerant : id quidem suo, si Deus dederit, excutiemus loco. Interim satis admirari non possumus, hujus consecutionis, quæ tanta sit, tantisque difficultatibus obnoxia, tam altum ubique esse silentium, neque usquam commonitos esse, aut pastores Ecclesiarum, quid in temporalibus, quid in ipso Reges possint, aut etiam Reges cæterosque fideles, quid pastoribus in ea re debeant.

Quod autem commemorant Principes christianos Ecclesiæ subditos per baptismum, in Ecclesiæ potestate ita esse debere, ut ad ejus imperia etiam imperare cessent, si id e re esse ipsa Ecclesia judicet ; iterum admiramur arcanum illud baptismi, tot ejus ministeriis ac dotibus revelatis, nulla Scripturæ parte fuisse proditum. Ibi sane docemur baptizari nos subjicique Ecclesiæ, ut regnum cælorum conse-

<sup>1</sup> Vinc. Lir. Comm. I. capit. III; tom. VII Eibl. SS. Pat. p. 250.

quamur, non ut terrena imperia moderemur; quare baptizari, vel non baptizari, ad imperia quidem terrena nihil attinet.

At enim cœlorum regno terrena imperia servire oportet; certe: tet ita quidem oportet, ut qui cœlesti regno Reges non serviant ab eo regno exclusi, sempiternis suppliciis addicantur: id Scriptura clare et sæpe. Quod autem propterea per sacerdotale imperium terreno mulcentur imperio; ne semel quidem innuit.

Auctor anonymus qui de *Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ* scripsit, miram glossam edidit in illa Christi verba <sup>1</sup>: *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra: euntes ergo docete omnes gentes* <sup>2</sup>, etc. Et ille quidem docet, ubi Christus ait: *Regnum meum non est de hoc mundo* <sup>3</sup>, ad Pilati mentem locutum esse, ne Pilatus Christum bella gesturum, aut Regum vulgarium more imperaturum crederet: tum hæc subdit anonymus: « At vero » cum Apostolis officium imponeret docendi et baptizandi, ne » dubitarent collatam cum officio plenam auctoritatem quæcum- » que ad spirituale regimen necessaria essent præstandi, non » solum in cœlo, sed et in terra datam sibi omnem sine excep- » tione potestatem asseruit. Ex primis enim verbis, *Data est mihi* » *omnis potestas in cœlo et in terra*, quasi concludendo infert, » *Euntes ergo*, etc. quia potestas ecclesiastica, directe, ac præ- » cipue circa spiritualia versatur; circa temporalia autem non » nisi quatenus spiritualia requirunt. » Hæc a Christo prætermissa, ac nullibi expressa, ejus verbis assuunt. Et Christus quidem asserit omnimodam sibi in cœlo et in terra concessam potestatem; tum discrete explicat, quam partem potestatis ejus assignet Apostolis, nempe ut doceant, doctrinæque consecratiæ alibi expressa præstent; quibus quidem verbis Apostoli intelligant quam ipsi, ab eo qui omnia possit, habeant potestatem. At anonymus eo inflectit, ut et ipsi quoque cum Christo possint omnia etiam in temporalibus: tanquam cum, cui Rex dixerit: Ego tibi suprema, qua in omnibus civilibus rebus polleo, potestate impero, ut exercitus ducas, aut inter cives judices, omnis posse oporteat, quæcumque Rex possit, non autem debeat se restringere ad ea quæ Rex imperaverit.

Ejusdem generis est: quod in hæc Christi Apostolique verba: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari* <sup>4</sup> et *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit* <sup>5</sup>: id commentum assuit, ut auctore Pontifice, tyrannidi se subtrahere possint, nisi aliunde mala graviora

<sup>1</sup> De Libert. Eccl. Gall. lib. iv, cap. iii, n. 2. — <sup>2</sup> Matth. xxviii. 18, 19. — <sup>3</sup> Joan. xviii. 36. — <sup>4</sup> Matt. xxi. 21. — <sup>5</sup> Rom. xiii. 1.



*timeantur*<sup>1</sup>: tanquam hæc dicta sint, non ut omnimode respublica tuta sit, sed ut rebellandi tuta capetur occasio. Quæ quam aliena sint ab Evangelii spiritu omittimus: cur a Christo et Apostolis tanto studio prætermissa sint, quærimus.

Jam quod ad illam potestatem Principes deponentem, ab excommunicandi potestate suspendunt, neque ipsi in eos sibi constant; utque hæc, et alia suo loco memoranda omittamus, iterum atque iterum quærimus, cur tandem existiment talem excommunicationis effectum tanto studio in Scriptura prætermissum fuisse; quod quidem eo diligentius vulgari oportebat, quo erat ab omni rerum humanarum usu remotius.

**CAP. VII.** Primus Regum deponendorum auctor Gregorius VII, undecimo exeunte seculo: orbis universus ea novitate commotus: explicat imobiter, quo sensu negarent, excommunicari posse Reges.

At enim quod Scriptura silentio prætermisit de potestate indirecta annexa clavibus, forte traditio explicavit. Ne id quidem: imo undecim fere seculis, cum tot Reges nefarii, infideles, hæretici, apostatæ, persecutores fuerint, de iis amovendis, aut de excutiendo imperii jugo, nec cogitatum unquam fuit; ac nequidem de laicis quibusvis, per ecclesiasticam potestatem ulla rei suæ parte mulctandis.

Primus omnium quotquot exlitterunt Gregorius VII, exeunte, undecimo seculo, anno scilicet ab *Incarnatione Domini* 1076 (quæ nota temporis Concilio III Romano præfixa est) in eo Concilio de Henrico IV, Teutonum et Italiæ Rege, ita pronuntiavit, « ex ipsa, ( ut » quidem præferebat ) ligandi ac solvendi potestate a Deo tradita, » ego regnum contradico, absolvo subditos ne ut Regi serviant in » terdico<sup>2</sup>. » Cujus quidem formulæ nullum anteactis tot seculis exemplum proferunt.

Imo cum passim legantur veteres, aut divina judicia, aut ecclesiasticas pœnas etiam Regibus intentasse, is primus omnium hæc addebat, Legatis quidem suis: « Vos ei, si oportet, nostra » vice resistite, et totius regni gubernacula contradicendo, tam » illum quam omnes sibi consentientes, a participatione corporis » et sanguinis Christi separate<sup>3</sup>. » Aliis etiam: « Aut Rex \* ipse » repudiato turpi simoniacæ hæresis mercimonio, idoneas personas, » ad sacrum regimen promoveri permittet, aut Franci pro certo,

<sup>1</sup> Anon. ib. n. 6. — <sup>2</sup> Conc. Roman. III. tom. x concil. col 356. —

<sup>3</sup> Greg. VII. lib. IV. epist. XXIII et XXIV.

\* Philippus I.

» nisi fidem christianam abjicere maluerint, .... generalis anathematis mucrone percussi, illi ulterius obtemperare recusant bunt<sup>1</sup>. » Atque iterum aliis de causis ad Episcopos scribens: « Quod si nec hujusmodi distractione voluerit respicere, nulli clam, aut dubium esse volumus, quin modis omnibus regnum Franciæ de ejus occupatione, adjuvante Deo, tentemus eripere<sup>2</sup>. » Ostendant vel unum antea Romanum Pontificem ab obsequio legitimi Principis cujuscumque Episcopos retrahentem, aut adversus regna legitima talia molientem. At in Galliæ regnum sua stabilitate valentius, minas adhibuit tantum: Germaniam nactus, civilibus dissidiis laborantem, ( pridem enim Saxones in Henricum rebellaverant, magnisque se animis ac viribus sustentabant ) aperte dixit: « Absolvo, interdico regnum, contra- » dico<sup>3</sup>. »

Itaque id contigit quod solet rebus novis atque inauditis; nempe ad rei novitatem obstupere omnes. Testis Otho Episcopus Frisingensis\*, duodecimi seculi auctor nobilis, doctrina, virtutibus ac genere clarus; ad hæc historicus candidissimus, et Gregorii VII laudator eximius; Sedi vero apostolicæ sic addictus, ut Romanos Pontifices, propemodum impeccabilis faceret. Is enim de Henrico deposito hæc scribit: « Cujus rei novitatem eo vehementius indignatione motum suscepit Imperium, quo nunquam ante » tempora hujusmodi sententiam in Principem Romanorum promulgatam novèrat<sup>4</sup>. »

Quin ipse etiam Otho, quantum ea novitate moveretur, his verbis testatur: « Lego et relego Romanorum Regum, et Imperatorum gesta, et nusquam invenio quemquam ante hunc, » (Henricum IV) a Romano Pontifice excommunicatum, vel regno » privatum<sup>5</sup>. »

Ac ne quis existimet eum et alios fuisse nimios et aperte falsos, qui etiam de excommunicandi potestate dubitarent, diligentissime observandum infigendumque memoriæ est, quam excommunicationem ab Imperatoribus Regibusque amovendum intelli-gerent. Ea quippe erat, quæ vinculum omne humanæ etiam ac civilis societatis incideret: « qua separentur Principes ac milites

\* Otho Episcopus Frisingensis, sancti Leodulphi Marchionis Austriæ, et Agnetis, filiae Henrici IV Imperatoris, filius, potentissimorumque Germaniæ Principum consanguineus, genere clarus est, pietate clarior, et mira morum urbanitate; atque, ut ea erant tempora, plurima doctrina. Vid. Oth. Fris. Chron. (*Edit. Paris.*)

<sup>1</sup> Greg. VII. lib. I. epist. XXV. — <sup>2</sup> Ibid. lib. II. ep. V. — <sup>3</sup> Conc. Roman. III. loc. cit. — <sup>4</sup> Oth. Fris. lib. VI, Hist. cap. XXXI, XXXV. — <sup>5</sup> Id. de gest. Frider. I, c. I, p. 407.

» ab Imperatoris sui consortio simul et obsequio <sup>1</sup>. » Sic enim diserte exponitur in apologia Henrici, quæ est apud Freherum <sup>2</sup>. Quo etiam sensu in Glossa ordinaria et apud sanctum Thomam legitur, « quod Princeps et multitudo non est excommunicanda <sup>3</sup>. » En igitur in quo quæstionem reponerent; Reges in spiritualibus clavium potestati subijci non negabant.

Ipse Otho Frisingensis memorat Philippum ad breve tempus a Romano Episcopo inter pœnitentes collocatum, et Theodosium a sancto Ambrosio, propter cruentam cædem, a liminibus Ecclesiæ sequestratum, ac de Theodosio scribit sic: « Hic est Theodosius, qui ab Ambrosio Ecclesiæ liminibus arcetur, quod ipse humiliter ferens, tamdiu a communione se abstinuit, donec lacrymis ac bonis operibus, pœnitentia peracta, a præfato Pontifice reconciliaretur <sup>4</sup>. » Quibus profecto docet, nisi respisceret, ac veniam impetraret, ab omni limine Ecclesiæ in perpetuum fuisse prohibendum.

Idem Otho de Lothario \* Rege juniore, Lotharii Imperatoris filio, in celebri negotio Thietbergæ et Waldradæ hæc habet: « Verum Lotharius post crebras admonitiones, post violatum sacramentum, a summo Pontifice communione privatur, ex qua causa tam ipsi quam toti regno oritur gravissimum discrimen <sup>5</sup>. »

Novitas ergo qua omnes, atque ipse etiam Frisingensis Otho perculsi sunt, in eo erat, quod excommunicationem eam Gregorius tulerit, quæ fœdere omni humanæ societatis abrupto ad regni privationem se extenderet. Ea est novitas ad quam orbis obstupuit, totoque elapso seculo, post tot scriptiones viri docti gravesque ea movebantur.

Quominus mirum est, ipso Gregorii et Henrici ævo cum peracta res est, ingentes tumultus motusque exitisse; tantaque omnino erat rei novitas, ut illi etiam, qui Gregorio VII erant addictissimi, ab ipso Pontifice hujus rei exemplum quærere cogerentur. Certe Herimannus Metensis Episcopus is erat, qui ut Baronii verbis utar, « præ cæteris ultra montes positis Episcopis, semper adversus schismaticos pro Sede apostolica stetit defensor acerrimus

\* Lotharius erat Lotharingæ Rex, qui dimissa uxore, duxit Waldradam. Hoc crimen seges fuit calamitatum earum, quibus, quandiu vixit, jactatus ille est. Varios Lotharii casus vide apud Mezeraï, et alios historicos. (*Edit. Paris.*)

<sup>1</sup> Oth. Fris. lib. vi Hist. cap. xxxv. — <sup>2</sup> Freh. pag. 163. — <sup>3</sup> Gloss. in illud Matt. Ne forte colligentes zizania. S. Thom. Sup. quæst. xxii. art. v. Sed contra. — <sup>4</sup> Oth. loc. cit. Ibid. lib. xv, c. xviii. — <sup>5</sup> Id. lib. vi, cap. ii, pag. 120.

» et imperterritus <sup>1</sup>. » Atque is tamen, anno 1076, statim atque protatum est Gregorii VII decretum, rei novitate turbatus ab ipso Gregorio quærebat, quid illis respondendum esset, qui dicerent » auctoritatem apostolicæ Sedis non potuisse Regem Henricum » excommunicare, nec quemquam a sacramento fidelitatis ejus » absolvere : « excommunicare, ea quidem excommunicatione, quæ vinculum omne civilis etiam societatis abrumperet ; quo sensu quæstionem institutam fuisse vidimus. Hujus ergo rei exempla et documenta a Gregorio VII quærebantur.

Is, postquam ad illam quæstionem respondit amplissimis atque accuratissimis litteris <sup>2</sup>, non tamen Herimanni animus conquievit ; sed rursus anno 1081, quinque post annos scilicet, ab eodem Gregorio de integro cœpit quærere de Regum depositione quid respondendum esset : adeo res nova et ambigua videbatur.

Huic consultationi respondet Gregorius longe adhuc copiosius, quam ante fecerat <sup>3</sup>. Quam autem Herimannus hæc anxie quæreretur ejusdem testantur datæ eadem de re ad sanctum Gebhardum Juvanensem, seu Salisburgensem Episcopum litteræ. Habemus autem sancti Gebhardi ad eas Herimanni litteras responsum, quod sic incipit <sup>4</sup> : « Mandavit jam secundo charitas tua mihi, » meisque in persecutione sociis, indicare tuæ paternitati, quid in » hac Ecclesiæ dissensione tenendum sentiendumque censeamus. » Quantis ergo difficultatibus, ea in re, laboraret ostendit, qui beatum Gebhardum ejusque socios, iterum atque iterum, ipsumque Gregorium, imo jam accepto amplissimo responso, secundo consulit.

CAP. VIII. Quæ Gregorius VII hujus rei exempla et documenta protulit, rei novitatem probant.

Jam operæ pretium erit inspicere propius, quæ Gregorius VII, ab Herimanno Metensi interrogatus, exempla, quæ scripturæ ac Patrum documenta protulerit ; ita enim facile intelligemus quæ Scripturæ auctoritate, quæ Patrum traditione nitatur.

Exempla omnino quatuor ex omni antiquitate protulit : primum quod Theodosius Magnus a sancto Ambrosio : alterum, quod Arcadius, pulso sancto Joanne Chrysostomo, a sancto Innocentio Papa fuit excommunicatus ; qua de re infra videbimus. Interim hæc exempla duo ad excommunicationem quidem, non ad depositionem valent. Satis enim constat, neque Theodosium Magnum,

<sup>1</sup> Bar. tom. XI, an. 1088, p. 558. — <sup>2</sup> Ep. Greg. VII, lib. IV, ep. II.

— <sup>3</sup> Ib. lib. VIII, epist. XXI. — <sup>4</sup> Gebh. ep. ad Herim. in lib. cui titulus. Vetera monum. cont. schis. Ingol. 1612.

neque Arcadium fuisse depositos; neque id quisquam cogitabat. Quare exempla hæc duo nihil proderant Gregorio Henricum deponenti, ut potius nocerent.

At duo alia protulit: primum exeuntis sexti seculi in Gregorii Magni epistola ad Senatorem: « Si quis, inquit <sup>1</sup>, Regum, Sacerdotum, Judicum, personarumque secularium, hanc constitutionis nostræ paginam (de privilegio xenodochii Augustodunensis) agnoscens, contra eam venire tentaverit, potestatis, honorisque sui dignitate careat: » alterum octavi seculi, de sancto Zacharia Papa Childericum deponente, ac substituente Pipinum. Sic e duobus exemplis, quæ Gregorius protulit unum tantum est, nempe Zachariæ, quod executionem sonet, alterum minas tantum continet, nullo unquam exemplo aut effectu consecuto.

Verum antequam ista duo, quæ tota causa nititur, suo loco diligentius exponantur, rogo bona fide, quem sana ac modesta mente præditum non pudeat, asserere, ob unius monasterii violata privilegia, juridico ordine deponi posse Regem, ac totam rempublicam conturbari? Quare, vel hæc falsa ac subdita esse constat quod multi contendunt, vel alio pertinere, quam quo referuntur.

Nempe aliud est minari, seu potius imprecari, ut a malo deterreas, quod illis temporibus etiam laici in excommunicationis formam, teste Baronio<sup>2</sup>, faciebant; aliud juridicam ferre sententiam, cujus rei exemplum a Gregorio VII quærebatur. Jam de Childerico, quem a Zachario vere esse depositum Gregorius VII memorat, ut nunc alia omittamus, ne ipsa quidem Glossa id patitur, quæ Gregorii VII verbis commemoratis, cap. *Alius*, ad verbum *deposuit*, hanc adhibet notam: « Dicitur deposuisse, » qui deponentibus consentit <sup>3</sup>. »

Atque hæc dicimus, non quod uno exemplo octavi seculi, insuper habitis, stare possit tanta res; sed ut demonstremus Gregorio VII omni studio quærenti, ne unum quidem exemplum ex antea actis temporibus suppetere potuisse.

Auctoritatem vero Scripturæ passim affert eam, ubi Paulus dicit: *Nescitis quia Angelos judicabimus? quanto magis secularia* <sup>4</sup>? Quæ quam ad rem pertineat suo loco exponemus; et nobis tacentibus nemo non videt, quam parum ad legitima judicia spectent, quæ de arbitris sponte eligendis Apostolus memorat.

<sup>1</sup> Greg. Mag. lib. XIII, indict. VI, ep. VIII; ad lib. XI, ep. X. — <sup>2</sup> Bar. tom. XI, p. 685. sub hoc titul. Execrationes apponi solitæ ab unoquoque. — <sup>3</sup> Caus. XV, q. VI, cap. III. Alius. — <sup>4</sup> Greg. VII lib. VIII, ep. XXI. I. Cor. VI. 3.



At Gregorius VII ex omni antiquitate locum profert <sup>1</sup> unum apocryphæ falsæque Scripturæ, de ordinatione Clementis\*. Quo ex loco Gregorius hæc verba describit : « Si quis amicus fuerit iis, » quibus ipse (Clemens scilicet) non loquitur, unus est et ipse ex » illis qui exterminare Ecclesiam Dei volunt. » Quem quidem locum, magno Petri prolatum nomine, si vera etiam auctoritate poleret, non tamen ad necessariam obedientiam, sed ad amicitias cum schismaticis dissolvendas pertinere, ipsa res loquitur; talisque omnino est is locus, ut jam eum allegare pudeat adversarios. Hoc uno testimonio, hac traditione Gregorii VII de deponendis Regibus doctrina nititur.

Profert etiam Julii I falsam epistolam ad Orientales Episcopos, de primatu Petri, deque ea potestate, qua cœlos aperit et claudit; quam profecto potestatem nemo negat. Quod autem infert : « Cui » ergo aperiendi claudendique cœli data potestas est, de terra ju- » dicare non licet ? » Item quod concludit sic : « Porro Exorcistæ » super dæmones a Deo imperium habent, quanto igitur magis » super eos qui dæmonibus subjecti et membra sunt dæmonum ? » Si ergo his tantum præeminent Exorcistæ, quanto magis Sacer- » dotes <sup>2</sup>. » Hæc, inquam, quis jam theologorum vel confutatione digna arbitretur ?

Hæc Gregorius his interrogatus ab Herimanno, protulit. Hæc eum impulerunt, ut Reges deponi a se posse confideret. Jam cogitent omnes, an non pudeat inter ecclesiastica dogmata recensere, quæ non aliis fulta præsidiis, primum in lucem prodierunt.

Est enim alia ratio qua Gregorius VII juramentum fidelitatis a Sede apostolica solvi posse confirmat : « Quod etiam, inquit <sup>3</sup>, ex frequenti auctoritate sæpe agit sancta Ecclesia, cum milites absolvit » a vinculo juramenti, quod factum est his Episcopis, qui apostolica auctoritate a pontificali gradu deponuntur. » Tanquam juramentum illud Episcopo, ut Episcopo factum, non statim abeat, sine dispensatione ulla, cum is Episcopus esse desiit.

Non aliis tamen fultus argumentis Gregorius VII in concilio Romano IV confidenter id dicit : « Sanctorum prædecessorum » nostrorum statuta tenentes, eos qui excommunicationis fidelitate » aut sacramento constricti sunt, apostolica auctoritate a sacramento absolvimus, et ne sibi fidelitatem observent, omnibus » modis prohibemus <sup>4</sup>. » Cum tamen prædecessorum suorum

\* Hanc epistol. ad S. Jacobum vid. ap. Cotel. p. 540.

<sup>1</sup> Greg. lib. viii, ep. xxi. — <sup>2</sup> Ibid. Vid. Epistol. Jul. I. ep. ii, ad Orientales. Tom. ii Conc. col. 484. — <sup>3</sup> Greg. loc. jam cit. — <sup>4</sup> Conc. Rom. IV. Tom. x Conc. col. 370.

aliorumque Sanctorum statuta nulla, auctoritatem nullam, nulla exempla protulerit, nisi Episcoporum qui depositi fuerint, ut supra vidimus, vanaque et apocrypha, et nulla collegerit, postquam his interrogatus, ea, quæ suæ causæ faverent operosissime conquistavit.

**CAP. IX. De Gregorii decretorum auctoritate in Ecclesia dubitatum, neque ipse sibi constitit.**

Quare mirum non est, si post visas lectasque Gregorii VII epistolæ, totoque emenso seculo, Otho Frisingensis hæsitabat adhuc, et exempla quærebat; cum ipse Gregorius nihil satis firmum aut idoneum protulisset. Extat apud Canisium <sup>1</sup> sancti Gebhardi Juvenensis vita, ejus ævo scripta, per eum virum qui Gregorium VII alterum Heliam appellat, cujus tamen hæc verba sunt: « Hoc » novum, sive rarum in Reges anathema, utrum ex venditione » episcopatum et abbatiarum, an ex alia infamia causas sumpserit, penes eorum conscios sit, et judices: nobis sententia patris timenda est, sive justa, sive injusta. » Hic profecto videmus de ipsa sententia, justane an injusta sit, quam trepide loquatur vir Gregorio VII addictissimus. Neque Gregorii epistolæ imbibitam animis novitatis opinionem exemerant, quam addita raritatis voce mollirent.

Multos hic prætermittimus æque hæsitantes, suo loco memorandos. Neque vero tantum cæteri dubitabant, sed ipse Gregorius, quantumcumque esset propositi tenax, hic ut in re inaudita et intentata hactenus <sup>2</sup>, satis sibi constare non potuit. Ecce enim anno 1076, in Concilio Romano Henricum simul a regno deposuit, et anathemate percussit; qua sententia animati perduelles, atque inde secutæ calamitates, effecerunt ut anno 1077, Rex Canossam profectus a Papa veniam peteret, tristi omnino ac lamentabili cultu ritumque. Quid autem hic gestum sit, exponit ipse Pontifex in secunda sententia adversus Henricum lata anno 1080 <sup>3</sup>. « Confusus » et humiliatus (post primam sententiam scilicet) ad me in Longobardiam veniens, absolutionem ab excommunicatione quæsivit; » quem ego videns humiliatum..... solam ei communionem reddidi; » non tamen in regno, a quo eum in Romana Synodo (tertia scilicet) deposueram, instauravi, nec fidelitatem omnium, quam sibi » juraverant, vel erant juraturi, a qua omnes absolvi, in eadem » Synodo, ut sibi servaretur, præcepi. » Sic teste Gregorio, anno 1077 Henricus communioni, non tamen regno redditus, mane-

<sup>1</sup> Canis. antiq. Lect. tom. VI, col. 1274. — <sup>2</sup> Sup. cap. VII. — <sup>3</sup> Conc. Rom. VI, sub. Gregor. VII. Tom. X Conc. col. 383.

bat depositus. Qua in re Gregorium non sibi constitisse duobus argumentis facile omnes intelligent.

Primum, quod ipse, quique eum sequebantur, eo nituntur maxime, quod excommunicatus, quocum nec licet colloqui, regnare non possit, ab omni vinculo humanæ societatis abstractus. Atqui Gregorius anno 1077 communionem Henrico reddiderat: ergo depositio excommunicatione nixa stare non potuit. Neque responderi potest, jam alium Regem fuisse substitutum, cui regnum adimi rite electo non posset: hoc enim rebus gestis non congruit, ut sequentia docebunt.

Secundum ergo argumentum ex rebus postea gestis exoritur; nam soluta semel excommunicatione, ac rebus confirmatis, Henricus communioni redditus, consueto more regiam potestatem exercuit. At Saxones, alique earundem partium cum eum anno 1076, ut quidem arbitrabantur, rite depositum, non aliud quam exregem appellarent, anno 1077 Rodolphum Suevum Regem elegerunt<sup>1</sup>.

Hic Gregorius mirum in modum æstare cœpit. Et Saxones quidem electum a se Rodolphum, Legato apostolico non modo præsentem, sed etiam approbante, asserunt<sup>2</sup>; Gregorius nullo suo consilio id factum etiam juramento firmavit<sup>3</sup>: nos jurato Pontifici de ipso credimus; de Legato, Saxonibus, rem uti publicam affirmantibus, fidem negare vix possumus.

Utrumque est, siquidem Pontifex procul omni dubio ea se potestate præditum sentiebat ut Henricum imperio exueret, illum pro deposito habere debuit, quoad imperium reldidisset, quoque magis nitebatur regnare depositus, eo magis necesse erat a Pontifice prohiberi.

Hoc fateamur necesse est a Gregorio VII, si ipse sibi constaret, reique bene gestæ sibi esset conscius, agi debuisse. Quid autem egerit sic scribit historicus: « Domnus apostolicus apostolici vigoris » oblitus, multum est a priore sententia mutatus. Nam qui prius » Henricum cum omnibus adjutoribus apostolica severitate excommunicaverat, eique regnandi potestatem potenter interdixerat, » et omnes qui ei fidelitatem jurassent absolverat, et electionem novi Regis consensu suo confirmaverat, nunc per litteras » mandavit ut consilio facto, Rex uterque audiat, et quem iustitia regnare permiserit, altero deposito, tutus in regno confirmetur<sup>4</sup>. » Exemplum litterarum Gregorii subdit, in quibus Henricus et Rodolphus æque Reges appellantur, sedetque Pontifex medius, qui inter utrumque quis potiori titulo regnet, ipsis peten-

<sup>1</sup> Hist. Saxon. bell. ad ann. 1077. Freh. pag. 134. — <sup>2</sup> Ibid. ad an. 1077, 1078. — <sup>3</sup> Conc. Rom. VII, tom. x, col. 384. — <sup>4</sup> Hist. Saxon. ad an. 1078. Freh. p. 138.

tibus æquo jure disceptet. « Desideramus enim, inquit <sup>1</sup>, cum consilio clericorum et laicorum ejusdem regni causam inter eos, Deo favente, discutere, et cujus parti magis ad regni gubernacula » justitia faveat demonstrare. »

Eadem iterat sæpe, atque etiam in Concilio IV Romano anno 1078, et variis epistolis <sup>2</sup>. At si Henricus, quem deposuerat, neque restituerat, vere certeque erat depositus, non erat inquirendum, an meliori jure regnaret; qui jure omni privatus, vi regnum retineret; sed Gregorius tanta re attonitus, ejusque novitate vel ipse turbatus, neque minus eventus quam sui dubius, nihil certi consilii sequebatur. Quæ profecto sufficiunt, ut videamus Gregorium VII, Regum depositorem confidentissimum licet, in tanta re decernenda præcipitem, in exequenda trepidum et cunctabundum, ad extremum illud atque intentatum hactenus, impetu potius quam certa ratione atque consilio descendisse; neque teneri nos ad id decretum tuendum, de quo ipse decreti auctor ambigeret.

CAP. X. Gregorius VII nimia et nova sectatur: initia regiae potestatis superbiae ac diabolo assignat, repugnante Scriptura; neque tantum Patrum, sed totius humani generis traditione.

Mihi verò hæc omnia animo revolventi, id unum occurrit nempe Gregorium VII, fervido ingenio præditum, cum tam malos Principes, quos ea ætas tulerat, ægre pateretur; neque ecclesiasticis pœnis jam satis commoveri cerneret terrenis rebus addictos, eo devenisse, ut aliis pœnis exterrefaceret, atque adeo de imperio ipsis adimendo cogitasse, omnia nova et insolita Sedi apostolicæ vindicare nil quidquam metuentem.

Hinc illa extiterunt magnifica in speciem, sed ipsa re vana, certe hactenus inaudita, quæ in Concilio Romano protulit. Postquam enim regnum iterato decreto sublatum ab Henrico, in Rodolphum Suevum vice Apostolorum transtulit, hæc deinde depromit, ad ipsos Apostolos sermone converso <sup>3</sup>: « Agite, nunc, quæso, » Patres et Principes sanctissimi, ut omnis mundus intelligat, et » cognoscat, quia si potestis in cœlo ligare et solvere, potestis in terra » imperia, regna, principatus, ducatus, marchias, comitatus et » omnium hominum possessiones tollere unicuique et concedere. » Vos enim patriarchatus, primatus, archiepiscopatus, episcopatus » frequenter tulistis pravis et indignis, et religiosis viris dedistis. » Addiscant nunc Reges et omnes seculi Principes, quanti vos estis, » quid potestis, et timeant parvipendere jussionem Ecclesiæ ves-

<sup>1</sup> Greg. VII lib. iv, ep. xxiii, xxiv. — <sup>2</sup> Id. lib. v, ep. xv; lib. vi, cp. i, etc. — <sup>3</sup> Conc. Roman. VII; tom. x Concil. col. 384.

» træ.» Sic Petri et Pauli nomine terrena omnia, longo ordine recensita, ad sua et Ecclesiæ suæ imperia revocabat; notus enim stylus antiquissimus, et Gregorio VII utique frequentatus, Pontificum Romanorum tribuentium Petro et Paulo quod eorum successores sive vicarii, ut tunc fere loquebantur, eorum auctoritate ac vice agerent. Et quidem eo jure et canonico ordine Petrus et Paulus pridem ecclesiasticas dignitates auferebant et dabant; sed hæc vetera et obsoleta erant. Novum aliquid per terre faciendis Regibus ac populis ille cogitabat, atque humana omnia suo subdebat imperio.

At non ille, quem suo loco laudabimus, Gregorius II ordine, pietate, doctrina, fortitudine, nulli non comparandus; non, inquam, ita ille loquebatur, qui aperte scribit ad Leonem Isaurum: « Pontifex potestatem non habet regias dignitates deferendi<sup>1</sup>, » quas nunc alter Gregorius propriis nominibus appellatas dare et adimere aggreditur.

Neque vero hæc dicentes, Gregorii VII pietati obloquimur: imo ejus commendatam Martyrologio Romano laudamus memoriam, et bono animo egisse omnia, quibusvis petentibus haud inviti largiemur. Neque, quod passim objiciunt, schismaticorum sectamur calumnias; sed quæ ipse scripserit, simplici animo referimus. Neque his obliterari volumus, quæ pro ecclesiastica disciplina magna ac præclara gessit, ac ne miracula quidem, quæ a quibusdam auctoribus ipsi tribuuntur. Sed in sanctis viris non omnia imitanda. Docti, legibus non exemplis regi nos petimus, neque coarctari ad ea, quæ Romanæ Ecclesiæ nunquam adoptavit fides.

Omnino Gregorium admiramur magno et erecto animo insurgentem in Reges simoniacos et scelerum defensores; sed interim dolemus eum, incitato semel animo, ad extrema et nimia devenisse. Spiritualem potestatem longo intervallo temporali anteponit, et hoc ex majorum scitis; istud vero non ex Patrum sententia, quod addit: « Sed forte putant quod regia dignitas episcopalem præcellat. Ex eorum principiis colligere possunt, quantum a se utraque differunt: illam quidem superbia humana reperit, hanc divina pietas instituit<sup>2</sup>: » et alibi explicatius: « Itane dignitas a secularibus inventa, non subjiçietur ei dignitati, quam omnipotentis Dei providentia ad honorem suum invenit?... Quis nesciat Reges et Duces ab iis habuisse principium qui Deum ignorantes, superbia, rapinis, perfidia, homicidiis, postremo universis pene sceleribus mundi princeps, diabolo videlicet, agitante, super pares licet homines dominari, cæca cupiditate et intolerabili præsumptione

<sup>1</sup> Greg. II ep. II. tom. VII. Concil. col. 7. — <sup>2</sup> Greg. VII lib. IV, ep. II.



» affectaverunt <sup>1</sup> ? » Nullus Pontificum, Christianorum nullus hactenus dixerat aut cogitaverat, *diabolo mundi principe agitante*, legitima imperia inter homines fuisse constituta, cum pacis hostis diabolus leges et ordinem, omnesque adeo legitimas potestates adverteretur, quod est a beato Irenæo præclare explicatum, his verbis <sup>2</sup> : » Ad utilitatem gentilium terrenum regnum positum est a » Deo, sed non a diabolo, qui nunquam omnino quietus est; imo » qui nec ipsas gentes vult in tranquillo agere; ut timentes regnum hominum, non se alterutrum homines vice piscium » consumant, sed per legum positiones repercutiant multiplicem » gentilium injustitiam; et secundum hoc Dei sunt ministri, qui » tributa exigunt a nobis, in hoc ipsum servientes. Et, quæ sunt » potestates, a Deo ordinatæ sunt. »

Ad magnam ergo contumeliam pertinet sublimium potestatum, asserere ipsas, *agitante diabolo, cæca introductas cupiditate et intolerabili præsumptione dominandi super pares*. Tantum enim humanæ societatis bonum, quo homines hominibus legitimo præsumunt ordine, non superbia, sed recta ratio; non diabolus, sed Deus inducit. Neque vero dici ullo modo potest, nisi per summam rerum antiquarum imperitiam, legitima imperia per ambitionem ac superbiam hominum incœpisse. Præclare enim Justinus historicus rerum humanarum aggressus historiam, sic orditur <sup>3</sup> : « Principio » rerum, gentium, nationumque omnium imperium penes Reges » erat, quos ad fastigium hujus majestatis non ambitio popularis, » sed spectata inter bonos moderatio provehebat. Populus nullis » legibus tenebatur : arbitria Principum pro legibus erant; fines » imperii tueri magis quam proferre mos erat; intra suam cuique » patriam regna finiebantur. Primus omnium Ninus Rex Assyriorum veterem, et quasi avitum gentibus morem, nova imperii » cupiditate mutavit, etc. » Quæ initia et omnium gentium historiæ produnt, et ipsa Scriptura demonstrat. Primus enim Nemrod nominatur <sup>4</sup>, qui vicinas civitates, utique jam per legitima imperia constitutas, invaserit; pessimo quidem exemplo, sed quod non statim omnia humana pervaderet. Permansit enim diutissime apud multas gentes mos probus et antiquus, Deo ac natura duce, constitutus. Quod humanæ societatis tam excellens bonum, si diabolus, omnis operis divini interpolator postea occupavit, haud propterea malum, quo optima instituta corrupta sunt, prius bono fuerit; cum præsertim regii ac supremi imperii, in ipsa patria potestate, forma præcesserit primos inter homines, quorum

<sup>1</sup> Greg. VII lib. viii, ep. xxi. — <sup>2</sup> Iren. cont. hæ. lib. v, cap. xxiv. p. 321. — <sup>3</sup> Just. Hist. lib. i. — <sup>4</sup> Gen. x. 9, 10.

familiæ per longissimam parentum vitam, in quædam veluti modica ac modesta regna succrescerent. Grave igitur illud, quod Gregorius VII, dum in superbos Reges inflammatur, progressus extra metas protulit: nec ipsi dignitati a Deo ordinatæ, aut apostolicæ doctrinæ satis consulebat, qua semper apud omnes constitit, *sublimiores potestates a Deo esse*; et quidem a Deo propitio; quippe quæ mala opera dato gladio coerceant, ac publicæ paci, Deo ita providente ac iubente, inserviant <sup>1</sup>. Sed hæc suo loco luculentius declarabimus.

CAP. XI. Aliæ Gregorius VII novitates: novum excommunicationis genus, quo victoriam ab Henrici IV exercitu arcet: nova doctrina de omnium Pontificum Romanorum sanctitate.

Scitum illud Chrysostomi: « Novitas novitatem parit <sup>2</sup>. » Gregorius VII novæ depositionis sententiæ novum excommunicationis addebat genus; hoc scilicet: « Quicumque temerario ausu hujus » nostræ constitutionis violator extiterit, vinculo eum anathematis obligamus, et non solum in spiritu, verum etiam in corpore, » et omni prosperitate hujus vitæ, apostolica potestate innodamus, » et victoriam ejus in armis auferimus <sup>3</sup>. » Quo decreto facto, hæc scribebat: « In prædicta Synodo jam omnes excommunicationis et anathematis vinculo innodati, et ut nullam victoriam » possint obtinere, potestate sancti Petri sunt alligati <sup>4</sup>. » Qua formula delectatus, iterum sic decernit\*: « Illi cujus culpa vel » superbia pax ista remanserit, gratiam sancti Petri auferimus, » eumque sicut membrum diaboli, et desolatorem christianæ » religionis, cum omnibus fautoribus suis festinabimus a comunione christianæ societatis abscindere; ita ut nullam dein- » cept victoriam in bello, nullam prosperitatem habere possit in » seculo <sup>5</sup>. »

Eo sensu, anno 1080, adversus Henricum nominatim hæc statuit, ad Petrum et Paulum sermone converso: « Iterum regnum » Teutonicorum, et Italiæ, ex parte omnipotentis Dei et vestra » interdicens ei, omnem potestatem et dignitatem regiam ei tollo, » et ut nullus christianorum ei sicut Regi obediat, interdico, etc... » Ipse autem Henricus cum suis fautoribus in omni belli congressione, nullas vires, nullamque in vita sua victoriam obtineat <sup>6</sup>. »

\* Nempe in epistola ad Berengarium Gerundensem Episcopum, in qua ei mandatum dat, ut, obortas inter duos Comitis Raimundi filios discordias, curet sedare. (*Edit. Paris.*)

<sup>1</sup> Rom. XIII. I. I. Tim. II. 2. I. Pet. II. 13. — <sup>2</sup> S. Chrys. Hom. V in II. ad Tim. cap. II; tom. XI, p. 687. — <sup>3</sup> Conc. Roman. IV. tom. X, col. 370.

— <sup>4</sup> Lib. VI, cp. I. — <sup>5</sup> Ibid. ep. XVI. — <sup>6</sup> Conc. Roman. VII, tom. X, col. 384.

Sic ab adversantibus omnem prosperitatem potestate apostolica propellabat; sic victoriæ imperabat. At Deo non erat placitum hæc in manu sua posita, ad formulam revocari. Quare eodem anno, et Henrico victoriam concessit, et Rodolphum, cui Gregorius Petri et Pauli vice imperium donaverat, in prælio cædi voluit; et postea Gregorium fugari Roma permisit, et Salerni obire victum; suo quoque tempore ulturus Henricum, falso et apostatico Pontifice constituto Guiberto Ravennensi, auctorem infandi schismatis, et potestatis vere ecclesiasticæ contemptorem.

Ad ejus victoriam pertinent hæc Sigeberti verba <sup>1</sup>: « Ille-  
» brandus Papa, quasi divinitus revelatum sibi prædixit, hoc anno  
» falsum Regem esse moriturum, et verum quidem prædixit, sed  
» fefellit eum de falso Rege conjectura, secundum suum velle,  
» super Henrico Rege interpretata. Rex enim Henricus Saxonibus  
» gravi prælio congreditur, et in congressu, falsus Rex Rodolphus  
» cum multis Saxonie Principibus extinguitur. » Quæ Sigeberti narratio a Gregorii dictis decretisque non abhorret.

Exemplo Gregorii VII, Alexander III, Friderico I deposito et excommunicato, « inhibuit auctoritate Dei, ne vires ullas amodo  
» in bellicis congressionibus habeat, aut de christiano aliquo  
» victoriam consequatur, aut alicubi quiete et pace gaudeat,  
» donec fructus pœnitentiæ condignos operetur <sup>2</sup>: » tanquam hæc in hominum potestate Christus esse voluerit. Ad hæc nimia, ac melioribus seculis inaudita, Alexander III, egregius alioquin Pontifex, Gregorio VII auctore deductus est. Adeo vana cogitant, quibus posterioris ætatis exempla sufficiunt.

Ne grave videretur, non modo omnia imperia sed etiam omnem rerum divinarum humanarumque cursum in unius hominis arbitrio collocari; ac ne de tanta potestate genus humanum aliquid iniqui metueret, docebat Gregorius VII, « ad apostolicam Sedem  
» rite ordinatos, meritis beati Petri meliores effici, atque omnino  
» sanctos <sup>3</sup>. » Et id quidem ex decretis Symmachi Papæ repetebat, quæ sane decreta, commoda interpretatione molliri, non exaggerari, et ad extremum urgeri oporteret. Addebant Gregorius: *Licet experimento sciamus*, nempe Papam sanctum esse, quod hactenus nemo præsumperat. Sic profecto Gregorius, dum omnia humana ac divina trahere ad se nititur, et dignitatem regiam infringebat, et pontificiam novis, neque duraturis titulis commendabat.

Quod si certa fide credere nos oportet deponi posse a Pontificibus Reges, quod depositionem talem in Concilio Romano Grego-

<sup>1</sup> Sigeberti Chron. an. 1080. — <sup>2</sup> Conc. Lateranen. sub Alexand. III. tom. x Concil. col. 1450. — <sup>3</sup> Lib. VIII, ep. XXI.

rius promulgarit <sup>1</sup>, eadem profecto fide teneamus, posse Pontificem auctoritate sua ab excommunicatis auferre victoriam, ac prosperitatem seculi; cum id non tantum in privatis epistolis, sed etiam decreto edito, Gregorius VII et Alexander III pronuntiarint.

Item eadem fide admittere debemus illud in Concilio Romano editum: posse a Pontificibus, ut patriarchatus et episcopatus, ita et « omnes hominum possessiones pro meritis tolli et concedi; » quæ nempe Pontifices solos Reges, solos Imperatores efficerent; quale imperium humana conditio neque gerere, neque tolerare possit.

Placet autem hic in antecessum expromere quæ suo loco probaturi sumus, Gregorium VII aliosve Pontifices, a quibus hæc gesta decretaque sunt, nunquam decreto ad omnem Ecclesiam edito docuisse, eam sententiam, quæ ecclesiasticæ potestati talia vindicaret, ad integritatem fidei catholicæ aut ecclesiastici dogmatis pertinere. Moderabatur animos ille qui Ecclesiam regit, spiritus veritatis, ne humilis Christi grex in tentationem eam incideret. Quare etiam ii qui pontificiam infallibilitatem vel maxime tumentur, ab hac sententia abhorreere, deque his, ut et de aliis Pontificum gestis, libere disputare possunt.

Si quis tamen libentes nos ad ea adduci putat, fallitur. Neque enim ii sumus, quibus Ecclesiæ vulnera nulla necessitate retrahendi placeat: sed rursus non sumus eorum numero, qui ubique trepidi et infirma fide, hæc quantacumque vulnera, tanquam sint Ecclesiæ ipsi lethifera, perhorrescant.

Satis enim scimus Ecclesiam catholicam Sedemque apostolicam in petra fundatam stare firmitus, quam ut his commoveri possit; et quantumcumque hæc adscititia humanisque consiliis quæsita concidant, ipsam tamen petram, Christo auctore positam, inconcussam stare: qua fide securi, et superiora diximus, et alia haud minus necessaria prosequemur.

**CAP. XII.** Qua occasione Gregorius VII Regum depositionem aggressus sit: quoque imperii ac regnorum statu: quam universalis monarchiæ etiam temporalis ideam animo informarit: ejus mores, ingenium, et in omnia regna variæ molitiones; ac 1<sup>o</sup> in imperium Romano-Germanicum, in Galliam, in Angliam, in Daniam; de iisque quæri, nihil imminuta Sedis apostolicæ majestate.

Gregorius VII novæ potestati, quam in temporalibus exercere se posse confideret, muniendæ, humana undequaque subsidia

<sup>1</sup> Conc. Roman. VII Tom. x, col. 334.

conquirebat, atque omnia regna in ditionem ac proprietatem Sedis apostolicæ vindicare satagebat.

Posteaquam enim Caroli Magni domus inclinata est, toto Occidente regia labascere ac nutare cœpit auctoritas : proceres paulatim omnia occupare, et prope æquiparari Regibus; Episcopi, procerum antesignani, ad hæc insita religioni reverentia validi, pleraque reipublicæ munera ad se trahere : regna in varias dynastias, seu ecclesiasticas, seu seculares scindi, quæ quidem dynastiæ jura regalia multa, eaque maxima, sibi tribuebant, gravi immunitione regiæ majestatis : Reges precariam veluti potestatem exercere, eo usque depressi, ut sæpe cum subditis ac vassallis æquo jure bellare cogerentur. Sic imperiis propemodum in anarchiam versis, bellis, cædibus, fœdis populationibus omnia replebantur : quæ rerum inclinatio nono seculo cœpta, decimo et undecimo in deteriora vergebat; ut Gregorii VII tempore vix ullus Regum esset, qui regiam majestatem, ac veram imperii vim retineret. Etsi enim Othones in Germania et Italia magnis animis ac viribus seque ac rempublicam sustentasse videbantur, res tamen in pejus suo veluti pondere deflectebant; ac sub Henrico IV urbes gentesque effræni licentia rebellabant. Inclytum Francorum regnum, quod omnibus fere reliquis imperaverat, etsi suo statu atque hæreditaria successione valentius, communibus tamen incommodis laborarat; necdum se Capetii satis confirmaverant, neque Capetiorum quartus Philippus I, qui tum imperitabat, tantæ majestati animis atque ingenio respondebat, Guillelmus ille victor atque Conquestor, recens Angliam occupaverat, validus quidem viribus, atque imperandi certus, sed tamen imperio nondum constabilito : res Hispaniæ tenues, Saracenis prementibus, Christianis etiam in diversa regna divisus : reliqua Europæ regna, alia aliis casibus fluctuabant.

Ea rerum ac temporum necessitudine, Gregorius VII, e sancta Cluniacensis Monasterii disciplina, per varios dignitatum gradus, ad cathedram Petri evectus est : acerrimi ingenii, magnique animi vir, probis moribus, integra fama, ecclesiasticæ libertatis ac potestatis studiosissimus, et qui potius ultra concessa tenderet, quam aliquid de suo jure remitteret. Is ergo optimum factu ratus, ut Sedi apostolicæ, quæ caput religionis esset, regna omnia etiam in temporalibus subderentur, non modo potestate clavium, sibi summam deponendorum et constituendorum Regum ac Principum potestatem vindicabat; sed etiam eos singulatim adortus, quacumque arte poterat, vectigales suos, atque etiam suos *homines*, ut tum loquebantur, facere cogitabat.

Et de imperio quidem Romano-Germanico res facilius videba-



tur, cum Romani Pontifices in illud imperium peculiare jus quoddam sibi vindicarent; imo vero illud, si quidem Bellarmino et Baronio credimus <sup>1</sup>, a Gregorii V tempore, datis Electoribus, atque impositis legibus ordinassent. Certe memoratu est dignum id, quod Gregorii VII tempore, ab auctore Apologiæ Henrici IV Imperatoris proditum; cum se Saxonibus perduellibus, nonnulli e Longobardis, Francis, Bavaris ac Suevis conjunxissent, eos omnes apud Gregorium VII accusasse Regem: « Non decere tam flagitiosum, plus notum crimine quam nomine, regnare; maxime cum sibi regiam dignitatem Roma non contulerit: oportere Romæ jus suum in constituendis Regibus reddi: provideret Apostolicus et Roma ex consilio Principum, cujus vita et sapientia tanto congrueret honori: qua deceptione delusus apostolicus, simul et honore creandi Regis, quem sibi fallaciter obtulerant impulsus, Regem banno innodavit, et Episcopis aliisque Principibus, ut a communione excommunicati Regis se subtraherent denuntiavit: se cito venturum in Teutonicas oras, ubi de negotiis ecclesiasticis et de regno tractaretur <sup>2</sup>. » Quæ quidem aliena non sunt ab eo Pontifice, qui tam excelsos spiritus gereret; neque absimile vero est talem virum Romanæ potentiæ gloria delectatum, qua Sedis apostolicæ dignitas amplificari videretur, atque illi omnino placuisse amplitudinem etiam religionis titulo coloratam. Intentus autem erat vel maxime Teutonico regno, cui Romanum imperium junctum esset, quod etiam regnum per Saxonum rebellionem fluctuabat. Itaque Gregorius, Henrico IV Imperatore deposito, Teutonum atque Italiæ Regem, qui Imperator futurus esset, ita constitui decernebat, ut tale sibi præstaret juramentum <sup>3</sup>: « Ab hac hora, et deinceps fidelis ero beato Petro Apostolo ejusque Vicario Papæ Gregorio, et quodcumque mihi ipse Papa præceperit, sub his videlicet verbis, *per veram obedientiam*, fideliter sicut oportet christianum obtemperabo, ... et eo die quando illum primitus videro, fideliter per manus meas *miles* sancti Petri et illius efficiar. » Quod quidem est *ligium*, ut vocant, et perfectissimæ dominationis *hominium*, dataque est formula *per veram obedientiam*, quæ jussis adhibita indetrectabile imperium designaret.

De Francorum regno post hominum memoriam longe nobilissimo, atque augustissimo, unde etiam imperium, quale apud Latinos est, manasse noverat, hæc Legatis suis agenda decernit: « Dicendum autem est omnibus Gallis, et per veram obedientiam

<sup>1</sup> Bell. de R. P. lib. v, cap. viii. Baron. an. 996. tom. x, edit. Rom. p. 908. — <sup>2</sup> Apolog. Henr. IV, ap. Urst. p. 382. — <sup>3</sup> Greg. VII lib. ix, ep. iii.

» præciendum, ut unaquæque domus, saltem unum denarium  
 » annuatim solvant beato Petro, si eum recognoscant patrem et  
 » pastorem suum, more antiquo <sup>1</sup>. » Rationem addit: « Nam  
 » Carolus Imperator, sicut legitur in tomo ejus, qui in archivo Ec-  
 » clesiae beati Petri habetur, in tribus locis annuatim colligebat  
 » mille ducentas libras ad servitium apostolicæ Sedis \*. » Nos  
 cum tomum ignoramus, nihil simile in Caroli Magni, ac secuto-  
 rum Principum historiis, gestis, capitularibus, aut in Conciliis,  
 aliisque actis publicis aut privatis, qualia ejus ævi sunt innume-  
 rabilia, legimus, et Pontifici impositum fuisse credimus ab iis qui  
 talia suadebant.

Carolus Sedi apostolicæ multas Provincias devictas donavit, at  
 regnum nemini vectigale aut censuale fecit; neque quisquam ex  
 ejus successoribus tale quid aut cogitavit, aut passus est; Francique  
 Reges Sedi apostolicæ omnium religiosissime in spiritualibus obtem-  
 perabant: omnium studiosissime suam in temporabilibus dignita-  
 tem tuebantur. Quare Gregorius, adhibita licet formula, *per veram*  
*obedientiam*, qua imperium indetrectabile significatum fuisse vidi-  
 mus, nullum unquam censum a Gallis impetravit; sed neque per  
 Legatos, jussos licet, quidquam ea de re postulatum fuisse legimus:  
 ut totum illud in auras penitus evanuisse videatur.

In eadem Gregorii epistola sic legitur: « Idem magnus Impe-  
 » rator Carolus Saxoniam obtulit beato Petro, cujus eam devicit  
 » adjutorio, et posuit signum devotionis et libertatis. » Offerre beato  
 Petro, consueto hujus ævi sermone, hoc erat proprietati Sedis  
 apostolicæ adscribere; at Carolus Magnus, nusquam scripsit,  
 nusquam dixit se beato Petro devictam obtulisse Saxoniam, sed  
 tantum in devicta Saxonia primam Ecclesiam consecratam,  
 quam inquit <sup>2</sup>, « pio Christo et Apostolorum suorum Principi  
 » beato Petro obtulimus. » Sic Petro non Saxoniam, sed in  
 Saxonia, pro gratiarum actione primam Ecclesiam obtulit; et  
 quidem erecto templo Apostolorum Principem rite veneratus,  
 eam tamen provinciam nullius mortalis imperio quam suo vin-  
 dicavit.

Cæterum annualem censum semel impositum Gregorius VII  
 facile in argumentum proprietatis ac dominii trahebat: quare  
 Guillelmo Conquestori, Angliæ Regi, modis omnibus delinito sua-  
 debat, ut regnum Angliæ, quod anteriores Reges solo voluntariæ  
 pietatis sensu, nullo temporalis subjectionis animo, Sedi aposto-  
 licæ censuale fecerant; ipse temporali *hominio* subderet. At Guil-

<sup>1</sup> Greg. VII lib. VIII, ep. XXIII. — <sup>2</sup> Vid. Cap. Carol. Mag. tom. I, edit. Baluz. pag. 246.

\* Aquisgrani, apud Podium Sanctæ Mariæ et apud Sanctum Ægidium.

Ielmus ita respondit : « Hubertus Legatus tuus ad me veniens ex » tua parte admonuit, quatenus tibi, et successoribus tuis fidelitatem facere. et de pecunia, quam antecessores mei ad Romanam » Ecclesiam mittere solebant, melius cogitarem ; unum admisi, aliterum non admisi : fidelitatem facere nolui, nec volo ; quia nec » ego promisi, nec antecessores meos antecessoribus tuis id fecisse » comperio <sup>1</sup>. » Sic de fidelitate inverecundum petitem acriter refutabat : de denario beati Petri avitam consuetudinem recto sensu intellectam prompto animo sequebatur.

Quod autem a Guillelmo Anglorum Rege, idem a Danorum Rege Sueno, ut ab ejus parente, atque etiam ab ipso promissum, Gregorius postulabat <sup>2</sup>, neque hujus postulati ullam unquam videmus habitam esse rationem.

Inter... *opulentam provinciam*, Romanæ urbi vicinam, *quam viles et ignavi hæretici tenerent*, ei pollicetur. Quo jure suam non significat nisi hæreticorum omnia, sua esse duceret.

#### CAP. XIII. De Hispania et Sardinia quid Gregorius VII decreverit.

Erat tum Hispania fere tota subdita Saracenis, a quorum manibus nobilissimum regnum recuperare multi undique christiani Principes satagebant. Ad hos Gregorius VII sic scribit : « Non late » tere vos credimus regnum Hispaniæ, ab antiquo proprii juris » sancti Petri fuisse, et adhuc, licet diu a paganis sit occupatum, » lege tamen justitiæ non evacuata, nulli mortalium, sed soli » apostolicæ Sedi ex æquo pertinere <sup>3</sup>. » Addit concessisse se Evulo Comiti habendam sancti Petri nomine, certis conditionibus, quamcumque ab infidelibus terram recepisset.

Cæterum id juris et Hispani nesciebant, et hujus oblitteratam fuisse memoriam ipsam ipse Gregorius fatebatur ; sic enim postea scripsit « Regibus, Comitibus, cæterisque Principibus Hispaniæ. » Notum vobis fieri volumus, quod nobis quidem tacere non est » liberum, vobis autem non solum ad futuram, sed etiam ad præsentem gloriam valde necessarium, videlicet regnum Hispaniæ » ex antiquis constitutionibus beato Petro et sanctæ Romanæ Ecclesiæ in jus et proprietatem esse traditum : quod nimirum » hactenus et præteritorum temporum incommoda, et aliqua antecessorum nostrorum occultavit negligentia. Nam postquam illud » regnum a Saracenis et paganis pervasum est, et servitium, quod

<sup>1</sup> Guill. ep. int. Lanf. et ap. Baron. tom. xi, an. 1079, pag. 532. —

<sup>2</sup> Greg. VII lib. ii, epist. lxxi, lxxv. — <sup>3</sup> Ibid. lib. i, ep. vi, vii. Baron. tom. xi, an. 1073.

» beato Petro inde solebat fieri, propter infidelitatem eorum et  
 » tyrannidem detentum, ab usu nostrorum tot annis interceptum  
 » est, pariter etiam rerum et proprietatis memoria dilabi cœpit <sup>1</sup>. »  
 Promittit tamen Gregorius Legatos a se missos rem omnem demon-  
 straturos *assertione certa* : denique adhortatur « ut ad hono-  
 » rem beati Petri et Romanæ Ecclesiæ promptos et magnificos se  
 » exhibeant ; » quod profecto fecerunt ; multique Hispanorum  
 Principum Ecclesiæ Romanæ annuas pensiones sponponderunt,  
 cique se ultro ut spirituali dominæ subjecerunt.

Id vero an excussis titulis potius quam ultronea pietate fecerint,  
 non satis mihi constat. Stricto jure fecisse probat Baronius, allato  
 exemplo « Berengarii Comitis Barcinonensis, qui anno, inquit <sup>2</sup>,  
 » 4091, Urbani Papæ quarto, cum recuperasset Tarraconensem  
 » civitatem occupatam a Mauris, eamdem obtulit Ecclesiæ Ro-  
 » manæ. » Quæ vana esse omnia facile comprobabit ipsum a Baro-  
 nio productum instrumentum : quippe quo legimus a Comite  
 Berengario Tarraconensem civitatem, non a Mauris recuperatam\*,  
 sed *jure paterno* ac bonorum paternorum *divisione* suam ; non  
 Sedi apostolicæ redditam, sed *in Dei nomine specialiter donatam*  
*fuisse* <sup>3</sup> : quæ adeo non firmant, ut potius evertant jus illud in  
 Hispanias venditatum.

At vero Petrus de Marca, vir doctissimus, ex antiquis monu-  
 mentis probat Gregorio VII a Comite Besalvensi Bernardo, atquo  
 etiam ab Aragonum Rege annuam concessam fuisse pensionem <sup>4</sup> :  
 id vero ab iis factum, antiquis excussis ac recognitis titulis, acta  
 non memorant.

Neque item docent, an stricto jure potius quam voluntate sit

<sup>1</sup> Lib. iv, ep. xxviii. Vid. et lib. i, ep. vii. — <sup>2</sup> Bar. tom. xi, an. 1073, p. 424. — <sup>3</sup> Ibid. an. 1091, p. 627. — <sup>4</sup> Marc. Hist. Bearn. lib. iv, p. 331, 332.

\* Utrum id Baronio recte objiciat BOSSUET, ambigi potest. Nam 1<sup>o</sup> In ipso donationis diplomate, Berengarius eos nominat Principes, qui secum insudaverint ad præfatæ urbis restaurationem ; 2<sup>o</sup> Urbanus II, rescribens Berengario, sic dicit, p. 628 : *Ecce jam transactis 390 annis, ex quo præfatam urbem Agarenorum gens prope solitariam fecerit, etc.* 3<sup>o</sup> Hæc vocabula *restauratio*, et *restitutio*, quæ passim occurrunt in diplomate et in epistola, significabunt quidem, stricte accepta, Tarraconensem civitatem denuo ædificatam fuisse ; sed diligenter perpendenti verba et seriem, hæc duo certa erunt : unum quod affirmat BOSSUET, hanc civitatem non *redditam* fuisse, sed *specialiter donatam* Ecclesiæ Romanæ : alterum quod negat, hanc civitatem non multo ante *e Saracenorum manibus fuisse vindicatam*. Certe, Berengarius dicit hanc civitatem *sibi ex paterno jure competisse* ; quomodo probe ac vere diceret Ludovicus XV, Navarræ regnum, si illud bello recuperaret, *sibi ex paterno jure competere*. Jura enim Regum, illa quam vocant præscriptionis lege, non tolluntur. (Edit. Paris.)

factum, quod idem Bernardus *se militem ac vassallum sancti Petri fecit*<sup>1</sup>. Id enim eo tempore ab aliis etiam, ut a Comite Provinciae ac Barcinonensi, ultro ac nulla obligatione, factitatum fuisse, ejus ævi acta memorant : quod ii Comites, ubi se Sedi apostolicæ addixissent, eo patrocinio tutiores, atque etiam adversus dominos securiores essent.

Refert etiam Petrus de Marca<sup>2</sup> secutis seculis, cum eam pensionem, quam Aragonenses concesserant, Romani curiales violentius exigent, a Regibus Aragonensibus plane denegatam; consensisse tamen illos ad illam pensionem voluntarie persolvendam, non autem *contractu infeodationis inito, aut obligatione pacta*.

Castellæ vero Reges nihil quidquam solvisse, nihil peculiaris juris in Sede apostolica recognovisse legimus : quo constare videatur ea, quæ Gregorii VII tempore ab aliis Hispanis facta sint, voluntarie potius, quam stricto et antiquo jure fuisse imposita. Neque propterea Gregorium antiqua Ecclesiæ Romanæ jura in Hispaniæ regnum memorantem, deceptorem putamus; sed falsis titulis, quales omni ævo multi confecti sunt, decipi potuissse confitemur.

Quænam certe ejus Legati rei oblitteratæ, atque omni hominum elapsæ memoria, documenta protulerint, neque usquam legimus, neque animo aut conjectura assequi possumus, aut omnino intelligimus quomodo stare possint. Gregorius enim memorat, antequam regnum illud a Saracenis pervasum est, *sanctæ Romanæ Ecclesiæ* in jus et proprietatem fuisse traditum, ac *certa servitia fuisse constituta* : atqui anno Christi 713 invasio Saracenorum contigit, quo tempore illa ex feudorum jure orta servitia, atque proprietas, ne nomine quidem erant cognita. Neque vero Hispaniam Sedi apostolicæ Gothi Ariani tradidissent, neque postquam Reges anno 588 catholici sunt facti, tale quidquam egisse, tot Concilia, tot acta, tot historiæ, tot epistolæ innuunt : cum Sedis apostolicæ postestas, sed spiritualis illa atque cœlestis, omnibus paginis celebretur : neque a Rege Pelagio, recidivi post Saracenicam invasionem Hispanorum imperii fundatore, ejusque successoribus, aliisque Hispaniensibus, Regibus per trecentos ac sexaginta annos, qui a Pelagio ad Gregorium effluxere, tale quidquam postulatum fuit : ac Reges Hispaniæ per ea tempora haud minus quam alios absoluto jure regnasse, omnia monumenta testantur. Jam quod ait Baronius : « His juribus potitam apostolicam Sedem, anno Christi

<sup>1</sup> Greg. VII lib. ix, ep. xii. — <sup>2</sup> Marc. loc. cit.



» 704, sub impio Rege Vitiza, horum jacturam esse passam<sup>1</sup>, » neque cum Gregorio VII convenit, qui hanc jacturam ad Saraceni-  
 norum invasionem refert, neque cum Tudensi Luca, quem unum  
 Baronius testem adducit. Is enim posteaquam auctore Vitiza ca-  
 nones dissolutos, sacraque omnia conculcata memoravit, hæc  
 addit insuper: « Et ne adversus eum insurgeret sancta Ecclesia,  
 » Episcopis, Presbyteris, Diaconis, et cæteris Ecclesiæ Christi  
 » ministris, carnales uxores habere præcepit, et ne obedirent  
 » Romano Pontifici, sub mortis interminatione prohibuit<sup>2</sup>. » Quæ  
 ad evitandum canonicæ atque ecclesiasticæ districtiōnis metum  
 manifeste referri, rerum ostendit series: ad solvenda Romani  
 Pontificis, ut supremi etiam domini, imperia pertinere, neque  
 Lucas Tudensis significat, neque alii scriptores, neque Grego-  
 rius VII suspicatur.

Utumque est, illud animo capere vix possumus, quod is Pon-  
 tificex mavult Hispaniam servire infidelibus quam illud qualecum-  
 que jus ultro remittere. Sic enim ipse scribit supra dicta epistola,  
 « ad Principes in terram Hispaniæ proficisci volentes: Ille nemi-  
 » nem vestrum ignorare volumus, quoniam, nisi æqua pactione  
 » persolvendi juris sancti Petri in regnum illud animadvertere sta-  
 » tueritis, potius vobis apostolica auctoritate, ne illuc tendatis,  
 » interdicens contra feremur, quam sancta et universalis mater  
 » Ecclesia, idem a suis filiis quod ab hostibus patiendo, non jam  
 » proprietatis suæ, sed filiorum detrimento saucietur<sup>3</sup>. » Quasi  
 vulnus illud remissione spontanea temporalis tributi, curare non  
 posset. Sed ista non reputat, et ovem in feræ faucibus palpitantem  
 non eripere, sed tondere cogitat. Atque hæc facit abstinentis-  
 simus, et innocentissimæ vitæ Pontifex, dum Sedis apostolicæ  
 jura etiam temporalia, quæ semel animo præceperat tantisper  
 imminui pejus omnibus malis arbitratur.

Neque minus dura sunt, quæ Sardiniensibus scripsit. Cum  
 enim in animum induxisset, ut aliquid ab eis commodi temporalis  
 ferret, primam ad eorum judices dedit epistolam<sup>4</sup>: « Romanam  
 » Ecclesiam omnium matrem, privatam tamen eis debere sollici-  
 » tudinem; at antecessorum negligentia friguisset charitatem illam,  
 » quæ antiquis temporibus inter Romanam Ecclesiam et gentem  
 » illam fuit, maximo inter ipsos christianæ religionis detrimento:  
 » atque omnino necessarium ut de salute animarum cogitent, Ro-  
 » manamque Ecclesiam ut matrem recognoscant, atque antiquam

<sup>1</sup> Bar. loc. cit. et tom. viii, anno 701, p. 640, 641. — <sup>2</sup> Luc. Tud. ap.  
 Bar. loc. mox cit. — <sup>3</sup> Greg. VII lib. i, epist. vii. — <sup>4</sup> Ibid. epist. xxix.  
 Vid. Bar. tom. xi, an. 1073, pag. 433.

» devotionem impendant : se quidem non modo ut eorum animæ,  
 » sed etiam patria salva esset, sollicite invigilare : si sua verba  
 » reciperent, gloriam et honorem et in præsentī et in futura vita  
 » consecuturos esse : sin aliter agerent, suæ culpæ imputarent,  
 » si quid periculi contigisset : Legatos coram acturos quæ de  
 » salute eorum et honore tractaret. »

Quid esset *illa salus honorque*, quem ipsis quæreret, sequentia demonstrabunt. Nam paulo post de sui Legati postulatis hæc scribit :  
 « Nisi in hoc anno certa nobis super hac re ratione respondeatis,  
 » nec amplius vestra responsa quæremus, nec tamen ulterius jus  
 » et honorem sancti Petri irrequisitum relinquimus <sup>1</sup>. » Censum ac vectigal satis aperte ista significant : eo primum illa verba lenia, eo denique minæ spectabant.

Gravius postea urget, scribitque hæc <sup>2</sup> « glorioso Judici Calaritano Orsocco : Nolimus scientiam tuam latere, nobis terram vestram a multis gentibus esse petitam : maxima servitia, si eam permitteremus invadi, fuisse promissa ; ita ut medietatem totius terræ nostro usui vellent relinquare, partemque alteram ad fidelitatem nostram sibi habere : cumque hoc non solum a Normannis, et a Thuscis, ac Longobardis, sed etiam a quibusdam Ultramontanis crebro ex nobis esset postulatum, nemini ea de re unquam assensum dare decrevimus, donec ad vos Legatum nostrum mittentes, animum vestrum deprehenderemus. » Nempe ille Legatus exploraturus erat quo tributo oblato se ab invasorum depredatione redimerent. Pergit enim : « Igitur, quia devotionem beato Petro te habere, in Legato suo monstrasti, si eam sicut oportet ( quid autem oporteret satis aperte significaverat ) servare volueris, non solum per nos, nulli terram vestram vi ingrediendi licentia dabitur, sed etiam si quis attentaverit, et seculariter et spiritualiter prohibebitur a nobis, ac repulsabitur. » Quid si denegaverint quæ Gregorius postulabat ? Nempe hostibus prædæ erunt. Tantine erat tributum Romanæ Ecclesiæ persolvendum, ut propter eam causam miseros insulanos, *data licentia*, lupis pastor exponeret !

Cæterum quid in ea insula juris sibi esset, ne verbo quidem significat, jurium etiam temporalium vehementissimus ubique, ut videre est, ostentator. Sed ut concedamus Sardiniam insulam jam tum in Ecclesiæ Romanæ ditionem concessisse, utque id vel maxime non tantum jactaret Gregorius, sed etiam insulani seu metu, seu verī conscientia faterentur ; tamen in tributis exigendis nulla Gregorius possessione nitebatur ; antiqua, confusa,

<sup>1</sup> Greg. VII lib. I, epist. xli. — <sup>2</sup> Ibid. lib. viii, ep. x.

obsoleta, generalibus verbis, uti vidimus, venditabat, dirisque comminationibus novum sibi titulum comparabat.

CAP. XIV. De Hungaria: de aliis regnis ac provinciis: quibus causis impulsus, pontificiæ ditioni se ultro subjecerint: arbitraria jura etiam in infideles Principes protenduntur.

Salomon Hungariæ Rex infans, Andreae patris jussu, atque omnium ordinum applausu rite coronatus, mox, patre mortuo, propter infantiam pulsus, ac per Henricum IV Imperatorem, cujus sororem duxerat, sæpe regno restitutus, eidem Henrico Hungariam fecit tributariam <sup>1</sup>. Id necessitate gestum Gregorius Regi crimini vertit; quod « regnum Hungariæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ » proprium, a Rege Stephano olim beato Petro, cum omni jure » ac potestate sua oblatum, et devote esset traditum <sup>2</sup>. » Addebat probationem, quod nempe Henricus III Imperator, Henrici IV pater, « victo Rege (Hungaro,) et facta victoria, ad corpus beati Petri » lanceam et coronam transmisit, et pro gloria triumphi sui, illuc » regni direxit insignia, quo principatum dignitatis ejus attingere » cognovit. » Quare gravia minabatur: nec aliter beati Petri gratiam aut suam benevolentiam spondet, « nisi sceptrum regni, » inquit, correcto errore tuo, apostolicæ, non regiæ majestatis » beneficium recognoscas. » Sic quis beatum Petrum honorasset, regni proprietatem, atque omnia deinde jura feudorum Sedi apostolicæ vindicabat; quanquam ejus proprietatis nulla in annalibus ad ea quidem tempora mentio reperiretur.

Si quando dissidia inter fratres de regnis ac provinciis orirentur, ut in Barcinonensi comitatu evenerat, *sancti Petri inexpugnabile* pollicebatur *auxilium* <sup>3</sup> ei parti, quæ in Sedis apostolicæ potestate futuram se esse profitebatur.

Afflicti ac pulsus Reges Sedi apostolicæ sua regna tradebant, ejus auctoritate restitui se posse confidebant. Sic a Rege Russorum Demetrio, cum is a fratre pulsus esset, traditum regnum Gregorius VII suscipit, *exhibita sancto Petro fidelitate* <sup>4</sup>.

Neque exiguum tutamen erat ab apostolica Sede regnum accepisse. Scribit enim Vezelino adversus Dalmatiæ Regem insurgenti <sup>5</sup>: « Scias nos de prudentia tua multum mirari, ut qui te » esse dudum beato Petro, et nobis fidem promiseris, contra » cum, quem in Dalmatia Regem auctoritas apostolica constituit,

<sup>1</sup> Lambert. Schaf. ap. Bar. t. XI, an. 1071, p. 464. — <sup>2</sup> Greg. VII lib. II, ep. XIII. — <sup>3</sup> Ibid. lib. VI, ep. XVI. Vid. Lamb. ap. Baron. an. 1075. — <sup>4</sup> Id. lib. II, ep. LXXIV. — <sup>5</sup> Id. lib. VII, ep. IV; ap. Baron. an. 1079.

» tu modo coneris insurgere. Quapropter nobilitatem tuam monemus, et ex parte beati Petri præcipimus, ut adversus jam dictum Regem arma capere non præsumas, sciens quidquid in illum ausus fueris, procul dubio te in apostolicam Sedem facit.

Hæc incepit Gregorius VII : his ac similibus ad regna Sedis apostolicæ tradenda hortabatur, et ad Geysam scribebat Hungarorum Ducem \* : « Regnum Hungariæ, sicut et alia nobilissima regna in propriæ libertatis statu esse debere, et nulli Regni alterius regni subjici, nisi sanctæ et universali matri Ecclesiæ Romanæ, quæ subjectos non habet, ut servos, sed ut filios suscipit universos <sup>1</sup>. »

Quare Salomoni Hungarorum Regi ademptum a Deo regnum prædicabat quod is contempto nobili dominio beati Petri, « cui » erat proprium Hungariæ regnum <sup>2</sup>, » se Regi Teutonico, quamvis necessario subdidisset, subditque rationem : « Petrus enim a » firma petra dicitur, quæ portas inferi confringit, atque adamantino rigore destruit, et dissipat quidquid obsistit. » Quæ dicta adversus hæreses, et alia vitiorum monstra, per Christi imperium debellanda, ad terrenam ditionem quotidie amplificandum et ad comparanda sibi regna, vertebat.

Eam universalis monarchiæ etiam temporalis ideam animo informaverat, quæ spirituali addita potestati, tale imperium conderet, quale res humanæ ferre non possent.

Iisdem vestigiis insistebat Innocentius III, magnus alioquin Pontifex, cum Joannem *sine terra* Angliæ Regem depositione mulcicaret, Barones Angliæ, ac Philippum Augustum adversus eum invitaret, donec Joannes Sedi apostolicæ regnum traderet, uti suo loco memorabimus <sup>3</sup>.

Non ergo mirum si passim in servitium ruerent Duces, Comites, ipsi etiam Reges in Sede apostolica suis rebus tutelam, atque etiam pro dolor! suæ cupiditati ad vicinos invadendos titulum quæsituri. Quæ quantum rei christianæ offererint, lectori æstimandum, relinquimus.

Nec alia moliebatur Adrianus IV, dum illud a nobis super memoratum jus edidit; nempe « Hiberniam et omnes insulas, quibus » sol justitiæ Christus illuxit, ad jus sancti Petri et sacrosanctæ » Romanæ Ecclesiæ pertinere <sup>4</sup>. »

\* Salomonis cujus regnum invaserat avunculū.

<sup>1</sup> Greg. VII. lib. II. ep. LXIII. — <sup>2</sup> Id. Ibid. ep. LXX. — <sup>3</sup> Vid. Odor. Rain. anno 1212, et seq. Vid. quoque Histor. Angliæ Rapin Thoyr. lib. VII, et ep. Innoc. III. — <sup>4</sup> Inf. lib. III, cap. XXI. — <sup>5</sup> Vid. sup. cap. II. et tom. X Concil. col. 1143.

Postea ad libitum arbitraria jura crevere; quo factum est, ut Nicolaus V, Calixtus III, Sixtus IV, Innocentius VIII, Alexander VI, tanta terrarum spatia infidelibus detracta, christianis Regibus concederent.

CAP. XV. Regna infidelium, quo jure concessa Bellarminus aliique defenderint: hæc, et alia de Regibus deponendis gesta, nullo religionis periculo impugnari posse.

His in concessionibus tuendis Bellarminus maxime laborabat, cum negaret infideles, justos scilicet dominos, legitima possessione deturbari posse, nisi conarentur avertere a Christi fide subditos. At profecto illi Reges, quorum Alexander VI, aliique Pontifices partiebantur imperia, de fide christiana nequidem cogitabant. Quem nodum Bellarminus et alii sic exsolvunt. Alexandrum VI, cum regna infidelium daret, non id providisse « ut » Reges christiani Reges infideles debellarent, et eorum regna » occuparent; sed solum ut eo adducerent fidei christianæ prædicatores, et protegerent ac defenderent, cum ipsos prædicatores, » tum christianos ab eis conversos :<sup>1</sup> » ac si Reges infideles resisterent, christianis jus esset bellum inferendi. O novos apostolos et novo more tuitos! O novam et Apostolo inauditam christianorum militum armaturam! At si Christi Apostolos hic omitti placet, quod infirma Ecclesia nondum hæc fortia auderet, mirum cur Gregorius Magnus, valida jam Ecclesia, christiano imperio, totque christianis fulta Regibus, a Regina Brunechildi non tale satellitium Augustino suo in Angliam profecturo, impetrarit. Cur non talibus Diaconis succintus sanctus Bonifacius Moguntinus Germaniæ intulerit Evangelium<sup>2</sup>? Aut cur eum Pipinus ipsi devinctissimus, pro fide christiana obtruncari permiserit? Cur Willebrodi, Wilfridi, Swiberti, Adalberti, et alii innumerabiles, qui per eandem ætatem barbarica nomina martyrii gloria illustrarunt<sup>3</sup>, nullo tali munimine prædicandam susceperint religionem christianam? Denique hujus custodiæ evangelicis prædicatoribus datæ, bellique in liberam gentem ea causa suscepti, quod verbi divini præcones respuisset, nullum apud antiquos exemplum est. Qui Caroli Magni Saxonica bella commemorant, cogitare debuissent Saxones Franci imperii perduelles, novaque semper contumacia rebelantes, victos, captos, deditos, patriæ, libertati, vitæ redditos, si Evangelio obedirent: postremo occisos, atque dispersos, quod

<sup>1</sup> Bell. de R. P. lib. v, cap. ii. — <sup>2</sup> Vid. Bar. ibid. anno 716. — <sup>3</sup> Ibid. an. 719, 731, 749, et pass. toto hoc seculo.



fidem Salvatori Christo, atque optimo Regi Carolo datam fœdellissent, regionemque eorum aliis concessam incolis; atque hi catholicam religionem ad ea usque tempora propagarunt, quibus eos ad infandum schisma Lutherus abripuit.

Neque vero me fugit quanti sint nominis, a quibus hæc Bellarminus, alique hauserint: sed Doctores postremis seculis natos, per librorum penuriam, ne alias commemorem causas, ecclesiasticæ historiæ non satis gnaros, atque ideo non vita, sed doctrina degeneres, antiquis placitis et exemplis postponi oportere, clara voce dicimus.

Nec putamus sanctum Thomam, cujus auctoritate utuntur, ad prædicandam gentibus fidem tali unquam auxilio profecturum: nec sancti Franciscani ac Prædicatorii ordinis martyres: nec postremo seculo sanctus Franciscus Xaverius, Indiarum Apostolus, atque ex eodem sodalities tot inelyti martyres hæc sectati: nec ævo nostro tot sancti Episcopi, atque Præsbyteri, quos ad barbaras gentes nostra Gallia ac tota Europa summittit. Quin etiam Bellarminum aliosque; si talia præsidia offerentur, toto animo putamus fuisse aversaturos; ut merito contemnamus eam doctrinam, a qua consecranda vel ipsi abhorrerent.

Neque magis probamus quod dicunt, ab Alexandro VI christianos inter Reges distributas esse terras, « ut impediret contentiones, et » bella christianorum, qui in illis regionibus negotiari volebant <sup>1</sup>. » Neque enim, si vel maxime placeat Romanos Pontifices, non verbi tantum, apostolico more, sed etiam commerciorum ac negotiationum esse duces, et ad eorum arbitrium restringi imperia commerciorum, ac gentium libertatem: non, inquam, si ista vel maxime placeant, talem explicationem Alexandri VI decreta ferre possunt: « Omnes enim, inquit <sup>2</sup>, et singulas terras firmas, et in » sulas remotas et incognitas versus partes occidentales, et mare » Oceanum consistentes repertas, et reperiendas in posterum, » quæ sub actuali dominio temporali aliquorum dominorum christianorum constitutæ non essent, cum omnibus illarum dominiis, » civitatibus, castris, juribus, et jurisdictionibus universis, vobis, » hæredibusque, et successoribus vestris in perpetuum, tenore » præsentium, motu proprio, et ex certa scientia, ac de apostolicæ potestatis plenitudine donavimus, concessimus, et assignavimus. » Quo decreto inter Reges ducta linea dispertit orbem, ex » apostolicæ, inquit, gratiæ largitate, motu proprio, non ad » vestram, vel alterius pro vobis super hoc nobis oblatæ petitionis

<sup>1</sup> Bar. loc. jam. cit. — <sup>2</sup> Bull. II Alex. VI ad Ferdin. Hisp. Reg. in Bull. Roman. edit. Lug. 1635, tom. I pag. 467.

Bossuet, t. xviv.

» instantiam, sed de nostra mera liberalitate, ... ac de apostolicæ potestatis plenitudine. » Quæ profecto nihil aliud sonant, quam meram donationem. Quare alii rotunde magis Bullas eas referunt ad ea, in quibus Pontifices, ut in facto particulari, consensu omnium errare potuerint.

Quo exemplo nos quoque nostro jure possumus, non tantum hæc ab Alexandro VI totque ejus antecessoribus ad eandem formam edita decretaque de infidelium terris dividendis, verum etiam alia de supremis potestatibus deponendis gesta, exigere ad regulam et ad majorum fidem, adque ea decreta, quæ totis mille, et quod excurrit annis, intacta mansere. Placet enim omnino id quod Turrecremata alia occasione dixit: Nec ista consequentia est bona: factum fuit sic, ergo legitime factum fuit; nos enim non debemus respicere quod factum est in præterito, sed quod juridice fieri debuerit in futurum <sup>1</sup>. »

Hæc certe omnia salva fide quæri, uti prædiximus, Perronius quoque Cardinalis confitetur, et Bellarminum testem adducit <sup>2</sup>; et certe Bellarminus censor auditissimus cujuscumque doctrinæ, quam Sedi apostolicæ non satis æquam putat, huic nostræ sententiæ nullam notam infert, tractatu amplissimo de ea re edito <sup>3</sup>; et Perronius celebri oratione in conventu Ordinum regni habita, id agit ut hæc quæstio *inter problemáticas* habeatur <sup>4</sup>. Quare libebit nobis, vel ipsis concedentibus, antiquam sententiam nostræ Facultatis, imo antiquam traditionem Ecclesiæ catholicæ sub Cleri Gallicani, atque etiam augustissimi Regis, totiusque adeo regni felicibus auspiciis, nulla cujusquam contumelia propugnare.

Hæc autem diligentissime exequimur, excussis omnibus utriusque partis argumentis: non quod Galli nostri hac tractatione egeant; vix enim quisquam inter Gallos in dubium revocat supremam potestatem, atque ut ita dicam, regiæ majestatis independentiam, qua pax reipublicæ continetur: sed tamen cæteris satisfacere nos oportet, omnique studio amovere a theologorum scholis, alienam a christiana modestia, ac melioribus seculis inauditam, de deponendis Regibus sententiam. Quod quidem dum facimus, Sedis apostolicæ dignitati consulimus, nedum ejus privilegia imminutum eamus. Quis enim inter Sedis apostolicæ privilegia reputet, quod possint de regibus amovendis vana et irrita, et omnibus jam populis contemnenda decreta conscribere? Aut quis non videat apud cordatiores hanc totam de temporali Ponti-

<sup>1</sup> Turr. Apol. pro Eug. ad calc. tom. XIII Concil. — <sup>2</sup> Du Perr. Repl. lib. I. c. xci. p. 545. Vid. dissert. præv. § LXXXIX. — <sup>3</sup> Vid. Bell. de R. P. pass. — <sup>4</sup> Du Perr. Œuv. divers.

Secum potestate fere obsolevisse sententiam : ut qui eam tuentur adhuc, ultimorum seculorum exemplis abrepti potius, quam certa ratione duci esse videantur? Non ita effluxere quæ Romani Pontifices de rebus ecclesiasticis condidere decreta : his cessere hæreses; contusi, fractique sunt, qui Ecclesiæ fidem, auctoritatemque invaserunt. Fides quippe post hæreses splendet purius; contempta ab hæreticis Ecclesiæ auctoritas firmius invalescit. At quid Pontificibus profuerunt, quæ ad Reges in temporalibus subjugandos tantis molitionibus suscepere? Nempe hæc omnia conciderunt, cassaque et irrita nihil Sedi Romanæ, præter invidiam atque odia; nihil toti Ecclesiæ, præter bella, cædes, schismata pepererunt. Tanti refert, quid Deo auctore, quid humanis consiliis moliare. Sed nos hæc melius exempla edocebunt. Rem ergo totam ab ipsis Ecclesiæ, totiusque adeo humani generis initiis, explicare aggrediamur.

CAP. XVI. Ipsam quæstionem aggredimur : hæc tractatio bifariam distributa : quinque propositiones ordine comprobandæ.

Quærimus igitur an ecclesiastico ordini ipsique ejus capiti Romano Pontifici, sit jure divino concessa potestas; qua supremas potestates solio amovere possit. Ac supremas potestates dicimus, non tantum Reges, ac Monarchas, sed quemcumque ordinem, ac cætum, qui suprema auctoritate in civilibus ac temporalibus gaudeat. Quamquam enim Reges plerumque nominamus, Apostolorum exemplo, eo nomine complectimur illos omnes qui summa auctoritate gaudeant.

Hoc statu quæstionis constituto, claret quam inepte et imperite, nec bona fide agat D. Nicolaus Dubois, cum dicit et inculcat, vereri nos debere, ne feudis aliisque juribus temporalibus excidamus Ecclesiastici, si Cleri Gallicani Declaratio valeat<sup>1</sup>. Hæc fœda et insulsa procul a nobis absint. Nos enim satis scimus Romanis Pontificibus et sacerdotali ordini, Regum concessione, ac legitima possessione bona quæsitæ, jura, imperia ita haberi, ac possideri, uti quæ inter homines optimo jure habentur ac possidentur. Imo ea omnia, ut dicata Deo, sacro sancta esse debere, nec sine sacrilegio invadi, rapi, et ad secularia revocari posse. Sedi vero apostolicæ, Romanæ urbis, aliarumque terrarum concessam ditionem, quo liberior, ac tutior potestatem apostolicam, toto orbe exerceat, non tantum Sedi apostolicæ sed etiam toti Ecclesiæ

<sup>1</sup> Consultat. vii, n. 54. Consultat. x, n. 93 et seq.

gratulamur, votisque omnibus precamur sacrum principatum omnibus modis saluum, et incolumem esse. Ac si contendant Romanis Pontificibus, quale in utraque Sicilia aut in Sardinia, aliisque forte regnis, tale sibi aut majus etiam, aut aliquatenus simile usu, consuetudine, possessione legitima, in imperio Romano-Germanico ordinando quæsitum esse jus, illud Germani, et quorum interest omnes, et juris civilis interpretes quærant, et decident utcumque libuerit: nihil hæc ad nos pertinent, neque ullam ea de re quæstionem movet Clerus Gallicanus. Id enim tantum declarat, « Reges et Principes in temporalibus « nulli » ecclesiasticæ potestati Dei ordinatione subijci, neque *auctoritate* » *clavium* Ecclesiæ directe vel indirecte deponi, aut illorum » subditos a fide, atque obedientia ac præstito fidelitatis sacramento solvi posse <sup>1</sup>. »

Patet ergo quæri quid in regna et imperia sacer ordo, ejusque ordinis caput Romanus Pontifex, possit Christi *ordinatione* atque *clavium auctoritate*, et quid Ecclesia ea de re senserit. Quod ut sit apertius, quemadmodum in sacro Cleri Gallicani cœtu, illustrissimo Archiepiscopo Parisiensi auctore, factum recolimus <sup>2</sup>, universam hanc tractationem in duas partes distribuimus. Ac primum inquirimus, quid traditum ea de re ab initio fuerit usque ad Gregorii VII tempora, tum quid ab eo tempore decretum, gestum, dictumque sit. Ac primis illis temporibus causæ nostræ firmamenta maxime continentur; in posterioribus, quæ validissima sunt adversariorum, objecta apparebunt. Porro sanam doctrinam comprobare aggredimur certis propositionibus, quæ sibi mutuo lucem roburque præstent, geometrico more, et quanta poterimus perspicuitate constitutis. Quo rerum ordine, id profecto assequemur, ut si quis est error, facile deprehendi et confutari possit: sin autem a Deo datur summo studio quæsitam exponere veritatem, id speramus fore, ut nulla prorsus arte valeat obscurari, nullo deinceps argumento labefactari possit.

Placet autem hic statim ponere propositiones illas, ut summa disputationis constituta, quid deinde probari debeat, omnes facilius animo comprehendant.

*Prima Propositio.* Regia ac suprema potestas, ordinandis rebus temporalibus præstituta, jam inde ab initio legitima est, etiam inter infideles.

*Secunda.* Ea potestas, etiam inter infideles, est a Deo.

*Tertia.* Regia ac suprema potestas jam inde ab initio, etiam inter infideles, ita est a Deo constituta, ut sit a Deo secunda, hoc

<sup>1</sup> Decl. Cler. Gall. cap. 1. — <sup>2</sup> Vid. act. Cler. Gallic. 1682,

est, in suo genere, rebusque suis sub Deo, et post Deum prima: neque Deus constituit aliam potestatem, a qua illa deponatur, aut in ordinem redigatur.

*Quarta.* Per institutionem sacerdotii legalis non immutavit Deus rationem ac statum principatus seu regiae ac supremæ potestatis; imo luculentius declaravit eam potestatem a Deo esse secundam, et in suo genere, rebusque suis primam.

*Quinta et ultima.* Neque per institutionem sacerdotii christianæ quidquam immutatum fuit in jure regnandi: imo diserte explicatum in novo Testamento, ac Patrum traditione, Pontificibus christianis nullam esse a Christo attributam potestatem, qua temporalia ordinare aut quemquam imperio mulctare, vel donare possint.

His propositionibus doctrinæ nostræ summa continetur: jam eas suo ordine confirmamus.

## SECTIO SECUNDA,

*Qua extenduntur Scripturæ loci, et Patrum traditiones illustrantur ad caput primum Gallicanæ Declarationis.*

CAPUT PRIMUM. PRIMA PROPOSITIO probatur: quod regia seu supremæ civilis potestas jam inde ab initio sit legitima, etiam inter infideles.

PRIMA nostra propositio sic habet: *Regia ac supremæ potestas ordinandis rebus civilibus præstituta, jam inde ab initio legitima est, etiam inter infideles.* Illic duo dicimus: primum eam potestatem esse legitimam, tum esse legitimam inter infideles.

Legitimam vocamus, quæ non tantum lege, sed etiam justa bonaque lege nititur; atqui bona lex est, quæ præcipit homines per justa et legitima imperia adunari, dirigi, coerceri; unde existit pax et tranquillitas publica. Quo factum est ut Propheta scri-



beret : *Querite pacem civitatis ad quam transmigrare vos feci , ( Babylonis scilicet , impiæ illius et omni idololatria contaminatæ ) et orate pro ea ad Dominum : in ipsa enim est pax vobis* <sup>1</sup> . Nulli enim plebi pax vera obtigit , nisi pacato imperio , sub quo degit . Attestatur illud Apostolus præcipiens *obsecrationes fieri pro Regibus , ut quietam et tranquillam vitam agamus* <sup>2</sup> . Quem locum interpretatus Tertullianus , sic Imperatores alloquitur : « Cum enim conculitur imperium , concussis etiam cæteris » membris ejus ; utique et nos.... in aliquo loco casus invenimur <sup>3</sup> . » Ac sublato legitimo , summoque imperio , cædes , latrocinia , scelera omnia impune grassari nemo diffitetur .

Unde consequens est , ut lex illa , qua sunt supremæ potestates inter homines constitutæ , a naturali lege ducat initium . Natura enim duce , homines pacem bello , perturbationi ordinem anteponunt ; quo fieri necesse est , ut legitimo colla imperio submittant . Quare nulla gens est , nisi penitus non tantum barbara , sed etiam fera et belluino more vivens , quæ supremas potestates aliquas non agnoscat ; adeoque illa lex infixæ est mentibus , ut non nisi extrema cæcitate atque feritate obliterari possit . Hoc primum quod diximus : supremas potestates esse legitimas .

Alterum : legitima imperia etiam inter infideles floruisse exponimus tantum , non probamus id quod per se omnes vident , idque ab initio generis humani . Neque enim , ut ait beatus Augustinus <sup>4</sup> , ita ratio in hominibus vitiis atque impietate ipsa detrita est , ut non ejus superessent saltem extrema vestigia , Deoque bono placuit , ut etiam inter homines , qui ab eo descivissent , remaneret bonum societatis humanæ . Quare Abraham cum Sodomæ et Gomorrhæ , et aliis infidelibus Regibus , uti legitimo ordine constitutis , fœdus iniit , *Hi enim pepigerant fœdus cum Abraham* <sup>5</sup> ; et eosdem fœderatoriis tuetur armis . Et sanctus ille Joseph Pharaonis imperium , Ægypto jam corrupta per idololatriam , uti legitimum administrat . Neque necesse est uberius confirmare propositionem , ex sese perspicuam , cum præsertim aperte contineatur in his Domini verbis : *Reddite quæ sunt Cæsaris , Cæsari* <sup>6</sup> . Diserte enim præcipit Cæsari infideli Principi , atque infidelis civitatis supremo magistratui præstare obedientiam . Accedit Petri auctoritas ; *Subjecti estote .... propter Deum , sive Regi tanquam præcellenti , sive ducibus tanquam ab eo missis , ad vindictam malefactorum , laudem vero bonorum : hæc est enim voluntas Dei* <sup>7</sup> :

<sup>1</sup> Jerem. xxix 7. — <sup>2</sup> I. Tim. ii. 1, 2. — <sup>3</sup> Tert. Apol. cap. xxxi. —

<sup>4</sup> August. lib. ii de Ord. cap. xi; tom. i, col. 344. — <sup>5</sup> Genes. xiv. 13.

— <sup>6</sup> Matt. xxii, 21. — <sup>7</sup> I. Pet. ii. 13, 14, 15.

et Paulus : *Admone illos Principibus et potestatibus subditos esse , dicto obedire , ad omne opus bonum paratos esse* <sup>1</sup>. Hæc omnibus sine ulla dissensione probata revocamus in memoriam , tantum ut doctrinæ connexio elucescat. Pergamus ad secundam propositionem a prima manantem.

CAP. II. SECUNDA PROPOSITIO , quod regia et suprema potestas etiam inter infideles sit a Deo : Reges sacrosancti : juratum per eorum salutem : religio in Principes : Tertulliani loci.

SECUNDA PROPOSITIO : *Ea potestas inter infideles est a Deo*. Hanc quoque confitentur omnes ; est enim Apostoli dicentis : *Non est potestas nisi a Deo : quæ autem sunt , a Deo ordinatæ sunt : itaque qui resistit potestati Dei ordinationi resistit* <sup>2</sup>. Loqui autem eum de civili potestate sequentia docent , ubi gladium ac vindictam publicam , vectigal , tributum , civilis potestatis instrumenta et jura commemorat. Ergo eæ potestates , quas Paulus a Deo esse , a Deo ordinatas esse docet , sunt Reges ac Principes.

Neque omittendum id , quod quidam obijciunt : a Deo ordinatas dici potestates , quod sub digniore minus digna , civilis scilicet sub ecclesiastica a Deo ordinata sit ; aliter enim non constare ordinem. Verum eo ratiocinio non utitur Apostolus , neque is locus postulabat , ut de illo ordine dissereret ; sed ita agit Paulus , ut ordinatæ intelligantur a Deo illæ potestates , quæ civilibus præsent officiis , quod sint a Deo constitutæ : unde præmittit : *Non est potestas nisi a Deo* : cui connexum illud : *Quæ autem sunt , a Deo ordinatæ sunt* ; et infert : *Itaque qui resisit potestati , Dei ordinationi resistit* : et : *Subditi estote non tantum propter iram , sed etiam propter conscientiam* <sup>3</sup>. Jam si de ordine philosophari placet , alibi philosophandum : hic quidem ex Apostolo constat , quæ civilibus præsent potestates , eas etiam inter infideles a Deo constitutas , et ordinatas esse.

Erant namque tum , qui summis præerant potestatibus infideles , et idololatræ , quos tamen nihilo secius *ministros Dei* vocat Paulus , et gladium a Deo traditum esse Principi docet , ut Dei ministro : *Non enim* , inquit <sup>4</sup> , *sine causa gladium portat : Dei enim minister est*.

Quare merito sacrosanctæ habentur supremæ potestates , ut quæ a Deo constitutæ , vices Dei agant : qua in re magnum venerandumque *Dei mysterium* in Regibus sanctus Gregorius Nazianzenus agnoscit <sup>5</sup> ; unde eorum incolumitas , salusque in juramenti

<sup>1</sup> Tit. III. 1. — <sup>2</sup> Rom. XIII. 1. — <sup>3</sup> Ibid. 5. — <sup>4</sup> Ibid. 4. — <sup>5</sup> Greg. Naz. orat. XXVII ; tom. I, p. 471.

religionem assumitur. Jurant enim Urias, et illa sapiens Thacuitis, *per salutem David* <sup>1</sup>; neque eo secius Joseph semel atque iterum *per salutem Pharaonis* <sup>2</sup>, impii licet Regis et idololatræ: quod in regio ministerio, etiam inter infideles magnum Dei sacramentum sit. Id seculi christiani, hæc Tertulliani ore ad Romanos Principes christianæ religionis hostes, loquebatur: « Juramus autem, sicut non per genios Cæsarum, ita per salutem eorum, quæ est augustior omnibus genis.... Nos judicium Dei suspicimus in Imperatoribus, qui gentibus illos præfecit; id enim eis scimus esse, quod Deus voluit, et pro magno id juramento habemus <sup>3</sup>. »

Hinc etiam idem auctor *religionem atque pietatem christianam in Imperatorem* celebrat <sup>4</sup>: quod Imperator, uti sacrosanctus, Deique vice functus, religioso quodam honore coleretur, quam *religionem secundæ majestatis* laud minus pie quam eleganter vocat <sup>5</sup>: Grande ergo, eodem teste, *Imperatoris nomen*, quod a Deo traditur <sup>6</sup>: grande Imperatoris officium, divino numine constitutum.

CAP. III. Quo sensu suprema civilis potestas sit a Deo, quodve discrimen sacerdotium inter et imperium.

Sunt autem supremæ potestates a Deo non tantum eo nomine, quod imperium nemo capessat, nisi providentia divina duce et auctore; verum etiam duplici alio titulo, primum, quod, uti prædiximus, legitima imperia sint exorta natura ipsa duce, hoc est auctore Deo naturæ conditè. Habent enim homines hoc a natura inditum, ut ordinem colant, quo eis incolumitas et tranquillitas constat: qui ordo nullus est, si desint legitimæ potestates.

2º Ad legem naturalem haud dubie accesserit doctrina per manus jam inde ab initio hominibus tradita, qua legitimis imperiis coerceri se necessarium ducerent, cum genus humanum statim atque post diluvium per terras fuit diffusum, statim se ultro in regna civitatesque redegerit, quod tantum generis humani bonum, non nisi a Deo traditum, inspiratum, propagatumque esse Patres docent. Chrysostomus <sup>7</sup>: « Quoniam honoris ac conditionis æqualitas pugnas et dissidia plerumque inducit, Deus multos fecit principatus multasque subjectiones, viri et uxoris, filii et patris, senis et

<sup>1</sup> II. Reg. XIV. — <sup>2</sup> Gen. XLII. 15, 16. — <sup>3</sup> Tert. Apol. cap. XXXII. —

<sup>4</sup> Ibid. XXXIII. — <sup>5</sup> Ib. XXXV. — <sup>6</sup> Ib. XXXIII. — <sup>7</sup> Chrysost. Hom. XXIII in Epist. ad Rom. tom. IX, pag. 686,

» adolescentiis, servi et liberi, principis et subditi : » atque hæc ultima *principis et subditi*, ad formam paterni imperii facta esse creduntur; nec immerito: ab ipso enim generis humani exordio, Reges parentum loco habitos, vel illud Regibus Palæstinis commune *Abimelech* nomen ostendit. *Abimelech* enim latine vertitur, *Pater meus Rex*; quæ nota et obvia argumentis confirmare non est animus.

Quare hæc constitutio supremarum potestatum etiam inter impios et infideles, Deo auctori adscribitur ab Apostolis ac Patribus. Cyrus Rex Persarum, æque ac Saul, et David, et Salomon, *Christus Domini appellatur*<sup>1</sup>: certumque est omnino eam legem, qua res humanæ ordinantur, tam sanctam, tam necessariam, tanta consensione generis humani ab initio inolitam et ubique diffusam, non nisi divina auctoritate fuisse constitutam. Quo etiam factum est ut obliget conscientiam, meritoque Apostolus huic sententiæ: *Non est potestas, nisi a Deo*: et, *Minister est Dei*: subnectat illud ut consecretaneum: *Ideo necessitate subditi estote, non tantum propter iram, sed etiam propter conscientiam*<sup>2</sup>.

Hujus autem rei causa est divina bonitas, quæ uti prædiximus homines quamvis a vera religione, desciverint, non omnino deserit: imo vero malis tam bene consulit, ut ipso auctore, maneat inter eos societatis humanæ tam excellens bonum. Quod ab Ireneo præclare est explicatum his verbis: « Quoniam, inquit<sup>3</sup>, absistens a Deo homo in tantum efferavit, ut etiam consanguineum, » hostem sibi putaret, et in omni inquietudine, et homicidio, et » avaritia sine timore versaretur, imposuit illi Deus humanum timorem, (non enim cognoscebant timorem Dei) ut potestati hominum subjecti, et lege eorum adstricti, aliquid assequantur » justitiæ, et moderentur ad invicem, in manifesto propositum » gladium timentes, sicut Apostolus ait: *Non enim sine causa gladium portat: Dei enim minister est.* »

Huc pertinet illud, quod supra retulimus<sup>4</sup> ibidem ab Irenæo memoratum; quod summa imperia, quibus pax inter homines constat non sint a diabolo pacis inimico, sed a Deo pacis auctore, pessimæque factum ab iis, qui tot Regum permoti flagitiis, scelere, libidinibus, regium imperium ad diabolum auctorem referebant. Satis enim constat legitima imperia non ita, diabolo instigante, et gliscente superbia esse corrupta, quin in ipso bono pacis ac societatis humanæ, maximum Dei munus facile recognoscas. Quare divinum opus, a diaboli opere secernendum erat cum Joanno

<sup>1</sup> Isai. XLV. 1, — <sup>2</sup> Rom. XII. 1, 4, 5. — <sup>3</sup> Iren. lib. v cont. Hæc. cap. XXIV, n. 2; p. 321. — <sup>4</sup> Sup. Sect. I, cap. I.

Chrysostomo : namque « magistratus constituere, inquit <sup>1</sup>, fuit De » opus; quod autem improbi ad eos provehantur, et eis, non ut » decet, utantur, est hominum improbitatis. »

Adversus manifestissimam veritatem Gregorii VII ævo objiciebant passim illud Osee Prophetæ : *Ipsi regnaverunt, et non ex me : Principes extiterunt, et non cognovi* <sup>2</sup> : quæ multi interpretes illique gravissimi intelligunt de Jeroboam, et Israeliticis Regibus, per seditionem ac perfidiam adversus legitimos Reges insurgentibus, Deo quidem permittente sed admeritam Salomonis ultionem. Hæc tamen si ad legitimos quoque Reges pertinere posse putant, facile referentur, non ad imperii institutionem, sed ad ejus exercendi modum : ut scilicet Reges condemnentur qui non ex Dei legibus nutuque administrant eam postestatem, quæ divino est numine constituta.

Quæres quid jam intersit sacerdotalem inter et civilem potestatem, si utraque est a Deo. Multum per omnem modum. Primo, quia sacerdotalis potestas in Lege et in Evangelio a Deo ipso præsentate atque conspicuo fuerit instituta : civile autem imperium, quantum suo modo a Deo vel inditum vel institutum sit, haud pari præsentia divinæ majestatis : tum sacerdotalis principatus forma et regimen expresse sunt a Deo instituta : civile imperium generatim tantum traditum est, et hominum arbitrio forma relicta, sive illa monarchica, sive aristocratica, sive popularis foret. At verum quidem sacerdotium illiusque potestatis legitima administratio cum vera religione conjuncta est : imperia vero legitima et apud infideles vigent : denique ritus consecrandi sacerdotes omnino divinus, atque inter sacramenta a Deo instituta numeratur, valetque inventu proprio et expresso divini numinis, ac spiritus : at Regum consecratio neque a Deo est, universim instituta, neque huic officio absolute necessaria, sive, ut aiunt, essentialis est : quæ, ut in re clara leviter attigisse sufficiat ; cum satis superque constet apud Christianos legitima imperia a Deo esse, et quidem, uti memoravimus, a Deo propitio, ac rebus humanis consulente. Nunc quæ inde consequantur, ordine exponamus.

**CAP. IV. TERTIA PROPOSITIO :** quod regia ac suprema potestas nulli alteri potestati Dei ordinatione subjecta : omnium gentium in eam rem consensus : Druidæ, Augures, alii ejusmodi frustra advocati ad præsidium indirectæ potestatis.

**TERTIA PROPOSITIO :** *Regia ac suprema potestas jam inde ab initio etiam inter infideles ita est a Deo instituta, ut sit a Deo secunda, hoc*

<sup>1</sup> Chrys. in Ps. CXLVIII; tom. v, pag. 496. — <sup>2</sup> Os, VIII. 4,



est, in suo genere rebusque suis sub Deo, et post Deum prima; neque aliam Deus potestatem instituit, a qua illa deponatur, aut in ordinem redigatur.

Hæc propositio facile deducitur ex antecedente: cum enim constet regiam ac supremam potestatem, etiam inter infideles a Deo esse, non minus certum est huic potestati nullam superiorem a Deo fuisse impositam. Quam enim? An civilem aliam? Sed hæc vere regia ac suprema esset, quam Deo auctori tribuimus, et a Deo secundam esse dicimus. An vero sacerdotalem? At ea inter infideles non a Deo, sed a diabolo est; neque Melchisedech, summi Dei Sacerdotem, eo nomine quidquam, in Reges potuisse legimus, et ipsum Regem quidem, sed suo et singulari regno præpositum fuisse scimus. Quod autem antea passim sive primogeniti sive patresfamilias, sive quivis alii sacrificia offerebant, delibata ea parte sacerdotalis officii; nihil hoc ad regenda imperia pertinebat. Legale autem ac proprii jam nominis sacerdotium per Mosem institutum, longe post constituta regna legitima floruit, neque ad ullam gentem præterquam Judaicam pertinebat. Ergo vigebat jam inde ab initio regia ac suprema potestas, sic a Deo constituta, ut esset omnino in suo ordine rebusque suis, ἀντιστοιχῶς hoc est, nulli alteri quam divinæ obnoxia potestati; quæ nostra est propositio.

Quare omnino sibi, suæque potestati Deus reservabat, ut impios Reges pœna coherceret. Populum enim suum Pharaoni et Ægyptiis, causa maxime religionis, exosum, jam tum docuerat non insurgere in Principem, quamvis sævientem, sed *clamare ad Deum* <sup>1</sup>, adire Regem commonere, urgere prodigiis territum, nihil aggredi manu; ipse enim unus extento brachio in mirabilibus et terribilibus magnis Pharaonem adortus est, quem utpote Regem suæ ultioni reservaverat. *In hoc enim ipsum*, inquit <sup>2</sup>, *excitavi te tanta potestate, tantaque contumacia præditum, ut ostendam in te virtutem meam.*

Hæc ergo vox, hic sensus est totius generis humani: neque enim aliter vigere poterat illa pax, illa ordinatio rerum humanarum, quam a Deo esse vidimus; nisi esset aliqua divino numine constituta suprema potestas, cui cedere omnes, ut a Deo secundæ; nullique alteri obnoxie tenerentur.

Hoc jure apud Romanos, hoc jure apud Græcos, Indos. Persas; hoc jure apud omnes gentes administrata respublica est. Nulla erat supra civilem potestatem a Deo constituta potestas, cujus arbitriis imperia solverentur.

Nam quod Druidas commemorant, quorum *judiciis decretisque*

<sup>1</sup> Exod. II. 23. I Reg. XII. 8. — <sup>2</sup> Exod. IX. 16. Rom. IX. 17.

in omni controversia Galli nostri *parerent* <sup>1</sup>, quod Augures afferunt, ipsumque Ciceronem augurem de hujus sacerdotii dignitate pleno eloquentiæ flumine disserentem; quid ad nos attinet? Nempe Druidæ, Augures, Aruspices, Extispices non erant, puto, divino numine constituti; tam falsi sacerdotes, quam falsa erant numina, quibus serviebant: civitatum ac Principum auctoritate jus eorum invaluit. Quis autem dubitat partem aliquam publicæ potestatis in eos lege lata conferri potuisse, cum etiam legamus in quibusdam civitatibus cum sacerdotio regnum fuisse conjunctum?

Quod autem eam Sacerdotum, ac maxime Augurum potestatem illustrissimus Baronius eo refert, « ut jure naturæ cuncti populi edocti sint, penes sacerdotes summam rerum esse; » id quam aperte est nimium, tam aperte est falsum.

At enim, inquit, teste Cicerone poterant Augures « a summis imperiis ac potestatibus comitia tollere; decernere ut magistratu se abdicarent Consules; legem, si non jure rogata esset tollere <sup>2</sup>. » Hæc qui objiciunt, nequidem cogitant quo fonte ista manarent.

Nempe in fulguribus, inque fulminibus, a fragore tonitruum, in avium volatu, ac tripudiis, in victimarum extis, significationem esse peculiarem putabant divinæ voluntatis; cui ita patefactæ nisi obtemperarent, diram imminere ultionem. Quare neque haberi comitia, neque iniri magistratus, neque quidquam rei publicæ privatæve, agi posse, nisi aves addixissent: deos enim immortales eo indicio atque eloquio prodere quid vellent; cujus divini eloquii intelligendi artem penes Aruspices atque Augures esse. Hæc si jure naturæ valent, male nobiscum actum est, qui talia contemnamus; neque in Sacerdotes, bella, judicia, comitia, omnia denique privata ac publica conferamus.

At jubebant Augures Consulem abire magistratu. Certe, si vitio creatus, si diremptis aliquo portento comitiis, si inauspicato, ac diis aperte, ut quidem existimabant, abnuentibus, magistratum iniisset. Quod si hæc ad deponendosecclesiastica auctoritate Reges conferre non pudet, dicant nostros Pontifices indicis expressis, propalatum divini numinis explicare voluntatem: aut, quandoquidem jure Augurum delectantur, doceant eo jure Regem aliquem jam inauguratum, jam agnitum, (Regem autem dico) doceant vel saltem consulem, annum magistratum, suscepto semel consensione civitatis imperio, abdicare jussum. Sed in his diutius immoramur; neque tamen omittenda erant quæ tantos,

<sup>1</sup> Vid. Cæs. de Bell. Gall. lib. vi. — <sup>2</sup> Cic. lib. ii de Legib.

vires, dum causæ suæ undique suffragia quæerunt, commemorare non pignit. Jam ergo ad nostras propositiones revertamur.

CAP. V. Ex tribus primis Propositionibus *Corollarium* : quod sine vera religione, veroque sacerdotio, civile regimen perfectum, ac seipso consistens, atque in rebus suis ab omni alia potestate absolutum : an in eo jure aliquid immutatum per legale aut per christianum sacerdotium, quarta et quinta propositione quæritur.

Ilic tria quidem hactenus a nobis constituta : primum illud : ab ipsa rerum humanarum origine viguisse, etiam inter infideles legitimo ordine suprema imperia ac legitimos magistratus : alterum, eorum magistratuum potestatem a Deo esse : tertium, ita iis magistratibus supremam potestatem a Deo esse traditam, ut sint a Deo secundi, in suo ordine primi nulla alia a Deo potestate constituta, cui in rebus suis obnoxii viverent. Hæc nemo diffitetur. Jam certis propositionibus addimus haud minus certum.

#### COROLLARIUM.

*Perfectum regimen, quod attinet ad ordinem et jura societatis humanæ, sine vero sacerdotio, ac sine vera religione esse potest. Explicamus, et ipsa explicatione probamus.*

Regimen perfectum dicimus consideratione duplici : 1º In ordine morali, sive in genere moris : 2º In ordine politico, sive in genere civilis societatis.

Itaque asserimus sine vera religione esse perfectum regimen, non in ordine morali : neque enim boni mores sine vera religione veraque beatitudine, qui morum ac vitæ humanæ finis est, esse possunt ; neque, ut præclare Augustinus <sup>1</sup>, aliunde esse potest beata ac perfecta civitas, aliunde homo, cum civitas, nihil sit aliud quam hominum certo fœdere conjuncta societas. Nullum ergo regimen in ordine morali sine vera religione perfectum esse potest.

At perfectum esse posse dicimus in ordine politico, seu quantum attinet ad jura societatis humanæ : perfectum enim est eo respectu regimen, quod primum, est legitimum, tum vere est a Deo, omnique animæ piæ colendum ; denique in se supremum, nullius alterius imperii indignum, nulli alteri obnoxium potestati. Tale autem fuit, et est regimen etiam apud infideles et impios ;

<sup>1</sup> August., de Civit. Dei, libr. xv, cap. viii, et alib. passim.

ergo perfectum illud regimen sine vera religione, veroque sacerdotio esse potest.

Cumque apud infideles non nisi falsum et illegitimum Sacerdotium esse possit; veri tamen ac legitimi, et a Deo ordinati magistratus præsunt: suntque ab ipso Deo, cum religio, tum imperium ita constituta, ut et vera religio sine adjuncto sibi imperio et verum ac legitimum imperium sine adjuncta sibi vera religione esse possit.

Vera religio sine adjuncto sibi imperio, imo imperio plerumque adversante, sub Pharaone, sub Nabuchodonosore, Baltassare, cæteris Assyriis, Persisque et Græcis Regibus, penes Hebræos; sub tot impiis Imperatoribus, penes Christianos fuit: verum imperium sine vera religione ubique terrarum nititur.

Est ergo imperium, seu civile regimen, religioni subordinatum et ab ea pendet in ordine morali non autem in ordine politico seu quod attinet ad jura societatis humanæ: cum hoc postremo ordine et religio et imperium sine se invicem esse possint.

Quæ cum omnes fateantur, illud est consecræneum, utcumque religio se habeat: utcumque Sacerdotes, qui religioni præsunt, de Principe, qui civili societati præsint, egerint, decreverint, edixerint, nihilo secius manere Principi integra ea omnia jura, quibus civilem societatem ordinet ac regat, neque omnino posse a Sacerdote deponi Principem, qui in suo ordine sub Deo primus sit a Deo constitutus.

Hæc, inquam, certa sunt, nisi Deus in supremis potestatibus a se constitutis, eorumque juribus aliquid immutaverit, instituto scilicet legali, aut christiano sacerdotio, attributoque jure deponendi Reges ac temporalia ordinandi. An autem id fecerit propositiones quarta et quinta luculenter edocebunt.

CAP. VI. QUARTA PROPOSITIO: Per institutionem sacerdotii legalis nihil immutatum in regia ac summa potestate; nihil ad eam deponendam juris Sacerdotibus attributum: probatum ex Deuteronomio, Regumque libris.

QUARTA PROPOSITIO *per institutionem sacerdotii legalis non immutavit Deus rationem ac statum principatus, seu regis ac supremæ, potestatis; imo luculentius declaravit eam potestatem a Deo esse secundam, et in suo genere rebusque suis primam.* Hac ergo constabit, sacerdotali ordini per legem Mosaicam instituto nihil juris a Deo attributum fuisse ad ordinanda temporalia, deponendosque Reges, sive directe, sive indirecte, sive apud fideles, sive apud infideles.

Et de infidelibus quidem certum: cum legale sacerdotium nihil

adeos spectet: de fidelibus quoque idem facile probatur, vel hoc uno argumento, quod in tota lege, cum sacerdotale instituitur atque explicatur officium, nihil tamen ei a Mose in regiam potestatem fuerit attributum; tametsi ipse Dominus eam potestatem inter Hebræos futuram pronuntiaverit his verbis in Deuteronomio: *Cum, inquit* <sup>1</sup>, *ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, et possideris eam, habitaverisque in illa et dixeris, Constituam super me Regem, sicut habent omnes per circuitum nationes, etc.*

At multa quidem hic futuro Regi præcipit; ne multiplicet equos; ne uxores, ne divitias congerat; ne revertatur in Ægyptum; ut describat sibi legem, accepto exemplari a Sacerdotibus neque enim illud prætermissum est, quod ad commendationem sacerdotalis officii pertineret. In sacerdotali vero officio describendo, Moses ad minutissima quæque descendit: de tanto illo jure sacerdotii deposituri Reges de obedientia tanta præstanda a Regibus, ut depositi loco cederent, nihil omnino scriptum cum profecto id eo magis memorandum esset, quo erat ex sese maximum, magisque ab omni hominum consuetudine abhorrebat. Quin etiam in Deuteronomii loco diserte expressum illud: *Constituam super me Regem, sicut habent omnes per circuitum nationes*: quibus verbis demonstratur civilem potestatem, eo, quo erat apud omnes, loco relinquendam, neque per legem Mosis quidquam immutatum.

At forte sacerdotale illud jus ad deponendos Reges sibi Deus exponendum decernendumque reservabat eo tempore, quo Reges, ac primum eorum Saulem constituturus esset. Imo vero populus dictorum Domini memor, sic ait ad Samuelem: *Constitute nobis Regem ut judicet nos, sicut et cæteræ habent nationes* <sup>2</sup>: et iterum: *Rex erit super nos, et erimus nos quoque sicut omnes gentes, et judicabit nos Rex noster, et egredietur ante nos, et pugnabit bella nostra pro nobis* <sup>3</sup>; prorsus eo sensu quo Deus in Deuteronomio dicturos prænuntiaverat: *Constituam super me Regem, sicut habent cæteræ per circuitum nationes*: scilicet nihil novi cogitabant, neque aliam animo informaverant ideam principatus, quam quæ apud cæteras gentes invaluerat. Quare æque supremam, æque absolutam intelligebant ab omni alia potestate. At qualem Regem postulabant, talem Deus concessit. *Dixit enim Deus ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi* <sup>4</sup>: et iterum: *Nunc ergo vocem eorum audi* <sup>5</sup>. Ergo

<sup>1</sup> Deuteron. xvii. 14. — <sup>2</sup> I. Reg. viii. 15. — <sup>3</sup> Ibid. 19, 20. —

<sup>4</sup> Ibid. 7. — <sup>5</sup> Ibid. 9.



inter fideles æque ac inter infideles, pari jure, nullaque majestatis imminutione, regnatum est. Sane apud fideles id additum quod sacra unctione majestas facta est augustior et sanctior, et in Christi Domini imaginem Reges Christi habiti, sanctiore titulo consecrati sunt.

CAP. VII. An unctio Regum, eorumque designatio per Samuelem interdum ac prophetas facta, in ordinandis civilibus aliquid Sacerdotibus juris attribuat? De concilio Sanhedrin Baronii sententia expenditur.

At forte ea unctio quam a Sacerdotibus Reges Israelitici accepturi erant, eos Sacerdotibus peculiari titulo submittebat: eratque Pontifici peculiare jus, ut ad designandos, sic etiam ad amovendos Reges attributum. Neutiquam si enim rem ab origine repetamus, primus omnium Samuel, ne quidem Sacerdos, nedum Pontifex, sed Levita tantum, mandato Dei jussuque speciali Saulem designavit et unxit, et ad regnum evehit; et postea reprobaturum, haud minus speciali mandato, regno amovendum edixit, et Davidem in Regem unxit <sup>1</sup>, nihil ergo hic quidquam in admovendo amovendoque Principe, sacerdotali et ordinario jure: nihil, nisi prophetico et extraordinario officio Samuele est factum; ut profecto mirum sit Baronium hæc extraordinaria, ad stabiliendam ordinariam Pontificum potestatem detorquere voluisse <sup>2</sup>.

Neque vero Salomon a Sacerdote; sed a Davide electus est: ac postea jussu Davidis a Sadoc Sacerdote est unctus. Sic enim David jubet: *Vocate mihi Sadoc Sacerdotem et Nathan Prophetam, et Banaiam filium Joiadæ: quicum ingressi fuissent coram Rege, dixit ad eos: Tollite vobiscum servos Domini vestri, et imponite Salomonem filium meum super mulam meam, et ducite eum in Gihon et unget eum ibi Sadoc Sacerdos et Nathan Propheta in Regem super Israel* <sup>3</sup>. Ordinario ministerio Sacerdotis, propheticum quoque et extraordinarium adjungitur Nathani officium; quod aliquid hic extraordinarium intervenisset, ac Salomon natu minor, jussu Domini ad Davidem per Nathanum perlato, ad dignitatem regiam esset provehendus.

Non ergo Sacerdos, sed David a Propheta monitus jure regio designat successorem, vereque est illud a Bethsabæe dictum: *Verruntamen, Domine mi Rex, in te oculi respiciunt totius Israel,*

<sup>1</sup> I. Reg. 22. ix. 15, 16. x. 18, 20. xv. 26. xvi. 13. — <sup>2</sup> Bar. tom. ix, an. 800, p. 489. — <sup>3</sup> III. Reg. I. 32, 33, 34.

*ut indices eis quis sedere debeat in solio tuo, Dominem Rex, poste*<sup>1</sup>. Neque quidquam aliud postea Pontificibus attributum, nisi ut eos ungerent, quorum hæreditario jure esset imperium.

Nihil ergo juris in lege Mosaica Sacerdotibus attributum est, quo regia imperia solverentur, sive cum sacerdotale, sive cum regium institueretur, ac describeretur officium; estque omnino regia ac civilis potestas, legali etiam sacerdotio instituto, in suo ordine rebusque suis prima et absoluta.

Neque ulla ratione stare possunt ea, quæ ait Baronius de collegio septuaginta duorum seniorum a Mose instituto, cujus officium esset *de lege, Rege, atque Propheta judicare*, quo factum sit, ut « Reges subjecti essent summo Pontifici, qui suo arbitrio moderabatur magnum illud concilium, cujus concilii judicio Herodes Rex postulatus est, » ut Josephus testatur<sup>2</sup>. Hæc, inquam, nullo modo stare possunt.

Primum enim nihil tale in Scriptura legimus, nec cum instituti sunt a Mose magistratus<sup>3</sup>, conflatumque ex illis est, aut aliter quomodocumque, Deo jubente, institutum illud Senatorum septuaginta concilium<sup>4</sup>: non eos constitutos fuisse videmus, ut de Regibus, summaque potestate decernerent, sed ut Mosem subjugandi populi onere fatiscentem, in privatis controversiis disceptandis adjuvarent: neque a tali concilio ullum unquam Judicem, ullum Regem judicatum fuisse in Judicium, aut Regum, aut Paralipomenon libris legimus; neque Josephus prodidit, in recidivo sub Machabæis in Judæorum imperio, eum Senatam ad Reges in ordinem cogendos quidquam fuisse molitum; nec, si Rabbinii quidam dixerint ab eo Concilio de Rege judicatum iri, nempe si qui de regno litigassent, id ad reges deponendos trahi possit, cum jure regnant: neque Herodes, quem ad id concilium reum citatum esse idem Josephus memorat<sup>5</sup>, regia tunc potestate erat, sed et ipse, et Antipater ejus parens, sub Hircani Pontificis principatu vivebant, ejusque auctoritate omnia poterant; stetitque judicio Herodes, ejusdem Hircani Pontificis pariter ac Principis jussu. Nec si concedamus huic concilio datum esse ut de Regibus decerneret, idcirco eam potestatem in Pontificem transferimus cum esset is cætus ex omnibus tribubus constitutus: neque vero pontifex in omnibus præerat: sed diserte præscriptum est a Rege Josaphat, *Amarias Sacerdos et Pontifex vester in his quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porro Zabadias filius Ismael, qui est dux in domo Juda, super ea opera erit, quæ,*

<sup>1</sup> III. Reg. I. 20. — <sup>2</sup> Bar. tom. I, an. 31, p. 99; an. 57, p. 436. Vid. etiam tom. IV, loc. cit. — <sup>3</sup> Exod. XVIII, 18, 21. — <sup>4</sup> Num. XI, 14, 15, 16. — <sup>5</sup> Joseph. Antiq. lib. XIV, cap. XVII.

*ad Regis officium pertinent*<sup>1</sup> : nec si concedamus Pontificem in omnibus præsedisse, ideo etiam pro imperio decrevisse fateamur; neque magis probat Baronius Reges Pontifici, quam totius gentis concilio esse subjectos : ut quæ ille dicit non modo falsa sint, sed etiam ejus instituto non congruant.

CAP. VIII. Bellarmini argumentum ex Deuteronomii loco.

Eodem vitio laborat Bellarmini argumentum ex Deuteronomii loco repetitum : *Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, et possideris eam, .. et dixeris : Constituam super me Regem, non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non sit frater tuus*<sup>2</sup> : hoc est, ejusdem gentis, ac veræ religionis consors. Quo ex loco vir maximus sic ratiocinatur<sup>3</sup> : Cum ejusdem periculi sit eligere, et non deponere, utrumque æque vetitum esse, intelligendum; ac proinde deponendos Principes veræ religionis exsortes.

Sed hoc argumentum, primum quidem nihil ad rem. Agimus enimvero de potestate Pontificis, de quo in hoc Deuteronomii loco ne verbum quidem. Agit Moyses de toto populo terram ingressuro, et Regem electuro absque ullo peculiari interventu pontificiæ potestatis, ut et ipsa Mosis verba demonstrant, et Samuelis non Pontificis, sed Prophetæ extraordinaria, quam commemoravimus, ad officium designandi Regis, delegatio confirmat.

2<sup>o</sup> Argumentum illud nimis probat : probat enim alienigenas ac veræ religionis exsortes non modo non eligendos, sed nec etiam tolerandos esse; quod nec ipse Bellarminus admittat : quippe qui retinendos doceat infideles Principes, ea conditione, si populum a fide non avertant; at eos profecto eligere non licet, cum lex generatim edicat : *Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non sit frater*. Falsissimum ergo est, vel teste Bellarmino, deponi posse eos qui eligi vetentur.

Ac profecto Judæi Babylonios, Medos, Persas, Græcos, Romanos, cum non essent fratres, eligere non poterant; quos tamen colere debuerunt, postquam in eorum manus legitimo ordine devenerunt. Procul dubio enim alienigena et infidelis erat Cæsar, de quo tamen Christus dixit : *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari*. Ergo non abjicere aut deponere, sed colere debebant, quem eligere, utpote alienigenam, ex legis interdicto vetabantur.

<sup>1</sup> II. Paral. xix. 11. — <sup>2</sup> Deuteron. xvii. 14, 15. — <sup>3</sup> Bell, de R. P. lib. v. c. vii. p. 891.

Hoc de infidelibus et alienigenis : jam vero de ipsis fratribus , si existimaveris eum , qui ad regnum evehatur veram religionem secutus , deponi debere postquam ab ea desciverit , haud minus absurdum erit : cum nemo ausit dicere Achaz , Manassen , et alios , post regnum adeptum , ad idola conversos , deponi necessario debuisse , quos Prophetæ ac pii omnes pro veris Regibus coluerint.

Ac multa omnino sunt , quæ , re integra , facere non liceat , propter grave periculum : facta propter gravius periculum , mutare non licet : quale est periculum in deponendis Regibus , ubi soluta imperii vi , una cum republica religio periclitatur.

CAP. IX. Quæ ante dicta sunt , Judæorum historia recensita , luculentius explicantur : Judæorum regum , etiam ad idola cogentium , inviolata majestas : Reges Assyrii , Medi , Persæ , pari cultu observati : erga eos egregia , Alexandri Magni tempore , Judæorum fides : Josephi locus : eadem obedientia in Alexandrum , et Græcos Syriæ Reges.

Hæc per se luculenta magis elucescent , si populi Israelitici historiam paucis retexerimus.

Vixit populus ille sub Mose primum , qui , utramque complexus potestatem , sacerdotale officium in Aaronem ejusque filios hæreditarium transtulit ; civile imperium moriturus in Josue contulit. Hisce temporibus , ipse Deus Regem agebat ; quo factum est , ut , populo Regem petenti , ad Samuelem dixerit : *Non te abjece- runt , sed me , ne regnem super eos* <sup>1</sup>.

Interim , cum opus esset , Deus extraordinarie delegabat , qui civile imperium exercerent : quo jure Judices rempublicam administravere. Et quidem Eli Pontifex maximus eo munere functus est , sed ad id ipse quoque vel populi consensione , vel , quod illis temporibus magis congruit , divino numine delegatus. Certe si quid ei pontificatus jure , idem etiam cæteris Pontificibus competisset. Successit tamen illi Samuel , neque Pontifex , neque Sacerdos , sed Levita tantum , ut diximus : quæ profecto res vetat , ne civile imperium cum sacerdotali officio conjunctum arbitremur.

Sub Samuele regum est constitutum imperium , eo quidem ad omnia præeunte ; sed , ut id præstare posset , extraordinarie delegato : quare Leviticæ tribui nulla est peculiaris in Reges attributa potestas.

Exinde Hebræi fuere sub suis , ac sub extraneis Regibus : sub suis a tempore Saulis usque ad Sedeciam , quo tempore Reges passim idolis servierunt , templum Domini occluserunt , in pios sævie-

<sup>1</sup> I. Reg. VIII. 7:

runt, Prophetas cæciderunt; neque interim de iis deponendis aut Sacerdotes unquam, aut ullus hominum cogitavit: sed ab omnibus sunt habiti pro veris Regibus etiam a Prophetis, qui a Domino missi tanta auctoritate, tantaque præsentia divini Spiritus, divina oracula nuntiabant; et cum in lege scriptum esset, ut quicumque ex Israelitis deos alienos coleret, capitali supplicio puniretur, nemo tamen est suspicatus, a quoquam, nisi a Deo, animadverti posse in Reges: ergo regia potestas sacrosancta, et ab omni alia, præterquam a divina potestate, absoluta habebatur.

Item lege cautum erat, ut adulteri et percussores morte morentur, et tamen David adulter et percussor dicebat: *Tibi soli peccavi*<sup>1</sup>. Quem in verum, notum est illud Ambrosii: « Rex » erat; nullis ipse legibus tenebatur, quia liberi sunt Reges a » vinculis delictorum: neque ullis ad pœnam vocantur legibus, » tuti sub imperii potestate: homini ergo non peccavit, cui non » tenebatur obnoxius<sup>2</sup>. »

Hic vero notandum Reges a legis præscripto generali, nulla clausula exceptos, ipsa majestate regii nominis pro exceptis habitos. Ergo intelligebant soli Deo reservatos, et ab omni alia potestate immunes.

Si ventum eo est aliquando, ut Reges regno extorres futuri declararentur, quemadmodum Sauli contigit<sup>3</sup>: id vero Samuel prophético ministerio extraordinarie, ac peculiari revelatione jussus præstitit, nullique unquam ordinariæ potestati talia concessa sunt.

Eodem prophético atque extraordinario officio, et Jeroboam, et Jehu, et alii scissarum tribuum Reges amoti et ordinati: quæ Baroniis more suo ad ordinariam Pontificum potestatem studiosissime confert<sup>4</sup>. Nos melius concludimus talia de Regibus, non nisi extraordinarie ac peculiari jussu, divinitus designari.

Quin etiam Reges a Deo reprobati, quantum in vivis erant, ab omnibus colebantur; etiam Saul, a Samuele, dicta licet sententia hac in nomine Domini: *Abjicit te Dominus ne sis Rex*<sup>5</sup>, et ab eo Samuel discessurus, mansit tamen a Saule rogatus in hæc verba: *Peccavi, sed nunc honora me coram senioribus populi mei, et coram Israel*<sup>6</sup>; ne majestas regia in homine reprobo vilis haberetur: et in illa spelunca, Davidem jam Regem et unctum percussit cor suum, eo quod abscidisset oram chlamydis Saul<sup>7</sup>, et Christum Domini licentius contigisset: denique et mortuum est ultus, ut Christum Domini<sup>8</sup> quemadmodum antea contestatus erat: *Vivit Do-*

<sup>1</sup> Ps. L. 6. — <sup>2</sup> Ambros. Apol. I. Dav. cap. x, n. 51; tom. I, col. 632. — <sup>3</sup> I. Reg. xv. 10, 16. — <sup>4</sup> Bar. tom. ix, an. 800, p. 489. — <sup>5</sup> I. Reg. xv. 23. — <sup>6</sup> Ibid. 30. — <sup>7</sup> Ib. xxiv. 6. — <sup>8</sup> II. Reg. I. 14.



*minus quia nisi Dominus percusserit eum, propitius mihi sit Dominus ut non mittam manum meam in Christum Domini* <sup>1</sup> : adverte, *nisi Dominus percusserit eum*, quo demonstrat Regem, quantumvis impium et aperte reprobatum, Deo tamen ultori reservatum, et quandiu a Deo est incolumis, pro Christo Domini esse colendum.

Quare Jeremias Sedeciam Regem, de quo et ipse scripserat: *Fecit malum coram Domino* <sup>2</sup>, ut antecessores sui idola secuti: eum, inquam, Regem, jam everso regno, Nabuchodonosori traditum a Domino, prosequitur lacrymis, et majestatem regiam in eo conculcatam lugeat: *Polluit, inquit* <sup>3</sup>, *regnum et Principes ejus*; et addit: *Spiritus oris nostri Christus Dominus*, sive, ut alii vertunt, *Christus Domini* (Sedecias) *captus est in peccatis nostris, cui diximus: In umbra tua vivemus in gentibus* <sup>4</sup>. Nempe Regis impii calamitatem, non ejus, sed populi suisque peccatis tribuit; eumque haud minus vita ac spiritu charum, etiam inter hostes, suis solatio et praesidio futurum veneratur ac diligit: quæ quidem adeo magnifica sunt, ut Christum ipsum adumbrent. Eo honore ab Israelitis, atque etiam a Prophetis, regia majestas in impio Rege, victo spoliatoque habebatur.

At postquam everso regno Judaico, infidelibus Regibus Hebræi subjecti sunt, haud minore fide eos observarunt, jussi a Prophetis *querere pacem civitatis ad quam transmigraverant* <sup>5</sup> (Babylonis scilicet et regni Babylonici) *et orare pro vita Nabuchodonosor Regis Babylonis, et pro vita Baltassar filii ejus, ut sint dies eorum sicut dies caeli super terram*; et ut, inquit <sup>6</sup>, *det Dominus virtutem nobis, et illuminet oculos nostros, ut vivamus sub umbra Nabuchodonosor Regis Babylonis, et sub umbra Baltassar filii ejus, et serviamus eis multis diebus, et inveniamus gratiam in conspectu eorum*.

Translato deinde ad Medoset Persas imperio, Judæi ad eos fidem et obsequium transtulere, et adversus Assuerum Regem Persarum, quicumque ille sit, edicto proposito eos neci addicentem, omnes nulla arma compararunt, præter jejunia, piasque ad Dominum preces <sup>7</sup>.

Sic inflexus Rex ad misericordiam: Aman Judæorum hostis ultimo supplicio affectus est; quo facto, victores Judæi cepere per urbes ultionem de hostibus, eosque trucidarunt, sed Assueri auctoritate et edicto <sup>8</sup>.

Neque veriti sunt victoris Alexandri, subsidia poscentis in obsi-

<sup>1</sup> I. Reg. xxvi. 10, 11. — <sup>2</sup> Jerem. Lii. 2. IV. Rēg. xxiv. 19. — <sup>3</sup> Lam. ii. 2, 6, 9. — <sup>4</sup> Ib. iv. 20. — <sup>5</sup> Jerem. xxix. 7. — <sup>6</sup> Bar. i. 11, 12. — <sup>7</sup> Esth. iii, iv, xiii, xiv. Ibid. v, vi, vii, xvi. — <sup>8</sup> Ibid.

dionem Tyri, iram provocare, ut Persarum Regibus suis dominis, fidi obsequentesque viverent. Respondit enim Jaddus Pontifex maximus Alexandri nuntiis: *Sacramento se obligatum Dario, ne arma contra eum caperet, idque ratum fore, quandiu Darius ipse viveret*<sup>1</sup>. Sic ipsi Pontifici videbatur illud inviolabile sacramentum; neque per pontificiam potestatem, præsentē licet Synagogæ totius tanta utilitate, imo necessitate solvendum.

Rerum potienti Alexandro obstricta semel fide, paruerunt; et post Alexandrum, Syriæ Regibus attributi, in obsequio manserunt, nusquam imperio sollicitato, tametsi Reges populum ad idola sectanda omni arte pellicerent, vimque persæpe intentarent.

CAP. X. Recidivum sub Machabæis imperium peculiari Dei instinctu a Mathathia inchoatum, a filiis stabilitum, Romani ac Cæsares eodem jure, Christo approbante, regnarunt.

At enim, inquit<sup>2</sup>, ad extremum sub Antiocho Epiphane arma ceperunt, auctore Mathathia Sacerdote. Hoc argumentum quidam supra modum efferunt: sed frustra. Et quidem illud exemplum Bellarminus merito prætermisit; neque enim Mathathias summus Pontifex fuit, qui de his pro potestate decrevisse fingatur, neque sacerdotali potestate quidquam egit, sed instinctu divino, quemadmodum Phinees *zelo Dei commotus*<sup>3</sup>. Sic enim scriptum est in Machabæorum libris<sup>4</sup>: « Accessit quidam Judæus in omnium oculis sacrificare idolis super aram in civitate Modin, secundum jussum Regis; et vidit Mathathias, et doluit, et contremuerunt renes ejus, et accensus est furor ejus secundum judicium legis, et insiliens trucidavit eum super aram: sed et virum, quem Rex Antiochus miserat, qui cogebat immolare, occidit in ipso tempore, et aram destruxit; et *zelatus est legem, sicut fecit Phinees Jamri, filio Salomi*: et exclamavit Mathathias voce magna in civitate, dicens: Omnis qui zelum habet legis, statuens testamentum, exeat post me. » Hoc ergo egit eo instinctu, quo actus est Phinees, hoc est, peculiari, ac plane divino, quod doctores omnes summa consensione tradunt; quo instinctu Aod Eglonem<sup>5</sup>; quo instinctu ipse Moses Ægyptium interfecit<sup>6</sup>: *existimabat enim intelligere fratres, quoniam Deus per manus ipsius daret salutem illis*: ut est a sancto Stephano in Actis proditum<sup>7</sup>; quo instinctu tam multa extraordinaria, neque in exemplum trahenda, facta

<sup>1</sup> Joseph. Ant. lib. xi. cap. viii, n. 3. — <sup>2</sup> Du Perr. Har. œuv. div. p. 627. — <sup>3</sup> Num. xxv. 11. — <sup>4</sup> I. Mach. ii. 23 et seq. — <sup>5</sup> Judic. iii. 21. — <sup>6</sup> Exod. 11, 12. — <sup>7</sup> Act. vii. 26.

esse legimus. Neque vero, si fanatici homines instinctum Dei mentiuntur, ideo mendacii coarguere debemus ea, quæ Deus ipse a se instigata testatur; at Deus instinctum Mathathie multis miraculis, *et e cælo factis illuminationibus*<sup>1</sup>, confirmavit; tale illud est in Machabæorum libris traditum: « Cum vehemens pugna esset, » apparuerunt adversariis de cælo viri quinque ..... ducatum » Judæis præstantes; ex quibus duo Machabæum medium habentes, armis suis circumseptum incolumem conservabant: in adversarios autem tela et fulmina jaciebant, ex quo et cæcitate » confusi, et repleti perturbatione cadebant<sup>2</sup>; » ut omittam quot victorias, tot fuisse miracula. Quin etiam per divinum *ac fide dignum somnium*, scimus « extendisse Jeremiam dextram, et dedisse Judæ » gladium aureum, dicentem: Accipe sanctum gladium munus a » Deo, quo dejicies adversarios populi mei Israel<sup>3</sup>: » quæ vero divina fuisse, secutæ victoriæ demonstrarunt.

Huc etiam facit de Antiocho, Judæorum persecutore sævissimo manifesta Dei ultione sumptum supplicium; qua ultione perterritus, et ipse confessus est Deum aperte favere Judæis<sup>4</sup>, ut non tantum Judæi, sed etiam hostes, in tot mirificis gestis, ultricem Dei manum, ac divinam potestatem agnoscerent. Constat ergo Judæos adversus sævientem Regem, non antea arma cepisse, quam instinctu peculiari, totque divinis testimonibus ad id incitati sunt: quare male ea referri ad ordinariam potestatem luce clarius est.

Huc accedit Ecclesiæ et Synagogæ diversa conditio, diversus spiritus: ut ab altera ad alteram consecutio non valeat. Non enim si divino impulsu Elias e cælo ultricem flammam elicit<sup>5</sup>, ideo hæc novo Testamento congruunt, dicente Domino ad Apostolos Eliæ similia cogitantes: *Nescitis cujus spiritus estis*<sup>6</sup>: tum veteri Synagogæ tempore statutum erat, electum populum ex eodem tantum Abrahami genere propagari; sacri quoque fœderis ac religionis pars erat vel maxima, ut terram Chananaeam patribus jurejurando promissam incolerent; cultus quoque religionis affixus erat ei loco, quem elegerat Dominus, extra quem locum non festa solemnia, non ipsa sacrificia, ac sacra reliqua, sancta rataque essent. Quare cum Dominus transmigrari ad Babylonem voluit, misso Jeremia Propheta, ac peculiari jussu indicta migratio est: simul datum promissum, ne ultra septuaginta annos esset duratura, neve postea unquam, stante certe fœdere, a locis religioni addictis moverentur: quæ nunc omnia vacant. At ea omnia, quibus antiquum

<sup>1</sup> II. Mach. II. 22. — <sup>2</sup> Ibid. x. 29, 30. — <sup>3</sup> Ibid. xv. 11, 14, 15.

— <sup>4</sup> I. Mach. VI. II. Mach. 9. — <sup>5</sup> IV. Reg. I. 10, 12. — <sup>6</sup> Luc. XII.

fœdus constaret, Antiochus evertebat: hæc enim Mathathias lamentatur: « Væ mihi! ut quid natus sum, videre contritionem populi mei, et contritionem civitatis sanctæ, et sedere illic, cum » datur in manus inimicorum, sancta in manus extraneorum facta » sunt: templum ejus sicut homo ignobilis <sup>1</sup>? » quæque alia vir sanctus deploravit. Ac postea magis magisque mala increvere, cum scilicet Lysiæ mandavit Antiochus, « ut mitteret exercitum » ad conterendam et extirpandam virtutem Israel, et reliquias » Jerusalem, et *auferendam memoriam eorum de loco*, et ut con- » stitueret *habitatores filios alienigenas* in omnibus finibus eorum, » et *sorte distribueret terram eorum*. . . . Et audierunt mercatores » regionum, et acceperunt argentum et aurum multum valde, et » venerunt in castra ut acciperent filios Israel in servos <sup>2</sup>: » mittebatque Antiochus tota Judæa, qui « omnes perfectæ ætatis in- » terficerent, mulieres, ac juvenes venderent extraneis <sup>3</sup>. » Quibus perpetratis, terraque Chanaam alienigenis tradita, nec fœdus, nec religio stare posset, templumque ipsum, cui Domini jussu affixa religio, titulo Domini in æternum abolito, non alio deinceps quam *Jovis Olympii* titulo cognominaretur.

Quo loco cum res essent, non tamen aliter nisi peculiari instinctu arma sumpserunt: et Deus ad hæc omnia, quæ memoravimus a Juda et a fratribus, suo suscepta numine, Regum quoque Syriorum consensionem accedere voluit: Jonathasque et Simon non modo purpura, principatu, consessu regio, verum etiam his omnibus, quæ regis potestatis vis constat, eademque pecunia, munierum arcium, armandi exercitus jure; Judæi quoque immunitate et libertate donati sunt <sup>4</sup>. Sic ad novum principatum stabiliendum, divina et humana jura cumulantur, atque extraordinaria in ordinariam potestatem desinunt; ac demum supremum, apud Judæos imperium ab universo populo, annuentibus Regibus in Simonem est collatum, postquam, eo maxime auctore, ablatum est jugum gentium ab Israel <sup>5</sup>.

Neque Simon, Pontifex licet, principatus honorem ac vim, sacerdotii sui jure sibi vindicavit: sed *in conventu magno Sacerdotum, et populi, et Principum gentis et seniorum regionis* <sup>6</sup>; totius gentis decreto ac veluti lege regia, in se collatum accepit; qua una consensione cum sacerdotali officio regium conjunctum imperium est.

Post centum et quinquaginta annos, in Judæa Romani regnarunt,

<sup>1</sup> I. Mach. II. 7, 8. — <sup>2</sup> Ibid. III. 35 et seq. — <sup>3</sup> II. Mach. V. 24. — <sup>4</sup> I. Mach. X. 18, 19, 25, 62, 63, 65. XI. 3. XIII. 36, 41, 42. XIV. 38. XV. 2, 6, 7. — <sup>5</sup> Ibid. XIII. 41. — <sup>6</sup> I. Mach. XIV. 28.

dati etiam Regibus Herode et ejus liberis, sub quibus Cæsares partem regni, ipsamque Jerosolymam, regni ac gentis caput, Romano imperio vindicarunt: certe nusquam obnoxii Pontifici Judæorum, qui eorum imperia solveret. Nemo enim id his temporibus, vel per somnium cogitabat: quod quidem imperii jus ipse Dominus confirmavit, dicens: *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo*<sup>1</sup>: nihil interpellata scilicet Cæsarium potestate, ac tantum decreto edito, ut Deo ac religioni debita obsequia servarentur.

Quare regnum et sacerdotium distinctas potestates, in suo quamque ordine supremas esse, non autem sacerdotali regiam obnoxiam, ab ipsa sacerdotii legalis origine, usque ad Christum Dominum, et excidium gentis, omnes Hebræorum historiae, omnia monumenta clamant; neque ullum Dei præceptum, ullam populi Judaici traditionem, ullum exemplum quod huic doctrinae adversaretur Baronius et Bellarminus aut alii protulere.

#### CAP. XI. An Athaliæ cæsæ exemplum his obsit.

Duo tamen exempla Bellarminus objicit<sup>2</sup>: ac primum memorat Athaliam Reginam, uxorem Jorami, Regis Judæ, Joiadæ Pontificis jussu fuisse interfectam, non modo quod nepotes suos et *omne semen regium* occiderit ac regnum invaserit; sed quod idolis servierit<sup>3</sup>. Quorsum ista, obsecro? An ut intelligamus supremas potestates Pontificum jussu interfici posse? Absit. At id probas, vel omnino nihil probas. Jam exempla quærimus supremarum potestatum, quæ a Pontificibus loco dejectæ fuerint; at profecto Athalia non gaudebat suprema illa potestate, eamque habebat non legitimo ordine, sed invasione ac parricidiis. Porro supererat e sanguine regio Joas, quem soror Josabeth ex Athaliæ manibus clam ereptum, Joiadæ viro suo custodiendum, educandum, et in avito solio aliquando reponendum tradiderat. Quid ergo mirum est, si Pontifex sub Rege septenni, quem neci eximerat, quem in templo educaverat ab incunabulis, quem filii loco habuerat, quem regno restituerat tutorem agens Regis, in impiam Athaliam regiae majestati subditam, ejusdemque læsæ ream, pro potestate animadvertit? Neque enim aliter constituta erat Regi, regnoque salus. Esto damnata quoque sit idololatriæ nomine: quid enim nostra refert, pro aliis quoque sceleribus damnari Regis et regni hostem, publicæ potestati subditam?

<sup>1</sup> Matt. xxii. 21. — <sup>2</sup> Bell. de R. P. lib. v, c. viii. — <sup>3</sup> IV. Reg. xi I, Paralip, xxi. xxiii.



Atque id sibi juris sub Rege minore extraordinarie et summa necessitate, et consensu omnium Pontifex vindicabat : quo jure et *Regi, uxores accepit* <sup>1</sup> et omnia administravit. Si ergo efficere aliquid volebat Bellarminus, aliquem oportebat Regem ex tot idololatris proferre in medium, de quo simile sumptum supplicium fuerit, sola sacerdotali auctoritate : quæ cum exempla desint, imo cum contraria adsint, nullum in Athalia præsidium est.

#### CAP. XII. De Ozia propter lepram ejecto.

Verisimilius objicitur leprosus Ozias, hujus morbi causa per Sacerdotes ex præscripto legis primum templo ejectus, tum hominum societate, ac regni administratione depulsus <sup>2</sup> : scriptum enim in lege erat : *Quicumque maculatus fuerit lepra, et separatus est ad arbitrium Sacerdotis, ..... omni tempore, quo leprosus est et immundus, solus habitabit extra castra* <sup>3</sup>. Ergo Pontifici in Regem ea sunt concessa quibus etiam regni administratione privaretur. Ilinc consecutio id si fieri potuit in veteri Testamento, propter lepram corporalem, quanto magis in novo, propter spirituales, id est, hæresim? Duo hic consideramus : primum, eventum ipsum extraordinarium ac plane singularem, quem in exemplum trahere non liceat : alterum, allegoriam occultamque significationem in facto ipso latentem, ex qua theologicum dogma constituit Theologi non ferant.

Certum ergo est lege fuisse præscriptum, ut quisvis leprosus arbitrio Pontificis separatus, solus extra castra urbesque degeret. Jam si fas Pontifici ea exequi, quæ lex aperte ac directe præscripserit, haud propterea liceat ad alia et alia, ex consecutione, jus iudiciale extendere. Atque hic si consistam, tota vis argumenti sponte concidat.

Quid, quod Sacerdotes nihil sibi aliud vindicarunt, quam ut Oziam e domo Domini propellerent? Lege Paralipomenon librum secundum <sup>4</sup>, quo ista narratur, nihil aliud invenies : cætera lege regni a Joatham Regis filio facta. Quid, quod nec Ozie regnum ablatum est; sed illius, tanquam Regis nomine, a Joatham filio regni suscepta administratio, ut solet sub insanis delirisque Regibus? Scriptura attestatur his verbis : « Fuit igitur Ozias Rex leprosus usque ad diem mortis suæ, et habitavit in domo separata » plenus lepra, ob quam ejectus fuerat de domo Domini. Porro » Joatham filius ejus rexit domum Regis et judicavit populum

<sup>1</sup> II. Paralip. xxiv. — <sup>2</sup> IV. Reg. xv. 5. II. Paral. xxvi. 19, 20, 21. — <sup>3</sup> Levit. xiii. 44, 45, 46. — <sup>4</sup> II. Paralip. xxvi.

» terræ<sup>1</sup>. » Quid autem vetabat ne, ut Regis nomine, ita etiam imperiis, quod lex fieri non vetabat; cum nec nisi patre mortuo regnasse memoretur: « Dormivit enim Ozias cum patribus suis,... » regnavitque Joatham filius ejus pro eo<sup>2</sup>; » parque omnino est credere nullum erga parentem ab optimo viro Joatham prætermissum, quod lege præstare sineretur; ut non regno depulsum Oziam, sed tantum per filium regnasse appareat. Sed quanquam hæc proba sunt, tamen rem alius investigare placet.

Quæro enim an de leproso Principe aliquid nominatim in lege odictum fuerit? Neutiquam; sed lex est generalis, inquires, qua simul comprehendi Principem oporteat. At ego jam postulo quidni Princeps intelligatur etiam comprehendi eis legibus, quibus universim dictum erat de adulteris, de percussoribus deque idololâtris esse sumendum supplicium? Nempe Reges inde nulla legis clausula exceperat; at si majestate sola excipi intelliguntur, non video profecto, cur non eodem titulo, eademque majestate regii nominis, e lepræ quoque legibus eximantur, nisi aliquid peculiare hic intervenierit.

Et profecto clarum est intervenisse manifestam et extraordinariam testificationem divinæ voluntatis. Rex enim temerarius sancta penetraverat, thuribulum manu ceperat, obstantibus Sacerdotibus minabatur. Hic Dominus sacrilego in fronte lepram immisit, quo miraculo moti Sacerdotes, tanquam signo accepto divinæ voluntatis, Regem templo expulerunt. Ipse amens, exterritus, sceleris divinæque tam patentis vindictæ conscius, *acceleravit egredi, eo quod sensisset illico plagam Domini*<sup>3</sup>. Accessere et alia portentosa, quæ Dei manum demonstrarent. Nam contremuit terra, teste Zacharia, et Amos<sup>4</sup>, quam Dei ultionem ad sacrilegos Ozia ausus pertinere tradunt interpretes. Ergo manum Domini extraordinariis signis demonstratam esse constat, testificatusque est Deus, qui a tot aliis legibus Reges exemerat, velle se huic Regi lepræ legem imputari: id, inquam, testificatus est, dato extraordinario voluntatis suæ indicio, ne quisquam præter ipsum in Reges animadvertere posse videretur. Atque hic profecto certum est, non tam Pontifices, quam Deum ultorem, edito miraculo, fuisse, qui minanti ac superbienti lepram primum, deinde terrorem ipsi quoque, et terræ tremorem immiserit.

Jam si facti significationem, atque latentem doctrinam quærimus, multa occurrunt: merito inustum fronti superbæ ignominie signum: merito amisisse honorem regium, qui sacerdotii

<sup>1</sup> II. Paralip. xxvi. 21 et seq. — <sup>2</sup> Ibid. 23. — <sup>3</sup> Ib. 20. — <sup>4</sup> Zach. xiv. 5. Amos. i. 1.

inconcessos honores sibi vindicabat : conturbari terram , ac rerum humanarum fundamenta concuti , cum sacerdotale officium et regium confunduntur.

Lepra significari hæresim ultro concedimus : alia quoque peccata eo morbo adumbrari passim tradunt Patres. At propter hæresim , aut quæcumque peccata expelli posse Principem ac regno deturbari , nunquam allegoria efficiet. Potest enim allegoria rem aliunde firmatam declarare , rem per se ipsa conficere et probare non potest. Neque quisquam sanus sibi persuaserit , plus posse ad exturbandum Principem , aut hæresim , aut ejus imaginem lepram , quam tot alia scelera atque ipse idolorum cultus , quem Judæi in Regibus , eorum majestate salva toties pertulere.

Quid autem eo exemplo licere sibi putarent christianæ religionis Antistites , sanctus Lucifer Calaritanus in Sardinia Episcopus , docuit libris adversus Constantium editis ; sanctum autem voco , cujus festum diem , Sede apostolica approbante , ab omni Patrum memoria Calaritani aliique insulares agant. Quanquam enim in quibusdam vehementior fuerit , ejusque inclyto nomine , quidam ejus discipulatroces ac superbi , schisma conflaverint ; multistamen argumentis demonstratum est , eum in Ecclesiæ communione obiisse. Utcumque est libros profero , quos cum ille scripsit , Catholicis omnibus , magnoque illi Athanasio admirationi fuit : proferam autem hic librum , cui titulus : *De non parcendo in Deum delinquentibus* <sup>1</sup> : quo libro sic compellat Constantium , arrogantiae ac superbiae catholicos Antistites inculantem : « Quæ ista nostra , Constanti , » superbia est , quæve arrogantia ? Si quia te videamus morbidum esse , pestiferum quippe Arianum , elephantiam in te esse ; quia » istam consideremus , illam , quam Arius habuerit ; quod urgeamus te secedere a populo Dei , sicut illi Sacerdotes Domini » Oziam de templo compulerint egredi ; quia te ita cogamus Deo » dare honorem. Si enim Oziam Dei Sacerdotes idcirco pellebant » ex aula Dei , quia meminissent divinitus præceptum , leprosos » ante expiationem ingredi templum prohibitos ; quanto magis » nos digne te , conspice , ex Ecclesia pellere Christi , de domo » Domini , quia non sit licitum hæreticum convenire cum catholici » cis , insanum cum sanis , plenum immundis spiritibus cum eis » in quibus inhabitat Spiritus Dei <sup>2</sup>. » Eatenus igitur Oziæ exemplo Patres utebantur , ut hæreticum Imperatorem templo Dei , domo Dei , Ecclesia Christi arcerent ; non ut imperii administratione deturbarent. Constantium certe a Catholicis omnibus , et ab ipso Lucifero , pro legitimo Imperatore semper habitum , et faten-

<sup>1</sup> Lucif. Cal. tom. iv Bibl. Pat p. 227. — <sup>2</sup> Ibid. p. 228.

tur omnes, et infra referemus. Hoc exemplo Oziæ docebat : hisce finibus coercebat is, quem vehementissimum atque interdum nimium fuisse constat.

Neque aliter alii sentiebant. Exstat Hincmari Rhemensis epistola ad Carolum Calvum Regem, qua monet, ne Oziæ exemplo, « manum extendat ad ea quæ sacerdotali ordini Spiritus sancti dono commissa sunt <sup>1</sup>. » Ibi fuse relata separati per Sacerdotes Regis historia, addit ex Apostolo : *Hæc autem in figura contingebant illis, scripta sunt autem propter nos* <sup>2</sup>; ac denique concludit : « Sic et eorum iudicio, quibus dicit Dominus : *Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus patris mei qui loquitur in vobis* <sup>3</sup>, voluntarie atque ex deliberatione, quicumque violans » et convellens constituta divina; quia docente Petro : *Non est personarum acceptio apud Deum* <sup>4</sup> : ab Ecclesiæ corpore separatus, nisi per pœnitentiam et sacerdotalis indulgentiæ reconciliationem, eidem Ecclesiæ fuerit reincorporatus, erit ab æterna » Ecclesia separatus. »

Non aliud Patres nostri in Ozia viderunt, quod ad christianismi tempora pertineret : de terreno regno per spiritualem lepram adimendo nihil cogitabant; separari posse putabant Reges id meritos per sacerdotale officium, ab Ecclesia quidem, et a regno cœlesti, quorum respublica, regnumque Judaicum figura fuit. Quæ nunc de suo addunt, ea nos a Patribus sprete rejicimus.

Hæc ex vetere Testamento Bellarminus, et alii proferunt, caduca per sese, ac nequidem sibi satis cohærentia; non quod indocti sint qui ea objecere; sed quod, semel suscepta causa, per occupationem animi necesse sit vana sectari, quibus valida et vera argumenta desint.

Stat ergo propositio : per institutionem sacerdotii legalis non fuisse immutatum statum principatus; neque alteri potestati quæ Reges deponeret ac temporalia ordinaret, regiam potestatem directe vel indirecte fuisse subjectam. Jam ad novi Testamenti sacerdotium veniamus.

CAP. XIII. QUINTA PROPOSITIO: Neque per institutionem christiani sacerdotii quidquam fuit immutatum in regnandi jure : id probare aggredimur ex evangelicis Scripturis : explicatur potestas quam Christus Apostolis tradiderit.

QUINTA PROPOSITIO : *Neque per institutionem christiani sacerdotii quidquam fuit immutatum in jure regnandi; ac Pontificibus*

<sup>1</sup> Hincmar. tom. II, ep. x, pag. 316. — <sup>2</sup> I. Cor. x. 11. — <sup>3</sup> Matth. x. 20. — <sup>4</sup> I. Pet. i. 17.

*christianis nullā a Christo attributa potestas, qua temporalia ordinare, aut quemquam imperio mulctare vel donare possint; patet ex antecedente. Si enim religionis causa in terrenis imperiis, atque in supremarum potestatum, juribus aliquid fuit immutandum, id maxime fieret per religionem Mosaicam, terreno imperio, terrenis promissis nixam: atqui non id factum est, neque regiam potestatem, in rebus quidem suis, Moses sacerdotio fecit obnoxiam: multo ergo minus christiana religio, promissis tantum nixa spiritualibus, id faceret, aut imperiorum jura mutaret.*

Sed quandoquidem in hac maxime propositione quæstio vertitur, eam diligentius Scripturis primum, deinde Ecclesiæ traditione ac praxi confirmamus. Quibus in locis pertractandis nemo a nobis postulabit, ut demonstremus dedita opera confutatam eam potestatem quam nullus hominum cogitaret, sed ut perspicue pateat nullam hujus in Scripturis, nullam in primis seculis fieri mentionem, cum id res vel maxime postularet, tum vero eam cum Patrum christianæque doctrinæ placitis non posse cohærere. Sic duabus profecto causis contraria sententia concidet, et quod nova in Ecclesia Christi ac prioribus seculis inaudita, et quod a christiano atque ecclesiastico spiritu alienissima proferat.

A Scripturis inchoamus: quærimusque quam Christus Apostolis dederit potestatem? Et quidem Magister ac Dominus duplicem in Apostolos, ministros ac vicarios suos, contulit potestatem, extraordinariam et ordinariam: utramque complexus est his verbis: *Convocatis Jesus duodecim discipulis, dedit illis virtutem et potestatem super omnia dæmonia, et ut languores curarent, et misit illos prædicare regnum Dei, et curare infirmos*<sup>1</sup>. Edere miracula, extraordinariæ potestatis, prædicare regnum Dei, potestatis ordinariæ fons et caput est.

Jam cujus generis esse putant illam potestatem deponendi Reges? Certe ordinariam: nam extraordinariam, quæ per miracula se exerat, nihil moramur. Quo verbulo refellimus adversarios passim ingerentes et arefactam ficum<sup>2</sup>, et immissos porcis dæmones<sup>3</sup>, et Ananiam et Saphiram Petri voce percussos<sup>4</sup>; quæ quidem Nicolaus Dubois<sup>5</sup> et alii haud minus inani quam ingenti opera congerunt: nam quo ista pertinent? An ut Pontifices patrare miracula suo jure, ac pro cathedræ suæ potestate possint? Ne id quidem cogitant. Quare cum hæc proferunt, nihil aliud faciunt, quam ut vera argumenta deesse demonstrent, qui tanta opera falsa et nulla colligunt.

<sup>1</sup> Luc. ix. 1, 2. — <sup>2</sup> Marc. xi. 21. — <sup>3</sup> Matt. viii. 31. — <sup>4</sup> Act. v. 1, 2. — <sup>5</sup> Esq. art. iii. n. 33 et seq.



Quinetiam commemorant flagellis verberibusque ejectos e templo vendentes et ementes <sup>1</sup>. Quid autem probaturi? An quia Christus templi contemptores templo eiecit, ideo Pontifices regnis ejecturi sunt eos qui religionem contemnunt? Aut quoniam Christus flagellis est usus, ideo ejus ministri atque vicarii ad bella in Reges movenda Christianos compellent? Aut vero id volebat Christus, ut Ecclesiastici linguæ verbere, ac prædicationis flagello non contenti, ipsi per se vi agerent, atque arma corripere? At id nemo cogitavit unquam. Quare hæc, quæ congerunt extraordinarie gesta, vel ipsi fateantur necesse est ad rem non pertinere.

Ad ordinariam potestatem veniamus. Hujus caput est verbi prædicatio, ecclesiastici ministerii basis. Hanc deinde consequuntur Sacramenta consecranda, administranda dignis, quodque est consecrarium, indignis pro potestate adimenda: tum hæc omnia complexum regimen ecclesiasticum, monere, increpare, arcere sacris, sive, ut ait Tertullianus, *exhortatio, castigatio ac censura divina* <sup>2</sup>; hæc Scripturæ exsequuntur copiose, luculenter, nulla temporalium cuiquam, sive dandorum, sive adimendorum mentione facta.

Pascendi potestatem late patere volunt. Certe. Non ita tamen quin iis contineatur finibus, quibus se Christus ipse continuit. Pavit autem oves Christus, *ut pascua invenirent* <sup>3</sup>, vitæ verbum scilicet et vitam æternam per verbum: *Oves enim meæ vocem meam audiunt; et ego cognosco eas, et sequuntur me et ego vitam æternam do eis, et non peribunt in æternum, et non rapiet eas quisquam de manu mea* <sup>4</sup>. Ad hoc pavit Christus, ad æterna perduxit, temporalia cuius, ac suis cuique legibus habenda, utenda, adimenda permisit. At si ad hæc pavit Christus, ad hæc pascat Petrus: *Pasce*, enim inquit <sup>5</sup>, *oves meas*, sed memore *meas*. Ne ergo pastores ad temporalia, eo quo erant jure locoque a Christo relicta, concessam a Christo potestatem conferant.

At enim Mathæi *xvi* et *xviii* potestatem ligandi ac solvendi tradidit <sup>6</sup>, sed peccata scilicet: sic enim ipse Christus interpretatur Joannis *xx*: *Quorum remisieritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt* <sup>7</sup>. Quæ ad potestatem ligandi ac solvendi pertinere, eoque referri, et Theologi omnes, et ipsa Tridentina Synodus intellexit <sup>8</sup>. Piget vero referre in re nota et obvia Patrum auctoritates. Uno verbo dixerim qui hanc potestatem ligandi atque solvendi ad peccata referant, omnes invenias; qui ad

<sup>1</sup> Marc. *xi*. 15. — <sup>2</sup> Apol. cap. *xxxix*. — <sup>3</sup> Joan. *x*. 9. — <sup>4</sup> Ibid. 27, 28. — <sup>5</sup> Ib. *xxi*. 17. — <sup>6</sup> Matt. *xvi*. 19. *xviii*. 18. — <sup>7</sup> Joan. *xx*. 23. — Concile. Trid. Sess. *xiv*, cap. *viii*; *x*, *xv*.

temporalia danda vel adimenda referat, mille et amplius annis omnino neminem.

Jam illud a Christo prolatum, quo maxime se in Christianos contumaces potestas ecclesiastica exerit : *sit tibi sicut ethnicus et publicanus*<sup>1</sup>, frustra referas ad temporalia quorum ullam partem detractam ethnicis aut publicanis fuisse, non ipsi Judæi nedum cæteri intellexerint.

CAP. XIV. Locus Evangelii : *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari.*

His ergo præstruximus, quam Christus Apostolis dederit potestatem, amplissimam illam quidem, et omnino divinam, sed in spiritualibus ac cœlestibus; in terrenis quidem ac civilibus nihil præcepit, nisi ut obtemperarent iis qui rerum potirentur.

Neque enim bonus magister eam prætermisit partem veræ pietatis, ac diserte dixit : *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari; et quæ sunt Dei, Deo*<sup>2</sup>; ne quis rempublicam conturbaret, aut constituta sollicitaret imperia : qua brevissima, absolutissimaque sententia complexus omnia est, quæ civili potestati deberentur; nempe obtemperandum in omnibus, quæ divinis præceptis non repugnarent.

Multi enim e Judæis putabant Romani imperii ac Romanorum Cæsarem, utpote infidelium, iniquam, violentam, tyrannicam, atque omnino nullam in populum Dei potestatem esse : quorum turbulentos spiritus magister optimus hac sententia compressit. Cum enim id agerent inquieti homines, ut religionis specie legitima imperia commoverent, id e contra Christus docuit, nihil ad vim ipsam religionis pertinere, quis imperet, atque omnino religione relinqui imperia eo loco, quo sunt gentium ac populorum juribus constituta.

Hoc autem perfecit ostenso numismate, atque imagine Cæsaris; ut quoniam respublica ac civilis societas stat commerciis ac permutationibus, quarum instrumentum est nummus, seu publica pecunia; ideo omnes intelligerent in ejus potestate necessario permanendum, cujus numismatis uterentur; quod profecto non sic præcise et absolute diceret, si aut intelligeret Pontificum ac Synagogæ auctoritate legitima imperia solvi posse, aut talem potestatem suis, suæque Ecclesiæ ipse aliquando esset concessurus.

Quod ergo nunc interpretantur : *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari*; hoc est, *si ipse Cæsar, quæ Dei sunt, Deo reddat*, vanum est et illusorium, imo contrarium Christi instituto, cum juberet parere iis, quos idololatrias et impios, Deo, quæ Dei erant, non reddere certum esset.

<sup>1</sup> Matt. XVIII. 17. — <sup>2</sup> Ibid. XXII. 21.

Neque minus vanum est, quod alii hæc assuunt : REDDITE QUÆ SUNT CÆSARIS, CÆSARI, *nisi noceat religioni, atque Ecclesiæ, aut nisi ipse Cæsar per Ecclesiam ac Pontifices deponatur*. Quæ quidem assumpta captiosam, quod absit, et illusoriam Christi responsionem facerent.

- CAP. XV. Prævisis malis quæ ab impiis Regibus Ecclesiæ essent evenitura, quæ Christus et Apostoli auxilia reliquerint : et an aliqua præter patientiam ?

Neque vero quis negaverit a Christo esse prævisa, cum omnia incommoda Ecclesiæ nocitura, tum vel maxime ea quæ a malis Regibus evenirent, quæ quidem et ipse expertus est ; testanturque Apostoli impletum in ipso Jesu id quod erat a Davide pronuntiatum : *Adstiterunt Reges terræ, et Principes convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum ejus*<sup>1</sup>. Neque ignorabat manatura ad discipulos, quæ in magistro præcessissent : *Ad præsides* ; enim, inquit<sup>2</sup>, *et ad Reges ducemini* ; neque id Apostolos fugiebat, cum et a Domino commoniti essent, et jam vim regiam toti Ecclesiæ gravem ipsi experirentur, et sæviora quæque imminere cernerent.

Cum ergo eum magistrum, eosque duces habeamus, qui mala nobis totique Ecclesiæ, a mundi potestatibus obventura animo præviderent, experimento probarent videndum plane nobis adversus hæc mala, quæ præcepta, quæ remedia aut auxilia compararint.

Hæc autem in Evangelio luculenter apparent. Ecce enim prævisio malo, ac longe ante denuntiato : *Ad Præsides*, inquit, *et ad Reges ducemini*, statim addit, *in testimonium illis* : hoc primum, aperta professio veritatis : unde et illud : *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, et quod in aure auditis, prædicate super tecta*<sup>3</sup> ; et illud : *Omnis ergo qui confitebitur me, confitebor et ego eum*<sup>4</sup>. Primum ergo succurrit nobis ipsa fiducia profitendæ veritatis : tum idonea verba, quibus adversarii revincantur : *Ego enim dabo vobis os et sapientiam, quibus non possent resistere et contradicere omnes adversarii vestri*<sup>5</sup>. Accedit certa promissio salutis consequendæ, quæcumque supplicia inferantur : unde Christianis invicta firmitudo, inflexumque animo, *non timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere*<sup>6</sup>. Quo certa salus animæ constat, sed propter patientiam : *In patientia vestra possidebitis animas vestras*<sup>7</sup> ; neque tantum animas, sed suo etiam tem-

<sup>1</sup> Act. iv. 26. Ps. ii. 2. — <sup>2</sup> Matt. x. 18. — <sup>3</sup> Ibid. 27. — <sup>4</sup> Ibid. 32.  
— <sup>5</sup> Luc. xxi. 15. — <sup>6</sup> Matt. x. 18. — <sup>7</sup> Luc. xxi. 19.

pore ac loco ipsa corpora : *Capillus enim de capite vestro non peribit*<sup>1</sup>. Summa ergo est, ne quid timeant, ne quid amittere se posse putent : hac spe invicti persistent, nec veritatem prodant : hoc est, ne in malis pareant. Ut autem quovis auctore in ipsos insurgant, aut in civilibus jussa detrectent, ne quidem innuit ; imo vero id aperte vetat, cum nihil aliud indicit, quam pati, quantumvis sævituri ac nocituri essent. Hæc promissa, hæc præcepta, hæc adversus potestates ac mundum sævientem invicta auxilia subministrat.

Neque tamen propterea ultro se neci sint objecturi Christi discipuli : *Cum enim persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam*<sup>2</sup> ; sic adversus Reges et Præsides ac legitimos magistratus, Christus magister, nihil præter fugam relinquit, ut divina præsidia in invicto fidei spiritu ; humana vero, in fuga habeamus. Nihil præterea Christianis adversus Reges et magistratus concessum est. Sic declinare vim regiam, eique obluctari licet.

Magistrum sequuntur Apostoli, et Paulus : *Omnis, inquit*<sup>3</sup>, *anima potestatibus sublimioribus subdita sit*. Cavillantur adversarii, dum respondent, præcipi quidem ab Apostolis uti obediatur Regibus, quandiu Reges fuerint ; non autem prohiberi quominus, si Ecclesiæ adversentur, deponantur a Pontificibus christianis : quasi non Pontifices Paulus his dictis complexus sit : *Omnis anima* ; quod et Chrysostomus hic, et res ipsa indicat. « Ostendit » enim, inquit<sup>4</sup>, quod ista imperentur omnibus, et Sacerdotibus, » et Monachis, non tantum secularibus, id quod statim in exordio » declarat, cum dicit : *Omnis anima potestatibus supereminentibus* » *subdita sit*, etiam si Apostolus sit, si Evangelista, si Propheta, » sive quisquis tandem fuerit. » Puto ergo non excipi apostolicam potestatem, cum etiam antiquum Pontificem audiamus, ex apostolico throno, hæc de Regibus prædicantem : « Quibus nos » etiam subditos esse sacra Scriptura demonstrat<sup>5</sup>. » Atqui absurdissimum est quem pari cum cæteris obedientia Paulus obstrinxerit, eum non modo posse resistere, sed etiam deponere. Mirum profecto a Paulo non esse explicatam exceptionem illam, tum cum Neroniano gladio imminente diceret : *Ego jam delibor, et tempus resolutionis meæ instat*<sup>6</sup>. At nec sic a Regis, quantumvis sævientis, obedientia Christianos amovebat, nec deponendum eum sed colendum docebat.

<sup>1</sup> Luc. XXI. 18. — <sup>2</sup> Matt. X. 23. — <sup>3</sup> Rom. XIII. 1. — <sup>4</sup> Chrys. Hom. XIII in Epist. ad Rom. tom. IX, p. 686. — <sup>5</sup> Pelag. Pap. Tom. V Conc. Labb. — <sup>6</sup> II. Tim. IV. 6.

## CAP. XVI. An generali præcepto obediendi Regibus, Christus et Apostoli aliquam exceptionem attulerint, et quam?

Certe generali præcepto obediendi Regibus necessariam exceptionem Scriptura non omittit: obediendum scilicet, nisi Deo adversa jubeant. Ac Paulus quidem ad Titum: *Admone illos Principibus et potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse*<sup>1</sup>. Quo docet in bonis tantum parendum esse, et, quod sæpe dicemus, mala imperantibus obedientiam non simpliciter, sed in malis denegandam. Et alio loco: *Nam Principes non sunt timori boni operis, sed mali.... Dei minister est tibi in bonum*<sup>2</sup>. Quare jubentibus quæ pietati adversentur, libere reponendum apostolicum illud: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus*<sup>3</sup>. Tum si vim ultimam inferrent, succurrit ultimum resistendi genus, fuso sanguine: *Nondum enim*, inquit<sup>4</sup>, *usque ad sanguinem restitistis adversus peccatum repugnantes*. Ilucusque resistere datur, hanc exceptionem Scriptura adhibet generali præcepto obediendi Regibus: nova illa exceptio de deponendis Regibus Scripturæ superstructa atque aliena est.

Est ergo summum illud christianæ repugnantiae ut prava jussi facere ad mortem usque reluctentur: ulterius progredi vetitum; mittunturque Christiani *inter lupos*, sed *sicut oves*, inermes scilicet qui sint *prudentes sicut serpentes*<sup>5</sup>, exposito corpore, ut caput servent, id est, animæ salutem teste Augustino passim<sup>6</sup>; et *simplices sicut columbæ* quæ gemendo Deum, patiando inflectant homines, atque iras modestia et humilitate frangant: cæterum nunquam serviant. Neque enim adversus lupos ac feras ovibus aut columbis arma suppetunt.

Neque aliter ipse Christus egit, cum *testimonium reddidit sub Pontio Pilato bonam confessionem*<sup>7</sup> neque enim Judæi quidquam aliud agebant, quam ut crucis metu deterreretur Christus, a profitenda illa veritate, quod nempe ipse esset Christus, Rex verus Judæorum. At Christus, et se Regem Judæorum esse, et ne quid Pilatus Cæsari reique Romanæ metueret regnum suum de hoc mundo non esse profitetur.

Hic ergo videmus circa Reges et Præsides, quid evangelica disciplina præcipiat, quid excipiat. Non enim hoc excipit, ut ad mala cogentibus absolute et in omnibus obedientia denegari,

<sup>1</sup> Tit. III. 1. — <sup>2</sup> Rom. XIII. 3, 4. — <sup>3</sup> Act. V. 29. — <sup>4</sup> Heb. XII. 4. — <sup>5</sup> Matt. X. 16. — <sup>6</sup> August. quæst. VIII in Matt. tom. III. part. II col. 277. Enarr. in Ps. LVII, n. 10; tom. IV, col. 548, etc. — <sup>7</sup> I. Tim. VI. 13.



aut quavis auctoritate subtrahi possit; sed hoc excipit tantum, ne obediatur in iis quæ inique imperant, quibusque se Deo superiores esse velint: quæ exceptio regulam firmat, evincitque in omnibus aliis præstandam obedientiam, honorem, vectigal, omnia quæ sunt Cæsaris; eo fine scilicet, quemadmodum ait Tertullianus <sup>1</sup>, *ut Rex honoretur, cum suis rebus insistit*.

CAP. XVII. Adversariorum effugia: distinguunt tempora infirmæ et adolescentis a temporibus robustæ et jam prævalentis Ecclesiæ: an hæc Christianis digna?

Quæ supra diximus, hæc quidem adversarii fere confitentur; sed duo reponunt: primum quidem, his Christi et Apostolorum præceptis comprehendere ea quæ incipienti et infirmæ non autem ea quæ adultæ, suisque jam viribus confirmatæ Ecclesiæ convenient: recte enim jussam esse tolerare Reges, quos compescere infirma non posset. Quo loco si urgeas, ac petas demonstrari tibi, quænam illa sint robustæ jam et adultæ Ecclesiæ præcepta reservata, nulla quidem proferunt, sed illud secundo loco addunt qui finem præscripserit, ab eodem idonea ad finem consequendum comparata media: quare Petrum et successores, clavibus datis regni cœlorum, ligare, solvere, pascere jussos ad æternam salutem id quoque accepisse, ut et ea quæ huic fini conducere adhibere, et ea quæ nocerent amovere possent; atque ideo jus esse ut abjiciant malos Principes, qui animas procurantibus tanto sint obstaculo. Hæc duo sunt in quibus adversarii suæ causæ præsidium ponunt.

Sic grande illud christianæ religionis arcanum, vimque omnibus retro seculis inauditam, qua unius Pontificis judicio, non modo deponantur Reges, verum etiam ipsa imperia transferantur tantæ potestatis institutor Christus, ac primi administri Apostoli conticescunt: secuturis seculis longa argumentorum consecutionumque serie colligenda atque inferenda relinquunt. At profecto si Christus et Apostoli paterentur, quæ tempori congruebant; admonerent saltem quid, aliis temporibus, adulta jam Ecclesia ac robusta faceret; ne necessariam doctrinam, si quidem talis est, de deponendis Regibus, generali decreto, de præstanda obedientia, atque etiam exempli sui auctoritate premerent.

Neque enim homines intellecturi erant, amissis spiritualibus temporalia statim excidere, quod est falsissimum: aut eadem potestate utraque simul donari vel detrahi posse quæ tam diverso jure haberentur. Et quidem si uspiam scriptum esset univer-

<sup>1</sup> Tertull., Scorp. cap. XIV,

sim, qui ab Ecclesia et spiritualibus separentur, eos bonis etiam temporalibus posse mulctari per ecclesiasticam potestatem, an eo quoque decreto Reges conclusi essent, dubitaretur forsitan, propter pacem rerum humanarum, et convellendæ, non sine ingenti animarum etiam strage, reipublicæ graves metus. Cum vero nec uspiam scriptum sit patresfamilias, etiam infimæ sortis, per ecclesiasticam potestatem, vel uno servulo mulctatos, aut mulctandos fuisse; quis in animum induceret mulctandos imperiis ipsos quoque Reges, de quibus eo clarius decerni oportebat, quo facilius, tanto loco positi, Ecclesiæ auctoritatem, vel reipublicæ tranquillitatis specie eluderent?

Jam ut adversarios strictius urgeamus, pudet profecto me discriminis illius, quod inter incipientem et adultis jam viribus robustam Ecclesiam esse volunt. Scilicet cum prædicat Dominus: *Ecce ego mitto vos sicut oves*<sup>1</sup>; et, *In patientia vestra possidebitis animas vestras*<sup>2</sup>, nullumque adversus legitimos magistratus, nisi in fuga præsidium, sic intellecturi sumus, fugite, sed quoad viribus convalescat: unam præscribere patientiam adversus Præsides et Reges, sed infirmis et invalidis: cæterum cum prævalere dabitur, excutite jugum, et adversus legitimas potestates, quæ luporum more sæviant, non jam oves et columbæ, sed leones ultro insurgite; vel cum edixit Petrus, cum Paulus sublimioribus potestatibus obtemperandum esse, eo quoque tempore, quo in Christi gregem sæviebant: *Neque tantum propter iram, sed etiam propter conscientiam*<sup>3</sup>, propter Deum, propter religionem, sic eorum mentem interpretabimur: Nos quidem nunc nihil præscribimus præter obedientiam: de depositione conticescimus; sed hæc aptata temporibus, non in perpetuum valitura. Parete, obedite, *propter conscientiam* et religionem, donec adolescamus atque Ecclesia roboretur: tunc enim, sumptis viribus, auctoritate nostra Reges deponentur, aliis dabuntur imperia, arma indicentur, vi agi decernetur: tanquam hoc sit parere *propter Deum et propter conscientiam*, majores expectare vires, quibus insurgere in eos, et arma etiam expedire possint.

Hæc tot retro seculis inaudita, ac postremis demum nata temporibus, cujuscumque Doctoris nomine prodeant, si pati cogimur, colere certe non possumus, atque aperte opponimus evangelicum illud: *Nescitis cujus spiritus estis*<sup>4</sup>: neque enim magis est evangelici spiritus, ignem e cælo elicere adversus Samaritanos, quam adversus legitimos Principes bellorum incendia concitare.

<sup>1</sup> Matt. x. 6. — <sup>2</sup> Luc. xxi. 19. — <sup>3</sup> Rom. xiii. 5. — <sup>4</sup> Luc. ix. 55.

CAP. XVIII. An eludi possit locus Evangelii : *Regnum meum non est de hoc mundo.*

Eludunt Dominicum illud : *Regnum meum non est de hoc mundo*; et, *Regnum meum non est hinc*; et in Declaratione Cleri Gallicani perperam allegatum esse contendunt <sup>1</sup>, ac diligenter advertunt non esse a Domino dictum : *Regnum meum non est hic*; sed, *Regnum meum non est hinc*; neque item dictum : *Regnum meum non est in hoc mundo*; sed, *non est de hoc mundo*. Quæ quis nesciat? Certe enim scimus nobis a Domino dictum : *Regnum Dei intra vos est* <sup>2</sup>, qui profecto in terra versamur, et regnum cœlorum Ecclesiam esse, quam toto terrarum orbe diffusam certa fide colimus, et nunquam destitutam credimus. Illud non intelligunt, quo Christus respiciat, ista dicens : *Regnum meum non est hinc*. Nempe intelligebat id agere Judæos, ut eum apud Pilatum invidioso Regis Judæorum nomine premerent : *Neque opus ei erat ut quis testimonium perhiberet de homine : ipse enim sciebat quid esset in homine* <sup>3</sup>; ac jam id mente præceperat quod Judæi statim inclamaturi essent : *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris; omnis enim qui se Regem facit contradicit Cæsari* <sup>4</sup>. Hæc ergo videns, antequam claro edicat : *Tu dicis, quia Rex sum ego* <sup>5</sup>, hæc ultio præmittit : *Regnum meum non est de hoc mundo; si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderer Judeis : nunc autem regnum meum non est hinc* <sup>6</sup>; atque his quidem verbis, Cæsaris regnum, cui Pilatus serviebat, olim a se commendatum cum diceret : *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari* <sup>7</sup>, nunc a suo regno tutum ac securum præstabat. Neque tantum Pilato ministro Cæsaris, sed etiam venturis Regibus testabatur, nihil unquam terrenis regnis a sui regni legibus, aut a ministris suis metui velle, neque quidquam esse in Evangelio, atque per Evangelium tradita potestate, quod rempublicam commoveret. Quæ christiano spiritu digna profecto corruunt, si jam auctoritate Christi Reges deponuntur, imperia transferuntur, bella civilia concitantur.

Non ergo in eo vim ponimus, quod regnum ejus non sit *hic*, sed quod tametsi sit *hic*, *non est hinc*. Tamen et *de mundo non est*, ac terrena regna non mutat diversissimi generis et ordinis regnum. Præclare enim Augustinus : « Rex Christus, quod mentes regat, » quod in æternum consulat, quod in regnum cœlorum, credentes

<sup>1</sup> Consultat. vi. — <sup>2</sup> Luc. xxvii. 21. — <sup>3</sup> Joan. ii. 25. — <sup>4</sup> Ibid. xix. 12. — <sup>5</sup> Ibid. xvi. 11, 37. — <sup>6</sup> Ibid. 36. — <sup>7</sup> Matt. xxi. 21.

» sperantes amantesque perducant<sup>1</sup> : » a quo profecto regno, terrenis Regibus nihil periculi, plurimum firmamenti est.

Quæ ut luculentius demonstraret, prodit quidem Rex Christus, sed ipsa purpura illusus, corona spinea, solio cruce, eaque una regum titulum præferente; venitque in mundum, nil magnificum, nil regum spirans: mundi quidem victor, sed uno vanæ pompæ despectu; quin ipsa nativitate subjectionem imperio et imperatori professus. Notant passim et mirantur sancti Patres humilitatem novi Regis terreno imperio servientis, ipsa subjectione omnibus imperantis: atque hæc mente complexi, vanos Pilati, vanos Herodis, vanos postea Romanorum Principum irriserunt metus, quod terrenis regnis ab humili Christi regno metuendum aliquid existimarent.

Neque vero a Nicolao Dabois theologiæ Professore contemni decebat advocatum<sup>2</sup>, qui talia objiceret: « Non eripit mortalia » qui regna dat cœlestia<sup>3</sup>: » non decuit, inquam, contemni advocatum, qui talia objiceret, ac Breviarium legeret laicus. Quasi hominum incuria perlicere potuerit, ut officium ecclesiasticum, summo olim studio etiam a laicis frequentatum, nunc ad solos Clericos redigatur. Quis autem despiciat id quod Sedulius \* Presbyter initio V sæculi cecinerit, alii Patres inculcarint, ac tota jam Ecclesia accinente ubique celebretur? Plane non eripit Christus regna mortalia, nec Regibus hoc nomine est metuendus; neque ejus vices agit, hoc quidem in negotio, qui hæc a se metui velit.

CAP. XIX. An ad rem pertineat ille ab adversariis objectus locus: *Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra; et ille locus, Rex Regum.*

Nec valet, quod objiciunt: Christa tradito omnia in manus, et post resurrectionem ab ipso dictum: *Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra*, et: *Incapite ejus diademata multa, et: Habet in vestimento et in femore suo scriptum: Rex Regum et Dominus dominantium*<sup>4</sup>. Non enim quærimus, quam etiam homo Christus habeat potestatem, sed cujus potestatis vicarium Petrum, ejus-

<sup>1</sup> August. in Joan. tract. LI. n. 4; tom. III, part. II, col. 635. — <sup>2</sup> Refut. art. VIII, n. 52. — <sup>3</sup> Sedul. Hym. Bibl. Patr. tom. VI, P. 472. — <sup>4</sup> Apocal. XIX. 12, 16.

\* Cœlius Sedulius carmen de vita Christi composuit, cui titulum fecit *Carmen Paschale*; quia nimirum Christus omnium Christianorum es Pascha. Id carmen, quod apud antiquos plurimi habebatur, stylo flui eleganti et bene latino. Vid. Dup. Bibl. sæc. VI, et Sedulii carmen, Bibl. Patr. edit. Lug. tom. VI, pag. 459. (*Edit. Paris.*)

que successores reliquerit. Illius profecto qua peccata remittit, qua veritatem docet, qua sacramenta tradit; non autem illius, qua *regit gentes in virga ferrea, ac tanquam vas figuli confringit eas; et ipse calcatur torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis*<sup>1</sup>. Hæc enim potestas non decretis, non canonibus, non externis ministeriis, ac formulis, sed omnipotentissima atque occultissima efficacia constat. Hujus potestatis non reliquit vicarios Episcopos, eorumque caput Romanum Pontificem; sed consortes adsciscit Sanctos omnes, qui mundum vicerint: *Qui enim vicerit, dabo illi potestatem super gentes; et, Reget eas in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringentur, sicut et ego accepi a Patre meo*<sup>2</sup>: quod quidem est egregie a sancto Dionysio Alexandrino explicatum his verbis: « Divini martyres nunc assessores Christi sunt, et regni illius » consortes, ac judicii participes, et cum ipso judicantes<sup>3</sup>. » Hos consortes Christus adsciscit supremæ illius occultissimæ atque omnipotentissimæ potestatis.

CAP. XX. Locus Evangelii: *Quis me constituit judicem super vos?*

Externo autem ministerio quid in terrenis possit, in Lucæ Evangelio luculenter exponit; ubi nempe hæc legimus: « Ait ei quidam » de turba: Magister, dic fratri meo ut mecum dividat hæreditatem. At ille dixit illi: Homo, quis me constituit judicem aut » divisorem super vos<sup>4</sup>? » Quæ verba si perpendimus, statim intelligimus finitam hanc, quam tractamus, de temporalibus quæstionem.

Ac primum qui sic petebat: *Domine, dic fratri meo*, aperte a Christo petebat, uti ipse pro potestate decerneret: cum autem Christus respondit, *Homo quis me constituit judicem aut divisorem super vos*, aperte item negat eam potestatem ullo modo pertinere ad illud officium, quod in terris gerebat, cujus vicarios Apostolos relinquebat.

Et quidem Christus alludit ad illud olim Moysi dictum: *Quis te constituit principem, et judicem super nos*<sup>5</sup>? Quamque in ipso potestatem ille homo de turba requirebat, eam ultro Christus ab officio suo amovet dicens: *Homo, quis me constituit judicem aut divisorem super vos?*

Fixum enim illud ab Apostolo dictum: *Nemo assumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron: sic et Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret, sed qui locutus est*

<sup>1</sup> Ps. II. 9. Apoc. XIX. 15. — <sup>2</sup> Apoc. II. 26, 27, 28. — <sup>3</sup> Ap. Euseb. lib. VI. cap. XLII; p. 241, edit. Vales. — <sup>4</sup> Luc. XII. 13, 14. — <sup>5</sup> Exod. II. 14. Act. VIII. 27, 35.



*adeum: Filius meus es tu: et, Tu es Sacerdos in æternum* <sup>1</sup>. Qua ergo ratione pontificiam sibi vindicat auctoritatem, Pontifex a Deo constitutus, eadem ratione amolitur a se in civilibus rebus judicariam potestatem; quod horum a nemine iudex constitutus est.

Hinc existit argumentum: Christus Apostolos non alterius reliquit officii vicarios, quam ejus quod tum gerebat in terris; at ad illud officium pertinere negabat eam, quam ille homo de turba deferebat, res terrenas ac civiles dijudicandi potestatem: ergo ea ad apostolicum officium nihil pertinet.

Quorum certe iudices a Christo constituti sint, in Evangelio legimus: *Tibi, inquit* <sup>2</sup>, *dabo claves regni cælorum; et, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis* <sup>3</sup>. Consentanea loquitur, qui officio suo terrenorum potestatem abjudicans, vicariis suis cœlestia tantum suo nomine judicanda committit.

Quare eum quem tractamus locum Bernardus excutiens: *Quis me constituit divisorem super vos, et cum illo comparans: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, ad Eugenium Papam hæc scribit: « In criminibus non in possessionibus potestas vestra; quoniam propter illa et non propter has, accepistis claves » regni cælorum <sup>4</sup>. » Ac Bernardi quidem locum alibi legemus integrum, eoque doctrinam nostram luculentissime confirmabimus. Illud quidem habemus interim, clavium potestatem in terrenis possessionibus minime versari, neque propter eas Apostolis esse traditam; qua profecto sententia vel una vincimus, nisi forte apostolicam potestatem a terrenis possessionibus dijudicandis abstinere jussam, propter regna concessam putemus, ac jam imperia distribuunt vicarii, quorum Dominus, ne agros quidem dividendos, sibi attributos esse docet.

Hæc vero non ad contumeliam dicimus sacerdotalis officii. Bernardo enim assentimur, hæc negari Pontificibus, « non quia » indigni illi sint, sed quia indignum illis talibus insistere, quippe » potioribus occupatis. » Paria Ambrosius in eundem Lucæ locum: *Quis me constituit judicem?* » Bene terrena declinat, qui » propter divina descenderat, nec iudex esse dignatur litium et » arbiter facultatum, vivorum habens et mortuorum iudicium, arbitriumque meritorum <sup>5</sup>. » Et paulo post: « Merito refutatur hic » frater, qui dispensatorem cœlestium gestiebat corruptibilibus » occupare. » Ergo in ecclesiasticam potestatem non modo aliena, sed etiam indigna conferunt, qui terrena quævis illius subdere satagunt imperio.

<sup>1</sup> Heb. v, 4, 5, 6. — <sup>2</sup> Matt. xvi. 19. — <sup>3</sup> Joan. xx. 23. — <sup>4</sup> Bern. de Consid. lib. I, cap. vi, tom. I, col. 412. — <sup>5</sup> Ambr. lib. vii in Luc n. 122, tom. I, col. 1438.

An forte huc afferent suum illud, *directe et indirecte*? Quasi non licuerit Christo *indirecte* dividere eam, de qua rogabatur, hæreditatem; aut vero ignoraret, quod nunc assidue jactant, quantum temporalibus spiritualia juvarentur. At ipse universim a se negotium amolitus, causas incidit omnes, quibus hæc ad ecclesiastica judicia revocentur, nullamque rerum terrestrium potestatem pertinere docet ad illud officium, cujus Apostolos ministros ordinabat.

**CAP. XXI.** Respondetur ad objecta Capitis XVII: an impii Reges ab Ecclesia impuniti, si tuti a depositione habentur.

Jam ea quæ sunt objecta superius facile dissolvemus. Objiciebant enim sic: Ecclesiæ suppetere debere media ad salutem animarum procurandam, atque adeo remedia adversus malos Principes, qui earum saluti nocerent. Hæc argumenta, quibus maximo efferebant, nunc sponte concidunt. Repetimus enim more Scholæ argumentum; atque ad illud: Debent Ecclesiæ suppetere media atque remedia, distinguimus: media atque remedia, quæ Christus ipse tradiderit, ipsa quæstione, ut vidimus, in medium adducta, fatemur; media ac remedia, quæcumque ipsi per nos excogitare possumus, negamus ac pernegamus. Neque enim illud verum est, quod tanta confidentia assumere videntur: Christum, qui præcepit finem, salutem æternam scilicet ab Ecclesia promovendam, statim indulgere omnia, quæ ad finem conducere, aut impedimenta amovere posse videantur. Imo ab ipso audiendum quæ media, quæ remedia concesserit optimus ipse provisor animarum ac providentissimus divinæ rei procurator. Nec enim dubium quinea remedia dederit, quæ christianæ disciplinæ idonea sibi viderentur. At et ipse, et Apostoli ea quæ nunc passim novi Theologi venditant remedia tacuere; et Christus quidem diserte præscripsit quid esset agendum, cum *ad Præsides et Reges* pro Evangelio vincti traheremur: cumque ipse et Apostoli prævidissent, imo experirentur quanta pati oporteret a mundi potestatibus pietatem professos, non aliud quidquam præter obedientiam imperarunt, salva quidem conscientia, quæ uni Deo pareret. Ergo alia omnia, quæ tantopostea intervallo excogitarunt homines, nempe ut temporalia adimerent, jugum excuterent, bella concitarent, procul a piorum animis, atque ab Ecclesiæ modestia ac fido abesse voluerunt.

Neque propterea christianam fidem professos, ipsosque etiam Reges ab Ecclesiæ auctoritate immunes reliquerunt. Tametsi enim nec temporalibus, nec terreneo regno; et cœlestibus et

æterno regno mulcant, et amandant Christi vice ad ethnicos, et ligatos addicunt suppliciis sempiternis. An Leonem Isaurum ut hoc octavi seculi exemplum in antecessum demus, an, inquam, Leonem Isaurum Gregorius II\* Pontifex impune dimittebat, qui pro apostolica potestate minabatur se impium Principem satanæ traditurum? An hæc parum valebant, quod interim de terreno regno directe aut indirecte adimendo nullas jactaret minas: atque etiam imperium a sua potestate intactum et immune esse fatere-tur dicens: « Neque Pontifex introspectiendi in palatia, neque » Imperator in Ecclesias introspectiendi habet potestatem' ? » An vero gravior, aut verendus magis Gregorius VII, quod prorsus omnia, terrenaque non minus quam cœlestia, sibi vindicaret? Imo vero ille nempe Gregorius II tanto validius feriebat, quanto magis ab alienis abstinens, sua tantum intorquebat.

Quid si anathemata spernant, inquires? Quid si, deposi-tionum spernant sententias? Quid si, ut tam sæpe factum est, opponant arma atque victorias? Quid proderit jactare Princi-pem depositum verbis, rerum potentem? Sane cum excommu-nicant Romani Pontifices, stat, valetque statim ipsa vi sua adversus contumaces ac rebelles, quocumque loco positos, excommunicatio, Deo ligante in cœlis, quæ divinitus tradita potestate in terris ligata sunt. At cum depositionis quocumque apparatu proferunt sententias, nisi statim suppetunt exercitus, profecto, si verum dicere volumus, quo magnificentioribus, eo ina-nioribus verbis ludunt. Sed quid his immoramur, tanquam necesse sit eam a Christo in Ecclesia institutam fuisse potestatem, quæ omnia incommoda propulsaret: non autem pars sit vel maxima christianæ doctrinæ, multa incommoda subortura, adversus quæ nullum sit humanum remedium, sed quæ vel precibus amoliri, vel demisso animo pati debeamus: ut scilicet ad illud suspire-mus regnum, in quo, nullo obstaculo, nullo incommodo pertur-bemur. Quod si alia præsidia quærimus, alia ex aliis incom-moda consequentur, perficieturque præposteris curis, ut malis

\* Greg. II ep. ad Leon. Isaur. tom. VII Concil. col. 26; et ap. Bar tom. IX, p. 74.

\* Gregorius II, ut censet Baronius cum turba historicorum, scripsit ad Leonem Imperatorem has epistolas duas, quas tamen D. FLEURY ann. 731, tom. IX, pag. 236, edit. in-4° Gregorio III adscribit. Quod cur fecerit, non docet. Has epistolas esse Gregorii II firmis rationibus probat Fronto-Ducæus, qui illas in bibliotheca Cardinalis Lotharingii a se repertas pri-mum, edidit græcas et fecit latinas. Vid. ejus notas tom. VII Conc. col. 21, et ap. Baron. tom. IX, pag. 71. (*Edit. Paris.*)

oppressi, remediis quoque gravius laboremus. Certe cum Pontifices Ecclesiæ consulere cœperunt, deponendo Reges, secutæ sunt eæ calamitates, quibus doceremur, quam consulto Christus ab iis remediis temperarit.

CAP. XXII. De excommunicationis effectu : an privet temporalibus : quid sit illud : *Sit tibi sicut ethnicus et publicanus?* interdicta de vitandis excommunicatis in litteris apostolicis contenta expenduntur.

Sed nihil plane est quo vehementius illam potestatem confutemus deponendi Reges, quam cum intuemur, qua in re ipse Christus ecclesiasticæ potestatis arcem collocaverit. Est autem in ipso anathemate, cujus vim ex Scripturis exponere nos oportet; ut cum intellexerimus quousque se protendat summum id, quod Ecclesiæ a Christo concessum sit, cætera ut aliena respiciamus.

Vim autem anathematis Christus explicuit his verbis: *Dic Ecclesiæ; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus: amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo, et quæcumque solveritis super terram erunt soluta et in cælo*<sup>1</sup>.

Hic autem primum quærimus quid illud significet: *Sit tibi sicut ethnicus et publicanus*. Certe illud: ut quemadmodum Ecclesiæ, ita sit regni cælorum extorris; unde Christus addit: *Quæ alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo*. Ligant ergo illos, non modo ut communione fidelium, sed ut cælo excludantur.

Jam si quis existimet his verbis, *Sit tibi sicut ethnicus et publicanus*, non modo spiritualia, sed etiam temporalia adimi; id dicat necesse est, temporalibus rebus privari ethnicos ac publicanos: quod non tantum risu, sed etiam anathemate dignum esset.

Nam illud a Christo tanta auctoritate prolatum: *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari*, satis demonstrabat quam jure obtinerent non modo reliqua temporalia bona, verum etiam imperia, qui veram religionem aversati, idolis serviebant. Quare nihil vetabat etiam regnare eos, qui ad conditionem ethnicorum redacti essent.

Jam de publicanis haud minus clara res est, dicente Zachæo publicano: *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum*<sup>2</sup>. Ergo alia, bona legitimo jure publicanus possederat, et sua, non aliena egenis tribuebat: *Dimidium*, inquit, *bonorum meorum*. Neque aliud

<sup>1</sup> Matt. XVIII. 17, 18. — <sup>2</sup> Luc. XIX. 8, 9.

quid ab eo Dominus reposcebat dicens : *Hodie salus domui huic facta est.*

Quare nec famulitio privabantur, quæ pars erat bonorum maxima, præcipitque diserte Apostolus manere fideles in dominorum etiam infidelium potestate<sup>1</sup>; quominus admirere mansisse integram in ethnicis publicam potestatem, cum etiam herilis \* manserit.

Neque quisquam somniabat, his atque aliis bonis temporalibus privatos esse ethnicos aut publicanos, ut propterea iisdem bonis mulctati intelligantur Christiani, qui excommunicati ethnicis et publicanis accensentur.

Sane ex eo Christi decreto constat, quoad fieri potest, vitandam eorum esse consuetudinem, nec esse salutandos, nec iniri cum illis debere convivium. Vitabant enim Judæi cum publicanis cibum sumere : unde illud in Evangelio passim Apostolis exprobratum : *Quare cum publicanis et peccatoribus manducat magister vester*<sup>2</sup>? Et Zachæi occasione murmurabant dicentes, quod ad hominem peccatorem divertisset<sup>3</sup>. Consentiunt interpretes, Maldonatus, Estius et alii passim; allusumque esse constat ad Judæorum mores, « qui ab ethnicorum et publicanorum, quos pro publicis » peccatoribus habebant, consuetudine abstinebant; ita ut nec salutandos putarent<sup>4</sup>. »

Ergo indicebat Christus excommunicatos vitari eo ritu, modoque quo a Judæis ethnici ac publicani vitabantur; ut eos nec salutarent, nec cum eis cibum sumerent : unde apostolicum illud : *Scripti vobis non commisceri, si is, qui frater nominatur, est fornicator, etc., cum ejusmodi nec cibum sumere*<sup>5</sup>. Quo pertinet etiam illud ad Thessalonicenses : *Quod si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, et nolite commisceri cum illo, ut confundatur*<sup>6</sup> : Et illud Joannis : *Si quis hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, neque Ave ei dixeritis : qui enim dicit illi Ave, communicat operibus ejus malignis*<sup>7</sup>.

Hæc sunt interdicta de excommunicatis vitandis, quæ quidem in Evangeliiis, atque apostolicis scripturis habemus. Ecclesiastica, quæ inde manarunt, ex his interpretari nos oportet; neque res obscura est. Satis enim constat hæc interdicta ad bonos mores, non ad ea pertinere, quæ civili jure continentur.

Ad mores, inquam, hæc pertinent. Debet enim vir bonus abstinere a malorum hominum consortio, eo quod, ut ait Apostolus,

<sup>1</sup> I. Tim. vi. 1. — <sup>2</sup> Matt. ix, 2. — <sup>3</sup> Luc. xix. 7. — <sup>4</sup> Maldon. in Matt. viii. 17. Est. in I. Cor. v. 2. — <sup>5</sup> I. Cor. v. 2. — <sup>6</sup> II. Thess. iii. 14. — <sup>7</sup> II. Joan. 10, 11.

\* Herilis potestas ea erat, ut domini possent impune suos servos cædere et interdum occidere, nulla facti sui reddita ratione. (*Edit. Paris.*)



*corrumpunt mores bonos colloquia mala* <sup>1</sup>; et quod vir bonus probare videtur illius doctrinam vitamque, cujus consuetudine delectatur : unde Joannes : *Qui dicit ei Ave, communicat operibus ejus malis* <sup>2</sup>.

Quod si malos vir bonus per sese quantum potest vitat, quanto magis eos malos, qui ecclesiastico judicio ut mali notati sunt? Quo sensu Augustinus <sup>3</sup>, eumque secuti passim latini Doctores intelligunt apostolicum illud : *Non commisceri cum eo qui frater nominatus, adulter sit* <sup>4</sup>. Sic enim Græca ad verbum habent. Itā autem interpretatur Augustinus : ut vitemus fratrem, qui sit adulter nominatus, hoc est, ecclesiastico judicio notatus : quam Augustini interpretationem cum græco textu egregie consentire demonstrat Estius.

Pertinet etiam ad bonos mores illud : *Nolite commisceri cum illo, ut confundatur* <sup>5</sup>; hoc est, ut pudore victus ab iis actibus absterneat, quorum gratia viris bonis horrore se esse intelligit. Ergo excommunicatus evangelica atque apostolica auctoritate, humanæ societatis exsors est, quatenus humana societas ad bonos mores spectat, manentque integra quæ civili lege continentur, nisi aliter lex ipsa caverit.

Quod autem postea inter Christianos excommunicati, nisi resipiscant, sint infames, intestabiles, ad quædam vitæ civilis officia inhabiles, id ex eo ortum est, quod christiani Principes, quoad fieri potest, leges suas ad bonos mores, atque evangelicam disciplinam aptent, non quod excommunicatio per se ullo temporali jure bonoque privet.

Neque aliter intellexerunt Patres. Notum illud Tertulliani in Apologetico <sup>6</sup> : « Ibidem (in sacris scilicet Christianorum conventibus) exhortationes, castigationes, et censura divina : nam et judicatur magno cum pondere, ut apud certos de Dei conspectu ; summumque futuri judicii præjudicium est si quis ita deliquerit, ut a communione orationis et conventus, et omnis sancti commercii, quibus etiam comprehenditur conversatio et consuetudo cum sanctis. Sancti enim, hoc est, Christi fideles, idcirco maxime inter se conversari debent, ut sancta tractent, etiam in familiari colloquio ; atque ideo ab eorum abhorrent consuetudine, quibuscum hæc tractare non possunt. Sic mali Christiani, et per ecclesiasticam sententiam notati ut tales, non modo a communione orationis et conventus, sed etiam ab omni sancto commercio, et a

<sup>1</sup> I. Cor. xv. 33. — <sup>2</sup> Joan. 11 — <sup>3</sup> Augustin. cont. Parm. lib. III, cap. II, tom. IX, col. 62. — <sup>4</sup> I. Cor. v. 11, — <sup>5</sup> II. Thess. III 14. — <sup>6</sup> Tert. Apol. cap. XXXIX.

sanctorum consuetudine relegantur. Nihil ultra licitum Christianis ecclesiastica potestate, juraque temporalia excommunicatis per Ecclesiam in tuto sunt. Scilicet Christus animam per baptismum sponsam, ac postea adulteram, facto divortio, repudiat : sua sibi habeat jubet. Christi ergo bona donaque, et eorum omnem usum amittit, reliquis integris et illæsis.

CAP. XXIII. Alius excommunicationis effectus : *Tradi Satanæ ad interitum carnis* : argumentum pro nostra sententia ductum ex memoratis in Scriptura excommunicationis effectibus.

Jam quid ex eo Christi cum anima divortio consequatur, exponit Apostolus, de illo Corinthio dicens : *Ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit*<sup>1</sup>, et paulo post : *In nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis et meo spiritu, cum virtute Domini nostri Jesu, tradere hujusmodi satanæ in interitum carnis*<sup>2</sup>, ut qui Christi et sancti Spiritus sit exsors, spiritui nequam tradatur; quippe cum, teste Augustino, *extra Ecclesiam sit diabolus, sicut in Ecclesia Christus*<sup>3</sup>. Sane apostolicis temporibus, quemadmodum ad apostolicæ manus impositionem Spiritus sanctus etiam manifeste descendebat, ita manifeste exercebat satanas vim suam in virum ecclesiastica potestate sibi traditum. Cæterum hæc ad tempus : firmum illud et æternum, quod intus, et per impositionem manus sancto Spiritui, et per excommunicationem, satanæ addicantur.

Si bonis privatus fuisset ille Corinthius satanæ traditus, non id, Apostolus prætermisisset, qui etiam commemorat traditum esse *satanæ ad interitum carnis*; quod quidem de ulcere pessimo, aliove gravi malo per satanam inflictio Chrysostomus hic<sup>4</sup> et alii passim intelligunt.

Cum ergo et Christus, et Apostoli, quo loco explicant ecclesiasticæ potestatis, censuræque vim summam, nihil de adimendis temporalibus juribus aut rebus edicant; satis profecto constat non id ad ecclesiasticam potestatem pertinere. At ratio non sinit, ut quæ auctoritas in suorum bonorum ac jurium possessione relinquit privatos, ea depellat Reges. Ergo excommunicati, redactique ad ethnicos eo jure regnabunt, quo etiam ethnici Cæsares, Christo approbante, regnarunt.

CAP. XXIV. Objectum ex interdicto de vitandis excommunicatis, per exceptionem morales, quam vocant, sive civilis necessitatis, ex omnium Theologorum doctrina solvitur : ea in re Gregorii VII tempore manifestus error, nunc communi consensu refutatus.

Jam vero nullo negotio solvimus id quod objiciunt : vitandos

<sup>1</sup> Cor. v. 2. — <sup>2</sup> Ibid. 4, 5. — <sup>3</sup> August. Serm. CXLIV, n. 6; tom. v, col. 695, — <sup>4</sup> Chrysost. Hom. v in Cor. n. 2 I. ad; tom. x, p. 127,

excommunicatos, ruptum cum eis humanæ consuetudinis vinculum, neque excipi Reges, si forte hæretici aut excommunicati sunt: non ergo colendos pro Regibus, quos ne alloquio quidem et salutatione dignari nos oportet.

Hoc illud argumentum est quo uno Gregorii VII temporibus viros bonos doctosque permotos fuisse videbimus, ut ab Henrici IV Regis excommunicati obedientia recederent; sed, quod apud omnes constat, errore manifesto. Certissimum enim est consensione Theologorum et decretis Pontificum, illud interdictum de vitandis excommunicatis, quatenus ad humanam consuetudinem pertinet, exceptionem necessitatis, non physicæ tantum illius, quam vocant, et ineluctabilis, sed etiam moralis ac civilis admittere. Hinc ea decreta variis subinde sunt emollita modis, quæ factum est, ut jam cum hæreticis et schismaticis propter necessitatem versemur innoxie, quos tamen quo minus audiunt Ecclesiam aperti ejus hostes et contemptores, eo magis pro ethnicis et publicanis haberi oportet. Quare cum interdictum de vitandis excommunicatis erga privatos quoque causa necessaria temperetur; urgeri erga Reges, tanto incommodo rerum humanarum ac reipublicæ periculo, supra quam dici possit, absonum absurdumque est. Quo etiam factum est, ut hoc argumentum Regum deponendorum ab excommunicatione depromptam, Bellarminus prætermitteret, tot inter argumenta, quæ undecumque congerit<sup>1</sup>. Atque hæc sufficerent ad eam difficultatem, si qua est, explicandam. Cæterum ne omittamus ea, quibus viri graves moti olim sunt, quæque D. Nicolaus Dubois inculcare et inferre non desinit<sup>2</sup>; quæ sit vis interdicti de vitandis excommunicatis, quantum ad rem nostram attinet, exponamus: et hujus quoque Juris fontes recludamus.

CAP. XXV. Ejusdem interdicti vis diligentius quæritur; probatur, evangelicis apostolicisque litteris, quod exceptionem necessariæ causæ admittat, neque ab obsequiis Regum arceat.

Tria sunt in quibus excommunicatis communicari vetitum: in malis, in sacris, in quotidiana consuetudine. Mala autem hic dicimus ea quidem propter quæ excommunicati sunt, quod *crimen criminisum* vocant.

Jam hæc tria inter se magno habentur discrimine. Primum enim in malis sacrisque qui communicaverit, pari excommunicatione percellitur, *major* scilicet quæ non tantum Sacramentis, sed etiam conventibus ac suffragiis privet: qui autem in hoc tertio,

<sup>1</sup> Coll. lib. v. de R. P. cap. vi, vii, viii. — <sup>2</sup> Cons. viii, et alibi pass.

nempe in quotidiana consuetudine, communicaverit, is jam ex ecclesiastica disciplina, aliud genus incurrit excommunicationis, quam *minorem* vocant; et Sacramentis quidem, non tamen suffragiis aut fidelium cœtu ac societate caret.

Huc accedit discrimen alterum, quod magis ad rem nostram spectat: nempe interdictum de non communicando in malis, atque etiam in sacris, postquam adhibiti sunt constituti ab Ecclesia ritus, nullam exceptionem habet: quippe cum illud sit primus et principalis excommunicationis effectus, primus internus ac præcipuus finis. At vero quod attinet ad vitæ consuetudinem, quæ tantum excommunicationis appendix, exceptionem, hujus quam diximus necessitatis, admittit. Id autem exponimus, primum ex evangelicis apostolicisque Scripturis, tum ex prima antiquitate, postea ex Gregorio VII, cujus tempore hæc maxime urgebantur, postremo ex temporibus consecutis.

Quod attinet ad evangelicas apostolicasque Scripturas, res ex antedictis liquet. Perspicue enim vidimus ethnicos et publicanos, ad quos excommunicati relegantur, ut nullo temporali bono ac jure, ita nec etiam civili societate privatos fuisse. Ac de ethnicis, quidem quis dixerit civili societate fuisse privatos qui regnare juberentur? Quo necessario fiebat ut Judæi et venerarentur imperantes, et jussa capesserent, et sæpe supplicarent, et missos ab eis Præsides, magistratus, milites, suo quemque gradu locoque acciperent, et cum iis civilia negotia tractarent; quod et Paulus fecit nulla Judæorum offensione; quippe cum id passim etiam ipsi facitarent. Idem Apostolus ad Tribunum Lysiam misit adolescentem sororis suæ filium, de avunculi vita et incolumitate tractaturum<sup>1</sup>. Pari modo a publicanis, si qui etiam Judæi essent, quales fuerunt illi quos Joannes baptizabat, et ipse Zachæus, non uxores, non liberos, non servos, non colonos quisquam abstrahabat. Vendebant, emebant, contrahebant; quod illi in republica quidem communi cum aliis jure viverent. Quare in ethnicis atque publicanis, nec publica, nec patria, aut herilis potestas ullo jure læsa aut immutata erat.

Vetita ergo intelligimus, non quæ necessitas postularet, sive erga Principes ac magistratus, sive erga dominos ac parentes, sive etiam erga cives; sed quæ voluntariæ ac peculiaris necessitudinis ac familiaritatis essent indicia: salutare, convivari, hospitio accipere; quæ etiam Apostoli diserte explicant. Neque enim aut Paulus, aut Joannes vetant ne contrahatur, ne ematur, ne vendatur, ubi necessitas id exposcit, sed ne commisceantur cum notatis ac nominatis fratribus; ne scilicet utantur eis familiariter,

<sup>1</sup> Act. XXIII. 16, 17.

ne tecto, ne mensa, ne salutatione aut osculo excipiant; quæ non necessitatis, sed spontanei officii sunt; quæ quidem Judæi cum ethnicis et publicanis religiose omittebant.

Neque tamen hæc quoque ad supremos juris apices exiguntur. Quis enim apostolico præcepto repugnare jam se putet, si Calvinistas hæreticos salutarit? Quod nempe tam multi sint, tamque obvii, ut quodam discordiæ publicæ genus esset, salutationem et communis vitæ officia tot civibus denegari. Id autem nec Apostoli præcepisse videntur, quippe qui ita pronuntient: *Si is qui frater nominatur*<sup>1</sup>: *Si quis hanc doctrinam non affert*<sup>2</sup>; ut nempe intelligamus hanc interdicti partem, quæ communis vitæ officiis excommunicatos arceat, ad paucos pertinere, ne ad magnam quoque multitudinem pervagata civile dissidium pariat. At si ea necessitas adversus cives valet, qui negaverit valere adversus Principes, næ ille quid civis, quid Princeps sit, ne nomine quidem intellexerit.

CAP. XXVI. Idem probatur ex sanctis Patribus.

Hæc autem ab ipsa christianitatis origine manasse ad omnem deinde Ecclesiam, Juliani Apostatæ et Valentis Ariani, aliorumque hæreticorum Principum exempla demonstrant. Notum illud erga Julianum, ejurato non tantum baptismo, sed etiam clericatu omnibus detestatum, Valentiniani postea Augusti, qui, « cum » Lanciarios ad palatii custodiam constitutos, Tribunus regeret, » Julianum in templum Genii publici intrantem præcedebat. At » aspersam chlamydi lustrans aquæ guttam conspicatus, Ædium » pugno percussit, inquinatum se dicens, non autem purgatum<sup>3</sup>: » quo facto ablegatus, pro confessore est habitus, quod cum in necessario officio Imperatori præsto esset, in sacris tamen, aut potius in sacrilegiis, ab ejus societate et communione abhorreret.

Sanctus Gregorius Nazianzenus refert Cæsarium fratrem ap- prime christianum, sanctique Episcopi filium, « gloriosa cupiditate » ductum, atque, ut Cæsarius ipse profitebatur, quo urbi suæ » præsidio esset, in aulam se contulisse, » ad Julianum Apostatam scilicet; et quidem in aula medicus militavit<sup>4</sup>, seque peculiari obsequio Imperatori deditit \*, Christianos alios secutus

<sup>1</sup> Cor. v, 11. — <sup>2</sup> II. Joan. x, — <sup>3</sup> Theod. lib. III, cap. XXI, pag. 139. — <sup>4</sup> Greg. Naz. epist. xxii, p. 773.

\* S. Gregorius refert quoque Cæsarium publiciararii curam suscepiss. (Edit. Paris.)



qui passim diversis muneribus innoxie ministrabant, eo quod obsequia in Principem inter necessaria reipublicæ officia habebantur. Quo quidem a concilio, Gregorius Nazianzenus data epistola deterret Cæsarium, non tamen eo quod tali consortio a christiana pietate excideret, cum etiam aperte testetur factam ab eo rem, « sibi quidem ingratam, non tamen reprehensione dignam <sup>1</sup>. »

Memorat sanctus Ambrosius quemdam sub Juliano Judicem, a quo « ille damnatus qui aram deiecit et turbavit sacrificium, martyrium fecerat : itaque, inquit Ambrosius <sup>2</sup>, nunquam illo » judex \* qui audivit eum, nisi persecutor est habitus; nemo » illum congressu, nemo illum unquam osculo dignum putavit. » Omissa officia quæ non essent necessitatis docet : ab ejus tribunali abhorruisse Christianos, si necessitas exposceret, aut eum pro judice non fuisse agnitum non docet.

Sanctus Basilius scribit Præsidem Libyæ a magno Athanasio condemnatum anathemate, « omnibus aversandum et execrabilem » futurum; ita ut nec ignis, nec aquæ, nec tecti communionem » cum illo sint habituri <sup>3</sup>. » Cæterum nec eum ab officio Præsidis nec proinde Christianos a necessariis obsequiis prohibebat.

Idem Andronico contigit patriæ præfecturam a Theodosii liberis consecuto. Eum Synesius, patria Cyrenensis, factus Ptolemaidis Episcopus, inauditæ crudelitatis ac blasphemiarum reum, adhibito presbyterii consilio, excommunicavit, decretumque Ptolemaidensis Ecclesiæ, de vitando eo; ad sorores transmisit Ecclesias in hanc formam <sup>4</sup> : « Andronico et Thoanti eorumque socii, omnis religiosa ædes, omnia septa clausa sunt; privatos omnes ac » magistratus hortor ut nec ejusdem cum illo tecti neque mensæ » participes esse velint; tum Sacerdotes imprimis, qui nec viventes » illos salutabunt, nec mortuos funebri pompa deducunt. Qui Ecclesiam nostram contempserit, et ab ea damnatos receperit, hic, » sive Levita, sive Presbyter, sive Episcopus, apud nos eodem » cum Andronico loco censebitur, neque cum eo dexteram

<sup>1</sup> Greg. Naz. Orat. x. p. 165. — <sup>2</sup> Ambros. Epist. xl ad Theodor. Aug. n. 17, tom. II, p. 951. — <sup>3</sup> Basil. tom. III; ep. Lxi, alias XLvii, — <sup>4</sup> Synes. ep. LViii; p. 203.

\* Baronio si credimus, an. 362, et ejus sequacibus, ipse erat Capitoli-nus Thraciæ Præfectus qui, teste Theodoro, lib. III, cap. vii, Æmilia-num martyrio confecit. Quisquis ille Judex fuerit, constat ab ejus commu-nione Christianos non abhorruisse, nisi in sacris; id est in sancto osculo sanctoque commercio. Vid. ea de re Albas. lib. II de veteri Polit. cap. xv et seq. et Card. Rona, de reb. Liturg. cap. xvi. (Edit. Paris.)

» jungemus, nec eadem ex mensa vescemur unquam; tantum » abest ut cum iis arcana mysteria communicemus, qui cum » Andronico et Thoante partem aliquam habere voluerint. » En quibus communicari vetitum excommunicato magistratui: primum ac maxime in sacris, tum etiam in voluntariis officiis, salutationis scilicet, mensæ tectique consortio. Hæc explicite Synesius. Non profecto prohibet ne Præfectum habeant, ne causam dicant, ne jussis pareant, ne consueta ac necessaria reipublicæ officia adeant atque obeant.

Quis autem vel fando audiit, tot inter hæreticos ac schismaticos, qui passim in urbibus inter Christianos viverent, quemquam nunquam fuisse a servorum, si quos haberet catholicos, possessione dejectum, aut uspiam catholicos prohibitos quominus sibi necessaria emerent, venderent, agerent? Nonne ergo eos, Julianumque ac Valentem, ex præcepto Domini, pro ethnicis ac publicanis habebant, qui Ecclesiam non audirent et aperte contemnerent? Certe. Sed in malis sacrisque, exceptione nulla: in vitæ communis officiis exceptam necessitatem noverant.

An forte illud dicent, non fuisse Julianum ac Valentem nominatim ac publice excommunicatos; quare nec vitandos fuisse? Quasi non satis aperte Ecclesiam contemnerent, aut necessaria esset adversus publicos persecutores denuntiatio, aut posterioris ævi de denuntiatione decreta in eam quoque ætatem transferri possent. Sed quandoquidem vani homines etiam hæc obtrudunt, quid de Anastasio dicent, quem testatur Baronius in Concilio Romano a sancto Symmacho Papa, ut hæreticum nominatim excommunicatum fuisse? Quid autem de Leone Isauro, quem idem Baronius memorat a Gregorio II nominatim percussum anathemate<sup>1</sup>? Quos vitatos fuisse, cum certo jure imperarent, quis vel ineptissimus dixerit?

Sane Baronius defecisse ab Isauro memorat Occidentis imperium<sup>2</sup>, quod quidem nos ex eodem Baronio refellemus<sup>3</sup>. Sed quid ad nos interim, cum Orientis imperium, tum sane catholicum non neget Baronius in Imperatoris obedientia permansisse, nec profecto vitasse in civilibus societatem ejus, cui tam prompto studio obediret? Hæc quidem suo loco fusius exponemus<sup>4</sup>. At dare in antecessum juvat, quæ pessimam causam, Baronii quoque testimonio ugulent.

Anastasiî mentis reduxit in animum id quod in sancti Hormisdæ Papæ Indiculo, seu Commonitorio legis dato, legimus. Sic autem

<sup>1</sup> Bar. tom. vi, an. 502, pag. 544. — <sup>2</sup> Id. tom. ix, an. 726, pag. C2. — <sup>3</sup> Vid. inf. lib. ii, cap. xii et seq. — <sup>4</sup> Ibid.

præcipit de damnatis Episcopis, qui Chalcedonense Concilium, ac sancti Leonis epistolam contemnebant, et excommunicati Acacii\* nomini in sacris communicabant : « Si Episcopi voluerint » occurrere, in qua decet eos veneratione suscipite, et si voluerint » secessionem parare ( domum quo divertatis ), nolite spernere, » ne judicetur a laicis, nullam vos cum illis velle habere concor- » diam : si vero vos ad convivium rogare voluerint, blanda excu- » satione declinate, dicentes : Orate ut mysticam illam mensam » primum mereamur habere communem, et tunc erit nobis ista » jucundior : victualia et quæ alia offerre voluerint, excepta tamen » subvectione, si causa poposcit, nolite suscipere <sup>1</sup>. » Sic convi- » via vitant, alloquia frequentant : victualia respuunt, accipiunt subvectiones, ac domos quo divertant; atque illud interdictum, ne quis cum hæreticis excommunicatisque versetur, ne salutet, ne munera accipiat, ita servant, ut necessaria causa aliqua prætermittant. Adeo hæc præcepta, eorum numero non esse putabantur, quæ stricte et ad summos apices exigenda sint, sed quæ ad personarum, temporum, rerumque convenientiam, per christiana prudentiam, charitatemque sint temperanda.

CAP. XXVII. Idem probatur ex Hincmari insigni responsione ad Adrianum II, vetantem ne cum Carolo Calvo Rege communicaret.

Quare cum Adrianus II, sub anathematis pœna, Hincmaro Rhemensi præcepisset, ut nisi Carolus Calvus pontificiis jussis obtemperaret, se ab ejus, ut excommunicati, alloquio, salutatione, præsentia, sequestraret; Hincmarus in hæc verba respondit <sup>2</sup> : « De hoc quod scripsistis, si ipse Rex Carolus in obstinationis » suæ perfidia persistere maluerit, ab illius me communionem atque » consortio sequestrem, et, secundum Apostolum <sup>3</sup>, ne Ave ei di- » cam, si vestræ communionis volo esse particeps, et præsentiam » ejus, modis omnibus devitem, cum magno cordis dolore ac gemitu » dico, quoniam et ecclesiastici et secularis ordinis viri, qui » diversis de regnis, Rhemos civitatem plurimi convenerint, im- » properando dixerunt, et dicunt, nunquam hujusmodi præcep- » tionem ab illa Sede ulli decessorum meorum missam fuisse : » et paulo post : « Sed et domino nostro Regi Carolo ad exagger- » tionem dicitur a quibusdam, quod nec pro Lothario, publico » adulterio denotato et apud Sedem apostolicam accusato, talem » præceptionem et comminationem ab antecessore vestro, nullus

<sup>1</sup> Vid. tom. IV Cone. Labb.col. 1426. — <sup>2</sup> Hincmar. opusc. xli; tom. II, p. 691. — <sup>3</sup> II. Joan. 10.

\* Patriarchæ Constantinopolitani.

» Episcoporum in isto regno acceperit, nec etiam ab hæreticorum  
 » vel schismaticorum sive tyrannicorum Imperatorum, ac Regum,  
 » quales fuerunt Constantius Arianus, ac Apostata Julianus, et  
 » Maximus Tyrannus, præsentia et salutatione, sive colloctione,  
 » Sedis apostolicæ Pontifices, vel alii magnæ auctoritatis ac sanc-  
 » titatis Episcopi, cum locus et ratio et causa exigit, se subtraxisse  
 » leguntur. » Ergo hæc de salutatione atque alloquio omittendo,  
 non stricte exiguntur, sed prout *locus et ratio et causa exigit*, tem-  
 perantur.

Quod ut demonstret non aliter posse fieri, addit <sup>1</sup>: « Nescio  
 » quomodo ipsius Regis, vel inter quos habito, præsentiam et  
 » communionem et consortium ( externum illud scilicet ) valeam  
 » devitare, cum Rex et cohabitantes secum una cum Rege, non  
 » solum in parochiam, verum et in civitatem meam sæpe conve-  
 » niant, et ibi tamdiu, sicut Regi complacet, degant. Ecclesiam et  
 » plebem mihi commissam deserere, et aliorum, ut mercenarius,  
 » non valeo fugere; nec quo extra regnum ejus fugiam habeo;  
 » sed regio cultu eo recepto, de ecclesiasticis facultatibus, sicut  
 » præcipit, et quandiu præcipit, illi et sibi obsequentibus servio.  
 » Dicit enim hanc potestatem suos decessores habuisse, quam ipse  
 » nulla interdictione dimittet. » Quæ cum ille quæsisset, *consu-  
 lendo qualiter erga Regem se gerere deberent*, ut apostolicæ senten-  
 tiæ de observandis Regibus obedirent; nempe illa, de omittenda  
 salutatione, ac neganda Regi præsentia, evanuerunt. Hæc si cogitassent, qui Gregorii VII tempore, tanta imperitia interdictum  
 de vitandis excommunicatis explicabant, facile intellexissent, quam  
 necessario justæ atque idoneæ causæ exceptionem exposceret.

#### CAP. XXVIII. Idem efficitur ex Gregorii decretis.

Ipse etiam Gregorius VII; cum vel maxime urgeret, secedendum  
 ab excommunicatis, ut Henrico IV excommunicato obedientiam om-  
 nem adimeret, tamen coactus est hanc interpretationem sequi. Hæc  
 enim legimus in Concilio Romano IV, anno 1078 <sup>2</sup>: « Quoniam mul-  
 » tos, peccatis nostris exigentibus, pro causa excommunicationis  
 » perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim etiam nimia  
 » simplicitate, partim timore, partim etiam necessitate: devicti mi-  
 » sericordia, anathematis sententiam ad tempus, prout possumus  
 » oportune temperamus. Apostolica namque auctoritate ab ana-  
 » thematis vinculo hos subtrahimus: videlicet uxores, liberos, ser-  
 » vos, ancillas, seu mancipia, necnon rusticos et servientes, et

<sup>1</sup> Hincmar. opusc. XLI, tom II. p. 698. — <sup>2</sup> Conc. col. 370 et Decret.  
 part. II, quæst. III.

» perpetrentur, et illos qui ignoranter excommunicatis communi-  
 » cant, seu illos qui communicant cum eis qui communicant excom-  
 » municatis. Quicumque autem aut orator (loca pia orationis causa  
 » frequentans) sive peregrinus aut viator, in terram excommuni-  
 » catorum devenierit, ubi non possit emere, vel non habet unde  
 » emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus; et si quis  
 » excommunicatis pro sustentatione, non superbiæ, sed huma-  
 » nitatis causa aliquid dare voluerit, fieri non prohibemus. »

Tot exceptiones patitur interdictum de vitandis excommunicatis, auctore Gregorio VII, vehementissimo, si quis unquam fuit, hujus interdicti exactore atque executore. Has exceptiones docuerunt omnes deinde Pontifices, totaque Theologorum et Canonistarum schola duobus versiculis notissimis has celebrat \*. Summa est : sensum interdicti eum esse, ut vitandos intelligamus excommunicatos in communi etiam consuetudine, cum hac exceptione, nisi causa adsit necessaria. Quæ cum a Gregorio VII ipsa necessitas expresserit, quis non jam inter causas necessarias reputarit obsequium in Principes ac magistratus, sine quo respublica stare non possit? Quare illius ævi hominibus persuasum fuisse, ut liceret magis colonis ac servis, patrefamilias, quam civibus Regem, ac magistratus in civilibus ac necessariis colere, incredibile dictu est, summamque eorum temporum imperitiam, aut incogitantiam prodit. Quæ iterum atque iterum notari volumus adversus eos qui eorum temporum auctoritate nos premunt.

Notari etiam volumus in decreto Gregorii duo quædam : primum, quod Gregorius significet hæc se indulgere *apostolica auctoritate, misericordia victum*; quasi non hæc extorqueat ipsa necessitas; aut vero quisquam unquam cogitarit, per excommunicationem abstrahi a patrefamilias servos aut colonos, nedum uxorem, ac liberos. An vero etiam ad misericordiam, non autem ad necessitatem pertinet illud, de non excommunicandis iis, *qui ignoranter excommunicatis communicant*, aut illud : ut qui inter excommunicatos versetur rerum omnium inops, ab iis accipiat necessaria? Et tamen Gregorius (pace tanti viri dixerim) quasi pro magno

\* Quinque modis vetitum esse dicunt, ne quis pius cum excommunicato communicet :

Si pro delictis anathema quis efficiatur ;  
 Os, orare, vale, communicatio, mensa negatur.

Quinque etiam modis licitum, ut pius cum excommunicato communicet.

Hæc anathema quidem faciunt ne possit obesse ;  
 Utile, lex, humile, res ignorata, necesse,

(Edit. Peris.)



» omnes alios, qui non adeo curiales sunt, ut eorum consilio scelera id largitur : *Licentiam*, inquit, *damus ab excommunicatis accipiendi*; tanquam non id per se liceat, aut ante eam licentiam, oporteret virum bonum et catholicum enecari fame. Hoc quidem esset, non jam excommunicatos, sed fideles et catholicos mulctare pessime. Quare hanc Gregorii misericordiam, veniam ita intelligimus, ut id quod jam esset per sese licitum, ad omnem eximendum scrupulum clarius indicaret. Certe utcumque est, claret non esse jure divino interdicta quæ a pontifice concedantur.

Secundo, notari volumus illa Gregorii verba de curialibus, ut absolvantur ab anathemate, *qui non adeo curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur*; quibus significat impune versari in aulis ac ministeriis Principum atque Optimatum excommunicatorum, eos, a quibus non soleant de exequendis sceleribus exquiri consilia. Quid si exquirantur, et illi pro officio suo, bona suadeant, atque ab omni mala re abstineant? An quia Principes excommunicati sunt, reipublicæ deesse debeant in necessariis justisque officiis? Nemo profecto id nisi ineptissimus dixerit. Summa ergo in ignorantia versabantur, qui Gregorii VII tempore, Henrico IV excommunicato Regi, neganda putabant obsequia etiam reipublicæ necessaria, eoque solo nomine ab ejus imperio atque obedientia recedebant.

**CAP. XXIX.** Idem probatur ex secuta Pontificum omnium, atque Ecclesiæ praxi : insigne exemplum sub Gregorio IX, ac Friderico II Imperatore : huic præstitum obsequium ; negata interim mensa et osculo.

Quare nec secuti Pontifices existimarunt sola excommunicatione aut anathemate solvi obedientiam. Postquam enim, exemplo Gregorii VII, id sibi tribuerunt ut Reges deponerent, non propterea semper pro depositis habuerunt eos Reges, quos etiam nominatim anathemate percussissent. Id innumeris exemplis demonstrabimus, ubi ad eorum temporum historiam venerimus. Nunc in antecessum, unum Friderici II exemplum proponemus.

Hunc ergo Imperatorem, anno Christi 1228, Gregorius IX nominatim excommunicavit his verbis<sup>1</sup> : « Imperatorem Fridericum » excommunicatum publice nuntiamus, et mandamus ab omnibus » arctius evitari : contra ipsum, si contumacia ejus exegerit, gravius processuri. » Quid autem gravius tali anathemate, nisi quod anathemati depositionem adjuncturus erat, ut anno 1239 his verbis fecit : « Omnes qui ei fidelitatis juramento tenentur, decernendo

<sup>1</sup> Greg. IX, ep. 11; tom. XI Conc. col. 315.

» ab observatione juramenti ejusmodi absolutos, etc. » Ita decernunt cum depositos volunt.

Quare illud certum est: ex mente Gregorii IX, apud Fridericum II stetisse imperii vim, etiamsi ita decrevisset: « Excommunicatum publice denuntiamus, et mandamus ab omnibus arctius » evitari: » quod nempe illud interdictum necessarias exceptiones admitteret, nec magis solveret a justo imperio cives ac subditos, quam a dominorum jugo colonos ac servos.

Quo factum est, ut Imperatori ad bellum sacrum in Orientem profecto, cum excommunicatus, nondum tamen depositus esset, fideles quidem omnes communicare nollent, neque tamen eo secius in justis ac necessariis obedirent. Utrumque accepimus ab ejus ævi scriptore Matthæo Parisiensi<sup>2</sup>: nempe, ab Episcopis, a Clericis, a Templariis, ab Hospitalariis, ab aliis denique qui Romano Pontifici addictissimi erant, Fridericum in bellicis ac publicis officiis pro duce esse habitum; et tamen omnes ei *in osculo et in mensa* communicare noluisse; maxime adhortatos, « ut Papæ satisfaciens » rediret ad sanctæ Ecclesiæ unitatem. » Vides ut interdictum de vitandis excommunicatis ad mensam et osculum redigerent; ad officia reipublicæ necessaria extendi ne quidem cogitarent.

Cumque negarent oris *osculum*, eam tamen interim salutationem adhibebant, quæ imperatoriæ majestati conveniret. « Flexis » enim genibus adoraverunt eum, genua ejus deosculantes: » quod nempe erga Principes humilis salutatio, non solius urbanitatis sit officium, sed obsequii necessarii pars maxima.

Quod autem ab oris osculo abstinebant, id factum arbitramur, quod putarent tali osculo religiosi officii aliquid contineri, scribentibus Apostolis in omni epistola: *Salutate invicem in osculo sancto*<sup>2</sup>; ut oris osculum christianæ fraternitatis signum esse videatur.

Alia ejusmodi passim occurrent, nec eorum pigebit lectorem commonere, ubi locus tulerit; atque omnino certum dabimus, seclusam a depositionis sententia fuisse, excommunicationis atque anathematis sententiam; nihil ut fuerit vanius, quam illud interdictum de vitandis excommunicatis ad depositionem usque protrahere.

Ratio autem hujus rei est, quod illud interdictum inhumanis quidem, exceptionem, uti diximus, necessitatis admittat; obsequia autem erga Principes inter necessaria manifeste habeantur.

<sup>1</sup> Matt. Par. an. 1228. p. 349 — <sup>2</sup> Rom. xvi. 16. I. Cor. xvi. 20, II. Cor. XIII. 22. II. Thess. v. 26. I. Pct. v. 24.

**CAP. XXX.** Sancti Thomæ locus : Canon Constantiensis : item Lateranensis Concordato insertus : quo sensu Reges excommunicari non possint : dictorum in hoc interdictum recapitulatio ; atque hinc firmum argumentum.

Ut autem magis pateat , quæ sit hujus interdicti vis , intelligenda sancti Thomæ ac Doctorum sententia. Quærit sanctus Thomas : « Utrum participare cum excommunicato in casibus non concessis , » semper sit peccatum mortale ? » Casus autem concessos vocat Gregorii VII decreto comprehensos , quos supra retulimus. Respondet sanctus Thomas : « Quod participans excommunicato , » (etiam extra concessos necessitatis casus) non semper peccat » mortaliter , sed solum quando in crimine illi participat , vel in » divinis vel in contemptum Ecclesiæ. »

Cujus quidem rei hanc rationem reddit <sup>2</sup> : « Quod præceptum , » Ecclesiæ ( de vitando excommunicato ) directe respiciat spiritua- » lia , et ex consequenti actus legitimos ; et ideo qui communicat ei » in divinis , facit contra præceptum , et mortaliter peccat : qui » autem participat et in aliis , facit præter præceptum , et peccat » venialiter. »

Notanda sancti Doctoris verba , quibus interdictum de vitandis excommunicatis , Ecclesiæ præceptum vocat , non divini juris ; nam et illud inter Doctores quaeritur. Quid autem hic sentiant perinde nobis est , quod sive divinum est , sive apostolicum , seu mere ecclesiasticum , certe exceptionem necessariæ causæ admittat : quibus causis necessariis , nisi necessaria reipublicæ officia complectimur , manifeste desipimus.

Quin etiam decretum illud , quod tractamus , de vitandis excommunicatis , usque eo processu temporis emollitum temperatumque est , ut jam ex Constitutione Constantiensis Concilii , quæ incipit *Ad evitanda scandala* , redigatur ad eam sententiam , vel censuram excommunicationis , vel interdicti ecclesiastici , « quæ fuerit » contra personam , Collegium , etc.... locum certum , vel certam , » a iudice publicata , vel denunciata specialiter et expresse : » quo jure cum hæreticis ac schismaticis , quantumvis aperti sint Ecclesiæ hostes et contemptores , impune versamur.

Hoc decretum , tametsi deest in Constantiensis Concilii gestis \* ,

<sup>1</sup> Supplem. XXIII. art. III. — <sup>2</sup> Ibid. quæst. XXIII ad secundum.

\* Hoc decretum non commemorat Labbeus , neque in actis quæ Constantiense Concilium spectant , neque in appendice , quod tamen decet tum sancta Synodo editum fuisse affirmant , qui non multo post eam exactam scripserunt , *S. Anton. Sum. hist. part. III, tit. XXII, cap. VI ; et Sum.*

Martino V in Constantiensi Concilio passim tribuitur, et ab omnibus recipitur.

In eo autem decreto a communi regula excipitur Clerici percussor notorius; « nam, inquit, a communione illius, licet denuntiatus non fuerit, volumus abstinere. » Cur autem casus ille excipiat unus, non ex jure divino, sed ex ecclesiasticæ disciplinæ ac temporum ratione manat.

At postea in Basileensi, et Lateranensi sub Leone X Concilio, res paulo aliter explicata est <sup>1</sup>. In utrisque enim æque ac in Constantiensi, ut excommunicati vitentur, *denuntiatio expressa* requiritur. At ea adhibetur exceptio: « Si ita notorie in excommunicationis sententiam incidisse constiterit, ut nulla possit tergiversatione celari. » Sic quidem legitur capite x, *Statuimus*: quod est Concordatis insertum <sup>2</sup>. Quo jure si uteremur, non tantum essent vitandi, ex Constantiensi Concilio, Clericorum notorie percussores, sed etiam Calvinistæ, Lutheranique omnes, quos adeo notorium est esse excommunicatos, ut non nisi soluto vinculo excommunicationis, in Ecclesiam admittantur. Ab his autem omnibus, necessitate illa civili et morali, quam diximus, excusamur.

Hæc sane demonstrant quam latas admittat interpretationes interdictum de vitandis excommunicatis, quatenus ad communis vitæ officia pertinet; ut profecto jam illud ad Reges deponendos urgeri, apertæ insanix sit.

Ex his etiam intelligimus, quo sensu quidam dixerint Reges excommunicari non posse, quod etiam in Glossa ordinaria, et apud sanctum Thomam vidimus; quem sensum secutos diximus Henricianos ipsos <sup>3</sup>, qui, Gregorii VII tempore, negabant excommunicari posse Reges, eo scilicet excommunicationis genere, quod ita omne vinculum humanæ societatis abruptum, ut etiam in civilibus obedientia subtrahatur.

<sup>1</sup>Conc. Basil. sess. xx, cap. 11; tom. xii, col. 551, Concil. Lat. V, session. xi; in Bull. Leon. X. de Concord. tom. xiv, col. 303. —

<sup>2</sup>Concil. tom. xiv. text. Concord. tit. xxx; col. 37. — <sup>3</sup>Vid. Sup. sect. 1, cap. vii. Gloss. ordinari. in illud Matt. xiii. Ne forte colligentes zizania. S. Thom. Sup. quæst. xxii. art. v. Sed contra. Apol. Henr. ap. Freher. p. 163.

*Theol. part. iii, tit. xxv, cap. 11, iii. Domin. Soto in iv. Sent. dist. xxii, quæst. 1, art. iv. Tolet. Inst. Sacerd. lib. 1, cap. xii. Suar. Azar. Valent. Vasq. etc.* Hoc autem eo annotandum fuit, quod ecclesiasticæ historiæ neotidii scriptores, sive decretum hoc ignoraverint, sive qualibet alia de causa, illud omnes prætermiserunt. Urgent illi quidem Basileense decretum, etiam Lateranense, quod Basileensis decreti mera repetitio est; nec animadvertunt Constantiensem Synodum esse probatiorem et auctoritate firmiorem. (*Edit. Paris.*)

Quod autem alii ejusdem ævi putabant excommunicationem eo etiam pertinere, ut Regi excommunicato, etiam necessaria reipublicæ officia negarentur, atque adeo penitus solveretur imperium; manifestum errorem in exemplum et auctoritatem trahi ratio non sinit.

Quare omnibus modis invictum est argumentum nostrum. Tota ecclesiastica potestas, quatenus in puniendo et animadvertendo versatur, sola excommunicatione constat: id enim a Christo et Apostolis diligentissime explicatum, neque quidquam aliud uspiam est proditum; atqui excommunicatione nihil immutatur, neque in civium, neque in Principum juribus, uti a nobis Scripturæ auctoritate et communi omnium consensione est traditum; ergo ecclesiastica potestate, quantacumque est, quatenus in puniendo et animadvertendo versatur, nihil immutatur, neque in civium, neque in Principum juribus: ergo Reges deponere pœna ecclesiastica non est, neque id a Christo concessum, neque ab Apostolis explicatum, totumque adeo ab Ecclesia Christi alienum est.

CAP. XXXI. Ambas potestates, ecclesiasticam et civilem, in suo quaque ordine esse primas, ac sub uno Deo proxime collocatas, Scripturis ac Patrum traditione demonstratur: Tertulliani locus.

Jam illud considerandum aggredimur, quod ex ante dictis est consecraneum, et tamen ex Scripturis diligentius explicandum: ambas potestates, ecclesiasticam et civilem, ita esse divina numine constitutas, ut in suo genere et ordine, unaquæque sub uno Deo proxime collocata, prima ac suprema sit; ac Deo quidem æque subditæ collatæ vero invicem, sociæ fœderatæque sunt, ac licet illa dignior, hæc tamen æque pertingit ad Deum, ejusque numini ac judicio reservatur.

Eam doctrinam Petrus, christiani gregis Princeps, his explicat verbis: *Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ, πᾶσιν ἀνθρώποις κτίσιν* \* *propter Deum, sive Regi tanquam præcellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis* <sup>1</sup>. Sic obediendum ducibus

<sup>1</sup> I. Pet. II. 13, 14.

\* Illa verba torserunt omnes interpretes, qui nonnunquam dum tractant subtilius quædam Scripturæ loca, illa non tam illustrant quam obscurant. Sed vocabulum κτίσιν in Scriptura significat non modo *creaturam*, sed *ordinem, rerum ordinationem*. Igitur D. BOSSUET assentiendum est, qui vocabuli κτίσιν significatus varios simul complexus, illud eo modo accipit, ut ostendatur subjici nos oportere toti huic ordini inter homines instituto; quia Deus ipse constituit, ordinavit, posuit unumquemque in hoc vel in illo potestatis et dignitatis gradu. Quæ interpretatio cum per se plana sit, tum Paulinæ sententiæ, Rom. XIII. mirifice congruit. (*Edit. Paris.*)



sive inferiori potestati, tanquam a Rege ac suprema potestate missis : Regi autem sive supremæ ac præcellenti potestati, non propter aliam humanam potestatem, sed *propter Deum*, tanquam eum a quo est, a quo ordinata est, cujus ministra est; quo auctore viget polletque. Quo fit ut *omnis humana creatura*, sive omnis ea, quæ est inter homines, rerum ordinatio (nam et hoc sonat vox *κρίσις*) etiam in civilibus ad Deum referatur, Deique nomine ac vice administratur suprema potestas, nulla alia interposita potestate. Quem sensum secuti sunt ab initio Patres et Christiani omnes, ac primū Tertullianus adversus Scapulam : « Colimus » Imperatorem sic quomodo et nobis licet, et ipsi expedit, ut » hominem a Deo secundum, et quidquid est a Deo consecutum » et solo Deo minorem <sup>1</sup>; » et in Apologetico omnium nomine; « Et sciunt omnes Imperatores quis illis dederit imperium; sciunt » quis homines, quis et animam. Sentiant eum esse Deum solum » in cujus solius potestate sunt, a quo sunt secundi, post quem » primi <sup>2</sup>. » Vides quid sentiant ipsi Imperatores, plaudente Ecclesia; nempe se in solius Dei potestate esse, a Deo secundos, et post Deum primos: non igitur ab aliquo per Deum constituto Pontifice deponendos.

Hinc exsurgit argumentum. Qualem ideam principatus genus humanum ipsique Imperatores animo informaverant, talem Ecclesia suscipit : atqui eam principatus ideam informaverant, quæ civilem potestatem in suo ordine primam, ac sub Deo secundam poneret : ergo talem formam Ecclesia probabat. Jam si quæ potestas est a Deo in terris instituta, cujus iudicio supremæ potestates stent aut cadant, immerito profecto sese illæ existiment in suo genere et ordine a Deo secundas, et post Deum primas. At Imperatores non id immerito de se credidisse Tertullianus refert, et Ecclesia probat : non ergo est ulla potestas, cui deponendi subsint, a Deo instituta.

Id quidem Tertullianus a Petro, Petrus a Christo didicit. Neque alius sensus est ejus Dominici effati, quod sæpe relatum, nunc etiam attentius consideratum volumus : *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari; et quæ sunt Dei, Deo*. Quippe hæc de imperio Romano jam collato ad Cæsares, eo intellectu dicta sunt, quo in omnium mente sensuque erat. Porro Romani ac devictæ gentes æque sentiebant Romanum imperium ita esse supremum, ut nulla superesset in subjectis provinciis potestas, quæ in tale imperium jure insurgere directe aut indirecte posset, neque profecto erat ulla provincia, quæ excutiendi imperii jus ullum alicui, quæ apud so-

<sup>1</sup> Tert. adv. Scap. cap. II. — <sup>2</sup> Apolog. cap. XXX.

esset, potestati etiam sacerdotali tribueret, ac si quæ tribuisset, jus fasque fuisset eam pro perduelli haberi. Jam vero Judæi Cæsaribus, Romanoque imperio, non alio erant jure subditi, quam aliæ gentes; neque eorum Sacerdotes quidquam sibi juris ad solvenda imperia vindicaverant, neque sub Græcis, neque sub Persis, neque sub Assyriis, neque sub propriis Regibus, sive Machabæicis, ac recidivo imperio, sive etiam Davidicis, ac prima regii imperii origine. At vero Romanos, deteriore quam alios jure regnare, nemo unquam intellexit. Quale autem imperium sibi ipsi vindicarent, et omnes recognoscerent, tale imperium Christus confirmavit; neque retro aspexit rectene an secus, Pompeius, alique Romani duces regni Judaici statum immutaverint; sed ex possessione et gentium jure, propter publicam pacem, imperii statum, quo erat firmavit loco: neque obedientiam, aut religionis prætextu sollicitari, aut a Sacerdotum voluntate pendere voluit. Rursus qualem Judæis, talem Christianis sub imperio Romano formam dedit: ergo absolute voluit, quicumque imperarent eo jure quod leges ususque publicus approbasset, illos ab Ecclesia sua sanctos inviolatasque haberi, neque ulli quam divinæ potestati subesse, quod et Imperatores, et omnes gentes volebant, et cum eis Tertullianus, totaque Ecclesia fatebatur.

CAP. XXXII. Aliæ Patrum auctoritates: an his satisfiat dicendo Principes in temporalibus, non minus soli Deo subesse, cum ejus Vicario subsint.

Uti Tertullianus interpretatus est, ita cæteri Patres. Sanctus Ambrosius in illud Davidicum, *Tibi soli peccavi*: « Rex utique » erat, inquit <sup>1</sup>, nullis ipse legibus tenebatur, quia liberi sunt » Reges a vinculis delictorum; neque enim ullis ad pœnam vocantur legibus, tuti sub imperii potestate. Homini ergo non peccavit, » cui non tenebatur obnoxius. » Cassiodorus, in eundem Davidis locum <sup>2</sup>: « De populo si quis erraverit, et Deo peccat et Regi: » nam quando Rex delinquit, soli Deo reus est,.... quia hominem non habet, qui ejus facta dijudicet. Merito ergo Rex Deo tantum se dicit peccasse, quia solus erat, qui ejus potuisset discutere. »

Hinc sanctus Gregorius Turonensis hæc ad Childericum Regem <sup>3</sup>: « Si quis de nobis, o Rex, justitiæ tramitem transcendere » voluerit, a te corrigi potest: si vero tu excesseris, quis te corripiet? Loquimur enim tibi; sed si volueris, audis: si autem non lueris, quis te condemnabit, nisi is qui se pronuntiavit esse

<sup>1</sup> Vid. sup. IX. — <sup>2</sup> Cassiodor. exp. in Ps. L. — <sup>3</sup> Greg. Tur. lib. v. Hist. Franc. cap. XVIII.

» justitiam? » Ac paulo post : « Sed quid plura? Habes legem et ca-  
 » nones : hæc te diligenter rimari oportet , et tunc quæ præce-  
 » perint si non observaveris , noveris tibi iudicium Dei imminere. »

Hæc passim apud Patres, quibus clare docent temporali Potes-  
 tati nullam imminere sui generis atque ordinis pœnam , hoc est  
 temporalem, quam homines infligant : quæ si congerere sit ani-  
 mus, jam adversarios non locis ac testibus, sed voluminibus ob-  
 ruamus. Unum subjungimus sanctum Isidorum Hispalensem <sup>1</sup>,  
 ut Italiæ et Franciæ addamus Hispaniam : « Difficile est Principem  
 » regredi ad melius, si vitiis fuerit implicatus : populi enim pec-  
 » cantes iudicem metuunt, Reges autem nisi solo Dei timore, me-  
 » tuque gehennæ coerceantur, liberi in præceptis proruunt, et per  
 » abruptum licentiæ, in omne vitiorum facinus labuntur : ideo  
 » Principem non oportet delinquere, ne formam peccandi faciat  
 » peccati ejus impunita licentia. »

His et similibus respondere se putant, si dixerint subesse Ponti-  
 ficibus Dei vicariis, nihil esse aliud quam ipsi Deo subesse, ac me-  
 rito dici a Deo secundos, qui non nisi ejus vicariis, ac per eum  
 institutæ ecclesiasticæ potestati subsint : quæ quidem postremis  
 seculis usurpata non nego. At si hæc valeant, jam pari jure dica-  
 mus Reges non modo in imperio, sed etiam in religione soli Deo  
 subesse; cum in religione nullis aliis subsint quam Sacerdotibus Dei  
 vices agentibus, atque ecclesiasticæ potestati a Deo institutæ. At  
 non id dicimus, passimque in sequentibus audiemus Patres de  
 aperte professos : Reges quidem in temporalibus soli Deo subesse  
 sed in ecclesiasticis et sacris æque ac cæteros fideles subesse  
 Sacerdotibus. Ergo in quibus soli Deo subesse dicunt, etiam sa-  
 cerdotale excludunt officium.

Neque pluris valet illa responsio : supremam esse, ac Deo se-  
 cundam civilem potestatem, tametsi ab alia potestate, nempe a  
 spirituali, deponi possit, quia indirecte tantum, non autem directe  
 deponi potest. Nobis enim non placet verbis ludere, ac plane ne-  
 gamus eam potestatem supremam atque a Deo secundam vere ac  
 serio dici, quæcumque ab altera, quocumque nomine, sive directe  
 sive indirecte, deponi et in ordinem cogi possit.

Quare neque eam admittimus utriusque potestatis, civilis nimi-  
 rum et ecclesiasticæ, subordinationem, quam adversarii passim  
 inculcant : satis enim constitit non ita esse subordinatas, quæ sine  
 se invicem stare possint, tota vi sua ac numeris omnibus absolutæ :  
 atqui supra vidimus <sup>2</sup>, planeque in confesso est, stare veram re-

<sup>1</sup> Isid. Hisp. vid. in Dec. Ivon. Carn. part. XVI, cap. XLII.—

<sup>2</sup> Sup. c. v.

ligionem, stare Ecclesiam tota v<sup>o</sup> sua, etiam ab imperio separatam : stare in ordine civili perfectissimum regimen a vera Ecclesia, veraque religione seclusum : ergo ambæ potestates, supremæ ac principes in suo ordine, conjunctæque et amicæ, non una alteri per sese subdita subordinataque est.

**CAP. XXXIII.** An ut ambæ potestates inter se ordinatæ sint, unam alteri subdi necesse sit : sancti Gelasii aliorumque Pontificum doctrina.

Hinc illud solvitur, quod passim obijciunt, ambas potestates inter se ordinatas oportere esse : non autem ordinatæ sunt, nisi una, alteri, minor potiori, civilis scilicet ecclesiasticæ subsit. Nos autem dicimus in eo ordinem collocatum, ut quod est ordinis genus quoddam, societate, fœdere, pace, conjunctæ sint.

Hinc illud Zachariæ : *Ecce vir ORIENS nomen ejus, Zorobabel, ad litteram publica ac civili potestate functus, et ipse exstruet templum Domino :... et sedebit et dominabitur super solio suo, et erit Sacerdos super solio suo, et consilium pacis erit inter illis duos*<sup>1</sup>. Vides pace mutua, non ipsa subordinatione conjunctos ; et explicitius : *Amarias autem Sacerdos et pontifex vester in his quæ ad Deum pertinent, præsidebit : porro Zabadias filius Ismael qui est dux in domo Juda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent*<sup>2</sup>. Sic ambæ potestates suis limitibus circumscriptæ, sociæ quidem et amicæ, conjunctis agebant viribus, non una alteri imperabat. Atque hoc secutus sanctus Gelasius Pontifex, hæc scripsit celebri epistola ad Anastasium Augustum : « Duo sunt, Imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur, sacerdotalis auctoritas et regalis potestas<sup>3</sup> : » utraque principalis, suprema utraque, neque in officio suo alteri obnoxia est. Subdit : « Nosti enim, clementissime fili, quod licet præsideas humano generi dignitate, rerum tamen Præsulibus divinarum devotus colla » submittis, atque ab eis causas tuæ salutis expetis, neque sumendis » cœlestibus Sacramentis, eisque ut competit disponendis subdi te » debere cognoscis religionis ordine potius quam præesse. Nosti itaque » que inter hæc ex illorum te pendere judicio, non illos ad tuam » velle redigi voluntatem. Si enim, quantum ad ordinem pertinet » publicæ disciplinæ, cognoscentes imperium tibi superna dispositione collatum, legibus tuis ipsi quoque parent religionis Antistites ;... quo, rogo, te decet affectu eis obedire, qui pro erogandis venerabilibus sunt attributi mysteriis ? »

Et quidem Gelasius ubique celebrat pontificiam potestatem uti

<sup>1</sup> Zach. VI, 12, 13. — <sup>2</sup> II. Paral. XIX, 11. — <sup>3</sup> Gel. Epistol. VIII, ad Anast. tom. IV Conc. col 1182.

digniore, quippe quæ dignioribus ac cœlestibus præsit; nec tamen alteram, minus licet dignam, alteri obnoxiam facit, in rebus quidem suis. Quod autem Imperatores Pontificibus subdit, diserte explicat non illud absolute, sed *in sumendis ac disponendis cœlestibus sacramentis*, qua etiam in re judicari docet: « Nosti, inquit, » inter hæc ex illorum te pendere iudicio. » Ordinem autem in eo esse intelligimus, non quod potestas dignior alteram ad sua jura revocet, sed quod, cum ambæ supremæ sint, altera alteri suo quæque officio obsequantur. Favet sanctus Symmachus Papa ad eundem Anastasium: « Ille (Imperator) rerum humanarum curam gerit; iste (scilicet Pontifex) divinarum; tu humana administras, ille tibi divina dispensat. Itaque ut non dicam superior, certe æqualis est honor <sup>1</sup>. » Potuisset enim dicere honorem sacerdotalem superiorem esse honore regio, hoc est, præstantiorem, sublimiorem, digniorem; neque quisquam negasset christianus: at in æqualitate utriusque potestatis sanctus Pontifex merito acquiescit; quod æquo et absoluto jure, altera divinis, altera humanis rebus præsit.

Hæc dicebant Pontifices superbo Imperatori, qui ad se omnia etiam ecclesiastica trahere, et Acacii merito excommunicati nomen imperatoria potestate sacris diptychis restituere, vel conservare niteretur: quem proinde oporteret diligentissime commoneri ejus, qua ipse deponi posset pontificiæ potestatis, si quidem talia cogitassent. At illi hunc locum prætermittunt, ambasque potestates, ut non subordinatas, sed ut coordinatas et contradistinctas, ac sub uno Deo proxime collocatas memorant.

Hoc sequuntur omnes deinde Pontifices, quorum suo loco dicta referemus. Præluxit omnibus doctus ille, tersusque Synesius <sup>2</sup>. Arcadio imperante, Ptolemaidis Cyrenensis Episcopus, nec minus sanctis moribus quameleganti ingenio multaque oratione nobilis. Deinde in eo sunt Patres omnes, ut ambas potestates divino numine separatas, ac suis finibus circumscriptas, unique Deo subditas esse prædicent.

CAP. XXXIV. Cur hæc potestates tanta providentia distinctæ sint: sanctus Gelasius duas causas affert, quæ indirecta potestate tolluntur.

Cur autem sociæ et amicæ potestates suis officiis ac finibus divino numine tam accurate distinctæ sint, sanctus Papa Galasius causas affert: « Christus, inquit <sup>3</sup>, memor fragilitatis humanæ,

<sup>1</sup> Sym. epist. VI apol. ad Anast. ibid. col. 1298. — <sup>2</sup> Syn. epist. LVII; p. 198, edit. Petav. — <sup>3</sup> Gal. Tract. I. de Apost. vine. tom. IV Conc. col. 1232.



» quod suorum saluti congrueret dispensatione magnifica tempe-  
 » rans, sic actionibus propriis, dignitatibusque distinctis officia  
 » potestatis utriusque discrevit, suos volens medicinali humilitate  
 » salvari, non humana superbia rursus intercipi, ut et christiani  
 » Imperatores, pro *vita æterna* Pontificibus indigerent, et Pontifi-  
 » ces pro *temporalium cursu rerum*, imperialibus dispositioni-  
 » bus uterentur : quatenus spiritualis actio a carnalibus distaret in-  
 » cursibus, et ideo militans Deo minime se negotiis secularibus  
 » implicaret ; ac vicissim non ille rebus divinis præsidere vide-  
 » retur, qui esset negotiis secularibus implicatus ; ut et modestia  
 » utriusque ordinis curaretur, ne extolleretur utroque suffultus,  
 » et competens qualitatibus actionum specialiter professio apta-  
 » retur. »

Duas omnino causas memorat cur ambæ potestates suis finibus circumscriptæ, suis addictæ sint officiis. Primum, ne superbia efferetur in quem congesta essent omnia : tum, ut quisque se ad ejus ordinis, quem professus esset, actiones eo facilius aptaret, quo ejusque actiones diligentius inter se distinctæ essent.

Itaque illud imprimis observatu dignum, officia a Christo fuisse distincta, *ut modestia utriusque ordinis curaretur, ac ne extolleretur utroque suffultus*. Quis autem non videat, quam hæc a Christo incassum distincta sint, si qui ab eo est spiritualibus rebus summo jure præfectus, is non modo, ut diximus, maxima reipublicæ imperiorumque negotia, verum etiam temporalia omnia toto orbe terrarum, ad suam potestatem curamque revocare cogitur?

Nam si ad id cogitur propterea quod humana divinis, terrena cœlestibus, atque animarum saluti corporalia servire necesse sit; jam illud consequetur, ut spiritualis potestas civilem potestatem omniaque ejus officia ad sua imperia revocet, cum nihil sit in iis officiis, quod non ad Dei gloriam, et ad æternam salutem omnino pertineat. Quæro enim an sit aliqua imperii civilis pars, quæ sacerdotali imperio non sit addicta penitus, an vero sit nulla? Si aliqua, rogo quam talem esse velint? Bellumne an pacem? Leges, judicia ac jurisdictionem, an tributa? An quid aliud? Hinc profecto sequeretur ea ad Dei gloriam, et ad æternam salutem nihil pernere, quod est falsissimum. Si autem nulla sint, ac potestas ecclesiastica omnia complectatur, quocumque id fiat nomine, directe, indirecte; proprie, improprie; uno ictu deponuntur terrenæ potestates omnes, neque ullum superest in verbis levamen, cum reipsa concidant.

Quod si hæc inania et nimia sponte corruunt, jam aliquos limites invenire nos oportet, quibus comprehensa civilis potestas supremo jure agat, nullique alteri obnoxia potestati. Quare tuum

illud, ad unum principium, atque ad unam potestatem omnia revocanda, fallax et specie decens, reipsa ineptum, atque invalidum est.

Jam si ad certos limites te redigas rerum humanarum necessitate victus, quam dabis regulam ac legem his regendis finibus! Nempe dicturus es tunc esse obnoxiam spirituali potestati civilem potestatem, ac merito deponendam, si commiserit ea quæ ad religionem labefactandam manifeste pertineant. Quid autem est manifeste? An ut directe Princeps veram religionem oppugnet, uti Diocletianus et Julianus fecere? At non Childericus Francus, non Irenes Augusta catholicam religionem ita oppugnabant, quos tamen merito depositos esse contendis. Certe, inquires, quod necesse sit labefactatis imperiis periclitari religionem, quibus imperia sint præsidio. Rursus ergo illuc revolvimur, ut civilia omnia, leges, tributa, bella, ad ecclesiasticam potestatem revocentur. Quare ea doctrina, quæ ad unam potestatem, nempe ecclesiasticam, revocare omnia ac relegare nititur, nulla omnino lege, nullo ordine, ut et illud omittamus longa seculorum experientia notum, vix unquam Pontifices in re ecclesiastica indigentius esse versatos, quam post ea tempora, quibus rerum, etiam humanarum, potestatem sibi attributam esse voluerunt.

CAP. XXXV. Ambarum potestatum separatio ac societas ex sancti Gelasii doctrina explicatur : Bellarmini comparatio : S. Gregorii Nazianzeni locus ab eo objectus.

Quare solutum est ex Gelasiani decreti doctrina et auctoritate argumentum illud, quo sese efferebant. Nempe statuebant potestates duas in unum principium unamque potestatem spiritualem reducendas, ne ordo desit rebus humanis, neve in diversa principia resolutæ distraherentur, quasi equis in diversa raptantibus : hæc, inquam, soluta sunt sancti Gelasii, aliorumque Pontificum doctrina. Satis enim claruit duas quidem potestates esse oportere : ecclesiasticam et civilem, distinctis officiis, quæ principales sint ac supremæ, et tamen sociæ; ac supremæ quidem suo quamque in officio, ne si ad unam omnia referantur, hæc vel onere victa collabescat, vel, ut Gelasius docuit, plus æquo *extollatur utraque potestate suffultus*; conjunctæ tamen et amicæ, ne societas humana distrahatur.

Conjunctas autem esse dicimus, quod, ut exposuere sancti Pontifices, et mutuam sibi operam debent, præstantque; et licet supremæ invicem, Deo tamen ambæ communiter subsunt : quo fit ut sub binis licet potestatibus, res tamen humanæ minime dissolvantur, quod Deus habenas temperet; atque ita non ad duo principia, sed ad unum principium omnia referantur.

Hoc sensu, si ordinatas esse volunt ambas potestates, eoque referri placet apostolicum illud: *Quæ sunt*, (potestates scilicet) *a Deo ordinatæ sunt*, quanquam Apostolum alio respexisse constat, non tamen id refugimus. Satis enim ordinatæ sunt, quæ non incompositis feruntur motibus, sed a Deo gubernantur, ab eoque constitutæ sunt, ut sibi invicem auxilium et tutelam afferant.

At enim, inquiunt <sup>1</sup>, erit ordo præstantior, si ecclesiasticæ civilis tanquam potiori subesse cogatur; qui ordo si desit<sup>2</sup>, maximo res humanæ incommodo laborabunt, collisis persæpe duabas potestatibus, suo in ordine supremis, nullaque earum absolute imperante. Quare præclarius erit civilem minus dignam a digniore in ordinem cogi, atque etiam loco amoveri posse.

Nos autem monuimus quam suaviter somnient, qui id agunt ut res humanæ nullo incommodo laborent, tanquam in cœlesti aula versemur inter Angelos. At qui id moliantur præposterii homines ne id quidem intelligunt quantis se incauti implicent incommodis. Vel tu id cogita, dum omnia incommoda superari a te posse putas, ad unam potestatem, imo, ut rem ipsam dicamus, ad unum hominem revocando res humanas; id, inquam, cogita, quale sit incommodum congerere in unum caput totius orbis curas, divina humanaque omnia, resque seculares æque ac ecclesiasticas. Hoc incommodum veriti sancti Pontifices, rerum humanarum onus duas inter potestates a Deo partitum fuisse docuerunt, ne altera toto pondere gravata fatisceret. Addiderunt id factum, *ut modestia utriusque ordinis curaretur, ac ne extolleretur utroque suffultus*. Ne scilicet qui unus ad sua arbitria revocare omnia se posse confideret, nimia potestate omnibus gravis, ipse quoque sui impositis motibus ferretur in præceps. Neque enim quisquam eo usque desipit, ut asserat Romanum Pontificem, etiam in administranda pontificia potestate, a recto bonoque aberrare non posse, esseque infallibilem, simul et impeccabilem. Quamobrem regere ea omnia quæcumque ad Dei gloriam, et ad animarum salutem referuntur, hoc est, humana omnia, non ejus profecto est qui se in administranda sua potestate, erroribus et cupiditatibus abripi posse sentiat. Duæ ergo potestates sese mutuo non tantum adjuvent, verum etiam temperent; neve ut hic mihi cogita eam rerum humanarum pulchritudinem, quam res humanæ ferre non possint; ac si duæ potestates inter se collidantur, ne propterea putes omnia in incertum fluitare, aut abire in diversa, ut equos ruptis habenis; sed intus adesse occultum moderatorem Deum, qui sollicitari interdum Ecclesiam suam, non tamen dissipari velit.

<sup>1</sup> Dell. de R. P. lib. v, cap. vi, vii. — <sup>2</sup> Ibid. c. vi.

At enim, inquit <sup>2</sup>, ita se habet civilis potestas ad ecclesiasticam potestatem, ut caro ad spiritum, Gregorio Nazianzeno teste \*. Esto. Non id tamen verum est ratione omni, sed aliqua tantum. Sed hæc more Scholæ, transire sinamus, ut quod in barathrum nos deducant, semel intueri liceat. Pergunt: Atqui spiritus, si necesse sit, carnem quoque adigit ad interitum. Quid tum postea? Ego ecclesiastica potestas adigere ad interitum potest civilem potestatem; decerne potest scilicet ut civilis potestas tollatur e medio, sepeliatur, computrescat: ipsa interim ab omni civili potestate separata vivet. Transfer in cælum eam, qui sic ratiocinaris; vel agnosce potius quam male hæc decidantur institutis comparationibus, quæ comparationes cum certa tantum ratione valeant, si ad extremum urgeantur, ad immane præcipitium nos devolvant.

Atque ut intelligamus quousque protendi comparatio valeat, recordemur id quod supra est dictum <sup>1</sup>, in ordine morum a vera religione pendere civitatem; ac civilem potestatem, quod ad rationem attinet humanæ societatis, per se ac tota sua vi sine vera religione, sine vera Ecclesia, sine vero sacerdotio stare posse.

Interim adjuvent se mutuo utræque potestates: contemplantur Ecclesiam, Reges pœnis capitalibus: contemptos Reges, Ecclesia anathemate ulciscatur. Hæc passim in Capitularibus, hæc in Gallicanis, Hispanicis, Anglicanis, omnium ubique gentium Conciliis legimus. Hæc ad confirmandam mutuam societatem, non ad confundendos utriusque potestatis fines pertinent.

Item quod Rex præcipit: *Applica arcam Dei, applica Ephod* <sup>2</sup>: quod denique jubet uti Sacerdotes suo fungantur officio: quod item Pontifex in Dei nomine præcipiat Regibus uti rempublicam ex Dei legibus administrent, hoc debito ordine ac moderatione factum, societatis est mutuae. Quod autem aut Rex Sacerdotibus, auctoritate regia, aut Sacerdos regibus, clavium potestate depositionem

<sup>1</sup> Sup. cap. v. — <sup>2</sup> Reg. xiv. 18, xxiii. 9.

\* Hic, in oratione XVII, ad quam nos allegat Bellarminus, ut cives Nazianzenos ira Præfecti commotos reficiat, ostendit 1º animi molestias a viris christianis haberi et esse in bonis: 2º juberi nos ratione, publicæ disciplinæ charitate, et ipso christiano instituto, *sublimioribus potestatibus parere*. Deinde ad Præfectum, sermone converso, sic ait: « Et quidem lex » Christi vos meo imperio meoque ductui subjicit. Nam nos quoque imperamus: quinino nostrum imperium majus est perfectius. Non enim decet » spiritum carni cedere et terrestribus coelestia. » Ex quibus verbis planum sit, Gregorii doctrinam ab ea quam ei attribuit Bellarminus, esse diversissimam; cum sanctus Doctor id unum velit, in quod omnes Christiani consentiant, civili potestati potestatem ecclesiasticam dignitatis gradu superiore esse. (*Edit. Paris.*)

intentent, non jam ad tuendam societatem, sed ad invadendos altioris potestatis fines manifeste spectat.

CAP. XXXVI. Canon, *Omnes*, objicitur et solvitur.

Hic adversari videtur Canon, *Omnes*, Nicolai II Papæ, a Gratiano citatus <sup>1</sup>, cujus hæc sunt verba : « Ilam (Romanam Ecclesiam) solus ipse fundavit, et super petram fidei nascentis erexit, » qui beato (Petro) æternæ vitæ clavigero, terreni simul et cœlestis imperii jura commisit. » Ilæc Gratianus refert ex Papæ Nicolai epistola ad Mediolanenses, quæ si probi auctoris esse constaret, neque eorum numero habeantur, quæ Gratianus bene multa in suum Decretum falsis titulis, corruptisque sententiis consarcinata conjecit, tamen in rectum sensum facile reducuntur. Nihil enim aliud præferunt, quam hoc scilicet : postquam Petro dictum est : *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis ; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis* : ejusmodi esse eam, quæ Petro concessa est, rerum spiritualium potestatem, ut cœlo terraque juxta valeat.

Cæterum neque Nicolai I, neque Nicolai II ullam legimus ad Mediolanenses epistolam. Reliqui Pontifices, qui Nicolai nomen habuerunt, post Gratianum vixere. Ac Nicolaus quidem I ad Michaellem Imperatorem \* egregiam de sacerdotii regnique finibus scripsit epistolam, in qua nihil aliud quam sancti Gelasii verba descripsit <sup>2</sup>. Neque vero a Gratiano relata verba, ex incerta epistola, et incerto auctore decerpta, tot sanctorum Pontificum evertent certas auctoritates. Certe nemo dixerit in unum Romanum Pontificem proprie ac stricte *utriusque imperii jura* collata a Nicolao I, qui post Gelasium docuit ea necessario fuisse disjuncta, ne unius ordinis modestia gravaretur.

CAP. XXXVII. Objicitur a Bellarmino Apostoli locus de judicibus ab Ecclesia constitutis : Jeremiæ locus : duo gladii, regale sacerdotium : allegoria alia et accommodatitia : dictorum in hoc libro recapitulatio.

Pudet adversarios de tanta re, tamque, ut existimant, Ecclesiæ

<sup>1</sup> Decr. Dist. XII, cap. I. — <sup>2</sup> Nicol. I ep. VIII. ad Mich. Imperat. tom. VIII Conc. col. 293.

\* Ille est Michael III, cognomento *Ebriosus*, qui Ignatium de sede Constantinopolitana dejecit, ut in ea Photium, magni quidem ingenii virum at summæ doctrinæ, sed laicum constitueret. Tale fuit exordium exitiatis illius schismatis, quo Græci ab Ecclesia desciverunt; quod schisma etiamnum durat. Nam quanquam sæpe reconciliatio cum Græcis tentata, quanquam aliquando, ut in Lugdunensi et Florentino Synodis, visa est stabiliri; tamen vera pax aut nunquam fuit, aut fuit caduca. (*Edit. Paris.*



catholicæ necessaria, nihil quidquam expressum inveniri in Scripturis, sed totum negotium agi consecutionibus, iisque falsis, aut certe, quod nec ipsi diffiteantur, obscuris et dubiis, ac longe petitis. Quare Bellarminus et alii hunc proferunt novi Testamenti locum, quo sibi Apostolus tribuisse videatur rerum temporalium potestatem. « Audet, inquit <sup>1</sup>, aliquis vestrum habens negotium » adversus alterum, judicari apud iniquos et non apud sanctos. » An nescitis quoniam sancti de hoc mundo judicabunt? Et si in » vobis judicabitur mundus, indigni estis qui de minimis judicetis..... Secularia igitur judicia si habueritis, contemptibiles » qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum. » Illic Bellarminus : « Sicut novi judices constitui potuerunt, ita novi Principes et Reges, si vires adfuissent <sup>2</sup>. » Scilicet si tantum valerent viribus, novam sibi confestim rempublicam facerent, qui jam judices et magistratus designabant. At quis non statim intelligat, haudquaquam id agere Apostolum, ut ejus auctoritate novos sibi constituent magistratus qui judiciis præsent; sed ut consensione mutua arbitros deligant, quod legibus Romanis licuisse ipsa jura clamant. Sic certe Paulus loquitur : « Si in vobis judicabitur mundus, indigni estis ut de minimis judicetis <sup>3</sup> ? » Id ergo profecto agit ne indigni videantur. Neque vero concludit sic. Hæc vobis vestro jure potestas competit; sed profecto digni estis, ut vestri fratres vos eligant rerum minimarum arbitros; quos summarum quoque judices, et in tremendo illo judicio assessores suos Christus instituit. Ac postea : *Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum?* Ad id ergo idoneos eos esse contendit per sapientiam : dignos esse docet per tantam Domini dignationem : de legitima cognitione ne quidem cogitat.

Certe si de legitima potestate ageretur, non valeret consecutio : majora potestis, ergo etiam minora, indignumque id apostolica prædicatione esset. Neque enim hic cogitandum est quid curque præstet; sed quid curque concessum sit. Neque si Deus Sacerdotibus maxima concesserit, puta spiritualia judicia, ideo jus fasque sit humana invadere, et inconcessa aucupari.

Quare quod legimus a Gregorio VII toties inculcatum <sup>4</sup> : « Si » spiritualia judicamus, cur non magis secularia; » si de eo judicio intelligit, quo de temporalibus suo jure decernat, causæ profecto suæ dicta Apostoli præter litteralem sensum accommodat, qui arbitri honorificentiam ac sapientiam, ad ordinarii ac legitimi judicii jus potestatemque transfert.

<sup>1</sup> I. Cor. VI. 2, 3, 4. — <sup>2</sup> Bell. de R. P. lib. V, cap. VII. — <sup>3</sup> I. Cor. VI. 5. — <sup>4</sup> Greg. VII, lib. IV, cap. VI; et pass,

Cur autem Christiani plerumque vetarentur coram iudicibus infidelibus agere, multæ causæ erant : imprimis quod iudiciis legitimis jurare per Gentilium deos, aut etiam christianam religionem ejurare cogerentur : qua occasione martyrium fecisse sanctam Julittam Martyrem beatus Basilius refert <sup>1</sup>.

Hoc adversarii depulsi unico novi Testamenti loco, ad prophetica confugiunt, et ad novi sacerdotii auctoritatem referenda contendunt ista : « Ecce constitui te super gentes et super regna, ut » evellas et destruas, et disperdas, et dissipas, et ædifices, et plan- » tes <sup>2</sup>. » Dictum ad Jeremiam scilicet. At quæro Jeremias quos Reges deposuerit? Quæ imperia everterit? Nempe respondebunt nuntiassæ eum divinam ultionem regnis ac Regibus de propinquo imminentem; quod cum responderint, et ex Hieronymo aliisque probaverint <sup>3</sup>, statim inferemus : hæc ergo ad ministerium propheticum, hoc est, ad officium extraordinarium pertinere.

Neque tamen negaverim hæc, ut cætera, in figuram nostri facta esse <sup>4</sup>, et ministerio novi Testamenti, longe meliori jure, quam prophetico convenire; sed novi Testamenti more et spiritu. Sunt enim profecto christiani Pontifices super gentes et regna: evellunt, dissipant, plantant victricem prædicatione, verbo etiam ultore, dum cælum aperiunt aut claudunt; ut ad tantam potestatem superbi omnes, etiam in solis positi, contremiscant. Hæc Scriptura clamat. Ut autem invitis regna extorqueant, et quo velint transferant; ut humana omnia æque ac divina supremo et invicto jure in potestate habeant, hoc est, si proprie loquimur, ut soli ipsi regnent, cæteri sub ipsis precariam veluti potentiam exercent, tacente Scriptura, imo etiam vetante, dicere non audemus.

Neque porro objiciant adversarii, Romanos etiam Pontifices, post Gregorium VII, ad temporalia sibi vindicanda passim usos esse hoc Jeremiæ loco. Nam et apud ipsos, sicut apud alios constat in Decretalibus infinita inveniri Scripturæ testimonia, ad eum translata sensum, qui accommodationis dicitur : quæ quantumcumque inculcent, non profecto efficient, ut valeant ad litteram, aut ad dogmata probanda pertineant; præsertim cum hæc, assentientibus Theologis omnibus, Melchior Canus edixerit : « Aliud » intentio conclusioque decreti; aliud ratio et causa <sup>5</sup>. » Quo fundamento nixi, et ipse et alii allatas etiam in Decretalibus Romanorum Pontificum Scripturæ accommodationes potius, quam interpretationes reverenter quidem, sed tamen

<sup>1</sup> Basil. Hom. in Julitt. tom. II. p. 33 — <sup>2</sup> Jerem. I. 10. vid. Bar. passim — <sup>3</sup> Vid. Hier. in Jerem. tom. III, col. 530. — <sup>4</sup> I. Cor. X. 6. — <sup>5</sup> Melchior. Can. de Loc. Theol. lib. VI, cap. VIII.

libere planeque rejiciunt. Atque hæc semel dicta volumus ne locos plurimos a Romanis Pontificibus prolatos, aut eas quibus in hac materia utuntur rationes, excutere compellamur.

Posteaquam adversarios in tanta re deficiunt Scripturæ testimonia, ad allegorias nempe confugiunt, memorantque duos gladios penes Apostolos fuisse inventos, postulante Christo <sup>1</sup>, et materialem incaute a Petro strictum, resius tamen fuisse dictum : quæ quidem propter beatum Bernardum, qui primus induxit hanc allegoriam suo loco expendemus, et ad rem nullo modo pertinere docebimus <sup>2</sup>. Hic quidem pertractari quæ extra sensum litteralem allata, et ad allegorias deducta nihil probent, ratio non sinit.

Neque etiam arbitramur sollicite esse excutiendum id quod de *regalis sacerdotio* a Petro proditum <sup>3</sup>, Baronius eo transfert, ut sacerdotalis apud Christianos auctoritas, etiam de republica, regali quadam auctoritate decernat; tanquam ad Pontifices proprie, non autem ad omnes Christianos dictum sit : *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis* : aut non omnes ad Agnum exclamant apud Joannem <sup>4</sup> : *Fecisti nos Deo nostro regnum et Sacerdotes, et regnabimus super terram*. Sed profecto certum est suo modo Sacerdotes Regesque esse omnes christianos; ac Sacerdotes quidem, ibidem attestante Petro <sup>5</sup> : *Vos autem domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias acceptabiles Deo per Jesum Christum* : Reges autem, de quibus scriptum sit : *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo* <sup>6</sup>; et, *Si sustinebimus et conregnabimus* <sup>7</sup>; et, *Consedere fecit in cælestibus in Christo* <sup>8</sup>; jam scilicet in antecessum devictis hostibus, quodque est vere regium, cupiditatibus subjugatis.

Nos autem omissis allegoricis, tropologicis, et accommodatitiis Scripturæ allegationibus, litteræ inhæsimus, ibique investigavimus eam, quocumque appellent nomine, sive directam, sive indirectam, quam adjungunt sacerdotio, rerum temporalium potestatem. Invenimus autem ante legale sacerdotium supremas potestates a Deo institutas, et a Deo secundas, solique Deo subditas inviolabili majestate : nihil in eo jure postea immutatum, neque sub mosaico, neque sub christiano sacerdotio; quin etiam explicatum in veteri Testamento, eadem apud Hebræos, qua apud cæteros majestate regnatum : neque quidquam præscriptum Sacerdotibus au

<sup>1</sup> Luc. XXII. 36. — <sup>2</sup> Inf. lib. III, c. XVI. — <sup>3</sup> I. Pet. II. 9. — <sup>4</sup> Apoc. V. 10. — <sup>5</sup> I. Pet. II. 5. — <sup>6</sup> Apoc. III. 22. — <sup>7</sup> I. Tim. II. 12. — <sup>8</sup> Ephes.

Regibus, quo in temporalibus, vel illi decernerent, vel hi obedirent, acmansisse Regibus, quantumvis idololatri ac sævientibus, potestatem integram, a Prophetis agnitam, a plebe sanctisque religiose observatam : neque id a Christo immutatum, neque cum explicaret apostolicam atque ecclesiasticam potestatem, quidquam adjectum esse de temporalibus ordinandis, nedum de deponendis Regibus, cum id vel maxime fieri oporteret, et adesset occasio : neque quidquam Christianis præscriptum esse adversus mundi potestates, nisi fugam et patientiam, et invictam constantiam profitendæ veritatis, et in iis quæ veritatem et conscientiam non læderent, summam obedientiam : imo jussisse Christum ut Cæsares, infideles scilicet, agnito ab omnibus jure regnarent, utque civilis potestas integro jure esset, neque religionis causa sollicitari posset suo in ordine confirmata : ab eodem Christo Herodem et Pilatum, Regesque ac Regum ministros a suo regno tutos fuisse præstitos : neque spirituali regno in regnandi civile ordine immutatum quidquam : tum eamquam in Ecclesia maximam esse voluit potestatem, non ultra extendi, quam ut christiani contumaces ad ethnicos publicanosque redigantur, spiritualium extorres, nullo temporalium jure aut possessione detracta : denique diserte traditum civilem potestatem et ecclesiasticam, suis quasque finibus ac distinctis officiis circumscriptas, utramque in ordine suo supremam et absolutam esse, ac Reges soli divino judicio reservato. Ilæc illa doctrina est, quamin Scripturis legimus. Jam ab ea origine ad posteriora secula longe lateque diffusam ordine videamus.

---

## LIBER SECUNDUS.

*Quo Patrum testimonia et exempla afferuntur usque ad Gregorium VII.*

---

**CAPUT PRIMUM.** Ordo et distributio tractationis hujus, primum in duo tempora, tum in duas quæstiones. Prima quæstio ; de Regibus propter scelera reprehensis : an deponendi visi sint ? Patrum doctrina et exempla in persecutione et tribus primis seculis : an Christianorum obedientia ex imbecillitate Ecclesiæ et eorum temporum ratione prodierit ?

Christi, et Apostolorum doctrinam ea praxis eoque res gestæ consecutæ sunt, quæ talem institutionem decebant. Meminisse autem lectorem putamus hanc disputationem a nobis ita esse insti-

tutam, ut priusquam ad Gregorii VII tempora veniamus, explicemus ea, quæ antecesserunt. Hæc vero ita exponemus, ut quandoquidam vidimus Bellarmini aliorumque iudicio dubaus de causis Reges deponi posse, primum propter crimina; tum etiam absque ullo crimine, propter Ecclesiæ necessitatem; primi generis primum, postea secundi generis exempla quæramus.

Primum ergo dicimus, tot labentibus seculis nunquam fuisse Principes depositione mulctatos, cum eadem crimina intervererint, propter quæ id fieri sequenti ætate Gregorius VII et alii docuere; atque omnino, quemadmodum impiis Regibus, Deum Israelis deserentibus, atque idola colentibus, Achabo, Achazo, Manassi, cæteris, Hebræi parvere; eundem ad modum paruisse Christianos, non modo paganis Regibus, sed etiam christianismi desertori Juliano hæreticis Constantio, Valenti, Anastasio, reliquis etiam Ecclesiam persequentibus, atque extrema omnia potius pertulisse, quam ut ab eorum fide atque obedientia discederent.

Neque id adversarii diffitentur, sed uno ore respondent: obtemperatum iis Regibus fuisse, quod Ecclesia necdum adulta ac firmata viribus, eos compescere non posset, atque in ordinem cogere; nec profecto cogitant ad quantam contumeliam pertineat, nominis christiani, ut Apostoli, imo vero Christus ipse, cum illa magnifica patientiæ atque obedientiæ præcepta ediderunt, temporibus tantum ac necessitati servierint, ut melioribus seculis alia reservarent. Nos autem ea Patrum monumenta proferemus, quibus hæc duo simul elucescant: neque vires Ecclesiæ defuisse, cum paruit: et eis rationibus ad parendum adductam quæ ad omnem statum, ad omnia tempora æque fuadarentur.

Et quidem sub paganis, nihil commovisse se christianos, nihil seditionis agitasse. sed ubique paruisse, atque omnibus aliis fide et obsequio præstitisse constat: eaque est longe maxima religionis nostræ commendatio, quam nunc infringere Christiani moliuntur, qui majorum nostrorum infirmis viribus hanc modestiam tribuunt. At illi non intelligebant infirmos esse, qui tanto numero essent, tantoque animo mori possint. Vel Tertullianum audiamus nomine Christianorum, probante Ecclesia, ad Romani Imperii Antistites hæc edentem<sup>1</sup>: « Si enim et hostes exertos, non tantum » vindices occultos agere vellemus, deesset nobis vis numerorum » et copiarum? Plures nimirum Mauri et Marcomanni, ipsique » Parthi, vel quantæcumque, unius tamen loci et suorum finium » gentes, quam totius orbis? Hesterni sumus, et vestra omnia

<sup>1</sup> Tert. Apol. cap. XXXVII.



» implevimus, urbes, insulas, castella, municipia. conciliabula,  
 » castra ipsa, tribus, decurias, palatium, senatum, forum : sola  
 » vobis relinquimus templa. Cui bello non idonei, non prompti  
 » fuissetus, etiam impares copiis, qui tam libenter trucidamur ;  
 » si non apud istam disciplinam magis occidi liceret, quam occi-  
 » dere? Potuimus, et inermes, nec rebelles, sed tantummodo dis-  
 » cordes, solius divortii invidia ad versus vos dimicasse. Si enim  
 » tanta vis hominum in aliquem orbis remoti sinum abrupissemus  
 » a vobis, suffudisset utique dominationem vestram tot qualium-  
 » cumque civium amissio ; imo etiam et ipsa destitutione punisset.  
 » Procul dubio expavissetis ad solitudinem vestram, ad silentium  
 » rerum, et stuporem quemdam quasi mortui orbis : quæsissetis  
 » quibus in imperaretis : plures hostes quam cives vobis rema-  
 » nissent : nunc enim pauciores hostes habetis, præ multitudine  
 » Christianorum. »

At forte multitudinē deerant duces, aut milites : quasi vero in  
 tam fortibus animis, et milites, et duces non ipsa necessitas pepe-  
 risset, si licere credidissent. Sed profecto nec deerant, neque Chris-  
 tiani militiam detrectabant. Sic enim sancti Martyres \* intra ipsa  
 martyria inclamabant : « Nos imperatori terrenam quidem militiæ  
 » corporalis servitutem debemus <sup>1</sup> ; » neque a militia desistebant.  
 » nisi forte per militiæ occasionem ad execranda sacra compulsi.  
 Hinc ille Centurio Marcellus : « Jesu Christo Regi æterno milito,  
 » Abjecitque cingulum \*\*, et arma ; et addidit : Ex hoc militare  
 » Imperatoribus vestris desisto, ... si talis est conditio militantium,  
 » ut diis et Imperatoribus sacra facere compellantur <sup>2</sup>. » Itaque  
 cingulum abjecturi erant, non si eorum Pontifex ab officio exsol-

<sup>1</sup> Act. SS. Sergii et Bacchi. ap. Metaph. et Adon. — <sup>2</sup> Act. S. Marcell. Centurion. apud Bar. an. 298 ; p. 700. Vid. Ruin. Act. sinc. p. 303.

\* Sancti Martyres e Syria Sergius et Bacchus quondam celebratissimi erant ; sed Metaphrastes quanto studiosius ficta prodigia congerit, tanto eorum historiam coinquinat magis et absurdam facit. Ado Viennensis correxit in multis Metaphrastem, quem nihilominus unum in cæteris habet auttorem. Quapropter docti omnem historiam rejiciunt. Vid. D. Tillem. tom. v, p. 471 : Baill. 7 Octob. et ipsum Baron. ann. 309 ; tom. III, pag. 45 ; qui putat acta horum Martyrum a Metaphraste scripta in aliquibus emendanda esse. (Edit. Paris.)

\*\* In Actis S. Marcelli, quæ edidit D. Ruinart, legimus : *abjecit quoque vitem*. quod vocabulum *vitis*, in Actis Martyrum sæpe reperitur. S. Marini Acta sic habent, pag. 263 : *Honor quidam est VITIS apud Romanos, quam qui adepti sunt vocantur centuriones*. Nempe, ut Baron ius optime probat, veterum testimoniis : *VITIS erat insigne Centurionum, quam manu gestarent, eaque in delinquentes milites animadverterent*. Vid. loc. in textu citat. (Edit. Paris.)

veret, sed si ad nefaria sacra cogerentur. Hinc Tertullianus in illa nobili apologia : *Vobiscum*, inquit, *militamus* ; et testantem audivimus , tantam fuisse Christianorum multitudinem, ut *implerent* non modo, *urbes, insulas, municipia*, sed etiam *castra ipsa*, et omnia præter *templa* idolorum. Quin integræ legiones præsto erant christianismum professæ. Testis illa fulminatrix sub Marco Aurelio, et Mauricio duce legio Thebanorum \* quæ, puto, bella haud minus fortiter quam martyria obiisset. An vero duces non erant, ipse Mauricius, Sebastianus, et alii, quos commemorare nihil necesse est, fama ac martyrio inclytos et omnibus notos ? Quos profecto, si christiani Pontifices subiectione exsolutos, ad Cæsarum imperia detrectanda, aut ad arma capienda concitare poterant, non erat quod Tertullianus diceret : « Nunc pauciores » hostes habetis præ multitudine Christianorum : » aut illud : « Per » hanc sectam habetis, a quibus nihil timere possitis <sup>1</sup>. » Imo vero habuissent infinitam multitudinem, a qua omnia timere debuissent ; quippe quæ, ad excutiendum publicæ potestatis jugum, nihil aliud quam opportunitatem aut jussum Pontificis expectaret.

Sed hæc ab Ecclesiæ sensu procul abhorrebant. Quare Christiani, cum suam in Imperatores fidem atque obedientiam prædicarent, nunquam significabant quidquam a se metu aut conditione temporum agi, sed omnia Christi et Apostolorum auctoritate et exemplo, atque amore tranquillitatis publicæ, pronaque in republicam voluntate ; quæ ad omnia tempora pertinere non est dubium. Sic audivimus jam dicentem Irenæum <sup>2</sup>, ideo imperio obsequendum, quod publica tranquillitas, publicus ordo a Deo constitutus id exposcat : sic Tertullianum totius Ecclesiæ nomine prædicantem, ideo obsequendum, quod Deus ita velit religiose coli supremam majestatem, se auctore, constitutam, sibi que soli subjectam. Hæc sanctus Justinus Martyr : hæc Theophilus Antio-

<sup>1</sup> Tert. Apol. cap. XLIII. — <sup>2</sup> Sup. lib. I, sect. II, cap. X et XVII.

\* Eucherius, qui seculo VI Ecclesiæ Lugdunensi præfuit, creditur auctor passionis hujus legionis, quæ, ut ferunt Acta, pag. 775, *sex millia ac sexcenta viros in armis habebat*. Porro hæc legio *Thebana* seu *Thebea* nec ab Eucherio et D. Ruinart, nec a D. Tillem. et Fleury *Fulguratricis* nomine appellatur. Fuit quidem legio *Militena* quæ tot habebat christianos quot milites, *Fulguratrix* ideo dicta, quod sub M. Aurelio, exercitum Romanum siti mox periturum, impetrata a Deo magna vi imbrum, liberavit, dum interea *fulminum jactus hostium copias extinguerent, et in fugam verterent*. Vid. Eus. lib. v, cap. v. Illa autem legio cum Thebea confundi non debet; quinimo inde recte concluditur plurimas fuisse legiones ex solis christianis. De legione *Fulguratrice* vid. not. Vales. in Euseb. et Tillem. Hist. Imper. tom. III, pag. 408. (Edit. Paris.)

chenus\* : hæc Origenes : hæc alii omnes mira consensione tradunt ; supervacaneumque est hic studiose colligere, quæ libros aperientibus statim obvia sint. Denique uno ore omnes eandem obedientiam, eadem veritatis æternæ regula, eadem Scripturarum auctoritate profitentur ; ut hæc ad conditionem referre temporum, nihil aliud sit, quam certæ et inconcussæ doctrinæ auctoritatem penitus infringere, atque ad hominum arbitria flectere.

CAP. II Quartum seculum, Julianus Apostata : an Ecclesia tum invalida fuerit? S. Gregorii Nazianzeni locus : item S. Augustini, S. Thomæ responsio ad locum Augustini, non satis cognito rerum sub Juliano statu.

At forte quis dixerit, ethnicis quidem regibus parendum fuisse, non autem christianis, si a christiana religione defecissent, aut eam insectarentur. Sed quanquam illa distinctio vana omnino est, Christianosque jussa Ecclesiæ detrectantes tantum pro ethnicis haberi vult Christus, atque adeo illos haud magis quam ethnicos regnare vetat : tamen ut eam rem certius exploremus, placet intueri Juliani apostatæ tempora ; quem quidem non modo christiano baptismo, sed etiam clericali ordine initiatum, ac lectoris officio defunctum esse constat.

Ac primum, notum est regnasse Julianum medio quarto sæculo, post Constantium et Constantinum, quorum temporibus fidem christianam et Ecclesiam catholicam mirum in modum fuisse propagatam omnes historici memorant ; ut tanta multitudo, quantam a Tertulliano descriptam vidimus, secutis temporibus comparata, modica haberetur. Sic enim scribit sanctus Gregorius Nāzianzenus Oratione in Julianum III : « Ac ne hoc quidem perspiciebat ( Julianus) quod prioribus quidem persecutionibus, parva perturbatio sequebatur, quia nondum dogma nostrum ad multos propagatum erat, sed in paucis adhuc hominibus veritas hærebat.... » Nunc autem salutari doctrina longe lateque fusa, et apud nos præsertim dominante, religionem christianam immutare,..... » nihil aliud fuerit quam Romanorum imperium convellere, ac de » rerum summa periclitari <sup>1</sup>. » Non igitur infirma tum erat Ec-

<sup>1</sup> Greg. Naz. orat. III. in Jul. tom. 1, pag. 80.

\* Theophilus Antiochenus sextus ab Apostolis ad Autolicum contra christianæ religionis calumniatores scripsit tres libros, quos reperies inter opera Justini, et in Bibliotheca græco latina Patrum, edit. vulgo dictæ : *Magnæ navis*, tom. 1, pag. 104. (*Edit. Paris.*)

clesia catholica, sive ipsa *veritas et salutaris doctrina*, quæ in imperio Romano *dominabatur*: cum qua rerum summa periclitatura erat, si Christiani pristinæ modestiæ obliti arma caperent.

Notum etiam illud Joviani Imperatoris christianissimi et catholicissimi, post Juliani necem electi, atque ideo imperium respuentis, quod imperare nollet nisi christianis; ex quo vox erupit totius exercitus: Christianos se esse, atque in pia disciplina Constantino et Constantio Imperatoribus educatos <sup>1</sup>. Non ergo multitudo tantum plebis, sed totius exercitus Christo serviebat.

Id etiam docet, quantum prævaleret in Romano exercitu vera fides, quod Joviano post sex menses mortuo, Valentinianum haud minus christianum et catholicum, ad hæc fidei confessorem, Augustum elegere.

Quam autem egregie milites, vel Juliano vivo, in Christum animati essent, docet illud a sancto Gregorio Nazianzeno relatum <sup>2</sup>; nempe propositam fuisse Juliani statuam, quam pro more adorarent, adjunctis tamen idolis, ut ea adorasse viderentur; tum vero milites donativum accepturos ab eo Imperatore, thus quidem incendisse incautos, postea vero monitos quam id ad Gentilium superstitionem pertineret, e publico convivio statim exiliisse, atque exclamasse: « Christiani, Christiani sumus: » denique ad Imperatorem accurrisse, projectaque pecunia, iterum exclamasse. « Non dona accepimus, Imperator, sed morte damnati sumus; » et quæ præclara hic Gregorius Nazianzenus commemorat.

Quod Cardinalis Perronius objicit <sup>3</sup>, Julianum ab Ecclesia neque prudenter, neque utiliter potuisse deponi, hoc etiam nomine quod *Arianorum factio Ecclesiam catholicam oppressam teneret*, a tanti viri scriptis abesse vellemus. Neque enim id Gregorio Nazianzeno rem coram intuenti, ac Juliani imprudentiam singularem incusanti congruit. Ad hæc satis constat Ecclesiam catholicam, longo intervallo Arianis præstitisse, cum primum toto Occidente regnaret, paucis ibi Arianis: in Oriente vero universus fere populus in prisca fide staret, solis plerumque Episcopis, quos Constantius violenter intruserat, aliud sentientibus, iisque inter se mira confusione divisis. Certe qui vel unum Athanasium legerit, satis intelliget quantum Ecclesia catholica, etiam sub Constantio prævaleret: quod quidem Calvinistis, Arianorum multitudinem et victorias amplificantibus, Catholici omnes, et ipse Perronius luce clarius demonstrarunt. Quare quod Ariani catholicam Ecclesiam

<sup>1</sup> Socr. lib. III. cap. XXII; Soz. lib. VI, c. III. Theodor. lib. IV, cap. I.

— <sup>2</sup> Greg. Naz. loc. cit. p. 83, 84, 85. — <sup>3</sup> Harang. au Tiers-Etat. Du Perron, Œuvr. divers. pag. 631.

opprimerent, solius Constantii violentiæ tribuendum : quo statim mortuo, Catholici adeo prævalebant, ut exercitus nonnisi catholicos Imperatores eligeret.

Cum ergo adeo et multitudine, et robore, et animis valeret Ecclesia; tamen Christiani fidem Imperatori servarunt impio, apostatæ, blasphemo in Christum, nihil non molienti ut christianam e medio tolleret religionem. Etsi enim christianismi nomine paucos interfecerit, quod nostris martyrii honores invideret, tamen et iniquis legibus premebat Christianos, et plebis in nostros sævientis seditiones alebat; ut eo nemo fuerit vehementior christianæ fidei insectator. Neque eo magis Christiani ab officio recessere; imo vero ejus statuas, teste Gregorio, cum aliis civibus omnino adoraturi erant, repugnante nullo, nisi eis statuis Imperator idola adjunxisset: adeo non modo in necessariis obsequebantur, sed ne quidem a superfluis, qui regiæ majestati deferri solerent, honoribus abstinebant.

Memorable illud apud Theodoretum sanctorum Martyrum Juventini et Maximini, qui cum Juliano Apostata præcipuo militiæ honore conjuncti, idololatriam ei liberis vocibus exprobrabant : « Hoc unum, inquit <sup>1</sup>, in tuo imperio moleste ferimus. » Adeo aberant ab imperio in aliis rebus, atque in militia detrectando.

Attestatur beatus Augustinus his verbis <sup>2</sup> : « Aliquando injusti » perveniunt ad honores seculi. Cum pervenerint et facti fuerint » vel judices, vel Reges; quia hæc facit Deus propter disciplinam » plebis suæ, non potest fieri, nisi ut exhibeatur illis honor debitus potestati. » Audis verba, *non potest fieri*; quæ certe oratio non est accommodata temporibus; sed ab inseparabili rerum conditione, naturaque ipsa profecta, ad omnia tempora diffunditur. Cur autem *non potest fieri quin exhibeatur ille honor*? Nempe respondet : quia est illi *debitus potestati, et quia hoc facit Deus*; ut illi profecto potestati parere necesse sit eum, qui Deo paret.

Hoc fundamento posito, pergit Augustinus; cumque servos memorasset Domino infideli obedire, ad Reges progressus, hoc exemplum adducit : « Julianus exstitit infidelis Imperator : exstitit apostata, iniquus idololatra : milites christiani servierunt Imperatori » infideli. Ubi veniebatur ad causam Christi, non agnoscebant nisi » illum qui in cælo erat; si quando volebat ut idola colerent et » thurificarent, præponebant illi Deum. Quando autem dicebat : » Producite aciem : ite contra illam gentem; statim obtemperabant. Distinguebant Dominum æternum a domino temporali; et

<sup>1</sup> Theod. lib. III, cap. xv. — <sup>2</sup> August. in Psal. CXXXIV, n. 7; tom. IV, col. 1415.



» tamen subditi erant propter Dominum æternum etiam domino  
» temporali. »

Manifeste ergo sanctus Augustinus Principem apostatam, Ecclesiæ hostem ac persecutorem, accenset iis Principibus, qui licet injusti sint, cum tamen ad honores seculi pervenerint, *non potest fieri nisi ut exhibeatur illis honor debitus potestati* : et quidem exhibeatur, non illa, quam jactant, prudentia ac metu, sed æterna et incommutabili lege, propter æternum Regem scilicet, qui res humanas æterno consilio ita ordinavit.

Hunc locum interpolatum et mutilum sub Ambrosii nomine Gratianus protulit \*, atque ita mutilum et truncum sanctus Thomas vidit <sup>1</sup>, ac sibi objecit. Respondit autem sic : « Quod illo tempore » Ecclesia in sui novitate nondum habebat potestatem terrenos » Principes compescendi, et ideo toleravit fideles Juliano Apostatæ obedire, in his quæ non erant contra fidem, ut majus fidei » periculum vitaretur. » Quæ verba sancti Doctoris exscribere non piguit, ne quid dissimulare videremur. Tamen si in Gregorii Nazianzeni locum aliosque similes incidisset, credo, intellexisset non fuisse tum Ecclesiam *in sui novitate*, nec potestate destitutam ; quippe quæ quadragintis fere annis victrix jam *dominaretur*, nec *nisi imperio convulso* labefactari posset. Sed nimirum hæc et alia multa antiquitatis monumenta, librorum inopia ac linguarum imperitia, vix erant cognita : labente etiam disciplina, cum pauca spiritus vestigia superessent. Nos igitur his responsis, Patrum testimonia facile anteponimus, ac de sancto Thoma, cum tota Facultate nostra Petri Alliacensis ore respondemus : « Nos hujus Doctoris » sanctitatem veneramur, et ejus doctrinam, quantum fides et » ratio patitur, tenendam esse censemus <sup>2</sup>. » Hæc ille, cum de immaculata Virginis Conceptione, sancti Thomæ nomen atque auctoritatem objicerent. Quæ semel dicta volumus ad hanc et alias sancti Doctoris auctoritates, quæ objici possent. Quod autem sanctus Doctor addit : toleratum fuisse tum Juliani imperium, *ut majus fidei periculum vitaretur* ; rogo, potuerintne Ecclesiæ res pejore loco esse, quam sub eo Principe, qui ut christianam reli-

<sup>1</sup> S. Thom. 2. 2. q. XII, art. II; ad 1. — <sup>2</sup> Hist. Univ. tom. IV, sec. VI, p. 627.

\* Hunc locum interpolatum et mutilum sub Ambrosii nomine Gratianus protulit (*Caus. XI, q. III, c. XCIV.*) hoc modo : « Julianus Imperator, » quamvis esset apostata, habuit tamen sub se christianos milites, quibus, » cum dicebat : Producite aciem pro defensione reipublicæ, obediebant ; » cum autem diceret eis : Producite arma in christianos, tunc agnoscebant » Imperatorem cæli. »

gionem excinderet, nec dolis, nec donis, nec minis, nec suppliciis parcebat, eoque periculosius sæviebat, quod interdum parcere videretur, sævumque animum quadam clementiæ specie occultaret; ac denique, teste Gregorio Nazianzeno et aliis, satis præferret a se extrema omnia adhibitum iri, si de Persis victoriam reportaret: quam tamen victoriam milites ducesque christiani omni ope promovebant. Quid autem pertimescebant Juliani temporibus, quod non item omni Ecclesiæ tempore pertimescendum fuerit, Regibus depositis? Nempe quotiescumque a Pontificibus depositi sunt, secutæ eæ calamitates, stragesque, et scelera, imo etiam schismata, quæ historiæ produnt, magno fidei animarumque periculo. Quare, si teste sancto Thoma, Bellarmino, et aliis, horum malorum metus Pontifices deterrebat merito, a Constantio, Valente, Anastasio, et reliquis; et ab omnibus quoque Regibus deponendis, pari ratione abstinere oportuit.

Hinc autem exsurgit nostræ sententiæ demonstratio: non eam profecto Christus Ecclesiæ suæ clementi et pacificæ potestatem dedit, quæ sine vi, sine cædibus, sine bellis civilibus, tetrisque schismatibus non posset exerceri: atqui non aliter exerceri potuisse potestatem illam deponendi Reges experientia testatur: non ergo ea potestas a Christo est.

CAP. III. A paganis Regibus, atque ab Apostata Juliano transitus ad hæreticos: Constantius Arianus, catholicæque Ecclesiæ persecutor: an imbecillitate factum, quod Hilarius, Athanasius, Lucifer Calaritanus, alii, indirectam potestatem ne quidem intentarent.

Post Paganos et apostatas Reges, hæretici proferendi. Primus prodeat Imperator Constantius, Constantini Magni filius, Arianæ hæresis propugnator, quarto seculo Ecclesiæ. De eo sic scribit sanctus Hilarius<sup>1</sup>: « Nunc pugnamus contra persecutorem fallentem, contra hostem blandientem..... Christi novus hostis es, » Antichristum prævenis..... Omnia sævissima sine invidia gloriosarum mortium peragis: novo inauditoque ingenii triumpho, » de diabolo vincis, sine martyrio persequeris. Plus crudelitati » vestræ, Nero, Deci, Maximiane, debemus: diabolum enim per » vos vicimus..... At tu omnium crudelium crudelissime, damno » majore in nos, et venia minore desævisti. » Hæc et similia demonstrant non fuisse levio rem habitam Constantii hæretici persecutionem, quod cædibus parceret; cum interim in pios et ortho-

<sup>1</sup> Hilari. lib. cont. Const. n. 5, 7, 8; col. 1241 et seq.

doxos, bonorum proscriptione, exilio, carceribus, omnique alia crudelitate sæviret.

Sed nec ille cædibus pepercisse putandus est, qui et inflictis incommodis enecaret, et impunes esse vellet eos, qui per seditio-nem ac plebeios tumultus tot Sanctos trucidarent.

Quin etiam vehementissimæ ac violentissimæ persecutionis fuit, quod Episcopus et Synodos, ad prodendam fidem compelleret. Sic enim ait Hilarius : « Assisto Orientalium in Seleucia Synodo, ubi » reperi tantum blasphemorum, quantum Constantio placebat <sup>1</sup>. » Ac postea : « O tu sceleste, qui ludibrium de Ecclesia facis. Soli » canes ad vomitum suum redeunt : tu Sacerdotes Christi resor- » bere ea quæ respuerant coegisti <sup>2</sup>. » Quæ sane persecutio eo periculosior ac damnosior fuit, quod simplices animæ, episcopali imo et synodali auctoritate deceptæ, auctore Constantio, in hæ-resim ruerent.

Quin etiam sanctissimum tum fortissimumque Papam Liberium o Petri sede dejecit, substituitque eum quem Ariani vellent. Extat apud Theodoretum <sup>3</sup> ejusdem Liberii fortissima cum Constantio Imperatore collocutio, qua Pontifex ejus exilia comminantis ini-qua quidem jussa contemnit, in aliis imperatoriam potestatem agnoscit integram; neque commemorat ei, tam indigna molienti, ullum a se aut ab Ecclesia imminere posse periculum.

Eum postea Constantius exilii tædio ad pravitatem inflexum sedi restituit. Et, *o te miserum*, Constanti, dicebat Hilarius <sup>4</sup>, *qui nescio utrum majore impietate remiseris, quam ejeceris*. Quid enim Ecclesiæ damnosius, quam Romanum quoque Pontificem fuisse coactum, ut post Nicænam fidem alteri fidei subscriberet? Hæc ta-men perpetranti, hæreticosque omni ope fovendi, orthodoxos vero hostiliter insectanti, ac denique Antichristi loco habito, omnes obtemperabant iniis quæ ad imperium pertinerent : in sacris tantum jussa detrectabant. Quæ idem Hilarius accurate distinguit his ver-bis : « Prætermitto autem, licet potissima Regi sit referenda reve- » rentia, ( quia enim a Deo regnum est ) non tamen æquanimiter » ejus judicium episcopalibus arbitriis admitti, quia Cæsaris Cæsa- » ri, Deo autem reddenda quæ Dei sunt <sup>5</sup>. » Imperatoria de reli-gione decreta contemnit; cætera ex Christi mandato servanda pro-fitetur : ex Christi, inquam, mandato, non imbecillitate virium, ut jam obtrudunt.

Ilæc scripsit Hilarius; regnante Constantio \*, quod observatum

<sup>1</sup> Hilar. lib. cont. Const. n. 12; col. 1247. — <sup>2</sup> Ibid. n. 25; col. 1256.

— <sup>3</sup> Theod. lib. II, cap. XVI. — <sup>4</sup> Hil. loc. cit. n. 11, col. 1247. — <sup>5</sup> Id. fragm. I, n. 5 col. 1282.

\* Quamquam optime probat BOSSUET nondum de vita decessisse Constan-

velim adversus falsam hujus libri inscriptionem : *Contra Constantium jam vita functum* : neque enim uspiam de morte ejus loquitur, sed semper alloquitur ut viventem, Ecclesias persequentem, et diserte nunc *regno potientem*. Quin etiam suæ certam scriptio-  
nis notam attulit : « Assistito, inquit, Orientalium in Seleucia Sy-  
» nodo : » quo tempore constat vixisse Constantium.

Lucifer vero Calaritanus non modo, vivo Constantio, adversus eum scripsit, sed etiam per Diaconum libros ad ipsum Imperato-  
rem perferri curavit; de iisque interrogatus, suos esse magno et  
invicto animo testatus, Catholicis omnibus admirationi fuit.

Et quidem, ex his libris locum jam insignem attulimus<sup>1</sup>, quem  
nunc non modo repetendum, sed etiam diligentius enucleandum  
esse duximus.

Jam diximus librum, ex quo ille locus est descriptus, ita inscrip-  
tum fuisse : *De non parcendo in Deum delinquentibus*; locus  
idoneus quo discamus quousque et quatenus parcendum sit, necne,  
Imperatori hæretico ac sævienti.

In exemplum adducit Oziam Regem, Regem, inquam, non  
modo templo, verum etiam publica regni administratione depul-  
sum : quo nullus erat commodior locus, ut ostenderet regno quo-  
que exturbandum Constantium, siquidem id licere sentiret. At eam  
historiæ partem non assumit in exemplum, verum eam tantum,  
*ubi Sacerdotes Domini Oziam de templo compulerint egredi*, et  
addit<sup>2</sup> : « Si enim Oziam Dei Sacerdotes idcirco pellebant ex aula  
» Dei, quia meminissent divinitus præceptum, leprosos ante ex-  
» piationem ingredi templum prohibitos; quanto magis nos digne  
» te, conspice, ex Ecclesia pellere Christi, de domo Domini, quia  
» non sit licitum hæreticum convenire cum catholicis, insanum  
» cum sanis; plenum immundis spiritibus cum eis in quibus inha-  
» bitat Spiritus Dei. » Summum ergo id erat, quod a Pontificibus  
Imperatores hæretici ac persecutores metuerent, templo Dei, Ec-  
clesia Christi, sacrisque arceri conventibus. Hoc tantum prædica-  
bant Domini Confessores, cum vel maxime Constantium exagitan-  
dum putarent.

<sup>1</sup> Sup. lib. I, sect. I, cap. XII. — <sup>2</sup> Vid. tom. IV. Bibl. Pat. pag. 226.

tium, cum eum librum scriberet Hilarius, addendum tamen est, id etiam di-  
serte declarari iis verbis n. 2, quibus ait Hilarius, se *quinto anno post exilia*  
*Eusebii, Luciferi et Dionysii*, nempe anno uno ante Constantii mortem,  
*ad hæc scribenda incitatum* fuisse. PP. Bened. ea verba *jam vita func-*  
*tum*, ab Erasmo temere addita, et a cæteris Operum Hilarii editoribus per-  
peram adscita, respuunt. Tamen iidem credunt, non nisi mortuo Constan-  
tio, eum librum editum fuisse. Quibus nitantur argumentis vid. lector,  
p. 1236. (*Edit. Paris.*)

Quamobrem cum Lucifer passim ut hæreticum, ut Arianum veræ religionis atque ecclesiasticæ communionis extorrem, Ecclesiæ ac fidei hostem, persecutorem, Antiocho et aliis persecutoribus comparandum, imo pejorem, denique Antichristum, sive Antichristi præcursorem insectatur, neque eo secius Imperatorem appellat.

Et quidem contemnit inanem regni gloriam vanamque potentiam, quæ nihil Dei regno nocere possit : illegitimam eam esse erga homines, ne innuit quidem, et omnia quidem extrema in regnum ejus, a Deo, nihil ab Ecclesia minuitur : docetque passim quid Dei Antistites possint in imperatores quoque : nempe arguere, increpare, arcere a domo et Ecclesia Dei, neque aliud quidquam.

Quin efficacissimis verbis profitetur, nullam esse Imperatoris potestatem in iis quæ adversus Dei mandata præcipit : « Proba te » inquit <sup>1</sup>, super nos ad hoc constitutum Imperatorem, ut nos armis tuis ad omnem implendam voluntatem amici tui diaboli perduceres. » Quid omissurum putas qui talia scribere haud vereatur ? At interim hæc profitetur : « Nam quia dicas nos debere tibi » obsequia, scito quia non tibi soli, sed et omnibus nos in sublimatæ degentibus, in obsequiis REPRESENTANTIBUS, novimus esse debitores. Dicit enim Apostolus : *Admone illos principibus et magistratibus subditos esse, obedientes, ad omne opus bonum paratos esse....* Admonet ergo nos esse debere subditos in bonis operibus, non in malis.... Quia autem hæc dicis, Injuriam patior a Lucifero homine misero, et utique Imperator :.... et tu arbitraris aliud te posse judicari a me, nisi anathema esse <sup>2</sup> ? »

En quibus se corceat finibus i le, hæreticis non parcendum docens. Quoniam Constantius assidue jactabat Imperatori sibi obediendi debuisse ; distinguit Lucifer, et Constantium quidem, ut Imperatorem legitima imperantem coli oportere, verum, ut hæreticum, omnino anathema esse, neque quidquam amplius.

Ac ne Luciferi auctoritatem elevari posse putent, odio Luciferiani schismatis ; primum satis constat hos libros ante illud schisma conscriptos, imo ante Synodum Ariminensem, cujus occasione schisma illud exortum est : cum nihil in iis appareat quod ad eum rerum cardinem spectet ; tum prædiximus illam, qua schisma conflatum est, nimiam Luciferi severitatem, maximo argumento esse, quam inviolata sint in regia majestate, quæ Lucifer ille tam vehemens, in Constantio quoque integra et sancta esse voluit.

<sup>1</sup> Vid. tom. IV. Bibl. Pat. Lucif. pro Athan. lib. I, p. 184. — <sup>2</sup> Ibid. lib. De non parcendo, etc. p. 240, 241.



Leguntur autem ad Luciferum sancti Athanasii litteræ<sup>1</sup>, hos libros, de quibus inaudierat, mitti ad se postulantis, eosque colaudantis ut apostolico spiritu a fortissimo Domini Confessore scriptos, neque mirum a sancto Athanasio comprobata de colendo Constantio Luciferi doctrinam, quam ipse dictis factisque confirmavit: quippe qui Constantium in se pro causa fidei toties sævientem, ac sæpe hæreticum appellatum, haud minus observat, ad eumque edit apologiam, qua quidem relegatos queritur tot in orbe terrarum nobiles Episcopos, Osium, Paulinum, Dionysium, Eusebium Vercellensem, illum Luciferum, alios, vastatasque per Syrianum Ducem Ecclesias, sibi quoque, et suis publice intentatam necem per edicta cruenta Imperatoris, quod cum Arianis communicare nollet<sup>2</sup>. Cæterum haud minus ut Imperatorem agnoscit: « Puto enim, inquit<sup>3</sup>, tuam Majestatem in memoria » habere suas pollicitationes: » et: « Neque enim restiti decreto » tuæ Pietatis; neque Alexandriam ingredi conabor<sup>4</sup>: » et: « Tu » tamen, Deo dilectissime Auguste, vivas per multos annorum » recursus<sup>5</sup>. » Addit ipsi suspectos esse non debere Catholicorum conventus et preces; quippe « cum scias, inquit<sup>6</sup>, omnium » vota precesque id expetere a Deo, ut salvus sis et perpetuo in » pace regnes. » Idem Athanasius, cum ab impio Imperatore etiam læsi imperii accusaretur, non eo se tuetur, quod sibi licuerit negare fidem publico Ecclesiæ hosti: imo Deum hominesque testatur se in fide mansisse, mansurumque porro, fausta omnia Imperatori imprecantem<sup>7</sup>.

Quod vero religiosissimum Deoque dilectissimum passim appellat, quem alioquin hæreticum fuisse profitetur, nihil necesse est a nobis diligentius explicari: nemo enim nescit hos titulos imperatoris dignitati dari consuetos. Ita enim adscribebant *Pietati tuæ*, uti nunc nos, adscribimus *Majestati tuæ*. Quare satis constat hæc non ad fidei commendationem, sed ad honorificentiam pertinere, quam negandam Imperatori etiam persequenti Athanasius non putabat.

Audisti tres fortissimos viros Domini Confessores, Hilarium, Luciferum, Athanasium: vis et Osium Cordubensem; Nicænæ Synodi ducem, Episcoporum ac Synodorum Patrem, adhuc fortem, et invictum fidei Confessorem? « Tibi Deus, inquit<sup>8</sup>, imperium » commisit, nobis quæ sunt Ecclesiæ concedit, et quemadmodum » qui tibi imperium subripit, contradicit ordinationi divinæ; ita et

<sup>1</sup> Tom. iv. Bibl. Pat. p. 249; et Ath. tom. 1, pag. 965. — <sup>2</sup> Ath. Apol. ad Const. tom. 1, p. 295. — <sup>3</sup> Athan. ib. n. 5, p. 298. — <sup>4</sup> Ibid. n. 26, p. 311. — <sup>5</sup> Ibid. n. 18, p. 306. — <sup>6</sup> Ibid. et pass. — <sup>7</sup> Ibid. n. 2, et seq. p. 295. — <sup>8</sup> Osius ad Const. ap. Athan. Hist. Arian, tom. 1, p. 371.

» tu cave, ne quæ sunt Ecclesiæ ad te trahens, magni criminis  
 » obnoxius fias : *Date* (scriptum est) *quæ sunt Cæsaris, Cæsari,*  
 » *et quæ sunt Dei, Deo* ; neque igitur fas est nobis in terris impe-  
 » rium tenere ; neque tu thymiamatum et sacrorum potestatem  
 » habes, Imperator. » Sic officia distinguebant, et in aliis ad ob-  
 sequium proni, in sacris tantum imperia detrectabant.

Neque id faciebant tantum quod non ita tempora postularent ;  
 sed quod non ea esset sibi attributa potestas, qua de imperio de-  
 cernerent, quemadmodum nec ulla Imperatori data erat, qua de  
 sacris judicaret.

Vis totam Synodum proferamus, eamque numerosissimam toto  
 fere Occidente collecto ? Audi Ariminensem, et quidem eo tem-  
 pore, quo sancta adhuc venerandaque habebatur. Hæc igitur scri-  
 bit ad Constantium vehementissime sævientem : » Tuam Clemen-  
 » tiam iterum obtestamur, Imperator augustissime, ut ante hiemis  
 » asperitatem, modo tuæ Pietati visum fuerit, nobis ad nostras  
 » Ecclesias reverti facias potestatem, quo possimus Deo Patri om-  
 » nipotenti, et Domino et Salvatori nostro Christo, filio ejus uni-  
 » genito, pro tuo regno consuetas preces cum populo fundere,  
 » sicut et ante fecimus, et adhuc facere non desistimus <sup>1</sup>.»

Sinceram mentem precatio demonstrabat, satisque constabat  
 eos rebus imperii vero animo, non imbecillitate favisse, qui pro iis  
 Deo cordium inspectori vota facerent.

At si Catholici intelligebant deponi ab Ecclesia potuisse Constan-  
 tium ; quid tandem expectabant ? Quidve tenebat Ecclesiam tot  
 malis vexatam, quominus ea potestate confestim uteretur ? Ne-  
 gant eam fortitudinem his temporibus congruisse ; quasi vero Ec-  
 clesia catholica tanta accessione fidelium aucta, ac tot per Constan-  
 tinum, et sub ipso Constantio, Ariano licet, firmata præsidii, non  
 aliquem inter suos Magnentium invenisset.

Imo sub initia Constantii, cum jam ille Arianos ad secreta aulæ  
 admisisset, eorum instinctu omnia commoveret, Episcopos ortho-  
 doxos sede dejiceret, mulctaret exiliis ; habebat Ecclesia Constan-  
 tem Constantii fratrem in Occidente regnantem ; atque is tanto  
 studio catholicarum partium tenebatur, ut arma intentaret fratri,  
 nisi Athanasium ab ipso Constantio pro fide fugatum sedi Alexan-  
 drinæ redderet <sup>2</sup>. Adeo belli causas serere placebat. Neque tamen  
 animum subit, ut ullum imperii titulum Occidentis Imperator a  
 Romano Pontifice impetraret, aut Ecclesia tanto munita præsidio  
 Constantium deponendum aggressa est. Talia quippe tum, ne qui-  
 dem per somnia cogitabant.

<sup>1</sup> Ap. Ath. lib. de Syn. n. 3 ; tom. 1, p. 724. — <sup>2</sup> Soc. lib. II, cap. XXII.  
 Soz. lib. III, c. II. Theod. lib. II, cap. III.

Quod si postea Constantium toti jam orbi imperantem aggredi verebantur; profiterentur saltem, quantam Ecclesia acceperat ad Reges deponendos a Domino potestatem. Sic enim vel Constantium deterrent, vel certe demonstrarent, quantum ei Ecclesia peperisset. Certe non tacebant Domini Confessores, quid in sacris posset sacerdotalis auctoritas. Cur cætera omittebant? Cur illam in temporalibus adimendis auctoritatem? Metune, an adulatione? Atqui vidisti ut metuerent, ut adularentur. An dices, ne temporibus quidem illis congruisset, ut omnia Ecclesiæ jura proferrent? Misera vero jura, quæ tot labentibus seculis, data quoque occasione, tacere cogerentur Domini Confessores, nedum exercerent.

Neque obest nobis quod de Constantio mortuo Gregorius Nazianzenus, et alii mitius interdum locuti sunt. Ut enim hæc obiter perstringamus, factum id tum maxime, dum eum cum Juliano Apostata compararent. Neque prætermittendum id, quod a Gregorio Nazianzeno est traditum\*: nempe famam increbuisse, morientem eum sera pœnitentia hæc tria doluisse: « Quod suos necasset; » quod Julianum Apostatam Cæsarem designasset; quod novis » dogmatibus studuisset<sup>1</sup>. » Cæterum hæc non prohibent, quominus certum sit et Constantium Ecclesiæ persecutorem fuisse acerbissimum, et interim, non modo pro Imperatore habitum, sed etiam tanquam ex Dei jussu religiosissime observatum fuisse, etiam eo tempore, quo efferatus sine more modoque vexabat Ecclesiam.

**CAP. IV.** Quarti Ecclesiæ seculi reliqua exempla proferuntur: Valens hæreticus et persecutor: sancti Basilii aliorumque Sanctorum sensus: Justinæ Arianae, Valentiniani II nomine, Catholicos insectanti, sanctus Ambrosius viribus prævalens, quousque repugnari posse putat: quid idem comminatus sit Gratiano et Valentiniano, si sacra paganorum restituerent.

Inter hæreticos Imperatores secundus temporis ordine, impietate et crudelitate facile primus, Valens extitit. Hic post Julianum, et breve Joviani Principis religiosissimi imperium, a Valentiniano fratre, Orientis Imperator factus, Arianam hæresim tutabatur; de

<sup>1</sup> Greg. Naz. orat. III, p. 69; orat. XXI, p. 389. Vid. Theod. lib. III, cap. I.

\* Famam increbuisse dicit quidem Gregorius Nazianzenus; sed hanc fuisse incertam, imo falsam, ex eo constat, quod Constantius ab Euzoio Antiocheno Episcopo, Arianorum defensore vehementissimo moriens baptizatus est. Et sane ad mortem usque, illum pro Ariana blasphemia stetisse testantur Athanasius, tract. de Synod. et multi alii ex Patribus. Vid. Till. Hist. Imper. vit. Const. tom. IV, p. 466. (*Edit. Paris.*)

quo Gregorius Nazianzenus hæc scripsit : « Imperator auri aman-  
» tissimus, et Christi inimicissimus, ... post persecutorem persecu-  
» tor, post apostatam non quidem apostata, sed nihilo tamen co-  
» meliorem se Christianis præbens <sup>1</sup>. » Hujus Imperatoris quanta  
in orthodoxos crudelitas fuerit, prodit illud relatum a Socrate,  
quod nempe mitescere visus sit, « cum mortis loco exilium irroga-  
» vit Sacerdotibus <sup>2</sup>. » Atque hunc tam crudelem, tam impium,  
Ecclesia nihilominus Imperatorem coluit. Ejus ministrum ad se  
missum cum Imperatoris litteris, ut exilium indiceret, sanctus  
Eusebius Samosatensis Episcopus admonuit, ne, causa adventus  
sui prodita, plebem in se concitaret. Ipse clam, ne turba fieret  
ulla, ex urbe profectus, populo ad se accurrenti, piumque Pastorem  
effusis lacrymis revocanti, « recitavit legem apostolicam, quæ di-  
» serte præcipit obediendum esse magistratibus <sup>3</sup>. »

Sic sanctus Basilius Modestum Præfectum ad se missum, qui ad  
Imperatoris communionem cogeret, atque extrema omnia mina-  
retur, non negat legitimum imperium gerere : atque interroganti :  
« Nos, inquit <sup>4</sup>, quales tibi videmur ? Nihil, respondit, dum hæc  
» jubetis. » Adeo in una religionis causa detrectat imperia : « Cæ-  
» terum, inquit <sup>5</sup>, potestate tua frui : hæc ad Imperatorem  
» defer. » Passurum se omnia commemorat, jubente Imperatore.  
Uno verbo agnoscit potestatem sacram et inviolabilem ; abusum  
potestatis notat et contemnit.

Edessæ sanctus Presbyter Eulogius, jussus a Præfecto « commu-  
» nicare Imperatori iisque quibuscum Imperator communicat, res-  
» pondit : Numquid ille, inquit <sup>6</sup>, una cum imperio sacerdotium  
» etiam adeptus est ? » Sic utriusque potestatis agnoscit limites :  
Imperatorem sua agentem observat : Arianis Sacerdotibus com-  
municare jubentem despicit.

Sic erga Valentem se gerebat Ecclesia adeo præpollens viribus,  
ut Valentinianum Valentis fratrem, et postea Valentiniani filium  
Gratianum, Augustos, fide ac religione præstantes haberet in Oc-  
cidente ; neque tamen iis præsidiis freta de abdicando Valente  
quidquam cogitavit, aut saltem ostendit id se posse. Neque Oriens  
minus Valenti furenti ; quam Occidens Valentiniano et Gratiano piis  
ac faventibus detulit. Sic omnes in diversissima Principum erga  
Ecclesiam voluntate, eandem majestatem, ut a Deo profectam,  
venerabantur.

Post Valentiniani I Valentisque tempora, regnavit Gratianus

<sup>1</sup> Grég. orat. funeb. sancti Bas. xx, p. 337. — <sup>2</sup> Soc. lib. iv, cap. xxxii.

— <sup>3</sup> Theod. lib. iv, cap. xiv. — <sup>4</sup> Bas. orat. xx, p. 349. — <sup>5</sup> Ibid. p. 350.

— <sup>6</sup> Theod. lib. iv. c. xviii.

Valentiniani filius, magnumque Theodosium imperii consortem accepit. Valentinianus II, Gratiani frater Mediolani levabatur \* nonum fere annum agens, Justina matre, Ariana muliere regnum administrante. Tyrannus Maximus, cæso Gratiano, Gallias occuparat; Romæ atque Italiæ victor imminebat. Eo in rerum cardine, Justina Principis nomine jussit uti Arianis suis basilicæ a sancto Ambrosio Mediolanensi Episcopo traderentur. Ipse oratione habita traditurum se negat, neque enim fas esse Sacerdoti tradere impiis ecclesias Christi nomine dedicatas. « Nec mihi, inquit <sup>1</sup>, fas est » tradere, nec tibi accipere, Imperator, expedit..... Allegatur » Imperatori licere omnia: ipsius esse universa. Respondeo: Noli » te gravare, Imperator, ut putes te in ea quæ divina sunt imperiale aliquod jus habere: noli te extollere, sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus. Est scriptum: *Quæ Dei, Deo, quæ Cæsaris, Cæsari*. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem ecclesiæ: publicorum tibi jus mœnium commissum est, non sacrorum. » Et iterum: « Si tributum petit, non negamus: » agri Ecclesiæ solvunt tributum..... Solvimus *quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo*: tributum Cæsaris est, non negatur » Ecclesia Dei est, Cæsari utique non debet addici <sup>2</sup>. » Hæc dicebat Ambrosius: potestati nihil detrahebat: officia discernebat.

Videamus quam vim opponeret impotenti feminæ Principis nomine extrema omnia intentanti: hanc nempe: « Tradere asilicam » non possum, sed pugnare non debeo..... Habeo arma, sed in » Christi nomine: habeo offerendi mei corporis potestatem..... » Habemus tyrannidem nostram: tyrannis Sacerdotis infirmitas est: » *Cum infirmior*, inquit, *tunc potens, sum* <sup>3</sup>. » Ipsa plebs exclamabat: « Rogamus, Auguste, non pugnamus; non timemus, sed rogamus. » Hoc, inquit Ambrosius <sup>4</sup>, in vobis hodie Spiritus sanctus locutus est. Hoc Christianos decet, ut et tranquillitas pacis optetur, » et fidei constantia nec mortis revocetur periculo. » Ita resistebant. At nunc, confirmata Ecclesia, si adversariis credimus, ultro arma jussu Pontificum inferemus.

Piget quidem repetere parum congrua Christianis. Sed quandoquidem his urgemur, considerare nos oportet quo tunc loco res essent. Imperabat in Oriente Theodosius Magnus, catholicæ fidei studiosissimus propugnator. Cæso Gratiano, Maximus tyrannus regnabat in Gallis, unde Valentiniani inhiabat imperio, vicinæque

<sup>1</sup> Ambr. ep. xx, ad Marcell. n. 16; tom. II, col. 857. — <sup>2</sup> Ambr. Serm. cont. Aux. de Basil. etc. n. 33; ibid. col. 872. — <sup>3</sup> Ibid. n. 22, 23. col. 858. — <sup>4</sup> Ibid. n. 14, p. 855.

\* Ad imperium.



Italiæ imminebat. Quo autem ille, fidei catholicæ studio teneretur, hæc Theodoretī verba docent <sup>1</sup> : « Ubi Maximus accepit ea quæ » adversus eximium fidei præconem Ambrosium Valentinianus » fecerat, scribit ad Valentinianum litteras, ne pietati bellum infer » ret, ac patriam religionem proderet; denique arma minatur, nisi » a proposito discederet, nec secus ac dixerat, gessit. Nam Medio- » lanum promovit exercitum : » Italiam scilicet, ac Valentiniani provincias, ipsamque adeo Romam invasurus. Cui catholici fidem tuenti, imo vero fidei causa bellum professo, catholici pontifices, cur non regnum traderent, et ab Ariano Principe, etiam sæviēte, deficerent? Ad hæc Mediolani pars catholica maxime prævalebat; quin ipsi Valentiniani milites, qui basilicam circumfusi occupaverant, Imperatori nuntiant » se præsto futuros, si viderent eum cum Catholicis convenire; alioquin se ad eum cœtum, » quem Ambrosius cogeret, transituros <sup>2</sup>. » Licebat ergo tunc fidenter expromere vim illam deponendi Reges; ac si pupillo Principi parcerent, licebat Arianam mulierem in pueri animos venena hæresis instillantem a gubernaculis amovere. At dicebat Ambrosius <sup>3</sup> : « Dolere potero, potero flere : adversus arma, milites, Gothos quoque, lacrymæ meæ arma sunt; talia enim » munimenta sunt Sacerdotis : aliter nec debeo, nec possum resistere. » *Nec debeo, nec possum*, inquit, cui tot undiquæ auxilia suppeterent. Non enim depositiones tum, non bella civilia jussu Pontificum movenda cogitabant.

Victo Maximo, ad Valentinianum, Theodosium et Aracadium, Augustos, Senatus delata est supplicatio \*, ut ara Victoriæ Romæ restituti juberetur. Scribit Ambrosius ad Valentinianum <sup>4</sup> : « Quis- » quis hoc suadet sacrificiat, et quisquis hoc statuit. » Tum addit : « Certe si aliud statuitur, Episcopi hoc æquo animo pati et dissimulare non possumus. Licebit tibi ad Ecclesiam convenire, sed » illic non invenies Sacerdotem, aut invenies resistentem. » Quid

<sup>1</sup> Theod. lib. v, cap. xiv. — <sup>2</sup> Ap. Ambr. ep. xxi, n. 11; col. 855. —

<sup>3</sup> Serm. cont. Aux. n. 2, col. 864. — <sup>4</sup> Epist. xvii, n. 8, 12, 14; col. 825.

\* Senatus supplicatio facta fuit an. 384, quo anno Ambrosius memoratam epistolam ad Valentinianum scripsit, biennio scilicet ante Justinæ de basilicis persecutionem. Vid. admonitionem P. Bened. ante epistolam hanc Ambrosii, et p. 828 et seq. Nondum igitur Theodosius bellum intulerat Maximo. Sed cum eum demum vicisset an. 388, iterum de eadem re supplicavit Symmachus, qui a Theodosio nullum tulit responsam, nisi quod in exilium missus est. Altera hæc supplicatio BOSSUET levis erroris chronologici causa fuit. Vide Ambrosium, qui in epistola LVII, ad Eugenium recenset ordine Senatus varios et inutiles conatus, quibus ille aram Victoriæ sibi reddi flagitabat. (*Edit. Paris.*)

autem est *resistentem*? A sacris prohibentem. « Quid, inquit, res-  
 » pondebis Sacerdoti dicenti tibi : Munera tua non quærit Eccle-  
 » sia, quia Gentilium templa muneribus adornasti? » Et alia ejus-  
 dem spiritus. Alias Ecclesia minas, etiam in summis periculis,  
 nesciebat.

CAP. V. Sancti Ambrosii cum Theodosio gesta : an Ambrosius aliquid  
 temporalis potestatis attigerit, ut Bellarmino visum ; an vel de eo cogita-  
 verit? Aliud Ambrosii erga eundem Theodosium post incensam syna-  
 gogam.

Jam de Theodosio Magno dicere nos oportet, quod in eum Ec-  
 clesia suam potestatem exeruit, et illud exemplum Gregorius VII  
 iterum atque iterum in medium attulit. « Beatus, inquit <sup>1</sup>, Ambro-  
 » sius, scilicet sanctus, non tamen universalis Ecclesiæ Episcopus,  
 » pro culpa, quæ ab aliis Sacerdotibus non adeo gravis videbatur,  
 » Theodosium Magnum Imperatorem excommunicans ab ecclesia  
 » exclusit. » Ab ecclesia corte, non a regno. Sed hæc amat mis-  
 cere Gregorius, tanquam unum ex alio consequatur.

Bellarminus vero intellexit, Theodosio ne quidem intentatas de-  
 positionis minas; adeoque tali exemplo gravari se potius quam  
 juvari, nisi aliquid adderetur. Hæc autem addidit : primum excom-  
 municatum ab Ambrosio fuisse Theodosium, « propter cædem,  
 » quam Thessalonicæ a militibus fieri imperaverat : » tum ei præ-  
 ceptum ab eodem Ambrosio, « ut legem ferret, ne sententiæ latæ  
 » de cæde vel bonorum publicatione ratæ essent, nisi post tri-  
 » ginta dies. » Quæ postquam ex Theodoro Bellarminus retulit,  
 jam infert : « Atqui non potuit Ambrosius excommunicare Impera-  
 » torem, nisi prius causam cognovisset et dijudicasset, licet cri-  
 » minalis esset et ad forum externum pertineret : non potuit autem  
 » cognoscere, nisi etiam in foro externo judex Theodosii fuisset. »  
 De lege autem sic ait : « Cogere Imperatorem ad legem feren-  
 » dam, .... manifeste ostendit posse Episcopum interdum potes-  
 » tate temporali uti ; ... et si Episcopus quilibet id potest, quanto  
 » magis princeps Episcoporum <sup>2</sup>? » Hæc igitur objiciunt. Nos au-  
 tem factum recensemus ex ipso Ambrosio, et ex Theodoro, quem  
 Bellarminus laudavit.

Refert igitur Theodoretus <sup>3</sup>, seditione Thessalonicæ facta, quos-  
 dam e magistratibus saxis obrutos : iratum Imperatorem misisse  
 milites, qui, nullo habito judicio de reis, promiscua cæde uteren-  
 tur : septem millia virorum interfectos esse, nullo insontium noxio-

<sup>1</sup> Greg. VII lib. IV, epist. II ; lib. VIII, epist. XXI. — <sup>2</sup> Bell. lib. V de  
 Pont. c. VIII ; p. 894. — <sup>3</sup> Theod. lib. V, cap. XVII.

rumque discrimine. Hæc illa culpa est, quam dicit Gregorius VII « aliis Sacerdotibus non adeo gravem fuisse visam. » Cur autem culpam extenuat, nisi ut in gravioribus culpis majora audenda significet? Non ita Theodoretus, qui Theodosium « Imperatorem » ut tyrannum, ira pro lege habita, » hæc fecisse memorat. Ambrosius vero ad ipsum Theodosium hæc scribit <sup>1</sup> : « Factum est in » urbe Thessalonicensium, quod nulla memoria habet, quod re- » vocare non potui, ne fieret ; imo quod ante atrocissimum fore » dixi, cum toties rogarem, et quod ipse sero revocando, grave » factum putasti. Hoc factum extenuare non poteram. Quando » primum auditum est, propter adventum Gallorum Episcoporum, » Synodus convenerat: nemo non ingemuit, *nullus mediocriter ac-* » *cepit.* » ( En culpa quæ aliis non ita gravis videretur. ) « Non » erat facti tui absolutio in Ambrosii communione : in me etiam » amplius commissi exaggeraretur invidia, si nemo diceret, Dei » nostri reconciliationem fore necessariam. » Gravis ergo causa, non Ambrosio tantum, sed cæteris Episcopis visa erat, de qua, ipso tacente, cognituri essent. Videamus in tam atroci, tamque tyrannico facto, quid Ambrosius fortissimus Episcopus fecerit.

Et quidem judicia divina commemorat : Theodosium exemplo Davidis ad pœnitentiam hortatur ; nisi faciat, sacrorum eum extorem futurum : « Noli peccato tuo aliud peccatum addere, ut usur- » pes quod usurpasse multis officit. » Et postea : « Offerre non » audeo sacrificium, si volueris assistere. » Postremo : « Tunc » offeres, cum sacrificandi acceperis facultatem <sup>2</sup>. » Summum id in Imperatorem, ut et in alios Christianos.

Quid postea factum sit refert Theodoretus <sup>3</sup> : nempe, Imperatori pro more Ecclesiam ingressuro occurrit Ambrosius : « Ingres- » sum prohibuit : Quibus enim, inquit, oculis templum aspecturus » es ? Quomodo sacrosanctum Domini corpus accepturus es ? Quo- » modo pretiosum sanguinem, tot hominum fuso sanguine ? » Non, ut Gregorius VII : Quomodo regnaturus es ? Efficiam equidem, ne quisquam tibi pareat. Tunc Ambrosius : « Accipe, in- » quit, vinculum, » quo sacris profecto, non quo regno arceare. At Imperator « gemens in Palatium reversus est, his verbis obtem- » perans : quippe qui probe nosset quæ Sacerdotum, quæ Impe- » ratorum officia essent. » Sic defert Ambrosio, qui nihil regiae majestati detraxerat, nihil nisi sacerdotale et ecclesiasticum attrectabat.

Ingemiscebat postea Imperator, « quod, ecclesiæ aditu inter-

<sup>1</sup> Ambr. epist. II, n. 6, col. 998. — <sup>2</sup> Ibid. n. 12, 13, 15. — <sup>3</sup> Theod. lib. v, cap. xviii.

» dicto, clausæ essent cœli fores : memor enim sum, inquit, Dominicæ vocis : *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis.* » En quam intelligeret Ecclesiæ potestatem.

Hic Rufinus, nefandi concilii cædisque Imperatori auctor, pollicetur suasurum se Ambrosio, ut « solvat vinculum : cui Imperator : Non persuadebis, inquit ; novi æquitatem sententiæ illius. » Pergit tamen Rufinus ad Ambrosium ; « cumque Imperatorem brevi adfuturum esse diceret : Ego, inquit Ambrosius, tibi prædico ac prænuntio, me illum ab ingressu sacri vestibuli repulsurum : Si vero imperium in tyrannidem verterit, ego quodque libenti animo cædem excipiam. » En quousque Imperatori etiam contumaci et sævituro fortissimus Episcopus restiturus esset.

Accessit postea Imperator, spe fallente, inflecti posse Ambrosium arbitratus. Illi procedenti cum allata ista essent : « Ibo, » inquit, ut justas patiar contumelias. » Ratus Ambrosius ipsum vi ecclesiam irrupturum, « huiusmodi adventum tyrannicum esse idixit, et Theodosium adversus Deum furere, leges que illius calcarere. » At Imperator alia omnia sentiebat : « Non, inquit, non sum violenter ingressurus ecclesiam ; sed a te peto, ut vinculis me absolvas... Cui Ambrosius : Quam igitur, inquit, pœnitentiam ostendisti ? At Imperator : Tuum est medicamenta ostendere, mei autem officii oblata suscipere. » Tum præcepit Ambrosius legem indici eam, quam Bellarminus vult exemplum esse gestæ ab Episcopo temporalis potestatis ; nempe ut per triginta dies latæ sententiæ penderent. « Hoc vero consilium cum audisset Imperator, et utilissimum esse existimaret, legem scribi præcepit, subscriptione firmavit, relaxato vinculo, » communionem accepit.

Jam nemo non videt quam vane et extra rem hic, in publico facto, adversus pœnitentem et ultro confitentem, inquisitiones et criminales causas, et forum externum Bellarminus obtrudat. Quæ tametsi omnia in causa ecclesiastica fateremur, quid hæc deinde ad rem ? Neque illud de lege pluris valet. Nam, et mitigandæ iræ, per quam Theodosius lapsus erat, imprimis congruebat ; et ipse Imperator, teste Theodoretto, *utilem existimavit* eam, sibi scilicet et reipublicæ. At profecto, non negamus bonos Principes æquo animo laturos, indici sibi ea in pœnitentiam, quæ reipublicæ, quæ frænandis cupiditatibus conferant, quæ ipsis etiam recta et utilia videantur. An ad id cogi depositionis metu, aut eodem illato metu, a malo deterrire possint, id vero quærimus. Ambrosium certe, aut Theodosium, a teo ævo quemquam, ne id quidem cogitasse : neque sanctum Episcopum adversus Principem, quamvis contumacem, ulterius fuisse processurum, quam ut sacris arceret, ac regia violentatus mortem pateretur, ipsa gesta a nobis relata clamant.

Neque aliud inculcat idem Ambrosius, cum incensa a Christianis synagoga Judæorum, jussit Theodosius *synagogam ab ipso edificari Episcopo*. Illic Ambrosius: « Non vereris, inquit <sup>1</sup>, Imperator, ne acquiescat (Episcopus) sententiæ tuæ? Ne prævaricetur non times? Non etiam vereris quod futurum est, ne » verbis resistat Comiti tuo? Necesse erit igitur ut aut prævaricator rem, aut martyrem facias. » Nempe, Ambrosio teste, prævaricator fidei foret Episcopus, si jussis Imperatoris cederet, ac synagogam reficeret: martyr, si repugnans vi regia cogeretur. Negat ergo Episcopum parere debuisse: adversus sævientem Principem nulla arma repugnanti tradit, nisi martyrium. Hæc Imperatorem monet Ambrosius *in regia*; ne, inquit <sup>2</sup>, *si necesse esset audires in Ecclesia*. Nempe increpasset: nempe sacrorum privationem inculcasset: sævienti, martyria, non arma objecisset.

An forte respondebunt, Romanum Pontificem, cui majora licerent, majora moliturum fuisse, et graviores illaturum minas? Absit hoc a theologia portentum, ut Romanus Pontifex alias habeat claves quam cæteri Episcopi, alia injiciat vincula. Non ille diversi generis anathema intorquet, sed ejusdem generis ampliore ac suprema potestate: ac si tanta inest vis, ut ligando ac solvendo etiam solvere possit imperia; idem cæteri Episcopi poterunt, reservato tantum Episcoporum capiti superiore judicio. Neque id adversarii diffitentur; et contendit Bellarminus, beatum Ambrosium indirecta potestate usum, de temporalibus decrevisse, quod esse falsissimum, et ab ejus mente alienissimum vidimus. Ac si somniamus Romano Pontifici reservatum, ut Reges deponeret; ostenderet saltem Ambrosius eam, quæ inesset capiti Ecclesiæ potestatem. Neque vero dicant hæc tantum contumacibus, non autem modestis Principibus ostentanda: ecce enim Ambrosius eum animo Theodosium effingebat, qui imperium in tyrannidem verteret, vi sacra corripere, repugnantem Episcopum ad martyrium usque cogeret; neque tamen ad fastus regios comprimendos, eam Ecclesiæ auctoritatem ostendit, qua etiam imperia solverentur; et quamvis Ambrosius nihil a Theodosio immodestiæ timuisset aut cogitasset, tamen e re fuisset ut, quod cæteris esset documento, ordo sacerdotalis totam auctoritatem suam modestis etiam Principibus vel semel exhiberet. Quid enim prohibebat? An quod Theodosius poenitens in ipso Ecclesiæ limine a tanto Episcopo veritatem audire non posset, ac statim in iras verteretur? Pudeat ergo tandem nos ejus auctoritatis, quam optimis Ecclesiæ temporibus, cum id res vel maxime postularet, neque fortissimi Episcopi saltem

<sup>1</sup> Ambr. ep. XL, n. 6, 7; col. 8. — <sup>2</sup> Ibid. n. 33.



ostenderent, neque modestissimi Principes paterentur, nequius quisquam hominum cogitaret.

CAP. VI. Quinti seculi exempla : Arcadius, ac de eo Gregorii VII verba : Burgundiones : Visigothi : Vandali : Theodoricus Ostrogothus : Huericus Vandalus : Odoacer Herulus : Zeno Imperator.

Quinto vero seculo, de potestate indirecta non magis cogitabant. Eo ineunte regnabant Theodosii Magni liberi Arcadius et Honorius. De Arcadio sic scribit Gregorius VII. « Si, inquit <sup>1</sup>, » speciale aliquod de personis Principum requiratur exemplum ; » Beatus Innocentius Papa Arcadium Imperatorem, quia consensus sit, ut sanctus Joannes Chrysostomus a sua sede pelleretur, excommunicavit. » Hoc quidem non ita esse consentiunt litterati omnes \* : nempe conficta est ea, quæ a Nicephoro refertur <sup>2</sup>, excommunicationis formula, cujus est initium : *Vos sanguinis fratris mei Joannis* : atque ea qualiscumque est, Imperatorem a sacris, non ab imperio arceat ; cum nequidem de tali potestate cogitarent, qui talia confingebant.

Eodem quinto seculo Arianii multi catholicas provincias obtinebant : nempe Burgundiones, Lugdunensem ac Viennensem : Visigothi, Hispaniam et Galliam Narbonensem : Odoacer Herulus, ac postea Theodoricus Ostrogothus, Italiam ac Romam ipsam ; neque quidquam adversus eos sese Ecclesia, aut Romanus Pontifex commovebat : quanquam Theodoricus extra regnum quoque suum Arianos tueretur, eorumque causa toti Italiæ extrema intentaret. Ita enim in libro Pontificali est scriptum : « Pro hac causa, Theodoricus hæreticus exarsit in iram, et totam Italiam voluit gladio » extingui. » Sanctum quoque Joannem Papam coegit legationem suscipere ad Justinum \*\* Imperatorem, « ut redderentur Ecclesiæ » hæreticis in partibus Orientis : quod si non, omnem Italiam gladio perderet <sup>3</sup>. » Idem Theodoricus Catholicos adeo suspectos et exosos habebat, ut Boetium et Symmachum \*\*\* Romanæ urbis, et

<sup>1</sup> Greg. VII lib. VIII, ep. XXI. — <sup>2</sup> Niceph. lib. XIII, cap. XXXIV. — <sup>3</sup> Tom. IV Conc. vit. Joan. I. col. 1600.

\* Eam epistolam Labbæus recenset inter genuinas Innocentii, tom. II Conc. col. 1308 : sed confictam fuisse luculenter probat D. Tillem. Hist. Eccles. tom. X. vit. Innoc. art. IV, p. 641 ; et Hist. Imper. vit. Arcad. not. XXX, p. 785. (*Edit. Paris.*)

\*\* Ad Justinum, qui quocumque patebat ejus imperium, Arianorum Ecclesias, Catholicas consecravit, ait Anastasius, tom. IV Conc. col. 1600. (*Edit. Paris.*)

\*\*\* Boetius, postquam res regni sub Theodorico probe administrasset, occultæ conjurationis cum Justino Imperatore falso accusatus et in carcer-

Ecclesiæ lumina, cæderet : Joannem vero Papam, et duos Senatores legationis socios, « in custodia afflictos maceravit, ita ut beatus » tissimus Joannes, primæ sedis Episcopus, deficiens moreretur. » Tantæ igitur cædis tantæque impietatis reum, Ecclesia Romana sanctique Pontifices coluerunt : nullo unquam adversus eum posterosque ejus, publico occultove molimine, agere visi sunt.

Vandali item Ariani, et Gensericus, atque omni bellua tetrior Hunericus, Africanam Ecclesiam devastarunt. At interim Catholici omnes in fide se manere testabantur ; ac sanctus Fulgentius Ruspensis Episcopus, et Christi Confessor inelytus, hæc ad Trasimundum Regem Arianum scripsit <sup>1</sup> : « Cum pro nostra fide, in » quantum facultatem divinitus accepimus, libere respondemus, » nulla contumaciæ seu contumeliæ debemus suspicione notari, » cum nec regiæ simus dignitatis immemores, sciamusque Deo » timorem, honorem Regibus exhibendum, apostolica ita nos » præmonente doctrina : *Reddite omnibus debita* ; » et paulo post : « *cui timorem, timorem ; cui honorem, honorem.* » Locum etiam Petri commemorat : *Deum timete, regem honorificate* <sup>2</sup>. « Compens » tens igitur, inquit, mansuetudini tuæ deferimus honoris obsequium, » quum, cui regalis apicem culminis divina cernimus largitate » collatum : nec tamen quemquam sapientem fugit, quanto semper » piternus ille Rex Regum et Dominus dominantium timore debeat » suspici, qui temporales etiam Reges præcipit honorari. » His persuasi decretis, non metu aut infirmitate coacti, Reges impios ac religioni infensissimos observabant ; neque temporariam, et ab opportunitate pendentem, sed æternis decretis nixam, exhibebant fidem.

Eadem fide erant adversus Gondebaudum Arianum, Burgundionum Regem, sanctus Avitus Viennensis et cæteri Episcopi Gallicani, qui perfidi Regis imperio suberant ; et habebant quidem Clodovæum Francorum Regem, catholicæ fidei defensorem, et Gondebaudi hostem. Neque tamen ei adversus Gondebaudum pugnant, Regis Ariani regnum dabant, aut a sui Regis obedientia

<sup>1</sup> Fulg. Rusp. ad Transim. lib I, cap. II. — <sup>2</sup> I. Pet. II. 17.

rem detrusus, scripsit in ipso carcere insignes libros *de Consolatione Philosophiæ*. Boetium Theodoricus occidit una cum Symmacho, qui Senatus facile princeps, probitatis fama et summa doctrina celebrabatur. Erant uterque in rebus theologicis versatissimi, et imprimis Boetius, cujus commentarios habemus, unum, *de duabus naturis et una persona Christi*, alterum, *de Trinitate*. Vid. Bailh. addit. 23 oct. (Edit. Paris.)

recedeant. Extat nuper edita a viro religiosissimo \* eorum Episcoporum cum Arianis facta collatio, Apostolorum digna temporibus : qua in collatione ipso Gondebaudo querenti de Rege Francorum suos fines invadente, sic sanctus Avitus omnium respondet nomine : « Ignoramus, o Rex, quo consilio et qua de causa, Rex » Francorum facit quod dicitis ; sed Scriptura nos docet, quod » propter derelictionem legis Dei, sæpe subvertuntur regna, et » suscitantur inimici ex omni parte, illis qui se inimicos adversus » Deum constituunt<sup>1</sup>. » Ergo a Deo multa eaque gravia comminantur ; nihil ipsi moliuntur adversus ejus imperium, tanto defensore Francorum Rege freti ; et Regem suum tam impense colunt, ut is moveretur ; ac tametsi induratum, et a Deo reprobatum, multis argumentis cernerent, haud minus pro Rege habuerunt.

De Hunerico et Odoacro scribit Gelasius<sup>2</sup>, Hunerico Eugenium Carthaginensem et catholicos Sacerdotes restitisse, *extrema tolerantantes* : se quoque Odoacri scripto *cum aliqua non facienda præcepisset nullatenus paruisse*. His docet quousque resistere fas sit Regibus iniqua jubentibus : eatenus scilicet, ut extrema omnia tolerentur, ut obedientia non simpliciter, sed tantum in illicitis denegetur, non sane ut imperium abrogetur.

Ad eundem Hunericum, postquam ab eo interdictum erat catholicis Sacerdotibus, *ut conventus minima celebrarent*, extat sancti Eugenii Carthaginensis Episcopi omnium collegarum nomine data epistola, quæ sic habet<sup>3</sup> : « Nuper potestas regia per Vitaritum » Notarium meam parvitatem admonere dignata est, qui nobis de » merito ac religione fidei præceptum ejus in Ecclesia, præsentato » clero et plebe, recensuit. Ex cujus tenore cognovimus ad omnes » Episcopos meos præceptum regium similiter emanasse, ut die » constituta pro disputatione fidei veniatur : quod nos venerabili » liter accepisse suggessimus. » Ad eundem edit professionem fidei, ducto initio ab obedientia debita regiae potestati : « Regali » imperio fidei catholicæ, quam tenemus, præcipimur reddere » rationem : ideoque aggredimur. » Quæ si imbecillitas, non ipsa veritas postulasset, tacere potuisset Eugenius.

Atque hæc de Arianis eo ævo regnantibus, Zenonem vero Imperatorem impio decreto, quod *Zenoticum*, id est unitivum, appellabat, et Chalcedonensi Synodo anathema dicentem, Simpli-

<sup>1</sup> Collat. Episc. cor. Reg. Gond. Spicil. tom. v, pag. 111 — <sup>2</sup> S. Gel. ep. XIII, ad Episc. Dard. tom. IV Conc. col. 208. — <sup>3</sup> Ep. Eug. tom. IV Conc. col. 1127 Vid. etiam Vict. Vitens. lib. II Hist. de Pers. Vand. part. II, edit. D. Ruin.

\* P. Dachery ord. Bened.

cus et Felix, Romani Pontifices fortissimi, diutissime, et, quantum in ipsis fuit, pacatissime regnare permiserunt <sup>1</sup>.

CAP. VII. Anastasius Imperator hæreticus, persecutor, anathemate nominatim in Oriente, et a Romano quoque Pontifice in Occidente damnatus, Ecclesiæ peculiari sacramento obligatus, regno ea conditione suscepto : ejus deponendi mira opportunitas : sancti Pontifices Gelasius, Symmachus, Hormisdas ne id quidem cogitaverunt.

Impio Zenoni successit impius Anastasius, fidei catholicæ persecutor : omnienim sævitia exagitabat eos qui Chalcedonense Concilium, in eoque probatam sancti Leonis Papæ epistolam prædicabant. Atque hujus quidem tempore, Perronius docet claruisse indirectam potestatem <sup>2</sup>. Nos contra, ex ejus temporis gestis, vel maxime elisam esse contendimus.

Quid ad eum Imperatorem sanctus Gelasius Papa scripserit, quamque non modo Imperatorem agnoverit, sed etiam distinctis utriusque potestatis officiis, ejus imperium ab ecclesiastica potestate illæsum intactumque præstiterit, copiose executi sumus <sup>3</sup>. Quia vero sancti Papæ Symmachi gesta dictaque tantum delibavimus, ea nunc integra proferimus, ne quid studioso veritatis lectori subtrahatur.

Primum ergo describimus verba Baronii de Concilio IV Romano agentis <sup>4</sup>. « Constat, licet synodalia acta desiderentur, in tanta » corona Patrum, proposita in medium causa Imperatoris hæretici, rogata sententia singulorum, communi omnium consensu » a Symmacho Papa excommunicatum impium Anastasium \* Augustum. » At nihilominus pro Imperatore est habitus ab omnibus orthodoxis. Vel ipsum Papam Symmachum audiamus, in apologetico ad Anastasium <sup>5</sup> : « Dices quod mecum conspirante Senatu te excommunicaverim. Ita quidem ego ; sed rationabiliter » factum a decessoribus meis sine dubio subsequor. » Nimirum id

<sup>1</sup> Evagr. lib. III, cap. XIV. Bar. tom. VI, an. 382, pag. 360. — <sup>2</sup> Harang. loc. cit. pag. 603. — <sup>3</sup> Sup. lib. I, sect. II, cap. XXXII. — <sup>4</sup> Bar. tom. VI, an. 502, pag. 547. — <sup>5</sup> Apolog. Symm. advers. Anast. Tom. IV Conc. col. 1298.

\* A Symmacho excommunicatum Anastasium dicit Baronius, non probat. « Nos, scribit Symmachus, non te excommunicavimus, Imperator, » sed Acacium : tu recede ab Acacio, et ab illius excommunicatione » recedis : tu te noli miscere excommunicationi ejus, et non es excommunicatus a nobis : si te misces, non a nobis, sed a te ipso excommunicatus es. » Tom. IV Conc. col. 1298, 1299. Porro notandum hæc, cum iis quæ Baronius affirmat, adversis frontibus pugnare. (*Edit. Paris.*)

sibi et antecessoribus suis tribuit, ut Imperatorem jure excommunicaverint, qui Acacii damnatæ memoriæ in sacris communicans, ejusque hæresi sociatus, in idem ipse se anathematis vinculum conjecerat. At tanta auctoritate excommunicatum, ut Imperatorem salutat, et *Principem rerum humanarum* vocat: solum excommunicatione vinculum, quæ cives Principi conjunguntur, aut sua auctoritate solvendum, ne quidem cogitat.

Hæc Romæ sentiebant, hæc toto orbe terrarum: nam scribit Evagrius<sup>1</sup>: « Nonnulli Anastasium, tanquam Concilii Chalcedonensis adversarium existimantes, ex sacris tabulis exemerunt: » Hierosolymis autem anathema fuit illi denuntiatus; » neque tamen ab ejus imperio recessere.

Quantæ autem venerationi esset Ecclesiæ sententia Hierosolymitanæ, hæc Justinii Imperatoris in eadem Acacii causa verba testantur ad Hormisdam Papam: « Huic, inquit<sup>2</sup>, Ecclesiæ omnes » honorem impendunt, quasi matri christiani nominis, ut nemo » audeat ab ea sese discernere. » Ab hac tamen Ecclesia expresso anathemate segregatum Anastasium, haud secus pro Augusto habuere.

Ad hunc Imperatorem respiscere visum, professumque sancti Leonis et Chalcedonensis Concilii fidem, sanctus Hormisdas Symmachi successor, legationem misit, cum hoc Commonitorio: « Si » Imperator dixerit: Ecce mihi communicate qui Synodum Chalcedonensem recipio, et epistolas Papæ Leonis amplector: nunc » communicate mihi; respondendum est: Quo ordine Pietas vestra » communicari sibi desiderat<sup>3</sup>? » Tum ea præscribit, quæ ab Imperatore subdolo ac fallace postulanda essent, ut perfecte satisfaceret: neque esse antea communicandum; at interim ut imperator, cum ab ipso Pontifice per litteras, tum a Legatis, Pontificis jussu, salutatur.

At si quis unquam extitit Imperator solio deturbandus, is maxime fuit Anastasius, quo nullus ad servandam fidem Ecclesiæ esset obstrictior. Scribit enim Evagrius<sup>4</sup>, cum Anastasius, Zenone mortuo, ad imperium eligendus esset, « obstitisse Euphemium » Patriarcham Constantinopolitanum, quoad Anastasius professio- » nem ipsi Euphemio daret, gravibus sacramentis, manuque fir- » matam sua, qua testaretur, si scepra susciperet, servaturum » se fidem integram, neque unquam res novas in sanctam Eccle- » siam inducturum: quam professionem Macedonio sacrarii cus- » todi tradidit. »

<sup>1</sup> Evag. lib. III, c. XXXIV. — <sup>2</sup> Ep. Just. Imper. int. ep. Horm. LXXIV; tom. IV Conc. col. 1542. — <sup>3</sup> Common. Horm. ibid. post. ep. III, col. 1428. — <sup>4</sup> Evag. lib. III, c. XXXIV.



Similia fere scribit Theodorus Lector, et alii <sup>1</sup>. Hæc ab Anastasio, cum suspectæ fidei esset, Ecclesia postulaverat : sic eum sibi, non tantum communi religione christiani nominis, sed etiam chirographo et jurejurando obstrictum tenebat. Quam fidem reposcero magis poterat Ecclesia Romanusque Pontifex, quod ea Imperator conditione regnaret. Sed profecto intellexit potuisse quidem respui eligendum, nisi sana fide esset; jam electum, jam Augustum, jam divino numine constitutum, non posse a se dejici; ac manere chirographum ad testificationem officii, non ad imminutionem imperatoriæ potestatis.

Neque occasiones defuere dejiciendi Anastasii, cum multi Cæsares adversus eum levarentur; plebis pars longe maxima, ejus hæresim detestata, Constantinopoli quoque seditiones agigaret, atque eo usque fureret, ut Imperator abdicare se cogeretur, corona coram plebe ultro deposita, quam ipsa plebe sic ad misericordiam inflexa, quasi precarie recepit <sup>2</sup>.

Hæc Perronius non veretur ad indirectæ potestatis præsidium trahere <sup>3</sup>, quæ huic vel maxime adversantur. Quo enim pertinebat Vitalianum Comitem rebellasse, neque prius dedisse pacem quam Catholicos restitueret: quasi ignoremus sæpe factum, ut causa hæresis bella civilia moverentur. Illud tu, velim, mihi probes de quo quærimus: id, jubente Ecclesia, jubente Papa, factum esse. Quod cum nullus unquam scripserit, tum fatearis necesse est non id cogitasse, cum tanta opportunitas se offerret, totiesque duces ac populi in Imperatorem odio hæresis rebellarent.

Quæ cum sponte in Oriente facerent, quid acturi erant, si Romanus Pontifex ab alta Petri sede depositionis dixisset sententiam, aut fidelitatis sacramento absolvisset? Cur autem id non faceret, si fieri posse crederet? Quippe Imperator erat hæreticus, Ecclesiæ persecutor, eidem Ecclesiæ peculiari juramento obligatus, ea conditione regnum susceperat: plebs veræ fidei favebat. Jam ba Anastasio nullus Pontifici metus. Vivebant enim Romani tum sub Gothorum regno, procul ab Imperatoris potestate ac minis: ad cum denique deponendum omnia incitassent. At Symmachus fortissimus, idemque doctissimus Pontifex, id admonet tantum, ne confusus imperio supra hominem se efferret: « Precor, Imperator, » pace tua dixerim: memento te hominem, ut possis uti concessa » tibi divinitus potestate <sup>4</sup>. »

Illud etiam memoratu dignum est, quod sanctus Symmachus ad Anastasium scribens, Petri potestatem et habebat præ oculis, et

<sup>1</sup> Exerpt. Theod. Lector. lib. II. Vid. quoque Vict. Tur. in Chron.

<sup>2</sup> Evag. lib. III, c. XXXIV. -- <sup>3</sup> Har. p. 604. -- <sup>4</sup> Symm. Apol. ad Anastas. Tom. IV Conc. col. 1298.

vehementissime inculcabat ; unde illud : « An quia Imperatores, » contra Petri niteris potestatem ? » Quam sane potestatem cum imperatoria comparatam, ubique commemorat. Cur autem non explicaret totam ? Cur non id ageret, ut superbus Imperator imperium suum a pontificia potestate pendere intelligeret ? Nihil tale Symmachus, suisque se continet finibus, etiam adversus eum Principem, qui de religione pro sua potestate decerneret damnatumque hæresis Acacium ab excommunicatione absolveret. At eum aliena invadentem Pontifex sic alloquitur : « Conferamus, inquit <sup>1</sup>, ho- » norem Imperatoris cum honore Pontificis, inter quos tantum » distat quantum ille rerum humanarum curam gerit, iste, divi- » narum. Tu, Imperator, a Pontifice baptismum accipis, sacra- » menta sumis, orationem poscis, benedictionem speras, pœni- » tentiam rogas : postremo, tu humana administras, ille tibi » divina dispensat. Itaque, ut non dicam, superior, certe » æqualis honor est. » Rogo bona fide, qui hæc tam accurate tradit, an omissurus esset quidquam quod ad commendandam pontificiam dignitatem, ac sævi Imperatoris retundendam contumaciam pertineret ? At non ultra ecclesiastica prosilit ; nec minus sibi quam Imperatori modum ponit, quamque eum a sacris arcet, tam se a civilibus, æquo utrinque jure.

Sic deinde prosequitur, paucis interjectis : « Fortassis dictu- » rus es scriptum esse, omni potestati nos subditos esse debere. » Nos quidem potestates humanas suo loco suscipimus, donec » contra Deum suas erigunt voluntates. Cæterum, si omnis potes- » tas a Deo est, magis ergo quæ rebus est præstituta divinis. De- » fer Deo in nobis, et nos deferemus Deo in te. Cæterum, si tu » Deo non deferas, non potes uti ejus privilegio, cujus jura » contemnis. »

Sic docet Principi obedientiam denegandam, non quidem simpliciter, cum eum ubique Imperatorem, rerumque humanarum Principem veneretur ; sed tantum in eis quibus Princeps in Deum, inque Pontificem divina exequentem insurgat, salva in aliis imperii majestate. Neque quidquam agit sacræ dignitatis retinentissimus Pontifex, quam ut Pontifices et Reges ex æquo componat ac mutuo obedire doceat : supremam illam suam quam tunc maxime urgeri oporteret, in ordinandis rebus etiam civilibus potestatem tacet.

<sup>1</sup> Symm. Apol. ad Anastas. Tom. IV Conc. col. 1293.

CAP. VIII. Sexti ac septimi sæculi exempla : sancti Gregorii Magni ad Mauricium epistola memorabilis : in eam Baronii nota : quædam de Pontificum subjectione erga Principes.

Sexto vero seculo, vel ineunte septimo\*, eodem spiritus ductus sanctus Gregorius Magnus Imperatori Mauricio, cum aliquam legem, quæ sancto Papæ parum æqua et pia videbatur; ab eo publicandam pro more transmitteret; hæc rescripsit<sup>1</sup> : « Ego quidem jussioni subjectus, eandem legem per diversas » terrarum partes transmitti feci; et quia lex ipsa omnipotenti » Deo minime concordat, ecce per suggestionis meæ paginam » serenissimis dominis nuntiavi. » Non sibi tribuit indirectæ potestatis nomine, ut legem abroget, animarum utilitati parum congruam, quippe quæ conversos milites a monasteriis abstraheret : sed cum intelligeret Imperatorem, licet haud satis recte, suo tamen jure usum, monebat, flebat, orabat, parebat interim, ac legem ad alios jussus trans mittebat : prævaricator procul dubio futurus, si quam edito decreto pro pontificia potestate solvere potuisset, ad alios quoque habendam observandamque transmitteret.

Notat Baronius initio hujus epistolæ a Gregorio dictum : « Ne » que ut Episcopus, neque ut servus jure reipublicæ, sed jure » privato loquor<sup>2</sup>; » tanquam indignum Pontifice esset ut se Regi subjiceret : quo nihil est alienius a Gregorii mente. Nempe putaverat pacatius audiri se, si familiaritatis jure potius quam episcopali ex officio loqueretur. An propterea credimus eum episcopali jure, juri imperatorio non fuisse subjectum? Ergo, nec ut servus reipublicæ, atque in publicanda lege publico officio functus, suberat Imperatori. Quis hoc dixerit? An vero cum addit Gregorius<sup>3</sup> : « Potestas super omnes homines dominorum meorum Pietati cœlitus data est, » Sacerdotes exceptos volebat? Quid quod aperte profitetur Sacerdotes Imperatoribus esse subiectos? Deum enim inducit Mauricium hæc dicentem : « Ego Sacerdotes meos tuæ manui commisi : » et alia epistola de eodem negotio agens<sup>4</sup> : « Valde mihi durum videtur ut ab ejus servitio » milites suos prohibeat, qui ei et omnia tribuit et dominari » eum, non solum militibus, sed etiam Sacerdotibus concessit. » Nempe ait Baronius<sup>5</sup> : suberat Mauricio *Ecclesiam persequentem*,

<sup>1</sup> Greg. Mag. lib. III, indic. XI, ep. LXV; tom. II, col. 677. — <sup>2</sup> Bar. tom VIII, an. 593, pag. 47. — <sup>3</sup> Greg. Mag. loc. cit. — <sup>4</sup> Id. Epist. LXVI, col. 678. — <sup>5</sup> Bar. loc. cit.

\* Nempe, ut autumnant P. Ben., an. 593.

ut Neroni et Diocletiano. Id enim comprobatur \* ex Gregorii Commentario in Psalmos pœnitentiales. Quid nostra? Cum Neroni paruisse Christianos, et quidem ex animo, et propter conscientiam, et Dei ordinatione, Scripturæ prodant. Neque hæc dicentes sacerdotium regno cum novatoribus, quod Baronius queritur, sed Sacerdotes Regibus; in iis quidem quæ ad regium officium pertinent, auctore Gregorio, subdimus.

CAP. IX. Privilegia ab eodem sancto Gregorio concessa expenduntur. Imprecatoriæ formulæ eo ævo familiares? Gregoriana formula ad alia privilegia non transit.

Nunc, cum Gregorius Magnus sequere et Sacerdotes omnes, tam modeste, tam demisse subijciat Regibus, jam interrogare juvat ecquid deceat eum propter unius xenodochii vel monasterii violatum privilegium, Reges, Judices, seculares personas dignitate privare, ut Gregorium VII, eumque secutos Baronium, Bellarminum et alios objecisse videmus <sup>1</sup>. Quis autem vel fando audiat, Gregorii ævo totque anteactis seculis, ob violatam fidem et Canones, cuiquam, excommunicato licet, vel unum servulum Ecclesiæ auctoritate detractum? Nunc autem imperia regnaque adimuntur ob unum xenodochium. Sed ista omittamus; rem ipsam explicemus.

Gregorii ergo nomine hæc prodeunt privilegia sancti Medardi \*\*, et xenodochii Augustodunensis, in epistola ad Senatorem \*\*\*, qui-

<sup>1</sup> Greg. VII, lib. IV, ep. II. Bar. tom. VIII. an. 603, p. 168. Bell. lib. V, de R. P. cap. VIII.

\* Baronius comprobat id quod in textu refertur, allatis ex *Commentario in Psalmo IV pœnitentiali* (dicere debuerat V) his Gregorii verbis: « Quid enim Nero? Quid Diocletianus? Quid denique iste qui hoc tempore » Ecclesiam persequitur? » tom. III, col. 532. Sed 1<sup>o</sup> hic locus et quidam alii multis persuaserunt doctis hunc commentarium Gregorii Magni fœtum non esse; 2<sup>o</sup> et si esset Gregorii, ut esse censent P. Bened. nil vetat verba interpretari de Regibus Longobardorum, Ecclesiæ Romanæ depopulatoribus, vel generatim de quibuscumque hæreticis, non de Mauricio, quem Gregorius, cui quidem cœvi omnes suffragantur historici, *piissimum*, *clementissimum* et *Ecclesiæ amantissimum* passim vocat. Vid. censur. Bened. de hoc commentario, ibid. col. 463. (*Edit. Paris.*)

\*\* Sancti Medardi privilegium, P. Bened. ad calcem tom. II, pag. 1284, ablegarunt, sive ut spurium, sive saltem ut dubium. (*Edit. Paris.*)

\*\*\* In epistola ad Senatorem, pro privilegio S. Medardi, relata in textu leguntur, quæ paululum mutatis verbis, sententia non mutata, interantur in privilegiis xenodochii Augustodunensis, Thessaliæ Abbatissæ sanctæ

bus id edictum legimus <sup>1</sup> : « Si quis Regum, Antistitum, Judicium vel » qualiumcumque secularium personarum his contradixerit ; .... » cujuscumque dignitatis , vel sublimitatis sit, honore suo privetur, .... a consortio christianitatis , et corpore ac sanguine Domini nostri Jesu Christi sequestretur. » Simul enim spirituales ac temporales pœnæ in utroque privilegio conjunguntur.

Mitto id quod a plerisque et recte dicitur : hæc quidem collectim et in confuso dici , pœnis temporalibus spiritualibusque uno tenore connexis ; *distributive* tamen , sive *resp. ctive* \*, ut vocant , intelligenda esse , cuique ordini sua pœna applicata. Mitto temporum stylique , ac rerum gestarum notas , quibus hæc , ac maxime sancti Medardi privilegium , falsitatis insimulant. Ad ea enim nos recurrere nihil necesse est , cum manifestum sit his Gregorii verbis , quatenus de temporalibus decernit , nihil aliud contineri , quam imprecandi formulam hisce temporibus usitatissimam.

Solebant ergo passim etiam laici imprecationes facere excommunicandi ritu , tanquam de spiritualibus decernerent : quo nihil mirum sit , etiam Pontifices imprecandi formula , de temporalibus decrevisse viros. Vel Baronium audiamus <sup>2</sup> , quo teste , hæc sepulchris inscripta visuntur : « Nemo suum , nec alienum corpus » super me mittat : quod si hoc præsumperit , maledictus sit , » et in perpetuum anathemate constrictus. » Quibus ex monumentis aliisque plurimis , docet a privatis factas donationes , appositis formulis imprecatoriis , tanquam anathematis ritu fuisse conscriptas.

Huc accedunt relatæ passim a Marculpho Formulæ \*\* in donationibus laicorum : « Si quis huic voluntati meæ obviis , vel » repetitor , convulsor etiam , aut tergiversator extiterit , anathematis sit : et tam qui fecerit , quam qui consentiendo fecerit

<sup>1</sup> Greg. Mag. lib. XIII, indict. VI, ep. VIII, al. X col. 1221. — <sup>2</sup> Bar. tom. XI, pag. 685, sub hoc titulo Execrationes apponi solitæ ab unoquoque.

Maricæ , et Luponis Abbatis sancti Martini , lib. XII , epist. VIII, IX , X ; alias I , XI , XII. Porro hæc clausula , quæ viris doctis a Gregorii abstinentia abhorreere visa est , hos movit ut illam adventitiam crederent. Sed cum totam epistolam Gregorii esse , P. Bened. firmis rationibus probaverint , restat ut assentiamur BOSSUET , qui nodum difficultatis , ut sensit optime , sic eum accurata qua solet , brevitate extricavit. ( *Edit. Paris.* )

\* Hoc est , ut honore suo priventur soli Clerici ; a consortio autem christianitatis sequestrentur tam laici quam clerici. ( *Edit. Paris.* )

\*\* Formulæ quas Marculphus Gallia Monachus duobus libris digessit , pene necessariae sunt , certe peritiles iis qui Regum Francorum primæ stirpis historiam diligenter legere volunt , et horum temporum scribendi gustum odorari. ( *Edit. Paris.* )



» anathema sit ; » et alia formula : « A conventu omnium Christianorum, vel, limitibus Ecclesiarum, extraneus habeatur, » a communione extraneus efficiatur <sup>1</sup>. »

Sexcenta ejusmodi commemorare possumus; quibus profecto formulis, haud magis Pontifex Reges deponere, quam excommunicare privatus aut laicus valeat, ut profecto pudeat a viris etiam doctis, tam vana, tam absona pro argumentis adduci.

Et tamen certum est eam formulam quam nos in duobus tantum Gregorii Magni privilegiis \* invenimus, quod certo quodam sensu videretur arrogantior et iniquior, a secutis Pontificibus fuisse prætermisam. Privilegium datum Fulrado Abbati sancti Dionysii ejusque successoribus a Stephano II Papa sic habet <sup>2</sup> : « Interdicentes omnibus cujuslibet Ecclesiæ Præsulibus, vel cujus- » cumque dignitatis præditis potestate, sub anathematis inter- » positione ; » nec aliud quidquam. Item in privilegiis sancti Dionysii, ab Adriano I; Floriacensis Monasterii, a Joanne VIII; Solesmniacensis, a Marino datis <sup>3</sup>, nihil aliud legimus, quam ut contemptores sint « auctoritate Apostoli Petri anathematis vinculo » innodati, a regno Dei alieni, ab apostolica communione anathematis animadversione separati, alieni a sacratissimo corpore » Domini Jesu Christi, » aliaque ejusmodi nota, et ecclesiastica.

At in Tricassino Concilio II, anno 878, Joannes VIII distinctius : « Si quis hujus apostolicæ censuræ violator extiterit, si Sacerdos » fuerit, proprio honore privetur, et christiana communione cassus, » anathematis vinculo innodetur : si laicus similiter perpetua damnatione cum Juda traditore torqueatur <sup>4</sup>. » De laico non addit, *ut honore privetur* sicut de ecclesiasticis sanxerat. Ecclesiasticos honores secernit a laicalibus, communem utrique ordini excommunicationem intentat.

Verbo dicam : nullum contigit : videre privilegium, præter illa duo Gregorii, in quibus dignitatis régis privatio legatur. Nam quod interdum, ut in privilegio sancti Carilefi, a Nicolao I constituitur <sup>5</sup> : « Ut quisquis hoc molitus fuerit, sui honoris dignitate » privetur, sive sit secularis, sive ecclesiasticæ personæ, » de his dignitatibus et honoribus, qui ad Ecclesiam pertineant intelligi

<sup>1</sup> Marculp. Form. lib. II, cap. I, IV, etc. tom. XII Bibl. Pat. p. 778 et seq.

— <sup>2</sup> Privileg. Fulr. tom. VI Conc. col. 1646. — <sup>3</sup> Ann. 786 tom. VI Conc. col. 1776, ann. 878 tom. IX. col. 318 : an. 883, ib. col. 357. — <sup>4</sup> Epist. ad Adal. Tur. Tom. IX Conc. col. 317. — <sup>5</sup> Tom. VIII Conc. col. 459.

\* Duo dicit BOSSUET. Nam pro uno habentur tria illa, lib. XIII, ep. VIII, IX, X : quippe simul, Brunichilda Regina rogante, concessa. (*Edit. Paris.*)

tür. Satis enim constat cœpisse tum patronatus laicales : habuisse Ecclesias Vicedominos ductoresque militum, quos ad exercitus regiones summittere tenebantur, aliosque seculares suæ potestati obnoxios; ut omittam, in iis privilegiis sanciendo sæpe concurrere utramque potestatem, quemadmodum est hic adscriptum, « ut et pontificale decretum; Regumque immunitates, Romani- » que Pontificis constitutum, inviolabilem perpetuis temporibus » obtineant firmitatem. » Decretis enim communi consensione munis aliquid reverentiæ et auctoritatis accedit.

Addo ejusmodi formulas ad terrorem et majestatem quamdam plerumque compositas, non tanti esse roboris, ut jus novum condere et antiquam Ecclesiæ Patrumque traditionem a Scriptura manantem convellere, aut utriusque potestatis, tanta ab antiquis subtilitate distincta jura et officia confundere valeant : cum potius ex ecclesiastica traditione ac Patrum doctrina explicari et ad rectum sensum redigi revocarique debeant.

**CAP. X. Sancti Maximi Monachi et Confessoris locus de Monothelitæ Imperatoribus.**

Septimo seculo sanctus Abbas Maximus \*, cum tanta pateretur ab Imperatoribus Monothelitarum hæresim professis, atque Ecclesias persequentibus, hæc suo nomine ad Imperatorem perferenda edixit <sup>1</sup> : « Ecce dico audiente Deo, ac sanctis Angelis et omnibus » vobis, quoniam quidquid jusserit mihi, supra quacumque re cum » hoc seculo destruenda et corrumpenda, prompte faciam. » Quo spiritu sancti Pontifices, ac Martyres, Martinus Papa \*\* et alii, Heraclii et Constantis decreta, *Ectheses* nimirum ac *Typos* hæretica declararunt; pro fide exilia et mortes tolerarunt; erga Imperatores in fide et obsequio perstiterunt.

**CAP. XI. Octavi seculi exempla : Iconoclastæ Imperatores : ac primum Leo Isaurus : de eo Bellarmini argumentum ex Baronio solvitur : quæ hic sint demonstranda proponuntur.**

Octavo seculo, Leo Isaurus Imperator sanctas imagines confringebat, atque omni crudelitate depopulabatur Ecclesiam :

<sup>1</sup> Coll. sancti Maximi cum Theod. Cæs. tom. vi Conc. col. 483.

\* S. Abbas Maximus post longum et durum exilium et excisam linguam pro defensione fidei, in castello demum conclusus obiit. Ejus opera collegit et digessit P. Combefis Ordinis Prædicatorum, quorum nonnulla etiam reperies in Bibliotheca Patrum. (*Edit. Paris.*)

\*\* Martinus Papa diu variisque modis a Constante vexatus, tandem Chersonam in exilium ductus, diem obiit supremum. (*Edit. aris.*)

Pontifici quoque Gregorio II dira minabatur : postremo sicarios summittebat. Ipse Gregorius in Concilio Romano insanæ hæresi anathema dixit <sup>1</sup>. Quo tempore inclaruisset maxime indirectam potestatem volunt. Sic enim objicit Bellarminus <sup>2</sup> : « Gregorius II » Leoni Imperatori Iconomacho a se excommunicato prohibuit » vectigalia solvi ab Italis, ac proinde mulctavit eum parte » imperii. » Cedrenum et Zonaram, historicos Græcos refert, qui hoc narrant, neque reprehendunt.

Sic quidem, si adversariis credimus, Imperatores vel toto imperio, vel parte imperii mulctantur, utcumque Pontifici collibitum est : neque cogitant quam mutila respublica futura sit, si regnantibus ac bella gesturis tributa tollantur. Quod quidem nihil est aliud quam imperii potestatem velle illis relinquere, succidere interim nervos, et mancum imperium hostibus objicere. Cur autem non ut tributa, ita vel arma, vel judicia detrahant, atque ad sua arbitria de imperiis ludant? Sed hæc alii amplificent : mihi significasse sufficiat, quanta ignorantia sive despicientia publicæ potestatis hæc tractent.

Jam Bellarmini argumentum, ex Græcorum historicorum auctoritate reptitum, solvet Baronius. Et certum quidem est Leonem Isaurum depositis fractisque, tanquam falsorum numinum idola essent, Christi salvatoris ac Sanctorum imaginibus, tota quidem Ecclesia, sed toto maxime Occidente exosum fuisse : per eam occasionem Italos rebellasse, tributa negasse, idque et alia per seditiones facta, sancto Pontifici ab Imperatore imputata fuisse. Quod autem historici Græci in eam de Gregorio II opinionem inducti fuerint, hos Baronius falsi convincit his verbis <sup>3</sup> : « Hæc Theophanes, ... Zonaras, ... et reliqui Græcorum historici ; » sed rerum Latinarum ignari, ut quæ sumus dicturi manifesto » docebunt. In odium enim atque invidiam Romanæ Ecclesiæ, » jacturam factam Occidentalis imperii in Romanum Pontificem » Græci schismatici retorquere soliti sunt, ad commovendos, tum » Imperatorum, tum aliorum animos in Romanam Ecclesiam. »

At idem Baronius, qui de Græcis historicis, ad an. 726 hæc scribit, idem ille, ad an. 730, iis maxime auctoribus probare nititur <sup>4</sup>, Leonem Isaurum a Gregorio II Papa non modo anathemate percussum, sed etiam toto Occidentali imperio, auctoritate apostolica fuisse privatum : cum Græci historici de imperio nihil aliud dixerint, quam Gregorium ab obedientia descivisse, ab eoque, Italos et Occidentem totum ad defectionem esse pertractos.

<sup>1</sup> Bar. tom. IX, an. 726, pag. 61 et seq. — <sup>2</sup> Bell. lib. V de R. P. cap. VIII, pag. 894. — <sup>3</sup> Bar. tom. IX, pag. 93. — <sup>4</sup> Ibid. pag. 93.

Nos autem, quod illi Gregorio II papæ defectionem imputant Italiæ, id vel odio confictum, vel Leoni Isauro hæc ad Gregorium maligne referenti temere creditum demonstrabimus: neque modo Gregorium II, sed ejus successores ad extremum usque in fide atque obedientia Romani imperii permansisse, certis monumētis, ipsaque rerum serie, ac Baronio demum fatente firmabimus; nihil ut sit vanius, quam illud de Gregorii defectione, vel ut Baronius interpretatur de Leonis Isauro depositione figmentum. Sed quo res clarius luceat, ante omnia Græcorum historicorum verba referamus.

CAP. XII. An Græci historici a Baronio et Bellarmino in Gregorii II ac Leonis Isauro rebus adducti, atque ab eis relata gesta, indirectæ potestati faveant.

Hoc in negotio tres omnino historici Græci memorantur: Theophanes, Georgius Cedrenus, et Joannes Zonaras\*. Et Theophanes quidem, in Chronographia sua hæc scripsit ad annum Leonis nonum, qui Christi 724 a Baronio numeratur: « Hoc anno impius » Imperator Leo de proscribendis et deponendis sanctis imaginibus » primum tractare cœpit: quæ cum accepisset Gregorius Papa » Romanus, Italiæ ac Romæ tributa ad ipsum deferenda prohi- » buit, scripta prius ad ipsum Leonem dogmatica sive decretali » epistola, qua monet non oportere Imperatorem de fide quid- » quam statuere, et antiqua Ecclesiæ dogmata, a sanctis patri- » bus firmata innovare aut convellere<sup>1</sup>. »

Ad annum vero Leonis decimum tertium, sive, ut Baronius computat, decimum quartum, qui Christi est 730, idem Theophanes hæc narrat: « In veteri Roma, Gregorius sacratissimus, vir » apostolicus, Petrique Apostolorum coryphæi consessor, verbo » et opere prælucebat: qui Romam atque Italiam, totumque Occi- » dentem, a Leonis obedientia tam civili quam ecclesiastica, et a » ejus imperio subtraxit<sup>2</sup>: » græce ἀπέσπασε, *ad defectionem perpulit, deficere fecit*; quæ vox manifestam perduellionem sonat.

Narrat deinde sanctum Germanum Patriarcham Constantinopolitanum, sacrarum imaginum defensorem, a Leone dejectum, Leonis impietati faventem Anastasium, ejus loco substitutum. Tum addit: « Cæterum Gregorius sacer Romæ Præ-

<sup>1</sup> Theoph. pag. 338. — <sup>2</sup> Ibid. pag. 342.

\* Theophanes Monachus et Confessor, pietate clarus fuit et doctrina, atque ea fortitudine, qua cultum sanctarum imaginum defendit. Cedrenus non tam historicus est quam historicorum consarcinator. Zonaras multa scripsit probata a doctis. Ejus Annales vide in corp. Hist. Byzant. (*Edit. Paris.*)

» sul, quemadmodum jam præmisi, hunc una cum libellis (fidei  
 » suæ, quos ad Sedem apostolicam pro more miserat) abdicavit,  
 » Leonemque ipsum tanquam impium per epistolas redarguit,  
 » ac Romam cum universa Italia ad defectionem ab ejus imperio  
 » perpulit. »

Idem tamen historicus id postea Constantino Copronymo, Leonis Isauri filio et successoris tribuit, ut « ex prava ejus sententia orta  
 » sit Italiæ defectio <sup>1</sup> : » ut nec sibi satis constituisse videatur.

Hæc Theophanes, haud procul ad iis temporibus; quippe qui sub Leone Copronymo, Leonis Isauri nepote, clarescere cœperit, atque ad longissimam ætatem provectus, sub Michaelē Balbo, Ludovici Pii, Franci Imperatoris, temporibus, nono seculo scripserit. Georgius vero Cedrenus et Joannes Zonaras, duodecimo demum seculo, hoc est, quadringentis post res gestas annis, suas historias ediderunt; quos tamen, quia Cardinales Bellarminus et Baronius his utuntur, audire nos oportet.

Et Georgius quidem Cedrenus utrumque Theophanis de Leonis Isauri temporibus locum exscripsit <sup>2</sup>, ut eum referre sit supervacaneum: cujus tamen hæc verba Theophani addita, observare placet: « Gregorius a Leone ob ejus impietatem defecit, et pacto  
 » cum Francis icto, tributa Leoni denegavit. Anastasium ac socios anathemate percussit, atque Imperatorem multis epistolis  
 » notissimis palam redarguit. » Zonaras vero sic scripsit <sup>3</sup>: « Qua  
 » de causa Gregorius, qui repudiata societate Præsulis novæ  
 » Romæ, necnon illorum, qui eum sequerentur, illos una cum  
 » Imperatore synodico anathemate obstrinxit, et vectigalia quæ  
 » ad id usque tempus imperio inde pendebantur, inhibuit, icto  
 » cum Francis fœdere, unde illi occupandæ Romæ occasionem  
 » habuerunt: neque enim Romani generis sunt Franci. » Hæc Zonaras. Cumque narrasset Francorum in Romanos odia et bella, addit: « Igitur Papa Gregorius deficiens ab Imperatoris obedientia, ut dictum est, cum Francis pepigit; » quod quidem alibi repetit iisdem fere verbis. Hæc Cedrenus et Zonaras scribunt, haud satis suis distincta temporibus, et confuso rerum ordine, ut infra videbimus. Scribunt autem, præsertim Zonaras, manifeste eo animo, ut amissi Occidentalis imperii odium in Romanam Ecclesiam detorquerent. Quare hos nihil moramur, tot seculis a rerum fonte dissitos, meritoque suspectos, conflato jam schismate, apertisque Græcorum in Ecclesiam Romanam odiis.

Theophani vero Græco, quemadmodum de Græcorum rebus

<sup>1</sup> Theoph. p. 346. — <sup>2</sup> Georg. Cedren. tom. ii. *Histor. Comp.* p. 453, 456. — <sup>3</sup> Zonar. in *Leon. Isaur.* tom. iii *Histor. Comp.*



recenti memoria scribenti fidem non detrahimus; ita, cum de Occidentis rebus scriberet, more Græcorum, nihil nisi rumusculos collegisse credimus. Id rerum Francicarum periti norunt, fœdique anachronismi, ac de Merovingianis postremis Regibus, quos *inertes* vocamus, portenta fabularum abunde demonstrant.

Neque hic expers fuerit illius odii ac livoris, quo Græci amissæ Romæ memores, in Ecclesiam Romanam exardescere tum cœperant, ut scriptæ ad Gallos Nicolai I de Græcorum objectionibus repellendis, testantur litteræ <sup>1</sup>, sub Imperatore Michaelē Balbo, quo in Græcia imperante, Theophanem scripsisse vidimus.

His ergo expositis, multa jam intelligimus: primum, haud satis ex vero dixisse Bellarminum, quæ Græci ac Zonaras ipse de negatis tributis retulerint, nulla Pontificum Romanorum reprehensione ab illis dictum; cum defectionem atque inobedientiam, pactaque fœdera cum Francis Romani imperii hostibus, ac Romam ipsam proditam exprobrant.

2<sup>o</sup> Apparet a Græcis nullum esse memoratum decretum, quo mulctatus Imperator fuerit Occidentis imperio. Atque illi anathematis quidem decretum memorant: quod autem ad imperium attinet, defectionem solam atque inobedientiam, quæ, si decreto diserte ea de re edito facta esset, eo magis vel ipsa rei novitate memoranda videretur.

Quod ergo Baronius inde colligit, Leonem Occidentis imperio auctoritate apostolica mulctatum fuisse, duo peccat hic, doctissimus alioquin, Annalium scriptor; et quod defectionem a Græcis historicis exprobratam, in titulum apostolicæ auctoritatis verterit, et quod tantum detulit Græcis historicis, quorum antea tam digna censura tamque invictis argumentis fidem elevavit.

3<sup>o</sup> Neque eo se tueri potest, quod Theophanes quidem ex odio Romanæ Ecclesiæ scripserit, anno Leonis nono, statim atque ille in impietatem proruit, ei auctore Papa, negata esse tributa, quod præcipitantiae fuerit: cæterum, id verum, quod, crescente Leonis contumacia, anno ejus decimo quarto depositionis tulerit sententiam, quam Græci item ex odio defectionem appellent. Hoc enim est historiam fingere, non scribere, ac testes quidem allegare, quos merito infamaveris, sibi que interim uni, non illis credi velle.

4<sup>o</sup> Jam illud, quod Baronius urget, Leonem Italia ac toto Occidente a Gregorio II fuisse mulctatum, multiplici laborat incommodo. Nam statim quærimus, cur depositionis decretum in Oriente non valuerit, cum Sedis apostolicæ auctoritas, cui ar-

<sup>1</sup> Tom. VIII Conc. col. 468.

nexam esse volunt hanc in Reges potestatem, totam Ecclesiam complectatur.

At enim Gregorius II de solo Occidente decrevit. Cur? An nihil ad ejus curam reliqua Ecclesia pertinebat? Aut Græci, orthodoxi licet tum, Sedique apostolicæ adhærentes, his depositionibus credituri non erant? Quit autem non videat, quam fluxum vanumque sit dogma, quod tanta pars Ecclesiæ ignoraret, contempnendaque esset?

Quid quod Sicilia Italiæ vicina, consensu omnium, nihilque repugnantibus Romanis Pontificibus, in Imperatoris fide mansit, ut depositionis sententia ne Siculum quidem fretum trajecerit? Quid quod in ipsa Italia Apuli, Calabri, ac vicinæ regiones in Imperatoris obedientia perstiterunt, reclamante item nemine? An igitur ne Italia quidem tota Romano Pontifici Imperatores deponenti creditura erat? Nam quod ad reliquum Occidentem attinet, quis nesciat ante Leonis tempora, Gallias, Germaniam, Hispanias, aliasque provincias, quin etiam maximam Italiæ partem, quæ Longobardis parebat, ab imperio Romano pridem fuisse avulsas; ut se illa potestas deponendi Reges, quam tota Ecclesia valere volunt, Roma quidem, ac forte Exarchatu Ravennate, vicinisque aliquot regionibus contineret? Quod cum absurdum sit, tum illud facile demonstramus, ne in Exarchatu quidem, imo ne Romæ quidem, ac nequidem a Papa, aut ab ullo mortalium fuisse cognitam.

CAP. XIII. Gregorium II nihil in Imperatorem hæreticum movisse, imo ea occasione aliquid molientibus obstitisse, ex ejus gestis, epistolis, doctrina demonstratur.

Id primum ex ipso Gregorio II comprobamus. Cum enim Imperator, nono seu decimo imperii anno Constantinopoli Salvatoris imaginem dejecisset, edicto imagines proscripsisset, multos impiis conatibus obsistentes omni crudelitate necasset; Luitprandus, Longobardorum Rex, Ravennam vicinasque regiones per eam occasionem invasit: « Imperatorem *scilicet* detestatus, et indignum » ratus, ut Catholicis imperaret, qui bellum eo modo in Christum » indixisset <sup>1</sup>. » Hæc quidem Luitprandus, teste Baronio. At Gregorius II falsæ pietati obstitit, deditque ad Ursum Ducem Venetiarum litteras, in quibus eum ad Imperii defensionem adhortatur his verbis. <sup>2</sup> « Ut ad pristinum statum sanctæ reipublicæ, » in imperiali servitio dominorum nostrorum Leonis et Constan-

<sup>1</sup> Dar. tom. ix, an 726, pag. 63. — <sup>2</sup> Ibid. p. 64.

» lini, magnorum Imperatorum, ipsa revocetur Ravennatum  
 » civitas, ut zelo sanctæque fidei amore in statu reipublicæ et  
 » imperiali servitio, firmi persistere, Domino cooperante, valea-  
 » mus. » Sic apostolicæ doctrinæ, priscæque traditionis memor,  
*zelo et amore sanctæ fidei*, non ulla alia necessitate sanctus Ponti-  
 fex in Imperatoris etiam hæretici ac persecutoris obedientia  
 permanebat, ac Luitprandi zelum præposterum cohibebat, veram-  
 que pietatem ac mores antiquos, fideli in talem Principem obse-  
 quio tuebatur.

Quam autem id certa firmaque ratione faceret, docent epistolæ  
 duæ, quas ad Leonem a sancto Pontifice scriptas, idem Baronius  
 græce et latine primus edidit, memoratque datas ad annum 726,  
 « cum ad eum Leo spirans minarum et cædis scripsisset »

In iis autem epistolis, id primum occurrit, quod tantæ impie-  
 tatis atque hæresis anathemate damnatæ auctorem, ipsique  
 Pontifici diras ac sacrilegas intentantem minas, nihilo secius  
*Imperatorem* appellat, et *caput Christianorum*<sup>1</sup>. Neque apos-  
 tolicæ potestatis oblitus hæc loquitur; nam pœnam commemorat,  
 quam *irrogare* possit; « ut qui, inquit<sup>2</sup>, facultatem et potestatem  
 » atque auctoritatem a sancto Petro Principe Apostolorum habea-  
 » mus. » Interim quantum abesset ab eo ut crederet pœna a se  
 irroganda posse imminui imperatoriam potestatem, hæc epistolæ  
 verba demonstrant: « Scis, Imperator, sanctæ Ecclesiæ dogmata  
 » non Imperatorum esse, sed Pontificum, qui tuto assolent  
 » dogmata tradere. Idcirco Ecclesiis præpositi sunt Pontifices a  
 » reipublicæ negotiis abstinentes: et Imperatores ergo similiter ab  
 » ecclesiasticis abstineant, et quæ sibi commissa sunt capes-  
 » sant<sup>3</sup>. » Nihil ergo erat imperatorium impediturus officium.  
 Quin potius sanctorum antecessorum more, sibi eandem quam  
 Imperatori legem dicit; ut nec ille de rebus ecclesiasticis, uti  
 fecerat, nec de temporalibus Pontifex ipse decernat. At quomodo  
 id diceret, cui id incumberet officii, ut cum res Ecclesiæ postula-  
 rent transferret imperia, summamque rempublicam capesseret?

Dices: nondum advenerat tempus, quo eam potestatem exere-  
 ret, priusque tentanda erant remedia lenia, quam ad extrema  
 decurreret. At si charitas ac prudentia christiana prohibebant  
 ne totam potestatem exereret, non illæ prohibebant quominus  
 ostensa ea saltem, superbum Principem a nefariis conciliis deter-  
 reret. Nam Imperator hæc erat comminatus, ipso Papa referente:  
 « Romam mittam et imaginem sancti Petri confringam, sed et

<sup>1</sup> Bar. tom. IX, an. 726, p. 65. — <sup>2</sup> Ibid. p. 68. — <sup>3</sup> Ibid. p. 69.

» Gregorium illinc Pontificem vinctum adduci curabo, sicut Martinum adduci Constantius jussit<sup>1</sup>. » Impius Imperator hæreticorum etiam Principum, qui sanctos Pontifices persecuti erant, sequenda sibi exempla proponit. Videamus quid Gregorius talia meditati, atque imperatoriam jactanti potentiam reponendum putet. An eam in sua potestate esse, pontificio scilicet arbitrio, detrahendam? Ne id quidem cogitat. Sed hac una defensione utitur: optare se martyrio consummari, exemplo Martini, quem omnes colunt. Adeo aberat ab eo, ut defectiones, arma, viresque viribus oppositas, aut depositiones animo agitare.

CAP. XIV. An Gregorius II, imbecillitate virium, ab indirecta potestate exercenda, vel saltem ostendenda temperarit.

At forte suum illud objicient, infirmam tum fuisse Ecclesiam, necdum satis viribus confirmatam. Imo infirmissimum in Italia imperium fuisse, hæc Gregorii II ad minacem Imperatorem verba testantur: « Ad quatuor et viginti stadia secedet Romanus Pontifex: (quod scilicet imperium non pertingat) tum tu; inquit, » vade, ventos persequere<sup>2</sup>. » Addit prohibuitos Reges Occidentis casinjurias, quas beato Petro Imperator inferre cogitaret. « Quod » si, inquit, velis experiri, plane parati sunt Occidentales ulcisci » etiam Orientales, quos injuriis affecisti. » *Etiam*, inquit, *Orientales*; non nos tantum: et beatum Petrum: tum: « Totus Occidens, » sancto Petro Apostolorum Principi, fidei fructus offert. Quod » si quos piam ad evertendam imaginem miseris sancti Petri, » vide, protestamur tibi, in nocentes sumus a sanguine quem fusuri » sunt, verum in cervices tuas et in caput tuum ista recident<sup>3</sup>. » Neque hæc immerito ille jactabat. Omnino enim putamus Reges Occidentales, imprimis vero, pietate florentes Sedique apostolicæ deditissimos Francos non fuisse laturos, ut impius Imperator sancti Petri templum, et commune orbis christiani sacrarium violaret. Videmus igitur non defuisse sancto Pontifici opportunitatem temporum. Quas vero tum depositiones Gregorius VII non esset comminatus? Quanta voce intonasset, a se posse non modo adimi imperium, sed etiam tradi alicui Occidentalium Regum, qui ad bella inferenda ultro parati sint, sola contumelia fidei permoti? At Gregorio II non is erat animus; necdum enim talia cogitabant.

Et quidem pontificia charitas id effecit ut Gregorius ostentaret imminentem Imperatori a tot Regibus metum: cæterum Gregorius

<sup>1</sup> Car. tom IX. an. 726, p. 70. — <sup>2</sup> Ibid. — <sup>3</sup> Ibid. p. 71.

nonerat concitaturus eos. *Parati*, inquit, *sunt*; et sponte ipsi accurent. Hoc tantum ostentat, regna prædæ exposita, et ultro accensos ad bella Principes, titulumque grassanti cupiditati datum, nec tamen id intentat tanto præsidio fretus, et Christi Sedisque apostolicæ contumeliis incitatus: imo vero distinctis utriusque potestatis officiis, profitetur, pontificiæ potestati in republica quidem nihil licere.

CAP. XV. Gregorius II confiteri pergit nullam esse suam in rebus civilibus potestatem.

Neque id semel inculcat: sed cum Imperator atrocius rescripsisset, ipse secunda epistola data sicincipit: « Accepimus vestri » a Deo conservati imperii atque in Christo fraternitatis litteras, » meque prorsus vitæ meæ tæduit, quod sententiam non mutaris, » sed in eisdem malis perseveres <sup>1</sup>. » At in his obstinatissime perseverantem ut Imperatorem salutet ejusque a Deo imperium conservatum colit: tum iterum inculcat illud: « Non sunt Imperato- » rum dogmata, sed Pontificum: militarem et ineptum quem habes » sensum et crassum, in spiritualibus dogmatum administratio- » nibus habere non potes. Ecce tibi palatii et ecclesiarum scribo » discrimen, Imperatorum et Pontificum: agnosce illud, et sal- » vare; nec contentiosus esto. .. Quemadmodum Pontifex intro- » spiciendi in palatia potestatem non habet, ac dignitates regias » deferendi; sic neque Imperator in ecclesias introspectendi, et » electiones in Clero peragendi, neque consecrandi, vel symbola » Sacramentorum administrandi; sed neque participandi absque » opera Sacerdotis; sed unusquisque nostrum *in qua vocatione* » *vocatus est a Deo, in ea maneat* <sup>2</sup>. » Videmus in quo reponat Pontificum munus: *Non habet, inquit, Pontifex potestatem deferendi regias dignitates*. At si tales, quales nunc Romanos Pontifices circumstant, consiliarios habuisset, nequaquam dixisset id: *Non hanc habet Pontifex potestatem*; sed non hanc habet *voluntatem*. Non ita Gregorius II, sed plane: *Non habet potestatem Pontifex deferendi regias dignitates*; haud magis quam Imperator ecclesiasticas; quo nihil dici potest apertius. At nunc ducatus, marchionatus, regna etiam ipsa atque imperia deferunt; adeo a prima illa gravitate ac simplicitate defecimus.

Gregorius II, qui tanto a se studio temporalium potestatem amolitur, quid in spiritualibus possit non tacet: imo, « persequere-

<sup>1</sup> Bar. tom. ix, an. 726, p. 73. Vid. tom. vii Conc. col. 23. — <sup>2</sup> Baron. tom. ix, an. 726, p. 74.



» ris me, inquit <sup>1</sup>, ac tyrannice vexas militari ac carnali manu :  
 » nos inermes ac nudi, qui terrenos et carnales exercitus non ha-  
 » bemus, invocamus principem exercitus omnis creaturæ seden-  
 » tem in cœlis Christum, qui est super omnes exercitus superna-  
 » rum virtutum, ut immittat tibi dæmonem, sicut ait Apostolus,  
 » *tradere hujusmodi satanæ in interitum carnis, ut spiritus sal-*  
 » *vus sit* <sup>2</sup>. » Summum ergo illud est, quo potestas pontificia se  
 extendat; excommunicare nempe, quod est satanæ tradere: re-  
 vera malorum omnium in hac vita extremum, et æternæ damna-  
 tionis præjudicium; sed nimis ludibrio habitum, ex quo Pontifi-  
 ces non contenti sua sorte, tantaque divinitus tradita potestate,  
 aliena et inferiora occuparunt.

Hæc Gregorius II, fortissimus juxta ac modestissimus Pontifex, rescribit ad minaces, cædemque spirantes impii Imperatoris litteras. Hanc doctrinam sanctos antecessores suos Gelasium et Symmachum secutus, Christi tradebat Ecclesiis. Jam vero quid egerit, utque se gesserit, cum ei Imperator toties intentaret necem, Latinos scriptores narrantes audiamus.

CAP. XVI. De Gregorii II gestis Latini historici proferuntur, Paulus Diaconus et Anastasius Bibliothecarius: ex his demonstratur, nihil ab eo, nisi pro tuendo imperio gestum, etiam post anathema Imperatori dictum.

Græcos scriptores produximus: Gregorium ipsum animi sui sensa prominentem legimus. Jam ad certam gestorum fidem, Latinos historicos, his proximos temporibus, Paulum Diaconum, Caroli Magni æqualem, et Anastasium Ecclesiæ Romanæ Bibliothecarium, noni seculi historicum audiamus.

Et Paulus quidem Diaconus, libro vi de Gestis Longobardorum, de hoc negotio sic scribit <sup>3</sup>: « Eo tempore Rex Luitprandus Raven-  
 » nam obsedit, classem invasit, atque destruxit. Tunc Patricius  
 » Paulus ex Ravenna misit, qui Pontificem interimerent. Sed Lon-  
 » gobardis pro defensione Pontificis repugnantibus, Spoletanis in  
 » Salario ponte, et ex aliis partibus Longobardis Tuscis resistentibus,  
 » consilium Ravennatum dissipatum est. Hac tempestate  
 » Leo Imperator apud Constantinopolim Sanctorum imagines de-  
 » positas incendit. Romano quoque Pontifici similia facere, si imperialem gratiam habere vellet, mandavit. Sed Pontifex hoc facere  
 » contempsit. Omnis quoque Ravennæ exercitus vel Venetiarum,

<sup>1</sup> Bar. tom. ix, an. 726, p. 74. — <sup>2</sup> I. Cor. v. 5. — <sup>3</sup> Paul. Diac. lib. vi. de gest. Longob. c. lxx; tom. xiii Bibl. Pat. p. 193.

» talibus jussis unanimiter restiterunt; et nisi eos prohibuisset  
 » Pontifex, Imperatorem super se constituere fuissent aggressi. »  
 Hæc quidem sunt quæ de Gregorio II scripsit, Quo loco eum pro  
 imperio Romano sollicitum, atque alios a defectione prohibentem,  
 non defectionis auctorem, aut tributa prohibentem legimus.

Jam vero Anastasium Bibliothecarium audiamus, Pontificum  
 Romanorum vitas ex Ecclesiæ Romanæ scriniis describentem. Sic  
 autem Baronius divisit temporibus ea, quæ Anastasius in vitis,  
 ordine quidem, sed nulla temporum nota, exposuit.

Ad annum Christi 726, Leonis undecimum, refert edictum hoc  
 ab Imperatore missum, ut in nulla Ecclesia imago haberetur; id si  
 Gregorius fieri prohiberet a suo gradu decideret. Qua de re Anastasius : « Respiciens pius vir profanam Principis jussionem, jam  
 » contra Imperatorem, quasi contra hostem se armavit, renuens  
 » hæresim ejus, scribens ubique cavere se Christianos, eo quod  
 » orta esset impietas talis <sup>1</sup>. »

Ne vero hic mihi tu bella in Imperatorem tanquam depositum  
 auctore Pontifice, gesta, aut arma carnalia suspicere, cum depositionem,  
 nec ipse Baronius ad hæc tempora, et ad undecimum  
 Leonis annum referri posse putet. Anathema ergo audis, et Imperatorem  
*hostem* Ecclesiæ judicatum, et arma expedita, sed spiri-  
 tualia atque apostolica, quæ scilicet *renuant hæresim* : neque concitatos  
 ad defectionem Italos, sed admonitos *ubique Christianos cavere se*;  
 eo quod tanta auctoritate, tantæque majestatis nomine,  
*orta esset talis impietas*. His anathema clare expressum est, quod  
 post eas quas legimus admonitiones, merito sequebatur.

Et Itali quidem per eam occasionem bella moverunt; sed quam  
 invito Pontifice, docent sequentia : « Cognita Imperatoris nequitia,  
 » omnis Italia consilium iniit, ut sibi eligerent Imperatorem, et  
 » ducerent Constantinopolim. Sed compescuit tale consilium Pontifex,  
 sperans conversionem Principis<sup>2</sup> : » non quasi desperata ea,  
 ipse ultro cum aliis in Principem insurrecturus esset; sed exponit  
 Anastasius quid eum incitaret vel maxime ad rebelles compescendos;  
 nempe quod speraret Principem suis obsequiis delinitum, ad  
 meliorem mentem reversurum; qua spe et seipsum sustentabat,  
 et Italorum mitigabat iras.

Hoc animo eum fuisse res postea gestæ declarant. Nam cum  
 populus, Imperatoris duces, qui Pontifici necem intentabant, per  
 tumultum ac seditionem cæderet, « missum Patricium occidero  
 » voluerunt, nisi defensio Pontificis nimia præpedisset <sup>3</sup>. »

<sup>1</sup> Bar. tom. ix. an. 726, p. 77, 78, ex Anastas. in vit. Greg. II, quam  
 videt tom. vi Conc. col. 1439. — <sup>2</sup> Ibid. p. 78. — <sup>3</sup> Bar. ibid.

Neque tantum populum a cædibus prohibebat, verum etiam « ne desisterent ab amore et fide Romani imperii admonebat : » adeo non ejus consultu aut instinctu bella civilia movebantur. Sic etiam post dictum anathema, in impii ac sævientis Imperatoris obsequio, et ipse mansit, et manere porro omnes voluit. Quin etiam « cum Tiberius Petasius regnum Romani imperii usurpare » conaretur, ... Exarchus hæc audiens turbatus est ; quem sanctissimus Papa confortans, et cum eo procures Ecclesiæ mittens » atque exercitum, profectus est <sup>1</sup>. » En quo studio Exarchum tuebatur eum qui in ipsius vitam toties conjuraverat : quæ Baronius ad annum refer 729, Leonis decimum quartum.

Satis, opinor, Gregorius his omnibus demonstrabat se extrema quæque passurum, potius quam ab obedientia discederet. At eum pro tuendo etiam imperio tanta perpersum, tandem ultimo vitæ, anno Christi 734, Leonis decimo sexto, inducit Baronius « apostolica auctoritate clamantem : Securi ad radicem admota, succidite arborem. Quo tonitru, inquit <sup>2</sup>, excitati fideles Occidentales mox desciscunt a Leonis imperio. » Quo pertinebat magnifico vocabulo Occidentales dicere ; cum pridem Gallia, Hispania, Germania, ipsa etiam Italia magnam partem a Romano imperio avulsæ essent ? Ubi vero decretum illud Gregorii, aut a quo est historico memoratum ? Quid autem fuit novæ causæ cur sic repente de imperio decerneret, nihil unquam tale comminatus : imo hæretico diris condemnato atque Ecclesiam persequenti, hucusque obsequendum ratus ? Sane, ut Imperator de dicendo anathemate sæpe est a Papa commonitus ; ita, de dicenda depositionis sententia commoneri oportuisset, neque defuissent, qui novum atque inauditum hactenus de Imperatoris depositione decretum memorandum putarent.

Anastasius quidem Bibliothecarius nihil prætermisit, quo Gregorius II erga Imperatorem impium ejusque assecclas præclare officio esse functus videretur, neque conticuit quid de Anastasio Constantinopolitano Patriarcha decreverit : quem Imperatori assentientem Gregorius II *extorrem a sacerdotali officio esse mandavit*. Atque id Baronius factum esse vult <sup>3</sup> eodem fere tempore quo Imperator ab Occidentali dejectus imperio est. Sed cum Anastasius Bibliothecarius Patriarcham depositum memorarit, de Imperatore deposito minime tacuisset, pontificiæ potestatis studiosissimus, Sedisque apostolicæ privilegia amplificare potius, quam imminuere solitus. Vide autem quid de utroque, de Patriarcha nempe, et de

<sup>1</sup> Bar. tom. IX, an. 729, p. 94. — <sup>2</sup> Ibid., an. 730, p. 98. — <sup>3</sup> Ibid., p. 99.

Imperatore scripserit, « Anastasium Patriarcham extorrem a » sacerdotali officio esse mandavit : Imperatori quoque suadens » salutaria, ut a tali execrabili miseria declinaret commonuit. » Id enim admonendum supererat, postquam Imperator etiam anathemata contempsisset. En quam diserte Anastasius Bibliothecarius significet sanctum Pontificem de patriachatu quidem, non autem de imperio adimendo cogitasse. Cætera quæ Baronius nullo auctore, nullo teste, nullo documento memorat, ignoravit : quin etiam demonstravit non haberi a se Leonem pro deposito, quem toto opere Imperatorem appellare non cessat.

CAP. XVII. Cur Græci illud de tributis Gregorio II objecerint? Id ut cumque se habet an nostræ sententiæ noceat?

Hæc lectis visisque Ecclesiæ Romanæ actis docet Anastasius, pontificiæ historiæ scriptor vernaculus, cui potius quam Græcis longe positus, nec pari diligentia ac fide ista tractantibus credimus.

Ac profecto manifestæ indigentia, ne dicam invidentiæ, est, quod Græci Gregorii II in Romanum imperium merita prætermittant; defectiones autem Pontifici de republica benemeritissimo, ac prohibita tributa et pacta cum Francis fœdera; denique ea omnia quæ in Ecclesiam Romanam apud Orientales invidiosa erant, tantum commemorent.

At enim, inquirunt, in Anastasii ecclesiastica Historia, eadem quæ apud Theophanem de Gregorii defectione prohibitisque tributis legimus. Certe. Namque Anastasii ecclesiastica Historia, nihil aliud est, quam Theophanis de verbo ad verbum interpretatio. Quærere autem nos oportet, non quæ fidus interpret verterit, sed quæ ex scriniis Ecclesiæ Romanæ, auctor ipse scripserit.

Idem de Landulfo dicimus, qui in *Miscellæ Historiæ centonem* \* a se continuatum <sup>1</sup>, Theophanis Historiam totam, ex Anastasii versione transtulit. Quare hæc omnia nihil aliud quam Theophanem sonant, quem cæteri Græci secuti, defectionem ac tributa prohibita exprobrarint.

<sup>1</sup> Miscell. Histor. lib. XXI : tom. XIII Bibl. Pat. p. 307, 308, 309.

\* *Miscellæ Historiæ centonem*, ex variis consutum historiis, et ideo *Miscellam Historiam* dictum, reperies in Biblioth. Patr. sub nomine Pauli Diaconi, quanquam XI primi libri sint Eutropii, paucis exceptis, quæ Paulus addidit. Sequentes libros ab Juliano Apostata ad tempora Justiniani, Paulus ex variis auctoribus consarcinavit : cæteram historiam Landulphus explevit. DUPIN, Bibl. Eccles. sec. VIII, existimat hanc *Miscellæ* partem, quæ vulgo Paulo tribuitur, ab Anastasio fuisse digestam. Quod si ita est, non mirandum foret Historiam Theophanis, quam Anastasius latinam fecerat, in hoc centone totam referri. (*Edit. Paris.*)

Neque Theophanes hæc ipse confinxerit. Hæc enim omnia Leo Imperator sancto Pontifici inputabat, eodem animo, quo, teste Theophane, sanctum Germanum Constantinopolitanum « obser- » vans, atque submittens quosdam sermones, satagebat sic ubi » inveniret eum contra imperium suum agentem, quatenus hunc » ut conjuratorem, non ut Confessorem a throno deponeret <sup>1</sup>. »

Neque movere nos debet id quod ipse scripsit Anastasius in Gregorio II: « Paulus Exarchus, Imperatoris jussione, eundem Pon- » tificem conabatur interficere, eo quod cenum in provincia » ponere præpediebat <sup>2</sup>. » Quis namque non videat ab Anastasio referri, non quid egerit Gregorius, sed quid infando sceleri Paulus Exarchus, et ipse etiam Imperator obtenderit, eodem plane animo, quo Judæi de Christo ipso hæc jactabant: *Hunc invenimus prohibentem tributa dare Cæsari* <sup>3</sup>; ut mirum non sit servum ac vicarium, eadem qua Dominum calumnia fuisse impetitum. Neque vero Gregorii rebus gestis, et tantæ modestiæ ac magnanimitati congruit, litigasse de vectigalibus, cum in reliquis omnibus ad finem usque vitæ Romano imperio tam impense studuerit; aut eum obsecutum dicenti Apostolo: *Cui honorem, honorem*; oblitum vero esse quæ his cohærent: *Cui vectigal, vectigal* <sup>4</sup>.

Quod autem commemorant Græci, et ipse Baronius, de fœdere cum Francis inito, id quidem ad Gregorii III ejusque successoris tempora pertinere liquido ostendimus.

Ac si de tributis instant, quid tandem consequentur? Aliud quippe est abrogare imperium, aliud per aliquod tempus tributa denegare. Certe enim poterant tot in gravibus Italiæ ac civitatis Romanæ incommodis, ac Longobardorum incursibus, honestæ et verisimiles ostendi causæ, cur tributa interim negarentur, integra in reliquis imperii majestate: tantoque esset certius Gregorium II nihil de defectione esse conatum, quod Anastasius de negatis tributis loquens, de depositione ac defectione tacuerit. Denique si tanti interesse putant Gregorium II aliqua saltem ex parte fuisse perduellem, nihil aliud ab invitis extorquebunt, quam ut respondeamus: nos scilicet ejus doctrina nixos, hæc exempla improbare, et Domini jussu sequi quæ docuerit ac dixerit, non quæ gesserit; atque omnino adhærescere dicenti, apostolico ordine, nullum sibi esse jus in publica munera, potestatem nullam. Cæterum quantumcumque facilis solutio est, veritatis tamen amore ducti, sancti Pontificis tuemur innocentiam, prætendimusque eum, sua ipsius

<sup>1</sup> Chron. Theoph. p. 341. Anast. Hist. Eccl. p. 135. Hist. Miscell. lib. <sup>1</sup> xxi. p. 307. — <sup>2</sup> Tom. vi Conc. col. 1433. — <sup>3</sup> Luc. xxiii. 2. —

<sup>4</sup> Rom. xiiii. 7.



dogmata veneratum, ab imperio Romano nunquam recessisse : quod etiam secutorum Pontificum obsequiis ac fide clarius demonstratur.

CAP. XVIII. De Gregorio III, Gregorii II successore, ejusque erga Leonem Isaurum et Constantinum Copronymum ejus filium, obsequio: de ejus Pontificis duplici legatione ad Carolum Martellum, quarum alteram Baronius Gregorio II assignavit.

Mira confidentia, pace tanti viri dixerim, scripsit Baronius Gregorium II. in deponendo Leone Isauro, « dignum posteris exemplum reliquisse, ne in Ecclesia Christi regnare sinerentur hæretici Principes, si sæpe moniti in errore persisterent <sup>1</sup>. » At nunc ex successorum gestis apparebit, a Gregorio II ad posteros non desciscendi, sed obsequendi exempla manasse. Gregorius III ei proximus sedit. Refert autem Anastasius statim atque Pontificatum iniit, « persecutione grassante, misisse commonitoria scripta ad Imperatores Leonem et Constantinum <sup>2</sup>. » Vides pro Imperatoribus haberi, etiam post dictam a Gregorio II ( si quidem Baronio credimus ) depositionis sententiam.

Paulo post, eodem teste Anastasio, Gregorius III, habita Synodo nonaginta trium Episcoporum, decrevit, ut qui imagines improbaret, « sit extorris a corpore et sanguine Domino, vel totius Ecclesiæ unitate atque compage. » Ita Synodi anathemata decernebant : depositiones a secularibus dignitatibus ne quidem cogitabant.

Exinde memorat Anastasius hæc <sup>3</sup> : « Cuncta generalitas istius provincie Italiæ, similiter pro erigendis imaginibus supplicationum scripta unanimiter ad eosdem Principes direxerunt. » Ita pii et orthodoxi etiam in Italia Leoni ut Imperatori supplicabant, post ea quoque tempora, quibus Occidentem totum ab eo recessisse Baronius memorat.

Ubi tunc ea exempla, quæ is data esse vult a Gregorio II, non obstinati hæretici regnare sinerentur? At eum, quo nemo fuit aut pestilentior, aut obstinatio, Gregorius III non modo regnare sinebat, sed ipse ultro datam ad sanctum Bonifacium Archiepiscopum epistolam <sup>4</sup> hac temporis insignivit nota. « Data iv kal. novembris, imperante Domno piissimo Augusto Leone, imperii ejus anno xxiii, sed et Constantino magno imperatore ejus filio, anno xx, indict. viii : » quod ad annum Christi 739, Gregorianum, refert Baronius <sup>5</sup>.

<sup>1</sup> Bar. tom. ix, an. 730, p. 98. — <sup>2</sup> Vit. Greg. III; tom. vi Conc. col. 1463. — <sup>3</sup> Ibid. col. 1464. — <sup>4</sup> Epist. viii ad Bonifac. ib. col. 1475.

<sup>5</sup> Bar. tom. ix, p. 122.

Idem ad eundem annum \* refert, quod est ab Anastasio in Zacharia proditum, Gregorium III ejus antecessorem in maximas conjectum esse angustias, cum magna esset turbatio inter Romanos et Longobardos <sup>1</sup>; ipsa Urbs gravi obsidione a Luitprando, Longobardorum Rege, pressa, resque in extremum discrimen adductæ essent, nulla a Romanis Imperatoribus præsidii spe. « Pro quo, inquit Anastasius <sup>2</sup>, vir Dei Gregorius Papa \*\*, undique » dolore constrictus, sacras claves ex Confessione beati Petri » Apostoli accipiens, direxit navali itinere ad partes Franciæ » Carolo ( Martello ) sagacissimo viro, qui tunc regnum regebat » Francorum, per Missos suos, id est, Anastasium sanctissimum » virum Episcopum, necnon et Sergium Presbyterum, ad postulandum a præfato excellentissimo Carolo, ut eos a tanta oppressione » Longobardorum liberaret. » Confugit itaque ad Francos Gregorius III, sed necessitate coactus, nec adversus Romanum Imperatorem, sed adversus Longobardos, non minus Romani Imperatoris, quam Romanæ civitatis hostes.

Extant etiam Gregorii III litteræ <sup>3</sup> ad Carolum Martellum de tuenda sancti Petri Ecclesia adversus Longobardos, qui eam opprimerent: quibus etiam litteris missa a ses acra munera, ac Petri claves e venerando sepulchro depromptas, sanctus Pontifex commemorat.

Cum autem duplex Legatio a Gregorio III ad Carolum missa sit, quid tractatum cum eo fuerit, nostri historici diligenter tradunt.

Et quidem auctor Appendicis ad Gregorium Turonensem, sive Fredegarius, sive alius quilibet, hujus certe temporis scriptor, hæc prodit: « Eo tempore bis a Roma, sede sancti Petri Apostoli, beatus Papa Gregorius claves venerandi sepulchri cum » vinculis sancti Petri, et muneribus magnis et infinitis, legatione, » quod antea nullis auditis aut visis temporibus fuit, memorato » Principi destinavit, eo pacto patrato, ut ad partes ( hoc est, » consueti hujus ævi stylo a partibus ) Imperatoris recederet et » Romanum consulatum præfato Principi Carolo sanciret<sup>4</sup>. »

<sup>1</sup> Bar. tom. ix, an. 726, 740, p. 79, 131. Vid. vit. Zach. tom. vi Conc. col. 1486. — <sup>2</sup> Vid. Bar. p. 131. — <sup>3</sup> Com. Concil. vi, col. 1472.

— <sup>4</sup> Duch. tom. i et append. sive lib. xi, Hist. Franc. Greg. Tur. edit. Par. an. 1610, n. 110, p. 77.

\* Sive potius an. 740.

\*\* Hic Anastasii locus, typographorum sane incuria, in Biniana editione Morelli an. 1636, et in ipsa Labbæana omissum fuit; quamvis a Binio visus fuerit, qui etiam illi loco notam addidit, qua probare nititur, hanc Gregorii II legationem, ab altera priori esse plane diversam. Hæc Bini nota reperitur quoque apud Labbæum, tom. vi, col. 1467. (Edit. Paris.)

Easdem legationes copiosius referunt Annales Metenses anno 744<sup>1</sup> : « Carolus Princeps bis eodem anno legationem beatissimi » Gregorii Papæ, ab apostolica Sede directam suscepit, qui sibi » claves venerandi sepulchri Principis Apostolorum Petri, ejus- » demque pretiosa vincula cum muneribus magnis delatis obtu- » lerunt, quod antea nulli Francorum Principi, a quolibet Præsule » Romanæ urbis directum fuit. Epistolam quoque decreto Roma- » norum Principum sibi prædictus Præsul Gregorius miserat, » quod sese populus Romanus, relicta Imperatoris dominatione, » ad suam defensionem, et invictam clementiam convertere vo- » luisset. » Eodem vero anno obiisse Carolum refert, diviso inter filios Francorum regno.

Ex auctore Appendicis statim memorato, contendit Baronius<sup>2</sup> a Gregorio II missam legationem \* adversus Imperatorem, cam- que ab hac Gregorii III legatione diversam, errore manifesto. Nullam enim legimus a Gregorio II ad Carolum missam legationem; et quam auctor Appendicis a Baronio laudatus, atque Annales Metenses narrant, eam ad Gregorii III tempora constat pertinere; atque illi quidem auctores binam legationem memorant a Gregorio missam, sed eodem anno. Quare utraque ad Gregorii III tempora refertur; diserteque tradunt primam legationem eam fuisse, quam Sedes apostolica ad Francorum misisset Principes. Nulla igitur erat ad Martellum missa legatio; neque Gregorius II quidquam egisse videtur cum eo Principe, nisi ut Bonifacium ad Germanos directum tueretur. Qua de re extant Gregorii II epistolæ, septima ad Martellum, et octava ad Bonifacium<sup>3</sup>. Quod autem Græci ad ejus tempora hanc legationem referre videantur, hoc ideo contigit, quod utrumque Gregorium, alterum alteri proxime succedentem, facile confuderunt.

Majoris momenti est quod Gregorius III, apud Fredegarium et

<sup>1</sup> Ann. Met. tit. III, p. 271. — <sup>2</sup> Bar. tom. IX. an. 726, 740, p. 79, 131. — <sup>3</sup> Epist. VII, VIII; tom. VI Conc. col. 1446.

\* De ea legatione non parum habet difficultatis narratio ipsius Anastasii, cujus hæc verba sunt : « Tunc, quemadmodum prædecessores ejus beata » memoriæ, Dominus Gregorius, et Gregorius alius, et Dominus Zacharias bea- » tissimi Pontifices, Carolo excellentissimæ memoriæ Regi Francorum direxe- » runt;.... ita modo et ipse,.... suas misit litteras Pipino. » Vit. Steph. II; tom. VI Conc. col. 1622. Baronius hunc locum refert an. 753, p. 207; paululum varie, sec. sententia non mutata. Cæterum hic locus, quem criticis extricandum relinquimus, non tanti est, ut, quidquid statuatur, causa D. BOSSUET aliquantis periclitetur. Dicendum fortasse erit missas quidem litteras a Gregorio II, non missam legationem; aut missam legationem, non rerum imperii causa, sed ut Carolus Bonifacium ad Germanos direc- tum tueri vellet. (*Edit. Paris.*)

Annales Metenses, ab Imperatore recessisse videatur, quippe qui instiget Martellum ut ab eo recedat, et accepto consulatu, Populi Romani tutelam suscipiat. Sed hæc nihil ad nostram quæstionem. Profecto enim quærimus, an propter hæresim decreto edito depositus fuerit a Romano Pontifice Leo persecutor. At Franci scriptores nihil tale tradunt: hæc enim apud eos vidimus: « Scripsisse Gregorium, decreto Romanorum Principum, quod sese » populus Romanus, relicta Imperatoris dominatione, ad suam » defensionem et invictam clementiam convertere voluisset. » Nulla hæresis mentio, nullum decretum, cujus Pontifex auctor extiterit. Imo ipse, *decreto Romanorum Principum*, scribit: « Populus Romanus ad extrema redactus per » Longobardos, invictum defensorem quærit. » Probaverit Gregorius III quod ipsa necessitas extorquebat: pro grege Pastor optimus ad Carolum Martellum intercessor extiterit ac remedium aliquod rebus de speratis quæsierit, aut quærendum suaserit; quanquam hoc nec historiæ produnt, quid ad nos? Hæc quidem non ad decreti apostolici auctoritatem, sed ad rerum tractandarum industriam modumque pertinent. Quam autem Pontifices a defectione abhorrent, sequentia demonstrabunt.

CAP. XIX. Zacharias in obsequio perstitit: Stephanus II, pro imperio conatus omnia, nonnisi necessitate ad Francos refugit: ad eos translatum imperium sub Leone III, cum Græci Imperatores ad fidem catholicam rediissent.

Gregorius quidem III, has inter angustias, paulo post est mortuus. At sanctus Zacharias Pontifex ei successor datus, statim atque respiravit, totum eo se convertit, ut Exarchatum Ravenatensem Imperio conservaret. Refert Baronius ex Anastasio, ad annum 743, ubi etiam id notat: « Ex his vide quam injustæ sint » querelæ Orientalium de Romano Pontifice, quod exuerit Occidentali imperio Orientales Imperatores. » Non ergo, quod Baronius paulo ante volebat, a fide et obedientia Romani imperii, aut Pontifices recesserant, aut ipsi Italos repellebant.

Quin ipse Imperator Constantinus Copronymus, Leonis Isaauri filius, ac paternæ impietatis hæres, sancto Pontifici reipublicæ bene gestæ dedit testimonium, atque ejus rei gratia, prædium quoddam concessit Romanæ Ecclesiæ: « Hac saltem ex parte » inquit Baronius<sup>2</sup>, ei placere desiderans qui ob hæresim omnino sciret se illi displicere; » neque cessavit unquam pro Imperatore habere Copronymum, quem eo minus agnoscere debuis-

<sup>1</sup> Bar. tom. IX, an. 743, p. 154. — <sup>2</sup> Ibid. p. 459.

set, quod Leonis depositi, si quid Baronio credimus, filius, ipse patrem impietate et crudelitate superaret.

Stephanus vero II \*, recurrit quidem ille ad Pipinum Francorum Regem, sed postquam « cerneret ab imperiali potentia nullum esse subveniendi auxilium : » ita Baronius post Anastasium <sup>1</sup>.

Quin ipse Pontifex, de rebus Imperii in Italia tuendis, ad impium et persecutorem Constantinum Copronymum legatos misit, rediitque cum ejus legatis Joannes « imperialis Silentarius, de- » ferens jussionem imperialem, in qua inerat insertum : ad Regem » Longobardorum (Aistulphum) eundem sanctissimum Papam » esse properaturum, ob recipiendam Ravennatum urbem, et civitates ei pertinentes <sup>2</sup>. » Hæc Anastasius, qui jussioni Stephanum paruisse memorat. Neque reuiguit legationem ab Imperatore hæretico impositam sanctissimus Pontifex, quod reipublicæ causa, pium id sanctumque duceret. Sed quid impetraret a superbis hostibus, inermis imbecillisque Imperatoris nullo exercituum robore suffulta legatio? Vix a Longobardorum manibus Francorum auctoritate Stephanus se proripuit; ac tum adversus eos ad Pipinum confugit, cum omnia alioquin desperata essent.

Neque vero peccare se putabat in Romanum Imperatorem, si Romam, bello sine viribus suscepto, perituram, salvam esse mallet sub Francorum tutela, quam eversam ac perditam frustraquerenitentem, in Longobardorum tamen manus devenire <sup>3</sup>; neque tantum Imperio perire, sed etiam e medio tolli, pari Ecclesiæ ac reipublicæ discrimine.

Neque interea sanctus Pontifex a Romano Imperatore penitus recedebat : sed, utcumque poterat, sustentabat Imperii dignitatem, Constantinumque Copronymum pro Imperatore legitimo agnoscebat : cum etiam a Francia reversus, pactoque cum Francis fœdere, hanc privilegio Fulradi ac sancti Dionysii adponeret temporis notam : « iv kalend. Martii, imperante Domino piissimo » Constantino a Deo coronato, magno Imperatore, anno xxxviii <sup>4</sup>. » Nullum omisit titulum, qui ad imperatoriam honorificentiam pertineret, demonstravitque se ad nullius extranei Principis tutelam confugiturum fuisse, si Romano Imperatori aliquid virium superasset.

<sup>1</sup> Anastas. vit. Steph. II; tom. vi Conc. col. 1622. Bar. loc. cit. an. 753, p. 207, 208. — <sup>2</sup> Anast. et Bar. ibid. — <sup>3</sup> Bar. ibid. p. 209. Vid. Anast. — <sup>4</sup> Privileg. Fulr. tom. vi Conc. col. 1647.

\* Seu potius III. Sed cum Stephanus II paucos dies apostolicam Sedem tenuerit, vix inter Pontifices numeratur. (*Edit. Paris.*)



Sic agebant cum impio Copronymo paternæ hæresis sævissimo atque obstinatissimo defensore; ad hæc etiam auctore insanæ Synodi, quæ se septimam appellabat <sup>1</sup>. En ut hæreticos regnare non sinerent.

Post Stephanum II, Romani Pontifices Francis quidem ad dicti erant, quibus defensoribus necessario uterentur. Cæterum, exemplo Stephani, Constantinum et Leonem ejus filium, pro hæreditariis Augustis habuere. Ac Paulus I, teste Anastasio <sup>2</sup>, « suos missos cum apostolicis obsecratoriis, atque admonitoriis » litteris, præfatis Constantino (Copronymo), Leoni (item Copronymo, a parente Constantino in imperiî societatem assumpto) Augustis direxit pro restituendis imaginibus : » ut in Paulo I refert Anastasius.

Hoc jure hæreditario Constantinus Leonis Copronymi filius, sub Irenes matris tutela imperavit. Hi Nicænam Synodum II convocarunt, et antecessorum hæresim a sancta Synodo condemnatam, penitus abjecerunt. Ad eam vero Synodum vocatus ab Imperatoribus Adrianus Papa legatos misit cum litteris sic inscriptis : « Dominis piissimis et serenissimis Imperatoribus ac triumphatoribus... Constantino et Irenæ Augustis <sup>3</sup>. » Quibus proinde Constantinum agnoscit pro hærede legitimo legitimorum Imperatorum. Acta sunt hæc anno 785.

Sub his Augustis, ac postea sub eodem Constantino solo\*, fides catholica floruit. Eo mortuo, cum jam Leo III pontificatum gereset, devenit imperium ad Irenem solam; neque ita multo post Carolus Magnus Romæ Augustus est appellatus, anno 800.

Ex hac rerum serie satis intelligitur male a Baronio, male a cæteris dictum, Imperatores a Pontificibus propter hæresim fuisse depositos, translatumque ea de causa ad Francos imperium : cum contra pateat, etiam dum hæretici fuere, haud minus pro Imperatoribus in Italia quoque, et Romæ, et a Pontificibus fuisse habitos; ac translatum denique ad Francos imperium, cum abjecta hæresi, Irene catholica mulier imperaret.

Patet etiam Pontifices primum confugisse ad Francos, non propter hæresim Imperatorum, sed necessitate per Longobardos facta, rebus scilicet desperatis, nullaque alia præsidii spe : quo factum est, ut etiam imperante Constantino Irenes filio, catholico Principe, sub Francorum tutela necessario remanerent.

<sup>1</sup> Conciliab. C. P. int. Act. Conc. Nic. II; tom. VII Conc. col. 377. —

<sup>2</sup> Anastas. in vit. Paul. I; tom. VI Conc. col. 1671. — <sup>3</sup> Tom. VII Conc. col. 99.

\* Qui anno 790 Irenem a reipublicæ gubernaculis dejecerat.

CAP. XX. An valeant allatæ a Baronio causæ, cur Constantino Irenes filio, catholico Imperatori, Imperium restituendum non fuerit : Adriani I locus nūti ad rem : recapitulatio dictorum de Iconoclastis Imperatoribus : de fide illis servanda Orientalis Ecclesiæ sensus : illi Imperatores in coronatione iurandum dederant de tuendis Ecclesiæ dogmatibus ac ritibus : ex his argumentum.

Scrpsit Baronius Constantinum Irenes filium, catholicum licet, ac de fide catholica bene meritissimum, tamen « non fuisse dignum » habitum, cui restitui deberet Imperium, quod ablatus a prædecessoribus hæreticis Imperatoribus archiepiscopatus, et episcopatus, qui immediate essent sub juribus Romanæ Ecclesiæ, et dempta ejus amplissima patrimonia, admonitus licet per Adrianum Pontificem, minime restituere voluisset <sup>1</sup>. » Jam æquus lector judicet, ecquid sit verisimile, propter aliquod prædia, et aliquot episcopatum immediatam subjectionem, neganda fuerit Constantino Irenes filio, catholico Principi, a piis Pontificibus imperatoria dignitas, quam Leoni Isauro, Constantino et Leoni Copronymis, hæreticis, impiis, persecutoribus, illæsam mansisse vidimus.

Neque illud est validum quod Baronius memorat ex Adriano I, quod nempe de Constantino ad Carolum Magnum hæc scripserit : « De diœcesi sanctæ nostræ Ecclesiæ Romanæ, tam Archiepiscoporum quam Episcoporum, seu de partrimoniis, iterum incrementis commonemus; et si noluerit ea sanctæ nostræ Ecclesiæ Romanæ restituere, hæreticum eum pro hujusmodi erroris persequentia esse decernemus <sup>2</sup>. » Decernemus inquit. Minas audimus, et fortasse nimias sed certe tantum minas, et tantum initum animo consilium, non prolatum decretum. Quid porro ad rem nostram, hæreticum decernemus? Esto : an et illud addit? imperio in æternum privatum declarabimus. Quale autem illud est, ut propter excommunicationem, forte decernendam, imperio indignus sit, cum hæresis manifestæ damnatos Leonem Isauro, Constantinum Copronymum, et Leonem ejus filium, haud minus pro Imperatoribus habitosesse constet?

Sed esto, Constantinus episcopatus aliquot ac prædia retinens, indignus imperio sit, saltem Occidentali : nam de Orientali nemo litem movebat. Quid hoc ad Irenem? Pessima quidem mulier, sed nihil ad rem nostram; cum nullius sceleris rite postulata, nedum condemnata sit. Hæreses insectabatur, fidem turbatur, fovebat Ecclesiam, ditabat Ecclesias; nemo Ecclesiæ Romanæ res ab ea

<sup>1</sup> Bar. tom. IX, an. 800, p. 490. — <sup>2</sup> Ep. Adr. I. ad Car. Mag. tom. VI Conc. col. 963. Baron. tom. IX, loc. cit.

repetierat. At illa sub ipsa imperii initia, toto Occidente statim mulctata est. Quo jure, suo loco facile exponemus <sup>1</sup>. Certe id non hæresi, non ulli impietati, non persecutioni, non etiam anathemati tribuendum esse, luce est clarius.

Huc accedit Orientalis Ecclesiæ testimonium. Ea enim Romanis Pontificibus adhærebat, iisque anathematizantibus hæreticos Imperatores obsecuta erat : denique ab Imperatoribus extrema quæque patiebatur, neque eo secius in obsequio persistebat. Sanctus etiam Germanus Constantinopolitanus Antistes, egregius ille his temporibus fidei catholicæ propugnator, teste Baronio, « reprehendebat Italos, quod ita penitus ab Imperatore resilliissent <sup>2</sup>. » Extat enim nigræco codice Orientalium Canonum, ejusdem sancti Germani epistolæ fragmentum, in eos qui ab imperio descivissent. Non ergo placebat ista delectio, etiam hæresis causa. Sancti quique Martyres sub Leone et Constantino tanta passi, ipsos nihilominus pro Imperatoribus salutabant. Id passim acta Martyrum a Baronio relata testantur <sup>3</sup>. Iidem Martyres, et sanctus Germanus, Paulus, Tarasius, Constantinopolitani Antistites, aliique Episcopi contemnunt quidem Leonem Isaurum de fide decernentem, quod id alienum esset ab imperatoria dignitate et potestate : nullam illi movent litem de iis quæ in civilibus pro imperio statuisset. Sancta ergo Orientalis Ecclesia anathematizatos quosque Principes, pro veris Principibus coluit.

At profecto Romanus Pontifex haud minus Orientali quam Occidentali Ecclesiæ præsidebat; ac si depositi Imperatores essent, haud minus in Oriente quam in Occidente eis abrogaretur imperium; turpissimumque fuisset Romanis Pontificibus, sibi et Occidenti, deposito Imperatore, consulere, contemnere Orientem longe graviora passum, cum ab Imperatoribus apud se agentibus premere-tur.

Sic tota Ecclesia catholica, quacumque patebat, Leonem Isaurum, dirum persecutorem, et Constantium Copronymum triginta et amplius annis sævientem, Leonemque IV haud minus crudelem, pro Imperatoribus habuere : ac totis sexaginta annis, quibus impia domus vastabat Ecclesiam, de movendo imperio per decreta legitima, nemo in Oriente, nemo in Occidente, non plebs, non Episcopi, non Religiosi, tot licet vexati suppliciis, non ipsi Romani Pontifices cogitabant.

Attamen omnia intervenerant propter quæ deponi oportere Imperatores adversarii docent : hæresis, pertinacia, immanis per-

<sup>1</sup> Vid. inf. hoc lib. cap. xxxvii et seq. — <sup>2</sup> Bar. tom. ix, an. 727, p. 86.  
— <sup>3</sup> Ibid. anno 765, p. 268, et alibi pass.

secutio : ad hæc, quod maximi ponderis esse volunt, violatum iusjurandum, quandoquidem Imperatores Ecclesiæ, Deo teste; spoponderant, se in religionem nihil novitatis inducturos.

Scribit enim Theophanes, sanctum Germanum Constantinopolitanum, Leoni Isauro « reduxisse ad memoriam ejus sponsiones » ante susceptum imperium sibi factas, Deo in fidei iussorem » dato, quod in nullo Ecclesiam commoturus esset a suis apostolicis et divinitus tradi is ritibus <sup>1</sup>. »

Hæc autem cum ita se haberent, non modo persecutorem pro Imperatore colebant; verum etiam, qui per eam occasionem seditiones cogitarent, atque ab imperio deficerant, gravi, quoad poterant, auctoritate comprimebant: adeo ab hominum mentibus hæc aberant, in quibus nunc spem Ecclesiæ et Pontificis robur collocatum volunt.

CAP. XXI. Noni seculi exempla : Ludovici Pii Imperatoris depositio : hæc et inde secuta, impia, irrita, nulla, male intellecta, nihil ad rem, nobisque potius favent quam adversariis : an expectata, ad restituendum Ludovicum, Gregorii IV auctoritas.

Nono seculo memoranda nobis est depositio Ludovici Pii Imperatoris et Francorum Regis, per Lotharii filii impiam ac nefariam factionem, protractis in consensionem sceleris, non modo proceribus ac militibus, verum etiam Episcopis, Ebbone Rhemensi seditionis incentore. Quanquam enim hæc paulo post communi consensione rescissa sint, ac teste Baronio, « rem per vim » ac metum actam, coloratamque falso, religionis pigmento, » nemo non dixerit, atque improbarit <sup>2</sup>; » non desunt tamen; qui hæc quoque infanda ac toti Ecclesiæ detestata, nobis objiciant. Nempe, inquit, extant et apud Baronium et in Conciliorum libris Compendii acta, quibus titulus : *Exauctoratio Ludovici Pii* Episcoporum nomine publicata <sup>3</sup>. Ex his autem patet Ludovicum Pium, anno 833, imposita publica pœnitentia, deposuisse cingulum militare, judicatumque ab Episcopis secundum Canones id consequi, « ut post tantam talemque pœnitentiam, nemo » ultra ad militiam secularem redeat; » quod idem profecto erat, ac regno exclusisse : idque adeo fas esse Episcopis judicabant, ut etiam Ludovicus ab ea sententia eorum auctoritate absolvi se vellet. Scribit enim cœvus auctor vitæ Ludovici : « Imperator episcopali ministerio voluit reconciliari, et per manus

<sup>1</sup> Theoph. Chron. p. 341. Anast. Hist. Eccl. p. 135. Hist. Miss. lib. xxi; tom. xiii Bibl. Pat. p. 307. — <sup>2</sup> Bar. tom. ix, an. 833, p. 805. — <sup>3</sup> Bar. ibid. p. 802; et tom. vii Conc. col. 1686.

\* Episcoporum armis accingi consensit <sup>1</sup>. » Quin etiam Baronius Gregorii IV Papæ auctoritate restitutum eum fuisse, ex Paulo Æmilio rerum Francicarum scriptore, et Mariano Scoto antiquiore annalista, probare nititur <sup>2</sup>.

Nos autem, etsi ea, quæ a Rege imbecilli et per proditorem deposito atque a seditiosis Episcopis, inaudito exemplo, sunt gestæ, ut nulla et irrita contemni potuerunt; tamen, veritatis amore ducti, rem ipsam expendimus, proferimus acta, causamque nostram adjuvari iis, paucis demonstramus.

Et primum quidem, quoniam vidimus hujus temporis Episcopos eo maxime nixos fuisse, quod imposita publica pœnitentia, atque abjecto cingulo militari, non liceat *ultra ad militiam secularem redire*, id qualecumque sit nihil ad Reges pertinere facile demonstramus, eorum quoque auctoritate qui talia gesserunt.

Certe constat paulo antea, anno scilicet 822, eundem Ludovicum Pium ab iisdem Episcopis Gallicanis, in Attiniacensi conventu pœnitentiam publicam suscepisse. Quo quidem in conventu, auctor vitæ Ludovici, a Baronio relatus, etiam supra memoratus, hæc gesta narrat <sup>3</sup>: « Anno 822, Ludovici nono, dominus » Imperator, primo quidem fratribus reconciliari studuit, quos » invitos attonderi fecerat, deinde omnibus quibus aliquid læ » suræ intulisse videbatur. Post hæc autem palam se errasse » confessus, et imitatus Theodosii Imperatoris exemplum, pœ » nitentiam spontaneam suscepit, tam de his, quam de iis quæ » in Bernardum nepotem\* (Caroli Magni) fecerat. » Hunc autem cæcæcatum neci tradiderat.

An ergo in eo conventu, ubi omnia pacate atque ordine gerebantur, de tollendo per militiæ omittendæ speciem imperio quidquam Episcopi cogitarunt audiamus quid hujus temporis auctor scripserit <sup>4</sup>? « DCCCXXII, Ludovicus Imperator Sacerdotum usus » consilio, de omnibus quæ publice perperam gessit, publicam » pœnitentiam egit, et post hæc cuncta, quæ in regno suo corrigenda invenire potuit, corrigere atque emendare curavit. » Non ergo regno amovendus per pœnitentiam publicam, sed ad regnum bene administrandum animandus esse putabatur.

Idem scribit Agobardus Lugdunensis: « Sacer et religiosus do-

<sup>1</sup> Aut. vit. Ludov. Pii. Duch. tom. II. — <sup>2</sup> Bar. ibid. an. 834, pag. 807.

— <sup>3</sup> Duch. tom. II. Vid. Bar. an. 822, pag. 706. — <sup>4</sup> Incert. ant. ann.

— <sup>5</sup> Duch. tom. II; et tom. II Conc. Gall. p. 448.

\* Bernardum Pipini filium, Regem Italiæ, rebellionis causa morte damnatum in conventu Aquisgranensi, Ludovicus Pius jusserat luminibus tantum orbati; quo supplicio Bernardus post triduum obiit. Vid. Theg. (*Edit. I c.*)



» minus noster Imperator, evocato conventu in Attiniaco, agebat  
 » strenue, providens de omnibus utilitalibus commissorum sibi  
 » populorum <sup>1</sup>. »

Hic ille est Agobardus, qui anno postea 833, vix undecim elapsis annis, in Compendiensi conventu <sup>2</sup>, libello edito, gloriatur se accessisse ad eorum Episcoporum partes, qui pœnitentia publica imposita, spem omnem reditus ad militare cingulum Ludovico ademere : quæ Attiniaci iisdem Episcopis cum de iisdem pene criminibus ageretur, ne quidem in mentem inciderant.

Quam autem impie et præter fas omnia Compendii gererentur, vel ex eo liquet, quod non piguit Episcopos adscribere inter scelera, pro quibus Ludovicus pœnitentiæ addictus est, etiam illa maxime, quæ Attiniaci jam expiata erant; cum a Deo præscriptum sit, et sacris Canonibus, toties inculcatum, *non bis vindicabis in idipsum* : quod etiam ejus ævi scriptores seditiosis Episcopis merito exprobrabant.

Hæc primo loco notamus : secundo loco dicimus, quæ Compendii acta sunt, acta esse in Ludovicum jam privatum, jam depositum, atque omnino ad quæestionem nostram non pertinere.

Id vero testantur ipsa acta Compendii, ipsaque horum actorum inscriptio, quam apud Baronium, et in Conciliorum quoque voluminibus legimus : qua inscriptione constat hæc omnino gesta esse contra Ludovicum, *postquam regno privatus est* <sup>3</sup>.

Acta ipsa sic habent : « Nos Episcopi, sub imperio domini et » gloriosissimi Lotharii Imperatoris constituti, anno Incarnationis » Domini Jesu Christi *ccccxxxiii*, ejusdem Principis *i*. » Ergo Lotharium pro Imperatore habebant, non jam Ludovicum : cui, aiunt, etiam acta hæc, post *subtractam potestatem*, et *potestate privato*, id unum superesse, *ne animam perderet*. Eumque ideo appellant, non jam Imperatorem, sed *venerabilem virum*. Agobardus quoque in libello suo aperte declarat acta hæc esse « præsidente serenissimo et gloriosissimo Lothario Imperatore, » adversus ignaviam domini Ludovici venerandi quondam Imperatoris. » In hoc ergo conventu Lotharium pro Imperatore, Ludovicum pro privato habebant.

Itaque Ludovicus non coronam, non purpuram, non alia quævis ornamenta regalia deposuisse fertur : sed ut miles duntaxat

<sup>1</sup> Agob. lib. de Dispensatione rei Eccles. n. 2; tom. xiv. Bibl. Pat. p. 295. — <sup>2</sup> Tom. II Conc. Gall. p. 564. — <sup>3</sup> Bar. tom. ix, an. 833, pag. 802. Conc. Gall. tom. II, pag. 560. Conc. Labb. tom. VII, col. 1686. — <sup>4</sup> Theg. de gest. Lud. Duch. tom. II, pag. 28. Act. Comp. tom. II Conc. Gall. pag. 560.

cingulum et gladium, referente Thegano, actis attestantibus<sup>1</sup>, omnibus fatentibus.

Quando autem et quomodo depositus fuerit, Annales produnt: nulla scilicet vel in speciem forma legitima, quæ in tanto facinore nulla esse potuisset; sed per vim et scelus apertum; factione filiorum ejus, Lotharii præsertim, qui regiam sibi potestatem vindicarat, defectione militum, ducum proditione, consensione procerum, quibus Episcopi, primi scilicet inter proceres, assentiebantur, Ebbone Rhemensi sceleris hortatore: qui quidem Episcopi postquam hæc cum cæteris egissent proceribus, nempe id sibi ut sacerdotibus, reservabant, ut imponerent privato eam pœnitentiam, qua reditum ad militiam intercludere niterentur.

Cæterum inter omnes constat, neque a Lothario et proceribus jure potuisse deponi Ludovicum, neque ullo item jure prohiberi potuisse ab Episcopis, quominus ad regnum revocaretur, revocatusque consueto regendæ militiæ munere fungeretur; atque omnino hæc omnia nulla, irrita, absurda, impiis conatibus esse gesta, magno bonorum omnium luctu. Quare summo omnium applausu Theganus Chorepiscopus, vir optimus atque sanctissimus, ejus ævi scriptor, in Ebbonem sic invectus est<sup>2</sup>: « *Crudelis, cur* » non intellexisti præcepta Domini? *Non est servus super domi-* » num suum; quamobrem contempsisti præcepta apostolica: » *Omnibus potestatibus superioribus subditi estote: non est potes-* » *tas nisi a Deo*, et iterum alias dicit: *Deum time*; *Regem ho-* » *norifica*. Tu vero nec Deum timuisti, nec Regem honorasti. » Satis ergo intelligebant, quam inviolata esset, et ab omni alia potestate immunis, divino etiam jure, potestas regia. Quare nec fraus illa scelusve diu valuit, sed statim ad officium Franci rediere<sup>3</sup>. Ebbo depositus; acti in exilium reliqui: Lotharius omnium fuit execrationi: campus ille, in quo Ludovicus desertus fuerat, *Campus mendacii* dictus, ad tantæ proditionis infamiam sempiternam: totaque ea res inter exempla pessima, divinaque ultione reprobata, ab ævo sequente ac secutis Conciliis relata est<sup>4</sup>. Quod ergo Ludovicus, ut auctor vitæ prodit, *per Episcoporum manus armis accingi* consensit; factum id, ut et ipsi dissolverent quod male fecerant, datumque est id timori imbecillis Principis; non quod vim haberent ullam, quæ per metum, errorem, ac proditionem acta, ne in privatum quidem valuissent: resque tanta omnium, non modo consensione, verum etiam exultatione confecta est, nihil ut sit vanius, quam recurrere Romam, ac Ludo-

<sup>1</sup> Theg. de gest. Lud. Duch., tom. II, p. 28. Act. Comp., tom. II. Conc. Gall., p. 360. — <sup>2</sup> Theg. de gest. Lud., n. 44, pag. 182. — <sup>3</sup> Theg. ibid. — <sup>4</sup> Ep. Synod. ap. Caris. c. III; tom. VIII Conc. col. 656.

vici restitutionem Gregorii IV auctoritati cum Baronio tribuere, Certe ejus ævi auctores in ea restitutione, ne Gregorium quidem nominant. Marianus Scotus, a Baronio laudatus, primum post trecentos scripsit annos: tum ne id quidem dixit quod Baronius memorat: imo vero hæc habet, anno 835: « Pipinus et Ludovicus » patrem suum restituerunt in regnum, » nulla Gregorii mentione facta. Paulum Æmilium nostri ævi scriptorem a Baronio allegatum nihil moramur; totaque hæc historia certo argumento est, quantum Episcopi etiam perduelles ab eo abessent, ut per episcopale ministerium deponi posse Principem cogitarent.

CAP. XXII. Lotharii Junioris excommunicatio, propter Valdradam, nulla unquam depositionis mentione.

Eodem procedente seculo, Lotharius Junior, Imperatoris Lotharii supra memorati filius ac Ludovici Pii nepos, idem Austrasiæ Rex, repudiata Teutberga legitima conjuge, ac Valdrada pellice superducta, Romanos Pontifices merito concitavit. Et quidem Nicolaus I, doctissimus juxta ac fortissimus Pontifex, insanis amoribus irretito excommunicationem intentat; de regni privatione ne cogitat quidem. « Cavendum est, inquit<sup>1</sup>, » ne cum ea (Valdrada scilicet jam excommunicata) pari mun- » crone percellaris sententiæ, ac pro unius mulieris passione et » brevissimi temporis desiderio vinctus et obligatus, ad sul- » phureos fœtores et ad perenne traharis exitium. » Ac paulo post: « Cæterum præcave ne quando nos secundum Domini præ- » ceptum duos aut tres testes adhibeamus; imo vero ne hoc Ec- » clesiæ sanctæ dicamus, et, quod non optamus, fias cunctis » sicut ethnicus et publicanus. » Neque quidquam inculcat aliud, cum ea de re longe plurimas ad proceres, ad Episcopos, ad Reges Lotharii patruos, ad ipsum Lotharium, easque fortissimas atque amplissimas litteras dederit.

Ergo extrema omnia, quæ ecclesiastica potestate fieri possent, interminatus, nihil de depositione somniabat; quod quidem si ecclesiasticæ potestati concessum his temporibus cogitassent, non defuissent Nicolao rei exequendæ vires, cum Lotharii patruos ac præsertim Carolum Calvum ejus regno inhiare intelligeret.

Quod autem scribit ad Ludovicum et Carolum Reges, Lotharii patruos, « dilatam a se vindictam in eum, ne sanguis effunderetur, » et ne bella excitarentur<sup>2</sup>; » non hæc eo pertinent, quasi ipse Pontifex Lothario regnum adimere, aut alteri tradere moliretur, sed quod Principes adversus Deum et Ecclesiam contumaces,

<sup>1</sup> Ep. LI Nicol. ad Loth. tom. VIII Conc. col. 437. — <sup>2</sup> Ejusd. ep. XXVII; ibid. col. 404.

contemptu et odio populorum, civilibus bellis agitari soleant.

Cæterum non modo adhibitas in Lotharium excommunicationis minas, verum etiam datam excommunicationem ipsam, hæc Nicolai ad Episcopos in regno Lotharii constitutos scribentis verba testantur : « Nostræ communionis cum mœcha sibi sociata et suis » fautoribus ipse dudum factus est exsors <sup>1</sup>. » Quo etiam factum, ut excommunicatione perculsum Carolus *ad osculum atque colloquium* admittere recusaret, ut legimus in Capitularibus <sup>2</sup>; nequo eo secius pro Rege habet, neque uspiam increpiti proceres, ac populi, qui in ejus obsequio permanebant : aut excommunicatum licet, Nicolaus I et Adrianus II regni extorrem fuisse, aut futurum esse pronuntiant.

CAP. XXIII. Adrianus II Carolum Calvum a Lotharii mortui regno deterret excommunicatione; quam grave Francis visum fuerit terrenis rebus immiscuisse se Pontificem, nihil de depositione cogitantem : Hincmari locus.

Posteaquam Lotharius per apertam Dei vindictam extinctus est, Adrianus II Carolum Calvum ejus patruum, ab ejus regno invadendo gravibus deterret minis : captum jam et occupatum regnum, Ludovico Imperatori Lotharii fratri reddendum, eadem interminatione præcipit; neque tamen aliud quidquam præter excommunicationem : et beati Petri Romanam Ecclesiam protegentis iram intentat <sup>3</sup> : « Si quis contra fecerit, excommunicationis nexibus, » vinculis anathematis obligatum, in gehenna cum diabolo deportandum » declarat. De regni privatione, quod nihil ad suam potestatem pertineret, gravissimus licet et minacissimus Pontifex, ne verbum quidem facit.

Attamen illa etiam excommunicatio, quod temporalis regni gratia lata erat, Francis gravis visa est. Scribit enim Hincmarus ad ipsum Pontificem <sup>4</sup>, respondisse ipsos, non defuisse regi justas causas, cur regnum Lotharii occuparet, ab ejus regni proceribus invitatus; ac Ludovico quidem tacite exprobrabant, quod ad regnum obtinendum Papæ excommunicationes adhiberet. Dicebant autem Episcopis, qui pontificia mandata attulissent : « Petite » Domnum apostolicum, ut quia Rex et Episcopus simul esse non » potest, et sui antecessores ecclesiasticum ordinem, quod suum » est, et non rempublicam, quod Regum est, disposuerunt, non » præcipiat nobis habere Regem, qui nos in longinquis partibus » adjuvare non possit, contra subitaneos et frequentes pagano-

<sup>1</sup> Ejusd. in app. ep. x; col. 494. — <sup>2</sup> Capit. edit. Baluz. tom. II, tit. xxxv, p. 163. — <sup>3</sup> Adrian. II ep. xix, xx, etc. tom. III Conc. col. 918 et seq. — <sup>4</sup> Hinc. ep. xli, ad Adr. II; tom. II, p. 694, 695.

» rum impetus; et nos Francos non jubeat servire, quia istud  
 » jugum sui antecessores nostris antecessoribus non imposuerunt,  
 » et nos illud portare non possumus, qui scriptum esse in sacris  
 » libris audimus, ut pro libertate et hæreditate nostra usque  
 » ad mortem certare debeamus. » Addebant : « Non convenit  
 » uni Episcopo dicere, ut christianum, qui non est incorrigibilis,  
 » non propter propria crimina, sed pro terreno regno alicui tol-  
 » lendo vel acquirendo, nomine christianitatis debeat privare,  
 » et eum cum diabolo collocare. » Denique : « Si Dominus aposto-  
 » licus vult pacem quærere, sic pacem quærat, ut rixam non mo-  
 » veat; quia nos non concedemus ut aliter ad regnum Dei perve-  
 » nire non possimus, si illum, quem ipse commendat, Regem non  
 » habuerimus. »

Hincmarus hæc, Francorum procerum nomine sic explicat, ut  
 a se collegisque probata satis aperte significet. Quæ responderit  
 jubenti Pontifici, ut a Regis excommunicati alloquio, præsentia,  
 salutatione abstineret, quamque hæc omnia evanuerint, supra  
 exposuimus<sup>1</sup>. Hæc docent, si quis tum regna decretis bullisque  
 pontificiis dari aut adimi contendisset, quam Galli exhorruissent,  
 qui adeo exarserunt cum ne quidem talia Romani Pontifices cogi-  
 tarent.

CAP. XXIV. Eodem nono seculo Stephani V epistola ad Basilium  
 Imperatorem, de finibus utriusque potestatis.

Eodem seculo ix, Photianum illud schisma est conflatum; quo  
 initio, adversus Romanam Ecclesiam Græca Ecclesia rebellavit.  
 Atque idem ipse Photius a Romanis Pontificibus sæpe prostratus,  
 adnitente VIII generali Synodo, Joannis VIII fæda indulgentia\*,  
 et Basilii Macedonis Græci Imperatoris auctoritate, valentior  
 resurgebat. Resurgentem Marinus, Adrianus III, Stephanus V,  
 resumptis viribus conterebant. His Basilium ecclesiastica invaden-  
 tem his verbis coercebat : « Licet ipsius Christi Imperatoris simili-  
 » tudinem geras in terris, rerum tamen mundanarum et civilium  
 » tantum curam gerere debes, quod etiam precamur ut ad mul-  
 » tos annos præstare valeas. Quo igitur pacto a Deo largitus es  
 » nobis terrenis rebus præesse; ita etiam nos per Principem Pe-  
 » trum spiritualibus rebus Deus præfecit. Accipe, quæso te, beni-  
 » gna fronte quæ sequuntur : datum est tibi curare ut tyrannorum

<sup>1</sup> Sup. lib. I, sect. II, cap. XXVII.

\* Joannes VIII, Basilio obsequentior, Photium admiserat et in sedem  
 Constantinopolitanam restituerat, non sine gravi indignatione Catholicorum,  
 qui tot Pontificum et Concilii VIII decreta eo modo rescindi querebantur.  
 (Edit. Paris.)



» impietatem et feritatem gladio potentiae concidas, ut justitiam ministres subditis tuis, ut leges condas, ut terra marique militares copias disponas: hæc est præcipua cura potentiae et principatus tui. » Gregis cura vero nobis commissa est, tanto præstantior, quantum distant a cælo ea quæ in terris sunt<sup>1</sup>. » Sic docet eminere regia potestate pontificiam potestatem, quod hæc majoribus rebus præsit, non profecto, quod illam ea temporalium ad spiritualia subordinatione quam fingunt, in ordinem cogere ac loco movere posset. Hæc scripta sunt ad annum Christi circiter 885. Ea tum modestia agebatur.

CAP. XXV. Eodem seculo Fulconis Rhemensis locus a Perronio objectus.

Per eadem fere tempora, Fulconis Rhemensis nobis obicitur auctoritas, qui eodem seculo exeunte, anno scilicet 898, perturbatissimis Galliae rebus, licentius scripserit ad Carolum Simplicem, Ludovici Regis filium, quem regno pulsum, sex annorum puerum, ex hostium manu Fulco eripuerat, domique diutissime aluerat: mox puerum adhuc, ac sua tantum opera patrio regno restitutum, prisco cathedræ suæ jure Rhemis inunxerat: unus denique adversus Eudonem \* Regem a proceribus electum, totoque fere regno potentem, auctoritate, opibus, armis etiam sustentabat, quibus scilicet tum Ecclesia Rhemensis prævaleret. Ad eum igitur Fulco hæc scripsit, cum se improvidus, atque ad extrema redactus adolescens, adversus prævalidos hostes, Normannis idololatriæ regnum invadentibus sociaturus esse videretur: « Sciatis, » inquit<sup>2</sup>, quia si hoc feceritis, et talibus consiliis acquieveritis, nunquam me fidelem habebitis: sed et quoscumque potuero, a vestra fidelitate revocabo; et cum omnibus Coepiscopis meis vos et omnes vestros excommunicans, æterno anathemate condemnabo. Pro fidelitate, quam vobis servo, hæc gemebundus scribo; quoniam cupio vos secundum Deum et secundum seculum semper esse honoratos; et non satanæ, sed Christi adjutorio, ad debitum vobis conscendere regni fastigium. » Hæc Fulco patria veluti libertate, ad octodecim annorum scribit adolescentem, quo, trepidum vix quo regnantem, atque ex ope pendentem sua, gravibus minis ab impia societate deterreret. Atque interim quod ipse proprio nomine scripserat, diligenter secernit ab iis, quæ Coepiscoporum nomine

<sup>1</sup> Ep. v, ad Basil. tom. ix. Conc. col. 366. — <sup>2</sup> Ep. Fulc. ad Carol. Simpl. ap. Flodoard. lib. iv Hist. Rhem. cap. v.

\* Comitem Parisiensem. Franciæ Ducem, et qui jam tum Rex Franciæ Occidentalis dicebatur. (*Edit. Paris.*)

minitaretur : *Cum Episcopis*, inquit, *æterno anathemate condemnabo*, Regemque, et qui simul in impiam societatem consensissent. At suo nomine, ut procerum primus, atque in regno maximâ pollens auctoritate : *Nunquam me fidelem habebitis, et quoscunque potuero a vestra fidelitate revocabo*. Hujusmodi vero minas per ea tempora passim a proceribus adversus inbecillem Regem, infirmissimo imperio ac regno jam a Carolina stirpe ad aliam familiam inclinato, pridem inolita superbia jactatas, si quis ad certum jus legitimique exempli auctoritatem trahat, næ ille non jam Romano Pontifici atque omnibus Episcopis, sed omnibus omnino proceribus permittat omnia adversus regiam majestatem. Certe hic nihil synodice, nihil legitimo ordine gestum; sed unius viri factum; imo vero non factum, sed dictum, nullo effectu consecuto, nullo antea, nullo postea exemplo legimus. Hæc illa sunt, quibus jus novum omnibusque retro seculis inauditum sancire se posse arbitrantur.

CAP. XXVI. Atto Vercellensis, Burchardus Vormatiensis, decimi seculi auctores, proferuntur.

Decimo seculo Attonis Episcopi Vercellensis claret auctoritas. Is igitur epistola ad Valdonem \* Episcopum multa de Regibus, eaque superiorum seculorum traditioni consentanea tradit. Hæc imprimis de fidelitate perversis etiam Regibus præstanda <sup>1</sup> : Davidis ac Samuelis exemplo, Christique auctoritate observandos eos : supremam eorum esse solique Deo subditam potestatem, evictum ex illo Davidis, *Tibi soli peccavi*; atque ex interpretatione Cassiodori, ea quam supra retulimus <sup>2</sup> : tum *quanta cautela* bonis obsequendum, cum *nec malos* repellere liceat, atque ex Chrysostomo, esse « in potestate populi facere Regem quem vult; factum, de » regno repellere, non in ejus potestate <sup>3</sup>; » utque fidelitatem » quam jurando Regi promiserint inviolabilem, teneant <sup>4</sup>. » Nondum scilicet juramenta fidelitatis solvi a Pontifice cogitabant. Hæc de Attone paucis, ne ab aliis Patribus jam audita cum lectoris, tædio repetamus. His liquet priscam traditionem proximis etiam Gregorii VII temporibus viguisse.

Per eadem tempora floret beatus Burchardus, Vormatiensis Episcopus, doctus, ac pius Canonum compiler. Ibi Decretorum libro xv, multa de Regum suprema atque a Deo constituta, soli-

<sup>1</sup> Att. Vercell. Ep. ad Vald. Spicil. tom. VIII, p. 99. — <sup>2</sup> Sup. lib. I. sect. II, cap. XXXII. — <sup>3</sup> Spic. ibid. p. 104. — <sup>4</sup> Ibid. p. 109.

\* Valdonem Berengarius II, Rex Italiae, a se factum Comensem Episcopum, habuit in primis re bellantem. Vid. Luitprand. lib. v, cap. xxi. (Edit. Paris.)

que Deo subjecta potestate, ex sancto Isidoro Hispalensi collecta legeris: neque hic, neque alibi quidquam de deponendis Regibus, aut solvendo fidelitatis sacramento legitur, ut in secutis postea Canonistis. Nondum hæc decreta, nondum hi tituli vel nomine noti erant: nondum enim Gregorius VII prodierat.

Quare cum eodem seculo exente, Robertus Rex Francorum, Hugonis Capeti filius, ea commisisset, propter quæ excommunicandus videretur, dicta quidem ea sententia est: de deponendo co, aut de obedientia deneganda nihil tentatum, nihil dictum, nihil cogitatum fuit. Sed tanta res paulo diligentius pensitanda.

CAP. XXVII. Eodem seculo decimo, Robertus Francorum Rex excommunicatus, nulla depositionis mentione.

Roberti Francorum Regis historiam Baronius ex coævis auctoribus sic refert <sup>1</sup>. Anno 998, Robertus incestum conjugium cum Bertha sibi affinitate conjuncta fecerat, cui conjugio cum Episcopi faverent, a Gregorio V merito reprehensi sunt. Id scribit sanctus Pontifex Leo IX ad Henricum Roberti filium, Ivone Carnotensi referente <sup>2</sup>. Ea reprehensione commoti, « omnes fere Galliarum » Episcopi virum et uxorem communi simul sententia excommunicare. » Petrus Damiani Cardinalis, vir doctissimus atque sanctissimus, hæc scripsit <sup>3</sup>. Scriptum item in Historiæ Aquitanicæ fragmentis, ex Pithœi collectione editis (alii historiæ Francorum fragmenta vocant) *quod agnoscens* (illicitum nempe Roberti conjugium) *Papa Gregorius totam Franciam anathemate percussit*. His subdit nota illa de Berthæ monstroso partu \*; quibus Robertus ad se reversus, ac deinde cum toto regno anathemate est absolutus. Sub tam tremendo anathemate, per omnes Episcopos, atque ipsum postea Romanum Pontificem pronuntiato, nemo scripsit, nemo intellexit detractum aut detrahendum Roberto imperium; neque in republica quidquam immutatum fuit. Quod Petrus Damiani refert <sup>4</sup>, « a Regis societate recessisse universos, et » tantum duos servulos ad necessarij victus officium » remansisse, vel inflatum est ab iis qui pio viro hanc historiam enarrarunt, vel ita temperandum, ut neque intermissa sint a publicis regni

<sup>1</sup> Bar. tom. x, an. 998, b. 920. — <sup>2</sup> Ivon. Carn. Decr. part. ix. cap. viii. — <sup>3</sup> Pet. Damian. tom. iii, opusc. xxxiv, ad Desid. Cass. cap. vi, p. 260. Vid. Bar loc. cit. — <sup>4</sup> Pet. Dam. loc. cit.

\* De Berthæ monstroso partu unum auctorem appellat Baronius Petrum Damiani cujus hæc sunt verba: « Suscepit filium, anserinum per omnia collum et caput habentem. » Vid. Dam. loco in textu citato. (*Edit. Paris.*)

administris necessaria officia, sine quibus regna, ne medico quidem tempore stare possunt. Cæterum si publica officia vel tantillum cessassent, tali interregno, ac necessario secuta rerum confusione, omnes historiæ personarent.

CAP. XXVIII. Undecimi seculi exempla et testimonia sub Leone IX et Victore II, Paulo ante Gregorium VII : Petri Damiani, ejusdem Gregorii VII familiarissimi, locus a Baronio reprehensus.

Undecimo seculo, ante Gregorium VII, nemo ab antiqua traditione discesserat.

Anno 1052, sanctus Leo IX, profectus est in Germaniam ut inter Henricum II Imperatorem et Andream Hungariæ Regem, post atrocita bella pacem componeret. Qua de re Hermanus Contractus \* ad annum eum sic habet : « Dominus Leo Papa ab Andrea accitus, cum pro pace componenda intervenisset, Imperatorem ab obsidione avocavit, eumque sibi per omnia consentaneum inveniens, sed e contra Andream consiliis suis minus parentem experiens, offensus, eique excommunicationem, » utpote delusa Sede apostolica, minitans, cum Imperatore discessit <sup>1</sup>. » Audis *excommunicationem minitans*, non sane depositionem. Nondum hæ formulæ invaluerant, nondum ille, quem vidimus, Gregorii VII ritus, quo minabatur Regibus, nisi obtemperarent, se ab eorum obedientia subditos populos repulsum.

Necdum eam formam noverat Victor II, anno 1055, cum petente Imperatore Henrico II, ab eo Pontifice Concilioque Turonensi \*\* decretum est : Ferdinandum Castellæ et Leonis Regem, « nisi desistat a cœpto, excommunicatione percelli, et universam Hispaniam ipsi subjectam interdicto subijci debere <sup>2</sup>. »

Per ea tempora Petrus Damiani, Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Episcopus Ostiensis, Hildebrandi tum Archidiaconi Cardinalis, mox Gregorii VII familiaris, sanctitate, doctrina ac poenitentia

<sup>1</sup> Herman. Contr. ann. 1052, ap. Bar. tom. xi, p. 181. — <sup>2</sup> Vid. tom. ix Conc. col. 1081; et ap. Bar. tom. xi an. 1055, p. 224.

\* Hermanus Monachus Augiæ majoris, vulgo Reichenaw in Suevia, dictus *Contractus* a membrorum suorum contractione, scripsit *Chronicon* non aspernandum, quod extat in Bibl. Pat. tom. xviii, p. 349, sed mutilum. Nam finit an. 1051. Itaque, aut credendum est Baronio, res actas, an. 1052 exscribenti ex Herimanni Chronico, aut hujus Chronici editio Basileensis Christ. Hurst. consulenda. (*Edit. Paris.*)

\*\* Concilio Turonensi præerat Hildebrandus Cardinalis, ut *Legatus a latere*. (*Edit. Paris.*)

christianæ mira laude floruit. Is ab Episcopis arma tractari studiosissime prohibebat : « Cum præsertim , inquiens <sup>1</sup> , inter » regnum et sacerdotium propria cujusque distinguantur officia ; » ut Rex armis utatur seculi , et Sacerdos accingatur gladio spirituali , *qui est verbum Dei*. De seculi enim Principe Paulus » dicit : *Non sine causa gladium portat ; Dei enim minister est , » vindex in iram ei qui male agit*. Ozias Rex , qui sacerdotale » usurpat officium , lepra perfunditur : et si Sacerdos arma cor- » ripit , quod utique laicorum est , quid meretur ? » Prorsus ex prisca disciplina. Quæ si quis intellexerit , haud magis arma , quam cætera temporalia ac civilia , ab ecclesiastica potestate , ut quidem ecclesiastica est , penitus amovebit.

Cum autem objicerent Leonem (IX) *bellicis usibus se frequenter implicuisse Pontificem* , nihil hæc moratus exempla , respondet : « Numquid hoc legitur vel egisse , vel litteris docuisse Gregorius » (ille Magnus scilicet) qui tot rapinas ac violentias a Longobardorum feritate est perpressus ? Num Ambrosius bellum Arianis se » suamque Ecclesiam crudeliter infestantibus intulit ? Numquid in » arma Sanctorum quispiam traditur insurrexisse Pontificum ? » Qui si deponi Reges , substitui alios , atque ad ea decreta statuenda , bella civilia concitari vidisset , eodem profecto jure inclamaturus esset : Num Longobardos Reges Gregorius , aut Arianos Ambrosius deposuisse legitur , aut adversus eos Sanctorum quispiam traditur insurrexisse Pontificum , aut fidelitatis sacramenta solvisse , aut ad arma sumenda subditos populos incitasse ?

Sensit Baronius quo ista pertinerent , atque allatis Petri Damiani verbis , hæc adscribere non veretur <sup>2</sup> : « Illicusque Petrus Damiani » cui catholica dogmata penitus adversantur , quibus hæresis » errore notantur omnes , qui ab Ecclesia Romana , cathedra Petri , e duobus alterum gladium auferunt , nec nisi spirituales » concedunt. » En quales hæreses comminiscit , et sanctissimis viris ac de Sede apostolica bene meritissimis exprobrare non dubitant.

CAP. XXIX. Ejusdem Petri Damiani sub Alexandro II, proximo Gregorii VII antecessore, insignis locus, quo docet utrasque potestates, et discretas esse, et supremas et socias.

Summa ejus, quam tradidimus, doctrinæ fuit, utrasque potestates et esse discretas, et in suo ordine supremas, et interim socias. Ea de re extat ejusdem Petri Damiani locus egregius, quem eo diligentius notari peto, quod, ejus doctrina, quædam difficultates postea suborturæ facile dissolvantur.

<sup>1</sup> Pet. Dam. tom. I, lib. IV epist. IX, ad Firm. Episc. p. 53; et ap. Bar. tom. XI an. 1053, p. 189. <sup>2</sup> Bar. tom. XI. an. 1053, p. 190.



Petrus igitur Damiani, anno 1062, sub Alexandro II, proximo Gregorii VII antecessore, adversus Cadaloum Parmensem \* Antipapam scripsit dialogum, qui inscribitur, *Disceptatio synodalis*: quo in dialogo hanc tractat quæstionem: an Alexander II sine auctoritate Imperatoris rite electus fuerit, adversus consuetudinem, et concessa Imperatoribus privilegia. Petrus Damiani ea quidem privilegia agnoscebat: sed Regis puerilitatem, ac necessitatem causabatur. Qua quidem in *Disceptatione*, multa de Regum, multa de Pontificum auctoritate occurrebant; istud imprimis, quo sanctus Cardinalis sermonem conclusit: « Amodo igitur, dilectissimi, illinc regalis aulæ consilarii hinc Sedis apostolicæ communi ministri, utraque pars in hoc uno studio conspiremus laborantes, ut summum sacerdotium, et Romanum simul confœderetur imperium; quatenus humanum genus, quod per hos duos apices in utraque substantia regitur, nullis, quod absit partibus quod per Cadaloum nuper factum est, rescindatur: sicque mundi vertex in perpetuæ charitatis unionem occurrant, ut inferiora membra per eorum discordiam non resiliant, et quatenus ab uno Mediatore Dei et hominum, hæc duo, regnum scilicet et sacerdotium, divino sunt conflata mysterio; ita sublimes istæ duæ personæ tanta sibi unitate jungantur, ut quodam mutua charitatis glutino, et Rex in Romano Pontifice, et Romanus Pontifex in Rege, salvo scilicet suo privilegio Papæ, quod nemo præter eum usurpare permittitur. Cæterum et ipse delinquentes, cum causa dictaverit, forensi lege coercetur, et Rex cum suis Episcopis super animarum statu, prolata sacrorum Canonum auctoritate, decernat, ille tanquam parens paternè semper jure præmineat; iste velut unicus ac singularis filius, in amoris illius amplexibus requiescat<sup>1</sup>. » Posteaquam hæc scripsit vir sanctissimus, paulo ante Gregorii VII pontificatum, moritur.

Ilic ambæ potestates inter se ut duo apices comparantur: his sua

<sup>1</sup> Tom. IX Conc. col. 1172; et inter Oper. Petri Dam. tom. III, opusc. IV, p. 30.

\* Illic a factiosis Henrici IV Episcopis creatus Pontifex et Honoratus II. dictus, sæpe frustra tentavit Romam occupare. Synodus Mantuana, utriusque Pontificis causa rite discussa, solum Alexandrum Papam esse jussit sed Cadaloum, qui non diu post exactam Synodum pessima morte interit, se quandiu vixit, quamquam a suis derelictus, gessit pro Pontifice. Vid. Bar. tom. XI, an. 1061 et seq. p. 278 et seq. Petrus Damiani suam *Disceptationem synodalem* scripsit, quando Concilium Osbornense in Saxonia coegit Anno Coloniensis Archiepiscopus, qui in ea occasione, ut in aliis bene multis, de republica christiana optime meruit. Credibile est in eo Concilio fuisse lectam hanc *Disceptationem*, quam vide apud Labbæum, tom. IX Conc. (Edit. Paris.)

in utraque substantia, terrena scilicet et cœlesti, assignantur officia: eæ, ut Principes, suoque in ordine supremæ, sociali tantum fœdere conjunguntur, non altera alteri in suis quidem rebus subditur; et quo jure Regi permittitur, ut *super animarum salute* sed *ex Canonum auctoritate decernat*, eodem jure permittitur Pontifici, ut *delinquentes* etiam pœnis temporalibus, sed *forensi lege* non innata sibi potestate *coerceat*: quæ multum aliena sunt ab ea subordinatione, eaque in temporalibus, licet indirecta, sed tamen suprema et a soluta ipsique Pontifici innata et congenita potestate quamulant.

Quod autem Papæ suum salvum esse vult *privilegium*, quod *nemo præter eum usurpare permittitur*; hoc eo certe pertinet, ne quod proclive erat, ac per ea tempora usitatissimum, Imperator etiam vetita et inconcessa tentaret, atque ut, quemadmodum subdit, Papa, *tanquam parens paterno semper jure præmineat*: non in eo profecto, ut alienum etiam invadat officium, et *utramque substantiam*, terrenam ac cœlestem, in ambos divino numine dispersitam, quocumque nomine sibi vindicet.

CAP. XXX. Gesta sub Alexandro II et Gregorio VII usque ad incœptum annum 1076. Dictorum in hoc libro circa primam quæstionem summa et conclusio.

Hæc ergo societas ambarum potestatum, innato cuilibet ac surpremo jure sua tutantium, sub Alexandro II; Gregorii VII antecessore, vigeat. Et ille quidem, anno 1073, Henricum Teutonum atque Italiæ Regem, in ordine Regum III, Imperatorum IV, Romam vocavit, *ad satisfaciendum pro simoniaca hæresi, aliisque nonnullis emendatione dignis*. Sic ipse Baronius, ex Conrado Abbate Urspergensis docet. Memorat idem Baronius, ex Lamberto \* Schafnaburgensi, horum temporum historico elegantissimo pariter et diligentissimo, ausum esse Imperatorem prohibere Thuringos, ne ab Episcoporum Synodo ad Sedem apostolicam appellarent<sup>1</sup>.

<sup>1</sup> Bar. tom. XI, an. 1073, p. 414; ex Conr. Ursperg. Vid. quoq. Lam-ber. Schafn. eod. an.

\* Baronius ex Lamberto rem sic narrat. Henricus « Archiepiscopum » Moguntinum modis omnibus instigavit, ut decimationes Thuringiæ exigeret, pollicens se ei in exigendo summa ope affuturum, ea tamen pactione » ut sibi partem tribueret. Quod ut quadam specie palliaret (nunquam » enim decimationes illæ collectæ fuerant) Synodum indixit in Erphesfurd, » quæ Synodus Henrico obsequentissima fuit. At Thuringi, quos inter primi erant Fuldensis et Hervellensis Abbates, « Sedem apostolicam appellabant. » Sed Rex affirmabat, se in eum si quis id præsumpsisset, capitali sententia » animadversurum. » Quibus minis territi Abbates, Archiepiscopo paruerunt. Vid. etiam FLEURY, lib. LXI, n. 57. et seq. (*Edit. Paris.*)

Nihil hactenus aliud nec in historiis nec in citatione apparet, præter causas ecclesiasticas. Cujus autem pœnæ interminatione vocatus sit Imperator, an excommunicationis, ut fieri solebat, an depositionis, tacent historici. Sed ipso silentio, nihil extraordinarium aut novum intervenisse probant. Quin etiam Gregorius VII, Alexandro paulo post mortuo, negotium prosecutus, citat ille quidem Henricum anno 1076, sui pontificatus quarto, sed qua pœna intentata auctores diserte memorant. Nempe denuntiatum ei est Papæ nomine, ut se Romæ sister et adsecundam feriam secundæ hebdomadæ in Quadragesima; ac nisi dicto die iudicio se sistere, sciret se absque omni procrastinatione eodem die de corpore » sanctæ Ecclesiæ, apostolico anathemate rescindendum esse. » Hæc refert Baronius ex Lamberto Schafnaburgensi<sup>1</sup>. Eadem habet auctor Historiæ Saxonici belli: « Si sacris Canonibus noluisset » Rex obediens existere, et excommunicatos a societate sua repellere, se eum velut putre membrum anathematis gladio ab unitate » sanctæ matris Ecclesiæ minabatur abscindere. » Hactenus more majorum pro ecclesiastica potestate, anathema, non depositionem comminatur. Quomodo huc decurrerit, ad alteram hujus tractationis partem attinet. Quamobrem hic figamus pedem, ac reliqua in suum mittamus locum. Hic quidem demonstrasse sufficiat ad Gregorium usque VII, imo ipso Pontifice, ad annum 1076 jam incæptum, totis fere undecim seculis, nullum exemplum occurrere, quo delinquentes Reges a Pontificibus depositione mulctati sint, aut ulla depositionis interminatione a gravissimis quibusque sceleribus deterriti: cum magnis viribus magnisque animis polleret Ecclesia, ac toties eædem causæ intervenerint, propter quas Gregorius VII ac secuti Pontifices a se id maxime fieri posse confisi sunt.

Quid autem memoro Reges? Imo, cum tot extiterint in privata fortuna impii, scelerati, hæretici, nihil unquam juris in eos Ecclesia sibi sumpsit, utcumque Ecclesiæ essent nocentissimi, nis ut sacris arceret, vel a sacerdotali ordine moveret. Cæterum in eorum bonis, fortunis, familia, civili ac temporali statu, nihil omnino tentavit, nihil a se immutari posse credidit. In exilium acti sunt passim hæretici, sed ab Imperatoribus: quod officium ubi Imperatores omisere, sua quidem peregit; at in temporalibus nihil aggressa Ecclesia est: mulctati auro hæretici, sed item ab Imperatoribus; non id Ecclesia decernebat, sed ab Imperatoribus dici interdu supplicabat. Id Conciliorum acta, id Patrum monumenta testantur. Atqui ecclesiasticæ rei plerumque conducit animadvertit, non tantum in Reges, sed etiam in privatos, ac si illi ratiocinio locum da-

<sup>1</sup> Lambert. Schafn. an. 1076. Vid. Bar. tom. XI, p. 476.

mus, ab ecclesiastica potestate posse ea fieri in rebus etiam temporalibus, quæ saluti animorum, rei que ecclesiasticæ necessaria videantur; haud minus privati, quam Reges sua dignitate, honore, possessione, familia deiciendi erant. Verum id Ecclesia nunquam sibi tribuit. An vero Imperatores magis quam privatos in potestate habebat? Aut quæ familias intactas relinquebat, imperia commoveret? Absit; ac succurrit illud Tertulliani: « Quod in neminem licet, » id forte nec in ipsum Imperatorem scilicet qui per Deum tantus, » est<sup>1</sup>. »

CAP. XXXI. An valeat id quod Perronius Cardinalis ad antiquitatis exempla responderit.

Ex antedictis vero facile solvitur Perronii Cardinalis, tanto viro, nisi vehementissime fallor, parum digna responsio. Is celebri illa oratione in conventu totius regni habita, ait: Juliani et aliorum quorundam exemplis haud magis concludi, deponi non posse Reges, quam non posse excommunicari: quippe qui ut depositi non sunt, ita nec nominatim excommunicati<sup>2</sup>. Qua responsione nihil est vanius. Quorsum enim, quæso, pertineret nominatim excommunicari Julianum, quasi non ipse se ab Ecclesia satis insolenter atque impie obrumperet? Aut vero non satis fureretur in Christianos, nisi etiam ultro exacerbarent inani illata contumelia? Non id profecto res poscebat, ut excommunicarent impium et contemptorem, qui nihil nisi talia derideret, plebi vero christianæ satis ipse per se execrationi esset. Dejicere imperio, subtrahere ei plebis obsequium, ac robur exercitus oportebat, si quidem fas fuisset. Quidni enim? cum et vires et animi suppetarent, neque Ecclesiæ res in gravius unquam discrimen adductæ fuissent. Hoc primum: tum, si Ecclesia, primi illis seculis, ab impiis excommunicandis, atque hæreticis, aut sceleratis Regibus interdum abstinuit, quando satis eos existimavit notatos esse, aut alia id argumenta suaserunt; at sæpe in alios Principes vim suam exeruit. An non enim Anastasium et Leonem Isaurum, ejusque successores, Lotharium etiam junio-rem Regem, et alios nominatim etiam excommunicatos vidimus? Quin Ecclesia, ipsa comminatione, quid in Reges quoque posset, ostendit? Denique, si de Regibus censura ecclesiastica tacuisset, exerebat se certe in privatos: cum interim Ecclesia, quanta poterat voce inelamaret: Reges in ecclesiasticis haud minus sibi subjeci quam cæteros, *neque enim personarum acceptionem esse apud Deum*<sup>3</sup>. Neque vero necesse est id probari, quod nemo negaverit. Jam vero exsurgit invicta argumentatio; censuram

<sup>1</sup> Tert. Apol. cap. xxxvi. — <sup>2</sup> Mar. Œuv. div. p. 630. — <sup>3</sup> Rom. II. 11.



suam Ecclesia, suam illam a Christo traditam in irrogandis spiritualibus pœnis potestatem, ab ipsa christianitatis origine, ubique terrarum, et semper, exeruit in Principes, in privatos, in clericos, in laicos, effectu, iudiciis, interminatione gravi: at eam, quam ipsi tribuunt, potestatem delicta coercendi per temporales pœnas, scilicet depositiones et privationes ipsius auctoritate irrogatas, totis mille et quod excurrit annis, nusquam in Principes, nusquam in laicos, nusquam sententia dicta, nusquam interminatione demonstravit: quam ergo certum est, vim illam adhibendæ delictis pœnæ spiritualis, per sese Ecclesiæ institutione Christi convenire: tam perfecto certum est, vim adhibendæ pœnæ temporalis non ipsi a Christo esse datam, nihilque omnino est verius, quam quod asserimus: potestatem illam non esse Ecclesiæ a Deo datam, quam tot labentibus seculis nunquam exercuerit, nunquam agnoverit.

CAP. XXXII. An ejusdem Perronii Cardinalis distinctio valeat, paganos inter Principes et christianos, aut Ecclesiæ fidem juratos: Romanum imperium pridem christianum, alia christiana regna; necdum tamen memorata potestas Reges deponendi.

Quod autem idem Perronius eloquentissimus Cardinalis, miro ambitu apparatuque verborum venditabat, a paganis Regibus maximo haberi discrimine eos Reges regnaque, quæ jam Christo colla subdiderint, et Christum Regem agnoverint<sup>1</sup>: id vero cum sponte corrui nullo unquam in Scripturis ac traditione Patrum hujus discriminis vestigio; tum ex antedictis perspicue confutatur. Ecce enim in undecimo versamur seculo: sexcenti fere anni sunt, ex quo sanctus Remigius id quod est hic a Cardinali Perronio memoratum, Clodoveo dixit: *Mihi, depone colla, Sicamber*<sup>2</sup>: necdum aliquid inaudivimus de Regibus, iudicio ecclesiastico, regni privatione damnandis. Atque, ut jam anteriora secula omittamus, sexto Ecclesiæ seculo, Anastasius; octavo, Leo Isaurus, ejusque successores fidem Ecclesiæ ejurati; et tamen hæretici ac persecutores, Romanum imperium Romamque ipsam obtinebant: cum multis ante seculis sanctus Augustinus Romanum imperium christianum appellasset. Notum illud: hæresi Pelagian a « universam Romanam Ecclesiam, Romanumque imperium, quod Deo propitio christianum est, fuisse commotum<sup>3</sup>. » Eoque antiquior Optatus Milevitanus scripserat: « Ecclesiam esse in imperio Romano, quod Libanum appellat Christus in Canticis Canticorum, cum dicit: *Veni, sponsa mea, veni*

<sup>1</sup> Du Perr. loc. cit. p. 627. — <sup>2</sup> Du Perr. ibid. Greg. Taron. Hist. lib. II, n. 31. — <sup>3</sup> August. de Pecc. orig. cont. Pelag. lib. II, cap. XVII, tom. X, col. 260.



» *de Libano*, id est, de imperio Romano <sup>1</sup>. » Ratus, id quod erat, Romanum imperium ipsi Evangelio, ipsique Ecclesiæ propheticiis vocibus ac singulari providentia dedicatum. Quo factum, ut Roma caput gentium, in Ecclesiæ religionisque caput consecrata fuerit, Christique imperio prisci Curii, Fabii, Scipiones, ipsi etiam Cæsares nescii, majorique vi acti, militarint.

Quin etiam sub paganis Imperatoribus, persecutione fervente, cum cum Ecclesia Romani imperii conjunctionem Patres intelligere visi, cum Melito Sardianus, in Apologia \* ad Marcum Aurelium data, annotaret sub Augusto incœpisse prædicationem evangelicam <sup>2</sup>, eo scilicet tempore, quo Imperatores summa cum potestate Romæ esse cœperunt, « congenitamque imperio Romano christianam philosophiam, » ipsi imperio ornamento ac præsidio fuisse; tanquam eam, quæ secuta est Romani imperii cum Ecclesia Christi, societatem præagirent.

His ergo completis, quæ prophetica eloquia prædixerant, tamen imperium Romanum, jam christianum, jam Christo consecratum, Constantii, Juliani, Valentes, Anastasii, et alii innumera-biles hæretici atque persecutores tenuerunt, nihil prohibente Ecclesia, cum etiam, id quod illi gravissimum putant, ipsi Imperatores dato sacramento, Christo Regi addicti essent.

Nempe Christiani intelligebant imperium Romanum, hospitam in terris atque peregrinam complexum Ecclesiam, haud minus eadem regnandi jura servare; neque obesse religionem imperio, quod non illa fecisset, sed omnibus numeris absolutum ingressa esset. Unde illa manarunt sancti Optati Milevitani Donatistas increpantis <sup>3</sup>, cum adversantibus christianis Imperatoribus immodeste obstreperent: « Non enim respublica est in Ecclesia, sed » Ecclesia est in republica, hoc est, in imperio Romano, » et cætera quæ jam retulimus; quod einde concludit: « Merito Paulus » docet orandum esse pro regibus et potestatibus; etiamsi talis » esset imperator, qui gentiliter viveret: quanto quod christianus, » quanto quod Deum timens, quanto quod religiosus, quanto » quod misericors? » Uthæc quidem causa sit studiosioris obsequii in Imperatorem, quod sit christianus: cæterum imperium gentili æque ac christiano constet. Atque hæc de Regibus hæreticis, aut

<sup>1</sup> Opt. Milev. de Schism. Donat. lib. III; pag. 66, edit. Albas, et cap. III, p. 52, edit. D. Dup. — <sup>2</sup> Ap. Euseb. lib. IV, cap. XXVI. — <sup>3</sup> Ubi sup.

\* Hujus Apologiæ, quam *χρησιμωτάτην* vocat Eusebius, fragmenta tantum supersunt, ab Halloixio Societ. Jes. collecta, tom. II Script. Eccl. Orient. quibus fragmentis intelligimus, quanto christianæ reipublicæ damno reliqua perierint. (*Edit. Paris.*)

propter scelera exosis, usque ad Gregorii VII tempora dicta sint.

CAP. XXXIII. Altera Quæstio : an nullo quoque interveniente peccato, propter ecclesiasticam utilitatem, Reges deponendi visi sint ab ecclesiastica potestate? Childericus Regum Merovingianorum ultimus. Cap. *Alius*. 15, q. 6, ex Gregorio VII : Glossa in illud caput : majorum de eo capite sententia.

Altera pars hujus, quam impugnamus, sententiæ est : ab ecclesiastica potestate deponi Principes etiam innocuos, si id res Ecclesiæ postularint. Jam ergo tantæ rei quæ proferant, exempla videamus.

Primum istud produnt in Childerico Rege, medio octavo seculo anno scilicet Domini 732, quod imprimis notari volumus, ut statim animadvertant quam hæc tot seculis inaudita fuerint.

Legamus postea quomodo factum referat Gregorius VII : « Zacharias Papa Regem Francorum deposuit, et omnes Francigenas a vinculo juramenti, quod sibi fecerant, absolvit <sup>1</sup>. » Hæc libro IV, epistola II ; libro vero VIII, epistola XXI paulo fusius : « Alius item Romanus Pontifex, Zacharias videlicet, Regem Francorum, non tam pro suis iniquitatibus, quam pro eo quod tantæ potestati non erat utilis, a regno deposuit, et Pipinum Caroli Magni Imperatoris patrem, in ejus loco substituit, omnesque Francigenas a juramento fidelitatis, quod illi fecerant, absolvit <sup>2</sup> : » ex quibus Gregorii verbis conflatum est caput *Alius* sub Gelasii nomine, a Gratiano per summam temporum incitiam editus <sup>3</sup>.

Hic notanda verba quædam : primum illa : *Non tam pro suis iniquitatibus, quam pro eo quod tantæ potestati non erat utilis*. Certissimum enim est Childericum nullius sceleris fuisse accusatum : quod autem Glossa hic memorat in verbum, *inutilis*, id ita interpretandum esse, quod fuerit *dissolutus cum mulieribus et effeminatus* ; absurdam interpretationem quis non videat ? Sed tamen Glossatorem puduit, innocuum Principem, ac nullius unquam sceleris postulatum, tamen depositum fuisse : quare hæc falsa et inania de mulierum amoribus, nullo unquam auctore, commentus est. Quod vero addit, si tantum *inutilis* fuisset, dandum ei *coadjutorem*, satis profecto ostendit quam parum probaret deponi Principem eo nomine, quod esset *inutilis*. Ex quibus manifestum est Glossatores Romanos, quantumvis potestati pontificiæ favcant, adeo puduisse eorum quæ Gregorius VII dixerit ; ut ea qua poterant interpretatione mollirent.

Secundo nec repetam de verbo, *deposuit*, quod idem Glossator,

<sup>1</sup> Greg. VII, lib. IV, ep. II. ad Herim. tom. X Conc. col. 149. — <sup>2</sup> Ibid, ib. VIII, col. 278. — <sup>3</sup> Caus. XV, q. VI, cap. III.

ut nimium, ad hunc modum molliendum censuit : *Dicitur deposuisse qui deponentibus consensit.*

Tertio, notandum illud : *Substituit Pipinum*, quod adeo est manifeste nimium, ut a nullo indirectæ potestatis vel studiosissimo defensore, Romano Pontifici tribui posse putem. Si enim non modo Reges ac domum regnatricem solio exturbare, verum etiam nobilissimum regnum, ejusque optimates, populumque universum eligendi libertate privare, sibi que jus designandi Principis arrogare potest; non video jam quid in regna non possit, aut cur non eum pro uno omnium gentium a Deo constituto Imperatore habeamus.

Quare, cum audimus auctoritate Zachariæ Pipinum Childerico fuisse substitutum, nisi intelligamus consilio id, non imperio factum, omnino nimii, adeoque vani sumus.

Quarto, notandum verbum illud, *a juramento fidelitatis absolvit* : quod a nullo idoneo auctore proditum gesta declarabunt.

Atque hæc quidem Gregorii VII verba sunt : quomodo autem rem omnem intellexerint, qui post eum scripsere nostri antecessores, paucis exponere erit operæ pretium.

Summa est : *Deposuisse*, id est, deponendum consensisse, suasisse, consuluisse, idque volentibus : jam consilium a Papa, ut a *viro sapiente ac patre spiritali*, exquisitum : at si pro imperio aliquid decrevisset, nunquam *permissuros fuisse Barones regni Franciæ*<sup>1</sup>.

Gerson vir maximus sub Carolo VI, libro *de Potestate ecclesiastica, consideratione XII*, ad adulationem refert, quod de « de- » positione unius Regis Franciæ per Papam Zachariam dicitur, » tanquam papalis auctoritas transferre possit gentes et regna<sup>2</sup>. »

Almainus vero sub Ludovico XII hæc scripsit : « Quia tunc » temporis non erat Universitas Parisiensis, .... et sic pauci erant » docti in Francia, habuerunt recursum ad Papam<sup>3</sup> : » adeo abhorrebant ab eo, ut putarent Francorum Regem a Papa pro potestate fuisse depositum.

Neque est prætermittendum id quod Philippi Pulehri tempore a Joanne Parisiensi, nobilissimo Prædicatorii ordinis Theologo, scriptum est<sup>4</sup> : « Non oportet ex ejusmodi factis singularibus, quæ in- » terdum ex devotione ad Ecclesiam, vel personam ecclesiasticam, » vel ex favore, vel ex causa alia, et non ex debito jure fiunt, argu- » menta sumere : » quo uno responso tota objectio statim concidit.

Sed quandoquidem hoc exemplo maxime abutuntur, ut rei

<sup>1</sup> Joan. Paris. quæst. de Potest. Reg. et Pap. — <sup>2</sup> Gers. de Pot. Eccl. cons. XII. tom. II, edit. Dup. col. 247. — <sup>3</sup> Alm. de Auct. Eccles. —

<sup>4</sup> Joan. Paris. de Potest. Reg. et Pap. cap. LXXIV, ap. Goldast.

veritas elucescat, gestorum seriem ab alto repetitam referimus. Cujus tractationis non is est scopus, ut quid jure, quid injuria factum sit, inquiramus; sed ut statuamus seu jure, sive injuria factum, nihil omnino ad hanc causam pertinere.

CAP. XXXIV. Rei sub Zacharia gestæ series : regni Francici status : evictum hæc nihil ad nostrum quæstionem pertinere.

Post Dagobertum I, anno Christi circiter 644, Sigeberto et Clodoveo II ejus filiis, Francorum in Austrasia et Neustria Regibus cœpit Majorum domus auctoritas invalescere. Exinde sub Clodovei II liberis ac secutis Regibus, nomen ac titulus imperii penes Reges, vis penes Majores domus fuit. Hi exercitibus summo jure imperitabant : regia auctoritas, etiam apud milites, vilis ac nulla habebatur.

Primus hic gradus est, quo regia infringi cœpit auctoritas : constituto scilicet totius consensione gentis ordinario magistratu, eoque perpetuo, qui summæ rerum suo jure præesset, militiamque omnem in potestate haberet. Neque Reges id sibi saltem reservaverant, ut eum magistratum designarent ipsi : consensione procerum creabatur, ac semel constitutus, inconsulto Rege, omnia peragebat.

Interim Ansegisus inclyta stirpe prognatus, ac sancti Arnulphi \* filius, Majoris domus nomine, rerum politus in Austrasia, Martino et Pipino Heristello liberis \*\* tantam auctoritatem reliquit, ut ejus regni Principes summo jure fierent, ad annum circiter Christi 687.

Is secundus gradus, quo Majores domus Austrasiani regni, summo et absoluto jure, facti Principes hæreditarii, nulla jam in Austrasia Regum potestate.

Huic principatui ad se unum postea devoluto, Pipinus Heristellus, magna victoria de Neustriis reportata, adjunxit Majoris domus in Neustria potestatem, totamque Franciam suis subegit legibus, ac Francorum Princeps dictus est, anno Christi 694.

Is Austrasiæ principatum, ac Majoris domus in Neustria dignitatem suis hæreditariam fecit ; qui tertius gradus est. Eo autem jure Carolus Martellus ejus filius, Dux et Princeps Francorum fuit summa potestate, nullo Rege in Austrasia, in Neustria di-

\* Metensis Episcop.

\*\* Levis error corrigendus est. Non enim erant uterque Ansegisi filii ; nam Martinus patrem habuit Clodulphum Metensem Episcopum, Ansegisi fratrem et sancti Arnulphi filium. Vid. Mezerai, et Annales Eccles. Franc. P. LE COINTE, tom. IV, an. 696, n. 7, p. 325. (Edit. Paris.)

versis Regibus, sed nomine tenus : quippe quos Carolus Martellus regeret, crearet, amoveret, resciceret, prout collibitum erat. Gesta hæc sunt ab anno 714 ad annum 741, quo Carolus Martellus victoriis clarus obiit, totius Franciæ principatu, non modo ad se translato consensione gentis, verum etiam inter filios, Carlomanum et Pipinum, summa ac suprema potestate diviso.

Carlomano, ad annum Christi 747, monachatum professio, Pipinus rerum potitus est : Childericus, ultimus Merovingianæ stirpis, Regis nomen obtinebat, nulla potestate.

Nihil hactenus de Sede apostolica audivimus dictum : tantæ mutationes una procerum, totiusque gentis consensione factæ ; summique principatus vis, in sancti Arnulphi domum transiit, repugnante nullo.

Hoc rerum statu, cum Pipinus universi Francici nominis, summo cum imperio ac totius gentis consensu, hæreditarium principatum teneret ; regia familia regnum abdicasse, seu potius ipsa penitus interiisse videbatur, abjecta quidem regni cura, ipsaque potestate in alium magistratum, eumque hæreditarium translata. Eo enim statu non unus aut alter Rex, sed tota domus regia ; nec jam personarum vitio, sed ex ipsa rerum constitutione erat *inutilis* : inutile quoque ac vanum ipsum nomen regium, et quo inutile, eo etiam noxium dissolvendæ scilicet, atque dissipandæ reipublicæ natum ; neque stare poterat regni corpus, quod in duas familias tanquam in duo capita scinderetur : cum utraque familia, jure successionis parto, supremæ potestatis, altera vim ac rem, altera titulum propagatura esset. Cui ut incommodo mederentur, anno 749, collecti optimates una cum Pipino consilium habuerunt, ut Regis nomen cum ipsa potestate conjungerent. Placuit consulere Zachariam Papam \* in hanc formam, auctore hujus ævi referente. « Si ita manere deberent Franci, cum pene nullius » essent potestatis ( Reges ) solo regio nomine contenti. Quibus legatis Romanus Pontifex respondit : illum debere vocari Regem » qui rempublicam regeret. Detonso igitur Childerico, et in monasterium detruso, mox Franci Pipinum sibi Regem constituerunt<sup>1</sup>. »

Hic profecto videmus, ut in magna et ambigua re, exquisitum consilium, quo nullum esset gravius, Sedis nempe apostolicæ. Proposita difficultas : *An ita manere deberent, Franci, regia potestate scilicet a regio nomine separata ? Responsum datum : De bere vocari Regem, qui rempublicam regeret.* Nempe de nemine

<sup>1</sup> Geneal. Reg. Franc. tom. I Duch. p. 796.

\* Vid. not. seq.



Træsitum et responsum est, cum de re constaret, ac vim ipsam principatus, totius consensu gentis, penes Pipinum esse nemo dubitaret.

Accepto responso, Pipinus Rex est constitutus, sed a Francis: *Franci*, inquit, *sibi Regem constituunt*; neque enim a Pontifice postulabant, ut id ipse faceret, sed interrogabant, rectene id ipsi facturi essent.

Eandem consultationem huic ævo proximus et Caroli Magni familiaris Eginhardus\*, his verbis refert: « Missi sunt Burcardus et » Foiradus Romam ad Zachariam, ut consulerent Pontificem de » causa Regum, qui illo tempore fuerunt in Francia, qui nomen » tantum Regis, sed nullam potestatem regiam habuerunt. » Hæc consultatio. « Secutum est responsum: melius esse illum Regem, » apud quem summa potestatis consisteret<sup>1</sup>. » Jam ergo potestas ipsa penes Pipinum erat, non a Pontifice concessa, sed totius consensione gentis Pipino attributa. Cætera Eginhardi postea memorabimus: nunc ad auctores ejus ævi redeamus.

Fredegarius\*\* seu ejus continuator hæc scripsit<sup>2</sup>: « Quo tempore

<sup>1</sup> Egin. ann. Franc. tom. II. Duch. — <sup>2</sup> Fredegar. Chron. Duch. tom. I, pag. 773.

\* Qua fretus auctoritate, Perronius in sua ad tertium Ordinem celebri oratione, Eginhardum dixit Caroli Magni *Cancellarium*, sive, ut interpretatur BOSSUET, familiarem, nusquam liquet. Verum ipse Eginhardus se non esse Caroli Magni coævum satis declarat, qui *nihil de ejus natiuitate et infantia scripserit, quia tunc nullus in vivis erat qui notitiam horum temporum haberet*. Equidem ille affirmat Pipinum per auctoritatem *Romani Pontificis, ex Præfecto Palatii Regem constitutum*. At Eginhardum P. LE COINTE redarguit ut fabulatorem; certe eum parum esse diligentem multis argumentis probat. Quod autem attinet ad auctorem *Annalium*, quos hic laudat BOSSUET, hunc P. LE COINTE, propter opinionum discrepantiam ab Eginhardo longe diversum esse contendit. Et quidem Eginhardus, in vita Caroli Magni, temporum seriem haud leviter disturbans, *Childericum jussu Stephani Romani Pontificis exauctoratum affirmat*, quod a Zacharia factum fuisse dicit auctor *Annalium*, et cum eo decem aut duodecim alii annalistæ. Neque his deterretur P. LE COINTE quominus asserat, hanc exaurationis fabulam, a Loisiliano IX seculi annalista primum excogitatam, a cæteris deinde creditam et promulgatam fuisse. Ad fabulas quoque ablegat unctionem Pipini per manus Bonifacii, assertam licet multorum testimonio; atque hoc unum in tota hac historia certum putat esse: nempe, *depositum Childericum, et Pipinum elevatum in regno suo in Successionis civitate anno 752*. Vid. Ann. Franc. tom. v, p. 319 et seq. (*Edit. Paris.*)

\*\* Fredegarius sive ille sit, sive quispiam alius; hunc P. LE COINTE credit coævum; sed quædam in ejus textu male addita expungit verba. <sup>1</sup> UNA CUM CONSILIO ET CONSENSU OMNIUM FRANCORUM, quæ, inquit,

» una cum consilio et consensu omnium Francorum missa relatione, a Sede apostolica auctoritate percepta, præcelsus Pipinus electione totius Franciæ in sedem regni cum consecratione Episcoporum et subiectione Principum, cum Regina Bertradane, ut antiquitus ordo deposcit, sublimatur in regno\*. » Vides quæ potestate Rex sit sublimatus. Nempe *electione totius Franciæ*. Antecessit, ut in magna re a Francis ipsis missa *relatio* seu consultatio ad Zachariam Pontificem, tum ad ipso responsum, seu *auctoritas*, quæ vox latine persæpe *concilium* sonat. Neque tamen negamus justæ decisionis loco fuisse profectum a tanta sede, ex ipsa totius gentis consultatione, responsum. Sed aliud est, datum ambigentibus, gravissima etiam auctoritate, consilium, aliud prolatum de rebus civilibus ordinandis pro potestate decretum.

Reliqui scriptores passim *consultum* et *interrogatum* Zachariam referunt<sup>1</sup>: Papæ secutam responsionem memorant: quam modo *consilium*, modo *auctoritatem*, modo *consultum*, modo *mandatum*, modo pro honorificentia Sedis apostolicæ *jussionem*, *sanctionem*, *imperium* etiam nonnulli appellant: quæ voces, quoniam diversissimæ virtutis sunt, ad unum sensum, ex rei gestæ serie reducuntur: nempe, ut quæ Zacharias consultus interrogatusque *responderet*, *consuleret*, *mandaret*, hoc est, ejus ævi vulgari et nota significatione, rescriberet, id Franci procures, quasi jussionis certæque auctoritatis loco sponte acciperent, atque ex Pontificis sententia rem gererent, eo magis, quod ipsis placita, eorumque rationibus consentanea respondisset.

Quare omnes uno ore scribunt totius electione gentis Pipinum constitutum; quique in explicando Zachariæ decreto, *imperii* voce usus est scriptor coætaneus, a doctissimo sanctissimoque viro Joanne Mabillonio Benedictino in opere Diplomatico relatus<sup>2</sup>, hæc addit: « Pipinus Rex pius per auctoritatem et imperium sanctæ

*non differunt a sequentibus: ELECTIONE TOTIUS FRANCIÆ. 2<sup>a</sup> Illa: MISSA RELATIONE A SEDE APOSTOLICA AUCTORITATE ACCEPTA*, quæ cum obscura sunt, tum innuunt consultam Sedem apostolicam, sua auctoritate rem definisse, quod P. LE COINTE a se gravissimis argumentis jam confectum putat. 3<sup>o</sup> Delet etiam hæc verba: CUM CONSECRATIONE EPISCOPORUM ET SUBIECTIONE PRINCIPUM. Nam negat consecratum fuisse Pipinum; negat etiam magnates, seu primates, aut procures regni, per nomen PRINCIPUM ab illo auctore unquam designari; quia PRINCIPES eos appellare solet, qui majoratu regie domus fungebantur. Vid. ibid. p. 360. (Edit. Paris.)

\* Antiquitus milites eum quem sibi Regem volebant, clypeo su' levatum salutabant his verbis: *Vivat Rex!* (Edit. Paris.)

<sup>1</sup> Vit. Car. Mag. per Monach. Engolism. Ann. Met. ns. Ann. Fr. c. Egin. Duch. tom. II. — <sup>2</sup> Diplom. D. Mabill. p. 384.

» recordationis Domini Zachariæ Papæ, et unctionem sancti christi-  
 » matis per manus beatorum Sacerdotum Galliarum, et electionem  
 » omnium Francorum, in regni solio sublimatus est. »

Ergo auctorum omnium consensione liquet, Pipinum electione Francorum Regem fuisse factum, neque alia ratione dejectum Childericum: ut hæc ad Zachariam referre; proprio ac stricto, ut aiunt, verborum sensu, nihil aliud sit, quam toti antiquitati illudere.

Cæterum quod Bellarminus ejusque asseclæ, post Gregorium VII, de exsoluto per Zachariæ auctoritatem fidelitatis sacramento passim inculcant, nulla hujus rei apud auctores istius vel proximæ ætatis mentio est; magnique interest, quid auctores ipso rei gestæ tempore, vel ejus recente memoria scripserint, ab is secernere, quæ posterioribus seculis conjectura vel ratiocinio addiderint; neque tantum auctorum verba, sed etiam ipsa rei series contestatur, id egisse procures Francos; non ut Pontifex Regem pro potestate tolleret aut faceret, aut jusjurandum suo arbitrio solveret; sed tantum, ut ab ipsis, magno auctore, magnæ res ageretur, nec plebs temere factum arbitraretur, quod tantus Pontifex comprobasset.

Summa est: ut in gravi et ambigua re quæsitum a Pontifice, an liceret Regem appellare, quiregia potestate esset; responsum, id licere: responsum ea auctoritate editum, qua nulla sit major, pro justa ac legitima decisione habitum, ex eaque auctoritate jam ab ipsa gente regnum Childerico abrogatum, atque in Pipinum translatum esse: quandoquidem non id factum est, ut Pontifex regnum adimeret aut daret, sed ut declararet adimendum vel dandum ab iis, quibus id juris competere judicasset.

CAP. XXXV. Clarius demonstratur hæc, utcumque se habent, nihil ad rem facere.

Sed si vel maxime adversariis concedimus, Francos jurejurando a Zacharia exsolutos, nihil hoc ad propositum. Esto enim Franci, qui nihil jam facerent, Childericum, eumque solo contentum nomine regio, rem ipsam quodammodo abdicasse judicarent, tanquam ad cautelam, ut aiunt, et propter ipsam jurisjurandi reverentiam a Zacharia petierint, ut declararet illud esse irritum, eaque religione rite exsolutos Francos; hi postea Principem jam ipsa re nullum, neque admodum fortasse, qua erat incitia atque imbecillitate, repugnantem, ipso nomine exuerint: quid hoc ad quæstionem nostram? An id propterea extorquebunt, ut Pontifex Principem pleno imperii jure gaudentem dejicere, aut populos nihil tale co-

gitantes jurejurando solvere, omnia denique erga ipsos nolentes reluctantesque facere suo jure possit, quæ hic erga volentes petentesque facta essent? Nihil est absurdius.

At quæres: cum eo tandem devenisse videamur, ut jam fateri necesse sit, deponi posse Reges; cur non id potius pontifici, tuendæ religionis, quam tuendæ reipublicæ causa, proceribus permittamus, cum multo majoris sit religionis, quam regni incolumitas? Respondemus primum, falso id imputari nobis, ut quæ erga Childericum gesta sunt, tanquam proba asseramus: neque enim quidquam aliud nobis proposuimus, quam ut de facto quæremus, eoque exposito doceremus, totum hoc negotium, tanta adversariorum ambitione jactatum, nihil omnino ad rem, aut ad eam, quam Pontifici assertam volunt potestatem, pertinere.

Jam si vel maxime hæc probare cogermur, respondemus secundo ex antedictis: multo quidem esse majoris, religionis quam reipublicæ incolumitatem, in genere moris, et quod attinet ad salutem animarum: quod autem attinet ad civilis societatis rationem, atque, ut vocant substantiam, non ita; quippe cum prostrata religione, civilis societas suo in ordine stare possit: prostrata autem republica, civilis societas jam nulla sit, quam tamen etiam penes religionis hostes manere integram, Deus optimus, maximus, humanique generis amantissimus voluit.

Adde quod, eo quo erant res Franciæ status, regni proceres existimasse videantur, non tam dejiendos Reges, quam iis, deposita jam regni cura atque commissa potestate, dejectis, verum Regem substituendum esse, tanquam regia familia interisset.

Cur autem id regni proceribus, non ecclesiasticæ potestati ac Romano Pontifici tribuamus, quis non videat hinc esse exortum, quod omnis respublica, seu civilis societas perfecta ac libera, id jure gentium atque etiam ipso jure naturæ habeat, ut saluti suæ consulere per se ipsa possit; et ab aliis, non quidem potestatem, quæ ipsi est insita, sed consilium tantum, aliaque ejus generis exquirere debeat: quod etiam in hoc negotio a majoribus nostris factum esse vidimus.

Jam si ad summum urgere pergant, *jussionis*, aut etiam *imperii*, vocem, responso pontificio attributam, cum certissime constet Pipinum electione Regem esse constitutum, quod tamen scriptores ad *jussionem* Zachariæ referunt: quærimus ipsi vicissim, ecquid fas esse putent Romano Pontifici, ut liberæ genti de eligendo Principe pro potestate imperet? Quod cum per se sit nimium, tum *jussionis* vocem ad æquiore sensum, uti fecimus, temperandam, ipsi ultro fatebuntur.

Iterum quærimus , an magnæ esse videatur potestatis indicium , ut Zacharias eum Regem fieri procuraret , qui jam , omnium consensu , rerum potiretur ; ut profecto nec mirum sit ei multum fuisse delatum , qui consultus a Francis , quæ vellent suaderet ?

Tertio atque ultimo quærimus : si vel maxime stricto et summo jure , jussionis vocem hic , aut Franci , aut Pontifex acciperent ; ex facto singulari ecquid juris oriatur ? Erraverint majores nostri , quod plus æquo Pontifici tribuerint : erraverit Pontifex , quod plus æquo sibi sumpserit : quid hoc ad jus ipsum ? Neque enim contendit quisquam , Pontifices Romanos ejusmodi in negotiis infallibilitate gaudere , ut propterea nobis necesse sit omnia Zachariæ gesta sensaque , ut certa ratione nixa tueri. Neque majores nostri uno singulari facto , tantam rem perficere potuerunt , ut regna danda et adimenda in potestate Pontificum essent. Qui enim , quæso , factum est , ut Franci in Neustria rem ipsam , hoc est , summam potestatem , in Austrasia , etiam summi principatus nomen ab regia domo in Majores domus aliamque domum transferrent , ac translatum jure putarent , nulla expectata Pontificis jussione , ac tantum consulerent eum , cum jam de Regis nomine tantum , non de ipsa potestate regia ageretur ? Quid quod , et auctoritatem et regium nomen , in Hugonem Capetum , inconsulto Pontifice , contulerunt ? Certa hæc argumenta sunt , totum id quod Romano Pontifici delatum semel est , occasione Pipini , non ad necessariam Romani Pontificis jussionem atque auctoritatem , sed ad consultationem pro temporum ratione factam , omnino referendum.

Quare nec Romani Pontifices , qui his proximis temporibus Sodem apostolicam tenuerunt , cum ab ipso Pipino , ejusque filio Carolo multa poscerent , id unquam in medium adduxerunt , regnum iis a Romana Ecclesia esse concessum : quod utique nec illi , nec alii Pontifices omisissent , qui Sedis apostolicæ gesta factaque magnifice commendare ac prædicare soleant. Neque majores nostri ejus animerant , ut de regno Franciæ decorni a Zacharia sinerent , cum hujus facti recente memoria , ad Adrianum II minora tentantem scripserint ea quæ jam audivimus<sup>1</sup> : « Dominus Papa » Rex et Episcopus simul esse non potest : ejus antecessores dis- » posuerunt ordinem ecclesiasticum , quod suum est , et non rempu- » blicam , quod regum est ; non nobis præcipiat habere Regem » quem commendaverit , et nos Francos servire non jubeat , quia » istud jugum sui antecessores nostris antecessoribus non impo- » suerunt , et nos illud portare non possumus , » ut non immerito

<sup>1</sup> Hincm. tom. II, ep. xli. Vid. sup. cap. xxiii.



Doctores nostri Gregorii VII dicto responderint : « Si quisquam » Pontifex de regno Franciæ pro imperio decerneret , id Barones » regni laturos non fuisse. »

Denique si stricto jure agamus , nihil ad nostram quæstionem pertinet , quid hic Franci , quidve Zacharias egerint , aut quo tandem modo de regio nomine quæsierint , suaserint , decreverint , licebatque nobis hunc nodum amputare , plane respondentibus , nihil hic ordine esse gestum , sed aut per errorem innocuum , aut etiam , si lubet , per apertam injuriam omnia perpetrata ; detonsumque immerito adolescentem Regem , et in gratiam audientioris ac valentioris acta esse omnia , adversus insontem et invalidum , neque uno exemplo , eoque pessimo , tantam rem a nobis extorqueri posse , ut ad Pontificis arbitrium imperia transferantur. Quo jure si ageremus , nempe adversarii statim obmutescerent. Neque enim quidquam prohibet , quominus Pipinus , magnus vir , Augusti exemplo , male partam potestatem bene gesserit ; neque eo minus post mortuum Childericum , in eoque extinctam Merovingianam stirpem quod statim contigit , Pipino ejusque filio , Carolo Magno , ipsa consensione ac possessione , sua auctoritas constitisset. Qua defensione cum uti jus fasque sit , agnoscant oportet , nos ad molliendam recta interpretatione *jussionis* vocem , et ad alia , quæ diximus , nulla causæ necessitate , sed amore veritatis , et historicorum verbis et ipsa rerum serie esse deductos.

CAP. XXXVI. Quæritur quo jure facta sit translatii imperii Occidentalis ad Francos : præmittuntur status Imperii : tum in Pontificibus , et sacro ordine jura duplicis generis distinguuntur : Romanus Pontifex labente Imperio caput civitatis habitus.

Liceret autem eadem ratione translatum a Græcis ad Francos Occidentale Imperium defendere. Neque enim quod Baronius fuse agit , tot ac tanta in Ecclesiam ac rempublicam ex ea translatione diffusa bona satis probant , rem ab origine certo jure nixam et constabilitam fuisse ; cum hoc plerumque habeant res humanæ , ut pessimis ab initiis , optimo Deo ita providente , maxima bona prove-niant. Qua una defensione adversariorum argumenta concidunt. Verum alia a nobis , non causæ nostræ ratio , sed ipsa veritas poscit ; neque tantum Baronio Bellarminoque assentimur , justam ac piam illam translationem fuisse ; sed etiam aggredimur validiore eam ratione tueri , quam qua ipsi usi sunt.

Ut autem ex ipso tractationis ordine veritas elucescat , duo quædam cogitare nos oportet : imprimis quo loco esset Romanum impe-

rium, amissa Hispania, Gallia, Africa, Roma ipsa toties capta ac vix tandem recepta, Justiniani I tempore: Italia vero, postquam crepta est Gothis, adeo infirma, ut Longobardis, crudelissimæ genti, pareret; exigua interim ac pene nulla ab Imperatoribus præsidii spe, labascente scilicet etiam in Oriente Imperio, ac Saracenis, Bulgaris, aliisque barbaris undique invalescentibus. Quo etiam factum est, ut Longobardi omnia devastarent, Romamque indefensam omni vexatione premerent. Quam autem misera, quam omnium egena ipsa esset, jam inde a Gregorii Magni temporibus ejus testantur litteræ. Sed profecto proxima excidio videbatur, postquam Constans II, Heraclii nepos, ad annum 664, in Italiam transportato exercitu, Longobardos aggressus, a Grimoaldo victus profligatusque est. Quin etiam Romam receptus, deprædatus ipse est eam, quam tueri non posset, aufugitque latronis more in Siciliam. Quo statu tanta urbs a suis quoque Imperatoribus devastata, vicinis Longobardis magis magisque ludibrio ac prædæ fuit.

Leonis Isauri tempore, anno circiter 726, rebus in deteriora lapsis, cum ipse in Oriente bellis impeditus, in Occidente quoque propter impietatem odio et contemptui haberetur, evenit illud quod Gregorius II ad eum Imperatorem scribit. « Longobardi, inquit <sup>1</sup>, » et Sarmatæ.... miseram Decapolim incursionibus infestarunt, » ipsamque Metropolim Ravennam occuparunt, et ejectis magistratibus tuis, proprios constituere magistratus, et vicinas nobis » sedes regias, ipsamque Romam sic tractare studuerunt, cum nos » defendere minime possis. » Quæ ultima verba diligenter advertere nos oportet. Neque enim ex eo tempore Longobardi destiterunt Urbem non modo assiduis deprædationibus, verum etiam gravibus obsessionibus premere, omnique ope anniti, ut occuparent eam, quam sui jam Principes tutari non possent. Itaque nulla omnino, collapsis rebus, spes erat, donec in Francorum auxilio acquiesceret.

Hoc primum considerari volumus, tum illud: accurate ac subtiliter secerni oportere eam potestatem, quam Christus ipse Episcopis sacroque ordini, ejusque capiti Romano Pontifici concesserit, ab ea quam sibi tanti nominis auctoritate ac sacrorum reverentia compararint.

Quid enim Episcopi, primis Ecclesiæ temporibus, in judiciis potuerint neminem latet: probatque titulus *de episcopali audientia* <sup>2</sup>

<sup>1</sup> Greg. II ep. I, ad Leon. tom. Conc. VII, col. 19; et ap. Baron. tom. IX, p. 70. — <sup>2</sup> Cod. Justin. lib. I, tit. IV; de aud. Episc. edit. Gotho I tom. II, p. 25.

in Codice, ut hic alia Principum constituta omittamus. Tanta poterant, cum necdum aliquid publici muneris attigissent.

Cum autem commissos greges, paterna charitate, etiam in negotiis secularibus adjuvarent, ipsique reipublicæ non tantum ornamēto, verum etiam tutelæ ac firmamento essent, eos tanta Regum ac civium charitas et reverentia prosecuta est, ut jam reipublicæ pars maxima, interque optimates primi haberentur; multi etiam lapsu temporis suarum urbium principatum ditionemque obtinerent, quæ sacro conjuncta ordini, et ejus dignitate tanquam fundamento nixa, longe tamen absunt ab iis, quæ primæ institutionis esse constat.

Distinguamus itaque, quæ institutionis sint, quæ sint accessio- nis; quæ primaria, quæ secundaria; quæ innata, quæ annexa sint.

Pontifices Romani quo altiore loco erant, Petri nomine ac majestate primum, quæ post Christum erat maxima; tum dominæ Urbis splendore commendati, hæc annexa et secundaria longe eminentius obtinebant. Cœpit ergo Romana Sedes, non modo in ecclesiasticis, quod et ipsi innatum, sed etiam in civilibus majestatem habere negotiis; eo maxime tempore, quo Imperatores, soluta in Occidente imperi vi, Romanorum Pontificum fide atque observantia singulari, suam dignitatem in his partibus sustentabant.

Per ea vero tempora invaluit illud quod a Gregorio II, in epistola I ad Leonem Isaurum est proditum: « Scire autem debes. inquit <sup>1</sup>, ac pro certo habere Pontifices, qui pro tempore Romæ extiterint, conciliandæ pacis causa sedere tanquam parietem intergerinum, septumque medianum Orientis atque Occidentis. » ac pacis arbitros ac moderatores esse; quique ante te fuerunt Imperatores in hoc componendæ pacis certamine desudarunt. »

Itaque Imperatores etiam in temporalibus eorum auctoritate uti cœperunt; cujus rei exemplum proferunt in legibus imperialibus ad Occidentis partes per pontificale ministerium promulgatis. Quade re Gregorii Magni ad Mauriciū Imperatorem jam ante relatam habemus epistolam <sup>2</sup>. Extant etiam ejusdem Gregorii ad Magistros militum multæ, litteræ <sup>3</sup> quibus de republica, de exercitiis multa præcipit: ea procul dubio potestate, quam ab Imperatoribus atque republica, Romani Pontifices jam tum mutuabantur.

Romæ autem præter eam reverentiam, quam conciliabat ipsis sacrorum dignitas ac prædicatio salutaris, cujus per totam Eccle-

<sup>1</sup> Vid. loc. sup. cit. — <sup>2</sup> Vid. sup. cap. VIII. — <sup>3</sup> Lib. XII, ep. XXI, XVII, XXIII, XXIV; et in edit. Ben. lib. XI, ep. III, XXIX, XXX, XXXI.

siam duces erant, id etiam maximæ commendationi fuit, quod labascente Imperio Romano, Sedis apostolicæ ac Petri toto orbe celebrata majestas Urbem tuebatur. Ut enim Leonem Magnum aliosque omittamus, quos reveriti Barbari, Romanos habuere mitius, satis profecto constat, sævientibus Longobardis, Urbem indefensam Gregorii Magni prudentia atque auctoritate stetisse. Quominus admirare post Leonem Isaurum, Longobardis invalescentibus, totam Urbem respexisse in Pontifices; ut nihil magnæ rei, nisi eis auctoribus ageretur: quorum adeo opera factum esse constat, ut et ad Francos atque externa auxilia Roma confugeret, et eos postea ad imperiale culmen efferret.

Jam vero qua potestate hæc facta sint; an apostolica illa innata Pontificibus et a Christo concessa, an vero alia, facile erit intelligere: satis enim constat ad apostolicam Romano innatam pontificatui potestatem nullatenus pertinere, quæ Ecclesia catholica tot retro seculis ignoravit; sed tamen ut tota res clarius elucescat, non jam ratiocinia, sed testimonia et acta proferemus.

CAP. XXXVII. Res gesta a Romana civitate. Principibus Francis oblatum Consulat, Patriciatu delatus, concessum Imperium, auctore seu adjutore Romano Pontifice, ut capite civitatis: testimonia historicorum.

Rem ordimur ex eo loco Anastasii Bibliothecarii, quem jam attulimus<sup>1</sup>: nempe cum sub Gregorio II, « cognita Imperatoris nequitia, omnis Italia consilium iniit ut sibi eligerent Imperatorem. » Ergo Italia id inibat consilium, atque Imperatorem electura, non autem a Pontifice pro apostolica potestate factum, acceptura erat.

Addit Anastasius: « Compescuit tale consilium Pontifex, » auctoritate ea, qua ei, ut providentissimo parenti, potissimum auscultabant.

Sub Gregorio III, rebus retro sublapsis, cum Longobardi Urbem obsedissent, nullumque ab Imperatore expectarent auxilium Romani, ipse Pontifex Gregorius III Caroli Martelli Francorum Principis opem imploravit, *ut eos (Romanos scilicet) a tanta oppresione Longobardorum liberaret.* Auctor Anastasius suo jam loco laudatus.

Quid autem de consulatu, deque abjciendo Imperatore actum sit, jam constitit ex his Annalium verbis: « Epistolam quoque decreto Romanorum Principum sibi (Carolo Martello videlicet) miserat Gregorius, quod sese populus Romanus, relicta Imperatoris dominatione, ad suam defensionem et in victam clementiam

<sup>1</sup> Sup. cap. XVI. Anast. vit. Greg. II; tom. VI Conc. col. 1430.

» convertere voluisset <sup>1</sup>. » Causa ergo rei , necessaria *defensio* ab invicto Principe postulata : auctores qui statuerent , optimates populusque Romanus, quorum etiam decreto hæc Pontifex scripsit. Non ergo Pontifex ipse pro apostolica potestate ; sed Senatus populusque Romanus decernebant. Pontifice autem adiutore utebantur, quod et suos Pontifices impensissime colerent, et apud exteros, pro suæ sedis majestate, summo honori haberi intelligerent.

Nihil tum actum est cum Francis, Carolo Martello statim mortuo, ac Romanorum rebus ad sortem aliquanto meliorem, sub Zacharia Pontifice, conversis. At Stephano II Pontifice, ac Pipino Martelli filio, jam rege constituto, eores devenere, ut Pontifex Romanique se Francis necessario addicerent : cum præstabilius esset eos sub tutela Francorum esse salvos, quam nulla tutela , sibi æque et Romano Imperio interire. Tum primum Pipinus Patricii titulo insignitus, qui magistratus, post Imperatorem, amplissima dignitate potestateque erat. Quomodo autem et quando Pipino delatus sit nullæ historiæ produnt : verum haud dubium, quin eadem auctoritate, qua antea consulatus Carolo Martello oblatus est, Senatus scilicet populi que Romani : ii nempe , qui tantum Carolo Principi consulatum, minorem tum dignitatem obtulerant, iidem Pipino Regi ampliorem, patriciatum scilicet detulerunt

Certe patriciatum, secutis etiam longe postea temporibus , cum Romani Pontificis sola pene in Urbe vigeret auctoritas , tamen a Romanis proceribus concedi solitum, testantur hæc a Guillelmo Malmesburiensi scripta de coronatione Henrici V Regis : « Imperatori exeunti de camera , et suis regalibus exuto, occurrerunt Romani Patricii, cum aureo circulo, quem imposuerunt Imperatori in capite, et per eum dederunt sibi summum patriciatum » Romanæ urbis, communi consensu omnium et animo volenti <sup>2</sup> » Quæ veterum consuetudinum rituumque reliquiæ satis indicant, patriciatum Urbis a Senatu populoque Romano, anteactis temporibus , fuisse concessum, approbante quidem, sive instigante Romano Pontifice, qui pro suæ sedis reverentia caput Senatus ac Romanæ civitatis haberetur.

Exinde Aistulphus ac Desiderius sædifragi Longobardorum Reges, a Pipino et ejus filio Carolo Magno contriti : Romani Pontifices multa donati ditone , multis civitatibus justo pioque bello captis : Carolus, pulso Desiderio, Rex Francorum et Longobardorum atque Italiæ est appellatus, Patricii quoque dignitate hæreditaria, res

<sup>1</sup> Sup. cap. XVIII Bar. an. 740, p. 131. — <sup>2</sup> Guill. Malmesh. lib. v. Vid. tom. x Conc. col. 781.



Urbis administrabat, Pontifices Romanos conjunctissimos sibi, potestate atque opibus augebat.

Posteaquam Leo III, vir sanctissimus, Romæ affectus infandis contumeliis multorumque criminum postulatus est, venit sane ad Carolum; sed historici memorant<sup>1</sup> prius a Pontifice missos ad Michaellem Græcorum Imperatorem legatos\*, qui ab eo peterent ut procerum Romanorum furores pro potestate compesceret. adeo imperatoriam potestatem agnoscebat.

A Michaelle contemptus, confugit ad Carolum; atque is ad annum 800 Romam ire perrexit, ut res Urbis perturbatissimas, Patricii auctoritate componeret. De Leonis percussoribus, item de objectis sancto Pontifici criminibus, quæstionem habuit. Quo tempore, Constantinopoli mortuo Constantino Irenes filio, ipsi Irene delatum imperium est. Ea de re Annales Moissiacenses vetustissimi et cœvi hæc habent<sup>2</sup>: « Anno dccc, cum apud Romam mo-  
» raretur Rex Carolus, nuntii delati sunt ad eum dicentes, quod  
» apud Græcos nomen Imperatoris cessasset, et fœmineum impe-  
» rium apud se haberent. Tunc visum est ipsi apostolico Leoni, et  
» universi sanctis Patribus, qui in ipso Concilio aderant, seu re-  
» liquo christiano populo, ut ipsum Carolum Regem Francorum,  
» Imperatorem nominare debuissent; quia ipsam Romam matrem  
» imperii tenebat ubi semper Cæsares et Imperatores sedere soliti  
» fuerant, seu reliquas sedes (puta Mediolanum, Treverim, cæ-  
» teras) quas ipse in Italia et Gallia necnon et Germania tenebat;  
» quia Deus omnipotens has omnes sedes in potestate ejus con-  
» cessit; et ne pagani insultarent Christianis, ideo justum esse  
» videbatur ut ipse cum Dei adjutorio, et universo populo chris-  
» tiano petente, ipsum nomen haberet. Quorum petitionem ipse  
» Carolus Rex denegare noluit; sed cum omni humilitate subjec-  
» tus Deo et petitioni Sacerdotum et universi christiani populi, in  
» ipsa Nativitate Domini nostri Jesu Christi, ipsum nomen Impera-

<sup>1</sup> Monach. San-Gall. lib. I, cap. xxviii. Duch. tom. II, p. 18. —

<sup>2</sup> Ann. Mo'iss. Duch. tom. III, p. 143.

\* Missos ad Michaellem legatos a Leone III memorat Monachus San-Gallensis gravi peccans anachronismo, ut recoleuti temporum notas manifestum fiat. Nam Leo an. 795 Pontifex factus est, Constantino et Irene Imperatoribus: an. 797, sola Irenes, mortuo Constantino, imperavit: an. 799, Leo Romæ contumeliis affectus est: an. 800, Romam venit Carolus, adhuc imperante Irene, quæ an. 802 e solio disturbata, successorem habuit Nicephorum, quo a Bulgaris occiso, an. 811, Michael I Caropalates Imperator renuntiatus est; postquam per duodecim fere annos Carolus Occidentis imperium tenuisset. (*Edit. Paris.*)

» toris, cum consecratione Domini Leonis Papæ suscepit; ex  
» tunc autem Imperator et Augustus est appellatus. »

Hæc ille, qui rem ejusque causas ac modum diligentissime enarravit. Eginhardus et cæteri summatim : « Die Natalis Domini, » ad Missarum solemnias, coram altari et Confessione sancti Petri, » coronam ei a Leone impositam, cuncto Romanorum populo acclamante : Carolo Augusto a Deo coronato magno et pacifico Imperatori vita et victoria. Post quas laudes, ab omnibus atque ab ipso Pontifice, more antiquorum Principum, adoratum, atque » omisso Patricii nomine, Imperatorem et Augustum appellatum » fuisse; ordinatisque rebus, Roma discessisse <sup>1</sup>. »

Ex his ergo patet, quomodo fuerit Romanum imperium consecutus : « Quod ita visum esset apostolico Leoni, et universis sanctis » Patribus, et reliquo christiano populo. » Acclamatio autem populi universi Carolum Augustum et imperatorem appellantis, ipsissima erat electio per acclamationem, antiquo more. Quo factum esse narrant, ut jam non Patricius, sed Augustus et Imperator diceretur.

Hoc ita gestum esse confirmat Anscharius, sub Ludovico Pio Caroli Magni filio. Is in vita sancti Willehadi, primi Bremensis Episcopi, hæc scribit <sup>2</sup> : « Si quidem imperialis potestas, quæ post » Constantinum Augustum apud Græcos, in Constantinopolitana » hactenus regnaverit civitate, cum, deficientibus jam inibi regalis prosapiæ Principibus, fœminea magis directione, res administraretur publica, temporibus ipsius, per electionem Romani » populi in maximo Episcoporum aliorumque Dei servorum consilio, ad Francorum translatus est dominium; quoniam et ipse » eandem, quæ caput imperii fuerat, et multas alias tunc in orbe » tenere videbatur provincias, ob quod, et jure Cæsarea dignus » videretur appellatione. »

Sic igitur imperium Romanum delatum est ad Carolum; atque ea quidem in re, apostolici Leonis, ut qui civitatis caput haberetur, præcessit auctoritas : universi populi, qui rem firmaret, consensus accessit. Ab eo fonte imperium manavit ad Francos.

CAP. XXXVIII. Quo jure Romana civitas ad Francorum Principum tutelam confugerit, ac postea illis Imperium dedit.

Jam quo jure Pontifex ac Populus Romanus id agerent, ex relictis historicorum testimoniis liquet : primum, quod vacaret imperium, mortuo Constantino Irenes filio : quod Romani Irenen præter

<sup>1</sup> Duch. tom. II, pag. 251. Ann. Met. Fuld. et alii, an. 801. — <sup>2</sup> Maill. sæc. III Bened. part. II, p. 407.

mōrē electam , ac fœmineum imperium pati nollent : quod Roma mater et caput imperii , atque sedes antiqua Cæsarum : quod ea aliæque imperatoriæ urbes in Caroli potestate essent , et quidem justa et necessaria tutela , justis piisque bellis : quod Carolus ipsa re , summa scilicet potestate potitus et tanta ditione clarus , imperatorii nominis majestatem , christianique populi dignitatem egregie tueretur.

Huc accessit , quod Italiam pio bello partam obtineret , eamque per tot secula Barbaris prædæ datam , Romanus Imperator habiturus esset ; neque mente exciderat quanto reipublicæ Romæque et Italiæ totiusque Latini nominis detrimento , imperium in Orientem translatum esset. Occurrebat Orientalium Cæsarum tanta imbecillitas , quæ vix Orientem tueretur , nedum Occidenti opi esset : Roma ipsa ab ipsis toties destituta , suo jure Imperatorem repositabat , cujus majestate ac viribus pristinam dignitatem tueri , ac saltem incolumis permanere posset.

Neque obstat quod hic objicit Bellarminus : ex quo imperium Constantinopolim translatum fuit , non solitos fuisse Principes Romæ elevari : quasi vero non magis ab omni consuetudine abhorreret , fuisse constitutos eos , ut ipse arbitratur , per ecclesiasticam potestatem. Quis autem ferat Bellarminum , novas causas commentum , improbare eas , quæ ab antiquis auctoribus afferantur ? Quidquid enim dicat , rem , ut narravimus , ita factam esse constat. Neque vero tum cogitabant Italiam totam , imo vero ipsam Romam imperii caput , suo jure excidisse. Romam enim habitam semper fuisse pro imperii capite , vel hæc Gallæ Placidie Augustæ ad Theodosium Juniorem filium verba testantur : « Decet nos huic maxime » civitati , quæ domina omnium est civitatum , in omnibus reverentiam conservare <sup>1</sup>. » Neque vero adeo sui oblita erat Roma , ut non etiam meminisset , anteacto seculo , Constantem Heraclii nepotem , de reducendo Romam , tanquam ad propriam sedem , imperio cogitasse ; ac Philippicum Bardanem \* in Oriente electum , a populo Romano non fuisse receptum , vetitumque ne ejus litteræ legerentur , aut admitterentur imagines , quod hæresim Monothelitarum fuisset professus. Licuisse item putabant iisdem Romanis abjicere fœmineum imperium , et immerito queri Græcos , si Romani priscae virtutis recordati , viro maximo Carolo se traderent , quo

<sup>1</sup> Ep. Gall. Placid. part. I Conc. Chalced. tom. IV Conc. col. 45.

\* Philippicum Bardanem stupiditate et impietate portento quid simile fuisse tradunt historici. Is, occiso per prodicionem Justiniano Juniore , anno 711 , imperium invasit , de quo , post biennium , a magnatibus dejectus est. Vid. Theoph. (*Edit. Pa is.*)

imperium ipsum, non Græcis ereptum, sed in propriis sedes remeasse videretur.

Jam ut concludamus: cum in hac Romanorum ac Francorum historia duo sint: primum, quod Romani confugerint ad Francos: alterum, quod eos Imperatores elegerint, illius causa fuit ipsa necessitas et ab Imperatoribus derelicta respublica, conclamatæque res, ac salus populi suprema lex, hujus autem imperii vacatio, fœminæ electio, Romanæ urbis dignitas, ipsius Caroli amplitudo et in populum ac Romanam Ecclesiam merita: ad hæc claritudo Francicæ gentis, ac tutela necessaria adversus Saracenos aliosque Barbaros undique ingruentes: quæ quidem Romanos impellebant, ut Urbi consulerent; eamque rem postea solemnibus pactis cum Orientalibus Imperatoribus firmatam esse constat.

Qua autem auctoritate Romanus Pontifex hic intervenerit, primamque personam gesserit, obscurum non est: satis enim ostendit, non id a se decerni pro apostolica potestate, qui sibi Senatus populique Romani nomen, decretum, auctoritatem adjungit. Egit ergo illa annexa et acquisita secundaria potestate, qua populos sibi hæc ultro deferente caput civitatis, ac magnæ cujusque rei auctor habebatur.

Cum ergo fontem ipsum caputque teneamus, quæ deinde secuta sint omittere poteramus, satisque nobis est præcise religionis, sed tuendi imperii causa, neque per Ecclesiam, sed per civitatem imperium ad Francos esse translatum.

Cur autem maluerimus, hanc mutationem ad civitatis, quam ad religionis tuendæ necessitatem, atque ad temporalem potius, quam ad ecclesiasticam a Christo concessam referre potestatem, duæ causæ impulerunt: primum, ipsæ res gestæ. Invenimus enim in gestis, quæsitæ tutelæ Francorum causam fuisse ipsam reipublicæ tuendæ necessitatem; neque ullum fuisse religioni metum a catholicissima muliere Irene, a qua tamen ablatum imperium est. Altera autem causa est, quam supra in Childerici negotio protulimus, sed tamen insarciri eam et inculcari oportet; namque, quod apud omnes constet, etiam cum hæresi stare rempublicam, quantum ad civilem societatem attinet, omnibus numeris absolutam: quæ capite, defensione, viribus necessariis aperte destituta, prostrata jam ac nulla sit; sibi que adeo, ne pereat, ipso naturæ ac gentium jure, per esse providere possit.

CAP. XXXIX. Carolus Calvus a Romana civitate Imperator, a regni proceribus Rex Italiæ designatur.

Quamquam ea, quæ a nobis dicta sunt, nostræ quæstioni plane

sufficiunt, tamen addimus ad cumulum, qua ratione modoque Carolus Magnus ad imperium evectus est, electione scilicet civitatis; eadem ratione modoque electos esse secutos Imperatores, quoties eo devenire res ut electione opus esse videretur.

Electione autem opus esse plerumque reputabant, cum Imperatores sine liberis decederent, ac recta linea defecisset. Et quidem, post Carolum Magnum, Ludovicus filius, ab ipso Carolo jussus, coronam auream patris detractam capite \*, et super altare positam, *elevavit, et capiti suo imposuit*; ut eam a Deo solo habere videretur. Id Aquisgrani factum Theganus memorat <sup>1</sup>. Lotharius, Ludovici filius, a patre assumptus ad imperii consortium, atque exinde Augustus appellatus; quo jure Ludovicus, Lotharii filius, ilidem Imperator factus est. Postquam Ludovicus sine liberis est mortuus, inter ejus patruos, Ludovicum Germanicum, et Carolum Calvum Ludovici Pii filios, de regno Italiæ, deque Imperio, quasi æquo jure certatum est: cum inter fratres, fratri fratriisque filiis succedentes, jura primogenituræ obscura adhuc, necdum ipso usu satis constabilita essent. Ergo Ludovico spreto, majore licet, electus est Carolus, primum in Imperatorem, exinde in Italiæ Regem. Sed quo ordine modoque, satis docet vel illa Annalium Fuldensium, qui Ludovico earum partium Regi favent, vehemens invectiva in Carolum: Is enim, aiunt <sup>2</sup>, « quanta potuit velocitate Romam profectus est, omnemque Senatum populi Romani, more Jugurthino, corripit, sibique sociavit; » ita ut etiam Joannes Papa, votis ejus annuens, corona capiti ejus » imposita, eum Imperatorem et Augustum appellare præcepisset. »

Quinam electuri essent, ipsa corruptio Romani Senatus Carolo imputata probat. Quin ipsa habemus acta præ manibus. Extat Concilium Romanum, anno 877 habitum, in quo Joannes VIII, agens de Caroli profectione anno 876 Romæ facta, quam hic anno 877 confirmari petebat, sic ait <sup>3</sup>: « Elegimus hunc merito

<sup>1</sup> Theg. de gest. Lud. Pii, cap. vi. Duch. tom. II, p. 276. — <sup>2</sup> Ann. Fuld. tom. II Duch. an. 776, p. 569. — <sup>3</sup> Concil. Rom. an. 877; tom. IX Conc. col. 296.

\* *Patris detractam capite*. Expungenda sunt hæc verba, amanuensis incogitantia, in textum BOSSUET perperam intrusa, et Thegano contraria, qui nempe sic habet loco citato: « Ornavit se (Carolus) cultu regio, et coronam nam capiti suo imposuit.... Super altare coronam aliam quam ipse gestabat, in capite suo jussit poni. » Hanc coronam aliam jubetur Ludovicus capiti suo imponere, non eam quam ipse gestabat Carolus, qui nempe imperii consortem adsciscebat Ludovicum, non imperium abdicabat. Hoc ideo fuit annotandum, ne vel levis error falleret, et in errores induceret graves. (*Edit. Paris.*)



» et approbavimus, una cum annisu et voto omnium fratrum et  
 » Coepiscoporum nostrorum, atque aliorum sanctæ Romanæ  
 » Ecclesiæ ministrorum, amplique Senatus, totiusque populû  
 » Romani gentisque togatæ; et secundum priscam consuetudi-  
 » nem solemniter ad imperii Romani sceptrâ proveximus et Au-  
 » gustali nomine decoravimus, ungentes eum oleo extrinsecus,  
 » etc. » Quo loco in designando Principe, non modo Joannis VIII,  
 qui caput civitatis, et coepiscoporum, qui regni inter proceres  
 haberentur, sed etiam Senatus populique Romani actio et consensio satis claret, eo quoque tempore, quo Romanos Pontifices,  
 lapsis imperii rebus, ad majorem, etiam in temporalibus, potestatem evectos esse constat.

Posteaquam eo ritu Carolus Imperator est factus, ab Italiæ  
 Eposcopis et optimatibus regnum Italicum est consecutus, distincta actione, in hanc formam quam habemus in Concilio Ticinensi<sup>1</sup>: « Gloriosissimo et a Deo coronato magne Imperatori,  
 » Domno nostro Carolo, perpetuo Augusto: nos quidem omnes  
 » Episcopi, Abbates, Comites ac reliqui, qui nobiscum conven-  
 » erunt Italici regni optimates;.... jam quia divina pietas vos  
 » beatorum Principum Apostolorum Petri et Pauli interventione,  
 » per vicarium ipsorum Dominum videlicet Joannem..... ad profectum sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorumque omnium, invitavit,  
 » et ad imperiale culmen sancti Spiritus judicio provexit, nos  
 » unanimiter, vos protectorem, Dominum ac defensorem omnium  
 » nostrum elegimus. » Subscribunt Episcopi et optimates. Ita cum Carolus, Joanne VIII auctore, imperator factus esset, Episcopi et optimates declarant, se quidem eo exemplo ductos esse; cæterum propria distinctaque actione eundem Principem, in Regem quoque suum a se fuisse electum. Quæ non satis a Baronio distincta, hic ad ampliorem rerum elucidationem advertimus; quo scilicet pateat Imperium ac Italiæ regnum, quæ ille confundit, et re, et nomine, fuisse sejuncta; et utrumque, non nisi procerum electione, in Carolum Calvum fuisse collatum.

CAP. XL. Gesta sub reliquis Carolinis Principibus: ea stirpe extincta turbæ: Otho I Imperator: Imperii translatio ad Germanos sub Othone III, qualis memorètur a BARONIO: quæ omnia nihil ad nos.

Carolo Calvo mortuo, Carolus Crassus, Ludovici Germanici Caroli Calvi fratris filius, « Longobardorum fines occupavit, ac

<sup>1</sup> Conc. Ticin. confir. ap. Pentig. tom. ix, col. 283.

» in paucis diebus totam Italiam in deditionem accepit, et Romam perveniens, a Præsule apostolicæ Sedis Joanne (VIII scilicet) et Senatu Romanorum favorabiliter exceptus, cum magna gloria, Imperator creatus est. » Sic Annales Metenses<sup>1</sup>; anno DCCCLXXXI.

Post Carolum Cræsum, ejus fratris filius Arnulphus Germaniæ Rex, a Formoso Papa, in *Guidonem* \* *tyrannum*, ut Annales Fuldenses produnt<sup>2</sup>, Romam accitus est, et capta urbe, Imperator coronatus. Quo loco solius Papæ fit mentio, crescente potentia Romanorum Pontificum. Necdum tamen penitus Romanæ civitatis extinctam auctoritatem sequentia demonstrabunt. Arnulpho autem ad annum Christi 900 mortuo, paulo post interiiit Ludovicus ejus filius, ætate puerili, et frater Zwentiboldus \*\* simulque tota ea pars Carolinæ familiæ, quæ Germaniam obtinebat. Qui vero Carolini tum in Francia supererant, cum vix eam retinere possent, de Germania et Italia ne quidem cogitabant; fuitque Arnulphus ultimus ejus stirpis, qui Imperio, Italia, Germanique potiretur.

Exinde Germania sibi delegit Reges, Italiam et Romam per sexaginta annos validissimus quisque occupabat, seu potius prædabatur; quoad Joannes XII, Othonem I, Germaniæ seu Teutonum Regem, sibi ac Romanæ urbi defensorem accivit\*\*\*.

Atque is anno 931, ducta Adelaide, vidua Lotharii Regis Italici, eo regno potitus, postea a Joanne XII Imperator coronatus est. Quo autem ritu id factum sit Regino \*\*\*\* memorat: « Anno 962, Rex Natalem Domini celebravit, indeque progressus, Romæ favorabiliter susceptus, totius acclamatione Romanorum populi et cleri, ab apostolico Joanne filio Alberici, Imperator et Augustus vocatur et ordinatur<sup>3</sup>. »

De eodem Otho Frisingensis: « Otho gloriosus Rex ad urbem progrediens, honorifice a summo Pontifice Joanne ac toto populo Romano susceptus, applaudentibus cunctis, Imperator

<sup>1</sup> Ann. Met. an. 881. Duch. tom. III. p. 318. — <sup>2</sup> Ann. Fuld. an. 895. Duch. tom. II, p. 581. — <sup>3</sup> Regin. Chron. lib. II, an. 961, 962.

\* Guido, Dux Spoletinus, Caroli Magni ex filia pronepos, post mortem Caroli Crassi Italiam occupavit, ipsamque Romam, et a Formoso Papa Imperator unctus est. (*Edit. Paris.*)

\*\* Ex concubina natus, quem pater ejus Arnulphus Lotharingiæ Regem constituerat. (*Edit. Paris.*)

\*\*\* Adversus Albertum et filium ejus Berengarium II. (*Edit. Paris.*)

\*\*\*\* Non Regino, cujus Chronicon deficit an. 908; sed ipsius continuator, qui annum 972 explicuit. (*Edit. Paris.*)

» ris, et Augusti nomen sortitur <sup>1</sup>. » Quo ritu populi consensum atque approbationem contineri et explicari vidimus.

Otho II primi, ac III secundi filius hæreditario jure Imperium adepti sunt. Otho III sine hærede est mortuus.

Per ea tempora Imperium a Francis ad Teutones translatum esse memorant : in cujus translationis origine sub Othone I scilicet, populi Romani, ut vidimus, consensus apparuit.

Quod autem Otho I ad liberos suos hæreditarium transtulit imperium ; quodque, ejus stirpe extincta, Teutonibus rursus firmatum imperium est, totum id Baronius \* a Romanis Pontificibus factum esse contendit <sup>2</sup> : atque Othoni quidem I, anno 964, ab ipsis Pontificibus id esse concessum, ut successores designaret ; tum deficiente ejus stirpe, aliter consulendum imperio fuisse : remque ad electionem Germanorum redactam per Gregorium V Pontificem e Germanis assumptum, ab eoque Pontifice Electores creatos, atque hæc omnia facta in Synodo Romana, anno 996\*\* ; de quibus litigare non est animus. Neque enim ullatenus pertinent ad nostram quæstionem, postquam ex ipsa rerum serie ac gestorum fide semel demonstravimus, pontificiam in ordinando imperio potestatem inde manasse ; non quod Pontifices id a Christo juris acceperint ; (nemo enim id sanus dixerit) sed quod Deo tanta rerum spiritualium potestate donati, ejus potestatis sacrique principatus reverentia, eam sibi etiam in temporalibus conciliaverint auctoritatem, quæ sensim per di-

<sup>1</sup> Oth. Frising. Chron. lib. vi, cap. xxii, p. 129. — <sup>2</sup> Bar. tom. x, an. 964, p. 783, 784 ; an. 996, p. 909. Vid. Oth. Fris. loc. cit. cap. xvii.

\* Baronius qui an. 964 Leonem VIII Antipapam, et ejus diploma nullius ponderis esse pronuntiat, non alio utitur diplomate, an. 996, ut ostendat hoc privilegium indubia Pontificis auctoritate Germanis Imperatoribus fuisse concessum. Certe operam luderet quisquis Baronium cum Baronio non senel pugnantes studeret componere. (*Edit. Paris.*)

\*\* Electores creatos in Synodo Romana, an. 996, a Gregorio V, dicunt Baronius et auctor vitarum Pontificum. Sed 1° synodale de hac re decretum nullum extat in actis Pontificum et Imperatorum, nullum in coævis historicis. 2° Constat, defuncto Othone III, per ducentos annos, Imperatorem in generalibus Germaniæ comitiis, ab omnibus, non a septem tantum Principibus electum fuisse. Quomodo et quando jus illud ad septem Electores venerit, incertum est. Plerique autumant, post electum Fridericum II, an. 1210, in comitiis generalibus, Germanos primates jus deinceps eligendi Imperatorem septem primoribus Imperii ministris ultro detulisse. Vid. Albert. Stad. et alios. Ne igitur credas BOSSUET Baronianæ sententiæ patrocinari. Concedit more Scholæ totum argumentum, eo quod si vera sit, sive falsum, causæ suæ non noceat. (*Edit. Paris.*)

versas temporum vices ac vicissitudines, ad ordinandum quoque illud, quale nunc est Romano-Germanicum imperium perveniret.

CAP. XLI. In transferendo Imperio ad Germanos, teste Baronio, consensus intervenit Romanæ civitatis : quæ tamen omnia, et inde secuta nihil ad nos.

Quamquam ergo hæc nihil ad nos pertinent, attamen ut appareat in iis quoque elucere, non modo Ecclesiæ, sed etiam civitatis auctoritatem, placet narrare paucis, quomodo hæc Baronius disponenda putaverit.

Is ad annum 996 hæc habet <sup>1</sup> : « Cum eo jure carerent \* Imperatores ut successores sibi deligerent, Magno Othoni id primum a Romano Pontifice concessum reperitur. » Id ut probet, profert Leonis VIII decretum in hanc formam <sup>2</sup> : « Leo Episcopus servus servorum Dei, cum toto clero et Romano populo constitimus, et confirmamus, et roboramus, et per nostram apostolicam auctoritatem concedimus, atque largimur Domino Othoni, Regi Teutonicorum, et ejus successoribus, hujus regni Italiæ in perpetuum facultatem eligendi successorem. »

Hæc autem ad Italiæ regnum spectantia, ut ad imperium proendantur, addit Baronius <sup>3</sup>, successorem hic intelligi *in regnum Italiæ primo, inde in imperium promovendum*; atque ita in Othonis Germanorum Regis persona translatum ad Germanos imperium. Hæc quidem valeant quantum Baronio placuerit. Cæterum id liquet, decretum istud Leonis esse conditum *cum toto clero et populo Romano*; ut in ea concessione non modo cleri, sed etiam populi Romani auctoritas elucescat.

Docet Baronius hujus decreti auctoritate factum, ut Otho I successorem hæreditarium haberet Othonem II; hic Othonem III, qua successione Germanis imperium confirmatum fuerit.

Alio sane loco multis agit Baronius, et Leonem VIII non verum fuisse Pontificem, et ipsum diploma esse falsum <sup>4</sup>, a Gratiano licet allegatum <sup>5</sup>. Utcumque est, non alio titulo utitur ad asserendam

<sup>1</sup> Bar. tom. x, an. 996, p. 909. — <sup>2</sup> Ibid. an. 964, p. 783, 784. —

<sup>3</sup> Ibid. an. 996, loc. cit. — <sup>4</sup> Ibid. an. 964, jam. sup. cit. — <sup>5</sup> Grat. Dist. LXIII, cap. XXIII : in Synodo.

\* Baronius falso affirmat « Imperatores caruisse jure deligendi sibi successores, antequam id a Romano Pontifice concessum fuerit. » Nam quo jure primi Imperatores eos delegerunt, qui in partem imperii venirent, et Cæsares aut Augusti vocarentur, eo Carolus Magnus Ludovicum Pium imperii sibi socium adscivit, et Ludovicus Lotharium. (*Edit. Paris.*)

postea Romano Pontifici Romani imperii ordinandi potestatem. Credo quod in his falsis licet, aliqua a falsatoribus veri ratio habeatur, ne absona penitus et absurda confingant, aut quod falsis etiam, postquam consuetudine approbata sunt, ex ipsa approbatione accedit auctoritas. Quare ex ipso Baronio, haud a vero alienum est, eam mutationem atque imperii translationem ad Germanos, consensu populi esse factam, inque imperio ordinando, ad annum usque 964 retentam eam formam, quæ in Carolo Magno primum enituit.

Eam postea formam, stirpe Othonum extincta, Gregorius V immutavit in suorum Germanorum gratiam, electionem totam eis ita attribuerit; ut, in ordinando Romano imperio, nulla jam populi Romani ratio habeatur: jus illud quod habent Romani imperii Electores ad illos ab apostolica Sede pervenerit, ut est ab Innocentio III dictum, capite *Venerabilem de electione*<sup>1</sup>: valeant denique vigeantque omnia, quæ idem Innocentius, postremis licet seculis, ejusque successores, in Decretalibus, inque Clementinis, aut quocumque sub titulo, in Imperatorem Romano-Germanicum sibi tribuerunt: electum eum, Romanus Pontifex confirmet, reprobet, ad proprie dictum fidelitatis juramentum adigat; sitque *Imperatoris superior atque ordinarius iudex*, tanta auctoritate ut ejus judicia irritare possit, quod habet Clementina *Pastoralis*, titulo *de sententia et re judicata*<sup>2</sup>; quanquam hic quædam a doctis etiam Catholicis, Onuphrio et aliis, in dubium revocata, quædam ut nimia ipso usu obsoleta fuisse videantur; tamen quantum attinet ad nostram quæstionem, haud gravate concedimus, dummodo reclusis fontibus recognoscere liceat, auctoritatem illam Romani Pontificis, non a Christo quidem, sed a populi Romani, ipsiusque civitatis consensione cœpisse.

Qua etiam ratione amplectimur id, quod est ab Innocentio III de apostolica Sede proditum, « quæ Romanum, inquit<sup>3</sup>, imperium in persona magnifici Caroli a Græcis transtulit in Germanos, » eodem capite *Venerabilem*. Hæc, inquam, facile admittimus, quatenus scilicet Carolus Magnus Francique Reges, Germana propago, suasore et adjutore Leone III, a tota urbe Romæ pro magnis in Ecclesiam urbemque meritis, ad imperium evecti sunt. Cæterum illud omne, et ea quæ per gradus ab illo initio, in Romano-Germanicum, quale nunc est, imperium, Romanorum

<sup>1</sup> Extr. Greg. IX, lib. I, de elect. tit. VI, cap. XXXIV. <sup>2</sup> Clem. Rom. Principes. lib. II, tit. IX: de jurejurando. Clement. tit. XI, cap. II. — <sup>3</sup> Cap. Venerab. jam. cit.



Pontificum jura creverunt, ea ad Reges cæteros ac regiæ dignitatis statum nullo modo pertinere satis demonstravimus; meritoque est responsum a majoribus nostris <sup>1</sup>, cum eis objicerentur Friderici depositi: verum id quidem esse de Imperatore, cujus Romanus Pontifex in temporalibus *superior esset*, non de cæteris Regibus.

CAP. XLII, Decretum Episcoporum de Lotharii regno post Fontanellidensem pugnam, an ad rem faciat?

Alia exempla circa hanc secundam quæstionem prolata omittere poteramus, nisi animo fixum esset, nihil eorum præterire, quæ alicujus momenti esse viderentur.

Validum id Baronio visum est <sup>2</sup>, quod est de Lothario Imperatore, ejusque fratribus Ludovico Germanico et Carolo Calvo, Ludovici Pii filiis, ab optimo hujus ævi, auctore Nithardo \* proditum; nempe post cruentam illam Fontanellidensem pugnam, qua victus Lotharius, ac deserto regno profugus, circa Viennam latitabat, Ludovicum et Carolum petisse Aquisgranum, « quid de » populo ac regno a fratre relicto agendum videretur delibera- » tuos <sup>3</sup>. » Relata res ad Episcopos, ut « illorum consultu, ve- » luti numine divino, harum rerum exordium atque auctoritas » proderetur. » Quod merito factum Nithardus affirmat. Ergo Episcopi omnia Lotharii immania et infanda gesta consideraverunt, « quibus ex causis, non immerito, sed justo Dei omnipo- » tentis judicio primum a prælio, et secundo a proprio regno » fugam illum iniisse aiebant. Ergo omnibus visum est atque con- » sentiunt, quod ob nequitiam suam vindicta Dei illum ejecerit, » regnumque fratribus suis melioribus se justo ad regendum tra- » diderit: » prorsus ex illius seculi more, quo Dei voluntatem, etiam in privatorum rebus, aquæ, ferri candentis, quæsitis etiam aperto Scripturæ volumine sortibus, sed maxime prælio explorabant; iis scilicet indiciis de rebus maximis tanquam divino judicio decernebant. Hæc quoque examina *divini judicii* nomine appellabant; persuasi quippe, Deum non nisi bonæ justæque parti largiri victoriam, quæ passim etiam a Sacerdotibus Domini fuisse comprobata, ipsisque auctoribus gesta, multæ quæ ex illo ævo super-

<sup>1</sup> Joan. Paris. de potest. Reg. et Pap. cap. xv. Vind. Maj. quæst. de pot. Pap. ad III argum. p. 107, 108. — <sup>2</sup> Bar. tom. IX, an. 842. p. 839, 840. — <sup>3</sup> Nithard. init. lib. IV; tom. II Duch. p. 276.

\* Nithardus Caroli Magni ex Bertha filia nepos, testis adfuit. (*Edit. Paris.*)

sunt Missæ ac Benedictiones, in eum usum confectæ, demonstrant. Ad eum ergo sensum hic Episcopi consulti a Regibus respondent, divinam voluntatem, potentiam, ultionem, tanta victoria, et Lotharii non modo prælium, sed etiam regnum deserentis fuga, tanquam manifestis indiciis declaratam. Aiunt enim *non immerito, sed justo Dei omnipotentis iudicio* hæc Lothario evenisse; consulti que sunt a Regibus, non qui ipsi iudicio ecclesiastico de regnis decernerent, sed ut, quid Deus vellet tanquam *divino numine* instinctuque proderent. Quare neque ipsi id sibi tribuunt, ut excommunicatione ac depositione prolata, aut pensatis reipublicæ christianæ utilitatibus iudicent, sed Deum ita velle, ita iudicasse, ejusque voluntatem ac vindictam ipsa victoria ac Lotharii fuga declaratam esse pronuntiant. Neque ipsi Lotharii regnum fratribus tradunt, sed a Deo esse traditum, eoque jure habendum possidendumque confirmant. Quod quam recte egerint, secuta rerum eventa demonstrant; cum Lotharius et regnum recuperaverit, et pacate tenuerit, et liberis habendum tenendumque tradiderit.

Interim facile erat, quod hic Episcopi fecerunt, præcipere victoribus, ut regnum desertum, in quod inhiabant, tanquam « ex » divina auctoritate susciperent, et secundum Dei voluntatem » regerent : » fallebatque eos, fortasse falli volentes, divinæ voluntatis ambiguum nomen. Certissimum enim est victoriam præliantibus, regna victoribus, voluntate Dei tradi, ea scilicet quæ effectum inferat, non ea semper quæ approbationem certumque jus indicet. Quare hæc, quæ facta sunt extraordinarie, tanquam Dei instinctu et numine, ejusque iudicio manifestis veluti indiciis propalato, ad exemplum trahere ecclesiastici iudicii et ordinariæ auctoritatis, fallax falsumque est.

CAP. XLIII. An merito objectum a Baronio id quod est a Carolo Calvo in proclamatione adversus Venilonem positum.

Objicitur etiam id quod est a Carolo Calvo Rege, anno 859 <sup>1</sup>, ad Episcopos dictum, in proclamatione sive expostulatione *adversus Venilonem Archiepiscopum Senonum* : quod ut intelligatur, rerum status ex ipsa proclamatione explicandus. Hæc ergo proponit Carolus <sup>2</sup> : « Cum, teste sancto Gregorio, ex consuetudine » olitana, omnibus cognoscentibus, Reges in regno Francorum ex » genere prodeant, sibi a genitore Ludovico Augusto partem » regni inter fratres suos Rêges divina dispositione traditam ;...

<sup>1</sup> Bar. tom. x, an. 859, p. 172. — <sup>2</sup> Tom. yiii Conc. col. 672.

» Venilonem tunc Clericum in capella sua, promisso fidelitatis  
 » sacramento servisse, eique a se, juxta consuetudinem præde-  
 » cessorum Regum, consensu Episcoporum, vacantem Senonum  
 » Metropolim fuisse commissam : » factam postea per primores  
 regni divisionem inter se et fratres, et ab Episcopis etiam a Ve-  
 nilone juratam : « post hoc (ab eodem Venilone) electione ejus  
 » aliorumque Episcoporum ac cæterorum regni fidelium volun-  
 » tate, consensu et acclamatione cum aliis Archiepiscopis et  
 » Episcopis, in ejusdem Venilonis diœcesi (id est Provincia,  
 » Aurelianis scilicet) se fuisse consecratum et in regni regimine  
 » perunctum, et diademate, atque regni sceptro, in regni solio  
 » sublimatum : » multa etiam alia ab eodem Venilone dato chiro-  
 grapho fuisse firmata : quorum immemorem cum in sæpe conatum  
 ut Carolum regno pelleret, atque illud Ludovico Caroli fratri,  
 conjuratione facta traderet. Cum ergo Carolus, rebus cum fratre  
 compositis, talem proditorem damnari ab Episcopis instantissime  
 cuperet, judicibus adulabatur his verbis : « A qua consecratione  
 » vel sublimitate regni (supra memorata) supplantari vel projici  
 » a nullo debueram, saltem sine audientia et judicio Episcoporum,  
 » quorum ministerio in Regem sum consecratus, et qui throni  
 » Dei sunt dicti, in quibus Deus sedet, et per quos sua decernit  
 » judicia, quorum paternis correptionibus et castigatoriis judiciis  
 » me subdere fui paratus, et in præsentī sum subditus. »

Tum primum nono seculo plus quam mediam partem elapso,  
 hæc vox exaudita est de projiciendis a consecratione et regni  
 sublimitate Regibus, per episcopalem audientiam; et tamen hæc  
 omnia nihil ad rem.

Nihil, inquam, ad rem, quod Carolus Calvus Episcopis, tan-  
 quam Dei interpretibus, se submittit : non enim quærimus utrum  
 reges arbitrio Episcoporum, tanquam divini numinis interpre-  
 tum, abdicare possint, quod tamen vix aut ne vix quidem ex-  
 pedit; sed utrum Episcopi, judicio dato, Reges solio deturbare  
 possint. Id quidem Venilo per prodicionem conatus erat, tanquam  
 ab illo rescindi posset ea quam ipse fecerat consecratio. At non  
 id Carolus fatebatur; neque se eo fine submittebat Episcopis,  
 ut regiam potestatem ad eorum arbitria deponeret, qui statim  
 ab initio profitetur prisca consuetudine omnibus nota, *in Franco-  
 rum regno Reges prodire ex genere, quo jure partem regni a Pa-  
 tre Augusto divina dispositione sibi esse traditam.*

Quare electio, quæ ad consecrationem facta memoratur, pro  
 publico et solemnī actu, quo Regem agnoscerent, ex usu eorum  
 temporum accipitur; non pro vera electione tanquam Franco-  
 rum Reges electione fierent. Id adeo verum et ipse Carolus et

omnes intelligebant, ut ante *consecrationem* et *sublimationem* eam, quæ consecrationi conjuncta memoratur, Carolus more regio, ipso Venilonem futurum consecratorem suum, ad *Metro-polim Senonum* evexerit. Quamobrem, etsi ea consecratio ac sublimatio rescindi potuisset, remaneret certe Carolus id quod natus erat, *Rex ex genere*, cui regni pars inter fratres Reges *divina dispositione* deberetur.

Nec minus clarum est de consecratione ipsa ac sublimatione consecrationi conjuncta, non absolute dici : iudicio Episcoporum ab ea projici Regem : sed si projici a quoquam debuisset, quod Venilo facere conabatur, non id *saltem* fieri potuisse ab eo, sine iis Episcopis, qui Regem cum ipso Venilone consecraverant : quod quidem ad Venilonis mentem, et tanquam ad hominem fuisse responsum claret ; ne si proditor aliquid sibi juris in Regem superbe ac perperam consecrationis nomine vindicasset, is solus habere videretur.

Et quanquam hæc in eum finem dicta, nullo effectu consecuto, nihil omnino ad rem nostram, aut ad statum regiæ dignitatis faciunt ; vere tamen ac certo affirmare possumus, a nullo antea, a nullo postea Rege, imo a nullo moralium hæc qualiacumque fuisse unquam prodita, congruaque omnino videri illis temporibus, a quibus inclinationem rerum, eumque, qui consecutus est regiæ majestatis contemptum, incœpisse omnes historici memorant.

CAP. XLIV. Argumentum ex Regum consecratione repetitum solvitur : Ludovici II Imperatoris, Lotharii I filii, epistola ad Basilium Imperatorem Orientis.

Antequam ex hoc loco digrediamur, solvendum argumentum, vanum illud quidem, sed quod a quibusdam magni fiat, a Regum consecratione repetitum. Quippe in hac, primum ab Episcopo consecrante postulatur, *ut præsentem militem ad dignitatem regiam sublevet* : cum ipso sic agitur, tanquam eo, *qui regiam dignitatem suscepturus sit* : dat ipse solitum sacramentum, tanquam *Rex futurus* : denique sic omnia peraguntur, tanquam non nisi post inunctionem, Rex ; ante inunctionem et consecrationem electus tantum esse videatur. Quæ quidem ex vetustis deprompta formulis, quibus Reges, etiam Franci, in secunda saltem dynastia inuncii fuerint, nemo harum rerum sciens inficiabitur. Quæ si ad extremum urgentur, nempe id efficient, ut Reges non genere sed electione fiant, nec nisi consecrati regium nomen regiamque potestatem accipiant : quod adeo est absurdum, et

omnium gentium consensione tanta rejectum, ut nec argumentis confutare sit dignum. Quare ex communi omnium sensu, sacræ cæremoniæ arcana ac mystica significatio hæc est : in ea esso sacramentum regiæ potestatis cœlesti numine concessæ ac institutæ, atque hanc divino numini haberi reverentiam, ut Rex a Deo constitutus, ipse quodammodo coram Deo sacrisque altaribus, regio se nudet nomine, ut illud a Deo sanctius jam augustiusque recipiat. Cujus rei sacramentum est, quod et gladius et corona Regi imponenda de altari sumantur, dicaturque ad Regem : *Accipe gladium de altari sumptum*, quia nempe gladii jus a Deo esse, ejusque providentia Regi esse traditum, ex apostolica traditione et disciplina doceamur : quæ trahi ad argumentum instituendi ac deponendi Reges, non nisi stulte et imperite possunt.

Quo etiam sensu Ludovicus II, a Carolo Magno quartus, se *ad Romani imperii principatum, summi Pontificis manu proreectum* esse testatur ; cum Imperatoris Ludovici Pii nepos, Imperatoris Caroli Magni abnepos, jam hæreditarium teneret imperium, atque imperatorium nomen sibi jam, imo etiam avo Ludovico Pio, paternum esse profitetur. *Quomodo enim paternum non est, quod jam in avo nostro paternum* <sup>1</sup> ?

Hæc scripsit Ludovicus II ad Basilium Imperatorem Orientis, cum is Francis Principibus, Caroli Magni posteris, imperatorium nomen degenaret. Atque hæc verba tacuit scriptor anonymus, qui hunc profert locum, ut Caroli Magni nepotes imperatoriam dignitatem summo Pontifici acceptam retulisse ostendat ; quod quidem nec negamus, nec erat cur anonymus in perspicua re probanda laboraret <sup>2</sup>. Quærendum illud erat, in quo difficultas versabatur : quo jure Romanus Pontifex imperii dandi auctor fuerit : an apostolico illo jure, quod Christus instituit ; an hoc adscititio, quo Romanus Pontifex, Senatus ac civium reverentia, caput Urbis atque egregiæ cujusque rei auctor habebatur ?

Ac Ludovicus quidem II, adversus Basilium et Græcos, imperatorium nomen ac dignitatem Caroli Magni posteris his verbis vindicabat : « A Romanis enim hoc nomen et dignitatem assumptum, apud quos profecto primo tantæ culmen sublimitatis » et appellationis effulsit, quorumque gentem et urbem divinitus » gubernandam, et matrem omnium Ecclesiarum Dei defendendam atque sublimandam suscepimus ; ex qua et regnandi prius, » et postmodum imperandi auctoritatem prosapiæ nostræ semi-

<sup>1</sup> Ep. apolog. Lud. II, Imp. ad Bas. Imper. Orient. Duch. tom. III, p. 555. — <sup>2</sup> Anon. Tract. de Libertate Eccl. Gall. lib. IV, cap. XI, p. 20.



» narium sumpsit. Nam Francorum Principes, primo Reges,  
 » deinde vero Imperatores dicti sunt ii duntaxat, qui a Romano  
 » Pontifice ad hoc, oleo sancto, perfusi sunt : » quem locum nisi  
 anonymus truncum capite retulisset, nempe ipsa lectione statim  
 intueremur, imperium a Romanis atque ab ipsa urbe domina,  
 unde hoc nomen primum effulsit, ad Francos translatum; auc-  
 tore quidem Romano Pontifice, Romana Ecclesia Ecclesiarum  
 matre comprobante et confirmante : eo plane sensu, quo a  
 Joanne VIII dictum meminimus <sup>1</sup>, Carolum Calvum « Coepisco-  
 » porum et Cleri amplique Senatus et totius Romani populi, gen-  
 » tisque togatæ annisu, ac secundum priscam consuetudinem ab  
 » ipso Joanne ad imperii Romani sceptrum esse provectum. »

En unde Caroli Magni posteritas imperatorum nomen adver-  
 sus Græcos tueretur. Hinc idem Ludovicus II, eadem in epistola,  
 commemorat Senatus populique Romani, imo et militum exerci-  
 tumque, in promovendis Romanis Imperatoribus auctoritatem.  
 Quo jure excidisse haud par erat Romanam urbem, faciebatque  
 magis ad ejus dignitatem, quod jam per Petrum Apostolum reli-  
 gionis ac sacerdotii caput esset. Itaque concludebat ab urbe Ro-  
 mana Francos eo jure eligi potuisse, quo jure quondam Hispani  
 aliique electi erant.

Inde ad Francos stirpemque Carolinam translatum imperium  
 Ludovicus II refert; neque vero tacet sacram unctionem ab aposto-  
 licis Pontificibus datam, quæ huic rei firmamento esset. Quin et  
 id respicit, quod Pipinus Caroli Magni pater ejusque liberi, jam  
 a sancto Bonifacio in Reges Francorum uncti \*, a Stephano II Papa  
 profecto ad Francos, iterum uncti essent; placebatque omnino  
 regiæ domus originem a Romano Pontifice consecratam; atque  
 id non modo honori, sed etiam firmamento esse intelligebant, ut  
 regium genus etiam ab apostolica Sede sacrosanctum haberetur.

Ex his ergo constat Caroli Magni nepotes ea re maxime gloria-  
 tos, quod non modo imperatorum, sed etiam regium nomen,  
 Ecclesia Romana probante, confirmante, consecrante, suscepe-  
 rint; non profecto id egisse ut regnorum et imperiorum potesta-  
 tem ei tribuerint, contra reigstæ ac veterum omnium monumen-  
 torum fidem. Cæterum quid importet a Romano Pontifice corona  
 imposita, Adrianum IV audiemus exponentem, cum ad ea tempora  
 nostra oratio devenerit <sup>2</sup>.

<sup>1</sup> Sup. cap. xxxiv. — <sup>2</sup> Inf. lib. III, cap. xviii.

\* A sancto Bonifacio Pipinum non fuisse unctum asserit P. LE COINTE,  
 ut supra docuimus. Vid. Annales Franc. tom. v, an. 752, n. 6 et seq. pag.  
 322 et seq. (Edit. Paris.)

Hæc sunt quæ ad Gregorium usque VII, studiosissime atque operosissime conquisita, referunt, ut ecclesiastico ordini ejusque capiti Romano Pontifici substernant deponendos Reges; quæ, quam vana, quam nulla sint, nemo non videt. Jam quantum valeant quæ a Gregorio VII, nullo antea exemplo, nulloque documento, gesta sunt, facile intelligimus.

---

LIBER TERTIUS.

*Quo a Gregorio VII tempore, res extra Concilia œcumenica gesta referuntur; ad Caput primum Gallicanæ Declarationis.*

---

CAPUT PRIMUM. An Gregorii VII ac secutis decretis ita res confecta sit, ut de ea ambigere Catholicis non liceat: contrarium statuitur certis exemplis et Catholicorum omnium consensione: Melchior Canus, Bellarminus, Rainaldus, Perronius testes adducuntur.

Nunc devenimus ad ea tempora, quorum maxime auctoritate nos premunt, Gregorii scilicet VII, secutorumque Pontificum. Quippe objiciunt hisce temporibus quæstionem totam Ecclesiæ auctoritate decisam: depositos quippe pontificia auctoritate Imperatores ac Reges; consensisse in eam depositionem orthodoxos; neque tantum rem a Romanis Pontificibus esse factam, sed factam in Conciliis œcumenicis: depositum enim in Concilio Lugdunensi II<sup>1</sup>, ab Innocentio IV, Fridericum II. Quin etiam ab ipsis Synodis multa esse decreta, quæ ad eam praxim comprobendam manifeste pertineant, ut est illud decretum Lateranensis Concilii III, *de relaxato fidelitatis debito* adversus hæreticos; et Lateranensis IV, ut *summus Pontifex hæretici vassalos ab ejus fidelitate denuntiet absolutos*<sup>2</sup>: denique rem adeo certam, ut a Conciliis in formulam versa sit, exstentque Conciliorum Constantiensis et Basileensis decreta, quibus privationis pœna Principibus etiam ac Regibus intentetur; ex quibus concludunt, rem totam eorum etiam Conciliorum, quibus maxime utimur, auctoritate esse confectam.

Hæc adversarii Catholici objiciunt. Hæretici vero, postquam bonis cum potestatem indirectam aversati sunt, ut a sacra Scrip-

<sup>1</sup> Conc. II Lugd. œcumen. tom. XI Conc. col. 640. — <sup>2</sup> Conc. Later. cap. XXVI; tom. X, col. 1523. Later. IV, cap. III; tom. XI, col. 148.

tura et antiquitatis ecclesiasticæ dogmatibus abhorrentem, tum vero inculcant, quæ jam memorata sunt, posterioris ævi decreta, ut in tanta doctrinæ mutatione, ea quam tuemur, catholicæ Ecclesiæ infallibilitas, stare non possit.

Nos autem hæreticis statim respondemus, more solito calumniari eos. Non enim Catholici docent, quæcumque in Conciliis gesta sint, ea ad Ecclesiæ catholicæ fidem pertinere : sed eo loco habent illa tantum, quæ decreto edito fidelibus omnibus credenda ac tenenda proponuntur : quod et Melchior Canus copiose docet <sup>1</sup>, et Catholici omnes uno ore confitentur. Cujus rei ratio est, quod id sufficiat ut verba Christi firma stent de æterna ecclesiasticorum dogmatum firmitate; nec proinde labat Ecclesiæ fides, si ea quæ extra fidem decreta sunt, haud pari auctoritate consistunt. Atque certum omnino, multa in Conciliis sine expressa deliberatione ac determinatione esse dicta gesta que, quibus adstringi se Catholici omnes uno ore negant. Multa etiam decreta sunt, quæ non pertineant ad invariabilem fidei regulam, sed sint accommodata temporibus atque negotiis. Quin etiam illi qui Romanum Pontificem vel maxime infallibilem esse contendunt, non propterea necessario tuenda suscipiunt, quæ Pontifices gesserint; sed profecto certæ sunt regulæ, quibus et hi Pontificibus, et omnes Catholici conciliis œcumenicis certam fidem docent adhiberi oportere.

Certe Melchior Canus, pontificiæ infallibilitatis defensor acerrimus, asserit, « qui summi Pontificis de re quacunque judicium temere ac sine delectu defendunt, hos Sedis apostolicæ auctoritatem labefactare, non fovere; evertere, non firmare <sup>2</sup>. » Ac paulo post: « Non eget Petrus mendacio nostro, nostra approbatione non eget : » tum adductis decretis de religiosis Ordinibus approbatis : « Satis fuerit, inquit, si eam habeant auctoritatem, » quam epistolæ decretales, quarum nonnullas constat a posterioribus meliore consilio refutatas, » quoniam non ex firmo decreto, sed ex Pontificum opinione prodierunt.

Neque negat Bellarminus, aitque, Pontifices « ex ignorantia » lapsos, quod, inquit <sup>3</sup>, posse Pontificibus accidere non negamus; » cum non definiunt aliquid tanquam de fide, sed tantum opinionem nem suam aliis declarant. » Alia ejus responsio est : « Pontifices » tum nihil certi statuissent, sed tantum respondisse, quod sibi probabilius videbatur. » Addit : « multa alia in esse epistolis decretalibus, quæ non faciunt rem aliquam esse de fide, sed tantum » opiniones Pontificum ea de re nobis declarant. »

<sup>1</sup> Melchior Can. de Loc. theol. edit. Lovan. 1564, pass. — <sup>2</sup> Can. ib. lib. v, fol. 340. — <sup>3</sup> Bell. de R. P. lib. iv, cap. xii, xiv.

Quod Stephanus VI et Sergius Romani Pontifices iterum ordinari jusserunt eos, qui a Formoso \* Papa, postquam is degradatus fuit, ordinati essent, idem Bellarminus respondet <sup>1</sup> : « Eos non edidisse » aliquod decretum, quo decernerent ordinatos ab Episcopo degradato... esse iterum ordinandos, sed solum de acto jussisse iterum eos ordinari, quæ jussio non ex ignorantia aut hæresi, sed ex odio in Formosum procedebat. »

Ne ergo tu mihi hæc dicito : Gregorius VII et alii, Impratores ac Reges deposuere ; ergo id jure factum : docet enim Bellarminus, idque nos diligenter tota hac tractatione meminisse oportet ; docet, inquam, ille accurate secernenda esse quæ Pontifices *de facto jusserint*, ab iis quæ decreto edito facienda constituerint. Neque enim omnia ab ipsis jure fieri : *sed quædam ex odio* ; neque eorum decreta, quæ etiam ad doctrinam spectent, valere omnia ; imo vero ab ipsis rite et ordine interrogatis, multa esse responsa atque in Jure edita, ac decretalium epistolarum nomine insignita, quæ tamen probabili tantum, imo etiam falsa Romanorum Pontificum opinione nitantur, idque in confesso est etiam apud eos, qui pontificiam infallibilitatem vel maxime propugnant.

Placet etiam adscribere quæ Odoricus Rainaldus docuit, occasione Decretalis *Exiit*, et eorum quæ in ea a Nicolao III definita, a Joanne XXII postea rejecta sunt, de Christi paupertate : « Sane, inquit <sup>2</sup>, major propositio : nimirum nefas esse contradicere in iis quæ definita sunt per Sedem apostolicam in fide et moribus, certissima est ; et additæ propositiones eam omnino confirmant, si intelligantur, uti debent, ea quæ spectant ad fidem et universalis Ecclesiæ mores in necessariis ad salutem. At pseudo-minoritæ non in eo sistunt, sed quæ ad fidem et mores tantum spectant accidentario et remote, qualia sunt nimirum Franciscani instituti enconia, privilegia, seu decreta Pontificum eo attinentia, et omnia in iis contenta, fidei et morum essentialia esse falso supponunt ; ac ludunt in æquivoco. Illas ergo sanctiones, licet sint in sexto (Decretalium libro <sup>3</sup>) esse fidei et morum decreta essentialia, negandum est constantissime : neque enim decreta fidei condunt Pontifices, nisi id expresserint,

<sup>1</sup> Bell. de R. P. lib. IV, cap. XII. — <sup>2</sup> Odoric. Rain. tom. XV, an. 1324, n. 32. — <sup>3</sup> Sext. Decret. lib. V, cap. III.

\* Formosus fuit ille Episcopus, quem de sede Portuensi dejecit Joannes VIII. Hunc deinde restitutum a Martino II, Romana demum Ecclesia suscepit pastorem. Quam inhumane Formosi cadaver violaverint, et ejus memoriam diris devoverint Stephanus VI et Sergius III, narrat D. FLEURY, quem vide. (*Edit. Paris.*)

» et de necessitate credenda proposuerint. » Ex quibus id habemus : Pontificum Romanorum decretis propositis, duo adhuc quæri oportere : alterum ; an res *sit ad fidei et morum essentialia perti-* nens, idque per se et proxime, non *accidentario et remote* : alterum ; an expressum sit *id de fide credendum* ?

Procul ergo absunt ab apostolici de fide decreti auctoritate, hæc Clementina, *Principes Romani*, et Clementina *Pastoralis* <sup>1</sup>, de fidelitatis juramento ab Imperatoribus debito, deque potestate Romani Pontificis ad Imperatoris irritanda judicia, quas Clemens V edidit ; procul, inquam, absunt hæc ab apostolici de fide decreti auctoritate, quanquam ea Clemens *apostolica auctoritate* declarare se dicat.

Procul ab ea auctoritate rursum abest id, quod dem Clemens V ut certum supponit : « Nos ad quos Romani vacantis imperii regimen pertinere dignoscitur, etc. <sup>2</sup>. » Quo fundamento nixus, Robertum Siciliæ Regem Vicarium Imperii, sed in Italia tantum constituit. Neque huic decreto certiore addit auctoritatem Joannes XXII, dum hæc ad se pertinere, propter Petri auctoritatem et jura concessa divinitus, testatur his verbis <sup>3</sup>. « In nostram et » fratrum nostrorum deductum est, fama divulgante, notitiam, » quod licet sit de jure liquidum et ab olim fuerit inconcusse servatum, quod vacante Imperio, sicut et nunc per obitum quondam » Henrici Romanorum Imperatoris vacasse dignoscitur, cum in » illo ad secularem judicem nequeat haberi recursus, ad summum Pontificem, cui in persona Petri terreni simul et cœlestis » imperii jura Deus ipse commisit, imperii prædicti jurisdictio, » regimen, et dispositio devolvuntur. » Quanquam enim is Pontifex, hoc fundamento nixus, Vicarios imperii in Italia quidem, alia auctoritate quam Pontificia constitutos, omnesque iis obediētes excommunicatione damnet ; tamen hæc civilia nullo modo ad fidem et mores universalis Ecclesiæ pertinere constat. Quo jure hæc omnia a decretis fidei procul amandamus ; parique ratione quærimus quæ Gregorius VII alique in deponendis Imperatoribus gesserint, quanquam et Petri jure atque auctoritate gesta esse præferant, an ad fidem et mores Ecclesiæ catholicæ potiori aliqua ratione pertineant, aut etiam ad ea pertinere, ullo legitimo decreto declaratum definitumque sit.

Hæc dicimus secundum eos qui pontificiam infallibilitatem ac summam in temporalibus potestatem vehementissime asserunt :

<sup>1</sup> Clem. lib. II, tit. IX : de Jurejur. et tit. XI : de Sent. et re jud. cap. II.

— <sup>2</sup> Clem. Past. — <sup>3</sup> Extrav. Joan. XXII, tit. V : Ne sede vacante ; c. unico : Si.



qua defensione non modo hæreticorum calumniæ propulsantur, verum etiam Catholicorum eorum, qui nobis adversantur, fraguntur impetus; eoque demum res tota devolvitur, ut quæramus sint ne ea, quæ ad Reges deponendos pertinent, eo ordine modoque gesta, quæ summam et indeclinabilem apud Catholicos obtineant auctoritatem.

Ac primum: nemo nisi dementissimus dixerit ea gesta esse summa et indeclinabili auctoritate; alioquin Theologi Parisienses Gallicque passim omnes, post censuram Sanctarelli saltem, ne jam antiquiora memoremus, pro hæreticis aut schismaticis haberentur, qui rem, ab Ecclesia, summa auctoritate decretam non modo negarint, sed insuper gravi censura notarint. Ipse Perronius Cardinalis tot ab aula Romana gratulationes tulisset immerito, pro ea oratione quam habuit in Ordinum cœtu; cum ibi postulavit haberi istam quæstionem inter problematicas et liberas, quæ ab Ecclesia cravissima auctoritate sancita definitaque esset.

CAP. II. Gesta sub Gregorio VII, primumque ejus de Henrico deposite decretum.

Posteaquam universim constitit nihil ad fidem catholicam pertinere, quæ a Gregorio VII aliisque, in deponendis Regibus gesta sunt; illud jam ipsum evolutis excussisque gestis, singillatim ac luculentius explicemus, simulque ostendamus quanti sint, quæ summa et indeclinabili auctoritate non valere liquet. Series postulat temporum, ut a Gregorio VII ordinamur.

Anno Christi 1073, adversus Henricum IV, nequissimum et flagitiosissimum Imperatorem, Saxones rebellaverant. Belli causa memoratur<sup>1</sup>, impositæ arces atque præsidia, quæ Saxones prædis agendis atque opprimendæ libertati esse comparata querebantur. Obtendebat Imperator decimas Sifrido Archiepiscopo immerito denegatas, ipse occulte Archiepiscopum instigabat: Abbates Thuringos\* ad iniquas condiciones adigebat: his initiis causisque bellum atrox gerebatur. Illic vero ex libro superiore repetendum<sup>2</sup> id quod per idem tempus contigit Henrico Imperatori! ab Alexandro II diem dictam propter causas quidem ecclesiasticas, nulla depositionis interminatione: tum Alexandrum I infecto negotio decessisse: Gregorium VII ei substitutum, cum Henrico IV multa tractasse; ac, ne superfluis immoremur, narrat Baronius<sup>3</sup>, anno 1075,

<sup>1</sup> Hist. Sax. bell. p. 105. Lambert. Schaf. an. 1073, ap. Frech. pag. 100. — <sup>2</sup> Sup. lib. II, cap. xxx. — <sup>3</sup> Bar. tom. XI, p. 472.

\* Fuldensem nempe et Herveldensem.

Henricum, victoria de Saxonibus reportata, contempsisse quæ Papæ promiserat, de pace videlicet cum Saxonibus ineunda, deque Thedaldo in Ecclesiam Meliolanensem intruso, aliisque ejusmodi negotiis; communicasse etiam iis, quos Sedes apostolica ob simoniam et alia flagitia rejecisset. Anno vero 1076, refert idem Baronius<sup>1</sup>, « missos a Gregorio Legatos, qui Regem ad » dicendam causam vocarent ad Synodum: » dicta dies ad feriam secundam secundæ hebdomadæ in Quadragesima: adhibita pœna, nisi dicta die se sisteret, sed excommunicationis tantum, ut ex historicis hujus ævi, Baronio etiam probante, ostendimus<sup>2</sup>. De depositione altum adhuc ubique silentium.

Henricus tamen ea Gregorii citatione commotus, statim habita Vormatiæ pseudo-Synodo Gregorium « deposuit, eique subjectio » nem et obedientiam interdixit<sup>3</sup>; » quin etiam datis litteris imperavit et illi ut ab apostolica Sede discederet, et Clero populoque romano, ut « qui primus esset in fide, esset primus in ejus dam- » natione. » Hæc miror catholicis quibusdam non satis cautis scriptoribus probare potuisse. Neque enim aut Gregorius VII quidquam egerat, quo deponeretur, nec, si ea de re quæstio moveretur, ei finiendæ idonei erant Imperator cum eoque collecti Germaniæ Episcopi; prorsus quæ Ecclesiæ catholicæ ac Sedis apostolicæ jacet auctoritas si hæc molitiones valeant. Sed postquam Imperator, inconcessa ausus, Gregorium deposuit; Gregorius quoque eo prosilire ausus, ut Regem non tantum excommunicandum more majorum, sed etiam deponendum novo exemplo susciperet. Neque illud omittendum, quod a cœvo auctore memoriæ proditum supra retulimus<sup>4</sup>: delectatum cum videri dandi regni dulcedine et gloria, quam ultro blandientes offerebant; visos etiam illos motus, quibus Germania fluctuabat, amplificandæ in civilibus romanæ potentiæ oportunos: queis fretus Gregorius eam tulit sententiam, cujus initium est<sup>5</sup>: « Beato » Petre Apostolorum Princeps. » Decretum autem sic habet: « Et » ideo ex tua gratia, non ex meis operibus, credo quod placui tibi » et placet, ut populus christianus tibi specialiter commissus mihi » obediat specialiter pro vice tua mihi commissa; et mihi, tua » gratia, est potestas a Deo data ligandi atque solvendi in cœlo » et in terra. Hac itaque fiducia fretus, pro Ecclesiæ tuæ honore » et defensione, ex parte omnipotentis Dei Patris, et Filii, Spiritus » sancti, per tuam potestatem et auctoritatem, Henrico Regi, filio

<sup>1</sup> Bar. tom. xi, p. 476. — <sup>2</sup> Lib. ii, loc. cit. — <sup>3</sup> Hist. Sax. bell. p. 122. — <sup>4</sup> Sup. lib. i, sect. i, cap. xii. — <sup>5</sup> Concil. Rom. III, sub. Greg. VII; tom. x, col. 356, 357.

» Henrici Imperatoris, qui contra tuam Ecclesiam inaudita superbia insurrexit, totius regni Teutonicorum et Italiae gubernacula » contradico; et omnes Christianos a vinculo juramenti quod sibi » fecerunt vel facient, absolvo, et ut nullus ei sicut Regi serviat » interdico. Dignum est enim, ut qui studet honorem Ecclesiae » tuae imminuere, ipse honorem amittat quem videtur habere; et » quia sicut christianus contempsit obedire, nec ad Dominum rediit » quem dimisit participando excommunicatis, meaque monita, » quae pro sua salute sibi misi, te teste, spernendo, seque ab » Ecclesia tua, tentans eam scindere, separando, vinculo eum anathematis vice tua alligo. »

Et in decreto, quod ad verba attinet, illud imprimis notatum volo, distinctis verbis atque sententiis depositum primo Principem, tum etiam anathemate alligatum fuisse. Et merito quidem anathemate percussus confitemur eum, qui nulla causa, nullaque potestate, Petri successorem deponere ausus fuerat. Quod autem Pontifex perperam depositus, haud meliore jure Imperatorem ipse deposuerit, id vero ut novo, ita pravo exemplo esse factum contendimus.

CAP. III. De Gregoriani decreti auctoritate quaeritur: paucis repetuntur quae de ejus novitate dicta sunt.

Cum secutae de Regibus deponendis sententiae, ab eo Gregorii VII decreto et exemplo, tanquam ex fonte prodeant, de tota ejus decreti ratione quaerendum est. Et quidem ab ipso disputationis initio praestruimus ipsam rei novitatem<sup>1</sup>: nullum exemplum, auctoritatem nullam hujus rei aggrediundae praecessisse: itaque attonitum orbem: Gregorii asseclas ipsa novitate commotos: ipsum Gregorium anxie interrogatum nihil nisi falsa vanaque et nimia protulisse: hinc Gregoriani decreti novitatem, post tot ejus aevi tractationes post ipsius Gregorii omni ingenio ac studio elaborata responsa, viris piis et gravibus non minus fuisse suspectam: eundem Gregorium nova superstruxisse novis: victoriam novo ausu, novique generis, decreto edito, ab Henrici exercitu arcuisse, et velut obstupefacto orbi inanes objecisse terribiles: ac nihilo secius, audentissimum licet, in tanta novitate, nec ipsum sibi satis constare potuisse. Haec quidem omnia novitatem sonant, hoc est, in christiana doctrina certam ac perspicuam falsitatem. Nunc autem tota res multo clarius enitescit. Ecce enim evolutis, ab omni antiquitatis memoria ad haec usque tempora ecclesiasticis gestis, spe

<sup>1</sup> Sup. lib. I, sect. I, cap. VII et seq.

liatos fuisse unquam, ecclesiastico decreto, ulla bonorum parte laicos, nedum ditone atque imperiis Reges; aut tale quid unquam cuiquam intentatum, non invenimus, non legimus, non audivimus; cum tamen demonstraverimus tot ac tantas hujus rei intervenisse causas; si id vel Ecclesia cogitasset.

Quin etiam vidimus Christianos omnes, etiam Episcopos, Romanosque adeo Pontifices passim obedisse apostatis, hæreticis, excommunicatis Regibus; neque tantum obedisse, sed etiam docuisse ex Christi præceptis deberi eis obedientiam, exceptis iis rebus, quæ contra Dei vetita juberentur; Pontifices quoque, discretis utriusque dignitatis limitibus, ultro esse professos, nullam esse suam in rebus ordinandis civilibus potestatem. Nunc cum Gregorius VII, nullo unquam exemplo, auctoritate nulla, contraria omnia faciat, rogamus adversarios, hæc quæ nunc gerit, an ad catholicam fidem et ecclesiasticum dogma pertineant? Si pertinere contendunt: ubi illud, quo Ecclesia catholica invicta hactenus stetit: valere oportere *quod ubique, quod semper*<sup>1</sup>: et illud: *Id verum quod prius; id adulterum quodcumque posterius*<sup>2</sup>? Quid autem respondemus hæreticis, dum doctrinæ novitatem erroremque manifestum, vel his vel anteactis seculis impropertant? Sin autem hic argumentis victi, hæc Gregorii gesta pro fidei doctrina atque ecclesiastico dogmate habere non audent; nempe non ab ejus duntaxat, sed ab illorum etiam qui eum secuti sunt auctoritate, nos liberant.

CAP. IV. Qui Gregorio VII Henricum deponendi adhæserint, eos falso fundamento nixos, falso intellectu interdicti de vitandis excommunicatis, idque jam in confesso esse: sancti Gebhardi et aliorum ejus ævi in eam rem sententiæ.

Nunc ne sanctorum virorum, qui Gregorio VII Reges deponenti adhæserint, auctoritate plus æquo moveamur; considerandum istud: illos, quotquot fuere, falso fundamento nixos, nempe quod interdictum de vitandis excommunicatis, falso et ab omnibus jam rejecto intellectu acceperint. Quid inde consequatur orationis series aperiet. Nunc remipsam aggredimur. Incipimus autem a Gebhardo Juvavensi, quem a Metensi Herimanno de hac quæstione rogatum memoravimus<sup>3</sup>. Jam quid responderit audiamus. Rescribit autem eo tempore, quo non modo Henricus IV a Gregorii VII communione recesserat, verum etiam Antipapam fecerat nefarium

<sup>1</sup> Vincent. Lirin. Commonit. 1. — <sup>2</sup> Tert. de Præser. adv. Hæret. c. xxxi. — <sup>3</sup> Vid. lib. 1. sect. 1.

illum Guibertum Ravennatem, Clementem appellatum. Hunc qui respuerent Episcopi, sedibus ab Henrico pellebantur; pseudo-Episcopi per vim intrudebantur: ipse Gebhardus in exilio agebat, quo tempore hæc scripsit; meritoque damnat Episcopos qui talibus consentirent. Cæterum, cum Herimannus de deponendis Regibus ecclesiastica auctoritate vel maxime quæreretur, Gebhardus, nulla depositionis mentione facta, rem totam cum excommunicatione connectit, et controversiæ statum ab ipso initio sic exponit: « Ille » puritate contenti, eo quod in præsentī versatur negotio, hoc so- » lum tenemus quod Ecclesia catholica semper tenuit, quod ab » initio cœptæ christianitatis usque ad monstrosa hæc tempora sta- » bile et inconcussum perstitit, scilicet quod excommunicatis non est » communicandum. Hæc namque dissensionum causa est et sedi- » tionum, quod illi ab excommunicatis non abstinēt et non abs- » tinendum docent: nos vero et abstinemus et abstinendum per- » suademus, præcipue ab illis qui a prima et præcipua Sede ex- » communicantur<sup>1</sup>. » Sic ille totius negotii fontem rationemque, in ipso interdicto de vitandis hæreticis reponendam putat: depositionis per totam epistolam mentione nulla, quippe qui de tali re nihil in Scripturis, nihil in Canonibus, nihil in Patribus, nihil in historicis gestisve ecclesiasticis inveniret.

Hoc disputationis posito fundamento, docet valere excommuni- cationem nulla canonica examinatione rescissam: « Illos, inquit<sup>2</sup>, » velimus attendere, qui tam facile etiam quorumlibet Episcopo- » rum, nedum Romani Pontificis sententiam, sine Legati exami- » natione rescindunt. »

Agit postea contra eos qui Gregorium « indiscussum, inauditum » inconvictum, nec confessum, vel communitum » Vornatiæ depo- » suerunt<sup>3</sup>, et Guibertum Antipapam, vivente vero et legitimo Ponti- » fice Gregorio, in Petri cathedram intruserunt, « Romana ecclesia » nec conscia, nec consentiente. » Et addit: « Ecce, omni tergiver- » satione remota, causæ a nobis expositæ sunt de hoc, quod ex- » communicatis, quibus illi communicant, non communicamus: » quod apostolicæ Sedis pontifici, et beati Petri vicario abrenun- » tiare non præsumimus: quod eodem vivente et cum Romana » Ecclesia concorditer agente, alium ad eandem sedem eligere, » aut eligentibus consentire non acquiescimus. »

Quod autem objiciebatur juramentum fidelitatis Principi præsti- tum; respondet primo: *Antiquitus præcessisse votum*, quo se, in

<sup>1</sup> Gebh. ep. ad Herm. ex lib. cui titulus: Vetera monum. cont. Schism. Ingol. 1612 pag. 10, ap. Tegnag. — <sup>2</sup> Ibid. pag. 15. — <sup>3</sup> Ibid. pag. 17.



ordinatione sua, beato Petro suisque vicariis et successoribus obstrinxerint : tum violari fidem Principi datam ab iis maxime, qui cum pessimis implicuere negotiis, postea non valere juramentum contra jus fasque datum : postremo rem totam huc esse devolutam : « Dicitur, inquit <sup>1</sup>, nobis : Fidelitatem Principi jurastis, cui si » fideles esse vultis, fidem Domino apostolico et obedientiam ab- » negate, et illam abnegationem juramento vel scripto firmate, et » ab excommunicatis a Sede apostolica non abstinete, et non abs- » tinendum docete. » Quo quæstionis constituto statu, concludit : « Nihil unquam juravimus, nisi quod salvo ordine nostro fieri » posset. »

Quæ si quis intelligat, inveniet sancto viro ne perspectum quidem fuisse quæstionis statum. Neque enim si fidelitatem servaret Principi, ideo Domino apostolico obedientiam abnegaret, sed in civilibus Principi, in sacris apostolico obediret; nec si principis prava imperantis jussa detrectare, ideo obedientiam absolute negare oporteret; nec si cum excommunicato Principe in malis et in sacris, ideo etiam in civilibus, reipublicæ causa, communicare vetaretur. Atque ut clare omnia distinguamus, illud quidem recte, quod Gebhardus et alii, Henricum simoniacum et infandi schismatis auctorem, pro excommunicato habebant : quod Gregorium ab eo depositum pro vero Pontifice colebant : quod Guibertum anti-Papam ejusque assecclas respuebant : quod iis qui essent excommunicati ipsique adeo Regi in malis et in sacris communicare nolebant; hæc recta sanctaque : quod autem in re nulla, ne quidem temporali, ac reipublicæ causa, cum excommunicato Rege communicare se posse credebant; id vero errorem esse manifestum, et nos probavimus, et jam in confesso est; atque omnino constat, falso nixos systemate, obedientiam omnem Principi denegasse.

Neque aliter alii passim causam hanc tuebantur. Exstat apud Dodechinum Abbatem <sup>2</sup>, Mariani Scoti continuatorem, atque hujus ævi annalistam, Stephani Halberstatensis Episcopi, sub nomine Ludovici Comitis \* ad Valtramnum Magdeburgensem Regis Henrici defensorem, epistola vehemens, cujus quidem summa est: Regem adulterum, homicidam, simoniacum, atque adeo hæreticum, non esse a Deo ordinatum, ea ratione quod « pro his nefandis malis ab apostolica Sede excommunicatus, nec regnum, nec potestatem super nos, quia catholici sumus, poterit obtinere. » Quam

<sup>1</sup> Gebh. ep. ad Herm. ex lib. cui titulus : Vetera monum. Cont. Schism. Ingol. 1612. n. 20, 21, 24 et seq. — <sup>2</sup> Dodech. an. 1090.

\* Thuringiæ,

epistolæ summam Dodechinus his verbis comprehendit : « Venerabilis Episcopus , vocato notario , epistolam dictavit , in qua » Henricum hæreticum et excommunicatum , ideoque nec Regem » dicendum comprobavit. » Sic depositionem ab excommunicatione suspendunt , errore manifesto , ut jam in confesso est

Solebant autem his temporibus vehementissime urgere , quod *excommunicatos vitare debeamus* ; legiturque ea de re Bernaldi \* opusculum ad Gebhardum Abbatem Schafflusensem <sup>1</sup> ; eaque se ratione maxime tuebantur , qui Regem respuebant.

Lambertus Schafnaburgensis , Gregorianarum partium studiosissimus , ad annum 1076 , memorat excommunicatione factum , ut Uto Episcopus Trevirensis alique , cum Rege stare vererentur <sup>2</sup>. Itaque , hac de causa , ab Episcopis et proceribus Palatinis abstinere , « obtendens et eos et ipsum Regem excommunicatos » esse a Romano Pontifice , sibi tamen , quod ipsum vix summis » precibus extorserit , indultam tantum esse colloquendi Regis » licentiam ; nulla præter hæc in cibo , in potu , in oratione , vel » in cæteris omnibus communione ejus permissa : » quasi speciali permissione indigerent , ut de necessariis reipublicæ negotiis , cum excommunicato Imperatore tractarent.

Ipse Gregorius VII , quanquam , uti memoravimus , distinctis verbis a depositionis sententia excommunicationem ipsam discrevisse videbatur ; id tamen omnibus epistolis inculcabat , ne Regi , ne cæteris excommunicatis communicarent ; ut qui intelligeret ea re omnem causæ suæ vim contineri <sup>3</sup>.

Atque is tamen , ut vidimus <sup>4</sup> , in Concilio Romano IV , anno 1088 necessitate ipsa , illud de vitandis excommunicatis interdictum ita mollierat , ut ab excommunicatione illos exciperet qui cum excommunicatis necessaria causa communicarent : uxores videlicet , liberos , servos , ancillas , rusticos servientes , nulla subditorum Regisque facta mentione ; tanquam ea necessitas , qua Regibus obsequimur , una esset , cujus apud Christianos nulla ratio habeatur quod tamen officium ne prorsus omitteret , exceptos quoque volebat « omnes alios , qui non adeo curiales sunt , ut eorum consilio scelera » perpetrentur : » ut jam nihil aliud vetitum intelligatur , quam ne scelerum consortes fierent : quo uno Gregorii decreto , omnia de deponendis Regibus decreta corruunt.

Quin etiam secuti Romani Pontifices depositionem ab excommu-

<sup>1</sup> Vetera monum. etc. p. 239. — <sup>2</sup> Lambert. p. 237. — <sup>3</sup> Greg. VII, lib. IV, ep. II, VI, VIII. — <sup>4</sup> Sup. lib. I, sect. II, cap. XXVII. Vid. tom. X. Conc. col. 370.

\* Constantiensis Presbyteri.

nicatione distinctam esse voluerunt, uti jam vidimus et sæpe videbimus; certumque est omnino auctoritate eorum, Canonistarumque, ac theologiæ omnis, totam regnandi vim, cum ipso anathemate stare posse. Neque minus certum Childericum et Irenem, quos regno depositos esse volunt, nulla unquam excommunicatione fuisse percussos. Quare nihil erat manifestius falsum quam depositionem connexam esse cum excommunicatione, quæ sine depositione, et sine qua depositio esse possit.

CAP. V. Quod nunquam de potestate Reges deponendi canon conditus fuerit, nunquam edita professio, nunquam ea de re pronuntiatum, ac nequidem unquam quæsitum : incœptum a factis quæ deinde ad jus tracta sint.

Illud etiam asserimus ad placandos catholicos, et hæreticos retundendos, de deponendis Regibus nunquam canonem aut professionem ab Ecclesia fuisse editam, neque a quoquam aut Concilio, aut etiam Papa pronuntiatum esse, *ne quis negaret Principes a Pontificibus posse deponi*; neque ab ullo Doctore, ab ullo historico, ab ullo viro bono esse scriptum, hæreticum aut schismaticum fuisse quemquam, eo præcise nomine, quod negasset Reges a Pontificibus posse deponi.

A multis sane id negatum, etiam Gregorii VII tempore, confitentur omnes, et ipsæ testantur Hermannii quæstiones. Id etiam negarunt quotquot illis temporibus pro Henrico IV apologia ediderunt : id negavit Ecclesia Leodicensis celebri illa epistola, qua illa decreta de deponendis regibus, salvo in aliis apostolicæ Sedis primatu, inter novellas traditiones apostolicæ doctrinæ adversantes recensentur<sup>1</sup>. Alios innumerabiles commemorare nihil attinet. Neque tamen prætermitti debet auctor vitæ Henrici IV, cujus hæc verba sunt : « Absolvit (Gregorius) omnes a jura- » mento, qui fidem Regi juraverant..... Quod factum multis displicuit, si cui displicere licet, quod Apostolicus fecit ; et assererant tam inefficaciter quam illicite factum quod factum est<sup>2</sup>. » Id si error fuit, qui in eo versabantur, canone aliquo, dogmate, professione, doctrina, erudiendi fuerunt. Cum enim errores proferruntur, eos damnare ac prohibere solet Ecclesia catholica, et contrariam veritatem edito canone declarare. Solet etiam postulare ab errantibus erroris sui professionem. Exempli gratia, postquam Græci negarunt primatum apostolicæ Sedis in spiritualibus, non contenta Ecclesia est Romanum Pontificem pro eo ac debuit.

<sup>1</sup> Epist. Cleri Leod. adv. Pasc. II; tom. x Conc. col. 630. — <sup>2</sup> Vid. ap. Ursperg. p. 382.

modo venerari; sed edita professione, a Græcis exegit ut eam potestatem agnoscerent. Quare si pro certo haberet Ecclesia, valere eam potestatem ad bona temporalia, atque etiam ad imperia detrahenda; id quoque edita professione declararet, vel a negantibus reposceret; neque unquam aliter est factum in fidei dogmatibus. At neque Gregorius VII, neque alii Pontifices quidquam tale præstiterunt; neque quisquam canonem talem unquam, professionemve protulit. Cur hoc? nisi quod omnes intellexerint, rem hanc ejusmodi esse, quæ ad dogma ecclesiasticum nullo modo pertineret.

Neque vero inter canones recensemus, quæ Gregorius VII ad Herimannum scripsit, tametsi eorum excerpta, a Gratiano et aliis, in Decreti corpus illata sint<sup>1</sup>. Satis enim constat illam epistolam nunquam inter decretales fuisse recensitam, Gratianumque et alios canonum consarcinatores, nihil majoris tribuere auctoritatis iis quæ operi suo intexuerint.

Idem respondemus ad caput *Juratos*, ab eodem Gratiano, sub Urbani II, qui Gregorio VII successit, nomine proditum<sup>2</sup>; neque epistolam, unde Gratianus hunc descripsit canonem, uspiam invenimus.

Caput autem, *Nos Sanctorum*, a Gregorio VII in Concilio Romano IV prolatum, Gratianus exscripsit<sup>3</sup>, nosque supra retulimus, et ex verbis patet, rem quidem narrari quæ a Gregorio VII geri soleret, non autem quæ decreti vice, aut sub anathematis pœna sanciretur.

Nam quod inter *dictatus Papæ* refertur, « quod Papæ liceat » Imperatores deponere; quod a fidelitate iniquorum subjectos » possit absolvere<sup>4</sup>, » nihil est.

Fateor a Baronio *dictatus* illos *Papæ*, qui inter Gregorii VII epistolas recensentur, Concilio Romano III anni 1076, fuisse adscriptos<sup>5</sup>; sed nullo teste, auctoritate nulla. Cum enim eorum *dictatum* in ipsa Synodo, aut in Gregorii VII epistolis, aut in historicis, qui de Synodo scripsere, nulla mentio habeatur, probabilius est, hos *Papæ dictatus* ex epistolis Gregorii a studioso quodam fuisse collectos.

Atque ut maxime fateamur *dictatum* hunc a Gregorio in Concilio aliquo fuisse editum, non tamen ita ut inter canones adscribatur; quemadmodum neque illud: « Quod Romanus Pontifex, si » canonicè fuerit ordinatus, meritis beati Petri indubitanter effici-

<sup>1</sup> Decr. part. II, caus. v, quæst. vi. — <sup>2</sup> Ibid. cap. v. — <sup>3</sup> Ibid. cap. xv. Vid. sup. lib. I, sect. I, cap. viii. — <sup>4</sup> Greg. VII lib. II, post. epist. lv.

<sup>5</sup> Baron. an. 1076. tom. xi, p. 484.

» tur sanctus<sup>1</sup> : » aliaque ejusmodi, quæ inter *dicatus* Gregorii relata, ipsi adversarii canonibus accensere erubescant.

Neque obstat quod hæretici ac schismatici habeantur qui Henrico favebant. Quærendum enim est quo nomine hæretici aut schismatici essent. Merito enim schismatici, suoque sensu hæretici, qui et legitimum Pontificem nulla auctoritate dejecerant, et apostaticum in Petri sedem per vim ac sacrilegium intrudebant : ad hæc canones conculcabant, et simoniacos, et incontinentes clericos fovebant. Qui autem eos aut hæreticos aut schismaticos dixerit, eo præcise nomine, quod negarent a Papa Reges deponi potuisse, tot inter gravissima quæ mutuo inferebant crimina, nemo exstitit.

Certum igitur est nunquam ea de re expresse quæsitum, talisne potestas Pontificibus a Domino data esset; nunquam expresse constitutum, concessam eam esse : neque unquam, a quoquam qui id pernegasset, exactum, ut eam sententiam facta professione ejuraret.

Sanc, anno 1102, cum Paschalis II, Concilio Romæ habito adversus Henricum IV et ejus assecclas antecessoris anathemata iteraret habiti pro hæreticis, qui anathemata contemnerent, adactique in hanc formulam : « Anathematizo omnem hæresim, et præcipue » eam quæ statum præsentis Ecclesiæ perturbat, quæ docet et » adstruit anathema contemnendum, et Ecclesiæ ligamenta sper- » nenda esse : promitto autem obedientiam apostolicæ Sedis Pontifici, domino Paschali, ejusque successoribus, sub testimonio » Christi et Ecclesiæ, affirmans quod affirmat, damnans quod damnat » sancta et universalis Ecclesia<sup>2</sup>. » Ilæc erant quæ catholica Ecclesia, edita professione, a schismaticis ad unitatem redeuntibus postularet : quæ omnia in confesso sunt apud omnes Catholicos. Ulterius prosilire, aut de deponendis Regibus quidquam expromere, ac pro canone edere, Ecclesiæ doctor Spiritus sanctus vetuit.

Ac postea, anno 1105, cum de compositione inter Pontifices Gregorii successores et eundem Henricum IV ageretur, nihil aliud ab Henrico postulatum, quam ut fateretur, se « injuste Hildebrandum esse persecutum : Guibertum ei injuste supposuisse, et in- » justam persecutionem in apostolicam. Sedem et omnem Ecclesiam » hactenus exercuisse<sup>3</sup> : » quæ quidem erant certissima, eo nomine quod ad obedientiam vero Pontifici denegandam, falsoque præstandam, omnes adegisset.

<sup>1</sup> Dict. xliii. — <sup>2</sup> Conc. Later. sub. Pasc. II; tom. x. Vid. Conrad. Usperg. an. 1102. — <sup>3</sup> Ep. Henr. IV ad Reg. Celt. in vit. Henr. ap. Usperg. p. 397. Vid. Bar. tom. xii, an. 1106, p. 45.



Ut autem recognosceret a Sede apostolica dari aut adimi potuisse principatus nemo postulavit, nemo cogitavit.

Obijciunt Gregorium VII aliosque Pontifices, non alio fundamento nixos, hæc de Henrico aliisque auctoritate clavium deponendis edidisse decreta, quam quod existimabant id suæ esse potestatis : ergo eam doctrinam ut certam supponebant.

Qui hæc obijciunt, meminerint, velim, id quod est a Bellarmino aliisque magno consensu dictum<sup>1</sup> : nempe accuratissime discernenda quæ Romani Pontifices de facto jusserint, ab iis quæ decreto edito facienda constituerint ; neque etiam decretorum omnium parem esse rationem, cum eodem Bellarmino, aliisque consentientibus, iidem Pontifices multa decreta protulerint ex falsa sententia, quam ipsi probabilem reputarent.

Quare omnino certum est, de hac potestate Reges deponendi, etiam postquam negata est, nunquam quæsitum, nedum pronuntiatum fuisse : sed postquam eam ex facto exercere cœperant, jus ex facto trahere conabantur. Verum aliud profecto est factum Gregorii, quod, quantum ad temporalia adempta pertinebat, Henricum Regem duntaxat, solamque Germaniam Italiamve spectaret : aliud decretum seu dogma, quod universæ Ecclesiæ proponendum refutandumve proponeretur.

CAP. VI. Quod multi in Germania orthodoxi etiam Episcopi a Gregorii VII sententia discreparint : exemplum Trevirensis Ecclesiæ, ac Brunonis Archiepiscopi, Imperatori deposito omnia jura servantis, etiam ea quæ ad designandos Episcopos antiquitus data essent,

Neque vero hæc hæserunt, infixaque sunt animis ea firmitudine qua solent fidei æterna dogmata, ab alta christiānitatis origine per omnem seculorum seriem devoluta. Etsi enim horum temporum historiæ, plerumque obscuræ mancæque sunt, pervenere tamen ad nos Præsulum illustrium nomina, qui Henricum IV jam depositum, ut Imperatorem debita obedientiam civilibus colerunt. Illic autem Germanos soles proferemus, alios alio loco commodius suo ordine memorabimus.

Laudatur in Historia Trevirensi Bruno Archiepiscopus<sup>2</sup>, eleemosynarum summæque pietatis nomine : atque illum quidem Ecclesiæ catholicæ et Romano Pontifici conjunctissimum fuisse constat : quippe qui Egilberti antecessoris, falso Pontifici Guiberto et Henrico IV communicantis ; gesta resciderit, ab eoque ordinatos nullos ad-

<sup>1</sup> Vid. sup. hoc. lib. cap. I ; et in app. lib. III. — <sup>2</sup> Hist. Trev. tom. XII. Spicil. pag. 242.

miserit, « nisi qui se legitimo Romanæ Ecclesiæ pontifici obeditu-  
» ros super Evangelium fidem facerent <sup>1</sup>. »

Cum tamen ita affectus esset erga verum Pontificem, tunc Pas-  
chalem II, haud minus ipsi Henrico IV toto episcopatus vitæque  
suæ tempore gratus et obsequens fuit; de quo etiam ibidem scri-  
bitur: « Cum tanta solertia et sapientia ab ipso rem actam, » ut in  
gravissimis illis regnum inter et sacerdotium dissidiis, « ita Catho-  
» licorum amplexus sit consortium, ut Imperatori debitum non  
» denegaret obsequium; neque ita se Cæsarianorum communione  
» contaminaverit, ut Catholicorum offensas incurreret <sup>2</sup>. » Itaque et  
episcopi simul et egregii civis functus officio, utrique patri conjunc-  
tissimus, idoneus etiam reconciliandis animis habebatur. Et quidem  
ab Henrico IV jam sæpe deposito, multis jam ornatus beneficiis  
anno 1101, flagrantibus maxime dissidiis, Trevericæ præfectus est  
Ecclesiæ, petentibus Trevericis. « Treverici petierunt sibi episco-  
» pum dari, quibus *Imperator*, petentibus Principibus et consen-  
» tientibus civibus, Brunonem consecrari jussit. Denique ibidem  
» ordinatus est ab Edalberone Metensis Ecclesiæ Episcopo, oleum  
» sacræ benedictionis imponente, Joanne Spirensi, Richero Vir-  
» dunensi cooperantibus; et assistentibus Archiepiscopis Ruthardo  
» Moguntiensi et Friderico Coloniensi et aliis quam plurimis Epi-  
» scopis <sup>3</sup>. » Prorsus antiquo more rituque, quodque notandum est,  
cas partes agente Imperatore, quæ pridem a piis Imperatoribus  
actæ essent adeo Imperatoris nomine colebatur, atque omnia in  
designandis Episcopis olim usu Ecclesiæ Regibus attributa, depo-  
sito etiam et excommunicato Principi integra servabantur.

Jam ut ejus Antistitis gesta prosequamur, sic scribit historicus <sup>4</sup>  
« Anno ordinationis suæ tertio, Romam profectus, Apostolorum,  
» gratia et percipiendæ benedictionis magistri causa, invenit do-  
» minum Paschalem Papam universali Synodo præsentem, pa-  
» patus sui annum octavum agentem, a quo honorifice susceptus  
» est, utpote Belgicæ Galliæ primæ Metropolis Præsul magnificus. »  
Addit tamen historicus: « Sed quoniam episcopalia, videlicet  
» annulum et baculum, per manum laicam suscepisset, (contra  
» Gregorii VII, Urbani II et Paschalis II interdictum) atque quia  
» Ecclesias dedicasset, et Clericos, necdum pallium consecutus,  
» promovisset (quod a Romanis Pontificibus pridem erat vetitum)  
» multum asperere correptus est; et decernente Episcoporum ibi  
» congregatorum Concilio, pontificatus officium deposuit: quod ta-

<sup>1</sup> Hist. Trev. tom. XII Spicil. p. 234. — <sup>2</sup> Ibid. p. 243. — <sup>3</sup> Ibid. pag. 240. — <sup>4</sup> Ibid. pag. 241.

» men ipsis intervenientibus, quia discretio ejus et prudentia  
 » officio et tempori congruens erat, post triduum, non sine admis-  
 » sorum pœnitentia recuperavit. »

Diligenter attende quid in illo Papa et Episcopi reprehenderint et cujus cum pœnituerit. Non profecto quod Regem depositum agnovisset, ab eoque præfectus Trevericæ esset Ecclesiæ. Id enim, modo absque simonia, ac servatis canonibus fieret, non improbat Ecclesia ; sed propter annulum et baculum, consecrationesque et ordinationes sine pallio, adversus pontificia decreta factas.

Liquet ergo, ne ipsum quidem Papam et universalem Synodum, cui ipse præsideret quidquam ab eo exegisse, quod ad ejurandum Henricum IV Imperatorem pertineret ; rediitque in Germaniam pari in Regem fide atque obsequio clarus, teste eodem historicus <sup>1</sup> : « Talem se in omnibus modis exhibebat ut in administrandis quo- » que regni negotiis, ex omnibus Principibus..... nullus eo subli- » mior haberetur : adeo ut eum Imperator patrem suum vocaverit, » et majorem cæteris honorem ei impenderit : sed et ab omnibus » Episcopis quacumque se conventui eorum ingessisset ut par qui- » dem diligebatur, sed ut major venerabatur. Igitur quoniam in re- » bus sibi commissis strenuissimus erat, defuncto Imperatore, com- » muni concilio Principum, regiæ curiæ vicedominus effectus est, » et regnum regniq̃ue hæres ( Henricus videlicet hujus nominis V » Rex) adhuc adolescens circa annos viginti ei committitur. » Hæc quidem satis probant quæ in deponendis Imperatoribus gesta es- sent, non esse considerata ut decreta fidei, sed ut facta Pontifi- cum, quibus sancti viri orthodoxæque Ecclesiæ minime consen- tiendum ducerent, Romanis Pontificibus non improbantibus.

CAP. VII. Sanctus Otho Bambergensis, sanctus Erminoldus abbas, designationes Episcoporum ab Imperatore deposito factæ, ab orthodoxis Ecclesiis petitiæ et admissæ : quid in iis Sedes apostolica et Concilium Romanum improbant.

Eodem fere tempore, anno videlicet Christi 1102 quo ad Trevirensem Ecclesiam iste promotus est, sanctus Otho, Pomeraniæ Apostolus, Bambergensem episcopatum sortitus est, cujus vitam habemus apud Canisium, a Baronio postea translata in Annales ecclesiasticos, miris cum viri laudibus <sup>2</sup>. Is ergo in Henrici IV aula versatus, Cancellarii munere præclare est defunctus, atque Impe-

<sup>1</sup> Hist. Trev. tom. XII. Spicil. p. 242. <sup>2</sup> Canis. Ant. lect. tom. II, lib. I, p. 333: Baron. tom. XII, an. 1102 et seq. p. 25 et seq.

ratori in pietatis officii conjunctissimus fuit. Nam Henricus, variis moribus, pietatis etiam officia frequentabat.

Dum ergo sanctus Otho cancellarii munus egregie exequeretur, « Rupertus Bambergensis Episcopus de hac vita migravit. Itaque » ex more temporis, insignia episcopatus\* ad curiam allata sunt, » et petitio Ecclesiæ pro pastore. Sed Imperator concilio sex mensium inducias ponit; Ecclesia vero Bambergensis, cum Clero et » populo, Deo interim devotissime, pro idoneo rectore supplicabat. » Sic piæ sanctæque Ecclesiæ, etiam in iis quæ ad ecclesiastica pertinerent, Imperatorem quantumvis depositum observabant. Hoc ritu sanctus Otho Episcopus designatur, et ad sarcinam subeundam invitatus adigitur.

Factum id sub Paschalis II initia\*\*, et scribit ad eum sanctus Otho in hæc verba: « In obsequio Domini mei Imperatoris per annos aliquos degens, et gratiam in oculis ejus inveniens, suspexit tam habens in manu Principis investituram, semel atque iterum » cum dare vellet, renui episcopatum<sup>1</sup>. » Non ille obsequium ac fidem, in excommunicatum ac depositum licet Principem, nequidem protectionem ad episcopatum, eo designante, sed investituram tantum suspectam habet. Pergit: « Nunc vero jam tertio in » Bambergensi episcopatu me ordinavit, in quo tamen minime permanebo, nisi vestræ complaceat Sanctitati per vos me investire » et consecrare<sup>2</sup>. »

At Paschalis, dominum Imperatorem professoremque ab ejus obsequio discedenti, ut *dilecto fratri Bambergensis Ecclesiæ electo* rescribens, *salutem et apostolicam benedictionem* impertit, et ejus probat electionem ab Imperatore factam: nihil aliud quam investituram improbat. Quid plura? Baculum et annulum deponenti restituit: eum consecravit: ad Ecclesiam de ejus consecratione, salvo Metropolitani jure, a se facta scripsit<sup>3</sup>; nihil tamen de ejus obsequio Imperatoris, aut ab eo postulavit, aut Ecclesiæ significavit.

Habemus, apud eundem Canisium a Baronio relatum<sup>4</sup> sancti Erminoldi Abbatis\*\*\* vitam, in qua hæc legimus: « Henricus aliquando Imperator, (V quarti filius) cum propter excessus suos

<sup>1</sup> Canis. cap. v, p. 338. — <sup>2</sup> Ibid. et tom. Conc. x, col. 688. — <sup>3</sup> Ibid. cap. ix. — <sup>4</sup> Can. tom. ii, p. 507. Bar. tom. xii, an. 1121, pag. 148.

\* Annulus et baculus.

\*\* Anno tertio ejus pontificatus.

\*\*\* Monasterii Pruseniensis, unius ex illis quæ S. Otho Bambergensis Episcopus erexerat.

» in papalis excommunicationis sententiam incidisset, et tamen » religiosis ac magnis etiam Prælatiſ Eccleſiæ, imperatoriæ dignitatis intuitu honor ſibi ac ſolita reverentia deferretur, etc. » Non ergo omnes in eo errore verſabantur ut ab eo excommunicato Imperatore, etiam in civilibus abſtinendum eſſe, cum ſancto Gebbardo aliſque crederent; ſed magni etiam ac religioſi Epiſcopi contrariam ſententiam tuebantur.

Et quidem Erminoldus excommunicatum Henricum aditu eccleſiæ ſacrique monaſterii, atque etiam fratrum ſalutatione prohibebat: ipſe tamen et Imperatorem appellavit, et pro officio ſalutavit, et quod excommunicato non omnia conſueta præſtaret, excuſatum ſe voluit <sup>1</sup>.

Porro electiones Epiſcoporum eaſ, quæ auctore Imperatore ſolebant fieri, poſt Henrici IV depoſitionem, ab Epiſcopis etiam Gregorio VII addictis, conſueto more fuiſſe frequentatas, teſtatur *Historia Trevirensis* ſupra memorata <sup>2</sup>: cujuſ quidem auctori, ſua ſuoque ævo proxima enarranti, facile adhibemus fidem. Hæc ergo in ea *historia* legimus: Anno 1078, depoſitionis jam a Gregorio VII dicta ſententia, Udonem Archiepiſcopum Trevirenſem vita diſceſſiſſe, ſubſtituendi Epiſcopi gratia Imperatorem Treverim adveniſſe: eo etiam adveniſſe Herimannum, Metenſem eum, quem sæpe memoravimus, Theodericum Virdunenſem, eum quem Magnum appellant et Bibonem Tullenſem Provinciæ Trevirenſis ſuffraganeos Epiſcopos: Herimanno ac Bibone auctoribus, idoneas perſonas Imperatori fuiſſe a clero nominatas quas tamen reſpue-rit « quod nemo ejus benevolentiam digna taxatione præver-nerat. » Tandem Egilbertum ab eo fuiſſe admiſſum, ſed ab Herimanno ac Bibone non fuiſſe receptum, prohibitoſque Epiſcopos a clero et populo ne eum conſecrarent; « propter canonici cum illud decretum, quo præcipitur ut nullus in Epiſcopum, niſi » canonice electus, conſecretur. »

Ergo quem Imperator canonice designaſſet, omnino recepturi erant; idque ſentiebat Eccleſia Trevirenſis illa ſub Othone, (iſ eſt qui ſuperius Udo appellatur \*) Gregorio VII addictiſſima. In eam ſententiam cum Cœpiſcopis Herimannus quoque Metenſis Epiſcopus convenerat, iſ quem Gregorio VII addictiſſimum fuiſſe memoravimus: ut profecto non miremur toties fluctuaſſe et con-

<sup>1</sup> Can. tom. II, p. 507. Bar. tom. XII, an. 1121, p. 520, 521. — <sup>2</sup> Hist. Trev. tom. XII Spicil. p. 226, 227.

\* Semper ille appellatur Udo, nunquam Otho in *Historia Trevirensi*. (*Edit. Paris.*)



sultasse eum, qui Henricum etiam depositum in tam solemnī tamque ecclesiastico actu Imperatorem agnoscat.

Theodoricus Virdunensis, ille etiam a nostro historico Magnus nuncupatus, tum Gregorio VII Sedique apostolicæ conjunctissimus, haud minus Imperatorem agnovit, probante Pontifice, cujus etiam jussu cum Imperatore causam Herimanni Metensis studiosissime egit. Testatur epistola in eadem Historia Trevirensi<sup>1</sup> ad Gregorium VII, qua simul eum Pontificem, et Henricum depositum licet, Regem agnoscit.

Multos alios Episcopos religiosos et magnos in eadem sententia fuisse vidimus; ac vitæ sancti Gebhardi Juvavensis supra laudatus auctor<sup>2</sup>, in tota Germania quinque omnino Episcopos memorat, qui Gregorio in omnibus adhæserint, et ab Imperatore penitus discesserint. Hos ille quidem catholicos nominat: sed interim ipse dubius, cujus nimirum verba retulimus dubitantis<sup>3</sup>, justa ne an injusta Gregorii sententia fuerit; ut fluctuasse pateat etiam eos qui Gregorio VII maxime favisse videantur. Neque his quinque Episcopis catholica apud Germanos continebatur Ecclesia, cum alios multos magnos sanctosque ab iis dissensisse, Romano quoque Pontifice probante, videamus.

Neque vero putandum est, omnes qui Henrico adhærebant, favisse ejus schismati. Vel unus vitæ Henrici auctor prodeat in medium, qui Henricum jam a Gregorio VII discessurum, quasi ab eo scelere dehortaturus, sic compellat<sup>4</sup>: « Cessa, obsecro, Rex gloriose, cessa ab hoc molimine, ut ecclesiasticum caput de suo culmine dejicias, et in reddenda injuria te reum facias. Injuriam pati felicitatis est; reddere, criminis. » Excusat ut potest; cæterum, quantum abesset a domini sui tuendo schismate aperte significat. Idem cum de depositione a Gregorio VII prolata diceret, hæc summa modestia scripsit<sup>5</sup>. « Quod factum (Gregorii VII) multis displicuit, si cui licet displicere quod Apostolicus fecit; et asserebant tam ineffaciter quam illicite factum, quod factum est. Sed non ausim assertiones eorum ponere, ne videar cum eis Apostolici factum refellere. » Factum quidem; non enim hæc putabant ad dogma ecclesiasticum pertinere. Laudamus prudentem historicum, qui Romanum Pontificem tam reverenter habeat; cujus ego exemplo de his conticescerem, si tacendo deleri atque obliterari possent. Illud interim intelligo, multos extitisse, qui et a Gregorii VII novitate, et ab Henrici IV schismate procul essent

<sup>1</sup> Hist. Trev. tom. XII Spicil. p. 230. — <sup>2</sup> Ap. Canis. tom. VI, p. 125.4

— <sup>3</sup> Vid. sup. lib. I, sect. I, cap. IX. — <sup>4</sup> Vit. Henr. ap. Ursp. p. 334. —

<sup>5</sup> Ibid. p. 282. Vid. sup. hoc lib. cap. V.

Neque mirum cur eorum nomina, tanta in perturbatione rerum, minime ad nos pervenerint; cum is etiam, qui Henrico IV apertissime favet, vitæ ejus scriptor, tam timide referat quæ in Gregorium dicerentur.

CAP. VIII. Leodiensis Ecclesiæ egregium testimonium : Leodienses an fuerint schismatici : an in sua epistola falsum aliquid docuerint : cur pro ea doctrina veniam petierint, cum in communionem recepti sunt.

Leodiensis Ecclesia a tot sanctissimis Episcopis instituta, pietatis, doctrinæ, atque ecclesiasticæ disciplinæ laude floruit. Hæc de nostra quæstione insignem scripsit epistolam tomis Conciliorum insertam<sup>1</sup>. Hæc ut intelligatur exponenda paucis horum temporum historia. Anno Christi 1105, Henricus V, Henrici IV filius, biennio antea Rex a patre designatus, in parentem arma movit, tanquam cum coactus ad apostolicæ Sedis obsequium. Principes ad filium defecerunt : captus Imperator : « anno 1106 \*, conventus Principum Moguntinæ factus, ubi supervenientes apostolicæ Sedis Legati, anathema a Romanis Pontificibus in Imperatorem factum omnibus qui aderant promulgabant : Principem Henricum seniores omnibus modis commonitum, vel, juxta alios, circumventum et coactum, insignia \*\* regni resignare ac mittere filio persuadent. » Hæc Otho Frisingensis<sup>2</sup>. Tum subdit : « Quæ omnia utrum licite » an secus acta sint, nos non discernimus : » adeo hæc omnia, licet auctoritate Romani Pontificis Paschalis II facta, a viris doctis sanctisque, pro ambiguis habentur. Henricus IV Coloniam pergit, exinde Leodium, in utraque parte regio more susceptus, bellum instaurat. Hæc ergo temporum necessitudine, Leodienses, quod Episcopum suum secuti, Henricum seniores adversus filium tuerentur, a Paschale II excommunicati, jussusque Robertus Comes Flandrensium ferro adoriri eos. Exstat epistola Paschalis II, quæ incipit : *Benedictus Dominus* : qua, Comiti ejusque militibus peccatorum remissionem, et apostolicæ Sedis familiaritatem præcipit, ut Leodienses Clericos, omnesque Henrici hæreticorum capitis fautores pro viribus persequatur<sup>3</sup>.

Ea causa Leodienses, superstite adhuc Henrico IV, bellisque inter patrem et filium flagrantibus, gravem edunt epistolam

<sup>1</sup> Tom. x Conc. col. 630. Dodech. an. 1105, 1106, 1107. — <sup>2</sup> Oth. Fris. lib. vii, cap. viii, ix, x, xi, xii Ursp. p. 143. — <sup>3</sup> Tom x Conc. epist. vii Pasc. II, col. 629.

\* Id est an. 1105, ante Natale Domini.

\*\* Crucem scilicet, lanceam, sceptrum, globum atque coronam.

sub hoc titulo : *Omnibus hominibus bonæ voluntatis* <sup>1</sup> : quos quoniam, Baronius ut schismaticos suggillat, ne inauditos damnemus audire nos oportet. Ergo proluxæ epistolæ hæc summa est.

Primum quidem Leodienses Romanam Ecclesiam non aliter quam *matrem*, Paschalem non aliter quam *patrem*, quam *apostolicum*, quam *Episcopum Episcoporum*, quam *Angelum Domini*, quam *Christum Domini*, appellant, *ad quem pertineat sollicitudo omnium Ecclesiarum* <sup>2</sup>. Hildebrandum etiam seu Gregorium VII non aliter quam pro Papa habent. Jam ergo constat eos non adhæsisse Antipapæ, neque a vero Pontifice recessisse.

Secundo, negant excommunicari se debuisse, quod Regem colerent, ac Cæsari redderent quæ essent Cæsaris <sup>3</sup>; laudatisque Petri et Pauli locis de colendis Regibus : « Quia ergo, inquirunt, » Regem honoramus, quia dominis nostris non ad oculum, sed in » simplicitate servimus, ideo excommunicati dicimur ? » Addunt inviolabilem esse quæ Regi, ex regalibus ejus acceptis ab omni tempore, jurata sit fidelitas : primum Hildebrandum hæc commovisse : hunc *novellæ traditionis* auctorem, ut debita Regi ac jurata etiam fidelitas solveretur. Quod autem Paschalis II Henricum seniore vocaverat hæreticorum caput, sic respondent <sup>4</sup> : « Si talis est, quod absit et pro nobis dolemus, et ipsi domino nostro » condolemus : nihil modo pro imperatore nostro dicimus; sed hoc » dicimus, quod etiamsi talis esset, tamen eum nobis principari » pateremur, quia ut talis nobis principetur, peccando meremur. » Esto, concedimus vobis inviti, eum talem esse qualem dicitis, » nec talis a nobis repellendus esset armis contra eum sumptis, sed » precibus ad Deum fuis. »

Patet ergo Henrici IV tempore fuisse multos, qui cum Sedem apostolicam, eique præsidentes Romanos Pontifices colerent, interim a Regum obedientia, pontificiis decretis abduci se posse pernegabant. Tota enim Leodiensis Ecclesia, divinis eloquiis eruditam doctrinam tuebatur.

Neque dicas Leodienses, commotiores scilicet, quædam profuere disse, quæ nec ipsi probemus : neque enim nostra refert, quam commoti fuerint, qui ferro, flammaque vastari juberentur; sed quam veram doctrinam de Romanis Pontificibus deque Regibus tradiderint.

Neque etiam objicias, aperto errore laborasse eos, qui excommunicari posse Reges negare videantur. Neque enim id absolut

<sup>1</sup> Tom. x Conc. épist. VII Pasc. II, col. 630. Bar. tom XII, an. 1102. p. 26. — <sup>2</sup> Vid. tot. epist. sed impr. col. 633. — <sup>3</sup> Ibid. col. 636, 637. — <sup>4</sup> Ibid. et col. 639. — <sup>5</sup> Vid. tot. epist. sed. impr. p. 338, 339.

dicunt, quod Reges et Imperatores excommunicari non possint : « sed quod aut minime, aut difficile possunt Reges et Imperatores » excommunicari, secundum etymologiam nominum illorum, et » juxta determinationem excommunicationis <sup>1</sup>. » Hæc enim non obscure significant, raro quidem et difficile veniendum esse ad excommunicandos Reges, quod nemo diffitetur : minime vero et nunquam, ad excommunicandos eos ea excommunicatione qua societas etiam civilis abruptitur. Unde excommunicationem a Pontificibus latam, non absolute nullam, sed *indiscretam* appellant.

Quid autem esset illa excommunicatio *indiscreta*, prolato canone Gregorii VII, exponunt his verbis <sup>2</sup> : « Quod excommunicati » dicimur, non gravius justo feras ; quia, ut credimus, nos ab » excommunicatione excipiet, saltem ipsa Romana auctoritas. » Hildebrandus Papa, qui auctor est hujus novelli schismatis, et » primus levavit sacerdotalem lanceam contra diadema regni, » primo indiscrete Henrico faventes excommunicavit : sed repre- » hendens se intemperantiæ, excepit ab excommunicatione illos » qui Imperatori adhærebant, necessaria ac debita subjectione, » non voluntate faciendi, vel conciliandi malum ; et hoc pro de- » creto scripsit : » quod est illud decretum, *Quoniam multos*, a nobis integre suo relatum loco <sup>3</sup> ; in quo et illud notavimus, liberari ab excommunicatione eos, qui non ita curiales sunt, ut eorum consilio *scelera perpetrentur* ; quo quidem Leodienses satis se tutos ab excommunicatione putabant, cum nullius malæ rei auctores extitissent.

Ergo ea erat Leodiensibus *indiscreta* excommunicatio, quæ *indiscriminatim* communicationem omnem cum Imperatore, etiam in civilibus ac necessariis negotiis prohiberet : quam profecto doctrinam toto terrarum orbe a Leodiensi Ecclesia divulgatam, a nemine erroris fuisse notatam legimus, aut nunquam ab ea Ecclesia postulatum ut eam ejuraret.

Quod autem objiciunt, Leodienses petita venia in communionem receptos, nihil hoc ad ejuratam epistolæ doctrinam pertinere testatur ipse Baronius, qui ea de re ex Urspergensis \* sic scribit <sup>4</sup> : « Leodiensis Episcopus, cæterique Coepiscopantes, inter cætera

<sup>1</sup> Vid. tot. epist. sed impr. col. 637. — <sup>2</sup> Conc. Rom. IV; tom X, col. 370, 638. — <sup>3</sup> Sup. lib. I, sect. II, c. XXVIII. — <sup>4</sup> Bar. tom. XII, an. 1106, p. 51.

\* Non alio unquam nomine Baronius appellat Conradum a Lichtenaw, Urspergensis Monasterii in Suevia Abbatem. Ille scripsit Chronicon ad Assyriorum Rege primo Belo ad an. 1229. (*Edit. Paris.*)

» recipiuntur in communionem pœnitentiæ, hac conditione, quod  
 » cadaver ipsius excommunicati per se pridie in monasterio tumu-  
 » latum effoderent, et absque ulla sepultura vel exequiarum com-  
 » munionem, in loco non consecrato deponerent; comprobantibus  
 » his qui aderant Archiepiscopis et Episcopis; quia quibus vivis  
 » Ecclesia non communicata, illis etiam nec mortuis communicare  
 » possit. » Recte omnino et ex prisca disciplina; meritoque Leodien-  
 ses emendare coacti, quod prava misericordia fecerant: inte-  
 rim patet hanc unam ab eis conditionem postulatam, ut cadaver  
 excommunicati sacro loco projicerent: non profecto ut epistolæ  
 suæ doctrinam abdicarent. Manet ergo epistola, antiquæ doctrinæ  
 de inviolabili Regum majestate testis, adversus Gregorii VII no-  
 vitatem, quam distincte notat; neque quisquam eam notam eluit.  
 Manavit opinio hujus novitatis ad posteros, ut vel Othonis Fris-  
 ingensis a nobis relata verba testantur. Alios postea testes audie-  
 mus. Hic quidem Germanici nominis Episcopos ac scriptores com-  
 memorare volumus.

CAP. IX. Quod hæc decreta Gregorii VII, aliorumque Pontificum nullo  
 deliberante aut approbante Concilio, tum pessimo exemplo et infelicibus  
 auspiciis facta sint.

Id vero in primis notatu dignum arbitror, quod illud Gregorii VII  
 factum, nulla in legitima Synodo, dictis sententiis, compro-  
 batum fuit. Nam solemne est Romanis Pontificibus, ut quæ ap-  
 probante Concilio fecerunt, edicant factum aut constitutum esse  
*sacro approbante Concilio*, vel aliam similem adhibeant formu-  
 lam, qua ea quæ egerint Synodi judicio confirmentur. Id passim  
 videre est in Romanis Conciliis, quorum gesta habemus. Placet,  
 exempli causa, referre Concilium a Joanne VIII habitum, de Carolo  
 Calvo in Imperatorem electo. Sic interrogat Pontifex: « Quæ  
 » in præfato piissimo..... Carolo..... gessimus sententiæ prola-  
 » tione, si unanimi generalitati vestræ videtur, et per manus sub-  
 » scriptionem etiam in præsentī ac venerabili Synodo..... ite-  
 » rato promulgemus ac robaremus. Sancta Synodus respondit:  
 » Placet et valde placet..... Tunc..... Pontifex..... Piissimi.....  
 » Caroli..... ad imperialia sceptrā electionem et promotionem.....  
 » ex tunc et nunc, et in perpetuum firmam et stabilem decerni-  
 » mus permansuram. Responderunt omnes: Placet, placet, fiat,  
 » fiat. » Fit communi consensione decretum: ei subscribitur eo ritu  
 passim: *Joannes*, vel alius quivis *Romanæ Ecclesiæ Episcopus*

Conc. Rom. I, sub. Joan. VIII; tom. IX, col. 298.



*huic decreto a nobis promulgato subscripsi* : eodem tenore singuli Episcopi subscribunt : *Decreto a nobis promulgato*. Sexcenta ejusmodi acta in Conciliis extant. At in Gregorii VII Conciliis nihil simile. Non uti Joannes VIII de confirmando , ita hic Gregorius de deponendo Rege Episcopos interrogat ; neque illi decretum assensione firmant. Solus Gregorius hæc edicit : « Regnum contradico, » juramentum solvo , ne quis ut Regi pareat interdico. » Cumque tot decreta Romanorum Pontificum extent in Conciliis promulgata, quibus Concilii consensio et approbatio inseratur ; in deponendis Regibus nihil unquam tale legimus : imo in Concilio Lugdunensis œcumenico illi decreto quo Fridericus II ab Innocentio IV deponitur , non est appositum ex formula consueta : *Sacro approbante Concilio* , sed *sacro præsentē Concilio*<sup>1</sup> ; adeo Pontifices id sibi privatim reservare voluerunt. Quod quidem , quocumque animo gesserint , certe ipsi testantur , hæc , non Conciliorum auctoritate, sed ab ipsis tantum pontificio nomine esse gesta.

Quam autem inauspicato gesta sint , multa testantur. Imprimis infaustum illud , quod tum primum cœpit de deponendis Regibus cogitari , cum bellis civilibus attrita respublica , ipsa etiam regia mutaret auctoritas. Saxonibus enim ab aliquot annis rebellantibus « nonnulli Longobardorum , Francorum , Bavarorum , Suevorum, » data et accepta fide conglutinati sunt , qui Regem undique bellis » pulsarent<sup>2</sup>. » Auctor vitæ Henrici id prodit : id Lambertus Schafnaburgensis : id Saxonicus belli scriptor ; jamque adversus Henricum tota se Germania , totum Imperium commovebat. Tunc Gregorius deponendum aggreditur Imperatorem , *ut a suis destitutum* , scribit Otho Frisingensis<sup>3</sup>. Gregorius ergo ambitosus Principibus et quomodocumque Regem aggressuris , gerendi belli colorem et qualemcumque titulum , auctoritate apostolica præbuit : quo quid infelicius ? Hoc vero exemplo ( piget commemorare quidem ; sed causæ ratio id postulat , neque manifesta dissimulasse quidquam juvet ) hoc , inquam , exemplo cæteri Pontifices tum regibus adimere regna cœperunt , cum ultro ruere , vel certe inclinari bellis maxime intestinis , fatiscēte republica , viderentur. At si his prolatis decretis bella cessarent , tamen infausti erat ominis , apostolici nominis auctoritate ambitionem alere ; nunc autem magis magisque bella civilia exarsere , profligati ingentes exercitus , qui Pontificum regnabant auspiciis Rodolphus Suevus , Hermannus Lotharingus \* in præliis cæsi : et quod Bertholdus Constantiensis

<sup>1</sup> Tom. XI Conc. col. 640. — <sup>2</sup> Auct. vitæ Henr. IV. Usperg. p. 382 — <sup>3</sup> Oth. Fris. de Gest. Frid. lib. I, cap. 1; ap. Urst. p. 407.

\* Hermannus Lotharingus, seu potius Luxemburgus et ideo dictus Lo-

tradit<sup>1</sup>, pontificiarum partium per eam ætatem studiosissimus « Totum Romanum imperium civili bello, nimio schismatis dissidio » laboravit, aliis quidem Domino Apostolico, aliis Henrico faventibus : ob hoc utrinque totum regnum præda, ferro et igne miserabiliter devastantibus. » Quo bello per triginta fere annos Germania et Italia conflagravit; Roma ipsa capta, recepta, hostibus et auxiliantibus prædæ fuit; quodque omnibus pejus est, ad posteros exempla manarunt : et quoties a Pontificibus sunt inchoata talia, eædem consecutæ calamitates toti orbi testabantur, quam infausto omine a Gregorio VII hæc cœpta sint.

Neque vero hæc referens, id notræ causæ patrocinari volo, quod Rodolpho et Hermanno, pontificia auctoritate bella moventibus, res improspere successerint. Sane scriptores ii qui nostris temporibus Gregorii VII aliorumque Pontificum eadem contentium acta, tanquam cœpta divinitus, tuenda susceperunt; ubi pontificias partes felicioris successus aura afflaverit, continuo altius se extollunt : tanquam nesciremus Christiani, occultis iudiciis hæc agi, ac plerumque poenæ loco a Deo immitti victoriam. Nos autem, si prospera omnia Romanis Pontificibus, tam nova in Imperium molientibus, contigissent; non minus infaustam prædicaremus apostolicæ Sedi postestatem eam, quæ ipsi tot stragibus, totque bellis, quantumcumque prosperis, constitisset.

Nihil ergo hic attinet commemorare Henrici IV calamitates armatosque in ipsum filios; Henricum præsertim V, jam unum superstitem, a quo victus pulsusque est : nisi quod hoc quoque pars est infelicitatis, quod Gregorii VII Paschalisque II decreta, tantæ impietati occasionem dederint, in eaque opem et præsidium nacta sint.

Neque eo melius Paschali II res postea successerunt, qui Henricum V tanto a se studio ad viventis patris regna provectum, statim atque imperatorem coronavit; hostem expertus est, rupto iterum sacerdotii ac regni fœdere, novoque de investituris bello comparato. Sed hæc postea paucioribus. Nam Gregorii VII Henricique IV rebus, quæ hujus quæstionis fons et caput essent, diutius nos immorari oportebat : cætera levius transibimus.

<sup>1</sup> Berthold. ap. Herm. an. 1083, Urst. p. 352.

tharungus, quia profugus in Lotharingia, postquam Saxones, a quibus Rex electus fuerat, sibi sensit infidos, ibi diem supremum obiit. Non enim, id quod innuere videtur BOSSUET, *prælio cæsus est*. Vid. Berthold. (*Edit. Paris.*)

CAP. X. Philippus I, Francorum Rex, excommunicatus, nulla unquam depositionis mentione.

Quidquid Gregorius, eumque secuti Romani Pontifices in deponendis regibus aggressi sint <sup>1</sup>, non manavit ad Gallias infaustæ depositionis exemplum; cujus rei his temporibus insigne habemus documentum.

Anno Christi 1094, viginti fere annis postquam Gregorii VII de Henrico deponendo infausta ac feralia edicta exierunt, historici cujus ævi, ac post illos Baronius memorat <sup>2</sup>, Philippum I, Francorum Regem, repudiasset Bertham uxorem legitimam, et duxisset Bertradam Fulconis Comitis Andegavensis uxorem, ad hæc cognatam suam; atque adulterium raptu etiam et incestu cumulassem. « Id factum Urbano II Pontifice. « Tum, inquit Bertholdus hujus ævi scriptor <sup>3</sup>, in Galliarum civitate quam Ostionem vulgariter vocant, congregatum est generale Concilium, a venerando Hugone Lugdunensi Archiepiscopo ac Sedis apostolicæ Legato cum Archiepiscopis, Episcopis et Abbatibus diversarum provinciarum, 47 Kal. Novembrium: in quo Concilio Rex Galliarum Philippus est excommunicatus, eo quod, vivente uxore sua, alteram superinduxerit.... Hæc omnia, inquam, ibi sunt constituta et apostolica legatione firmata. »

Anno sequente, ipse Papa Urbanus II habuit Placentinum Concilium. Citatus Philippus, eodem Bertholdo teste <sup>4</sup>, *inducias impetravit*. Paulo post, eodem anno 1095, « in Galliis, inquit, ad Clarum montem Synodus generalis a Domino Papa congregata est, in qua tredecim Archiepiscopi cum eorum suffraganeis fuerunt, et ducentæ quinque pastorales virgæ numeratæ sunt. In hac Synodo Dominus Papa.... Philippum Regem Galliarum excommunicavit, eo quod, propria uxore dimissa, militis sui uxorem in conjugio sociavit. » Alii historici idem memorant; nec tanto scelere; nec tam justo anathemate toties iterato, neque tanti Concilii tantique Pontificis auctoritate, detractum imperium Philippo fuit. Nemo id decrevit, nemo minatus saltem est, nemo id animo designavit: cum tamen præcessissent Gregorii VII Henricum deponentis multa decreta, gravesque ad Philippum ipsum aliis de causis maximis, etiam intentatæ depositionis minæ, quas vidimus <sup>5</sup>. Sed neque his

Bar. tom. XI, an. 1073. Greg. VII, lib. I, epist. xxxv. — <sup>2</sup> Bar. ib. an. 1094, p. 648. tom. VII, Conc. Bin. part. I, p. 505. Lab. tom. X, col. 499. — <sup>3</sup> Berthold. an. 1094. Append. ad Herm. ap. Urst. pag. 372. — <sup>4</sup> Ibid. an. 1095, pag. 373. — <sup>5</sup> Suq. lib. II, cap. xxvii.

Franci auscultabant; et ab iis adversus Francos Romani Pontifices temperabant.

Verum quidem est quod Bertholdus scribit<sup>1</sup>, anno 1096, « Philippum Regem Galliarum jamdudum pro adulterio excommunicatum, tandem Domino Papæ, dum adhuc in Galliis moraretur, » satis humiliter ad satisfactionem venisse, et, abjurata adultera, » in gratiam receptum esse, seque in servitium Domini Papæ satis promptum exhibuisse. »

Sed eo fuit sceleratior atque odiosior, quod Vicario Christi datam fidem fefellit. Unde Ivo Carnotensis, per ea tempora Episcopus, omniumque Episcoporum doctissimus atque sanctissimus, scribit<sup>2</sup>: « Regem excommunicatum a Domino Papa Urbano in Claromontensi Concilio, factoque cum Bertrada divortio, reversum ad ejus consortium, iterum excommunicatum esse in Pictavensi Concilio a Cardinalibus Joanne et Benedicto. » Qua de re sic scriptum legimus id hujus ævi historicis<sup>3</sup>: « Per idem tempus duo Cardinales apostolicæ Sedis legatione fungentes, ad urbem Pictavium Concilium convocant, in quo CXL \* Patres adfuerunt, qui Philippum Regem Francorum, propter uxorem Fulconis Consulis Andegavensium, quam in adulterio tenebat, anathematis vindicta percusserunt. » Idem refert Hugo Flaviniacensis Abbas, in Chronico, ad annum 1100.

Cum autem Philippus hoc ad thronum addidisset, ut, reversus ad vomitum, diutissime in excommunicatione sordesceret ac computresceret, nihilo tamen secius Episcopi acque ac cæteri omnes in obsequio perstitere. Perstitit ipse Ivo Carnotensis omnium fortissimus pro ea quoque causa, tantique scandali ecclesiastica ultione ab iniquo Rege carceres, aliisque infanda perpessus, ut ad alia Regis scelera etiam persecutoris nomen accederet.

Procul ergo ad nostrorum animus abfuit illud Germanis multis hoc tempore persuasum; nempe excommunicatione seu anathemate abrumpi omne vinculum \*\* societatis humanæ, ac nequidem in civilibus communicari per se cum excommunicatis Regibus:

<sup>1</sup> Berth. p. 375. — <sup>2</sup> Iv. Carn. ad. Rad. Rhem. part. II, ep. CCXI, p. 90.

— <sup>3</sup> Vit Bernard. I. Abb. de Tirono, per Gaufr. Gross. Duches. tom. IV, p. 167. Labb. tom. X, col. 720 et seq. Bar. tom. XI, an. 1100. Hug. Flav. in Chron. eod. an.

\* LXXX tantum numerat Hugo Flaviniacensis. (*Edit. Paris.*)

\*\* Longissime aberant Galli nostri ab illo errore, in quo tunc plerique Germanorum versabantur, quibus persuasum erat, eum, qui in excommunicatione sorduerat diem et annum, non posse deinceps Regem esse. Vid. sup. (*Edit. Paris.*)

procul abfuit a Francorum regno illa, de deponendis Regibus, reipublicæ infausta sententia, cum Regi flagitiosissimo excommunicationis datæque fidei, per tantum temporis spatium contemptori, nemo eam pœnam vel verbo intenterit, nedum re ipsa intulerit.

CAP. XI. Loci quidam Ivonis Carnotensis per summam inscitiam objecti solvuntur : corona regia Regi restituenda in his locis quid sit? Ivonem cum aliis omnibus Francis in obsequio perstitisse : Guillelmi Malmesburiensis locus.

Quamquam hæc per se clara et invicta sunt, tamen expedire nos oportet ea quæ sunt a Francisco Jureto notata, ad Ivonis epistolam XLVI, et a Cardinale Perronio objecta<sup>1</sup>.

Nempe Ivo sic scripsit ad Urbanum II<sup>2</sup> : « Venturi sunt ad vos in » proximo nuncii ex parte Regis Francorum, ... qui confidentes in » calliditate ingenii sui et venustate linguæ suæ, prædictis de cau- » sis impunitatem flagitii se impetraturos Regi, a Sede apostolica » promiserunt hac ratione ex parte usuri, Regem cum regno ab » obedientia vestra discessurum, nisi coronam restituatis, nisi » Regem ab anathemate absolvatis. » Hic quidem videmus anathemate percussum haud minus pro Rege agnosci. Subdit Regis præceptum de convocandis Trecentis trium provinciarum Episcopis, quibus Rhemensis, Senonensis, Turonensis Archiepiscopi paruisse : adeo nihil intermissum eorum, quæ regiis præceptis consuevissent fieri, ac tam pronam omnium ordinum circa Regem fuisse constat obedientiam, ut etiam periclitari posse videretur unitas ecclesiastica, nisi excommunicatum Regem Urbanus absolveret. Quo quidem metu Ivo negat ecclesiasticam disciplinam solvi debere ab Urbano. Verum hæc scribens nihil interim de adimendo Regi imperio cogitat. Sed Franciscus Juretus hæc Ivonis verba commemorans : *Nisi coronam restituatis, nisi Regem ab anathemate absolvatis*, hæc addit : « Hic locus eorum adjuvat sententiam qui asserunt Philippo excommunicate a Papa Urbano II, » interdictum simul regum Franciæ. » Nimis imperite ille quidem. Sane Ivo scribit sic epistola LXVI, ad Hugonem Lugdunensem Romanæ Ecclesiæ Legatum : « Turonensis Archiepiscopus in Na- » tale Domini, Regi contra interdictum vestrum coronam imponens, » hac arte a Rege obtinuit ut Joannes eidem Ecclesiæ præficeretur » Episcopus. » Item epistola LXVII, « Turonensis Archiepiscopus » contra interdictum Legati vestri in natale Domini Regi coronam » imposuit. » Item epistola LXXXIV, ad Joannem Presbyterum Cardinalem, Romanæ Ecclesiæ Legatum : « Quidam Belgicæ Provin-

<sup>1</sup> Observ. ad Ivon. epist. XLVI, part. II. Perr. œuvr. div. p. 607.

<sup>2</sup> Epist. XLVI, p. 21.



» ciæ Episcopi in Pentecoste contra interdictum bonæ memoriæ  
 » Urbani, coronam Regi imposuerunt. » Videmus in Natali a Turo-  
 nensi Archiepiscopo, et in Pentecoste a Belgis Episcopis coronam  
 impositam : quæ si quis retulerit ad solemnem illam coronationem,  
 qua inaugurantur Reges, prorsus ineptiat. Ea enim et semel fit,  
 neque a Turonensi aut Belgis Episcopis fieri consueverat, sed ab  
 Archiepiscopo Rhemensi : quo jure longe antea, ut *Annales* ha-  
 bent<sup>1</sup>, Philippus vivo Henrico patre anno 1059, *Henrici Regis tri-  
 gesimo secundo, a Gervasio Rhemensi Archiepiscopo consecratus*  
*fuerat, cum septennis esset.* Ergo illa corona, de qua Ivo agit,  
 quotannis in præcipuis festis imponi solebat. Quam cæremoniam  
 honoris ecclesiastici genus quoddam, ab ipsis Episcopis adhiberi soli-  
 tum, Regi anathemate percusso, Pontifices eorumque Legati adhiberi  
 vetabant. Hæc illa est corona, quam *restitui* sibi, soluto anathemate  
 Philippus postulabat ; non autem corona regia, sive regia potestas,  
 qua usque adeo integra potiebatur, ut ea etiam exerceret, quæ in  
 ecclesiasticis negotiis ipsisque etiam episcopalibus promotionibus,  
 ad regium officium pertinerent.

Sane Ivo significat detineri a se tantisper de excommunicando  
 Rege litteras ab Urbano II missas : quia, « nolo, inquit<sup>2</sup>, regnum  
 » ejus, quantum ex me est, adversus eum aliqua ratione commo-  
 » veri. » Sed aliud profecto est, propter eas litteras aut aliquod  
 decretum pontificium regno cadere ; aliud regnum in Regem *ali-  
 qua ratione commoveri* ; quod quidem plerumque fit in impios  
 Reges, legum divinarum atque ecclesiasticæ censuræ publicos  
 contemptores : quo sensu item dixit : « Regis anathemate pericli-  
 » tari terram<sup>3</sup>. » Cæterum quæ ulterius de sollicitato Regis imperio  
 Juretus suspicatur, mera somnia sunt, a Francorum moribus ac  
 censibus aliena.

Et quidem Willelmus Malmesburiensis Anglus de Concilio Cla-  
 romontano hæc scribit<sup>4</sup> : « In eo Concilio excommunicavit Domi-  
 nus Papa Regem Philippum Francorum, et omnes qui eum vel  
 » Regem vel Dominum suum vocaverint, et ei obedierint et ei locuti  
 » fuerint, nisi quod pertineret ad eum corrigendum. » Cæterum  
 cum unus hæc scribat, cæteris repugnantibus, facile intelligimus  
 scriptorem extraneum, ac rerum nostrarum ignarum, audito excom-  
 municationis pronuntiatæ nomine, ex suo supplevisse, quæ Impe-  
 ratoris excommunicationi Pontifices miscuissent. Sed profecto quæ  
 turbato Germaniæ statu in Imperatores audebant, haud compete-  
 bant Franciæ, alta pace, optimis legibus atque hæreditaria suc-  
 cessione firmatæ.

<sup>1</sup> Duch. tom. IV, p. 161. — <sup>2</sup> Ep. XXII. p. 11. — <sup>3</sup> Ep. CXLIV, Pæcc.  
 II, p. 61. — <sup>4</sup> Wilel. Malm. lib. IV de gest. Reg. Ang. cap. II.

Quis autem sancte mentis crediderit deponendo Regi Francorum delectam esse a Pontifice Claromontanam urbem, partem imperii Francici, aut Francos Episcopos, qui in eadem Synodo frequentissimi sederint; cum eos in Regis obsequio perstitisse vel ex uno Ivone satis constet. Jam Regi deposito quis substitutus fuit? Ludovicusne VI, ejus filius, quem patri semper fuisse obsequentissimum Sugerius Abbas in ejus vita scribit<sup>1</sup>? An nobilissimum regnum in anarchiam redactum ab Ecclesia est, eo tempore, quo proceres suos cruce signatos, ac nobilitatis robur in christiani nominis hostes emittebat? Quis hæc deliria non contemnat?

Sane quod memorat Juretus in Chronico Cœnobii sancti Dionysii scriptum esse: «Toto tempore excommunicationis ejus actis» publicis solitum subscribi: Regnante Domino Jesu Christo, » longe est insulsissimum, cum profecto non nisi imperitissimus ac stolidissimus negare possit, hunc titulum in honorem Regis Regum Jesu Christi longe ante ea tempora, ipsis etiam Caroli Magni temporibus, ac deinceps passim et ubique terrarum frequentatum sub iis quoque Regibus, qui vel maxime ecclesiastica pace florerent.

Si tamen obstinate Willelmo Malmesburiensi creditum volunt, dictam ab Urbano in Philippum depositionis sententiam; cum interrim constet Francos etiam Episcopos, eosque sanctissimos atque fortissimos, in Regis obedientia perstitisse; nempe id quoque argumento erit, quam hæc de deponendis Regibus decreta apud Francos nulla habeantur. Sed nos in rebus gestis ipsam veritatem, non causæ nostræ præsidia, etiam ab adversariis ministrata, quærimus.

CAP. XII. De investituris inter Paschalem II et Henricum V Imperatorem: excommunicationes a Conciliis latæ: depositio in Rhemensi Concilio a solo Papa; facta compositio in Lateranensi I generali sub Calisto II, revocatæ depositionis, aut Regis rehabilitati nulla mentione.

Per eadem fere tempora sub Paschale II et Henrico V Imperatore, Henrici IV filio, gravis illa a Gregorii VII et Urbani II decretis inchoata de investituris contentio, in apertum bellum erupit: quamvis investituræ etiam per annulum et baculum, priscis temporibus a viris etiam sanctissimis frequentatæ, adhuc in Francia, alio licet ritu\* celebrarentur. Sed Germani Imperatores per eam

<sup>1</sup> Sug. vit. Lud. VI, ap. Duch.

\* Quis fuerit ille alius ritus prorsus ignoro. Certe, primæ stirpis Francorum Reges per baculum investituras dedisse testis est S. Romanus, quem eo ritu Clodoveus II, seu pater ejus Dagobertus, Rothomagensem Episcopum investivit; neque alio ritu Alricum Cenomanensem Episcopum

tempestatem abutebantur iis, ut Ecclesias venderent, æternæque servituti Christi sponsam addicerent. Illud certum, tanta dissidia haud difficulter potuisse componi, paululum, ut postea factum est, immutatis ritibus; si jam inde ab initio pacatos animos adhiberent. Sed Germani ferociebant: Itali aspernabantur: interim prælia, cædes; bellisque atrocibus Germania, Italia, Roma ipsa, in suis quoque mœnibus conflagrabat.

Adactus Paschalis ab Henrico, ut investituras ipsi concederet atque ejus privilegii causa hæresis etiam infamatus. Quare anno 1112, Concilio Romæ habito, Lateranensi II, sese ultro a Sede apostolica deponere voluit\*: sed vetitus est a Patribus, qui, hortante Pontifice, hanc sententiam protulerunt<sup>1</sup>: « Privilegium » illud quod non est privilegium, sed pravilegium ..... per violentiam Henrici Regis extortum, nos omnes in hoc sancto Concilio, » cum eodem Domino Papa congregati, canonica censura et ecclesiastica auctoritate, iudicio sancti Spiritus, damnamus et irritum esse judicamus..... Et acclamatum est ab universo Concilio: » Amen, amen: fiat, fiat: » quod iterum atque iterum notari volumus ut intelligatur quo ritu agi soleat, cum Patrum consensione decreta firmentur.

De eadem Synodo Lateranensi anno 1112, hujus temporis scriptor manuscriptus in Conciliorum editione a Binio aliisque deinceps collectoribus relatus, hæc scribit<sup>2</sup>: « Anno Incarnationis Domini 1112, celebratum est Romæ Concilium, in quo irritum » judicatum est prædictum privilegium, dataque est sententia » excommunicationis in personam Regis, non a Papa qui juraverat » se nunquam facturum hoc, sed ab Ecclesia injuriam sui patris » vindicante. » Nihil hic de depositione audimus, quod infausto successu, hæc non nihil tum refrixisse videantur; neque in Conciliis Patres ita pronuntiare solerent.

Item enim advertere est in Concilio Viennensi, Guidone Archiepiscopo, mox Calixto II Papa præside. Sic autem Patres decernunt<sup>3</sup>: « Henricum Teutonicorum Regem excommunicamus,

<sup>1</sup> Tom. x Conc. col. 768. — <sup>2</sup> Bin. tom. vii, part. i, pag. 543. Labb. tom. x, col. 771. — <sup>3</sup> Tom. x Conc. col. 784.

a Ludovico Pio, an. 732, investitam fuisse memorat is, qui Alrici vitam scripsit. Eodem ritu modoque celebratas fuisse investituras per annulum et baculum tempore Ivonis Carnotensis, ex ejus scriptis intelligimus. Sed Calixto II Pontifice, cum Romani Imperatores per sceptrum suos Episcopos cœperint investire, placuit Francis Regibus viva voce deinceps, vel scripto investituras dare. (*Edit. Paris*)

\* Sic unus Gotfridus Viterbiensis. Cæteri historiarum aut chronicorum auctores hoc dicunt tantum: Paschalem II, hæreseos insinuatam, sese ea suspicione liberavisse. Vid. Gotfr. Chron. part. xvii. p. 508. (*Edit. Paris.*)

» anathematizamus, et a gremio sanctæ matris Ecclesiæ seques-  
 » tramus : » ubi diserte eum pro Rege habent ; ac postea epistola  
 ad Paschalem data de confirmando hoc decreto, hæc scribunt :  
 « Adfuerunt Legati Regis, » et : « Scriptum illud quod Rex \* a  
 » simplicitate vestra extorsit, damnavimus ; in ipsum etiam Re-  
 » gem nominatim ac solemniter et unanimiter sententiam anathe-  
 » matis injecimus <sup>1</sup>. » Sic a Concilio Lateranensi jam, et a se  
 quoque nunc excommunicatum, Regem appellant ; neque de de-  
 positione quidquam agunt : adeo, quod jam diximus, hæc a Con-  
 ciliarum ritu et consuetudine abhorrebant.

Conon quoque Prænестinus, Sedis apostolicæ Legatus, Hieroso-  
 lymis habito Concilio, « excommunicationis sententiam in Regem  
 » dictavit, et eandem in Græcia, Hungaria, Saxonia, Lotharin-  
 » gia, Francia, in quinque Conciliis, consilio prædictarum Ecclesia  
 » rum renovando confirmavit <sup>2</sup>. » Hæc anno 1446, in Concilio  
 Lateranensi IV, aliis III, sub Paschale II, relata et probata sunt.  
 Quare et illud approbatum est : Henricum V et esse excommunica-  
 tum, et tamen permanere Regem : contra quod Germanos multos  
 per ea tempora sensisse vidimus. In eadem Synodo decretum a  
 Paschale factum est, in hæc verba <sup>3</sup>. « Illud malum scriptum  
 » quod pro pravitatem sui privilegium dicitur, condemno sub per-  
 » petuo anathemate, ut sit nullius unquam bonæ memoriæ ; et rogo  
 » vos omnes ut idem faciatis ; tunc ab universis acclamatum est :  
 » Fiat, fiat. » Sic nempe agebatur cum Concilii auctoritate et appro-  
 batione res fierent : cujus generis decretum in deponendis Regibus  
 nullum unquam legimus ab ullo Concilio factum.

Denique Paschale II ac Gelasio II Pontificibus de excommunicato  
 Henrico V multa de deposito, nihil in actis legimus : quanquam  
 multi, inolita a Gregorii VII temporibus opinione, excommunica-  
 tionem ipsam cum depositione conjunctam putabant et a Regis obe-  
 dientia abhorrebant.

At, Calixto II Papa, aliter gestum est ; neque tantum excommu-  
 nicatus Henricus V, sed etiam depositus : quæ tamen diversissimis  
 ritibus facta sunt. Id videre est in Concilio quod Calixtus II adver-  
 sus Henricum V, ejusque Antipapam Burdinum, anno 1449, Rhe-  
 mis habuit. Eo enim in Concilio, Patrum sententia, transacta sunt  
 omnia, præter ea quæ ad Henricum deponendum attinerent. Ac  
 statim quidem, cum de compositione ageretur, profecturus Pontifex  
 ad Imperatorem, sic Synodum allocutus est : « Sicut conven-  
 » tionem pacis, si fiat, vobiscum et per vos confirmare optamus,

<sup>1</sup> Tom. x. Conc. col. 785. — <sup>2</sup> Vid. ibid. col. 767, et 808. — <sup>3</sup> Ibid. col. 807.

\* Henricus V.

» sic in commentorem fraudis, si infidelis evaserit, iudicio Spiritus sancti et vestro, gladium Petri vibrare tentabimus <sup>1</sup>. » Neque res aliter gesta est. Itaque non modo ea, quæ de compositione deque investituris; sed etiam quæ de excommunicatione Imperatoris, et Antipapæ tractata sunt, Patrum consensione et iudicio acta memorantur; idque est gestis inditum. At postquam Imperator pollicitis non stetit, omissumque est jam pacis negotium; in actis legitur a ccccxxvi Episcopis et Abbatibus candelas tenentibus excommunicatos eos esse, « quos præcipue proposuerat excommunicare » Dominus Papa: inter quos primi nominati sunt Rex Henricus, et Romanæ Ecclesiæ invasor Burdinus <sup>2</sup>, » quem schismatici Gregorium VIII appellabant. Sic Patres cum Papa de excommunicatione decrevisse referuntur. Tum de Papa tantum additur: « Absolvit etiam Dominus Papa, auctoritate apostolica, a Regis fidelitate, omnes quotquot ei juraverant, nisi resipisceret: » totumque illud quod in depositione Regum fit, tacentibus Episcopis a Romano Pontifice solo agitur. Factum sæpe notamus, facti causas postea investigabimus.

Neque ita multo post Calixtus et Henricus, dissidiis bellisque atrocibus fessi, in hanc formam consenserunt: Imperator quidem, « ut investituram per anulum et baculum dimitteret, ut liberam » Ecclesiis electionem et consecrationem fieri concederet; » Papa vero, « ut electiones Teutonici regni, in Regis fiant præsentia: » ut electus regalia per sceptrum a Rege recipiat <sup>3</sup>: » quæ in Concilio generali Lateranensi I, sub Calixto II, anno 1123, gesta et probata sunt, quemadmodum jam in Concilio Rhemensi omnium Episcoporum iudicio tractata, composita, limata et confirmata fuisse diximus.

Nihil quidquam aliud ab Imperatore, deposito licet, cum Ecclesiæ reconciliatus est, postulatum fuit. Ut regnabat Henricus, vidente licet Pontifice, ita porro regnavit. Non se ille regno restitui aut rehabilitari, ut vocant, voluit; juris sui securus, satisque confisus ea in re a Pontifice, ut nihil detrahi, ita nihil dari posse. Neque etiam ea de re quidquam Pontifex cum Imperatore egit, aut ab eo postulavit, cum postularet ea quæ juris ecclesiastici esse reputabat: quod certo argumento est, nihil hæc visa esse ad ecclesiasticum dogma, aut omnino ad jus ecclesiasticum pertinere, cum ab errantibus et delinquentibus expressa ejuratio postuletur eorum, quibus dogmata Ecclesiæ aut certe ejus jura violari iudicetur.

<sup>1</sup> Vid. tom. x. Concil. col. 872, 875. — <sup>2</sup> Ibid. col. 878. — <sup>3</sup> Conc. Later. I gener. ibid. col. 901, 902.



CAP. XIII. Sanctorum Patrum ejus ævi, Anselmi Cantuariensis Ivonis Carnotensis, Bernardi Claravallensis de Imperatorum depositione silentium : Locus Anselmi probantis Walerannum Henrico IV deposito, ut Regi, adhærentem.

Vixere his temporibus (id est undecimo et duodecimo seculo) viri sanctitate ac doctrina conspicui, Episcopi, Fulbertus Carnotensis Anselmus Cantuariensis, Ivo item Carnotensis, Bernardus Claravallensis Abbas, alique multi, quorum de omni re ecclesiastica habemus epistolas, sermones, tractatus. Memorabile certe est de deponendis Regibus nihil ab eis scriptum, cum ea contentione tota jam Ecclesia personaret; et tamen multa tractarunt, quæ huic causæ proxima viderentur: Anselmus in investituris tollendis, adversus Reges Anglos multa egit, multa scripsit, multa sustinuit; intentaturque sæpe tunc excommunicationis, at, ne verbo quidem, depositionis metus. Ivo Carnotensis prolatus in Philippum I, Francorum Regem, anathematis defensor acerrimus, multus in eo negotio est; at interim de deponendo Rege Ecclesiæ contemptore, ne quidem cogitasse, imo in ejus obedientia, gravibus licet afflictum incommodis, perstitisse vidimus. Bernardus, ut alia omittamus, discipulum suum Eugenium III docet omnia sigillatim, quæ ad pontificale officium pertinere videantur. Subit autem admirari, cum de minutissimis agat, de deponendis Regibus, tam gravi re, ne verbo quidem egisse, aut monuisse quidquam, imo vero deterruisse, ut sequentia demonstrabunt. Interim, ut de silentio duntaxat hic agamus, tanti profecto silentii, in tanta re, tantoque christiani orbis motu ac tumultu gesta causam aliquam fuisse oportet. Nullam autem invenio nisi hanc; quod huic rei tam novæ, tam insolenti, immisceri nollent.

Facile autem eo adduci potuerunt ut a scriptis temperarent, quibus vel tantillum Romanus Pontifex læderetur; ne scilicet positis Imperatoribus et Pontificibus apostaticis, quos Imperatores sustentabant, adversus veros Pontifices favere viderentur. Ad hæc viri boni reprehendere plerumque Romanorum Pontificum, Joannis etiam XII manifesta flagitia verebantur: testis Otho Frisingensis sæpe memoratus. De auctore vitæ Henrici IV, jam vidimus quam cunctanter memoret eorum assertiones, qui ejus depositionem improbarent. Si tam timide ille agebat, qui Henrico faveret, quanto libentius alii Catholici conticescebant! Atque utinam infausta hæc oblitterari sinerent præposterii defensores, ac non pro fidei decretis obtruderent! Fortassis hæc melius tacerentur. Quominus miramur fuisse paucos, qui adversus Pontifices

Regum depositores expresse dicerent; at qui pro ipsis scriberent, innumerabiles haberemus, nisi hæc tum pro Pontificum honore ac pace Ecclesiæ, tacenda potius quam laudanda viderentur.

Neque tamen eo usque conticuere, ut non suam quoque sine ul-  
lius offensione sententiam expromerent; quod vel ex uno Anselmo  
probare possumus. Is theologica scientia præcellentissimus, Can-  
tuariensis Archiepiscopus factus est, Urbano II Pontifice: quo  
tempore imperabat Henricus ille IV, tot decretis depositus, inducto  
etiam Guiberto Antipapa, jam aperte schismaticus. Per ea ergo  
tempora, Walerannus Naumburgensis Episcopus\*, Henriciana-  
rum partium, misit ad Anselmum epistolam qua interrogabat de  
azymo et fermentato, aliisque ritibus. Huic epistolæ rescripsisse  
Anselmum anno 1094, Urbani II tempore memorat Dodechinus,  
et post eum Baronius<sup>1</sup>. Anselmi epistola sic incipit: « Anselmus  
» servus Ecclesiæ Cantuariensis, Waleranno Naumburgensi Epis-  
» copo. Scienti breviter loquor. Si certus essem prudentiam ves-  
» tram non favere successori Julii Cæsaris, et Neronis, et Juliani  
» Apostatæ, contra successorem et Vicarium Petri Apostoli, li-  
» bentissime vos ut amicissimum et reverendum Episcopum salu-  
» tarem. » Quo loco statim id occurrit: a beato Anselmo, ut Ur-  
banum Petri, ita schismaticum Imperatorem, pro successore  
Cæsarum, Julii, Neronis et Juliani Apostatæ, fuisse agnitum,  
quos veros ac legitimos Imperatores fuisse nemo negat. Ac de  
ipso Nerone Scriptura testatur. Sed mentem Anselmi, quæ  
deinde secuta sunt, luculentius edocebunt.

Urbano mortuo, ac Paschale II in ejus locum substituto, interro-  
gat iterum Anselmum Walerannus de *Sacramentorum diversitate*,  
atque in fine epistolæ hæc scribit<sup>2</sup>: « *Gratia Dei sum id quod*  
» *sum*; ex Saulo Paulus, ex adversario Romanæ Ecclesiæ, intimus  
» Paschali Papæ, acceptissimus Cardinalium consecrarius, et in  
» omnibus in hac parte prosperos spero successus. Joseph in domo  
» Pharaonis, ego in palatio Henrici Imperatoris; neque iniquitas,  
» neque peccatum meum, si, quod absit, aut quasi Nero incestus,  
» aut apostata Julianus. » An igitur ille conversus ex Saulo Paulus,  
ille Papæ acceptissimus, Henricum Regem depositum ac schis-  
maticum ejuravit? Minime: quin potius apud eum fuit, ut apud  
Pharaonem Josephus. Atqui Josephus Pharaonem, ipsa Scriptura  
teste, procul dubio pro vero rege habuit, quippe regni adminis-

<sup>1</sup> Dodech. Chron. an. 1094, p. 135. Bar. an. 1097, tom. xi, p. 713.  
Vid. oper. Ansel. p. 135, — <sup>2</sup> Ep. Wal. ad Ansel. int. oper. Ansel. pag.  
137, 138, 139.

\* In Saxonia.

ter : igitur et Walerannus Henricum ; neque ei denegabat agnitam in Nerone ac Juliano Apostata dignitatem , sed tantum aversabatur scelerum consortium ; neque ab ejus imperio , sed tantum a schismate discedebat.

Ad eum sic affectum erga schismaticum et depositum Principem hæc rescribit Anselmus : « Domino et amico Waleranno , gratia » Dei Naumburgensi venerabili Episcopo , Anselmus servus Ecclesie Cantuariensis salutem , servitium , orationes , dilectionis affectum . Gaudeo et gratias ago Deo , quia , sicut scribitis , glorificat eum in vobis Ecclesia catholica , quoniam in vestra mutatione divinæ bonitatis apparet gratia , et Domini Papæ Paschalis amicitiam habetis et familiaritatem ; ut jam mihi liceat » vestram amicabiliter salutare sanctitatem <sup>1</sup> . » Ergo Walerannus , Anselmus , ac , si verum amamus , ipse Paschalis , depositiones istas , a Gregorio VII inventas , pro nihilo habebant \* ; idque tantum postulabant , ut Episcopi a Guibertino schismate abhorrent : adeo horum pertæsum erat.

CAP. XIV. Ivonis Carnotensis loci quidam expenduntur : exempla memorantur : horum occasione de Regaliæ causa , atque inita per Episcopos Gallicanos compositione , actum : de Gratiani Decreto quædam afferuntur.

Eadem ætate vigeat sanctus Ivo Carnotensis , in cujus Decreto multa legimus ex antiqua de Regibus Ecclesie traditione deprompta ; illud imprimis ex Isidoro descriptum : « Populi peccantes judicem metuunt : Reges autem , nisi solo Dei timore metuantur » que gehennæ coercentur , libere in præceps proruant <sup>2</sup> . » Quippe qui in suprema temporalium arce ab ipso Deo constituti , in temporalibus nihil nisi a Deo metuunt : quæ profecto vana sunt , si

<sup>1</sup> Ep. ad Ansel. Wal. p. 130. — <sup>2</sup> Decr. Ivon. Carn. part. XVI, c. XLII. Vid. sup. lib. I, sect. II, cap. XXXII.

\* *Anselmus depositiones istas pro nihilo habebat*, ait BOSSUET : nec mirum , quippe qui ducem sequebatur Lanfrancum ante se Cantuariensem Archiepiscopum , illum quem in suis epistolis impensissime veneratur . Lanfrancus autem , poteaquam Hugonem quemdam , ut censent P. Bened. redarguit , eo quod , in epistola ad se missa , Gregorium VII vituperabat , Guibertum Antipapam plurimum extollebat , et victoriam ab Henrico de Rodolpho reportatam magnificentius prædicabat ; sic dicit de Henrico Imperatore : « Credo quod Imperator , non sine magna ratione tantam rem non est aggressus patrare , nec sine magno auxilio Dei tantam potuit » victoriam consummare . » Lanf. ep. LIX, edit. Bened. p. 329 (*Edit. Paris.*)

deponi possunt, depositique ac privati, aliis quoque pœnis obnoxii vivunt.

Quod autem scripsit, id etiam exemplo docuit qui Regi, Ecclesiæ atque anathematis contemptori, tam promptam ubique præstitit obedientiam.

Sane in Decretum transtulit partem epistolæ Gregorii VII ad Herimannum Metensem; sed cur eam attulerit, quidve ex ea probare voluerit, testatur hic titulus: « Nullam dignitatem secularē, sed nec imperialem honori vel dignitati episcopali posso » adæquari <sup>1</sup>. » Quare eum locum epistolæ protulit, quo Gregorius VII ex Gelasio, Ambrosio, aliisque probat, Sacerdotes Christi Regibus antecellere. Quæ autem huic loco inserta atque implicita reperit de Rege Francorum deposito, ille profert quidem, ne textum mutillet, sed in quo vim faciat, titulus indicavit.

Non ergo id Ivo fecit, quod Gratianus postea. Nempe hic ex relato Gregorii VII loco, ejusque de deposito Childerico sententia, caput particulare fecit, jam sæpe memoratum: *Alius* <sup>2</sup>, idque ad proprium finem retulit. Diserte enim scribit: « A fidelitatis etiam » juramento Romanus Pontifex nonnullos absolvit, cum aliquos a » sua dignitate deponit. » En Gratiani mens, ac velut hujus capituli titulus. Cui rei probandæ addit alia duo capita: alterum ex eodem Gregorio VII, alterum ex Urbano II: neque enim habuit antiquiora, quæ expromeret. At Ivonis tempore nondum hæc idonea visa erant, quæ in Decretorum librum suo venirent nomine ac titulo: neque post Gratianum, proprio ac nativo sensu, pro vera depositione a glossariis accepta sunt, uti jam vidimus.

Erant tamen ea tempora, quibus vel maxime flagraret, post Gregorii VII, Urbani II, ac Paschalis II decreta, de investituris cum Henrico V suborta contentio. Neque tamen Ivo eo adduci potuit, ut investituras prorsus intolerabiles judicaret, nedum inter hæreses, ut multi illius temporis, deputaret. Testis epistola ad Joannem Lugdunensem <sup>3</sup>. Idem post interdictum Concilii Claramontani: « Ne Episcopus vel Sacerdos, Regi vel alicui laico in » manibus ligiam fidelitate mfaciāt <sup>4</sup>, » Radulphum Archiepiscopum Rhemensem adduxit ad Regem, qui talem fidelitatem ipsi faceret, quia aliter pax ecclesiastica stare non potuit. Id fecit vir *καταναγκάστως*, verique ac necessarii Ecclesiæ juris defensor acerrimus. Hujus exemplo discimus primitiva Ecclesiæ jura inviolata habere: adventitia quoque et secundaria tueri pro viribus: ex ne-

<sup>1</sup> Decr. Ivon. Carn. part. v, De subl. Epis. p. 378. — <sup>2</sup> Caus. xv, quest. vi, cap. iii. — <sup>3</sup> Epist. cccxxvi. — <sup>4</sup> Conc. Claren. Can. xlvii. tom. x. Conc. col. Ivo, Carn. ep. cl.

cessitate interdum melioris rei gratia ac pacis studio, omittere. Quo exemplo, Episcopi Gallicani eam de regalia compositionem enierunt, qua necessaria permetterent, jam amissa relaxarent, nova, et iis quæ concederent potiora, lucrarentur; ut et obiter aliquid, occasione Ivonis, quod ad hanc causam et initam a Clero Gallicano pacem faciat (quando quidem nostri censores tantopere hanc improbant <sup>1</sup>) afferamus.

Cæterum id præcise e quæstione nostra est, quod Ivo Pontificum Romanorum studiosissimus, non modo non tuetur ea, quæ in deponendis Imperatoribus fecerint, sed antiqua de Regibus a solo Deo iudicandis Patrum decreta, et verbo et exemplo defenderit.

CAP. XV. Bernardus Claravallensis Abbas : sub Innocentio II schisma ingens extinctum : libri de Consideratione ad Eugenium III.

Gratianus ille quem memoravimus, Monachus Bononiensis, triginta fere annis post Ivonem mortuum, Decretum suum composuit ex Conciliorum canonibus, decretalibus epistolis, et Patrum sententiis. Qui quidem, quam imperite, nulloque delectu multa con-gesserit, nihil necesse est commonere doctos. Is primus omnium, decretis inseruit illum titulum, quem supra memoravimus : Quod *Romanus Pontifex quosdam a juramento fidelitatis absolvat*. Quod igitur Romanis Pontificibus maxime omnium favere videretur, ab iis commendatus, magnam apud posteriores canonistas et theolo-gos auctoritatem obtinuit; sed longe postea, cum decimo tertio seculo vix innotescere cœperit. Cæterum, uti jam diximus, apud omnes constat, tanti valere ab ejus Decreto deprompta capita, quanti sunt auctores ii, ex quibus descripta sunt.

Jam vero apostolicum virum, neque tantum Ecclesiæ Galli-canæ, verum etiam universæ lumen, beatum Bernardum audia-mus. Is viginti duo annos natus Cisterciense Monasterium ingressus est, eo tempore, quo gravibus dissidiis cum Henrico V Ecclesia laborabat, atque Imperatorum depositionibus omnia perstrepe-bant. Anno deinde Christi 1130 et sequentibus, egregia ejus fuit opera pro Innocentio Pontifice, adversus Petrum Leonis, qui Anacleti nomine Petri cathedram occuparat. Quo in dissidio lata persæpe excommunicatio adversus schismaticum Pontificum ejus-que assecclas, quorum multi erant Principes, eaque causa nomi-natim excommunicatus Rogerus, Siciliæ Rex, in Lateranensi II

<sup>1</sup> Nicol. Dubois, et Charlas tract. de Libert. Eccl. Gall. pass.



generali Concilio<sup>1</sup>, præsidente Innocentio, anno 1139, de depositione ne minæ quidem auditæ sunt, cum in schismate, novem jam annis obstinatissimo animo perduraret. Innocentius ac Bernardus aptioribus remediis rem ecclesiasticam promovebant.

Anno postea circiter 1152, scribere aggressus est admirandum opus *De Consideratione, ad Eugenium III*, ex quo libro multa depromimus; sed prius libri argumentum afferendum est. Eo ergo libro sanctissimus vir, Eugenium III, olim in Claravalle optimis vitæ monasticæ præceptis institutum, ad apostolicæ jam gubernationis vitæque regulas informabat. Cum autem undique temporales causas ad apostolicam Sedem ultro deferrent, iisque curis, vel maxime Romani Pontifices premerentur; hæc quidem sanctus vir, et si apostolico officio non satis dignas, haud tamen omnino removeri posse putabat: « Ego autem, inquit<sup>2</sup>, parco tibi: non enim » fortia loquor, sed possibilia. Putas ne hæc tempora sustinerent, » si hominibus litigantibus pro terrena hæreditate, et flagitantibus » abs te iudicium, voce Domini tui responderes: *O homines, » quis me constituit iudicem super vos?* In quale iudicium mox » venires? Quid dicit homo rusticanus et imperitus, ignorans pri- » matum suum, inhonorans summam ac præcelsam sedem, de- » rogans apostolicæ dignitati? » Hæc quidem curiales; at Bernardus: « Et tamen non monstrabunt, puto, qui hoc dicerent, ubi » aliquando quispiam Apostolorum iudex sederit hominum, aut di- » visor terminorum, aut distributor terrarum. » At nunc, si Deo placet, pro apostolica auctoritate orbem ad arbitrium dividunt, ac ducatus, marchionatus, comitatus, ipsa etiam regna distribuent. Pace eorum dixerim, ne putent imminutam a nobis apostolicam dignitatem, si ea respuamus quæ curiales jactarent, quæ Bernardus apostolicæ dignitatis studiosissimus prædicator diceret, amplectamur. Pergit porro sanctus vir: « Stetisse denique lego Apostolos » judicandos, sedisse iudicantes non lego. Erit illud, non fuit. » Itane imminutor est dignitatis servus, si non vult major esse eo » qui se misit? Aut filius, si non transgreditur terminos, quos » posuerunt patres sui? *Quis me constituit iudicem*, ait ille Dominus et Magister? Et erit injuria servo, discipuloque, nisi iudicet universos? » At nunc viam docent novi Theologi, qua Pontifices religionis nomine secularia omnia judicanda ad se trahant.

Non ignorabat Bernardus, cum hæc scriberet, apostolici iudicii dignitatem; prosequitur enim sic: « Mihi tamen non videtur bonus » aestimator rerum, qui indignum putat Apostolis seu apostolicis

<sup>1</sup> Conc. Later. II. tom. x. col. 999 et seq. — <sup>2</sup> Bernard. de Consid. lib. I, cap. vi; tom. I, col. 411, 412.

» viris, non judicare de talibus, quibus datum est iudicium in  
 » majora. Quidni contemnant judicare de terrenis possessiunculis  
 » hominum, qui in cœlestibus et Angelos iudicabunt? Ergo in cri-  
 » minibus, non in possessionibus potestas vestra; quoniam propter  
 » illa et non propter has, accepistis claves regni cœlorum, præ-  
 » varicatores utique exclusuri, non possessores. » Non igitur pro-  
 » pecto successores Petri, pro potestate clavium, legitimos posses-  
 » sores possessione dejicient: non adsciscent alios, nec humana  
 » jura confundent; imo peccat asolvent, cœlum claudent prævari-  
 » catoribus, pœnitentibus aperient, terrena relinquent iis, quibus  
 » humana jura concesserint; nisi forte a *possessiunculis* quidem abs-  
 » tinere, regna vero dare jubentur. At non ita Bernardus. Urget  
 » enim ratio Bernardi diserte negantis, de iis judicari pro apo-  
 » stolica potestate, quæ ad claves non pertineant: ad claves vero per-  
 » tinent sola cœlestia *propter quæ datæ sunt*, non terrena quævis;  
 » etiam regna et imperia *propter quæ datæ non sunt*. His circumscri-  
 » bit finibus ecclesiasticam atque apostolicam potestatem quam  
 » nunc adversarii ad terrena omnia extendere se posse confidunt,  
 » dummodo *indirectam* appellent, eoque nomine ludant.

Concludit postea Bernardus his verbis: « Quænam tibi major  
 » videtur et dignitas et potestas dimittendi peccata, an prædia  
 » dividendi? Sed non est comparatio. Habent hæc infima et ter-  
 » rena iudices suos, Reges et Principes terræ. Quid fines alienos  
 » invaditis? Quid falcem vestram in alienam messem extenditis?  
 » Non quia indigni vos, sed quia indignum vobis talibus insistere,  
 » quippe potioribus occupatis: denique ubi necessitas exigit, audi  
 » quid censeat, (non ego,) sed Apostolus: *Si enim in vobis judi-*  
 » *cabitur mundus, estis indigni qui de minimis judicetis*. Sed  
 » aliud est incidenter incurrere in ista, causa quidem urgente;  
 » aliud ultro incumbere istis, tanquam magnis, dignisque tali  
 » et talium intentione rebus <sup>1</sup>. »

Quid sit in rem aliquam *incidenter incurrere*, Jurisconsulti sciunt.  
 Puta cum quis iudex ecclesiasticus de matrimonio cognoscens,  
*incidenter*, et, ut aiunt, *casualiter* de dote, alimentisve decernit;  
 atque ad ejusmodi res Bernardus forte respexerit. Utcumque est,  
 regna et imperia *incidenter* dari, longe esset absurdissimum. Cæte-  
 rum quænam sit illa necessitas incurrendi in temporalia, quam *vir*  
*sanctus* agnoscit, satis perspicue aperit: quoniam, ut supra dis-  
 seruerat, homines ultro hæc ab Apostolicis exigunt, ac de his  
*judicium flagitant*. Favent Apostoli allegata verba, quæ de de-  
 lectis arbitris agunt. Ut autem hæc Pontifex pro jure suo ad se tra-

<sup>1</sup> Bernard. de Consid. lib. I, cap. VII.

hat, prohibent ea verba, quibus beatus Bernardus horum potestatem datam esse negat, horum tractationem alieni muneris invasionem vocat. Cujus sententiæ sæpe nos in sequentibus meminisse oportebit.

Huc etiam facit ille locus, quo sanctus vir tam gravia, tam fortia de interdicto apostolicis dominatu docet <sup>1</sup>. Non enim video quomodo dominationem, eamque ambitiosissimam ac superbissimam evitent, si regna quoque conculcant et quolibet transferunt.

Neque propterea a Pontificum metu superbos Reges absolvit, qui docet, Pontificem « oportere esse ultorem scelerum, ... virgam » potentium, malleum tyrannorum, Regum patrem, ... pos-tremo Deum Pharaonis <sup>2</sup>; » atque insuper addit: « Intellige » quæ dico: dabit tibi Dominus intellectum. Ubi malitiæ juncta » potentia est, aliquid tibi supra hominem præsumendum. Vultus tuus super facientes mala. Timeat spiritum iræ tuæ, qui hominem non veretur, gladium non formidat. Timeat orationem, » qui admonitionem contempsit. Cui tu irasceris, Deum sibi iratum, » non hominem putet. Qui te non audierit, auditurum Deum et » contra se paveat. » Hæc summa doctrinæ est quam epilogo tradidit, *cum librum clauderet*, eoque vim omnem contulit. Sic ergo Pontifex *malleus tyrannorum*, ac Pharaonis in morem obduratos, ipse in Mosis morem, impetrato extraordinario auxilio, non ex tabula decreto recitato, dejecit. *Hoc timeat*, inquit, *qui hominem non veretur, gladium non formidat*. Humana omni potestate major, non id profecto timeat, ne data sententia deponas, ne regnum alteri dono dederis, quod nequæquam Christus, neque apostolici factitarunt; sed ne oratione divinam ultionem elicias: *Timeat orationem, qui admonitionem contempsit*. Neque enim prætermittit censuram ecclesiasticam, *admonitionis* nomine comprehensam. Hanc et alibi passim commendat, clavesque cœli et judicia de solvendis retinendisque criminibus, et gladium spirituales memorat, quem ubi opus fuerit, Pontifex evaginet <sup>3</sup>: eam potestatem qua regna omniaque temporalia ordinare se posse putabant proximi Eugenii antecessores, non modo omnino tacet, verum etiam, ut vidimus, negata penitus temporalium potestate, proscribit \*.

<sup>1</sup> Bernard. de Consid. lib. II, cap. VI, col. 419 et seq. — <sup>2</sup> Ibid. lib. IV, cap. VII, col. 444. — <sup>3</sup> Ibid. lib. I, cap. VI; lib. IV, cap. III.

\* Locus est celebris in epistola Bernardi CCXXVII, ad Cardinales de electione Eugenii, a BOSSUET hic prætermittus, ex quo quidam Theologi male concludunt non proscriptam, imo assertam a Bernardo hanc po-

CAP. XVI. Ejusdem Bernardi allegoria de duobus gladiis : quid ad eam majores nostri responderint obiter indicatur.

Unum est quod ex Bernardo objici soleat de duplici gladio : sic enim loquitur ad Eugenium <sup>1</sup> : « Aggredere eos, ( Romanos contumaces ) sed verbo , non ferro. Quid tu denuo usurpare gladium tentes, quem senel jussus es ponere in vaginam ? Quem tamen qui tuum negat, non satis mihi videtur attendere verbum Domini, dicentis sic : *Converte gladium tuum in vaginam*. Tuus ergo et ipse, tuo forsitan nutu, etsi non tua manu evaginandus. Alioquin si nullo modo ad te pertineret et is , dicentibus Apostolis : *Ecce gladii duo hic*. non respondisset : Dominus *Satis est* : sed nimis est. Uterque ergo Ecclesiæ , et spiritualis scilicet gladius et materialis ; sed is quidem pro Ecclesia , ille vero et ab Ecclesia exerendus : ille sacerdotis , is militis manu , sed sane ad nu-

<sup>1</sup> Bern. de Consid. lib. IV, cap. III; col, 438. Vid. sup. lib. I, sect. II, cap. XXXVII.

testatem fuisse. Hæc sunt Bernardi verba : « Ridiculum profecto videtur pannosum homuncionem assumi ad præsidendum Principibus, ad inperandum Episcopis, ad regna et imperia disponenda. » Quæ quidem <sup>1</sup> non stricte nimis accipienda sunt, sed benigna interpretatione mollienda ad mentem sancti Doctoris, qui ideo verbis exaggerat et amplificat apostolicam potestatem, ut Eugenium huic tantæ dignitati quam maxime disparem et inæqualem ostendat.

<sup>2</sup> Jubent leges criticæ ut in omni auctore, si quæ sint obscura, ea locis lucidioribus explanentur; neque statuas eam esse ejus sententiam quam præ sese statim ferunt quædam verba ambigua, quæ illi, de aliis rebus disserenti, fortuito exciderunt; sed quam demonstrat series et contextus orationis, in illis præsertim locis, in quibus, dedita opera, quæstiones eas tractat de quibus controversia est. Igitur non statuendum ex ea epistola ad Cardinales, quid Bernardus de pontificia potestate, quam hic tangit obiter, senserit; sed adeundi sunt libri de *Consideratione ad Eugenium*, post hanc epistolam scripti, in quibus sigillatim explicat omnia officia et jura Pontificis, eo modo, ut supremum ejus in Reges dominatum proscindat. Itaque aut Bernardus seipsum correxit, aut ipsa verba epistolæ aliud, quam id quod prima fronte videntur, significant. Nam

<sup>3</sup> Ea verba : *Disponere regna et imperia, et illa : jure suo de regnis, et imperiis dirimere ac judicare*, plurimum inter se discrepant : quandoquidem verbum *disponere* sæpe apud Latinos idem sit ac describere, ut apud Tullium de Petit. Consul. *disponere cuique munus suum*, idem significat ac *describere cuique quid faciendum sit*. Porro verbum *disponere* sic interpretatum sanam habet ac veram sententiam, cum Pontifex suo jure possit eo modo Regum officia describere, ut eos adhortetur, imo jubeat suum munus adimplere. Sic profecto intelligendus est S. Bernardus, ne tantus Doctor sibi ipsi contrarius esse videatur. (*Edit. Paris.*)

» tum sacerdotis, et jussum Imperatoris. Et de hoc alias, » supple, egimus. Quæ ultima verba manifeste spectant Bernardi epistolam cclvi, ad Eugenium Papam, in qua quidem epistola, de duobus gladiis eadem habet, quæ in libro *de Consideratione* mox legimus; ut hos profecto locos eodem collimare constet. Jam in ea quid egerit, quave occasione de duobus gladiis dixerit, audiamus. Agebat autem cum Eugenio de magna christiani exercitus strage in Palæstina, de qua item in libris *de Consideratione* multis agit, ac postquam in epistola hanc stragem memoravit, hæc subdit: « Exe- » rendus nunc uterque gladius in passione Domini, Christo denuo » patiente, ubi et altera vice passus est. Per quem autem, nisi » per vos? Petri uterque est: alter suo nutu,<sup>1</sup> alter sua manu, » quoties necesse est evaginandus. » Ac paulo post. « Tempus et » opus esse existimo ambos educi, in defensionem Orientalis » Ecclesiæ<sup>1</sup>. »

Jam ergo facile intelligimus, quatenus gladius materialis non modo sit Imperatoris, sed etiam Pontificis, quatenus pontificio nutu, imperatorio vero jussu exeratur. Notum enim est in Regibus ac fidelibus ad sacra bella ciendis, Pontifices quid egerint. Hic mihi, si quis nutum eo sensu accipiat, ut Imperatores ac Principes, statim atque Pontifex arma capienda vel nutu significaverit, ea capere teneantur; is profecto nec nutum a jussu secreverit, et id asseruerit quod neque Pontifices cogitaverunt. Prædicando, adhortando, dando indulgentias, ac sacrum Ecclesiæ thesaurum aperiendo, christianos Principes ac milites ad sacra bella incitabant; ea etiam suscipienda injungebant in remissionem peccatorum; qua conditione obstringebant eos, quibus animus inerat sacra indulgentia frui: ut autem ad sacra bella, imperiis unquam ac pœnis adigerent, et absurdissimum est, et in Ecclesia inauditum.

Hoc ergo voluit sanctus Bernardus, ut ad bellum Pontifex nutu impellere, Imperator jussu cogere habeat; ex quo id quidem sequitur: gladium materiale, cum proprie in Imperatoris potestate sit, tamen in potestate Pontificis suo modo esse, quatenus bonus piusque Imperator, pro Dei et Ecclesiæ causa prompto atque alacri animo, annuente Pontifice, bella suscipiat.

Quod autem Gregorius IX ac Bonifacius VIII Evangelii locum<sup>2</sup>, in quo Bernardus pie luserit, ita urgere videantur, ut materiale gladium, proprie ac stricto jure, suum esse defendant; id quidem ad hoc stabiliendum dogma, reluctantem omni antiquitate

<sup>1</sup> De Consid. lib. II, cap. I. Ep. cclvi, col. 257. — <sup>2</sup> Greg. IX ep. vi; tom. XI. Conc. col. 325. Bonif. VIII extr. Unam sanctam.



non sufficit : ac subit admirari Baronium <sup>1</sup>, qui hæc eorum dicta ad fidem catholicam pertinere novo exemplo asserit; cum profecto constet, neque ad credendum proposita, neque pro certo fidei dogmate recepta fuisse unquam; majora enim hæc sunt, quam ut uno Bernardi verbo et loco, quantumvis clarus esset, unaque allegoria comprobari possint. Dicit sane Dominus : *Qui non habet peram, vendat tunicam suam, et emat gladium. Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me : Et cum iniquis deputatus est* <sup>2</sup> : nempe et illud ad Christi contumelias pertinebat, ut violentis hominibus stipatus, neque immerito, per vim militum comprehensus esse videretur. Reliqua quæ sanctus Bernardus cæterive, alii alio, pie ingenioseque detorserint, ad elucidanda quæ aliunde certa sint, theologi admittimus : non certe progredi eo usque sinimus, ut iis quoque firmari theologica dogmata arbitremur.

Si quis tamen scire vult, quid ad Bernardi interpretationem antecessores nostri, cum ea premerentur Bonifacii VIII tempore, responderint, .Ægidium Romanum <sup>\*</sup>, Joannem de Parisiis, aliosque hujus ævi consulat <sup>3</sup>. Nos enim, Theologis parum dignum arbitramur, ut hæc allégorica fusius pertractentur.

**CAP. XVII.** Hugonis de Sancto Victore locus ab adversariis objectus.

Hugo de Sancto Victore, *Magister Hugo* dictus, sancti Bernardi æqualis, ad quem etiam ejusdem Bernardi exstat epistola <sup>4</sup>, Saxo fuit nobilis <sup>\*\*</sup>, atque a prima ætate in Victorino Parisiensi cœnobio, pari pietatis ac scientiæ laude floruit. Hujus auctoritas ab indirectæ potestatis defensoribus objicitur. Jure an injuria, locus integer, quem jam proferimus, indicabit. Is igitur lib. II de Sacramentis fidei christianæ, parte II, cap. IV, de duabus potestatibus, seculari et spirituali, hæc habet <sup>5</sup> : « Illa potestas dici- » tur secularis, ista spiritualis nominatur; in utraque potestate

<sup>1</sup> Bar. tom. XI, an. 1053, p. 190. — <sup>2</sup> Luc. XXII. 36, 37. — <sup>3</sup> Ægid. Rom. de Potest. Pap. Joan. de Par. de Potest. Reg. et Pap. cap. XI, XVIII. aut quæst. de Potest. Pap. Vind. Maj. tom. I, p. 43, 82, 195. — <sup>4</sup> Bern. epist. ad Hug. olim. LXXVII, nunc inter tract. col. 625 et seq. — <sup>5</sup> Tom. III, p. 607.

<sup>\*</sup> Columnam Archiep. Burdigal. virum ea ætate doctissimum.

<sup>\*\*</sup> Sic statuunt Canonici Regulares S. Victor. Par. in vita Hugonis, quam ejus operibus præfixerunt. At Mabillonius tom. I Analect. Sac. p. 263. Hugonem vocat Ipresem, cui astipulantur D. FLEURY tom. XIV et DUPIN Bibl. X. seculi. (*Edit. Paris.*)

» diversi sunt gradus , et ordines potestatum , sub uno tamen  
 » utrinque capite distributi , et velut ab uno principio deducti et  
 » ad unum relati. Terrena potestas caput, habet Regem , spiri-  
 » tualis potestas summum Pontificem. Ad potestatem Regis per-  
 » tinent quæ terrena sunt , et ad terrenam vitam facta omnia : ad  
 » potestatem summi Pontificis pertinent quæ sunt spiritualia , et  
 » vitæ spirituali attributa universa. Quanto autem vita spiritualis  
 » dignior est quam terrena , et spiritus quam corpus , tanto spiri-  
 » tualis potestas , terrenam sive secularem potestatem honore ac  
 » dignitate præcedit. Nam spiritualis potestas terrenam potesta-  
 » tem et instituere habet , ut sit, et judicare si bona non fuerit ;  
 » ipsa vero a Deo primum instituta est ; et cum deviat , a solo Deo  
 » judicari potest , sicut est scriptum : *Spiritualis homo dijudicat*  
 » *omnia, et ipse a nemine judicatur* <sup>1</sup>. »]

Ille illa Hugonis verba sunt quæ ad indirectæ potestatis defen-  
 soribus adducuntur. Reliqua audiamus : « Quod autem spiritualis  
 » potestas , quantum ad divinam institutionem spectat , et prior  
 » sit tempore , et major dignitate , in illo antiquo veteris instru-  
 » menti populo , manifeste declaratur , ubi primum a Deo sacer-  
 » dotium institutum est ; postea vero per sacerdotium , jubente Deo  
 » regalis potestas ordinata. Unde in Ecclesia adhuc sacerdotalis  
 » dignitas potestatem regalem consecrat , et sanctificans per bene-  
 » dictionem , et formans per institutionem. Si ergo , ut dicit Apos-  
 » tolus , qui *benedicit major est* <sup>2</sup> et minor qui benedicitur ; constat  
 » absque omni dubitatione quod terrena potestas , quæ a spirituali  
 » benedictionem accipit , jure inferior existimetur. » Capite VII ,  
 » querit *quomodo Ecclesia terrena possideat* : « Quædam inquit <sup>3</sup>,  
 » Ecclesiis Christi , devotione fidelium concessa sunt possidenda. »  
 Et paulo post : « Spiritualis si quidem potestas non ideo præsi-  
 » det , ut terrenæ in suo jure præjudicium faciat : sicut ipsa terrena  
 » potestas , quod spirituali debetur nunquam sine culpa usurpat. »  
 Capite VIII , queritur *quot modis in seculari potestate determi-*  
*nanda est justitia*. Quos inter modos et hunc refert : « Secundum  
 » causam justitia determinatur , ut videlicet negotia secularia a  
 » potestate terrena , spiritualia vero et ecclesiastica a spirituali  
 » potestate examinentur. » Tum subdit : « Secularis autem potes-  
 » tas caput habet Regem sive Imperatorem , ab illo per subjectas  
 » potestates , et Duces , et Comites , et Præfectos et magistratus  
 » alios descendens , qui tamen omnes a prima potestate auctorita-  
 » tem sumunt , in eo quod subjectis prælati existant. »

Summa ergo doctrinæ est : ambas potestates , juribus , officiis-

<sup>1</sup> I. Cor. II, XV. — <sup>2</sup> Heb. VII, 7. — <sup>3</sup> Hug. ib. cap. VII, p. 608.

que discretas, ad suum supremum caput, per diversos gradus referri singulas; nec ab altera alterius fines invadi oportere: atque id doctrinæ favet, qua eas potestates sub uno Deo coordinari, non autem alteram alteri subordinari diximus. Jam quod Hugo dicit: « Spiritualis potestas terrenam potestatem et institui tuere habet, ut sit, et judicare, si bona non fuerit, » ad illud referendum est quod postea ex vetere Testamento prodidit: « Sacerdotium a Deo primum institutum, postea vero per sacerdotium, jubente Deo, regalem potestatem ordinatam. » Quod ad Saulis historiam spectat manifeste, nec nisi ad mandatum Dei extraordinarium referri potest; non autem ad ordinariam potestatem, de qua nunc agimus. Unde etiam Hugo explicat, *Deo jubente*, id factum, a Samuele scilicet, ad eam rem expresse delegato, atque extraordinario, propheticoque, ut diximus<sup>1</sup>, potius quam levitico ministerio. Quod autem postea subdit: « Potestatem regalem » adhuc in Ecclesia sanctificari per benedictionem et formari per institutionem: » nemo, credo, ita interpretabitur, ut Reges a consecrante proprie ac stricte potestatem accipiant. Quod si Hugo dixisset, ab omnibus, præsertim vero a Francis, exploderetur, apud quos pridem constabat Reges ex genere esse; nec fieri, sed nasci. Sed nos, quo pertineat regiæ consecrationis unctionisque ritus, suo loco exposuimus<sup>2</sup>. Cæterum, in hac Hugonis disputatione, nihil de Imperatorum, Henrici IV et Henrici V depositionibus memoratur, quas toto orbe celebratas, ac recentissima memoria factas, Germanus homo non ignorabat; neque has ad quæstionem maxime pertinentes omnino tacuisset, si apud Catholicos bona atque integra fama esse intellexisset.

CAP. XVIII. Friderici I res: duplex dissidium primum cum Adriano IV: quid sit beneficium, quid coronam dare ex Adriani responso? Varius Adrianus: ejus decretum de Insulis.

Sancti Bernardi tempore, Lothario (II) Saxoni, et Conrado Suevo Fridericus item Suevus\* a Principibus electus fuit successor, anno 1132. Hujus temporibus multa contigerunt, partim sub Adriano IV, partim sub Alexandro III, quæ ad nostram quæstionem spectant.

Ac sub Adriano quidem IV non tulit Fridericus, ut Curia Romana imperialem coronam beneficium seu feudum prædicaret

<sup>1</sup> Sup. lib. I, sect. II, cap. VII. — <sup>2</sup> Sup. lib. II, cap. XLIV.

\* Ænobarbus nuncupatus.

suum : sed eam uni Deo acceptam referebat <sup>1</sup>. Quare nec ferebat in Palatio Lateranensi inscriptos hos versus \* :

Rex venit ante fores jurans prius Urbis honores :  
Post Homo fit Papæ, sumit quo dante coronam.

Quos versus eo usque Friderico displicuisse refert Radevicius, rerum Friderici scriptor coætaneus, ut illos omnino deleri vellet. Cum igitur Imperator ac Principes hæc a Pontificibus vindicari sibi molestissime ferrent, venit ad Fridericum epistola Adriani, in qua commemorabat, « quantam ei Ecclesia Romana plenitudinem » potestatis contulerit et honoris, imperialis insigne coronæ libentissime conferens <sup>2</sup>. » Addebat Pontifex se gavisurum, si Imperator « majora beneficia de manu sua suscepisset. »

Commotus est vehementer Imperator ambiguo beneficii nomine, quod sensu jam usitato *feudum* sonaret. Refert etiam Radevicius <sup>3</sup> « Principes omnes indignatione commotos, » quod passim jactaretur, « dignitatis et honoris plenitudinem Imperatori a Pontifice Romano collatam : Reges imperium Urbis et regnum Italicum, dominatione Pontificum hactenus possedissee. »

Quin etiam a Principibus exerti gladii \*, cum Legatus Papæ dixisset : « A quo ergo habet, si a Domino Papa non habet imperium ? » Composito motu Imperator per omne Imperium edidit epistolam, cujus initium est : « Cum divina potentia, a qua omnis » potestas in cœlo et in terra, nobis, Christis ejus, regnum et » imperium commiserit, etc. » Quo fundamento posito, significat quam horruerit illam beneficii vocem aliaque id genus, ab Adriano jactata : additque « per electionem Principum a solo Deo regnum et imperium sibi esse concessum : quicumque imperialem » coronam pro beneficio a Papa susceptam a se esse dixerit, divinæ » institutioni et doctrinæ Petri contrarium, et mendacii reum » esse : » quod iterum inculcat, applaudentibus Episcopis : « ac » liberam imperii coronam uni Deo tantum adscribit. » Quod et memorant Episcopi ac laudant in ea epistola, quam scripsere, a Radevico relata <sup>4</sup>.

Tanta ergo totius Imperii consensione permotus Adrianus, sic

<sup>1</sup> Radev. de gest. Frid. I. lib. I, cap. X. Urst. p. 482. — <sup>2</sup> Adr. IV ep. 11; tom. X. Conc. col. 1145. — <sup>3</sup> Radev. loc. cit. — <sup>4</sup> Radev. de gest. Frid. I, lib. I, cap. XVI, p. 486.

\* Inscripti erant hi versus in ea tabula, in qua Lotharius II, Imperator pingebatur flexis genibus a Papa stante accipiens coronam. (*Edit. Paris.*)

\*\* Otho Palatinus Comes de Baioaria, Legato necem intentabat.

suam epistolam emollivit, ut *beneficium* usu latinæ linguæ interpretaretur, *non feudum, sed bonum factum*: quod autem Imperator moleste tulisset illud, « Contulimus tibi insigne imperialis » coronæ, » sic Pontifex interpretatur: per hoc vocabulum, « contulimus tibi insigne imperialis coronæ, nihil aliud intelleximus » quam imposuimus <sup>1</sup>. » Ergo coronam imponit Episcoporum ritu, non propterea potestatem confert. Quo pontificio responso, omnia ex coronatione deprompta argumenta corruunt.

Fatendum quidem altioris esse spiritus, quæ paulo post scripsit idem Adrianus; cum Friderico objiciens, « homagium exactum » ab Episcopis, et eorum sacras manus ejus manibus innexas, » aliaque ejusmodi, hæc addit <sup>2</sup>: « Resipisce ergo, resipisce, tibi » consulimus: quia cum a nobis consecrationem et coronam merueris, dum inconcessa captas, ne concessa perdas, nobilitati » tuæ timemus. » Quid rescripserit Fridericus ad rem nostram non pertinet, sicut neque aliæ inter Pontificem et Imperatorem subortæ similtates. Sed profecto, cum videmus Romanum Pontificem talia comminantem pro iis, quæ nunc omnium usu innoxia celebrantur, tum etiam de corona concessa ab eodem tam varie scribi, sane meminimus, hæc et alia generis hujus Sedi apostolicæ attributa ad jura secundaria, quæ immutari possunt, non ad jura primitiva, quæ a Christo concessa sint, certamque et incommutabilem rationem obtineant, pertinere, ut jam diximus <sup>3</sup>.

Hic ille est Adrianus IV quem supra memoravimus <sup>4</sup> scripsisse » ad Henricum II, Angliæ Regem: Hiberniam et omnes insulas, » quibus sol justitiæ Christus illuxit, ad jus beati Petri et sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ pertinere; » neque id *esse dubium*: *pertinere* autem eo sensu, non quo grex regendus ad pastorem pertinet, sed quo bona possessa ad dominum. Quo jure Hiberniam, censu annuo reservato, Regi Angliæ habendam possidendamque tradit. Quæ si tam certa sunt, quam certo Adrianus asserit, pace ejus dixerim, nihil jam aliud superest, quam ut ei cum insulis, continentem quoque terram omnem, quæ non potiore jure est, et totius christiani orbis imperium concedamus: ad quæ, credo, confitenda nemo nos adiget.

<sup>1</sup> Radev. de gest. Frid. I, tom. x. Conc. col. 1147. — <sup>2</sup> Adr. epist. vi; ibid. col. 1149. — <sup>3</sup> Sup. lib. II, cap. xxxvi. — <sup>4</sup> Sup. lib. I, sect. I, cap. xiv.



CAP. XIX. Alterum Friderici I dissidium cum Alexandro III. Excommunicatur, deponitur, nec minus agnoscitur pro Imperatore, etiam a Papa : excommunicatio, res seria, depositio pro nihilo habetur.

Alterum illudque maximum Friderico I dissidium cum Alexandro III \* intercessit. Offensus quippe Fridericus Romanis Pontificibus, quod victis Italis ac rebellantibus favere, ac Germanorum jugum ab Italis depellere velle viderentur; Octavianum schismaticum Pontificem, Victorem III appellatum, adversus Alexandrum III virum sanctissimum tuetur. Anno circiter 1160, a sancto Pontifice Victor merito anathemate una cum asseclis, atque ipso Imperatore percellitur \*\*. Alexander profectus ad Francos, afflictorum Pontificum per quadringentos jam annos commune perfugium; anno 1163, in Concilio Turonensi excommunicationem renovat <sup>1</sup>, nulla hactenus depositionis mentione : hanc enim ab excommunicatione Romani Pontifices separabant. Itaque nemini est visum, Fridericum, licet in schismate obduratum, eoque nomine excommunicatum, imperio cecidisse; constititque apud omnes, excommunicatos Principes suo jure regnare, nec abrumpi anathemate civilis societatis fœdus, contra quod tempore Gregorii VII sentiebant.

Anno demum 1168, in Concilio Lateranensi <sup>2</sup> Fridericum ab Alexandro III novo anathemate ac simul depositione mulctatum scribit Joannes Sarisberiensis, epistola ad Cantiae Sub-priorem. Sed qui has depositiones admittere nos cogunt, videant an hæc etiam auctoritate eadem decreta probare velint : « Abstulit (Roma-

<sup>1</sup> Conc. Turon. tom. x, col. 1411. — <sup>2</sup> Tom. x. Conc. col. 1449, 1450.

\* Alexander, Rolandus antea dictus, et Legatus Adriani IV, Friderico eam epistolam attulerat, de qua dixit capite præcedenti D. BOSSUET, quæ quidem tam graves excitarat sacerdotum inter et imperium controversias. (*Edit. Paris.*)

\*\* Baronius, quem sequitur auctorem D. FLEURY, pronuntiat, Alexandrum III, « cum apud Anagninam excommunicationis vinculo innodaret » Octavianum, ( seu Victorem III Antipapam ) simul eos, qui cum Friderico juramento fidelitatis tenebantur adstricti, ab ipso juramento absolvisse. » Tom. XII, an. 1160, pag. 459. Sed utrumque allucinari patet ex epistola ipsius Alexandri ad Arnulphum Lexoviensem Episcopum, in qua ea narrat quæ acta fuerant in Papiensi Conciliabulo, quod Fridericus coegerat, eo ut Octavianum pseudo-Papam constitueret; deinde addit, se Anagninæ Fridericum cum Octaviano et fautoribus suis excommunicasse. Tom. x Conc. col. 1399. At vero de ea absolutione a juramento fidelitatis, quam Baronius comminiscitur, ne verbum quidem facit. (*Edit. Paris.*)

» nus Pontifex, ei etiam regiam dignitatem, ipsumque anathemate  
 » condemnnavit, et inhibuit auctoritate Dei, ne vires ullas amodo  
 » in bellicis congressionibus habeat, aut de christiano aliquo victo-  
 » riam consequatur, aut alicubi quiete et pace gaudeat, donec  
 » fructus pœnitentiæ condignos operetur: in quo secutus est exem-  
 » plum Gregorii VII, decessoris sui, qui, nostra ætate, Henricum  
 » Imperatorem Ecclesiæ privilegia convellentem deponens in Con-  
 » cilio Romano, simili sententia condemnnavit. » Non habuit histo-  
 » ricus antiquius, quod referret, talis depositionis atque excommuni-  
 » cationis exemplum: tametsi eam dicit *de Petri privilegio latam*.  
 His scilicet Petri claves et excommunicationis vim commendari  
 posse putabant. Nos autem arbitramur has irritò jactatas esse mi-  
 nas; hæc de victoriis submovendis excommunicationi præter  
 ordinem ac traditionem adjuncta, effecisse ut magno suo malo  
 Christiani excommunicationem minus minusque vererentur, fal-  
 lente plerumque eventu, aut fortuitis casibus consecuto.

Anno 1177, Concilio Venetiis habito, facta pax; qua de re,  
 acta manuscripta Bibliothecæ Vaticanæ Baronius refert <sup>1</sup>, quibus  
 nostra firmantur. Ibi enim cernimus Fridericum semper Impera-  
 torem nominari, depositum quamvis; quodque vel maximum;  
 imperatoris Procuratores coram Domino Papa jurasse in hæc ver-  
 ba <sup>2</sup>: *Ego Comes Diedo juro quod Dominus Imperator mandavit*  
*mihi, et: Ego Sigilboth juro, quod Dominus Imperator, etc.* Ex  
 quo, Papa etiam audiente, quantumlibet depositus, pro Impera-  
 tore est habitus. Sequitur in actis missos a Pontifice ad Imperato-  
 rem Legatos, qui quidem Imperatorem, « postquam renuntiavit  
 » schisma, promissam quoque obedientiam Domino Alexandro  
 » ejusque successoribus canonice intrantibus, ipsum a sententia  
 » excommunicationis pariter absolverunt, et catholicæ unitati ag-  
 » gregarunt. » Audis quam sollicitè de excommunicatione dictum,  
 de depositionis sententia nihil prorsus. Quæ plane demonstrant,  
 quantum inter excommunicationem jure divino constitutam, et  
 depositiones novitiis exemplis inductas intersit discriminis. Impe-  
 rator excommunicatus ab excommunicatione solvitur: depositus  
 ubique, etiam cum Pontifice, pro Imperatore se gerit, nec se res-  
 titui petit; sed suo jure regnat. Cæterum quæ de conculcato Fri-  
 derico commemorant, hæc Baronius merito amandat ad fabulas.

Jam putamus hæc, quæ sæpe inculcamus, certo certius stabi-  
 lita: schismaticum et excommunicatum Principem haud minus

<sup>1</sup> Conc. Venet. ibid. col. 1484. Bar. tom. xii, an. 1177. — <sup>2</sup> Tom. x.  
 Concil. col. 1485.

jure regnare : a schismaticis et excommunicatis Regibus rite postulatum, ut schisma ejurarent, ac venia petita absolverentur : a depositis, nunquam ut se jure deponi potuisse faterentur : addimus depositos haud minus pro Regibus agentes, a Pontifice quoque fuisse agnitos : ut excommunicatio, prout revera est, res seria et gravis ; depositio vero tanquam vana, nullumque effectum consecuta, ac per se ipsam nulla haberetur, quantacumque pompa in speciem prolata.

CAP. XX. Henrici VI, Friderici filii, excommunicatio sine depositione per Cœlestinum III. Item Philippi Augusti Regis Francorum, ob repudiatam uxorem per Innocentium III. Item depositio Othonis IV Imperatoris per eundem Innocentium : bella atrocia, harum depositionum appendix.

Henricus VI Imperator, Friderici I filius, quod Regem Angliæ Richardum Hierosolymis a sacro bello redeuntem carcere tenuisset <sup>1</sup>, anathemate condemnatus a Cœlestino III, et contumaciter obsurdenscens, placide tamen regnavit, neque est depositus. Ejus cadaver jussu Pontificis insepultum mansit, quoad Richardo Regi de redemptionis pretio satisfactum esset.

Anno 1199, quod Philippus Augustus Rex Franciæ, pulsa uxore \*, aliam superduxerit \*\*, jussu et auctoritate Innocentii III, *tota Philippi terra ecclesiastico interdicto subdita est* ; cui interdicto deferentes Episcopos magnis Rex incommodis affecit. Idem postea, Ecclesiæ de injusto divortio, Episcopis etiam de injuriis satisfecit, magnaue omnium lætitia, *interdicti sententia relaxata est* <sup>2</sup>. At cum per annum fere integrum tenuerit, nemo interim de obedientia deneganda, dedeponendo Principe nemo cogitavit ; neque Franci talia admittebant.

Idem Innocentius III Othonem IV Imperatorem, quorundam Appuliæ oppidorum et Siciliæ invasorem, anathemate primum, deinde depositione affecit. Quæ Rigordus noster \*\*\*, ejus ævi scriptor, cumque secutus Joannes Naucerus accuratissime distinxerunt ; nihil ut sit certius quam depositionem ab excommunicatione sejunctam <sup>4</sup>. Qua depositione, ut et aliis præcedentibus, bella atro-

<sup>1</sup> Baron. an. 1193, 1197. Vid. tom. x Conc. col. 1768. — <sup>2</sup> Rigord. in Phil. Aug. an. 1193 ; tom. y Duch. — <sup>3</sup> Ibid. an. 1210. Nauc. tom. xi Conc. col. 56.

\* Ingeburga Daniæ Regis filia.

\*\* Nempe Agnetem Meraniæ Ducis filiam.

\*\*\* Monachus S. Dionysii.

cia commota sunt, atque inter Othonem et Fridericum II, multo sanguine decertatum est.

CAP. XXI. Post Imperatores hactenus depositos, primus aliorum Regum Joannes *sine terra* Anglus, ab Innocentio III depositus, regno Sedi apostolicæ tradito restitutus; quæ sedis apostolicæ odio et contemptui vertunt.

Hactenus Romani Pontifices Imperatores solos, Regesque Germaniæ atque Italiæ deposuerant, quos peculiari titulo obnoxios sibi esse putabant. Primus omnium Innocentius III, alios quoque Reges deponere aggressus, ducto initio ab Angliæ Rege, misero illo Joanne qui *sine terra* dicitur <sup>1</sup>. Is, jussu Papæ, electum Cantuariensem Archiepiscopum Stephanum de Langetune, Presbyterum Cardinalem, doctrina moribusque conspicuum, nolebat admittere; Cantuariensesque Monachos, penes quos electio erat, Pontifici obsecutos, ut majestatis reos exagitabat. Grave id Pontifici visum. Cœptum ab interdicto est; denuntiaturque Regi per Legatos apostolicos, « ut si per hoc pertinaciam suam non ducere corrigendam, ipse (Pontifex) manum adhibere curaret » graviorem <sup>2</sup>. »

Rex, propter interdictum, in Anglos, ac Romanos in Anglia versantes, diris indignisque modis sæviit. « Post continuatam » per biennium persecutionem gravissimam, decretum a Pontifice nominatim excommunicari Regem, et ab omnibus evitari <sup>3</sup>; » quæ sententia, licet ab Episcopis Regem metuentibus promulgata non esset, omnium tamen *ora repleverat*.

Rex consueti more ac jure regnabat; neque quidquam Pontifex de eo deponendo decreverat aut etiam interminatus erat. At anno 1212, jam tota in Regem commota Anglia, præcipuis Episcopis Anglicanis id postulantibus, Innocentius definivit, « ut » Rex Anglorum Joannes a solio regni deponeretur, et alius, » Papa procurante, succederet. Ad hujus sententiæ executionem » scripsit potentissimo Regi Francorum Philippo, quatenus, propter omnium remissionem peccaminum, hunc laborem assumere » ret, et Rege Anglorum a solio regni expulso, ipse et successores sui regnum Angliæ jure perpetuo possideret <sup>4</sup>. » Hic ergo videmus non modo deturbatum Regem, sed etiam domum regiam, Joannisque liberos etiam innocuos; et amplissimum regnum privatum esse jure eligendi sibi Principes; et ad extraneos transla-

<sup>1</sup> Matt. Par. Hist. Angl. an. 1207, p. 222, 223. Vid. Rap. Thoyr. lib. VIII. — <sup>2</sup> Matt. Par. an. 1208, p. 226. — <sup>3</sup> Ibid. an. 1209, p. 228. — <sup>4</sup> Ibid. an. 1 p. 232.

tum imperium, pontificio jussu. Quis hæc congerendis quam solvendis peccatis aptiora esse neget?

At enim obijciunt, huic decreto Francorum Regem Philippum paruisse, ac pontificiam in deponendis Regibus agnovisse potestatem. Certe, qui per eam occasionem, eoque decreto, Angliam suo regno infensissimam occupare conaretur. Quanti autem hæc exempla valeant, et omnes per se vident; neque eo tempore ignorabant; cum Comes Flandriæ \* Regem ad bellum sequi jussus, id etiam objecerit: « Fuisse injustum idem bellum, quod » ad debellandum Regem Anglorum susceperat; cum nullus ante »ecessorum suorum jus hactenus sibi aliquod in regno Angliæ » vindicasset<sup>1</sup>: » adeo hi tituli regnandi vani habebantur.

Posteaquam Joannes Rex miserrimus, atque haud minus contemptus quam detestatus, suis tantam vim a vicinis Francis ac Rege victoriosissimo imminere vidit; Innocentio III ejusque successoribus regnum Angliæ tradidit, quod ipse a Pontifice sub *homagii ligii* fide reciperet. Quid multa? Continuo Joannes regno restitutus; ad Innocentio in Barones perduelles anathemata vertuntur, atque in Philippum ipsum, nisi bellum inceptum statim omitteret. Sed Barones in proposito pergunt, Ludovicum Philippi filium Regem pronuntiant; id in Joanne maxime detestantur, quod regnum nobilissimum *chirographo æternæ servitutis obligasset*<sup>2</sup>. At ex illa servitute Joannes id commodi referebat, ut Baronibus, bellorum necessitate initisque fœderibus multa pollicitus, multa largitus, ea omnia, tanquam sine Romani Pontificis supremi jam sui domini auctoritate concessa, facile revocaret. Nec deerat Innocentius, qui promissa ac donata rescinderet. Interim Ludovicus mare trajecit, nihil deterritus excommunicatione, quæ profecto humanis jam intentata ac soluta consiliis, piis quoque, quorum numero fuit Ludovicus, proh dolor! sæpe contemptui erat; ac vana tantum suffugia quærebantur. Et quidem Ludovici causa coram Innocentio acta<sup>\*\*</sup>. Objectum est inter cætera,

<sup>1</sup> Matt. Par. an. 1213, p. 236. — <sup>2</sup> Ibid. an. 1215. Vid. Chart. Joan. Spicil. tom. v, p. 574; et Concil. tom. xi, p. 237.

\* Ferdinandus Sancti Lusitanæ Regis filius.

\*\* Observandum est Ludovici Oratores nunquam dicere, « quod ille haberet jus de regno Angliæ, quia Joannes a solio depositus fuerat, Papa » procurante, » ut Matthæi Parisiensis verbis utar. Hoc enim argumentum non satis tutum firmumque eis videbatur. At vero dicunt; postquam Joannes morte damnatus esset a Baronibus Franciæ, et de solio dejectus propter varia crimina ab ipsis Angliæ Baronibus, jus occupandi regni Ludovico venisse, non modo, quia Rex Anglorum electione renuntiatus fuerat; sed etiam hæreditario jure Blanchæ e Castella ejus uxoris. Addebant Joannem, qui Rex non esset, summo Pontifici Angliæ regnum dare non potuisse; cum



decretum Concilii Lateranensis III generalis : quod tamen non exstat \*, Oratores, Ludovici nomine, respondebant : « Quod tempore » latæ sententiæ Dominus Papa nesciebat quod Ludovicus haberet » jus de regno Angliæ, et cum hoc illi constiterit, non credit quod » Concilium possit ei jus suum auferre <sup>1</sup>. » Sic sane, ut poterant, in Curia Romana, Regum jura ab ecclesiastica potestate libera tatabantur. Denique morte Joannis finita controversia est. Tunc odia Anglorum concidere; in Henricum Joannis filium conversa omnium studia, atque in Ludovicum odia; ac tunc metuicæpit excommunicatio, cum vires undique defuere. In hæc misera et infanda Ecclesiam induxerunt, qui partem tantam apostolicæ potestatis, in temporalibus ordinandis seu potius subvertendis, pessimo consilio collocarunt. Illic vero utcumque excusare libeat, tanquam bono animo, per hujus ætatis imperitiam, a bonis etiam Pontificibus gesta, ut seculum seculo reперcuterent; tamen colere non possumus, quæ nunquam a Christo, aut Apostolis, Patribusque prodita, tam infaustis successibus prodierunt.

CAP. XXII. Refertur caput, NOVIT, extrav. de Judiciis : hujus edendi occasio : nihil ad rem : interpretatio necessaria.

Per ea tempora \*\* Innocentius III multum laboravit in componenda pace inter Francos et Anglos, ut deinde in infideles arma converterent. Pontifice digna res ! Novum illud, quod pro potestate pacem vel inducias Regibus imperaret. Grave id Gallicanis Episcopis visum; « et Regem excusabant, Papam rogantes, ut non læderet jurisdictionem Regis Francorum <sup>2</sup> : » at graviter redarguti sunt ab Innocentio, data ad eos epistola, cujus initium est : *Novit ille*, extrav. de Judiciis <sup>3</sup>. Summa epistolæ est, non *se judicare de feudo*,

<sup>1</sup> Matt. Par. an. 1216, p. 285. — <sup>2</sup> Nicol. Trivet. Chron. Spic. tom. VIII, p. 531. — <sup>3</sup> Ext. Greg. IX, lib. II, tit. I, cap. XIII.

Rex quoque id non posset, nisi Baronum consensus accederet; unde concludabant : Joannem, suo donationis diplomate, regnum quidem non dedisse; sed semetipsum exauctorasse; neque deinceps esse in illius potestate dignitatem regiam recuperandi. Vid. D. FLEURY et eos quos allegat. Adi quoque RAPIN THOYRAS, lib. VIII. (*Edit. Paris.*)

\* Exstat in Concilio Lateranensi IV his verbis : « Statuimus ut saltem » per quadriennium... discordantes reducantur ad plenam pacem, aut fir- » mam treugam inviolabiliter observandam; et qui acquiescere forte contemp- » serint, per excommunicationem compellantur. » Tom. XI. — Conc. part. I, col. 232, 233. (*Edit. Paris.*)

\*\* An. 1199.

cujus judicium ad Regem pertinet; *sed decernere de peccato, cujus ad nos, inquit, pertinet sine dubitatione censura*: hinc coerceri a se posse qui pacem abrumpant, præsertim juratam; cum Ecclesiæ sit *de juramenti religione cognoscere*. Quæ quidem nihil ad hanc quæstionem pertinent, cum non agat Innocentius de Regibus metu depositionis coercendis, quod unum quærimus; vanique omnino sunt et a quæstionis recedunt statu, qui hæc objiciunt. Sed tamen si ad extremum urgeantur, jam decernant Episcopi ac præsertim Romanus Pontifex, non tantum de bello ac de pace, quod ipsum per se est gravissimum et regii officii pars maxima; sed etiam de militia, de judiciis, de magistratibus, de feudis etiam, quorum cognitionem a se Innocentius amoverat, cum in his omnibus juramenti religio interveniat; ac si ab aliis rebus juramentum absit, non abest certe peccatum; quo nomine, privata omnia et publica ad potestatem Ecclesiæ revocentur. Quare hæc Innocentii vel emolliant necesse est, interpretatione commoda, ac modum aliquem adhibeant, vel omnia imperiorum jura confundant.

Id Philippus Augustus senserat, cum olim \* Legato Clementis III inimitanti, « nisi Rex Franciæ, et comes \*\* Richardus \*\*\* cum » Rege Anglorum Henrico II componerent, fore ut terras eorum » sub interdicto concluderet; respondit se illius sententiam nullatenus formidare, cum nulla æquitate fulciretur. Addidit etiam » ad Episcopum Romanum minime pertinere in Regem aliquem, » maxime Francorum, per sententiam animadvertere, si Rex » idem in HOMINES suos, dementes et regno suo rebelles, ulciscendi causa insurgere disposuerit<sup>1</sup>. » Sic in seculis etiam inereditis, Reges nostri, et majestatem intelligebant suam, et pro virili parte tuebantur. Itaque his minis nihil Clemens III, nihil Innocentius III profecere. De peccato cognoscat Romanus Pontifex, legitimo, canonicoque ordine, ubi grave facinus evidenter injustum, notorium, neque ulla tergiversatione celandum, vel, si velint, claris probationibus certum: tunc excommunicationem tantum, idque adhibita christiana prudentia, non autem depositionem comminetur. Ut autem peccati nomine, regnorum jura, ambiguasque bellorum causas, et imperiorum arcana ad se trahat, ne ipse quidem velit. Cæterum in foro conscientiæ, ubi habemus confitentem ac pœnitentem reum, quo pacto quæcumque peccata

<sup>1</sup> Matt. Par. an. 1188.

\* An. 1188. — \*\* Pictaviensis. — \*\*\* Filius Henrici II, Regis Angliæ, ac deinde ejus successor.

sunt, etiam in temporalibus (sive illa sint ambigua, sive certa, sive publica, sive occulta) clavibus Ecclesiæ subdantur, quatenus quidem peccata sunt, nemo sanus objiciet: neque ad rem ullo modo pertinet. Quod propter tardiores, aut cavillatores monitum esse volumus.

CAP. XXIII. Bonifacii VIII cum Philippo IV Pulchro Francorum Rege dissidium: acta Bonifacii rescissa a Clemente V: Rex omnesque regni ordines, regni in temporalibus tuentur independentiam.

Hic temporum ratio postulabat, ut de Friderico II ageretur; sed quandoquidem novo exemplo in Concilio generali est depositus; in eoque negotio, de Concilii generalis auctoritate multa mentio fuit, totam rem eo remitti placet, ubi de iis quæ in Conciliis circa temporalia ordinanda gesta sunt, disseremus<sup>1</sup>. Properamus ad alia, neque tamen animus est explorare omnia quibus Pontifices usurpatam semel temporalem potestatem exercere aggressi sunt. Posteaquam enim orbis christianus his assuefactus est, non defuere Reges ac Principes, qui hunc cupiditati et invasioni titulum obtenderent; placebatque jactare in vulgus, Sedi apostolicæ obsecutos, dum fœdæ cupiditati morem gererent. Cæterum seditiones ac bella atrocia sequebantur: quo metu factum est, ut hæc reformidarent omnes; et magno terrori fuit, quod his decretis, si non dari regna, saltem perturbari possent. Quæ postquam generatim diximus, ea tantum sigillatim referemus, quæ ad hanc elucidandam quæstionem aliquid singulare præferre videantur; qualia sunt imprimis ea quæ sub Bonifacio VIII contigerunt.

Eo Pontifice nullus unquam gravius a Gregorii VII temporibus conculcavit imperia: quo nomine non tantum apud nostros, quos acerrime aggressus est; verum etiam apud externos male audivit. Testis Joannes Hocsemius Canonicus Leodiensis, ejus ævi scriptor: « His, inquit<sup>2</sup>, temporibus, Bonifacius animose nimis omnia » facta sua expediebat pro libito, nec fratrum suorum consilia sequebatur, et quia videbat quod propter potentiam regni Franciæ » suam non poterat exsequi voluntatem, et considerans Regis » Formosi simplicitatem, eo quod totum regni regimen a suis consiliariis dependebat, ad Regis et regni humiliationem pro » viribus nitebatur. » Haud longe absimilia Joannes Villanus Italus prodidit<sup>3</sup>. Alii ab eodem multa superbissime atque arrogan-

<sup>1</sup> Inf. lib. IV, cap. VI. — <sup>2</sup> Hoc. Hist. Episc. Leod. cap. XXIX. — <sup>3</sup> Vil. Hist. p. 180.

tissime dicta gesta que commemorant. Manavit ea opinio ad postereros.

Platina Italus, historiæ pontificiæ scriptor nobilis : « Moritur » Bonifacius, qui semper Regibus, Principibus, nationibus, populis, terrorem potius quam religionem injicere conabatur; qui » que dare regna et auferre, pellere homines et reducere pro » animi arbitrio conabatur... Discant hujus exemplo Principes » omnes, tam religiosi quam seculares, præesse clero et populis, » non superbe et contumeliose, ut hic, de quo loquimur; sed » sancte et modeste, ut Christus Rex noster ejusque discipuli<sup>1</sup>. »

Huic adversus regna, præsertim vero adversus Francos gravia molienti, Philippus IV, Pulcher appellatus, acerrimi ingenii atque animi Rex Francorum, Francique omnes, Principes, nobilitas, plebs, clerus ipse magna consensione vehementissime obstiterunt. Quæ per vim facta sunt adversus Pontificem, lacrymis prosequenda; neque Rex probavit, hujusque sceleris insons, pontificio quoque judicio pronuntiatus est; et nos silentio præterimus. Quæ ad illud quod tractamus doctrinæ caput pertinentia utrinque prolata sunt, exequemur, prout ea apud Odoricum Rainaldum Baronii continuatorem, Annalium XIV et XV tomis legimus, et in editione Parisiensi anni 1655 Historiæ hujus dissidii ex regestis regiis diligentissime colliguntur<sup>2</sup>.

Cæterum cum Bonifaciana decreta, quoad hoc negotium attinet, Clementis V partim antiquata auctoritate, partim temperata, partim ex regestis tolli jussa, ac revera sublata et deleta in regestis Vaticanis, ab Odorico Rainaldo reperta sunt: nos ubi ea decreta ex temporum serie referemus, suam cuique apponemus. notam, ut lector veritatis amans, et quid decretum sit, et quo loco habendum, uno intuitu complectatur.

Ac ne quis existimet hæc, quæ a Rainaldo ex regestis deleta reperta sunt, privatis forte consiliis fuisse sublata, præmittimus Clementis V decretum, in Bulla quæ incipit, *Rex gloriæ*, quæ quidem ab Odorico Rainaldo, ommissa tantum præfatione, describitur<sup>3</sup>. Sic autem decernit Clemens: « Nos, eorum quæ tantis » periculis atque malis causam et occasionem dedisse noscuntur, » volentes abolere memoriam.... sententias, constitutiones, de- » clarationes, privilegiorum revocationes, suspensiones, excom- » municationes, interdicta, privationes, depositiones, et proces- » sus prædictos, de libris capitularibus, et registris Ecclesiæ

<sup>1</sup> Plat. vit. Bonif. VIII, p. 233, edit. Colon. 1626. — <sup>2</sup> Rain. an. 1311, n. 36. Hist. du Différ. p. 597. — <sup>3</sup> Hist., etc. p. 300. Rain. an. 1311, n. 26 et seq.

» Romanæ, de fratrum nostrorum consilio omnino tolli et penitus mandavimus amoveri. »

Exstat etiam apud Odoricum Rainaldum <sup>1</sup> authentica declaratio ipsi regesto Bonifaciano inserta, qua hæc omnia jussu Clementis Verasa esse constat. Quæ autem potissimum Bonifacii decreta Clemens V antiquavit et revocavit, docet ipse Rainaldus ex manuscripta historia Bernardi, quæ in bibliotheca Vaticana asservatur. Hæc enim verba historici refert <sup>2</sup> : « In Kal. Feb. duas constitutiones Bonifacii quondam Papæ, unam quam direxerat Regi Franciæ in qua scribebat eidem, ipsum Regem esse subjectum Romanæ Ecclesiæ in temporalibus et spiritualibus; aliam vero, quæ incipit : *Clericis Laicos*, revocavit, et omnia quæ ex ipsis constituta. » Jam postquam universim rerum formam delineavimus, singularia gesta aggredi placet.

Dissensionis exordium, aut maximum fuit incentivum celebris illa anno 1296, Bonifacii VIII edita constitutio invidiosissimo exordio : *Clericis laicos infestos oppido prodit antiquitas* <sup>3</sup>. Ilac vetat Bonifacius, sub anathematis pœna, ne quid in regnorum et reipublicæ subsidium, aut Principes exigant a Clericis, aut Clerici solvant sine sedis apostolicæ licentia.

Commotum ea re Philippum significat Bulla *Ineffabilis* <sup>4</sup>, ad ipsum eodem anno directa; sed Bonifacius suam sententiam sic temperat : « Non præcise statuimus pro defensione vel necessitatibus tuis, vel regni tui, ab iisdem Prælatiis ecclesiasticisque personis, pecuniarum subsidium non præstari; at adjecimus, id non fieri absque nostra licentia speciali. »

Neque explicatio placuit, parum ut videbatur publicis necessitatibus consulens. Quin anno sequente, ipso Bonifacius dato diplomate declaravit : cum *necessitas immineret, peti ac recipi ab ecclesiasticis posse pecunias, quas etiam, Pontifice Romano inconsulto, impertiri teneantur*, atque ut *necessitatis declaratio, Regis et successorum suorum conscientis relinqueretur* <sup>5</sup>.

Quid autem necesse erat talia invidiosissime commoveri, ut deinde Regum permitterentur arbitrio? Denique Clemens V id Bonifacii decretum, omniaque ex eo secuta, antiquavit, et haberi voluit pro *infectis*, edita Bulla, cujus initium est : *Quoniam ex constitutione* <sup>6</sup>.

Eodem anno 1296, Philippus vetuit « aurum, argentum, pecuniam, victualia, arma, equos, munimenta, a quocumque, cu-

<sup>1</sup> Rain. an. 1301, n. 31. — <sup>2</sup> Bernard. Chron. ap. Rain. an. 1306, n. 1. — <sup>3</sup> Hist. du Différ., etc p. 14. — <sup>4</sup> Ibid. p. 15. — <sup>5</sup> Ibid. p. 40. Rain. an. 127, n. 50. — <sup>6</sup> Preuv. du Diff. pag. 287.



» juscumque dignitatis ac nationis, a regni limitibus, sine sua  
 » speciali licentia deferri <sup>1</sup>; » ut his regnum afflueret, neque *inimici augmentarentur*. At Bonifacius Bullam, *Ineffabilis*, ad ipsum Regem dirigit, qua fatetur interdum id utile, ne civibus necessaria subtrahantur, eaque ad hostes transeant : « Sed, inquit, sic generalem proferre sententiam, ut tulisti, non solum reprobatur in subditos, sed etiam in externos cujuslibet nationis. » Tum addit : « Et si, quod absit, fuerit condentium intentio, ut ad nos et fratres nostros Ecclesiarum Prælatos, ecclesiasticasque personas, et ipsas Ecclesias, et nostra et ipsorum bona, non solum in regno tuo, sed etiam constitutorum ubilibet extendatur : hoc non solum fuisset improvidum, sed insanum, velle ad illa temerarias manus extendere, in quibus tibi secularibusque Principibus nulla est attributa potestas. Quin potius ex hoc, contra libertatem eandem temere veniendo, in excommunicationis sententiam promulgati canonis incidisses. » At non puto quemquam esse pontificiorum dictorum tam protervum defensorem, qui tueri hæc audeat : improvidum, insanum ac anathemate plectendum esse facinus, si Princeps prohibeat ne ab Ecclesiasticis res tam necessariae, sine regia licentia extra regnum transportentur. Qui vero sic defendunt ecclesiasticam libertatem, profecto non defendunt ; sed regnis invidiosam ac noxiam reddunt ; Clericosque, non cives, sed propemodum hostes, atque omnibus graves invidiosque faciunt. Quare Philippus ab edicti sui gravitate et auctoritate non recessit.

Neque commotus est his Bonifacii minis <sup>2</sup> : « Cogita et repensa Romanorum, Angliæ et Hispaniæ regna, quæ undique te circumstant, eorumque potentias ac strenuitatem et multitudinem incolarum ; et patenter agnosces, quod non sit tempus acceptabile, non dies salutis in diebus istis, nos et ipsam Ecclesiam talibus perturbare puncturis. Nec revocare debuisses in dubium, quod nostri et Ecclesiæ adjutorii et favoris sola subtractio, in tantum te debilitaret, ac tuos, quod, ut cætera tua omittamus incommoda, persecutiones adversus ferre non posses ; ac ubi nos et eandem Ecclesiam tibi adversarios constitueres principales, adeo nostra et ejusdem Ecclesiæ et aliorum prædictorum provocationis tibi sarcina gravior redderetur, quod ad ejusmodi tui efficerentur humeri impotentes. » Ac postea : « Quid ergo tibi accideret, si, quod absit, Sedem ipsam offenderes graviter, eamque hostium tuorum constitueres adjutricem ; quin potius contra te faceres principalem ? » Judicet lector pontificiumne sit

<sup>1</sup> Preuv. du Diff. p. 13. — <sup>2</sup> Ibid. p. 17.

ac paternum, catholico Regi regium officium fortiter ac innoxie executo, neque quidquam contra religionem aut Ecclesiam molienti, hæc intentare, commovere adversus eum Reges, se præbere *ad-jutorem, imo adversarium principalem.*

Neque erat levius, quod subortis Philippo cum Romanorum atque Angliæ Regibus controversiis, Bonifacius sic scriberet <sup>1</sup> : « Numquid super iis dicti Reges denegant stare juri? Nunquid apostolicæ Sedis, quæ Christicolis omnibus præeminet, judicium vel » ordinationem recusant? Dumque in eos super iis peccare te asserunt, de hoc judicium ad eandem Sedem non est dubium pertinere. »

Ad hæc respondet Philippus oblatum a se esse ut Reges starent arbitris : ac postea de controversiis cum Rege Anglo *compromisit in summum Pontificem, sed tanquam in privatam personam, ac Benedictum Cajetanum* <sup>2</sup>, quod erat Pontificis nomen proprium ac gentilitium. Hoc enim expresse additum, ne pontificiæ potestatis nomine, hoc ad se judicium necessario deferendum putaret ; quod quidem arbitri officium ea conditione Pontifex ipse suscepit <sup>3</sup>.

Cum autem anno 1297, Franciæ atque Angliæ Regibus\* sub excommunicationis pœna treugas seu inducias indixisset, Legatique ea de re Bonifacii ad Philippum litteras attulissent ; quid ille responderit, et in vulgus spargi jusserit, Legati testantur sic <sup>4</sup> : « Cum dictas litteras præsentaremus dicto Regi legendas, idem » Rex in continenti, antequam litteræ eæ legerentur, nomine suo » et se præsentante, fecit exprimi et mandavit in nostri præsentia » protestationes ejusmodi, et alia quæ sequuntur : videlicet, regimen temporalitatis regni sui ad ipsum Regem solum, et neminem alium pertinere : seque in eo neminem superiorem recognoscere nec habere ; nec se intendere supponere vel subjicere modo quocumque viventi alicui, super rebus pertinentibus ad » temporale regimen regni. » Ac postea : « Quatenus autem ipsius » Regis tangit animam, et ad spiritualitatem attinet, idem Rex » prædecessorum suorum sequens vestigia, paratus est monitionibus et præceptis Sedis apostolicæ devote ac humiliter obedire, » in quantum tenetur et debet, et tanquam verus et devotus filius » Sedis ipsius, et sanctæ matris Ecclesiæ reverentiam observare. » Sic sua tuebatur, nec Sedi apostolicæ, cujus auctoritate res Ecclesiæ stant maxime, quidquam derogabat.

<sup>1</sup> Preuv. du Diff. p. 18. — <sup>2</sup> Ibid. p. 23 et 84 — <sup>3</sup> Ibid. p. 41. Rain. an. 1298, n. 2. — <sup>4</sup> Hist. du Differ., etc. p. 28.

\* Atque etiam Regi Romanorum. (*Édit. Paris.*)

Anno 1304, passim circumferebantur brevissimæ Bonifacii ad Philippum, et Philippi ad Bonifacium litteræ omnibus notæ. Bonifacii epistolæ tale est initium : « Scire te volumus, quod in spiritualibus et temporalibus nobis subes <sup>1</sup>. » Quæ ne in præjudicium traherentur, « die Dominica post octavam Purificationis beatæ Mariæ 1304, Rex Franciæ fecit comburere Bullam Papæ, in medio omnium nobilium et aliarum personarum, quæ erant eadem die Parisiis, et cum trompis fecit combustionem hujus Bullæ per totam villam Parisiis præconisari : item a die Veneris ante diem Dominicam erant elapsi quindecim dies, quod idem Rex condemnavit filios suos in præsentia totius curiæ suæ, et procerum omnium, qui erant præsentēs, si advocarent ab aliquo vi-  
» vente nisi solummodo a Deo regnum Franciæ <sup>2</sup>. »

Quod ergo regia potestas, alteri quam Deo in temporalibus subijci diceretur, id non modo Regi, sed etiam universæ genti adeo intolerabile visum, ut nulla unquam in re fuerit omnium Ordinum tanta consensio. Ea de re consultus Petrus de Bosco regius advocatus, ita respondebat : « Quod Papa sic scribens et intendens, sit et debeat hæreticus reputari <sup>3</sup>. » Neque tantum ministri Regis hæc Pontificis cogitata adversabantur, sed etiam gravissimi hujus ætatis Theologi scriptis editis confutabant; ac ne jam privatos appellemus, Franci Principes, Duces, Comites, Barones, nobiles, in iis actis quæ ad Cardinalium collegium ediderunt illud horruerunt quod exprobrabant a Bonifacio dictum : « Regem in temporalibus subjectum ipsi esse propter regnum Franciæ; cum Reges Francique omnes semper dixerint, omnibusque sit notorium, id regnum in temporalibus soli Deo subdi <sup>4</sup>. »

Huic contestationi eodem anno Clerus universus assentitur, datis ad Bonifacium litteris, sub hoc titulo <sup>5</sup> : « Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores conventuales, Decani, Præpositi, Capitula, Conventus, atque Collegia Ecclesiarum cathedralium, collegiarum, regularium et secularium totius regni Franciæ Parisiis congregati; » testanturque ad tuendam Regis in temporalibus supremam potestatem « se adfuturos eidem, debitis consiliis atque auxiliis opportunis. »

Quod ipsum postea, anno 1303, luculentius declarant. Cum enim a Bonifacio VIII ad futurum Concilium œcumenicum Rex et Barones appellarent, Archiepiscopi, Episcopi, et Abbates præcipui in appellationem consentiunt, atque hæc insuper addunt <sup>6</sup> : « Nos dicto Domino Regi, et Baronibus, ac sibi assistantibus as-

<sup>1</sup> Hist. du Différ., etc. p. 44. — <sup>2</sup> Ibid. p. 59. — <sup>3</sup> Ibid. p. 45. — <sup>4</sup> Ibid. p. 60. — <sup>5</sup> Ibid. p. 67. — <sup>6</sup> Ibid. p. 112, 113.

» sistemus , et secundum Deum pro viribus defendemus , nec nos  
 » separabimus ab iisdem , nec absolutionibus a juramentis fidelita-  
 » tis , vel aliis quibuscumque relaxationibus , indultis et indulgen-  
 » dis , impetratis , vel impetrandis , vel ultro oblatis , vel offerendis  
 » vel concedendis , utemur : imo semper eidem Domino Regi , Ba-  
 » ronibus , et adhærentibus adhærebimus ; .... jure Romanæ Eccle-  
 » siæ , nostroque et Ecclesiarum nostrarum in omnibus et per om-  
 » nia semper salvo . »

Quæ appellationem ad Concilium spectant non sunt hujus loci. Hic vidisse sufficiat , consentire omnes regni Ordines in eam sententiam , Regem in temporalibus soli Deo subesse , atque etiam speciatim prælatos profiteri , nullis se sentiis assensuros quibus a fidelitate Regi debita absolvantur. Cogitet nunc lector diligens , an hæc majoribus nostris tam gravia visa , indirectæ potestatis distinctiuncula emolliri posse videantur nostri : certe non voces , sed rem ipsam judicabant intolerabilem.

CAP. XXIV. *Bullæ*, Ausculta fili, et, Unam sanctam, expenduntur.

Non desunt qui dubitent , verane an falsa sit parva ea epistola Bonifacii VIII , quam anno 1301 toto regno divulgatam , eodemque tempore confutatam a tot gravibus viris , regia quoque auctoritate combustam vidimus. Verum id nihil nostra interest , dummodo apud nos constet , omnibus curæ fuisse , ne apud Francos doceretur Regem in spiritualibus ac temporalibus Papæ subesse. Sane Bonifacium id sibi vindicasse , et historici hujus ævi supra memorati , et certa monumenta probant <sup>1</sup> , imprimis Bulla , *Ausculta fili* , quam ad Philipum , anno 1301 , perlatam esse constat \* , et Bulla , *Unam sanctam* , quas nunc perpendere nos oportet.

Ergo Bonifacius in Bulla , *Ausculta fili* , postquam ex Jeremiæ verbis <sup>2</sup> id sibi tribuit , *constitutum esse se super gentes , et regna* , sic concludit : « Quare nemo tibi suadeat quod superiorem non habereas , et non subsis summo hierarchæ ecclesiasticæ hierarchiæ . » Id quidem a Philippi mente longe aberat , si de spiritualitate ageretur. Audivimus enim Regem pio studio hanc obedientiam professum ; sed Bonifacius alio spectabat. Accusata enim Regis administratione perversa tam in rebus temporalibus quam ecclesiasticis significabat evocatos esse Romam ad diem certum \*\* nempe

<sup>1</sup> Hist. du Différ., etc., p. 48, 54. — <sup>2</sup> Jerem. I. 10.

\* A Jacobo de Normandia Archidiacono Narbonensi,

\*\* 1 Novemb.

otius regni « Archiepiscopos et Episcopos, una cum Abbatibus Capitulisque Ecclesiarum, et Magistris in theologia, et iure canonico; ut, inquit, sublata repentina exceptione consilii, cum iis, si-  
cut cum personis apud te omni suspitione carentibus, quin potius acceptis et gratis, .... tractare consultius, et ordinare salubrius valeamus, quæ ad præmissorum emendationem, ... ac bonum et  
prosperum regimen ipsius regni videbimus expedire <sup>1</sup>. » Invitabat deinde Regem ut fidos viros mitteret per quos deliberationi interesset. « Alioquin, inquit, tuam, et ipsorum absentiam divina re-  
plente præsentia, in præmissis et ea contingentibus ac aliis, prout expedire videbitur, procedemus. » Quæ si valuissent, ac de regni regimine Romanus Pontifex Romæ, Rege, sive absente sive præsentem, decerneret, nempe regnaret Pontifex: ipse Rex nudum Regis nomen obtineret: quæ absurda et nimia, testatur Odoricus Rainaldus <sup>2</sup> erasa et expuncta Clementis V jussu fuisse, neque ex his Bonifacii litteris quidquam integrum remansisse in actis, præter ea quibus Regem ad Hierosolymitanam expeditionem adhortatur.

Sed quanquam hæc Regi vehementissime displicebant, non ibi tamen constitit Bonifacius. Anno enim 1302, edidit illam celebrem extravagantem, *Unam sanctam* <sup>3</sup>, in qua duo a nobis diligentissime ac subtilissime secerni oportet: primum, id quod exponit Pontifex: alterum, id quod definit ac decernit: hæc enim non ejusdem virtutis esse et sæpe diximus et omnes confitentur. Expositionis autem hæc summa est: « Unam Ecclesiam esse: unum ejus-  
caput Christum Christique vicarium Petrum ac Petri successorem: duos esse gladios, spirituales similiter et materiales: hunc etiam Petri esse dicente Domino: *Converte gladium tuum in vaginam*; sed Regum et militum manu exerendum: tum gladium esse sub gladio et temporalem auctoritatem spirituali subijci potestati, cum quæ sint, a Deo ordinata esse, neque ordinata futura esse, nisi secundum beatum Dionysium inferior reduceretur per alium in supremam. » Addit postea: « Veritate testante, spiritalis potestas terrenam potestatem instituere habet et judicare, si bona non fuerit, ut inde verificetur illud Jeremiæ: *Te constitui super gentes et regna*: quare si deviat temporalis potestas, a spiritali judicanda; si spiritalis, minor a suo superiori: si spiritalis maxima, a Deo solo, testante Apostolo: *Spiritalis homo judicat omnia; ipse autem a nemine judicatur*; quæ quidem spiritalis potestas maxima Petro est tradita his verbis: *Quodcumque ligaveris. Quicumque* igitur, inquit, huic potestati a

<sup>1</sup> Hist., etc. p. 50, 51. — <sup>2</sup> Vid. Rain. tom. xv. — <sup>3</sup> Extrav. de Maj. et obed. Hist. du Différ., etc. p. 54 et seq.



» Deo sic ordinatæ resistit, *Dei ordinationi resistit*, nisi duo, sicut  
 » Manichæus, fingat esse principia, quod falsum et hæreticum  
 » judicamus; quia testante Moise, non in principiis, sed *in prin-*  
 » *cipio cælum Deus creavit et terram.* »

His ergo expositis, eo viam sibi parasse videbatur, ut Romano Pontifici omnem potestatem esse subditam, etiam in temporalibus, pro certo fidei dogmate definiret. At profecto non eo usque processit: hoc enim tantum habet definitio: « Porro subesse Romano Pontifici omnem humanam creaturam declaramus, dicimus, definimus, et pronuntiamus omnino esse de necessitate salutis; » quod quidem est verissimum et apud Catholicos certum, si de spiritali potestate intelligatur: animadvertique hic volumus audientissimum Pontificem, nec id fuisse ausum, ut potestatem temporalem, licet in expositione sæpe memoratam, uti sibi subditam in temporalibus, in ipsa definitione ac determinatione diceret. Quippe cum in citatissimo cursu eo quoque abripiendus esse videretur, ut temporalia invaderet, repressit se statim, rei novitate ac difficultate deterritus deflexitque ad ea, quæ spiritualem potestatem certissime stabilirent.

Dum hæc agebantur, negabat Pontifex, negabant Cardinales a Pontifice dictum unquam, « quod Rex recognosceret se tenere » regnum suum ab aliquo, aut ab Ecclesia, aut ab ipso Pontifice <sup>1</sup>, » neque profecto *homagium* postulabat, quæ plana et mera esset insipientia. Sed quid verba proderant, si alioquin Pontifex, regnum, ut aperte præferebat, inconsulto Rege, Romæ ordinaturus esset, et si ratione peccati omnia ad se traheret? Ad hæc frequente Consistorio minaretur, « se Regem Philippum » depositurum, ut unum garcionem <sup>2</sup>: » quin etiam in Bulla, *Unam sanctam*, aperte scriberet, « quod spiritalis potestas terrenam potestatem instituere haberet ac judicare; » hoc est procul dubio, data sententia deponere, quam a se institui doceat: qua subjectione nulla erat major, ne quidem in eo quod vocant *homagio ligio*? Quid quod *gladium materiale in potestate Pontificis* plane esse dicebat, alia licet, *Regum* nempe *e militum manu exerendum*? Quæ si doctrina valeat, ac jus sit Pontificibus in bello ac pace tractandi, non jam hortatione et consilio, sed, uti Bonifacius facere aggressus erat, summa potestate, ac pro imperio agere; nempe Reges nihil aliud quam Pontificum ministri et executores essent.

Quare etsi Bonifacius non hoc definire, aut pro certo et catho-

<sup>1</sup> Hist. etc. p. 63, 74, 75. — <sup>2</sup> Ibid. p. 79.

lico dogmate asserere videbatur, grave erat Francis Regique Philippo, hæc, quibus continetur regie potestatis certa perniciēs, pontificio nomine quocumque modo doceri; impetraruntque a Clemente V, Extravagantem *Meruit*, cujus hæc verba sunt <sup>1</sup>: « Nos Regi et regno ( Francorum ) per definitionem ac declarationem bonæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII, prædecessoris » nostri, quæ incipit *Unam sanctam*, nullum volumus vel intendimus præjudicium generari; nec quod per illam Rex, regnum, » regnicolæ prælibati, amplius Ecclesiæ sint subjecti Romanæ, » quam antea existebant; sed omnia intelligantur in eodem esse » statu, quo erant ante definitionem præfatam, tam quantum » ad Ecclesiam, quam etiam ad Regem, regnum, et regnicolam » superius nominatos. »

Sic Decretalis, *Unam sanctam*, tanto apparatu prolata, perinde habita est a Romanis etiam Pontificibus, ac si nunquam fuisset edita. Clemens enim V id sanxit; atque a Leone X quidem innovata <sup>2</sup>, sed sine præjudicio declarationis Clementiis V quæ incipit, *Meruit*; remque omnem ad traditionem antiquam ac majorum placita reduci placuit. Neque nostri refugiebant, satis sibi consci, quam procul ab antiqua patrum traditione, atque ab Ecclesiæ Gallicanæ sensu nova hæc abfuissent; seque omni ex parte tutos arbitrabantur, dummodo Bonifacii VIII Constitutio nocere non posset. Et certe fateamur est necesse, nec stare potuisse, quæ solis allegoriis atque accommodatitiis, non litteralibus genuinisque Scripturæ interpretationibus niterentur. Quale enim illud est, de Romani Pontificis supremo judicio: *Spiritualis homo a nemine judicatur* <sup>3</sup>; tanquam hic *spiritualis homo*, apud Apostolum fuerit Romanus Pontifex, non autem quisvis christianus, qui Deo per Christum in spiritu serviat; aut illud, ad duo principia refellenda magis sit appositum, *non in principiis, sed in principio fecit Deus cælum et terram* <sup>4</sup>: aut quorsum pertinebat huc duo Manichæi adversa principia allegare? quasi duæ potestates, ecclesiastica ac civilis, adversæ essent, non sociæ; aut ita supremæ in suo ordine, ut nec in Dei potestate essent, neque ejus providentia regerentur. Quæ si quis ad litteram tueri voluerit, næ se ille omnibus deridendum, non jam confutandum præbeat.

Cæterum quod Decretalis, *Meruit*, soli Francorum regno consu- it, causa esse potuit, quod Bulla, *Unam sanctam* occasione Francici exorta dissidii, Francorum regnum maxime petere vi-

<sup>1</sup> Extrav. comm. de Privileg. Hist., etc. p. 288. — <sup>2</sup> Leo X, Bull. Pastor æter, tom. XIV. Conc. col. 313. — <sup>3</sup> I. Cor. II, 15. — <sup>4</sup> Gen. I, 1.

debatur. Huc accedit quod cum Germani, Angli, alique in temporalibus colla subdidissent, Franci existimabant super alia regna, hujusce regni dignitatem ac libertatem a Regibus ac majoribus suis fuisse defensam : quippe qui christianissimi, pariterque fortissimi, in spiritualibus quidem Romano Pontifici maxime omnium paruerant, in temporalibus vero minime omnium huic potestati se obnoxios fecerant.

CAP. XXV. Reliqua Bonifaciani dissidii acta : Gallicana intacta : Bonifaciana a successoribus antiquata.

Quæ supersunt in Bonifaciana contentione leviter transilimus. Anno 1303, prodire in Philippum duæ Bullæ, quarum initium est : *Per processus nostros*, et : *Nuper ad audientiam*, quibus declarabatur Philippus *multiplici excommunicatione constrictus* ; sed cæ, teste Rainaldo, jussu Clementis V erasæ expunctæque sunt <sup>1</sup>.

Conscripta quoque fuerat depositionis sententia, adeoque horum omnium deleri memoriam, ac levissima etiam vestigia placuit : ut hæc sententia, eodem teste Rainaldo <sup>2</sup>, *erasa et expuncta sit* ; quamvis *promuntiata* non esset. Sane Bonifacius, antequam eam sententiam promulgaret, Albertum Imperatorem sæpe a se rejectum, omni studio atque industria constabiliverat in eo idoneum suæ sententiæ executorem, regnique Francici invasorem nactum se esse arbitratus. Quo fretus præsidio, cum extrema omnia moliretur, captus isse Anagninæ per proditionem civium, Columnarumque et aliorum, ac Guillelmi præsertim Nogareti infandum scelus, paulo post obiit. Iræ ac furore percitus, ut memorant, an mœrore oppressus, an alia causa, nihil ad nostram questionem ? Quam autem omnia impotenter et intemperanter egerit adversus Philippum, vel id abunde testatur, quod ejus successores ea statim pro irritis habuere ; ac Benedictus XI, qui ei proxime successit, Philippo *nec potenti*, excommunicationem relaxavit, absolvit etiam Episcopos, Barones, et alios eadem causa excommunicatos a Bonifacio ; privilegia Regum Christianissimorum ab eodem suspensa restituit ; denique sponte rescidit quidquid Bonifacius in regni Regisque dignitatem fecerat <sup>3</sup> : Clemens vero V omnia ejus gesta hujus occasione dissidii erasit, expunxit, antiquavit, resque eo loco esse declaravit, quo fuerant ante ea gesta decretaque.

<sup>1</sup> Hist. du Différ. p. 198, 66. Rain. an. 1311, n. 39, 40. — <sup>2</sup> Rain. ibid. n. 44, 49. — <sup>3</sup> Hist., etc. p. 207, 208.

Legimus in regestis regiis ad Benedictum XI, Bonifacii successorem, multas expostulationes editas per Fratrem Petrum de Peredo, religiosissimum virum, Romam a Philippo missum. Is ergo conqueritur multa a Bonifacio gesta, quæ a sanctorum Patrum moribus abhorrerent. In his ergo hæc habentur : « Temporibus » Patrum non fieri solere jura ad nutum oculi, ut diceretur statim : Absolvimus omnes in talibus provinciis constitutos, ut » nonobstante sacramento et juramento fidelitatis quocumque adstricti sunt, obediant tali Principi amico nostro. » Addebat, neque illud dici solitum <sup>1</sup> : « Quod Papa est Dominus spiritualitatis et temporalitatis, et quod graviter peccat, qui hoc non » credit ; et quod a temporalibus Regum appelletur ad Dominum » Papam : » et quanquam Romani curiales non hæc diserte asserebant, nostris tamen, summæ rei intentis, non ad alium pertinere scopum Bonifaciana decreta videbantur. Hæc ergo conqueritur legatus regius, subditque : « Dicitur in Francia, quod non » restat, nisi quod fiat una constitutio, quæ æquipolleret omnibus, » quod omnes Clerici et laici essent ministri duntaxat ad nutum » summi Pontificis, eorumque qui præsent. » Quem locum sic concludit : « Hæc autem consimilia non fiebant temporibus sanctorum Patrum ; sed de vita et honestate Clericorum, et defensione libertatis ecclesiasticæ et jurium fiebant constitutiones, » cum pœnis excommunicationis et interdicti ; » ut profecto doceret quæ res, ecclesiasticæ scilicet, quibusve pœnis, nempe ecclesiasticis, excommunicatione et interdicto sancirentur. Hæc nomine Regis significata Pontifici, neque improbata sunt : adeo irreprehensibilia videbantur.

Cætera quæ in hoc negotio gesta sunt ad alium pertinent locum <sup>2</sup>. Quod autem ad hanc quæstionem spectat, hæc summa est : quidquid Bonifacius VIII edidit, ut regiam potestatem, quoad temporalia, sibi obnoxiam faceret, non modo a Rege regnoque Francorum, totaque Ecclesia Gallicana rejectum ; sed etiam a summis Pontificibus antiquatum fuisse : quod autem Rex regnumque, et Gallicana Ecclesia ea de re professa est, et a summis Pontificibus illæsum permanere, et sempiternæ hominum memoriæ consecratum ; datumque est omnino seculis secuturis exemplum illustre, doctrinam Scriptura, antiquitate, traditione nixam, quocumque nomine, quacumque auctoritate oppugnatam, æterno atque invicto robore in Ecclesia catholica manere constitutam.

Hæc ex publicis gestis hausimus. Jam si excutimus quæ privati

<sup>1</sup> Hist., etc. p. 212, 213. — <sup>2</sup> Inf. lib. x, cap. xxv.

Doctores scripserint, inuenimus id Ægidii Romani aliorumque Theologorum summa consensione defensum<sup>1</sup>: « Clauium potestati » nullam temporalium potestatem a Domino fuisse adjunctam : » nunquam inueniri sedisse Apostolos, ut de temporalibus iudiciis » carent, nec petiisse ut Reges et Principes eis in temporalibus » subjacerent, aut de ejusmodi respondere deberent : falsum esse » et invalidum, neque Francis ferendum, quod de Childerico per » Romanos Pontifices deposito, et Pepino per eosdem substituto » jactaretur : falsum item quod de translato a Græcis ad Francos » imperio ; neque a Papa esse translata imperii veritatem, sed » nomen ; cum Carolus Magnus jam rerum potiretur ; quodque hic » factum est, qualecumque fuit, non fuisse factum per solum » Papam, sed populo acclamante et favente, cujus est se subijcere » cui vult, sine alterius præjudicio, et ex causa necessaria pro » sui defensione, neque trahenda in exemplum, quæ postea in » deponendis Imperatoribus facta sunt. postquam illi Papæ ut » domino paruerunt : tum vero hæc omnia nihil esse, quod sunt » argumenta de facto, et dicunt quod factum sit, non quod fieri » debeat ; » aliaque ejusmodi quæ mirum est ad ea secula permanere potuisse, cum tot depositionum exempli, tot falsis donationibus Constantini, Ludovici Pii, aliisque tot falsis historiis, tot novis per tolerantiam aut consuetudinem inductis, seu veris, seu prætentis, coloratisque juribus undique premerentur ; ad hæc in summa juris publici gnoratione versarentur : ut profecto hæc integra et sana, non nisi ex antiquæ traditionis robore et cursu, oppositas moles evicerint, et ad eos usque pertruxerint.

CAP. XXVI. Joannis XXII successorumque acta adversus Ludovicum Bavarum Imperatorem summam referuntur, nec ad nostram quæstionem pertinere ostenduntur.

Quæ in Ludovici Bavari Imperatoris electi depositione gesta sunt, ad nostram quæstionem vix pertinent ; cum iis facta sint juribus, quæ ad imperium Romano Germanicum speciatim spectent : rerum tamen summam perstringemus, ne quis suspicetur latere nonnihil, quod causæ nostræ officiat.

Anno 1344\*, Henricus Luxemburgicus Imperator obiit. Clemens V, decreto edito, cujus est initium : « Nos ad quos Romani

<sup>1</sup> Ægid. Rom. quæst. disp. art. III. Vind. Maj. lib. II, cap. xxxi. Joan. de Par. de pot. Reg. et Pap. cap. xv, ib. p. 107 ; et alii pass.

\* Sive potius an. 1313, mense Augusto.



» vacantis imperii quoad regimen pertinere dignoscitur, » Robertum Siciliae Regem, electus Imperator a Sede apostolica fuerit approbatus, Vicarium imperii ad Sedis apostolicæ beneplacitum constituit, sed in Italia tantum, quod Germania hæc jura non agnosceret <sup>1</sup>. Nec ita multo post obiit Clemens. Sed vacante sede, Ludovicus Bavarus et Fridericus Austriacus discordibus Electorum Principum suffragiis, Reges Romanorum electi sunt.

Prolata a Rainaldo <sup>2</sup> acta testantur, dictam communi septem Electorum consilio electioni diem <sup>3</sup>, adfuisse omnes Francofurtum, in loco consueto, præter Henricum Coloniensem Archiepiscopum et Rudolphum Comitem Palatinum : prorogatum horum gratia electionis diem : citatosque illos, ut ad eum convenirent, defuisse : Ludovicum Bavarum quinque reliquorum concordibus suffragiis fuisse electum.

Satis constat Fridericum extra Francofurtum a Coloniensi et Palatino fuisse electum. Sed ii obtendebant e quinque Electoribus, qui Ludovico suffragati essent, tres fuisse, de quorum jure esset controversia <sup>3</sup>; ac parem utriusque electi conditionem fuisse : quo Rainaldus contendit litem a Papa fuisse dirimendam. Vacabat interim apostolica Sedes. Anno 1316, Joannes XXII electus est <sup>4</sup>. Is Ludovicum Bavarum electum ad pacem cum Friderico electo adhortatur : neutrum confirmat. Anno 1317, vacantis Imperii regimen ad Romanum Pontificem esse devolutum pronuntiat, « cui in persona Petri terreni simul et cœlestis imperii jura Deus ipse commisit <sup>5</sup> : » quo jure Vicarium designat vacantis imperii, sed in Italia tantum; cum tamen Petri jura, si serio allegentur, ad totum christianum orbem protendi constet.

Interea Ludovicus et Fridericus de imperio in Germania ferro decernebant. Anno 1322, Fridericus magno prælio victus captusque est : Ludovicum Joannes ad clementiam adhortatur, suamque operam ad pacem conciliandam offert <sup>6</sup>.

Victor Ludovicus anno 1323, pergit ad Italiam, tueturque eos qui Pontifici displicebant; imprimis Vice-Comites\*\* Mediolanensis ducatus invasores, ab eo excommunicatos. Quo loco hæc habet

<sup>1</sup> Rain. an. 1314, n. 2. — <sup>2</sup> Ibid. n. 18. — <sup>3</sup> Ibid. n. 25. — <sup>4</sup> Ibid. an. 1316, n. 10. — <sup>5</sup> Ibid. an. 1317, n. 27. — <sup>6</sup> Ibid. an. 1323, n. 29.

\* 19 Octob.

\*\* Erant Gibellinorum duces factionis, adversus quam Guelphæ pro Pontifice stabant. Cur autem hæ factiones, quæ Italiam in duas partes diutissime distraxerunt, Guelpha et Gibellina vocatæ fuerint; non traditur; quanquam quidam historici multa de earum origine, conjectura ducti magis quam scientia, narraverint. (*Edit. Paris.*)

Rainaldus : « Inde lis in Ludovicum Bavarum , ac legibus in eum » agi ceptum est. Præcipua accusationis capita hæc erant : Ludo- » vicum discordibus electum suffragiis , antequam ea controversia » dirimeretur a Sede apostolica , imperii administrationem corri- » puisse ; alterum , quod maxime Pontificis animum asperaverat , » Galeatii , quem hostem et hæresi contaminatum pronuntiarat » Sedes apostolica : tum perduellium Ferrariensium patrocinium » suscepisse <sup>1</sup>. » Itaque his de causis auctoritate apostolica Ludo- » vicus ab Imperii administratione est prohibitus , quoad ejus electio- » nem Sedes apostolica approbasset.

Ex iis profecto constat hanc controversiam non ad Regum cau- » sam generatim , sed ad imperii Romano-Germanici singularem ac » proprium statum pertinere.

Eodem pertinet ea , quæ sunt inenndæ pacis causa , a Ludo- » vico Bavaro ultro oblata Benedicto XII , Joannis successori , de » limitanda in Italia et Romæ auctoritate imperatoria , et ut idem Lu- » dovicus , si pactis non staret , excommunicationi , interdicto ac pri- » vationi subesset <sup>2</sup> : quæ quidem vel ad imperium Romano Germa- » nicum , vel ad Ludovici personam proprie et singulatim spectant.

Interim Ludovicus saepe et publice , actis editis , est contestatus » ea jura , quæ sibi Joannes XXII in Imperium vindicaret , a se et » Imperio non agnosci , imo improbari , exstatque sollemnis Electorum » Principum nomine ad Benedictum XII , anno 1338 , edicta decla- » ratio <sup>3</sup> , qua adversus Joannis XXII decreta contestantur , « quod » vacante Romano imperio , is qui eligitur concorditer , vel a majore » parte tantum Electorum , pro Rege Romanorum ab omnibus est » habendus , et quod nec nominatione , approbatione , confirma- » tione , consensu , vel auctoritate Sedis apostolicæ , super adminis- » tratione bonorum et jurium Imperii indiget , sive titulo regio as- » sumendo : quodque jura et bona Imperii administrare poterit de » jure et consuetudine , nulla Sedis apostolicæ super hoc licentia » habita , vel obtenta. » Hæc igitur omnia ostendisse contenti , eo » quo sunt loco , intacta relinquimus.

Quod autem Ludovicus Bavarus Joannem XXII hæresis accusa- » tum deposuerit , solum Antipapam substituerit , Franciscanos ad- » versus Pontificem juverit ; hæc , a tanto Principe exasperato licet » facta , lugemus.

<sup>1</sup> Rain. an. 1323 , n. 30 et seq. — <sup>2</sup> Ibid. an. 1336 , n. 18. — <sup>3</sup> Gold. Const. Imp. tom. I.

CAP. XXVII. De Navarræ regno Hispanis tradito : item de Joanna Albretana, hæresis crimine, sub privationis pœna Romam a Pio IV evocata, quod Galli improbarint ac prohibuerint.

Quod a Julio II, in deponendo Joanne Albretano Navarræ Rege, factum esse dicitur, id et Hispani varie referunt, et nullum hujus rei diploma proferunt; et quaecumque est, sive sub Brevis Bullæve, aut sententiæ forma, Joannes Mariana, Hispanus historicus celeberrimus, subreptitium et nullum fuisse significat; totamque rem, verane an falsa sit, Odoricus Rainaldus sub dubio relinquit, apud quem etiam videre est Marianæ aliorumque historicorum locos <sup>1</sup>. Henricus vero Spondanus ex temporum notis diploma falsi convincit <sup>2</sup>. Quod autem a Julio II, anno 1512, 12 Kal. Aug. in Lateranensi Concilio de Ludovici XII sociis, quorum numero Navarricus erat, decretum est editum, ut excommunicarentur, et omni dignitate privarentur, nisi ab ea societate discederent, Spondanus idem docet \*, primum haud æquo jure fuisse editum; tum vero Hispanis, ad Navarram occupandam nihil prodesse potuisse, multis quidem de causis, eaque imprimis, quod, nondum elapso tempore ad resipiscendum dato, Navarricum regnum a Joanne innocuo et repente oppresso desertum, Hispani invaserint.

Addit Caroli Augusti \*\* et Philippi II notissimas gravesque de hujus regni possessione legitima fluctuationes; adeoque abfuisse Romanos Pontifices ab eo, ut regnum Navarræ jure ad Hispanos translatum fuisse crederent, ut Pius IV, Antonium Borbonium Navarræ Regem, anno 1594, ad obedientiam pro regno Navarræ admiserit: quod omnium historiarum monumentis constat.

Quare ea depositio atque translatio, quæ sola memoratur ad effectum usque perducta, ab ipsis Hispanis iniqua, ab aliis dubia, ab aliis atque etiam a Romanis Pontificibus nulla esse judicatur.

<sup>1</sup> Rain. an. 1512, n. 60 et seq. — <sup>2</sup> Spond. eod. an. tom. II, p. 296 et seq.

\* Spondanus docet Hispanos historicos dicere alium aliud. Et quidem hic narrat illas pontificias Bullas datas fuisse 18 Februarii, ille 1 Martii, alter mense Julio; allatas autem Roma duntaxat mense Augusto, aut retentas Romæ, aut a Ferdinando occultas, qui eas non ostendit, nisi postquam regnum occupatum fuit. Cæterum nullus historicus dicit se vidisse Bullam hanc integram, aut saltem illius aliquam partem: hoc tantum omnes referunt, quod fama et auditione acceperant. (*Edit. Paris.*)

\*\* Aiunt Carolum V, morti proximum, Philippo II in mandatis dedisse, ut Navarræ regnum restitueret, et Philippum II morientem eadem jussa dedisse Philippo III. (*Edit. Paris.*)

Quo factum est ut idem Pius IV, anno 1563, Joannam Albrethanam Antonii viduam, ut Reginam Navarrae, hæresis causa Romanam citaret, sub pœna privationis regni, nisi se iudicio sisteret quod quidem Carolus IX prohibuit, ac fœderatæ cognatæque, injuria communi etiam regiæ majestatis permotus, tutelam suscepit: cujus etiam jussus, « cum Henricus Clutinius Oisellus, tunc » Romæ Orator regius, graviter ea de re apud Pontificem expos- » tulasset, et Regem injuriam talem, qualem majores sui nunquam » inultam reliquissent, minime laturum ostendisset, tandem obti- » nuit, ut diploma jam in Urbe solemniter publicatum revocare- » tur, et omnino induceretur, ita ut inter Pii IV Constitutiones ho- » die minime reperiatur. » Hæc Thuanus refert <sup>1</sup>; quæ adeo certa sunt, omnibusque historiis comprobata, ut de iis amplius laborare sit supervacaneum, liquidumque omnino sit Francos ab eo abhorruisse, ut quidquam ad Reges deponendos pontificio nomine moveretur.

CAP. XXVIII. Sixti V et Gregorii XIV decreta in Henricum IV, Navarrae, ac postea Francorum et Navarrae Regem, quoad temporalia nullo loco habita: a Clemente VIII absolutio eidem Henrico IV nulla rehabilitationis mentione, ut Regi impertitur: obiter notatur, qui adversus Declarationem Gallicanam de *Libertatibus Gallicanis* scripsit Anonymus.

Anno 1585, Henrico III Rege, Sixtus V, edito diplomate, Henricum Borbonium, Navarrae Regem, Antonii et Joannæ filium, ejusque agnatum Henricum Borbonium Condæum tanquam hæreticos et in errorem relapsos, ad hæc hæreticorum fautores ac defensores publicos, ac fidei catholicæ hostes proscripsit <sup>2</sup>: Navarrum eo regno, ac Benearnensi principatu excidisse: utrosque ad ullum principatum, ac maxime regnum Franciæ jure hæreditario capessendum inhabiles declaravit: quod decretum Rex, Francique omnes moleste tulerunt. Quod autem, tunc temporis conjurati, seu *Lig.<sup>rs</sup>*, ut vocant, addicti, catholicæ religionis obtento studio, multa in Regem moverent, eumque ut suspectum hæreticæ pravitatis apud vulgus traducerent, Navarrusque et Condæus Calvinianæ factionis duces bellum Regi inferrent; « ideo, ut ait Thuanus <sup>3</sup>, qui circa » Regem erant, satis pro tempore habuerunt, cavere ne decretum » uspiam in regno promulgaretur, aut ejus ratio publice habe-

<sup>1</sup> Thuan. lib. LXXXII; tom. IX, p. 276. Vid. lib. XXXV; tom. IV, pag. 581, edit. Gall. 1734. — <sup>2</sup> Ibid. p. 369. et seq. — <sup>3</sup> Ibid. p. 369.

» retur; » quod infirmum quidem, et priscae circa eas res Francici regni fortitudini haud satis congruum, satis tamen demonstrabat quam haec nulla putarentur.

At Navarrus programmate in ipsa Urbe ac celebrioribus ejus locis affixo, multa egit in Pontificem, ac publice declaravit, appellare se ab hoc decreto, quantum ad regni jura attinet, ad curiam Parium Francie, quorum ipse Princeps esset, primus scilicet regii sanguinis Princeps, quantum autem ad haeresim sibi objectam, ad universale Concilium<sup>1</sup>: quibus id perfecit, ut ipse Pontifex talia intrepide ausum ac gnauiter executum, magnanimitatis nomine collaudaret.

Ceterum nihil ad nostram quaestionem, si quid suae contestationi, hujus quo adhuc tenebatur, erroris asperserit. Certum illud cordatioribus Francis probatum, quod Pontificem de jure regnandi decernentem non tulerit: adeoque haec decreta pro irritis ac nullis apud nos habebantur, ut Henricus III, cum Henrico Navarro pace composita, eum haud minus pro primo regii sanguinis Principe agnosceret, et socium adversus conjuratos regiae familiae hostes adhiberet, et moriens successorem lege Salica renuntiaret; cui sententiae flos nobilitatis etiam catholicae, multique etiam sacrorum Antistites adhaerebant, Henricumque IV Regem agnoscebant<sup>2</sup>. Neque Gregorii XIV decreto, 4 Martii 1594 dato, a Regis obsequio detorri se passi sunt: imo diploma illud, quod de temporalibus factum, pro apostolico et ecclesiastico non habebant Parla-  
menta, quae ut religioni, ita Regi regnoque fida, regia auctoritate Caesaroduni Turonum, Catalauni, et Cadomi residebant, vehementissimis sententiis proscripserunt<sup>3</sup>: temperatius Praesules conventus Autrici Carnutum habiti decreverunt; « et » tamen ex auctoritate Scripturae sacrae sanctorumque decretorum » Conciliorum generalium, canonicarum constitutionum, perpen- » sis sanctissimorum Patrum exemplis, juribus, et libertatibus » Ecclesiae Gallicanae, quarum prescriptione decessores sui Epi- » scopi se adversus ejusmodi conatus semper tutati sunt; ea » propter interdictiones, tam in forma quam in materia, nullas et » injustas, et suggestionem hostium Franciae factas declararunt, » salvo cultu et honore qui Romano Pontifici deberetur. » Decreto dato duo Cardinales, Carolus Borbonius\* et Philippus Lenoncurius, qui sacro conventui praerant, subscripsere: acta

<sup>1</sup> Thuan. lib. XXXII, p. 377. — <sup>2</sup> Ibid. lib. XCVI; tom. X, p. 673. Vid. tom. XI, lib. XCVII, p. 1 et seq. et lib. CI, p. 343. — <sup>3</sup> Decret. Boch. lib. II, tit. XVI, cap. III et seq. Th. lib. CI, p. 367, 370, 374.

\* Fratris filius alterius Cardinalis Borbonii, qui Ligae Rex fuerat.



hæc sunt anno 1391, ab iis Præsulibus, qui Regi regique familiæ adhærebant.

Quo ex loco, ut id obiter memoremus, ille confutatur qui adversus Gallicanam Declarationem de *Libertatibus Gallicanis tractatum* edidit auctor anonymus. Is enim primum caput Gallicanæ Declarationis oppugnandum aggressus sic incipit <sup>1</sup>: « Difficile intellectu est, quæ ratione illustrissimi Antistites Gallicani, libertates Ecclesiæ illius regni defendendas suscipientes, a propositione auspicati sint, quæ juri Ecclesiæ potius adversatur. » Nempe id inter ecclesiæ jura revocat, ut potestate clavium Reges deponi possint: quæ jura Gallicani Præsules ignorabant, partemque libertatis Ecclesiæ Gallicanæ in his prohibendis juribus reponebant; quippe qui intelligerent libertatem Gallicanam priscis juribus contineri; quæ his essent superaddita, ea ad turbandam gravandamque Ecclesiam pertinere. Sed nos cum virum, qui de libertatibus Gallicanis lullat potius quam disserat, omittamus. Nobis sufficiat quod Gallicani Præsules in hac novissima declaratione majores suos secuti sunt; eosque Præsules Regi regnoque fidos cæteri deinde complexi sunt omnes. Neque enim attendi debet quid pars adversa senserit; quippe quæ jam inde ab Henrici III temporibus, religionem fœdæ rebellionis obtendebat: non inquam, attendi debet, quid illi senserint vel fecerint, qui Guisianos, si Deo placet, Capetis Regibus, sanctique Ludovici posteris anteferrent, Hispanicisque artibus, imo Hispanico auro corrupti, ad hæc *ligæ* furoribus dementati, Hispanos Lotharenosque se esse, quam Francos malebant. Hæc ergo fabricantium deliria contemnamus; quid sana et pacata Francia fecerit ac senserit, attendamus.

Conversus ad catholicam fidem Rex, omnium elementissimus atque fortissimus, a Reginaldo Belnensi, Archiepiscopo Bituricensi, in sancti Dionysii celeberrima toto orbe terrarum Ecclesia, ad Ecclesiæ catholicæ gremium admissus est <sup>2</sup>. Quæ cum a Sede apostolica comprobari e re esset, Henricus se quidem ejus sedis auctoritate ab hæresi absolvi supplicavit, missis ad Clementem VIII Procuratoribus; sed de *rehabilitatione*, quam vocant, agi vetuit, indignum id Gallica majestate ratus: Neque Franci, etiam conjurati, aliter sentiebant; quippe qui, Rege converso, in obsequium certatim ruerent, nulla Sixtiani et Gregoriani decreti ratione habita. Tentati Procuratores, Jacobus Perronius, Ebroucarum Episcopus designatus, et Arnaldus Ossatus, postea Cardinales, « an coronam ad pedes Pontificis vellent deponere, ac

<sup>1</sup> Tract. de Liber. etc. lib. iv, cap. i, n. 1; p. 155. — <sup>2</sup> Thuan. lib. cxiij; tom. xii, p. 32 et seq. — <sup>3</sup> Ibid. lib. cxiii, p. 473.

» per illud signum quasi regnum Franciæ in ejus manus consignare, quod ille se pro Rege gerens, quamvis a sancta Sede jure successionis privatus, contra divina jura et humana occupasset; quam coronam post illam summisionem in capite Procuratorum mox reponeret. Verum illi ab ea conditione se valde alienos ostenderunt, cum dicerent: Reges Franciæ, quantum ad jurisdictionem spectat, nullum agnoscere superiorem; neque vero pati posse Francos, ut reges ipsorum ulli se tanquam superiori summittant, ac præsertim nobilitatem; ac longe decipi eos, et in rerum nostrarum cognitione toto cælo errare, qui aliter credant: nam solos ideos sibi persuadere, qui deregni usur patione cogitant.»

Cum autem « Pontifex absolutionem ab Episcopis gallicanis concessam, tanquam nullam et irritam revocare decrevisset, Procuratores assentiri noluerunt: cumque animo pertenderet pontifex, et frustra absolutionem suam peti aut dari diceret, si prior valida maneret, non adprobata a procuratoribus revocatione: conventum ut statim in decreto pontificio ea clausula adjiceretur, qua Pontifex cuncta religionis acta, quæ in persona Regis secuta, et quæ per ipsum facta erant, vi absolutionis in Francia concessæ probaret et confirmaret, perinde atque si jam tunc a pontifice rex absolutus esset. Quæ in re caute a procuratoribus servatum fuit, ut tantum ad religionis acta confirmatio porrigeretur<sup>1</sup>. » Adeo quidquam quocumque prætextu, circa temporalia attentari refugiebant.

Omni ergo temporalium ac rehabilitationis omissa mentione, impositæ volenti Regi conditiones, quæ regiæ majestati convenirent\*; revocatæ Sixti V et Gregorii XIV censuræ, quod nostri de excommunicatione intelligebant; permissum aliis ut de soluta quoque depositione interpretarentur, nulla licet ejus facta mentione, ne quid novæ rei, vel eo prætextu, inquieti homines conarentur. Cæterum a Clemente nihil aliud factum est, quam id quod unum Rex postulaverat: « nempe ut Henricum regem a vinculo excommunicationis, qua, ex causa hæresis erat ligatus, absolveret<sup>2</sup>. » Res autem ita gestæ sunt ut nemini catholico, aut etiam ecclesiastico fraudi esset, quod regem necdum catholicum,

<sup>1</sup> Thuan. lib. cvii; tom. xii, p. 475, 476. — <sup>2</sup> Ibid. p. 478.

\* Perronium et Ossatum Procuratores regios accusat MEZERAU, parum verisimiliter, quasi sivissent absolutionem in Francia datam, ut nullam et irritam revocari, quos quidem ipse Thuanus hac culpa liberat, ut mox vidimus. (*Edit. Paris.*)

votis potius quam armis ad veram religionem vocavissent, atque interim coluissent, ut qui, optimo jure ex Salica lege regnaret; fuitque rex summa postea apud omnes catholicos principes Sedemque apostolicam auctoritate et gratia. Ex Thuano hæc referimus eo libentius, quod ille nihil aliud quam acta publica, certaue hujus rei, apud nos celebris, monumenta retulit. Quæ si cui rerum nostrarum nimis imperito suspecta sint, apud cardinalem Perronium omnia inveniet suo ordine recensita <sup>1</sup>. Ipsa etiam bulla Clementis VIII abunde testatur Henrico IV magno absolutionem ab hæresi, ut regi ab omnibus ipsoque pontifice agnito, nihil autem aliud fuisse impertitum. Jam quantum ea valeant, ad asserendam Ecclesiæ gallicanæ, ac Francici regni de suprema in temporalibus solique Deo obnoxia potestate sententiam; quamque ex his liquido constet, nunquam ab ea destituros, qui vere sint Francici nominis ac generis, omnes per se vident.

---

#### LIBER QUARTUS.

*Quo a Gregorio VII temporibus res in Conciliis œcumenicis gestæ referuntur : ad Caput primum Gallicanæ Declarationis.*

---

CAPUT PRIMUM. Canon xxvii Concilii Lateranensis III, sub Alexandro III, quo poenæ temporales adversus hæreticos decernuntur; ibi distinctio notabilis, eorum quæ Ecclesia per se, et eorum quæ gerat Principum adjuta constitutionibus: hinc lux huic et aliis ejusdem generis secutis Canonibus: his decretis Principum consensus intervenire solitus: hinc quoque certa illis auctoritas.

Pestquam exposuimus, quæ proprie a Romanis Pontificibus circa temporalem potestatem ordinandam deponendamque; nunc quæ eadem de re in Conciliis œcumenicis gesta sint, explicemus.

Primum autem occurrit Lateranensis Concilii III, sub Alexandro III, anno 1179, caput xxvii, *de Hæreticis* <sup>2</sup>. Quo capite affirmant doceri et exerceri indirectam potestatem, dum auctoritate

<sup>1</sup> Œuv. div. de Du Perr. p. 754 et seq. p. 858 et seq. — <sup>2</sup> Tom. x Conc. col. 1622, 1523.

Concilii adversus Albigenses hæreticos, eorumque stirpem Brabantianos et alios, incendiis, cædibus, populationibus omnia devastantes, fidelitatis et obsequii juramento sancitum obsequium relaxatur, et subditi seu vassalli a dominorum potestate absolvuntur.

Miror, qui ista obijciunt, non saltem advertisse quo fonte profluant. Sane initium hujus capitis, ex sancti Leonis epistola xciii excerptum, sic habet<sup>1</sup>: « Sicut ait beatus Leo, licet ecclesiastica » disciplina sacerdotali contenta iudicio, cruentas non efficiat » ultiones; catholicorum tamen Principum constitutionibus adjuvatur, ut sæpe quærant homines salutare remedium, dum » corporale super se metuunt evenire supplicium. » Sic Patres Lateranenses subtiliter discernunt id quod pertinet ad *sacerdotale* iudicium, ab iis in quibus *Ecclesia ad corporale supplicium catholicorum Principum constitutionibus adjuvatur*.

His positis, jam utrumque remedium a sacro Concilio adversus hæreticos adhibetur; nam et illi et illorum fautores anathemate puniuntur, societate fidelium, sacris oblationibus, christiana sepultura privantur, quibus continetur sacerdotale iudicium. Tum spiritualibus expeditis, expediuntur etiam *corporalia supplicia*, quibus *Ecclesia Principum constitutionibus adjuvatur*; ex quo fonte hæc profecta sunt: « Relaxatos autem se noverint a debito fidelitatis et hominii et totius obsequii, donec in tanta iniquitate permanserint, quomunque illis aliquo pacto tenentur annexi: ipsi » autem cunctisque fidelibus, in remissionem peccatorum injungimus, ut tantis cladibus se viriliter opponant, et contra eos armis populum christianum tueantur, confiscenturque eorum bona » et liberum sit Principibus, hujusmodi homines subicere servituti. » Quod ergo hæretici suorum hominio ac fidelitate priventur; quod in servitutem redigantur; quod armis oppugnentur; quod eorum bona confiscentur; ea sunt quæ *Ecclesia, non sacerdotali iudicio, sed Principum constitutionibus aljuta decernit*. Quare locus ille omnino nos juvat, cum ex eo videamus temporalia supplicia, quæ hic *corporalia*, spiritualibus scilicet opposita, nominantur, ab ecclesiastico ordine, non nisi consensione Principum attrectari.

Quod autem bellum in hæreticos omnia populates injungunt in remissionem peccatorum; atque id bellum suscipientibus, *biennium de penitentia injunctum relaxant*, ecclesiasticæ est potestatis: neque hoc decreto sibi tribuunt armorum inferendorum po-

<sup>1</sup> Leon. ep. xv, al. xciii.

testatem ; sed iis præcipiunt , qui hanc potestatem habeant , ut si modo Ecclesiæ indulgentia uti velint , eam potestatem ad hæreticorum furores comprimendos adhibeant.

Ut autem Concilii Patres hominia , servitutes , confiscationes sibi potius , quam armorum potestatem vindicent , ratio non sinit. Quare est necesse id stare quod diximus , ut hæc omnia eorum numero censeantur , quæ Principum consensione præstet Ecclesia.

Hæc semel explicata , sub tanto Pontifice Alexandro III , atque ab œcumenica Synodo tam nobili Lateranensi III , procul dubio omnibus ejusdem generis decretis lucem præferunt , ac debent subintelligi , etiam ubi expressa non sunt.

Huc accedit quod Conciliis generalibus aderant Principes per legatos , ac decreta in sacro conventu promulgata recipiebant : sicut de hoc Concilio Lateranensi III legimus apud Rogerum Hovedenum \* hujus ævi scriptorem , qui sacri Concilii *canonibus recensitis* hæc addit : *His decretis promulgatis , et ab universo Clero ac populo circumstante receptis , etc.* Populi autem nomine , ecclesiastico more styloque , laici omnes intelligebantur , ipsique adeo Principes et eorum legati <sup>1</sup>. Quare si quid in Conciliis adversus hæreticos decerneretur , quod ad civilem potestatem pertineret , id quanquam ad majorem religionis reverentiam Concilii nomine editum tamen a civili potestate receptum ac ratum habitum , ex ea consensione vim suam obtinebat.

Eodem modo ritumque actum est sub eodem Pontifice , adversus eosdem hæreticos , in Concilio Turonensi \*\*, cap. IV , quod incipit , *In partibus Tolosæ*. Postquam enim Patres decreverunt quæ sunt sacerdotalis judicii , nempe : « Quisque contra hæc venire » tentaverit , anathemate feriatur ; » jam quæ Principum autoritate fiant , exequuntur his verbis : « Illi vero si deprehensi fuerint , per » catholicos Principes custodiæ mancipati , omnium bonorum amissione mulcentur <sup>2</sup>. » Sic Patres suo defuncti officio , Principibus quoque ut suas jam partes exequerentur , indicabant ; nihil temporale ipsi per se attrahabant. Hæc dicimus ad canonem XXVII Concilii III Lateranensis , ex quo conflatum est caput *Sicut ait* , et caput *Absolutos* , aliaque similia , *Ext. de Hæreticis* <sup>3</sup>.

<sup>1</sup> Vid. tom. X Conc. col. 1525. — <sup>2</sup> Ibid. col. 1419. — <sup>3</sup> Decret. Greg. IX, lib. V, tit. VII, de Hæret. cap. VIII, XVI.

\* Anglum , juris canonici peritissimum et bonum historicum. (*Edit Paris.*)

\*\* Habito an. 1163.



CAP. II. Concilii Lateranensis IV Canon III, sub Innocentio III, quod ad poenas temporales attinet, ejus est generis, in quo Ecclesia consensu et constitutionibus Principum adjuvatur : Principes facile comprobabant quæ adversus hæreticos ab Ecclesia sancirentur.

Haud alia mente actum esse in Concilio Lateranensi IV, sub Innocentio III, æqui rerum aestimatores facile judicabunt. Ad hoc Concilium Reges omnes, datis a Pontifice litteris, per legatos invitati adfuerunt <sup>1</sup>, ea præcipue causa vocati, ut quæ ab eorum potestate penderent, ipsi sua non modo præsentia verum etiam consensione firmarent. Quare nihil mirum est ibi fuisse conditum cap. III, quod incipit : *Excommunicamus*, eodem initio relatum extr. *de Hæreticis*, in quo quidem capite hæc habentur <sup>2</sup> : « Si do-  
» minus temporalis requisitus et monitus ab Ecclesia, terram suam  
» purgare neglexerit ab hac hæretica fœditate, per Metropolitanum  
» et cæteros comprovinciales Episcopos vinculo excommunicatio-  
» nis innodetur; et si satisfacere contempserit infra annum, signi-  
» ficetur hoc summo Pontifici, ut ex tunc ipse vassallos ab ejus  
» fidelitate denuntiet absolutos, et terram exponat catholicis occu-  
» pandam, qui eam, exterminatis hæreticis, sine ulla contradictione  
» possideant, et in fidei puritate conservent, salvo jure domini  
» principalis; dummodo super hoc ipse nullum præstet obstaculum,  
» nec aliquod impedimentum opponat; eadem nihilominus lege  
» servata circa eos qui non habent dominos principales. » Decernunt postea, ut defensores et fautores hæreticorum « sint etiam in-  
» fames, sint intestabiles, nec ad testimonium admittantur, nec  
» ad hæreditatis successionem accedant : » quæ omnia ex iis sunt, quæ non sacerdotali judicio, sed Principum adjuta constitutionibus Ecclesia sanciat.

Ejusdem generis sunt quæ subduntur postea in hæreticum seu fautorem : « Nullus ipsi super quocumque negotio, sed ipse aliis  
» respondere cogatur :..... si judex extiterit, ejus sententia nul-  
» lam obtineat firmitatem :... si advocatus, ejus patrocinium nulla-  
» tenus admittatur : si tabellio, instrumenta confecta per ipsum,  
» nullius penitus sint momenti <sup>3</sup>. »

Quæ si per se ad ecclesiasticam pertinent potestatem, quid erat necesse ut Romani Pontifices eadem iisdem verbis ab Imperatoribus impetrarent, ut factum est in iis legibus, quæ a Friderico II Imperatore editæ <sup>4</sup>, atque ex canonibus xxvii et iii Conciliorum

<sup>1</sup> Tom. XI Conc. col. 126, 127. — <sup>2</sup> Decretal. Greg. IX loco mox cit. c. XIII; et tom. XI conc. col. 148. — <sup>3</sup> Ibid. col. 149. — <sup>4</sup> Const. Frid. post. lib. feud.

Lateranensis III et IV conflatae expressaeque sunt. Is enim constitutione quae incipit, *In die*, eadem quae in his Conciliis habebantur repetit, de dominis temporalibus ac principalibus : item haereticorum terram exponit a catholicis occupandam : haereticos eorumque fautores bonorum publicatione mulctat : infames, intestabiles, iisdem verbis pronuntiat : de advocatis, de iudicibus, de tabellionibus decernit eadem : quae profecto satis demonstrant a quo fonte haec manant, et unde transfusa sint in Ecclesiam.

Atque has leges edidit Fridericus, « in die, inquit, illa, in qua » de manu sacratissimi patris nostri summi Pontificis, recepimus » imperii diadema. » Recepit autem ab Honorio III, qui Innocentio III est proximus, a quo haec Friderici *leges laudantur, approbantur*<sup>1</sup>, non profecto conduntur.

Ac profecto Principes tam prona voluntate Ecclesiam ad extinguendas haereses caeteraque officia adjuvabant, ut in ea constitutione Fridericus haec diceret : « Cum ergo, dispositione divina fa- » vente, nihil velit Ecclesia, quae nihil debet praeter bonum » appetere, quod nobis eodem concursu et eadem non placeat » voluntate, etc. » Qua Principum voluntate confisa Ecclesia, multa edicere de temporalibus haudquaquam verebatur, quibus postea Principes, religionis studio, expresse vel tacite consentirent.

Quare, quod diligenter notari velim, cum concilia Lateranensia III et IV haec decernunt de haereticis, ut feudis, ut homagiis, ut honore mulctentur ; nequaquam auctoritate clavium, aut apostolica potestate, de qua hic controversia est, id faciunt, aut facere se declarant, aut omnino eam potestatem allegant ; patetque explicatio vera ac nativa, qua nimirum haec fieri a Conciliis intelligantur, quod principes praesentes, ac decreta recipientes haec ferri vellent, permitterent, consentirent, ac postea etiam, ne dubium superesset ullum, legibus editis, confirmarent, ut a Friderico II paulo post factum esse cernimus.

CAP. III. Antiquorum Imperatorum leges, quibus Ecclesia juvabatur ad poenas temporales adversus haereticos, in Conciliis Lateranensibus III et IV, decernendas.

At si quis quaesierit quales illae sint constitutiones principum, quibus in Concilio Lateranensi III, canone xxvii, Ecclesia adjuvari se profitetur, cum nondum Friderici II leges, aut etiam ipse Fridericus

<sup>1</sup> Const. Honor. III, ibid.

ricus exstisset, facile respondebimus. Præcesserant enim multis seculis, antiquorum principum circa hæreticos constitutiones eæ, quas in Codice Theodosiano et Justiniano legimus, ac præsertim insignes erant, titulo *de Hæreticis*, leges IV et V <sup>1</sup>.

Quarta quæ est Honorii, Arcadii, ac Theodosii Augustorum sic habet : « Manichæos, seu Manichæas vel Donatistas meritissima » severitate persequimur. Huic ergo hominum generi nihil ex moribus, nihil ex legibus sit commune cum cæteris : ac primum » quidem volumus esse publicum crimen, quia quod in religionem » divinam committitur, in omnium fertur injuriam, quos bonorum » etiam omnium publicatione persequimur.... Præterea non donandi, non emendi, non vendendi, non postremo contrahendi » cuiquam convicto relinquimus facultatem :.... Ergo et suprema » illius scriptura irrita sit, sive testamento, sive codicillo, sive » epistola, sive quolibet alio genere reliquerit voluntatem, qui » Manichæus fuisse convincitur : sed nec filios hæredes eis existere » aut adire permittimus, nisi a paterna pravitate discesserint. »

Manichæi Donatistæque hic notantur mulctandi supra cæteros : Manichæi quidem, propter insignem in ea secta Dei creatoris contumeliam, et quod præ cæteris per occultos conventus et obstinatum conspirationem, fœdi, subdoli, malefici habebantur : Donatistæ vero propter immanes illos Circumcellionum furores, quos beatus Augustinus sæpe deplorat <sup>2</sup>.

Easdem decernunt pœnas, lege V, Theodosius Augustus et Valentinianus Cæsar, ac diserte « etiam Manichæos de civitatibus pellendos, et ultimo supplicio tradendos. »

Has leges, qui diligenter attenderint, fontem invenient eorum quæ a Conciliis III et IV Lateranensibus adversus hæreticos Ecclesia *Principum constitutionibus adjuncta* decrevit. Statim enim intuemur cur infames, cur intestabiles habeantur, cur bonis priventur ; ac tametsi hæc de Manichæis et Donatistis speciatim dicta sunt, haud immerito ad cæteros hæreticos extenduntur, præsertim ad Albigeneses, quos Manichæorum stirpem fuisse docti sciunt : cum præsertim provinciis devastandis Donatarum furores imitati, iisdem quoque pœnis merito coercerentur. Nec mirum carcere attineri, ad servitia redigi, bellis oppugnari, quos etiam leges vita privent.

Veterum Imperatorum legibus secuti Principes addiderunt, quæ temporum conditionibus apta essent ; multaque in hæreticos ecclesiasticis permiserunt, ut magis magisque sacro ordini, adversus

<sup>1</sup> Cod. Justin. tit. V, leg. IV et V. — <sup>2</sup> Vid. passim Aug. contra Donat.

contemptores, debita reverentia sanciretur. Hinc illa de feudis circa dominos temporales principalesque dicta. Domini autem principales dicebantur ii, qui cum inferiores sub se haberent dominos, ipsi supremis absolutisque dominis, hoc est, Regibus, immediate suberant; neque refugere poterant ea, quæ supremorum dominorum, Regum scilicet, qui per legatos aderant, consensione decreta essent.

De Regibus vero, quos specialiter designari oportere, eorum quoque temporum jura postulant, si quid in iis aliisve Conciliis expressum legeretur, quod nullibi occurrit, tamen nihil nocerent quæ ipsis præsentibus, atque odio hæresum ultro consentientibus agerentur.

CAP. IV. Ex historiis demonstratur quæ de feudis aliisque temporalibus, ecclesiastica auctoritate gererentur, Principum concessione et consensione valuisse.

Non desunt qui putent ea quæ in his Conciliis de feudis decernuntur, ad feudos tantum ecclesiasticos pertinere. Nos generatim dicta, ad omnes pertinere non refugimus, et Principum consensione decreta ostendimus.

Adstipulantur nobis monumenta historiarum. Willelmus Brito, diligentissimus per eam ætatem historicus, Philippidos lib. XII, memorat de Albigenensium negotiis habitum fuisse Parisiis totius Galliae generale Concilium, procurante Philippo Augusto.

Quo fine, cum reliqui nihil definire valerent,  
Quamvis torreret ipsum intolerantia febris,  
Parisios, medicis contradicentibus ibat <sup>1</sup>.

Nempe damnata jam Albigenensium hæresi, quæ per hæc tempora Episcoporum Synodi habebantur, eæ in puniendis per bonorum ademptionem atque alias temporales pœnas hæreticis totæ sunt, ut acta ejus ævi legenti videre est. Quare haud immerito Willelmus hæc *a reliquis sine Rege definiri posse negat*.

Et quanquam passim apud auctores legimus comitatum Tolosanum et alias terras Simoni Comiti Montis-fortis, per Innocentium III et generale Concilium fuisse adjudicatas <sup>2</sup>; hæc tamen vero sensu explicata sunt ab iis qui rem subtilius distinxerunt. Rigordus imprimis audiendus de gestis Philippi Augusti <sup>3</sup>. « Per

<sup>1</sup> Will. Brit. Philipp. lib. XII. in hist. Franc. Pitheci, p. 389; edit. Francof. 1696. — <sup>2</sup> Guill. de Pod. c. XXVI. Duch. tom. V, p. 681, 770, etc. — <sup>3</sup> Rigord. ap. Duch. tom. V, p. 66.

» hæc, inquit, tempora (anno 1215 quo tempore est habitum  
 » Lateranense Concilium) Simon Comes Montis-fortis factus est  
 » Comes Tolosanus, Papa Innocentio procurante, et Philippo Rege  
 » concedente, propter hæreticam pravitatem Albigenſium et prop-  
 » ter apostasiam Raymundi Comitis Tolosani. » Verba memoratu  
 digna : Papa enim *procurat*, Rex vero *concedit*; et tamen Pontifici  
 omnia tribuuntur; quod in causa religionem attinente, Reges  
 omnia delata ipsi vellent.

Et cum in Concilio Lateranensi IV, capite illo III, de *Hæreticis*,  
 quod nobis objicitur, diserte scriptum sit de summo Pontifice :  
 « Terram exponat catholicis occupandam, qui eam sine ulla con-  
 » traditione possideant ; » tamen id nonnisi Regum consensu  
 factum est Willelmo Britone constat, cujus, de Raymundo hære-  
 ticorum defensore, exstant hi versus, Philippidos libro VIII, pag. 192.

Rex et Papa simul exponunt omnibus illum,  
 Et res et patriam totam, quæ spectat ad illum ;  
 Ut qui prævaleat armis et viribus illi  
 Tollere quid, proprias licite convertat ad usus,  
 Et dominus fiat rerum, quas auferet illi.

In aliis feudis haud aliter actum facile intelligimus. Utriusque  
 potestatis concurrebat auctoritas : ac regia quidem hæretico Prin-  
 cipi feudum adimebat, alteri Principi concedebat; pontificia vero  
 et de hæresi judicabat, et in hæreticum merito hoc a Rege fieri de-  
 clarabat, dantemque et accipientem in conscientia tutos præstabat;  
 et sic etiam suo modo concedere putabatur.

Neque Reges repugnabant quin Simon et alii novos feudos ab  
 hæreticis captos Pontifici acceptos referrent, ut Sedi apostolicæ  
 atque Ecclesiæ catholicæ eo fideliores essent, quo, auctore Ponti-  
 fice, talia beneficia impetrarent.

Quare de Concilio Bituricensi anni 1225, sub Ludovico VIII, Ro-  
 mano Legato præside, Matthæus Parisiensis hæc refert <sup>1</sup> : « Simon  
 » de Monte-forti, » (Amalricum ejus filium dicere debuit : pridem  
 enim obierat Simon, anno scilicet 1218, in secunda obsidione To-  
 losana lapide percussus; sed hæc nihil ad rem) « Simon ergo de  
 » Monte-forti petiit sibi restitui terram Raymundi Comitis Tolosani,  
 » quam dominus Papa et Rex Francorum Philippus sibi et patri  
 » suo contulerunt, exhibens super donatione facta, utriusque,  
 » Papæ scilicet et Regis monumenta. » Quæ in Chronico Turo-  
 nensi, in gestis Conciliorum inserta distinctius explicantur his

<sup>1</sup> Matt. Par. an. 1226, p. 227, et tom. XI Conc. col. 292.



verbis <sup>1</sup> : « Quibus (Raymundi scilicet petitionibus) Amalricus Comes » de Monte-forti obvians, litteras Papæ Innocentii, necnon et Philippi Regis Franciæ ostendebat, in quibus continebatur, et dictis » Comitis Tolosani damnatio, et terræ Albigenſium Simoni de » Monte-forti patri ſuo facta donatio. » Quibus intelligimus Regis donationem Pontificis damnatione nixam, ſuo quoque modo ad eum relata, a quo damnatio proceſſiſſet. Quis autem proprie ac reipſa donaret, non erat obſcurum. Is nempe Rex fuit, a quo terram Simon *recepit*, qui Simonem *investivit*, terram *ei et hæredibus confirmavit*; ut profecto Rigordus accurate diligenterque, *Pontifice procurante, Rege concedente*, hæc facta eſſe ſcripſerit; ſed in hæreticis puniendis, Reges pontificiæ poteſtati fere omnia tribuebant.

Quare qui talia pontificiæ poteſtati per ſeſe innata, non autem conſeſſione aut conſenſione tacita vel expreſſa civilis poteſtatis quæſita eſſe dixerit, prorsus ineptiat. Idem iudicium eſſe volumus de trium denariorum cenſu, quem Innocentius III de terra contra hæreticos acquiſita Sedi apoſtolicæ annuatim reſervabat <sup>2</sup>.

CAP. V. Eccleſiaſtica poteſtas multa ſibi vindicavit civilia: ſacra bella religionis cauſa, ſive Cruciatæ: aliæ ejusmodi occaſiones: S. Ludovici de Philippo Auguſto avo inſigne teſtimonium: tacitæ conſenſionis exceptio utrique ordini ad ſua jura explicanda neceſſaria eſt: utriusque poteſtatis ſancta ſocietas: Petri Damiani repetitur locus.

Neminem, credo, latet, multa ejusmodi contigiſſe ſacrorum bellorum, quæ *Cruciatas* vocant, tempore, ſive illæ in Saracenos recuperandæ Palæſtinæ gratia, ſive in hæreticos ſuſceptæ eſſent; placebat enim chriſtianis Regibus, in illis ſacris bellis, præeſſe omnibus pontificiam poteſtatem, ut et conjunctionibus animis, et majori religionis reverentia rem gererent.

Sæpe etiam Reges ac Principes, bellum ſacrum inituri, ſe ſuaque omnia Pontificibus tuenda commendabant. Hac obvia et nota tantum referimus. Neque duntaxat in ſacris, ſed etiam in omnibus bellis, pacto de pace fœdere; hujus firmandi et exequendi gratia, Sedi apoſtolicæ ſe ultro ſubmittebant; aliisque multis modis ſe religionis nomine ac reverentia tutabantur; quibus fieret ut ſecularia negotia maxima, Romæ potiffimum coram Pontifice tractarentur.

Per eam interim occaſionem ſpiritualis poteſtas multa Regum

<sup>1</sup> Matt. Par. an. 1226, p. 227; et tom. XI Conc. col. 291, 292. —

<sup>2</sup> Pet. de Valc. hiſt. Albig. cap. LXXXIII, p. 658: vid. ap. Duck.

ura invadebat; cumque id perspiccerent boni ac pii Principes, non semper repugnabant.

Notum illud in testamento sancti Ludovici, quo Rex sanctissimus et maximus, Philippo filio et successorì colendam omni studio Ecclesiam commendat his verbis<sup>1</sup>: « Cum Philippo Regi avo meo » (Augustus ille est) consiliarii indicarent a sancta Ecclesia multis modis ejus jura invadi et minui, ac mirum videri sibi quod hæc æquo animo ferre videretur; respondisse memorant optimum Principem: hæc quidem sibi nota; cum tamen considerata ret quanta a Deo sibi concessa essent, malle de jure suo decedere, quam sanctæ Ecclesiæ contentione ac litem movere, aut creare incommodum. » Digna quidem christianissimo ac maximo Rege sententia! Qua tamen interim demonstretur, non esse semper pro vero innatoque Ecclesiæ jure reputandum id quod ea egerit, habuerit, decreverit, tacentibus Regibus; sed diligentissime secernenda, quæ a Christo concessa sint, ab iis, quæ Regum auctoritate, consensu, permissu, conniventia, silentio denique gesserit aut habuerit.

Quod itidem usu venit in ecclesiasticis rebus, quas sæpe videmus Regibus attributas. Sic Imperatores id sibi sexto etiam seculo et Gregorii Magni tempore vindicabant, ut nemo in cathedra Petri etiam electus sederet, nisi qui ipsis probaretur. Sic in episcopatus omnes, Reges Franci, primæ quoque dynastiæ tempore, atque aliarum gentium Reges, id sibi juris tribuebant, ut nonnisi eorum voluntate ac jussu Episcopi fierent; eoque res devenit, ut edita formula, a se designatis prædicationis munus injungerent, ac *pontificalem in nomine Dei committerent dignitatem*<sup>2</sup>; eos denique a Metropolitanis, cæterisque Coepiscopis benedici præciperent. Sic denique a tot seculis, tot præbendas, tot ecclesiasticas dignitates, tot alia beneficia cum cura et sine cura, vel *Regalium*, vel alio quocumque nomine, pleno etiam jure conferunt. Non ideo adversarii hæc omnia Regibus esse innata per se, imo vero ab Ecclesia manasse decernunt: ac tametsi nullæ concessionès producantur, valere tamen ea omnia ex consensione tacita facile demonstrabunt. Quid ita? Quia scilicet ipsa rerum natura docet ecclesiastica nonnisi per Ecclesiam haberi posse. Sic ubi Ecclesia feudos adimit, concedit, aut aliud quid ex civili potestate decerpit, ea civili potestatis consensione, saltem tacitæ, accepta referemus.

Sane passim occurrit in Imperatorum regumque authenticis et

<sup>1</sup> Test. S. Lud. post. Histor. de Joinv. Vid. Mon. S. Dionys. ap. Duch. tom. v. — <sup>2</sup> Marculp. lib. i. Form. cap. v, vi, vii; tom. xii Bibl. Patr. p. 771.

capitularibus, ut qui hæc et hæc fecerit, sacro ordine deponatur, excommunicetur, in pœnitentiam redigatur <sup>1</sup> : quæ haud minus intelligimus Canonum auctoritate fieri; tametsi non id semper expressum est.

Multa etiam a Regibus de Ecclesiis ordinandis edicta sunt, quæ in Canonibus vix ac ne vix quidem invenire possumus. Consensu Ecclesiæ valere ea facile intelligimus.

Sit etiam id exempli causa positum. Decernit ita Carolus Calvus : « Hæc si quis transgressus fuerit, anathematis vindicta feriatur, » et Comitibus distictione constringatur : » quæ uno licet tenore posita, tamen ad suos fontes quæque revocamus. Sic cum Pontifices eodem contextu ecclesiasticis civilia miscent, sane meminerimus haud minus secernenda esse, quæ ipsis per sese competant, ab iis quæ a civili potestate mutantur.

Nempe utriusque potestatis sancta societas postulabat, ut altera alterius munia in speciem usurparet, eo jure, quo amici amicorum rebus utuntur : his certe omnibus communi societate et consensione valituris. Quo spectans sanctus vir Petrus Damiani Cardinalis Episcopus Ostiensis, hoc a nobis jam commemoratum tradidit <sup>2</sup> : « Quodam mutuae charitatis glutino, et Rex in Romano » Pontifice, et Romanus Pontifex inveniatur in Rege. » Ac postea : « Cæterum (Pontifex) delinquentes, cum causa dictaverit, forensi » lege coerceat; et ipse Rex cum suis Episcopis super animarum » statu, prolata sacrorum Canonum auctoritate decernat. » Quæ quidem mire congruunt cum his quæ de Conciliis Lateranensibus III et IV diximus. Quo enim jure Reges ex Canonibus, super animarum statu, toties cum Episcopis decreverunt; eodem jure Pontifices, in Conciliis Lateranensibus III et IV super temporalia, cum Regibus Synodo adhaerescensibus atque præsentibus, ex legum auctoritate decrevisse vidimus. Reliqua hujus loci verba ex antedictis repetat, cui hæc recolere est animus. Illic tantum volumus, ut cum summo viro, et pontificia ab regiis distinguantur officia et liquido appareat, sic Regem inter et Pontificem consentire, ut si quid alter ex altero usurparit, id ambobus volentibus, consensione mutua, tacita vel expressa factum, neutri fraudi esse possit.

Hoc societatis ac mutuae amicitiae jure Lucius III, capite *Ad abolendam*, de hæreticis statuit, « ut Comites, Barones, Rectores, et » Consules civitatum et aliorum locorum..... nisi requisiti Eccle-

<sup>1</sup> Capit. tom. II, tit. XXIV, cap. X, p. 94. — <sup>2</sup> Sup. lib. II, cap. XXXIX. Pet. Dam. Discept. Syn. tom. IX Conc. col. 1172; et Int. op. Dam. tom. III, opusc. IV, pag. 30.

» siam adjuvent contra hæreticos,.... honore quem obtinent spo-  
» lientur, neque ad alios assumantur <sup>1</sup>. »

Hoc jure vel nullo, Bonifacius VIII, capite *Felicitis*, de *pœnis*, in Sexto, in eum qui Cardinalem fuerit hostiliter insecutus hæc statuit <sup>1</sup>: « Ut sit infamis, diffidatus \*, bannitus, intestabilis, ab  
» omni successione repulsus: dentur cuncta ejus ædificia in rui-  
» nam: nullus ei debita reddere, nullus respondere in judicio te-  
» neatur: bona ejus fisco vel reipublicæ dominio applicentur;  
» neque eorum filiis aut nepotibus ulla unquam pateat janua digni-  
» tatis aut honoris ecclesiastici vel mundani, nullus aditus ad le-  
» gitimos actus. » Tot mere temporalia, si in Ecclesiæ ac Ponti-  
ficum potestate sint, eo tantum nomine, quod Ecclesiæ sint utilia;  
utilitas ecclesiastica nunquam deerit, qua Pontifices semper et  
ubique, inconsultis etiam invitisque Principibus, de temporalibus  
decernant, atque absolute regnent: quod, nec ipse, credo, Bel-  
larminus dixerit. Quare est necesse assentiantur omnes, hæc de-  
creta, quatenus de temporalibus statuunt, non aliter valere posse,  
quam consensu Principum tacito vel expresso; prælatamque  
semel a Conciliis III et IV Lateranensibus lucem sequi omnino nos  
oportet.

Hæc ad Canones Conciliorum Lateranensium III et IV ex Late-  
ranensis IV luculenta interpretatione aliisque monumentis, dicenda  
habebamus.

CAP. VI. De Friderico II deposito: sub Gregorio IX acta: excommuni-  
catus, deinde depositus, a sancto Ludovico et Gallis pro Imperatore est  
habitus: Concilium œcumenicum a Gallis requisitum, a Gregorio IX  
Romam convocatum.

Devenimus ad Friderici II depositionem, atque hanc primam in-  
venimus in Concilio œcumenico promulgatam: quo nomine dignam  
arbitramur, quam diligentius consideremus; sed primum sunt  
exponenda quæ antecesserunt.

Quod ergo Imperator Fridericus II, voto, juramento, ac pœna  
excommunicationis ultro suscepta, ad sacrum bellum obstrictus,  
nec promissis steterat, et Christianos, ea spe magna conatos ac

<sup>1</sup> Extr. Greg. ix, lib. v, tit. viii, cap. ix. — <sup>2</sup> Sext. Decr. lib. v, tit.  
ix; de poen. cap. v, Felicitis.

\* *Diffidare proprie est a fide quam quis alicui debet, aut pollicitus est  
per litteras, deficere*, inquit DUCANGE, Glossar. mediæ et infimæ Latini-  
atis. (*Edit. Paris.*)

postea destitutos, in gravia incommoda conjecerat; Gregorius IX, anno 1228, eam dixit sententiam, quam supra alia occasione regulimus <sup>1</sup> : « Imperatorem Fridericum excommunicatum quamquam inviti, publice nuntiamus, et mandamus ab omnibus arc-  
 » tius evitari : contra ipsum, si contumacia ejus exegerit, gravius  
 » processuri. » Sic nominatim eum excommunicabat : gravius aliquid, depositionem nempe excommunicationi additam intentabat; nondum deponebat.

Cum autem Fridericus Reges ac regna, præsertim vero Anglos recenti servitute, per Joannem *sine terra* Romano Pontifici obstrictos, eaque re indignatos adversus Romanam Curiam <sup>2</sup>, quibus posset clamoribus concitaret, ac Romanæ Ecclesiæ civitates invaderet, Gregorius quoque altius inclamavit; datisque ad Romanum suum ad Francos Legatum litteris, mandat : « Quatenus per ter-  
 » ram legationis suæ hæc solemniter prædicans Christi fidelibus,  
 » eos inducat, ut pro statu fidei et religionis observantia stent  
 » ex animo, tanquam prosequentes singuli proprium interesse <sup>3</sup>. »

Tunc ea contigerunt, quæ sunt alia occasione a nobis scripta paucis <sup>4</sup>, et a Mattheo Parisiensi, ejus ævi scriptore fuse memorata <sup>5</sup>. « Eodem anno (1228) Fridericus Imperator, mare Mediter-  
 » raneum ingressus, ut Domino peregrinationis votum persolveret,  
 » apud Achon applicuit. Venientes ei obviam Clerus terræ et popu-  
 » lus, cum magno honore, ut tantum decebat virum, illum recepe-  
 » runt : verumtamen, quoniam noverant eum a Papa excommu-  
 » nicatum, non ei communicaverunt in osculo, neque in mensa;  
 » sed consuluerunt ut Domino Papæ satisfaciens, rediret ad sanctæ  
 » Ecclesiæ unitatem. Templarii vero et Hospitalarii in adventu ejus  
 » flexis genibus adoraverunt eum, genua ejus deosculantes, et  
 » omnis fidelium, qui aderat exercitus, glorificabat Dominum in  
 » adventu ipsius sperantes quod per eum salus fieret in Israel. »  
 Ergo Imperatorem ut excommunicatum habebant, et a communione ejus abstinebant *in osculo et in mensa*, ut jam supra diximus; cæterum ut Imperatorem honorabant.

Parebant etiam; eumque ut ducem sequebantur Principes et rectores exercitus christiani, « Dux scilicet Lemburgensis, Patriarcha Hierosolymitanus; Archiepiscopi Nazarensis, Cæsariensis, Narbonensis, Episcopi Vintoniensis et Exoniensis, ac Magistri Hospitalis ac Teutonicorum; » qui omnes ecclesias-

<sup>1</sup> Sup. lib. I, sect. II, cap. XXIX. Greg. IX epist. II; tom. Conc. XI, col. 315. Matt. Par. p. 308. — <sup>2</sup> Matt. Par. p. 308. — <sup>3</sup> Ibid. p. 349. et ep. III Greg. IX; tom. XI Conc. col. 316. — <sup>4</sup> Sup. lib. I, loc. mox cit. —

<sup>5</sup> Matt. Par. loc. cit.



tici æque ac laici, « præparatis omnibus ad progrediendum » necessariis, processerunt feliciter, prævio Imperatore, et apud » Joppen prospere pervenerunt <sup>1</sup>. »

Pergit historicus <sup>2</sup>: « Anno 1229, Papa Gregorius nimis mo- » leste ferens quod Romanorum Imperator excommunicatus et » rebellis, ad Terram sanctam transierat, de illius pœnitentia » desperabat. Decrevit ergo eum, quem contumacem vidit et re- » bellem, ab imperiali fastigio depellere, et alium quemlibet filium » pacis et obedientiæ, loco ejus subrogare. »

Interea Geroldus Patriarcha Hierosolymitanus, datis ad uni- versos Christi fideles litteris, de Friderico multa conqueritur: at nihilominus ubique Imperatorem appellat <sup>3</sup>.

Anno 1229, « videns Dominus Papa robur et constantiam Impe- » ratoris nondum enervatam, sibi et Romanæ Ecclesiæ nondum » incurvari, misit per totam Allemanniam Prælatiis magnificis, » et alias manentibus, epistolas prolixas, communitorias, et » præcepit districte, ut omnes insurgerent in Imperatorem, » Deo et Romanæ Ecclesiæ rebellem... Absolvit etiam omnes » qui eidem fidelitatis juramento tenebantur adstricti <sup>4</sup>. » Hæc Matthæus Parisiensis parum Pontifici cecidisse memorat. Quas cau- sas attulit, referre non libet, nec nisi necessaria memoramus.

Exstat ea depositionis sententia in Conciliorum voluminibus, ubi iterata excommunicatione, sic legitur: « Omnes qui ei fidelitatis » juramento tenentur, decernendo ab observatione juramenti » ejusmodi absolutos, et firmiter prohibendo ne sibi fidelitatem » observent, donec fuerit vinculo excommunicationis adstrictus <sup>5</sup>. »

Ne tamen dixeris depositionem per se cum excommunicatione connexam, cum Fridericum vinculo excommunicationis adstric- tum, prohibente nemine, ne ipso quidem Pontifice, regnasse vi- deamus; sed ipse sententiæ suæ, quem vellet adhibebat modum.

Alio dato diplomate, ait, Fridericum asseruisse hæresim, « dum » constanter proponeret, inquit <sup>6</sup>, quod per nos tanquam Christi » Vicarium excommunicationis vinculo adstringi non potuit. » Quod autem negaverit passim se potuisse deponi, hæresi non im- putatur: adeo hæc diversa auctoritate constant.

Interea illa contigit memorabilis ad Regem sanctum Ludovicum et *Francorum Baronagium*, de Roberto Regis fratre ad Imperium eligendo, Gregorii IX legatio <sup>7</sup>. Franci pro regni Francici nobili- tate ac domus regiæ dignitate, magnifice multa: cæterum, quod ad rem nostram attinet, responderunt: « Si Fridericus *ab apice*

<sup>1</sup> Matt. Par. p. 351. — <sup>2</sup> Ibid. p. 353. — <sup>3</sup> Ibid. p. 359. — <sup>4</sup> Ibid. pag. 516. — <sup>5</sup> Gregor. IX ep. ad Ott. Card. tom. xi, col. 339. — <sup>6</sup> Ep. xii; ibid. col. 348. — <sup>7</sup> Matt. Par. p. 517.

» *imperiali*, meritis exigentibus, deponendus esset, nonnisi per generale Concilium cassandus judicaretur. » Matthæus Parisiensis memorat addidisse eos : « Insontem sibi videri adhuc Fridericum, » neque quid sinistri in eo visum, vel in fidelitate seculari, vel fide » catholica; missuros ad imperatorem qui quomodo de fide » catholica sentiat diligenter inquirant : tum ipsum, imo etiam » ipsum Papam, si male de Deo senserit, usque ad internecionem » persecuturos. » Quæ quidem non probamus omnia, sed referimus atque ab historicis recensita percurramus.

Credibile est Gregorium ea Francorum responsione permotum fuisse ut Concilium œcumenicum convocaret. Certum quidem est, Romam ab eo Pontifice fuisse convocatum. Fridericus Episcopos multos etiam Gallicanos, ad Sedem apostolicam ex obedientia properantes, cepit. Qua de re graviter conquestus est sanctus Ludovicus, data ad Fridericum epistola. Interim ad eum scribit ut ad Imperatorem, ejusque imperium eum Francico regno conjunctissimum agnoscat; quantumvis Fridericus a Gregorio IX fuisset anathemate et depositione percussus<sup>1</sup>. Addit : « Prænestinum » Episcopum et alios Legatos Ecclesiæ, in præjudicium vestrum » volentes subsidium nostrum implorare, manifeste repulimus; » nec in regno nostro contra majestatem vestram potuerunt aliquid » quid obtinere. » De Episcopis suis hæc signanter notat : « Nam » sicut ex eorum litteris manifeste didicimus, nihil contra imperialem celsitudinem excogitaverant; etiamsi summus Pontifex » fuisset ad aliqua minus debite processurus. » Hæc senserunt de Imperatore deposito Episcopi Gallicani : hæc sensit Rex, quo nullus unquam sanctior, nullus sapientior, aut Sedi apostolicæ obedientior.

CAP. VII. Quæ sub Innocentio IV, Gregorii IX successore, gesta : Concilium Lugdunense I : in eo acta; atque ex his et ante dictis, argumenta contra nos.

Gregorio mortuo, ad Innocentium IV habendi Concilii cura transmittitur. Is igitur, anno 1245, Concilium convocat Lugdunum, hac inter alias, causa memorata<sup>2</sup> : « Neenon pro negotio quod » inter Ecclesiam et Principem vertitur, Reges terræ, Prælatos » Ecclesiarum, et alios mundi principes duximus advocandos. » Ac postea : « Nos dictum Principem in prædicatione nostra citavimus, ut per se, vel per suos nuntios, in Concilio celebrando

<sup>1</sup> Int. epist. Pet. de Vin. lib. I, c. XII. Vid. Nang. de gest. S. Ludov. an. 1239. Duch. tom. V, p. 336. — <sup>2</sup> Ep. Inn. IV, tom. XI Conc. col. 636. Matt. Par. an. 1245.

» compareat, responsurus nobis et aliis, qui aliquid contra ipsum  
» duxerint proponendum. »

Misit Fridericus procuratores suos, qui primum dilationem peterent, « mox ad futurum Pontificem et Concilium futurum generalius appellarent. Atque Dominus Papa respondit : Quod illud erat » Concilium generale, quia tam Principes seculares quam Clerici » ad illud fuerant invitati; sed omnes qui in jurisdictione Imperatoris fuerant, ad illud eos accedere non permisit, propter quod » appellationem non admittebat <sup>1</sup>. »

Prolata sententia est in hanc formam : « Innocentius Episcopus, » sacro præsente Concilio, ad rei memoriam sempiternam <sup>2</sup>. » Mox relatis Friderici criminibus, atque allegata clavium potestate, addit : « Memoratum Principem..... suis ligatum peccatis, et abjectum, omnique honore ac dignitate privatum a Domino ostendimus ac denuntiamus; et nihilominus sententiando privamus <sup>3</sup>. » Tum absolvit a fidelitatis juramento subditos; et qui pareant vel faveant, vinculo excommunicationis adstringit.

Postea, « Dominus Papa et Prælati assistentes concilio, candelis » accensis, in dictum Imperatorem Fridericum, qui jam Imperator » non est nominandus, terribiliter, recedentibus et confusis ejus » procuratoribus, fulgurarunt <sup>4</sup>. »

Hinc argumenta congerunt : depositum Imperatorem virtute clavium, idque præsente concilio generali; adfuisse Principes cum Episcopis; reclamasse neminem; quin ab ipso Friderico agnitam Ecclesiæ potestatem, cum ab hoc concilio ad futurum Pontificem et futurum concilium appellaret; agnitam etiam expressissime a Francis, quos antiqui juris retinentissimos fuisse jactamus; cum etiam ipsi responderint id quod supra vidimus <sup>5</sup> : « Si Fridericus » deponendus esset, non nisi per generale Concilium cassandus » judicaretur : » quo responso fateantur imperia subjici ecclesiasticæ potestati; neque enim referre multi, Concilione an Papæ subsint, quæ sua jam arce dejecta sint.

CAP. VIII. Solutio objectorum præcedentis Capituli : duo quædam notatu digna : depositio edita, sacro præsente Concilio, non sacro approbante Concilio, ut solet.

Hæc nos ex gestis explicamus. Primum ergo observari volumus in rei gestæ serie, quam diligentissime descriptam habemus,

<sup>1</sup> Vid. in Conc. Lugd. brev. not. etc. tom. XI, col. 639, 640. Matt. Par. p. 666. — <sup>2</sup> Tom. XI Conc. loc. cit. — <sup>3</sup> Ibid. col. 645. — <sup>4</sup> Ibid. col. 665. Matt. Par. p. 672. — <sup>5</sup> Sup. hoc lib. cap. VI.

enarrari quid Pontifex, quidve alii dixerint. De nulla autem alia re tractatum videmus quam de Friderici sceleribus, decretisque in eum latis; de his quæsitum deliberatumque esse: an autem datum Ecclesiæ a Christo sit ut Reges deponeret, ne inquisitum quidem fuisse; neque quidquam ea de re dictum; neque hic in tanta Synodo, neque alibi usquam: quod tamen vel semel fieri oportebat.

Secundo notamus singularem formulam: *Sacro præsentè Concilio*. Et quidem ille theologiæ Professor Anonymus, qui adversus Declarationem Cleri Gallicani edidit responsionem historico-theologicam; hæc scribit<sup>1</sup>: «Innocentius in publico totius orbis christiani universali Concilio, ipsoque approbante, Fridericum regno » privat.» Vide quam oscitanter hæc legant, vel mala fide referant, qui nostra oppugnent: cum tantum intersit, an quid fiat, duntaxat *sacro præsentè Concilio*, an etiam *sacro approbante Concilio*. Nos autem advertimus passim quidem in Conciliis, ubi adest præsens Pontifex, edi decreta ejus nomine, sed ubique adscriptum: *Sacro approbante Concilio*, vel aliquid ejusdem roboris. In hac etiam Synodo, celebrata hæc formula est: et de usuris quidem capite XIII, *præsentis Concilii approbatione sancimus: et ejusdem Concilii auctoritate firmiter inhibemus: et cap. XVII, definientes, sacro approbante Concilio; et, communi Concilii approbatione statuimus*<sup>2</sup>. Quin etiam, more majorum in hoc quoque Concilio vidimus, ab omnibus Episcopis sententiam excommunicationis pronuntiatam fuisse. At is qui reliqua omnia, *sacro approbante Concilio*, decernit Pontifex, sententiam in qua depositio sancita est, *sacro tantum præsentè Concilio*, dictat<sup>3</sup>.

Et quidem interserit hoc a se decretum esse, *cum fratribus et sacro Concilio, deliberatione præhabita diligenti*. Aliud autem est, cum Episcopis deliberasse, et eorum consilia exquisisse: aliud, Concilii auctoritate atque approbatione decretum aliquid esse.

Ne vero arbitremur ideo illa formula Pontificem pronuntiasse, quod Imperatoris depositionem tanquam rem maximam, suæ auctoritati potestatique reservaret. Ecce enim excommunicationem more majorum cum sacro Concilio suisque Coepiscopis pronuntiat: quæ tamen sententia eo est gravior majorisque potestatis, quo regno cælesti quam terreno privari gravius est ac luctuosius. Et tamen in Conciliis passim communi Patrum decreto atque appro-

<sup>1</sup> Resp. hist. theol. Colon. 1683, p. 64. — <sup>2</sup> Tom. XI Conc. col. 649, 654, 655. — <sup>3</sup> Ibid. col. 645.

batione anathemata promulgantur; communi decreto Episcopi deponuntur, quorum depositio, pro spiritualis potestatis amplitudine, majorem in Ecclesia potestatem requireret, quam laicorum quorumcunque; communi denique decreto, fidei dogmata ac symbola sacrique Canones promulgantur, quo nihil est in tota religione majus aut gravius. Cum igitur ecclesiastica omnia, quancumque sint ponderis, communi auctoritate ac *sacro approbante Concilio* promulgentur; quæ *præsentē tantum Concilio* fieri dicuntur, habere ea non debemus pro ecclesiasticis.

Certedocent Patres, ac Theologi confitentur, quæ vere ecclesiastica sint, atque a Christo tradita, ea quidem in Petro et successoribus eminere: cæterum ad omnes manare Episcopos, atque in episcopatu toto unam esse potestatem. Nihil enim Papæ attributum, quod non sub ipso et cum ipso facere ac decernere Coepiscopi possint. Rursus ergo testantur Romani Pontifices, non esse ecclesiasticam Principes deponendi potestatem, quam soli exerçant.

CAP. IX. De statu imperii Romano-Germanici quædam quæ ad objectorum solutionem spectant.

Tertio notamus, revera Imperatores Germanos, seu Romano-Germanicos ea conditione fuisse, ut Romani Pontifices existimarent, præter illam potestatem, quam a Christo haberent in omnem animam christianam, aliquid sibi peculiaris juris in eos, processu temporis quæsitum et comparatum fuisse. Neque tantum Romanos Pontifices, sed etiam alios multos in eam sententiam consensisse.

Placet colligere hic paucis, quæ sparsim ea de re monumenta exsint, quorum etiam partem maximam suo loco retulimus<sup>1</sup>.

Primum autem vidimus<sup>2</sup>, quæ a Baronio relata sunt, ut probaret jam pridem sub Othonibus, imperium Romano-Germanicum ejusque Imperatores, Romanis Pontificibus ita fuisse obnoxios, ut ab eis acciperent, non modo imperium, sed etiam successoris designandi potestatem. Hoc primum: tum illud consecutum, ut, extincta Othonum familia, Romani Pontifices, sua auctoritate designarent eos Germaniæ Principes, qui Regem Teutonum eligerent, in Romanum postea Imperatorem a Romano Pontifice promovendum. Quæ quidem Baronius a Gregorio V Germano, anno

<sup>1</sup> Sup. lib. II, cap. XXXIII. — <sup>2</sup> Ibid. cap. XL. Bar. tom. X, an. 964, p. 783, 784; an. 996, p. 909.



Christi 996, circa ipsa initia imperii Romano-Germanici constituta esse memorat.

Hæc si tam vera sunt, quam a Baronio magna vi affirmantur, fateri nos oportet, imperium Romano-Germanicum, ejusque Imperatores, in ipsa sua origine Romanis Pontificibus, quoad ipsa temporalia fuisse obnoxios.

Non ita multo post, circa Gregorii VII tempora, audivimus <sup>1</sup> quid auctor vitæ Henrici IV scripserit; nempe ad eum Pontificem a Germanis perduellibus fuisse jactatum, « non decere (Henricum cum IV) tam flagitiosum, plus notum crimine quam nomine, » regnare, maxime cum sibi regiam dignitatem Roma non contulerit; oportere Romæ suum jus in constituendis Regibus reddi: » providere Apostolicum et Roma ex consilio Principum, cujus » vita et sapientia tanto honori congrueret. » Hæc igitur a Germanis Gregorio VII fuisse suggesta narrat cœvus historicus: « qua » subreptione delusum Apostolicum, simul et honore creandi » Regis quem sibi fallaciter obtulerant. » Quæ profecto ostendunt his jam temporibus, in Romano Pontifice fuisse notatum peculiare aliquod jus ad constituendum eum Regem, qui postea Imperator futurus esset; atque ad eum postea deponendum.

Hunc ad locum pertinet illud, ab eodem Gregorio VII Romanis Imperatoribus postulatum, regię fidelitatis sacramentum, quod memoravimus supra <sup>2</sup>.

Sub Paschale II, qui Romanus Pontifex a Gregorio VII est tertius, ab hujus ævi historico Gotfrido Viterbiensi relata hæc sunt <sup>3</sup>, tanquam a Romanis Pontificibus dicerentur:

Imperium dedimus, tu pauca dedisse videris.  
Imperio nostro, Cæsar Romanus haberis.

Hinc profectum illud, quod ex Radevico retulimus, de Imperatore Lothario Saxone inscriptum Lateranensi palatio:

Rex venit ante fores jurans prius Urbis honores.  
Post Homo fit Papæ, sumit quo dante coronam <sup>4</sup>.

Huc etiam facit, id quod est ab Adriano IV ad Fridericum I scriptum de *beneficio*, atque insigni coronæ imperatoriæ per Pontificem dato: quæ quanquam ab ipso Pontifice erasa et emol-

<sup>1</sup> Sup. lib. I, sect. cap. XII. Urst. p. 382. — <sup>2</sup> Ibid. — <sup>3</sup> Gotf. Viterb. Chron. — <sup>4</sup> Sup. lib. III, c. XVIII. Radev. de gest. Frid. I, cap. x. Urst. pag. 482.

lita, usque adeo Pontificis animo adhærebant, ut postea rursus ad Fridericum scriberet, datum a se Imperium, atque auferri posse a quo datum esset:

Id passim fuisse creditum testatur paulo post in Concilio Turonensi \* habita ab Arnulpho Lexoviensi concio, qua, ubi docuit eam quam Fridericus I Imperator communem cum cæteris Ecclesiæ debebat obedientiam, hæc subdit <sup>1</sup>: « Præterea specialem » causam habet qua sanctam Romanam Ecclesiam dominam re- » cognoscere debet: alioquin manifestissime poterit reus ingrati- » dinis apparere. Si enim ad veteres recurramus historias, certum » erit prædecessores ejus Imperium non de alio jure, quam de sola » sanctæ Romanæ Ecclesiæ gratia percepisse. Nihil igitur plus » juris vindicare Principes possunt, quam quod in eos contulit » dignatio largientis. »

Neque ita multo post, Innocentius III hæc declarat <sup>2</sup>: de Electoribus quidem, jus eorum omne ab apostolica Sede descendere, de electa vero persona, si indigna haberetur, eam a Romano Pontifice rejici posse, ne Ecclesia Romana idoneo defensore carere cogeretur: quæ in gratiam Friderici II facta et ab eo agnita, ejus deponendi jus Romano Pontifici tribuebant.

Huc accedit, quod jam pridem Romanis Pontificibus ab Imperatoribus id præstitum fuerat juramentum, quod *fidelitatis* fuisse Romani Pontifices postea declaraverunt <sup>3</sup>: summi certe obsequii fuisse nemo diffitetur.

Cum ergo hæc, et sibi Romani Pontifices vindicarent, et omnes passim pronis animis acciperent; haud absurdum videbatur de jci imperio posse Imperatores, qui erga Pontificem, quo auctore regnarent, debito ac jurato officio defuissent: quam in sententiam toto jam orbe vulgatam, Lugdunenses Patres, pontificio honori faventes, facile adductos esse nihil mirum est.

Quod autem jus illud quæsitum et adscititum, Romani Pontifices cum apostolica potestate sedi suæ innata pariter exercerent, simulque Imperatorem excommunicarent atque deponerent; excommunicationis quidem Episcopi ut participes clavium, pro antiquo jure ac more, se socios adhibebant; depositionem vero, in qua jus sibi nullum, neque innatum neque quæsitum vindicarent, nolebant a se, aut pro potestate decretam, aut approbatione solemn

<sup>1</sup> Serm. Arnulph. Lex. in Concil. Tur. tom. x, col. 1415. — <sup>2</sup> Inn. III, Extr. lib. i, tit. vi, de Electione, cap. Venerabilem. — <sup>3</sup> Clem. lib. ii, tit. ix, de Jurejur. cap. unico. Principes Rom.

\* An. 1163.

firmatam: sed tantum, quod res erat, præsentes esse se, atque etiam in consilium adhibitos fatebantur. Quo ritu aliquid, quod vere esset ecclesiasticum, ab Episcopis gestum nemo unquam in Conciliorum actis ostendet.

Neque tamen arbitramur, si hæc in Fridericum, sacro Concilio approbante, gesta essent, ideo statim rem esse confectam; quærendumque superesset, an ita gesta sint, ut solent ea, quibus certa Ecclesiæ fides summaque auctoritas explicatur, ut dictum est supra <sup>1</sup>. Consentiant enim Catholici omnes, non ejusdem esse generis, quæ in Conciliis etiam œcumenicis fiunt; quæque expresse quæsita, quæ de fide, quæ lato canone sancita sunt, magno ab aliis habent discrimine; et tamen hic maximum est causæ deploratæ argumentum, quod Concilium generale non eam susceperit, neque tali facto adscribi voluerit solemnem formulam: *Sacro approbante Concilio*.

Recolique hic volumus, id quod est a nobis perpetua rerum serie demonstratum: quæcumque hactenus a Romanis Pontificibus, ad deponendos Reges, etiam in Synodis sunt gesta, in iis, Deo ita providente, nunquam ac semel quidem adscriptum, hæc Patrum consensione, approbatione, decreto gesta esse: quæ formula, cum in cæteris ecclesiasticis decretis, Pontifice præeunte perpetua solemnisque sit, certum est hæc quidem, quanquam Petri nomine agi videbantur, longo discrimine distincta a reliquis, quæ certo vereque essent ecclesiastica.

Ex antedictis solvimus, quæ de Francis imperia Concilio generali subjicientibus sunt objecta. Et quidem, si Franci id vel maxime tertio decimo seculo facere incepissent, gliscente imperitia, tamen anteactis seculis stare nos oportet; quanto magis cum id nequidem cogitaverint?

Primum enim, si quis stricte eorum ad Gregorium IX de deponendo Imperatore responsa perpenderit, inveniet ab iis non absolute dictum, Imperatorem a Concilio deponi posse; sed, « si » exigentibus meritis deponendus esset, nonnisi a Concilio generali cassandum videri: » tum etiam illud de imperio Romano-Germanico dici, quod singulari titulo Ecclesiæ obnoxium credebatur; putabantque nostri tantam rem, qualis est depositio Romani Imperatoris, qui reipublicæ christianæ caput haberetur, ad Romanam licet Ecclesiam pertineret, nonnisi exquisito totius orbis consilio \* perfici debuisse, aut etiam potuisse. Cæterum coronam

<sup>1</sup> Sup. lib. III, cap. I.

\* Editi habent *Concilio*, nullo sensu: nos vero, codicis MS. Abb. FLEURY auctoritate fulti, substituimus *Consilio*. (*Edit. Versail.*)

Franciæ, nec Papæ, nec Concilio, Franci unquam subjecerunt. Imo vero non multo post, Bonifacii scilicet VIII tempore, cum objicerentur eis depositi Imperatores, hæc statim reponebant : « Quod dicitur, quod Papa deponit Imperatorem : respondeo, verum est illum quem ipse posuit, quia ab ipso accepit feudum <sup>1</sup>. » Et de Frederico II diserte : « Quod autem dicitur de Frederico, quem deposuit Innocentius IV, dico quod verum est, et de illo Imperatore concedo; quod Papa est ejus dominus temporalis, quoniam ille Imperator fit per electionem, et a Papa confirmationem recipit et coronam; sed nihil horum est in Rege Franciæ. » Hæc nostri quadraginta circiter post Fridericum depositum annis, facti recentē memoria, respondebant.

Quo etiam pertinebat illud, sancti Ludovici tempore, a Francorum legatis dictum : Regem Franciæ, *quem linea regii sanguinis* provexit ad sceptrum Francorum, excellentiorem esse aliquo Imperatore, quem sola electio provehit voluntaria <sup>2</sup>. Quantum autem nostri ab eo abfuerint, ut coronam Franciæ ulli alteri quam Deo subditam esse vellent, Bonifaciana, quæ jam retulimus <sup>3</sup>, gesta demonstrant.

CAP. X. Constantiensia et Basileensia decreta : Sigismundi Imperatoris in Synodo Constantiensi imperiale decretum : ejusdem Imperatoris de Romano-Germanici Imperii Principibus, declaratio.

Facile est, ex antedictis, Consiliorum Constantiensis et Basileensis ea quæ objiciunt decreta explicare. Pari enim ratione dicimus, si quid ibi a Patribus de pœnis temporalibus decernatur, id fieri consensu Principum, qui ex toto orbe christiano per legatos aderant : eoque jure, quo Ecclesia ad temporales pœnas inferendas, Principum constitutionibus adjuvatur.

Id vero ex ipso Constantiensi Concilio satis constat. Anno enim 1415, sessione xiv, decretum legimus hoc titulo <sup>4</sup> : *Quod Imperator det operam; ut Concilium sit tutum*. Sic autem decernit : « Sacrosancta Synodus exhortatur invictissimum Principem Dominum Sigismundum Romanorum et Hungariæ Regem, quatenus placeat patentes litteras sub suæ Majestatis sigillis dare, et omnibus Principibus, Vassalis et subditis sacri imperii, et præser-

<sup>1</sup> Tract. Joan. de Par. de pot. Reg. et Pap. cap. xy. Vind. Maj. lib. II, p. 107. Vid. ibid. quest. de pot. Pap. p. 188. — <sup>2</sup> Matt. Par. an. 1239, p. 518. — <sup>3</sup> Sup. lib. III, c. xxiii et seq. — <sup>4</sup> Concil. Const. Sess. XIV. tom. XII, col. 115, 116.

» tim civibus et ineolis civitatis Constantiensis præcipere et man-  
 » dare, quod manutenebunt et defendent prædictum Concilium ...  
 » quandiu duraverit, et quicumque..... non observaverit.... sen-  
 » tentiam imperialis banni incurrat, perpetuo sit infamis, nec ei  
 » unquam portæ dignitatis pateant,.... omnibus feudis.... sit ipso  
 » jure privatus. » Quæ ad ecclesiasticam dignitatem et utilitatem  
 maxime pertinentia, si per sese sancta Synodus decernere potuis-  
 set, non erat cur a Rege requireret.

Qua de re Rex decernit his verbis : « Qui statuit terminos gen-  
 » tium secundum numerum Angelorum, et utrorumque ministe-  
 » ria ordine miro dispensans, sicut choros angelicos variis dignita-  
 » tibus ... mirabiliter insignivit; sic et Ecclesiam adhuc militantem  
 » in terris, diversis tam spiritualium quam temporalium distinxit  
 » titulis potestatum, ut pulchra fidelibus, et infidelibus terribilis  
 » apparens, ut castrorum acies ordinata procedat. » Qua tempo-  
 ralium et spiritualium distinctione ex jure divino explicata, tem-  
 porales pœnas ipse decernit, utilitati ecclesiasticæ servituras. At  
 si has Ecclesia per sese inferre potuisset, distinctionem vanam,  
 neque ex jure divino Imperator explicasset, neque sancta Syno-  
 dus recepisset.

Per ea tempora Fridericus, Dux Austriæ, Georgium Episcopum  
 Tridentinum ejus civitatis aliorumque locorum possessione deje-  
 cerat. Res ad Imperatorem delata per Episcopum; Dux Episcopo  
 restituere jussus, Imperatoris jussis non stetit. Sessione xxviii,  
 Episcopus postulat a Concilio Constantiensi monitorias litteras,  
 quibus Dux bonis occupatis cedere cogeretur, sub pœnis in con-  
 stitutionibus Caroli IV Imperatoris editis aliisque gravioribus.  
 Eadem sessione xxviii, dat Synodus monitorium, quo declarat,  
 Fridericum Ducem incidisse in pœnas *privationis feudorum et in-*  
*habilitationis in constitutione Carolina contentas*, addito anathe-  
 matis vinculo <sup>1</sup>. Non ergo has pœnas per se decernit, sed Principi-  
 um adjuta constitutionibus.

Multa sane decreta sunt a Principibus adversus eos qui in hæ-  
 resi obstinate permanserint, quique in excommunicatione sor-  
 duerint. Ea vero legimus in constitutione Friderici II, memorata  
 supra, eademque ab aliis postea Principibus decreta, confirmata,  
 amplificata sunt, quibus adjuta Synodus Constansiensis decernit,  
 contumaces adversus Ecclesiam *spiritualiter et temporaliter* pu-  
 niendos, ut est in decreto, *contra invasores accedentium et rece-*

<sup>1</sup> Conc. Const. Sess. xxviii; col. 208, 211.



*dentium a Concilio, et in monitorio contra Philippum Comitem Virtutum* <sup>1</sup>.

Quo etiam ex fonte manavit id quod est a Martino V, sacro Constantiensi Concilio approbante, editum in Bulla *Inter cunctas*, adversus Viclefi Hussique defensores <sup>2</sup>; nempe, « ut quacumque » dignitate præfulgeant, etiamsi patriarchali, archiepiscopali, » episcopali, regali, reginali, ducali, » in eos ab Episcopis atque Inquisitoribus hæreticæ pravitatis *inquiratur*; ab iisque « per ex- » communicationis pœnam, suspensionis, interdicti, necnon pri- » vationis dignitatum, personatum, et officiorum, aliorumque » beneficiorum ecclesiasticorum, ac feudorum, quæ a quibuscum- » que ecclesiis, monasteriis, ac aliis locis ecclesiasticis obtinent, ac » etiam honorum, et dignitatum secularium, ac graduum scien- » tiarum, quarumcumque Facultatum, et per alias pœnas, sen- » tentias et censuras ecclesiasticas, ac vias et modos, quos ad hoc » expedire viderint. » Quæ conglobata licet, quis non videat jure tamen diversissimo decerni, nec ab eodem fonte manare, confuseque dicta, tamen congrue apteque singulorum ratione habita; intel- ligi exercerique debere? Quis enim cum audiat eodem tenore in- tentari *privationem bonorum ac dignitatum secularium, ac gra- duum scientiarum quarumcumque Facultatum*; quis, inquam, cum hæc audiat colligata ideo putet ab iisdem Inquisitoribus, di- gnitates omnes, etiam, si Deo placet, regiam pari jure tolli posse, ac doctoratum, baccalaureatum et magisterium artium? Quare hæc omnia conglobatim licet dicta atque congesta, tamen diligenter se- cerni oportere, luce est clarius.

Ac si vel maxime hujus vi decreti etiam regna tolli possunt; quis vetet intelligi de iis regnis, quæ sunt feudi ecclesiastici; cum ex- presse dicatur tolli quidem feudos, sed eos, *qui a quibuscumque ecclesiis, monasteriis ac aliis locis ecclesiasticis obtinentur*?

Vel decretum sessionis xix audiamus, contra invasores ec- clesiasticæ libertatis atque ditionis. Ibi inveniemus inter bona ec- clesiastica, quæ occupata reddi debeant, bis terque recenseri, *regna, provincias, comitatus, dominia, territoria, civitates* <sup>3</sup>. Neque immerito; cum regna utriusque Siciliæ, Sardinia, Corsicæ, ad Ecclesiæ Romanæ feudum certa possessione pertinere constet, ut alia regna omittamus, quæ se ultro huic conditioni subjecerint, atque etiam imperium Romano-Germanicum, quod eodem vel simili jure habere pertendunt; ut profecto nec mirum esset, si in

<sup>1</sup> Constit. Conc. Const. cont. invas. Sess. xv; col. 144: vid. Sess. xxxi; col. 216. — <sup>2</sup> Ibid. post. Sess. xiv; col. 271. — <sup>3</sup> Sess. xix, in con- fir. Const. Frid. II, et Carolinæ. Vid. col. 273 et seq.

Concilio Constantiensi, privati fuissent Reges, qui amplexi hæresim, juratam Ecclesiæ Romanæ fidelitatem ejurassent. Ut autem eodem jure, Franciæ aut Castellæ, quo Sardinia aut Corsicæ regna adimantur, neque quis animo cogitare, neque Constantiensi Concilio, sine gravi contumelia, tribuere possit.

Hæc ergo, conglobate licet confuseque dicta, valeant apte, congrue, distributive, respective, suo quæque ordine ac modo; neque omnia eodem jure constare, aut cum potestate clavium conjuncta esse intelligantur; sed adhibita diligenti cautione, ad suos fontes quæque revocentur.

Quo itidem sensu decretum fuerit, ut qui Sigismundum Romanorum Regem ad Hispaniam pacis ecclesiasticæ causa profecturum impediunt, *quacumque dignitate, aut ecclesiastico beneficio, secularive priventur*<sup>1</sup>: quatenus scilicet eæ dignitates, ea beneficia, Ecclesiæ sint, vel innato, vel acquisito jure.

Idem dicimus de constitutione ejusdem Consilii sessionis xxxix, cui est titulus: *Provisio adversus futura schismata*<sup>2</sup>; qua Bonifacii VIII constitutio *Felicitis*, a nobis supra memorata<sup>3</sup>, adversus eos extenditur, qui *imperiali, regali, pontificali, vel alia qualis ecclesiastica aut seculari præfulgeant dignitate*: quæ ita intelliguntur, primum ut temporalia ad consensum Principum referantur; tum ut non omnia omnibus, sed singulis, quæ singulis, sint congrua, applicentur.

Nec alio sensu valent ea quæ eodem modo a concilio Basileensi sessione ix decreta sunt \* *sub pœna excommunicationis et privationis dignitatis cujuslibet ecclesiasticæ aut mundanæ*<sup>4</sup>. Neque enim illis Constantiensibus Basileensibusque formulis usquam exprimitur, hæc temporalia ad ecclesiasticum ordinem auctoritate clavium ac jure divino pertinere, de quo uno litigamus; ac facile intelliguntur privari dignitate, etiam mundana, eos in quos sibi tale jus Ecclesia comparavit.

Et quanquam Ecclesia catholica, seu Concilium generale eam representans, nullos per se feudos, nullas ejusmodi res obtinet; sacræ tamen Synodi Constantiensis ac Basileensis, eo jure quo se in Romanum Pontificem aliosque Prælatos illa jure obtinentes pol- lere intelligebant, de iis quoque decrevere.

<sup>1</sup> Sess. xvii, in confir. Const. Frid. ii, et Carolinæ. Vid, col. 160, 161

— <sup>2</sup> Ibid. col. 239. — <sup>3</sup> Sup. hoc. lib. cap. v. — <sup>4</sup> Conc. Bas. Sess. ix; tom. xii, col. 500, 501.

\* In illo decreto irrita declarantur ea quæ adversus Sigismundum Imperatorem Synodi defensorem Eugenius IV fecerat. (*Edit. Paris.*)

Novo id exemplo in his Conciliis factum esse confiteor ; neque mirum hæc , quæ nullatenus ad fidem perpetuam morum doctrinam , sed ad variabilem disciplinam pertinent , varie tractata , ordinata , administrata fuisse.

Qui ergo hæc Constantiensia et Basileensia tanto studio inculcant , jam credo ipsi intelligunt , nihil hæc ad nostram quæstionem pertinere : velimque meminerint , qua defensione a Concilii Constantiensis sessionibus iv et v tutos se esse putent. Nempe lata illic tam clara , tam firma de Conciliorum superioritate decreta , sic elevare solent , quod Concilium , sessione iv , « non tractet ex proposito materias aut quæstiones fidei , nec intendat ibi dogmata fidei » statuere aut hæreses vel errores damnare ; » neque id decretum fecerit « per modum definitionis ; quia non additur ita secundum » fidem catholicam esse tenendum ; nec dicitur anathema contrarium sentientibus , ac docentibus <sup>1</sup>. » Hæc auctor *Doctrinæ Lovaniensium* , ex Joanne Viggers : hæc Bellarminus et alii scribunt , Melchiorem Canum secuti <sup>2</sup> , cujus hæc verba sunt : « Si quis » (tradita in sessione iv Concilii Constantiensis) diligenter expendat , » inveniet ea non formam habere decreti , quo videlicet aut fideles » obligentur , aut contrarium sentientes explodantur. »

Ostendant has formulas confuse congestas , *formam habere decreti* : ostendant in his propositum aliquid omnibus ad credendum : ostendant saltem in iis aliquid distincte dictum , quod ad rem nostram , et ad clavium a Domino concessam potestatem pertineat. Quod cum intellexerint nullo modo posse fieri , dum hæc profecto objicere pergunt , nihil aliud quam fucum faciunt , et imperitos ludunt.

Quod ergo sic argumentatur passim Nicolaus Dubois <sup>3</sup> : vel hæc esse admittenda , vel Conciliorum Constantiensis ac Basileensis contemnendam auctoritatem : næ ille suo more nugatur , qui contra Theologorum omnium , suaque etiam placita , res a Concilio obiter , confuse , indistincte , nulla deliberatione dictas , æquiparet iis , quæ a Concilio diserte , dataque opera , decretæ , ordinatæ definitæque sunt.

Idem D. Dubois Synodo Basileensi exprobrat , quod de feudo judicare voluerit , prohibitaque sit ab Imperatore Sigismundo : quasi vero negemus fieri potuisse , ut ea Synodus , aliæve , inconsulto aliena tractarent , et ab iis vetitæ abstinerent. Sed quandoquidem hæc objicit , velim , cogitet , quæ a Sigismundo in his expressa

<sup>1</sup> Doct. Lov. p. 73, 74. — <sup>2</sup> Bell. de Conc. auct. lib. II, cap. XIX. Melch. Can. de Loc. Theol. lib. V, cap. VI. — <sup>3</sup> Pars I. refut. p. 29, 31 et pass.

sint actis : « Palam ac solemniter protestati sumus, quod archi-  
 » principatus, archi-mareschallatus, et jus eligendi Romanum  
 » Principem a nobis et sacro Romano imperio immediate descen-  
 » dant, ac in feudum dependeant<sup>1</sup>. » Alia occasione idem Sigis-  
 mundus ad eandem Synodum Basileensem hæc scribit<sup>2</sup> : « Notum  
 » facimus tenore præsentium universis, quod, cum inter alios  
 » orbis principatus, sacrum Romanum imperium divinitus institu-  
 » tum obtineat principatum, etc. » Quæ a religiosissimo Impera-  
 tore dicta, de principatibus divinitus institutis, nostræ sententiæ  
 favent. Quatenus autem ad Romanum spectant imperium, Electo-  
 rumque et aliorum Principum jura ad imperium revocant, nulla  
 Romanorum Pontificum mentione, vehementissime dicta decreta-  
 que videmus. Ex quo appareat in his temporalibus, nullo fidei  
 religionisque periculo, posse quædam a Romanis Pontificibus ven-  
 dicata, a Romanis Imperatoribus propulsari. Sed hæc quidem pa-  
 rum ad nos. Ad propositum revertamur.

CAP. XI. Concilium Lateranense V sub Julio II. De Concilii Tridentini decreto sessionis xxv, capite xix de Reformatione : quid nostri, etiam Curiae Romanæ addictissimi, senserint.

Ne quid prætermittamus quod Concilii œcumenici titulo nobis objici possit, recensenda sunt quædam quæ sub Julio II, in Concilio Lateranensi, sub ea formula, *sacro approbante Concilio*, decreta sunt : imprimis illud anni 1512, quod Rex Ludovicus XII regnumque Franciæ, excepta Britannia, ac maxime Lugdunensis civitas, conciliabulo, ut aiunt, Pisano adhæsissent : constat non modo excommunicationem et interdictum pronuntiatum esse, sed etiam *ex Lugduno in civitatem Gebennensem translatus nundinas*<sup>3</sup>. Sic bellis flagrantibus, Gallisque absentibus, Julius II in Lateranensi Synodo hostili animo decernebat. Quæ quidem proferimus, in exemplum eorum, quæ licet magno nomine, nimia, et ad terrorem composita ; atque ut nullo effectu, ita nulla auctoritate gesta, nemo cordatior diffitebitur.

Objiciunt concilii Tridentini caput *Detestabilis*, de duellis, quod est sessionis xxv caput xix de Reformatione. « Imperator, Reges,  
 » Duces, Principes, Marchiones, Comites et alio quocumque no-  
 » mine domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris  
 » suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati,

<sup>1</sup> App. I Conc. Bas. col. 968, 969. — <sup>2</sup> Ibid. col. 964. — <sup>3</sup> Conc. Later. V, Sess. III ; tom. XIV, col. 83.

» ac jurisdictione et dominio civitatis, castri, aut loci, in quo vel  
 » apud quem duellum permiserint fieri, quod ab Ecclesia obtinent,  
 » privati intelligantur, et si feudalia sunt, directis dominis statim  
 » acquirantur <sup>1</sup>. » Hæc conceptis verbis *de feudis ecclesiasticis* decreta, favent nobis potius quam nocent; cum nec tanti sceleris atrocitate compelli potuerit sancta Synodus, ut aliquid de feudis temporalibus decerneret. Interim cum excommunicationem et feudi privationem pari verborum tenore decernat, hoc exemplo docet, optime a nobis dictum, ad diversissimos fontes esse revocanda, quæ a sanctis Conciliis persæpe colligata atque congesta sint.

Quod addit sacra Synodus : « Qui vero pugnam commiserint, et  
 » qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum  
 » norum proscriptionis ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant; » id a nobis relatum est inter eas causas, quibus Franciæ regnum prohibitum sit ab acceptandis tanti Concilii de disciplina ac reformatione decretis <sup>2</sup>.

Hæc enim et similia effecerunt, ut anno 1576, sub Henrico III, in conventu Ordinum Blæsis habito, tametsi deputati fere omnes e conjuratis sive ex *Liga* erant, Curiaque Romanæ eo nomine addictissimi, Concilii tamen Tridentini de reformatione decreta, nonnisi ea exceptione admitterent, *salvis Ecclesiæ Gallicanæ libertatibus*.

Neque etiam illa sessionis xxv clausula in constitutionem Blæsensensem illata est; cum tam multa ex Concilii reformatione petita eo conferrentur.

Quin etiam in ea congregatione, quæ nomine conventus Ordinum, anno 1593, vigente *Liga*, habita Parisiis est, a Duce scilicet Meduanensi convocata : cum Dux Feriæ Hispanique Concilium recipiendum urgerent, prolati sunt articuli, quibus Franci deberentur a Concilii decretis admittendis, quos inter articulos is legitur : « Concilium excommunicat et privat Regem ea civitate, » aut loco, in quo duellum permissum sit : » sessione xxv. Ad-dita nota : « Hic articulus lædit potestatem Regis, qui temporali » suo ulla ejus parte privari non possit; cum eo respectu nullum » superiorem agnoscat, qualiscumque ille sit <sup>3</sup>. » Quæ, jussu Cardinalis Pellevei, conjuratorum antesignani, qui sacro Ordini præsidebat, allata, eo tempore et loco ubi Romana Curia regnare videbatur, ostendunt quam sit insitum Francis ne quid ecclesiasticæ potestati in temporalia juris tribuant.

Sic decreta de rebus temporalibus a Conciliis etiam cæcumenicis

<sup>1</sup> Conc. Trid. Sess. xxv, de refor. cap. xix, Detestabilis : tom. xiv, col. 916. — <sup>2</sup> Bochel. Dec. Eccl. Gall. lib. v, cap. xlv. — <sup>3</sup> Vid. Dupleix, tom. iv. Histor. Henr. IV. Thuan. lib. cv.



prolata, rata sunt vel irrita, prout Principum vel consensione admittuntur, vel dissensione respuuntur : nedum ad clavium divinam potestatem aut ad fidei invariabilem regulam pertinere possint. Atque hæc quidem sunt, quæ ex Conciliis œcumenicis opponantur; patetque clarissime sacras Synodos de rebus temporalibus nihil auctoritate clavium decrevisse.

CAP. XII. Nostri seculi gesta ultimo loco reservata : dissidium Venetum, sub Paulo V, Henrici IV Magni opera compositum.

Priorum seculorum gestis evolutis, quæ nostro ævo nostraque memoria gesta sunt, ultimo reservamus loco.

Quod anno 1602, Dux et Senatus reipublicæ Venetorum de bonis immobilibus per ecclesias ac monasteria, sine Senatus licentia acquirendis, quædam judicia legesque edidissent, et quasdam ecclesiasticas personas *propter prætensa crimina carceri mancipassent*<sup>1</sup>, Paulus V, die 17 aprilis, anno Christi 1606, pontificatus primo, monitorium promulgavit, quo Ducem ac Senatum, nisi ea omnia certis præstitutis temporibus revocarent, excommunicatos, civitatem ipsam Venetorum terrasque omnes eorum ditioni subjectas, ecclesiastico interdicto suppositas nuntiaret et declarat.

Statim atque id Breve perlatum est ad Episcopos ac prælatos Venetæ ditionis, ad quos directum erat die 6 maii; prodiit ad eosdem dictum *Leonardi Donati, Dei gratia Venetorum Ducis nomine*<sup>2</sup>, in quo annotamus ea quæ ad quæstionem nostram faciunt. Hoc primum : « Nos qui tranquillitatem ac quietem dominii, nostro regimini a Deo commissi servare tenemur, et auctoritatem Principis, neminem superiorem in temporalibus sub divina majestate agnoscentis debemus tueri, etc. » Tum ista : « Cum cognoverimus præfatum Breve, contra omne jus et æquum emanasse, et contra ea quæ divina Scriptura et sanctorum Patrum doctrina sacrique canones præcipiunt, in præjudicium auctoritatis secularis a Deo nobis traditæ, et libertatis reipublicæ nostræ, cum perturbatione tranquillæ possessionis, .... non sine omnium scandalo promulgatum fuisse; prædictum Breve non modo ut injustum indebitumque, verum etiam ut nullum nulliusque roboris aut momenti, nobis habendum esse non dubitamus; atque ita invalidum, irritum, et fulminatum illegitime, et de facto nulloque juris ordine servato; ut ea remedia adhibenda non duxerimus, quibus majores nostri et alii supremi Principes usi

<sup>1</sup> Monit. Paul. V, ap. Gold. tom. III, p. 282. — <sup>2</sup> Ibid. p. 285.

» sunt cum Pontificibus, qui potestatis sibi in ædificationem traditæ, limites ac modos egressi fuerint.» Sic ipsa per se nota nullitate contenti, appellationem ad Concilium œcumenicum superfluum censuerunt. Hujus dissidii eventus cum neminem lateat, tantum observamus hic aliqua, quæ causam nostram spectent.

Primum: excommunicatos Ducem et Senatum reipublicæ Venetorum; civitatem aliasque ejus imperii terras ecclesiastico interdicto suppositas; nihil sollicitatum imperium; et excommunicationem penitus a depositione sejunctam, contra quod Gregorii VII tempore sentiebant; cæterum de depositione nihil actum esse, neque auctoritate apostolica dissolutas leges a Senatu conditas, quas Pontifex improbare, sed jussum Senatum ut eas antiquaret: metuentibus, ni fallor, Romanis curialibus, ne depositiones aliaque ejus generis, oculato seculo, jamque harum rerum pertæso, parum approbari possent.

Secundo: Ducem ac Senatum, dato edicto, professos Principum potestatem in temporalibus soli Deo subesse: Papam, dum ad ea prosiliret, egressum esse limites ac modos traditæ sibi a Deo potestatis: ejus decretum Scripturis, Patribus, sacrisque Canonibus adversari.

Tertio: omnes Venetos atque Ecclesiasticos Religiososque, haud minus quam laicos, exceptis paucissimis\*, ea doctrina nixos, Senatui obtemperasse, decreta Pauli V pro nullis habuisse.

Quarto: constitisse decretum Leonardi Ducis: constitisse leges quas de temporalibus rebus Senatus dixerat; tametsi ecclesiastica bona personasque concernerent: nihil eorum a Senatu fuisse revocatum: excommunicationem rerum temporalium causa latam, prætextis licet ecclesiasticis immunitatibus, pro nulla habitam, ac revera ut talem per sese cecidisse; nullaque vel in speciem a Senatu venia postulata\*\*, aut absolutione accepta, pro Catholicis atque Ecclesiæ Romanæ filiis eos esse habitos.

Quinto: factum id esse Henrici IV opera, tota Gallia, imo etiam

\* Si fuerunt præter omnes Jesuitas, nonnulli ex familiis Capucinorum et Theatinorum, qui, Senatui ne obtemperarent, maluerunt esse exules. (*Edit. Paris.*)

\*\* Cardinalis DE JOYEUSE, cui hoc negotium Henricus Magnus commiserat, quemque Pontifex sua instruxerat auctoritate, cum Senatus nolle aut petere absolutionem, id quod Pontifex vehementer cupiebat, aut etiam illam non petitam saltem accipere, dixit in Senatu: *Sublatum esse interdictum; et Senatus carceri mancipatos Ecclesiasticos tradidit, non quidem ei Prælato cui Papa jusserat; sed legato Regis Franciæ. Historia pauca habet exempla dissidiorum, quæ, ut illud, ad finem usque tam firmiter et constanter defensa fuerint.* (*Edit. Paris.*)

tota Ecclesia applaudente: Hispanis etiam in hujus gloriæ partem venire cupientibus \*: nullo Catholico extra curiam Romanam suscipere conato Pauli defensionem; nullo oppugnante ea, quæ Senatus, publico edicto toto terrarum orbe promulgasset: quin etiam edictum a nullo Romano Pontifice, ulla unquam censura fuisse improbatum.

Sexto: non promoveri aut augeri, sed potius atteri rem ecclesiasticam nimis aut præposteris inceptis; defendique potuisse, adversus Pontifices vehementissimos ac nimia ausos, temporalia jura supremarum potestatum, integra religione Sedisque apostolicæ reverentia; cum ille Frater Paulus Calvinianæ hæresi, quam cucullatus fovebat, per eorum dissidiorum occasionem \*\*, aditum aliquem quærens, nullum invenerit, aut Senatum inducere ausus sit, insidiosissimus licet, ad infringendam Sedis apostolicæ majestatem.

Hæc perpendant, qui religione semel nominata, Romano Pontifici permittenda omnia, etiam temporalia; eamque sententiam ad Romanam fidem putant pertinere.

Neque eo secius hæc atque alia hujusmodi dissidia, et inviti commemoramus, et toto animo, ut Ecclesiæ simul et reipublicæ noxia aversamur; gravemque putamus divini numinis ultionem incumbere, his qui hæc vel induxerint, vel libenti animo susceperint, aut ullo modo aluerint, vel ad ea ociosus restinguenda sudoribus ac sanguini pepercerint.

† \* Rex Hispaniarum Philippus III solus dilatæ pacis causa fuit, dum se cum omnibus suis copiis Pontifici offerebat, ad bellum Venetis inferendum. Vid. ejus epist. ad Paulum V. ap. Thuan. lib. cxxxvii. Deinde, seu pudore victus, seu qualibet alia de causa, pacis arbiter esse voluit; et quidem nonnullas condiciones proposuit. Veneti ipsum arbitrum admiserunt; non item condiciones, quas, ut iniquas, nec reipublicæ dignas majestate respuerunt. Quapropter, rebus demum compositis, quanquam uno Henrico Magno reconciliatæ pacis honor deberetur, et Hispani exiguum operam navassent, Veneti tamen Hispaniarum quoque Regi gratias referri jusserunt. (*Edit. Paris.*)

\*\* Eorum dissidiorum occasione, anonymus libellum fixerat Venetiis, quo reipublicam adhortabatur ab desciscendum ab Ecclesia Romana. Senatus in libelli auctorem inquiri jussit, et interea edicto confirmavit; se a fide et obedientia sanctæ Sedis nunquam discessurum. Hujus dissidii tempore, FRA. PAOLO, usus opera Marci-Antonii DE DOMINIS, edidit apud Anglos Historiam Concilii Tridentini, eo nempe consilio, ut Curiam Romanam calumniis respergeret, et sanctæ Synodi decretorum imminueret auctoritatem. (*Edit. Paris.*)

CAP. XIII. Cardinalis Bellarmini libri adversus Barclæum: Senatus decretum, antiquis ejusdem Senatus decretis congruum, quæ sacra Facultas susceperit: regii Consilii decretum, Perronii Cardinalis opera.

Anno 1610, 26 novembris, aliquot mensibus post Henrici IV infandam ac parricidialem cædem, Cardinalis Bellarmini tractatus de postestate summi Pontificis in temporalibus, adversus Guillelmum Barclæum, prodiit. Is statim a Parlamento Parisiensi est proscriptus, « vetitumque est, sub pœnis læsæ majestatis, ne quis » eum librum haberet, ederet, venderet, ut qui contineret falsam » et detestabilem propositionem, eo pertinentem, ut submitterentur homini a Deo constitutæ supremæ potestates; et adversus » eorum personas et imperia subditi populi concitarentur <sup>1</sup>. » Interdictum toto regno, ne quis eam propositionem directe vel indirecte doceret.

Hoc Senatus decretum consonabat ei quod ab eodem Senatu \*, anno 1561, editum fuerat, jussusque Tanquerellus hæc verba promere: « Mihi displicet, quod dixerim, quod Papa Christi Vicarius » Monarcha, spiritualem et secularem potestatem habens, Principes » pes suis præceptis rebelles, dignitatibus privare potest <sup>1</sup>. »

Item ab eodem Senatu, anno 1595, eandem doctrinam ejurare jussus est Florentinus Jacob Clericus regularis sancti Augustini.

Utroque decreto vetita sacra Facultas hanc doctrinam permittere, gratias Senatui egit, decretisque paruit.

His ergo consona adversus Bellarmini librum Senatus decreverat; cujus decreti, Cardinalis Perronii opera, suspensa est a summo Regis Consilio, executio, usque ad Regis beneplacitum <sup>2</sup>; decretumque id ea est forma, qua Rege præsentē decerni solet.

Causabatur Perronius Bellarmini in Ecclesiam merita, dicebatque, pupillo Principe ac novo principatu, omitti oportere ea quæ Romanæ Curix displicerent. Datum ergo temporibus, ut res in suspensio haberetur; neque quidquam aliud potuit impetrari. Data clam opera est, ne Bellarmini hic evulgaretur liber, aut sententia doceretur, virique tantum nomini et honori parcitum. Alii laudabant Perronii prudentiam: plerique, hoc obtentu, veterem Gallix vigorem infringi, et gliscere adulationem dolebant:

<sup>1</sup> Arrêt du Parlem. 26 nov. 1610. Vid. lib. cui titulus; Recueil de piéc. concern. l'hist. de Louis XIII. Par. 1717; tom. IV, p. 11. — <sup>2</sup> Bochel. Dec. Eccl. Gall. lib. V, cap. VI, VII. Vid. Dup. XVI sec. p. 1469. — <sup>3</sup> Rec. de piéc. etc. ibid. p. 13.

\* 12 novemb.

CAP. XIV. Conventus Ordinum regni 1614. Articulus propositus a tertii Ordinis deputatis : cur Clerus obstiterit, adjuncta nobilitate : Perronii Cardinalis oratio quatenus a Clero probata : an hæc novissimæ Cleri Gallicani Declarationi noceant ?

Anno 1614, habiti sunt, jubente Rege, generales Ordinum regni conventus ; anno deinde 1615, decembris 15, a tertii Ordinis deputatis, inter articulos Regi offerendos, primus hic fuit <sup>1</sup> : « Ne in- » valesceret perniciosa doctrina, quam ab aliquot annis contra » Reges ac potestates a Deo constitutas, seditiosi homines inducere » conarentur : Regi supplicandum ut haberetur id pro lege funda- » mentali regni, in conventu Ordinum fixa : a nulla potestate de- » poni posse Reges nostros, aut eorum subditos a sacramento fide- » litatis absolvi : eamque doctrinam, ut verbo Dei consonam, ab » omnibus tenendam et subscribendam, etiam ab Ecclesiasticis, » antequam ullius beneficii possessionem obtinerent : contrariam » sententiam, quod Reges occidi ac deponi possent, ut impiam ac » detestabilem esse rejiciendam : quicumque exterorum eam tue- » rentur, publicos regni hostes ; quicumque civium, perduelles ac » majestatis reos nullo discrimine judicandos. »

Sacro Ordini grave visum est, a regni Ordinibus, auctoribus tertii Ordinis deputatis, de religione decerni ; tum de auctoritate Papæ moveri controversias, ac fieri decreta, quibus Ecclesiæ scinderentur. Cardinales, qui conventui frequentes aderant, magni apud omnes nominis atque auctoritatis, his maxime movebantur : decretumque est, articulum non esse admittendum. Delegatus a sacro Ordine Perronius Cardinalis, adjuncta nobilitate, ad tertii Ordinis deputatos, eam orationem habuit <sup>2</sup>, cujus mentionem sæpe fecimus. Summa est : « De tribus agi : primum, de Regum parricidiis : » alterum, an Reges nostri suprema temporali potestate gauderent, » nullius scilicet feudo obnoxii ; ac de his duobus nullam esse con- » troversiam. » Tertium caput, *de quo esset questio*, ita Cardinalis » proponebat : An Reges dato sacramento ad tuendam catholicam » fidem Deo ac populis obligati, si eam fidem publice ejurarent ac » persequerentur, hujus juramenti religione contempta, deponi » possint, ac subditi vicissim exsolvi a præstito fidelitatis sacra- » mento, et a quo id fieri possit. » Contendebat autem eam quæ- » sitionem inter *problematicas* recensendam <sup>3</sup> ; eo quod « ab undecim » seculis nunquam ei in Ecclesia propugnatores defuissent : ad » hæc si judicanda videretur, id fieri non posse a conventu Ordi-

<sup>1</sup> Merc. Franc. et Hist. de Louis XIII, Par. 1716 ; tom. I, p. 297. —

<sup>2</sup> Œuv. div. p. 599. — <sup>3</sup> Ibid. p. 601, 602.



” num, qui secularis esset, oborturaque hinc schismata, imo etiam  
 ” hæresim, cum anteacta secula, ipsique Pontifices erroris damna-  
 ” rentur;... multa quoque in regnum et rempublicam incommoda,  
 ” perturbationes graves secuturas : quin etiam nocere Regum inco-  
 ” lumitati ac majestati ea, quibus illam adjuvare vellent. »

Hæc vir maximus toto eloquentiæ flumine peroravit. Jam obji-  
 citur nobis, non modo tanti Cardinalis archiepiscopi Senonensis toto  
 orbe celebratissimi, ac de Ecclesia catholica bene meritissimi,  
 verum etiam Cleri totius, cujus nomine agebat, auctoritas : quæ  
 duo magno habemus discrimine. Aliud enim est Cleri decretum,  
 aliud ab oratore ingeniosissimo quæsitæ et aptatæ causæ argumenta.

Ac de Clero quidem quod objici potest, nostros nempe Episcopos  
 nunc a majorum sententia deflexisse, cum id anno 1682 declara-  
 rint, quod ne declararetur, eorum antecessores, anno 1615, tanto  
 studio obstiterunt : facilis responsio ex dictis.

Quod enim Clero Gallicano anno 1615 displicuit, hæc quæ ad  
 religionem pertinerent, nomine Ordinum regni fieri, idque aucto-  
 ribus laicis tertii Ordinis deputatis, nihil ad conventum nostrum  
 anni 1682 attinet. Conventus Ordinum regni, licet ibi sacer Ordo,  
 et ut regni membrum intersit, et pro sua dignitate primas ferat,  
 tamen civilis conventus est, reipublicæ, non rei ecclesiasticæ causa  
 convocatus; ubi Ordo ecclesiasticus, conventus tertia pars, a  
 duobus Ordinibus laicalibus numero ac suffragiorum auctoritate  
 vincitur; de cujus articulis Rex decernit suprema auctoritate :  
 conventus vero noster anni 1682, totus ecclesiasticus, ac de re ec-  
 clesiastica congregatus, a Rege non decreti firmamentum, sed exe-  
 cutionem, Patrum more, expectavit.

Quod autem anno 1615 metuebant ne schismata fierent, gravi  
 adversus Catholicos, qui a nobis dissentirent, intentata censura, id  
 conventus noster cavit, dum et veritatem asseruit, et ab omni cen-  
 sura temperatum esse voluit.

Quæ cum ita sint, nihil jam necesse est nos de Perronio Cardi-  
 nali admodum laborare, utcumque adversæ sententiæ favisse vi-  
 deatur. Facile enim credimus vehementissimum oratorem, ipso,  
 quo rapiebat cæteros, eloquentiæ impetu, fuisse abreptum : neque  
 veritum auditores ultra metas impellere, ut cum se repressissent,  
 tamen quo ipse vellet loco consisterent, atque a censura abstine-  
 rent. Quanquam et aliæ causæ inerant, cur in Romanam Curiam  
 propenderet; ut nec mirum sit, si Gallicani Patres potioribus ducti  
 momentis, ab ejus sententia discesserint.

Ne quid tamen prætermisisse videar, de ejus oratione, quæ  
 meo quidem judicio momenti sint maximi, pauca dicam.

CAP. XV. In Perronii Cardinalis oratione ad tertium Ordinem annotata quædam : ejus dicta confutantur : acta laudantur : hujus controversiæ finis.

Ac statim occurrit ipsa quæstio artificiosissime constituta. Illud ex dialectices regulis, atque ab intimo artificio depromptum, quod oppugnaturus universalem negativam istam, quam legis fundamentalis loco esse volebant : *Nullo casu Reges a Pontifice deponi possunt*; opponebat ille particularem affirmativam hanc : « Pos- » sunt a Pontifice deponi aliqui Reges, his nempe conditionibus, si » fidei catholicæ propugnandæ sacramento obligati sunt, si eam » deserunt; si denique persequuntur <sup>1</sup>. » Quibus cum finibus quæstionem circumscriberet, eo coactare adversarios nitebatur, ut, quod erat invidiosissimum, Reges hæreticos, violatque jurisjurandi reos, ad hæc persecutores, defendere viderentur. Illud interim studiosissime tacuit, quod sæpe jam diximus; inter indirectæ potestatis defensores, neminem unquam fuisse aut esse potuisse, qui se his finibus contineret; quippe cum indirectam potestatem Dei gloria, animarum salute, et potestate clavium metiantur : quam quidem ad hos tres redigere casus, non modo esset absurdum, verum etiam hæreticum.

Quare nec ipse Cardinalis, qui se ad eos redegisset, quidquam probare potuit, nisi ultra tenderet; protulitque depositos Henricos \*, Fridericos \*\*, nullum catholicæ fidei articulum denegantes, Childericum etiam Francico regno, et Græcos Imperatores imperio Occidentali nudatos, cum nihil Ecclesiæ repugnarent. Nec tantum virum puduit allegare Gregorium Magnum, tanquam privaturum imperio reges, si unius xenodochii privilegium violassent.

Id sensit vir acutissimus, atque ultro professus est, « adhiberi » a se ejusmodi exempla, quatenus inservire possent huic thesi » generali : dari quosdam casus, quibus subditi exsolvi possent a » præstito Regibus sacramento; aut huic hypothese particulari; » licere id fieri in Principes hæreticos, sive apostatas, ac persecutores <sup>2</sup>. » Tanquam in oratoris potestate esset, coercere ad arbitrium ipsam argumentorum vim; non autem aut tota vi sua valeant, aut, si nimis probant, tota vi sua corruant.

At illud dissimulare non possum, quod etiam ab Orientalibus bellis sacris præsidium quærit; contenditque : non alio nomine jus-

<sup>1</sup> Vid. Perr. loc. cit. p. 600. — <sup>2</sup> Ibid. p. 602, 603.

\* IV et V. — \*\* I et II.

tum piūque esse Christianorum adversus Turcas bellum, quam quod infidelis princeps, nullum jus sibi in Christianorum provincias comparare possit : « Quod negare, inquit<sup>1</sup>, nihil aliud esset, » quam errorem Lutheri defendere, priscorumque heroum, qui » adversus Mahumetanos tanta bella gesserunt, sancti etiam Lu- » dovici damnare memoriam. »

Neque illud perpendere voluit, Mahumetanos ac Turcas, ex quo exstiterunt, hostilem animū, atque inexpiabile bellum professos adversus christianas provincias, merito ut perpetuos hostes atque invasores haberi, qui etiam ubi pacem se fovere simulant, nihil nisi bella cogitant, idque ex ipsis impiæ legis placitis : nulla nobiscum pace tuta, nullo fido fœdere, nullo unquam beneficio, nisi cyclopico : ut extremi pereant, quibus interim pepercisse videantur. Quo jure quis dubitet justa Christianorum inter se adversus communem hostem fœdera, justas societates : ac prorsus suo more insanisse Lutherum, qui a tetris prædonibus bellum amoliretur? Hæc quam procul absint a nostra quæstione, ne imperitissimos quidem fugit, nedum tantum virum latere potuerit; qui tamen hic, si Deo placet, et sancti Ludovici damnandam memoriam, et Lutheri errores crepabat, credo, ut pueros territaret.

Pessimum et illud quod toties inculcavit : causam depositionis, vel maxime in eo esse, quod mutuo sacramento, et se Reges populis ad tuendam rectam fidem, et populis Regibus ad fidele obsequium obligarint; ut si illi à juramenti religione discesserint, hi quoque vicissim a dato sacramento absolvi possint : neque vero obstat « Quod Reges etiam ante coronationem factamque unctio- » nem, ac præstitum jusjurandum regnent; responderi enim ab » indirectæ potestatis defensoribus, Reges nondum consecratos sic » haberi, ut qui jam in prædecessoribus solemne jusjurandum » populis præstiterint<sup>2</sup>. » Hæc enim quam vane jactentur, multa demonstrant; imprimis quod ne illud quidem ad causam, hoc est, ad pontificiæ potestatis quæstionem pertinebat : quippe cum si semel statuamus Reges conditionali tantum conventionē regnare, jam, nullo pontificiæ potestatis interventu, sponte evanesceret illa regii nominis auctoritas, ruptis conventis conditionibus quibus niteretur. Huc accedit illud a Cardinali pro certo positum : Principum juramenti eam contineri regnandi conditionem, qua deficiente simul solvantur imperia; quod ille immerito pro certo habuit. Ea enim juramenta valere ut commendetur infigaturque Principis animo vera fides; non eo profecto ut regnandi jus ad

<sup>1</sup> Vid. Perr. loc. cit. p. 630. — <sup>2</sup> Ibid. p. 599, 627, 628, 630, 643.

conditionalia pacta necessario revocetur, ut suo loco docuimus, et Anastasii, Leonisque Imperatoris supra memorata exempla testantur<sup>1</sup>.

Neque tolerari potest quod Perronius ita argumentatur<sup>2</sup>: « Aliud » esse, adversus jurisjurandi religionem actu quodam, aliud ipsa » professione pugnare, aliud peccare adversus jusjurandum, aliud » ipsum jusjurandum evertere contrario etiam edito jurejurando... » Et quidem cum aliquis Princeps injuste judicat, peccare illum » contra jurisjurandi religionem; at si profiteretur juramentoque » firmaret, se semper injustas dicturum sententias; tum vero ever- » teret, inquit, ipsum jusjurandum de servanda justitia, simulque » regnum abdicaret, eversa conditione regnandi. » Ita deinde respondet<sup>3</sup>: « Regni sub Christo obtinendi fieri incapaces, qui a » præstito ipsi christianisque populis fidei catholicæ servandæ sa- » cramento defecerint. » Hic lubens a tanto viro quærerem, in his » toriis ac libris, quos studiosissime evolvit, equem invenerit Prin- » cipem, qui ipsam justitiam facta professione ejuravit? Certe nemi- » nem. Multos autem a recta fide abhorruisse lugemus, qui nihilo » secius rempublicam bene gesserint; quandoquidem Deo placuit, » veram fidem, non humana sapientia comparari, sed divina gratia » provenire. Quorsum ista? Ut pateat, illam quam fingit Cardinalis » de justitia ubique contemnenda professionem juramento firmatam, » ne in insani quidem Principis mentem incidere posse. Quamobrem » si fingendum est quid fieret de Principe qui ita justitiam ejuraret, » facile respondemus, amovendum eum a gubernaculis, dandum- » que tutorem, non quidem ut ei qui regnandi conditionem violave- » rit, sed ut ei qui proprie stricteque supra omnem humanum morem » insaniat. Ita, inquam, ei tutor adhibendus esset, uti phreneticis » ac furentibus Principibus factum est, ab iis ad quos pertinet; non » tamen profecto a Romano Pontifice aut sacrorum Antistitibus, qui » quidem nihilo magis huic rei se immisceant, etiamsi eam vel » maxime placet fieri, ex conditionalibus pactis. Maneret enim jus » suum integrum liberæ civitati; quo jure fraudari nequeat; ne qui- » dem si religio conditionalis fœdere continetur. Eo enim casu, post- » quam de religione sacrisque, sacrorum Antistites, tum de imperio, » libera respublica civitasque decerneret, ut profecto hæc omnia- » quæ tanto circuitu apparatuque verborum amplificat eloquentis- » simus Cardinalis, extra causæ statum tota sint, nec nisi imperitis » fucum faciant.

<sup>1</sup> Sup. lib. II, cap. VII, XI, XII et seq. — <sup>2</sup> Perr. loc. cit. p. 628, 663.  
— <sup>3</sup> Ibid. p. 628.

Quod autem declamat Reges, sacramento dato, Christo Regi obnoxios, « ipso feloniam crimine, excidere feudis, quos a supremo » Domino Christo obtineant : » tanquam Christo Regi, accepto a Regibus fidelitatis sacramento, novum jus in Reges comparetur : hæc ut in populari oratione toleramus, ut theologice ac serio dicta respuimus; neque propterea tanti viri iudicio nostrum anteponimus; sed tamen docemus multum interesse, an quis oratoriis ampullis, an theologica gravitate ac simplicitate disserat.

Cæterum id sufficit maximi Cardinalis gloriæ, quod si ejus dicta quædam reprehendere cogimur, certe gesta laudamus. Glorietur enim, nec immerito, « se vere genuineque Francum Francorumque filium, semper adhæsisse Regibus, semper respexisse » Reges : ac post Henrici III necem, Henrico IV Magno obsecutum » esse; et quidem tuta conscientia, ex utriusque partis sententia » cum ille Princeps nunquam incorrigibilis fuerit, relapsus vero » habitus sit, informatione falsa <sup>1</sup> » Optime omnino. At illud interrim constat : eum, dum tuta conscientia sequitur Principem a Romanis Pontificibus regno exclusum, abunde docuisse quam facile hæc a Pontificibus, circa imperium ac res temporales decreta, viri boni gravesque omittere potuerint.

Hæc ad orationem Perronii dicenda habebamus. Et quidem ea omnia de regnandi conditionalibus pactis, quæque sint aut esse fingantur, quæque etiam esse possint, uno verbo transegimus; quæstionesque eas a causa nostra prorsus alienas, ab hac disputatione procul amovimus : quippe cum agamus de jure divinitus annexo clavium potestati, non de ejusmodi, quales fingi possent, Regum populorumque conventionibus.

Reliqua, quæ tantus Cardinalis copiosissime prosequitur momenta rationum, aptatosque causæ ab artifice summo veterum locos priscaeque historiæ, hic excuti nihil necesse; cum hæc omnia suo loco, in hac tractatione, diligentissime perpensa atque explorata sint, presso etiam plerumque auctoris gravissimi nomine.

Neque id omisimus, quod est occasione hujus controversiæ eoram ipso Rege, a sapientissimo Principe Condæo peroratum <sup>2</sup>; nihilque hic dicendum superest, quod ad nostram quæstionem faciat, nisi id : rem ad Regem evocatam, ac postea silentio esse transactam.

<sup>1</sup> Perr. loc. cit. p. 636. — <sup>2</sup> Sup. lib. I, sect. II, cap. III.



CAP. XVI. Censura Sanctarelli. An Cardinalis Perronius jure metueret, ne Ecclesia errasse videretur, si censura notata esset illa de deponendis Regibus sententia.

Cæterum cum de deponendis Regibus nova quotidie scripta prædicerent, atque Antonii Sanctarelli exitiosissimus ea de re circumferretur liber; ne porro pergerent, his inventis, Ecclesiæ conciliare odia, ad rempublicam commovere, nostræ Facultati visum est, etiam censura comprimendam ingeniorum licentiam: atque anno 1626, magno omnium consensu Magistrorum, totiusque regni applausu, illud decretum prodiit quod supra retulimus <sup>1</sup>.

Non illi metuerunt, quod Perronius Cardinalis nimio causæ suæ studio, in illa oratione imminere dixerat <sup>2</sup>: ut si sententia de deponendis Regibus censura notaretur, Sedes apostolica aberrasse a fide, imo ipsa a multis jam seculis cecidisse videretur Ecclesia; non id, inquam, metuerunt. Satis enim intelligebant, illos qui eam sententiam secuti essent, non eam amplexatos, ut dogma fidei, uti a nobis luculentissime demonstratum est: neque vero ignorabant præstandam Theologis ipsam Ecclesiæ Romanæ fidem, non etiam magnorum quamlibet virorum, aut Romanorum quoque Pontificum opiniones certis temporibus natas: neque iis præjudicari adversus veritatem ac majorum doctrinam. Neque enim si Papias, Justinus, Irenæus, alique apostolici viri ac sancti Martyres mille annorum regnum approbarunt, communisque ea primis seculis sententia ferebatur, ideo nunc vetamur rejicere eam, ut evangelicæ apostolicæque doctrinæ contrariam; quanto minus eas, quæ postremis seculis opiniones succreverunt? Imo id argumentum fuerit divinæ providentiæ tuentis Ecclesiam; quod ingenii ultro in dubia aut falsa labentibus, cursus tamen opinionum divino Spiritu sustentetur, quominus in Ecclesiæ fidem irrumpat. Quare sacra Facultas nihil dubitavit subortam de deponendis clavigium auctoritate Regibus opinionem *improbare et damnare tanquam novam et falsam, erroneam, ac verbo Dei contrariam*. Id tantum cavit, ne hæreticam, tacente Ecclesia, declararet. Huic censuræ consonant articuli, anno 1663, Ludovico XIV oblati, quos alio loco memoravimus <sup>3</sup>: a quibus facultatis nostræ decretis, uti incepimus, ita in his desinemus; Deoque agimus gratias, quod hanc tractationem a remotissimis usque temporibus ad nostra tempora, eo duce atque auctore, deduximus, nostramque doctrinam tot labentibus seculis immotam invictamque præstitimus.

<sup>1</sup> Sup. lib. I, sect. II, cap. IV. — <sup>2</sup> Perr. loc. cit. p. 634. — <sup>3</sup> Sup. lib. I, sect. I, cap. V. Vid. Diss. præv.

CAP. XVII. Recapitulatio dictorum ad Caput I Gallicanæ Declarationis de temporalis potestatis suprema auctoritate : an quod Cardinalis Perronius objecit, nostram sententiam Romani Pontifices pro erronea habuerint ?  
 \* An ab ullis Conciliis damnata sit ? An aliquis ex ea adversus Ecclesiæ auctoritatem metus ?

Jam quæ ex dictis, totaque hac tractatione consequantur, paucis colligamus. Et quidem, id erat nobis propositum uti doceremus, non modo nostram sententiam ab omni censura esse liberam, sed etiam veram, antiquam, firmam ; ac si censura adhibenda sit, eam merito in adversarios intorqueri. An id probaverimus, recensitis omnibus quæ pro utraque parte retulimus documentis, intueri placet.

I. Ergo hæc demonstravimus <sup>1</sup> : quam ecclesiastico ordini , Romanoque Pontifici, virtute clavium tribuunt rerum temporalium ac deponendorum Regum, sive directam, sive indirectam potestatem, eam ad nimia, periculosa, horrenda deducere, ejusque sententiæ novitate totam Ecclesiam perturbatam.

II. Gregorium VII, qui primus omnium de deponendis Regibus cogitavit, etiam requisitum, nullum ejus rei exemplum, nullam auctoritatem proferre potuisse : nec nisi manifeste vana, nimia et nulla respondisse : eundem nec sibi constare potuisse ; novaque superstruxisse novis, quo ausu suis decretis omnem auctoritatem abrogasse.

III. Eam potestatem in omnibus veteris novique Testamenti libris penitus inauditam, neque unquam traditam, cum res atque occasio id maxime postularet ; imo diserte explicatum a lege, a Prophetis, a Christo, ab Apostolis, regiam potestatem in temporalibus soli Deo subesse, eique potestati, etiam sævienti, atque Ecclesiam persequenti, in civilibus rebus præstandam obedientiam, nedum illi ulla etiam pontificia auctoritate repugnetur <sup>2</sup>.

IV. Eam doctrinam ad secuta secula dimanasse, et usque ad extremum fere undecimum seculum Regibus idololatriis, apostatis, hæreticis, excommunicatis, Ecclesiam persequentibus, fidem atque obedientiam integram esse servatam : nunquam vel intentatas minas depositionis, neque quidquam, de ea unquam, cum id res maxime posceret, a quoquam Christiano, sive clerico, sive laico fuisse jactatum ; sed omnes ita concurrisse in obsequium, ut qui nihil aliud cogitarent <sup>3</sup>.

V. Id factum iis regulis atque sententiis, quæ ad omnem æta-

<sup>1</sup> Sup. lib. I, sect. I. — <sup>2</sup> Ibid. sect. II. — <sup>3</sup> Ibid. lib. II.

tem, ad omnia tempora æque pertineant ; pessimeque mereri de christiana religione eos, qui postrema ætate dixerint, Apostolis, Martyribus, Patribus, Romanis denique Pontificibus, civili potestati etiam adversanti obedientibus, nocendi vires, non autem voluntatem atque animum defuisse.

VI. Quæ a Gregorio VII ac deinceps in eam rem decreta gesta-que sint, pessimis initiis, pessimo exitu processisse.

VII. Qui Gregorio VII auctore, a Regis obedientia recesserint, manifeste falsa opinione ductos, male intellecto interdicto de vitandis excommunicatis ; eorumque doctrinæ secutos Pontifices, Theologos omnes atque Canonistas, ipsum etiam Gregorium VII obstitisse<sup>1</sup>.

VIII. Pontifices Romanos in deponendis Regibus Gregorium VII de facto imitatos, non de jure processisse ; neque unquam quæsitum, neque canone aut professione edita constitutum, utrum et quid Ecclesiæ circa temporalia ordinanda Christus concesserit : unum Gregorii VII factum pro summa auctoritate fuisse : ergo Pontifices non ex certo dogmate, sed ex opinione, quæ ipsis tantum probabilis videretur, judicasse ; neque hæc ad Ecclesiæ doctrinam omnino pertinere, fatentibus etiam iis, qui Romanæ infallibilitati maxime faveant.

IX. Prolatas etiam in Synodis a Romanis Pontificibus circa Reges deponendos sententias, a nulla Synodo dictis sententiis, editoque synodico decreto comprobatis : tanquam prohibente Spiritu sancto, nese rebus novis sacræ Synodi immiscerent.

X. Viros sanctos doctosque, qui post ea Pontificum, de deponendis Regibus, decreta floruerint, nihil iis motos in Patrum sententia perstitisse.

XI. Bonifacium VIII, qui primus omnium aggressus sit temporalium rerum ordinandarum ac deponendorum Principum potestatem Sedi apostolicæ edito canone in Bulla, *Unam Sanctam*, vendicare, rei novitate deterritum, in nuda rei expositione stetisse ; neque ad eam definiendam prosiliisse ; et tamen, ne valeret id quod vel exponendo in publico diplomate dixerat, Bullam *Unam Sanctam*, ea in parte ab ejus successoribus ita habitam, ac si nunquam extitisset, eaque ratione robore vacuatam.

XII. Ecclesiam Gallicanam, Clerumque Gallicanum aperte obstitisse iis, quibus idem Pontifex, propter subordinata religioni regna, summam sibi potestatem in civilibus tribueret : quæ ea occasione Ecclesia Gallicana, regnique Ordines, ipse Rex, Doctoresque theologi religiosorum Ordinum gesserint, scripserint, decreve-

<sup>1</sup> Sup. lib. III, et hoc lib.

rint, ea illæsa et immota stetisse et stare : quæ vero Bonifacius , ea a secutis Pontificibus antiquata, erasa, abolita esse.

XIII. Quæ a sacris Conciliis œcumenicis circa temporalia decreta sint, nunquam auctoritate clavium facta esse : nunquam adscriptum ea auctoritate fieri ; imo explicatum fieri, mutuata a Regibus potestate ; neque unquam ea decreta, nisi consensu Principum valuisse.

XIV. Cum a Romanis Pontificibus Reges pro potestate depositi sunt, nunquam ab ullo Rege, nunquam ab ullius regni ordinibus hanc potestatem fuisse agnitam ; imo obstitisse regna Regesque , remque ad cruenta bella externa et civilia esse deductam : quare nec regna unquam vere data esse ; sed belli causas duntaxat, atque ambitioni, rebellionique colorem ac titulum, totumque orbem his bellis conflagrasse ; atque omnino has Regum depositiones pontificia auctoritate factas, nulli unquam utilitati, maximo damno atque invidiæ fuisse.

Ex his facile duo hæc christianus lector intelliget.

Primum id : Cardinalem Perronium haud ex vero dixisse <sup>1</sup> : *A Papa haberi nostram sententiam tanquam erroneam*. Nullus enim Romanus Pontifex id unquam docuit , vel censuit : male item asseruisse eundem Cardinalem : *A decem Conciliis contrariam sententiam , ut veram fuisse suppositam* ; cum ne unum quidem Concilium extiterit , a quo dictis sententiis Romanorum Pontificum in deponendis Regibus sententia comprobetur, aut potestas temporalium ecclesiasticis clavibus annexa doceatur : frustra ergo metuisse eundem Cardinalem , ne si annexa clavibus temporalium potestas, inusta nota proscribatur, Ecclesiæ catholicæ , Sedisque apostolicæ fides atque auctoritas collabescat ; cum nullum Ecclesiæ , nullum apostolicæ Sedis de ea potestate decretum proferatur ; imo talis potestas cum Scripturæ ac Traditionis auctoritate stare non possit. Hoc primum ex nostra tractatione consequitur.

Alterum istud : nisi Gallicani Patres summo studio pacem coleant, nihil obesse potuisse , quominus adversam sententiam tota Scripturarum ac Traditionis auctoritate, longoque malorum experimento proscriptam, iisdem afficerent notis, quibus Sanctarelli doctrinam sacra et sapientissima Facultas configendam censuit. Sed episcopalem Declarationem , quo per sese est gravior, eo moderatiorem esse debere iudicarunt ; atque id facere contenti, quo tam periculosa tamque invidiosa novitas ultro corrueret, non modo ab omni contumelia, verum etiam a censura, quamvis æqua , temperarunt.

<sup>1</sup> Perr. loc. cit. p. 640, mal. 644.

CAP. XVIII. De Regibus propter hæresim et apostasiam deponendis : cur ætate postrema multi Reges consenserint ? Cur scholastici Doctores ? Cur ab ea sententia discedamus ?

QUÆRES qui factum ergo sit, ut Doctores scholastici passim in eam sententiam abierint : Reges christianos, saltem propter hæresim atque apostasiam, deponi posse ab Ecclesia ; et cur ipsi Principes postremis temporibus id ultro fateri videantur ? Cujus confessionis quædam acta referuntur.

Facile respondemus : primum, ut sæpe diximus, hæresis atque apostasiæ causas nihil habere proprium, quo Reges Pontificibus faciant obnoxios : cum clavium potestas, cui volunt connexam hanc deponendi Principes potestatem, non restringatur hæresis atque apostasiæ causis. Quod ergo quidam forte Principes se propter eas causas deponi posse concesserint, id non oritur ex ulla potestate, quam in Pontificibus agnoscant ad ordinanda temporalia : sed quod hæresim detestati, omnia in se ultro permittant, si ea se peste infici sinant. Cæterum cum ab hæresi tantopere abhorrerent, sane intelligebant nihil in se juris cuiquam dari a se, qui hæresis tantum causa dedissent.

Cur autem non ea causa nunc deponi posse fateamur : primum id prohibet, quod verum amamus, ac priscam Ecclesiæ et profectam ab Apostolis Patribusque doctrinam novitiis opinionibus anteponimus : alterum, quod hæresis nomen tam diffuse pateat, ut ad omnem causam lata interpretatione facile deducatur ; quo ambiguo verbo involvi sublimes potestates publica tranquillitas non sinit : denique, quod hæresis etiam stricte sumptæ semel admissa causa, alias repudiare non sit integrum ; quique eas causas separant, vel fraudem moliantur, vel in summa ignorance versentur.

De Scholasticis vero, qui ab aliquot seculis post sanctum Thomam et alios, magno consensu fateri videantur, hæresis et apostasiæ causa deponi posse Reges, præter ea, quæ dicta sunt <sup>1</sup>, hæc insuper addimus : manifeste eos fa'sos ac nimios fuisse, qui hæresis atque apostasiæ causam sufficere dixerint ; cum Perronius hæresi, atque apostasiæ violatum jusjurandum ac persecutionem adjunxit : Bellarminus vero id saltem, ut *subditos a fide abstrahere conentur* : quod si defuerit, quiete pacateque regnent. Quare haud dubium est, quin Scholasticorum hac in parte caduca et infirma habenda sit auctoritas, cum ii, Bellarmino et Perronio fatentibus, falsi ac nimii fuerint.

Jam ergo meminisse nos oportet opiniones Scholæ, quantum a

<sup>1</sup> In Appendice, lib. II, cap. XIV.



Scholæ decretis dogmatisque differant, Melchiore Cano teste. Eo namque auctore, nobis est integrum, ut a Scholæ opinionibus libere recedamus, eisque anteponamus majorum dogmata, quæ, eodem Cano teste, multo illustriora firmioraque sint.

Idem Melchior Canus decreta ac placita Scholæ eo internosci docet a Scholæ opinionibus, quod placita quidem firmo judicio stent; nec sine censuræ nota ii elabantur, qui ab his discesserint. At inter Scholasticos alicujus certe nominis, (quis enim præstare omnes audeat, aut vero legere velit, quos ad contaminandam potiusquam ad tractandam theologiam diræ intemperię tanto numero egerint?) inter illos, inquam, neminem invenies, qui ad fidei dogmata referat eam, quam Pontificibus tribuunt in deponendis hæreticis Regibus, potestatem. Quod ergo hic sentiunt, ad opinioniones; non ad placita Scholæ pertinere constat.

Certe Scholastici veteres, per librorum penuriam, aliasque causas, tanta multarum rerum, præsertim juris publici, imperitia, laborarunt, ut eos in his quæstionibus testes adducere, relictis Patribus, nihil aliud sit, quam alta caligine demersos, in aperta ac limpida luce versantibus anteferre. Vel hoc exemplum perpendant. Quis e Scholasticis, aut vero e Canonistis postremi ævi, non id docuit: Clericos nullo modo Principibus esse subditos? tanta publici juris ignorantia tenebantur! At nunc quotusquisque est, non dico Clericorum, sed Religiosorum, Episcoporum, etiam Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, qui non se subditos suis Regibus fateantur, salvis privilegiis ordini suo Ecclesiæ auctoritate concessis, et publica regnorum lege firmatis? Curiales excipio, eosque non omnes. Aut dicant in rebus dubiis, quantum iis fidere nos oporteat, qui Patres apud solum fere Gratianum legerunt; rei ecclesiasticæ seriorem ignorarunt; falsas historias aut interpolatas, pro veris atque integris habuerunt.

Talibus ergo delusos, non modo de Principum, sed etiam de Pontificum juribus multa fugerunt; ac si a Pontificibus Reges hæresis causa deponi posse fateantur, fatentur interim a Regibus quoque ac particularibus Synodis deponi potuisse Pontifices; Othonisque I in Joannem XII Pontificem gesta laudant, quæ Baronius detestatur<sup>1</sup>: ut non nostra tantum, sed etiam omnium intersit ab his appellari.

Mitto Constantini aliorumque falsas donationes, falsasque decretales, veterum Pontificum nomine consarcinatas, nunc omnium consensione rejectas, tunc tamen pro sacrosanctis habitas; atque in his quidem nihil legimus, quo Pontificibus ulla temporalium

<sup>1</sup> Bar. an. 963; tom. x, p. 775 et seq.

potestas tribuatur. Adeo hæc , quæ nunc venditant , his quoque novellis ac posteris posteriora sunt. Sed tamen hæc nos admonent , ne imperitis seculis omnia tribuamus , utque recurramus ad ipsos ecclesiasticæ traditionis fontes.

Quod si porro pergunt Scholasticorum auctoritate nos premere circa Principes propter hæresim deponendos ; duo hic in memoriam revocari volumus.

Primum , id quod gestum est , anno 1615 , in Ordinum regni generali conventu , ubi Cardinalis Perronius , allegato licet Scholasticorum sibi favente consensu , tamen id tantum postulabat , ut hæc quæstio inter problematicas ac liberas haberetur : « An Reges » hæretici , ac juratæ etiam in coronatione catholicæ fidei persecutores , deponi possint ' ? » Ergo existimabat eam sententiam , quæ depositioni faveret , non inter certa Scholæ placita , sed inter opiniones esse recensendam.

Alterum quod recogitari volumus , hoc est censura Sanctarelli anno 1626 edita , anno 1682 repetita ; ac vulgati acceptique toto regno articuli ejusdem Facultatis anno 1663 , quibus omnibus sacra Facultas , non modo profitetur sententiam de deponendis etiam hæresis causa Regibus , non esse inter certa placita referendam ; sed etiam plane rejiciendam , notisque atrocibus configendam. Quare privatorum Doctorum scholasticorum opinionibus , quas memorant , opponimus totius Scholæ ejusque gravissimæ , ex qua nimirum plerique veteres Scholastici prodierunt , nom jam opiniones , sed certa decreta , toto christianissimo regno publice approbata , toti Ecclesiæ nota , a nemine unquam pro suspectis habita , aut ullatenus incusata.

CAP. XIX. Anonymi auctoris , qui tractatum *de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ* edidit , liber IV ex antedictis confutatur.

SCRIPTOR anonymus qui *de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ* tractatum edidit , primam propositionem nostræ Declarationis aggressus , inde auspicatur : *An hæc propositio spectet ad libertates Ecclesiæ Gallicanæ ?* Qua quæstione nihil agit , nisi ut inanem litem moveat. Non enim Clerus Gallicanus Ecclesiæ Gallicanæ libertates tantum , sed etiam decreta tutanda suscepit. Scilicet sic incipit Declaratio : « Ecclesiæ Gallicanæ decreta et libertates a » majoribus nostris tanto studio propugnatas , earumque fundamenta , sacris canonibus ac Patrum traditione nixa , multi di-

<sup>1</sup> Perr. loc. cit. p. 600. — <sup>2</sup> Tract. de Libert. , etc. , lib. IV , cap. 1.

» ruere moliuntur <sup>1</sup>. » Quibus verbis, quoniam anonymus occasionem cepit tractandi de libertatibus Gallicanis, sane integra ea pensitare debuit. His certe vocibus Clerus Gallicanus Patrum scita universim antiquis traditionibus nixa complexus, illud etiam professus est : propulsari a se ea, quibus « hæretici apostolicam potestatem invidiosam et gravem Regibus et populis ostentent : » quorum numero vel maxime continentur, quæ de illa pontificia Regum deponendorum potestate, tanquam Ecclesiæ catholicæ dogmata essent, invidiosissime obijciunt. Hæc igitur Clerus Gallicanus, ut falsa et catholicæ Ecclesiæ perperam imputata respuit.

Sed age : anonymo concedamus in Gallicana Declaratione tantum agi de libertatibus : ne tum quidem a vera libertatum notione discedimus, dum earum nomine retinemus ea, quibus Ecclesiæ prisca jura continentur : arcemus autem ea, quibus gravari non modo rempublicam, sed etiam Ecclesiam ipsa experientia docuit.

Quod vero anonymus *difficile intellectu dicit* <sup>2</sup>, *qua ratione* ad libertates Ecclesiæ revocari possint, *quæ juri Ecclesiæ potius adversentur*; facile admitterem, nisi ea quæ ille jactat jurium nomine, ad Ecclesiæ non jura, sed incommoda pertinere intelligerem.

Neque, ut anonymus existimat <sup>3</sup>, Clerus Gallicanus libertates Gallicanas ex Petro Pithæo aut Petro de Marca definivit. Patrum monumenta protulimus <sup>4</sup> quibus ad ecclesiasticam libertatem hæc quoque, de quibus nunc agimus, jura regia revocantur. Quæ sane monumenta non miramur ab anonymo prætermissa <sup>5</sup>; quippe cum de libertatibus Gallicanis contentiose magis quam vere solideque scripserit.

Neque quod ille putat, adeo absonum est regni libertatem cum Ecclesiæ libertate esse conjunctam. Neque dedecori ducimus quod theologi christianique jura regia defendimus, non tam ut jura regia, quam ut Christi placita; Christi, inquam, placita, rempublicam ordinantis, tranquillantis imperium, ut Ecclesia in Imperio futura, jam a seditionibus libera, melius Deo serviat : nec placet religionis specie, regna pessumdari, quibus religio tutelæ esse debeat.

Objicit anonymus *Decretalem Novit*, in Gallia receptam, eamque altercationem quæ sub Philippo VI, Francorum Rege, contigit <sup>6</sup> : qua nempe « Episcopi contendebant ecclesiasticam jurisdictionem sese ad temporalia extendere, saltem ratione peccati : »

<sup>1</sup> Declarat. Cler. Gall. 1682 ; præf. — <sup>2</sup> Anon. loc. cit. n. 1. — <sup>3</sup> Ibid. n. 2. — <sup>4</sup> Sup. lib. II, III, et hoc. lib. — <sup>5</sup> Anon. n. 5. — <sup>6</sup> Ibid. n. 4. Extrav. de Jud. lib. II, tit. I, cap. XIII.

quam Decretalem omniaque adeo hinc secuta, ab hac quæstione alienissima esse ostendimus<sup>1</sup>. Neque enim id agebatur, ut ecclesiastici judices peccata prohiberent sub depositionis, quod unum hic quærimus, sed tantum sub anathematis pœna, ut profecto mirum sit virum eruditum, ipso in limine, tanquam fundamenti loco, illud tanta ambitione jactasse, quod nequidem ad quæstionem pertinere constet.

Jam illud quærimus : an serio velit judices ecclesiasticos peccati nomine, de pace, de bello, de tributis summa auctoritate decernere, pacta, fœdera publica privatave, ac publica etiam judicia retractare; uno verbo, totam rempublicam commovere? Neque enim in his nullum est peccatum. An igitur hæc, peccati nomine, ad ecclesiastica judicia revocabimus? Aut id ad ecclesiæ jura liberalesque pertinere dicemus? Non id equidem reor. Imo vero pars libertatis fuerit, ne ecclesiastici tot secularibus negotiis implicemur, seu potius obruamur. Ea ergo decreta de peccatis ad Ecclesiastica judicia revocandis commoda interpretatione molliri, uti nos fecimus, non ad extrema urgeri oportebat.

Neque me fugit extitisse tempus, quo ecclesiastici judices hoc titulo omnia ad se traherent, atque ad civilia prosilirent; quæ, ut Ecclesiæ profecerint, experientia docuit. Certe hinc factum est, ut civilis magistratus, quasi vice versa, magno Ecclesiæ detrimento, tot ecclesiastica invaderet. Quæ omnia utrinque resecari e re esset, ut omnes vera pace, vera libertate potirentur.

Quærit anonymus<sup>2</sup> : « Aliane sit hodie Ecclesia Gallicana, ab » ea, quæ anno 1645 tam generose restitit tertio regni Ordini, » propositionem hanc primam, aut certe simillimam statuere conanti? » Nos autem ex actis docuimus<sup>3</sup>, quam ea, quæ tunc gesta sunt, a nostris tum ipsa re, tum ipsa rei tractandæ ratione, abhorrerent. Laudat anonymus Cardinalis Perronii orationem « quam se totius Cleri, imo et nobilium nomine pronuntiare affirmabat<sup>4</sup> », quam Clerus Gallicanus, Cleri actis inseri probaverit, jam ab anno 1646, et iterum anno 1673. Hæc refert anonymus; neque id investigat : quam causam Perronius suscepit; quid Clerus jusserit; quid a laico aut civili cœtu tractari vetuerit; nec si Clerus Gallicanus summam ipsam ac scopum orationis, ideo omnia quæ in ea dicta sint comprobavit. Atque hæc quidem virum doctum ex actis publicis, quæ in omnium sunt manibus, conquirere, non autem unum Petrum Frizonium\* allegare oportebat.

<sup>1</sup> Sup. lib. III, cap. XXII. — <sup>2</sup> Anon. loc. cit. n. 6. — <sup>3</sup> Sup. hoc lib. cap. XIV, XV. — <sup>4</sup> Anon. n. 6, 8.

\* Frizonius, Doctor Sorbonicus, historiam Gallorum Cardinalium

Quærit deinde anonymus : « An invidiosa et gravis Regibus » populis fiat potestas ecclesiastica, si circa temporalia Principum » in certis casibus exerceri posse affirmetur<sup>1</sup> ? » Quo loco illud etiam exprobrat<sup>2</sup>, gravem Christianissimo Regi factam ab Episcopis Gallicanis injuriam, quod suspicari visi sint, moliturum ea, propter quæ Ecclesia decurrere cogeretur ad extremum illud, « ut ejus subditos a præstito fidelitatis juramento absolveret. » Quæ quidem non modo invidiose in Clerum, sed etiam in Regem subobscurè jactata anonymus omisisset, si cogitasset tantum Principem, quo ab illis minis per se est tutior, eo securius approbasse ut posteris caveretur.

Quod autem anonymus monet<sup>3</sup> : « Cum Principes spiritualia » non satis pertimescant, facile ruituros nisi principatus privatione » se plecti posse sentiant, » viri solertiam agnoscimus : tanta tuendæ fidei Ecclesiæque remedia a Christo, ab Apostolis, ab omni antiquitate prætermissa, ultimæque ætati reservata, admiramur.

Quin etiam vir solertissimus, regnique Gallicani studiosissimus id cavet ; cum regnum ab una stirpe in aliam non semel translatum fuerit, id existimetur non posse fieri, « sine præstiti jura- » menti solutione, ac sine auctoritate Ecclesiæ, quæ nunquam » interventura sit, nisi gravissimæ causæ, deficientibus aliis omnibus remediis, et adhibita cautela quam maxima, illuc adigerent<sup>4</sup> ; » ut hoc quoque, si Deo placet, ad incolumitatem regni domus pertinere judicemus, si aliqua extra regnum vis dejicere eam et deturbare possit. Cæterum quam verum sit, has depositiones Regum, non nisi gravissimis causis, et adhibita cautela quam maxima, factas, exempla testantur.

Quid autem anonymus mutationes Francici regni commemorat, tanquam eæ sint metuendæ, nisi ad pontificiam auctoritatem revocentur? Neque id cogitat in Capetorum, quæ nunc obtinet, domo stabilienda pontificiam auctoritatem ne quidem esse nominatam. At illa familia septingentos jam annos stabile imperium possidet : quo nihil unquam firmitus aut durabilius rebus humanis contigit. Verum illa tanta familia, qua nulla augustior extitit, Patrum nostrorum memoria cecidisset, si hæc quæ anonymus nunc, tanquam firmamenta memorat<sup>5</sup>, valuissent. Quid ergo Henrici IV

<sup>1</sup> Sup. hoc lib. cap. II. — <sup>2</sup> Anon. n. 3. — <sup>3</sup> Ibid. n. 6. — <sup>4</sup> Ibid. n. 8. — <sup>5</sup> Ibid. n. 7.

scripsit parum diligenter, in eo libro, cui titulum fecit : *Gallia purpurata*. Vid. Steph. Baluzii *Anti-Frizonium*. (Edit. Paris.)



tempora adducit in medium, quem ad fidem catholicam, non tam quorundam Catholicorum repugnantia, quam aliorum obsequiis, ipsoque successu atque victoriis, perductum fuisse novimus? nec ideo hominum inventa probare cogimur, quod Deum iis ad sua consilia exequenda usum merito collaudemus.

Ludit suo more anonymus, dum quærit quos Reges possit ab Ecclesia alienos facere illa Regum deponendorum auctoritas<sup>1</sup>? Paganos fortassis? Subditque: *De illis Antistites Gallicanos cogitasse non puto*. Tanquam non de iis Paulus; quid autem Paulum appello? Christus ipse cogitarit. Vanum ergo illud ac ludicrum, quod reponit Anonymus. At illud insulsum: « Sed numquid facultas censurarum adimenda etiam erit Pastoribus ecclesiasticis, » ne illarum metus a suscipiendo baptismo retardet? Num inermis esse debet omnis superior, ne pœnarum timor ab ejus obedientia deterreat? » Infelix theologus! Inermem et invalidam putat Ecclesiam, si a regno cœlesti tantum arceat: nullas Ecclesiæ censuras, si spiritualia tantum, non etiam temporalia auferant. At cogitare debuit non illud invidiosum et grave esse Regibus ethnicis, si propter inobedientiam, ex Christi mandato ad ethnicos redigantur, integro regnandi jure, integra republica. Ut autem Ecclesia, una cum christiana fide, obtudat Regibus dominum, cujus nutu deponantur: hoc vero ad efferandos Reges pertinet: hoc eam dedecet Ecclesiam, quæ omnes complexa gentes, omnibus securam pacem, neque tantum divinam, sed etiam humanam, Christique imperio dignam pollicetur.

CAP. XX. Reliqua anonymi argumenta soluta paucis: ac primum quæ ad Scripturam.

Hæc anonymus duobus primis libri iv capitibus exequitur: qua velitatione prætermissa, ad ipsam quæstionem accedit, ac Scripturæ locos aggreditur; neque quidquam dicit, quod non antea fuerit diligentissime confutatum<sup>2</sup>. Hic vero prætermittere non possumus egregiam viri interpretationem ad illud Christi dictum: *REDDITE QUÆ SUNT CÆSARIS, CÆSARI, dummodo, inquit, reddantur quæ sunt Dei*<sup>3</sup>. Quam exceptionem si admittimus, nihil aliud Christus egerit, quam ut ea statim everteret, quæ statuta volebat invicto robore; statimque a Cæsare discedendum fuit, quem idolis servientem, quæ Dei sunt, Deo denegare constaret.

<sup>1</sup> Anon. n. 10. — <sup>2</sup> Sup. lib. I, sect. I, cap. VI; sect. II, cap. XIII et seq. — <sup>3</sup> Anon. loc. cit. cap. III, n. 4.

At enim subdit anonymus, a Cæsare discedendum, « si non solum quæ Dei sunt, non reddat, sed si subditos a fide per vim » retrahat, ac nisi aliunde mala graviora timeantur ; » denique *si Dei vicarius* declaret, *OBEDIENDUM ESSE DEO MAGIS QUAM HOMINIBUS*<sup>1</sup> : quas glossas comminisci quid est aliud, quam Christi verbis sua aliena et inaudita assuere ?

Sane auctor ipse intellexit perperam allegari istud Actorum : *Obedire oportet Deo magis quam hominibus*. Sibi enim objicit<sup>2</sup>, « hinc tantum sequi non esse parendum Principi aliquid contra » Deum præcipienti, non autem propterea in aliis ab ejus obedientia recedendum ; ac potius bonorum ac vitæ jacturam faciendam. » Quæ cum verissime dixerit, quid ad hæc responderit audiendum : « Laudabile id quidem, sed quotusquisque nunc est, » qui paupertatis, exilii, ac mortis metu a Dei servitio non deterreatur ? » Quo concludit, licere Ecclesiæ « Christiano Principi » monito et incorrecto potestatem nocendi adimere, ac ab ejus tyrannide populos subducere. » Sic quia ab evangelica fortitudine tam multi deficiunt, alia nos remedia, Evangelio Patribusque incognita comminisci, et humano ratiocinio omnia indulgere oportet, nulla etiam adducta Scripturæ auctoritate, nisi forte illa, quam unam adhibet anonymus<sup>3</sup> : *Data est mihi omnis potestas in celo et in terra*<sup>4</sup> : quæ quam ad Romanum Pontificem pertineat et omnes per se vident, et supra demonstravimus<sup>5</sup>.

CAP. XXI. Argumenta anonymi deprompta ex antiquitate : tum ex Scholasticis et Canonistis.

Nihil moramur id quod capite iv anonymus agit multis, Regum potestatem non ita esse a Deo, quin sit a populorum consensu : quæ nemo negaverit, neque quidquam ad rem pertinent. Nos autem quatenus regia potestas a Deo sit, lucide exposuimus<sup>6</sup>.

Jam Patrum traditionem capite v expendit : quo loco de Patribus iis primum agit, qui in Conciliis sederint. A Gregorii VII tempore traditionem probandam auspicatur : locos asserti supra memoratos ex Conciliis Lateranensi III et IV, Lugdunensi II, Constantiensi, Basileensi, Tridentino depromptos.

Quid autem attinebat locos referre tantum, quos nullus ignoret ? Res gestas ac rerum circumstantias aperire, decretorum cau-

<sup>1</sup> Act. v, 29. — <sup>2</sup> Anon. loc. cit. n. 5. — <sup>3</sup> Ibid. n. 1, 2. — <sup>4</sup> Matt. xxviii, 18. — <sup>5</sup> Sup. lib. I, sect. I, cap. vi ; sect. II, cap. xix. — <sup>6</sup> Sup. loc. cit. cap. I, II, III.

sas mentemque investigare, de solutionibus quærere oportebat eum, qui *amplam discussionem* Declarationis Gallicanæ initio laud exigui tractatus, vel ipse titulo promiserat. Nos hæc omnia toto hoc libro quarto clare discussimus.

Copiosissime pertractat sancti Gregorii dictum de Regibus etiam potestate privandis, qui xenodochii privilegium violassent<sup>1</sup>. Quo loco omnia satis sibi tuta arbitratur, si epistolæ Gregorianæ veritatem asserat, ac Joannem Launoium insectetur. Nos autem alia protulimus<sup>2</sup>, quæ doctis haud ignota, si animo providere anonymus non potuit, his lectis speramus ab ea objectione facile destitutum.

Idem dicimus de Childerico deposito : quem quidem locum anonymus copiosissime tractat<sup>3</sup> ; sed interim æqualium auctorum testimonia pleraque conticescit ; eorum qui multa post secula scripsere, auctoritatem plus æquo extollit ; rerum circumstantias prætermittit. Nos omnia evolvimus, et certa documenta adduximus<sup>4</sup>.

A Gregorio II negata tributa, translatumque imperium ad Francos, tanquam exploratam rem adducit anonymus<sup>5</sup> : ac de negatis tributis rem confectam putat, allato Theophane et Zonara, et Joanne Launoio fortassis confutato : quid hic Græci vel attingant, vel misceant, quid Latini memorent, quid ipsa rerum series postulet, prætermittit : quanquam hæc vel a Baronio didicisse poterat ; quæ nos recensuimus<sup>6</sup>.

Alia exempla refert regnorum pontificia potestate ademptorum<sup>7</sup> ; neque omittit Ivonis locum, de corona Philippo I Regi restituenda, quam per summam imperitiam de regia potestate esse intellectam docuimus<sup>8</sup>. Anastasium Imperatorem memorat, sanctique Symmachi locum<sup>9</sup> ; quem nisi a tota sermonis serie abruptisset, sibi nociturum facile intellexisset : neque id saltem explicat, si Symmachus depositiones cogitabat, cur hæreticum, contumacem, excommunicatum, denique persecutorem Anastasium, ubique appellet Imperatorem ? Neque ex imbecillitate, tot ubique adversus Anastasium seditionibus concitatis : neque quod pejora metueret, quam quæ jam Ecclesia experta fuerat. Nos historiam hanc, ut et alias, retulimus integram<sup>10</sup>, quo lector omnia dijudicare potest.

At illud omisimus ab anonymo relatum<sup>11</sup> : nempe quod Petrus

<sup>1</sup> Anon. loc. cit. cap. vi. — <sup>2</sup> Sup. lib. II, cap. ix. — <sup>3</sup> Anon. loc. cit. cap. x. — <sup>4</sup> Sup. lib. II, c. xxxiv, xxxv. — <sup>5</sup> Anon. loc. cit. cap. xi, xii.

— <sup>6</sup> Sup. lib. II, cap. xi, xii et seq. — <sup>7</sup> Anon. loc. cit. cap. xi, n. 5. —

<sup>8</sup> Vid. sup. lib. III, c. x. — <sup>9</sup> Anon. n. 7, 8. — <sup>10</sup> Sup. lib. II, cap. vii.

— <sup>11</sup> Anon. n. 9.

Blesensis, Eleonoræ Reginae nomine, ad Cœlestinum III scripserit pro liberatione Richardi filii, a Leopoldo Austriæ duce capti; hæc, inquam, omisimus; quippe quæ ad rem non pertinebant. Id enim Regina agit, *ut Petro et successoribus omnis potestas regendi committatur*<sup>1</sup>. Quare dicit, *non Regem, non Imperatorem, a jugo pontificiæ jurisdictionis eximi*: excommunicationis certe, quemadmodum factum esse vidimus; non depositionis metu; nec, si quid tale Eleonora Regina rebus suis serviens duodecimo seculo scripsisset, auctoritatem ejus tanti esse putarem.

Bernardi dictum de duobus gladiis refert Anonymus<sup>2</sup>: qua occasione prolatum, suo more, tacet. Nos ex ipso Bernardo, rerumque serie exposuimus<sup>3</sup>.

Tum ille, a tertio decimo seculo, Scholasticos et Canonistas longo recenset ordine<sup>4</sup>. Quibus quanta fides haberi debeat paulo ante diximus<sup>5</sup>. Cæterum, qui rem penitus introspexerit, facile intelliget anonymum non in his semper bona fide esse versatum. Indicio esse poterit locus ex Ægidio Romano, sive, quisquis ille est, *Quæstionis disputatæ* auctore depromptus. Hunc laudat anonymus hæc scribentem<sup>6</sup>: « Etsi Rex Franciæ secundum jura non » subest summo Pontifici, nec ei tenetur respondere de feudo sui, » potest ei subiacere incidenter et casualiter, ratione connexionis » alicujus causæ spiritualis, sicut habetur extrav. *de Judiciis*, cap. » *Novit*, etc. » Quæ verba primum quidem ad depositionem nihil pertinent, quod nunc quærimus. Quin favet glossa Hostiensis super verbo, *de Feudo*, ibidem relata ab Ægidio Romano; qua glossa Pontificem sic inducit loquentem: « Non intendimus cognoscere » de feudo, sed tantum ratione peccati, inducendo illum ad pœnitentiam, quia illam non potest agere nisi satisfaciatur. » Tum illud notandum quod Ægidius paulo ante dixerat<sup>7</sup>: « Causæ mere temporales sunt causæ fundales, et causæ sanguinis, et hujusmodi; » istas commisit Deus immediate et principaliter Imperatori et Regibus, de quibus nec Papa nec alii Prælati debuerunt cognoscere » in Ecclesia primitiva; licet modo consuetudine, de personalibus » quibusdam et temporalibus, ad utrumque judicem recurratur. »

His animadversis, facile intelligi potuit, quod Prælati de temporalibus interdum judicent, non id pertinere ad primitiva Ecclesiæ jura, de quibus quærimus; sed ad consuetudinem consensu

<sup>1</sup> Ep. Eleon. Reg. ad. Cœl. III; int. ep. Pet. Bles. CXLV; tom. XXIV. Bibl. Pat. p. 1059. — <sup>2</sup> Anon. loc. cit. cap. VII. — <sup>3</sup> Vid. sup. lib. III, cap. XVI. — <sup>4</sup> Anon. cap. VII, VIII, IX. — <sup>5</sup> Vid. sup. hoc lib. c. XVIII. — <sup>6</sup> Anon. cap. VIII, n. 7. Æg. Rom. quæst. disp. art. IV. Vind. Maj. lib. II, cap. XXXIX. — <sup>7</sup> Anon. cap. XXXIV.

mutuo introductam, ad quam auctores quosdam, ab anonymo laudatos, respexisse constat. Sed hæc utcumque se habeant, graviore nos auctoritate teneri significavimus.

CAP. XXII. Anonymi argumenta ex consensu Regum, et Sanctorum exemplis.

Apud anonymum capitis XIII titulus mira pollicetur : *Principes ipsos aliquam Ecclesiæ in temporalia potestatem agnovisse*<sup>1</sup>. Sane meminimus de illa potestate agi, qua Reges deponuntur. Quid autem ad eam rem refert anonymus? Nempe Ludovicum Germaniæ ac Lotharium Austrasiæ Reges adversus Carolum Calvum, de invasione cogitantem, ad Nicolaum I confugisse; ut quos nulla pacis fœdera, nulla nectunt consanguinitatis ligamenta, apostolica injunctio per censuram ecclesiasticam venire compellat. Hic vero anonymus depositiones somniat. Excommunicatione agi volebant, ut in re manifesta; quod ad rem nostram non pertinet; neque a Nicolao impetrarunt.

A nono seculo statim ad duodecimum ac tertium decimum anonymus transvolat, quibus depositiones istas invaluisse nemo negat. Hæc ergo penitus omittere præstitisset. An enim oportebat memorari Philippum II ac III, Francorum Reges, qui Anglicanum et Aragonense regnum pontificiis depositionibus nixi, invaserint; tanquam etiam ad auctoritatem trahi possint, qui Reges cupiditate aut errore peccarunt?

At anonymus ex anteactis seculis Justinum II memorat, qui Christianos Persarum a Chosroa Persarum Rege desciscentes tutatus sit, et Chosroæ querenti responderit : « Nefas esse ut » Christiani Christianos tempore belli ad se confugientes, desertos » esse patiantur<sup>2</sup>. » Quorsum ista? Ubi hic depositio, aut solum fidelitatis sacramentum? At enim ait anonymus : « Nonne melius » est ut fideles Principibus non se subtrahant, etiamsi justam habeant causam, nisi Ecclesiæ accedente auctoritate? » Cur non ergo illud Justinus II aut Persarum cogitaverunt? Nempe illud melius nondum Christianorum quisquam in animum induxerat.

Quod Henricus IV Imperator aliique, post undecim fere secula, Principes aliquando dixerint, parum ad rem facere satis ostendimus<sup>3</sup>.

Quod autem anonymus memorat de jure, « quod penes rempu-

<sup>1</sup> Anon. loc. cit. cap. XIII, n. 1. — <sup>2</sup> Anon. loc. cit. cap. XIII, n. 2. Vid. Evagr. lib. V, c. VII — <sup>3</sup> Sup. hoc lib. c. XVIII.



» blicam maneat aliquando principatus transferendi, deque mutua  
 » Principum et subditorum obligatione, ad exequenda pacta in  
 » institutione regni conventa <sup>1</sup>, » jam diximus <sup>2</sup>. Quæ quidem, si  
 quid valent, Ecclesiam ab his rebus arceant; ut hoc alieno loco  
 quærere nihil aliud sit, quam hanc quæstionem involvere, non ex-  
 plicare voluisse.

Quod Clerus Gallicanus Declarationem suam Sanctorum exem-  
 plis consonam esse censuit, id anonymus eludi posse putat, si dixe-  
 rit: « Per exempla, non actiones Sanctorum, sed omissiones intel-  
 » ligi <sup>3</sup>. » Tum subdit: « Fatendum est enim aliquos ex sanctis,  
 » tyrannos Ecclesiam persequentes non deposuisse. » Aliquos  
 autem? An ita rem extenuari oportebat, cum mille eoque amplius  
 annis, tot inter gravissimas persecutiones, ne unum quidem Sanc-  
 torum appellare possit, qui talia cogitarit? Neque est candidius ac  
 sincerius, quod idem anonymus, eam *omissionem*, aut ut alibi vo-  
 cat, *non usum* illius potestatis, nullius roboris esse putat <sup>4</sup>. Neque  
 enim dissimulare oportebat eam potestatem, non modo non fuisse  
 exercitam, sed nequidem fuisse cognitam nec cogitatam; idque tot  
 seculis; idque, cum tot ac tanta evenerint, quorum causa ea po-  
 testas posterioribus seculis exercita fuerit. Quod autem causatur  
 anonymus, *id ex impotentia Ecclesiæ procedere potuisse* <sup>5</sup>; bona  
 fides postulabat ut hæc fateretur: primum quidem, Ecclesiam  
 etiam pollentem viribus ista tacuisse, nedum exercuerit: tum iis  
 usam rationibus, quæ ad omnem ætatem pertinerent, præstitam-  
 que persecutoribus obedientiam, non impotentiam, quod pudeat;  
 sed religioni pioque in rempublicam studio imputasse: denique,  
 si hanc potestatem exercere Ecclesia vetaretur impotentiam causa;  
 at debuisset saltem docere, prædicare, indicare quid posset, a  
 quo ultro abstineret; ne ut potestatem premere, ita veritatem ex-  
 tinxisse, seu potius prodidisse videretur; hæc, inquam, considerare  
 sapientem, hæc promere virum candidum, hæc saltem providere  
 et solvere theologiæ Doctorem, de re gravissima scribentem, opor-  
 tebat; non autem pro catholica piaque doctrina venditare, quod  
 universa antiquitas ignorarit.

Sanctos commemorat, Martyrologio inscriptos, qui has deposi-  
 tiones exercuerint <sup>6</sup>: Gregorium II, Zachariam, Leonem III,  
 Gregorium VII; tanquam in confesso esset, eam potestatem, de  
 qua agimus, ab iis fuisse exercitam; a qua tres primos abhorruisse  
 credimus, Græcis Imperatoribus, quoad fieri potuit, obsecutos, et

<sup>1</sup> Anon. loc. cit. n. 10, 11. — <sup>2</sup> Hoc lib. cap. xv — <sup>3</sup> Anon. cap. xiv,  
 n. 2. — <sup>4</sup> Ibid. cap. xiii, n. 4. — <sup>5</sup> Ibid. cap. xiv, n. 2. — <sup>6</sup> Ibid. n. 5 et  
 seq.

a reipublicæ negotiis, pro potestate clavium ordinandis, ex proposito abstinentes. Ac si vel maxime concedamus eadem, quæ Gregorius VII cogitasse, demonstrandum erat in Martyrologio id eis laudi datum. Neque enim omnia gesta Sanctorum æque sancta probataque. At de Gregorio II, de Zacharia, de Leone III, nihil tale legimus. Aliquid esse videtur, quod Gregorius VII laudatur, *ut ecclesiasticæ libertatis propugnator et defensor acerrimus*. Quod autem ea laude dignum a Gregorio VII factum sit, non dicitur; neque Baronius, a quo primo Gregorium VII Martyrologio Romano insertum legimus, eo usque prosiliit, ut eum laudaret, quasi apostolica potestate deponentem Reges; quod expressissime memoratum oportebat, si hæc laudi esse constitisset. Nos autem cum Sanctorum exempla memoramus, non unum aut alterum, sed consensum ipsum, sed seculorum seriem, rerumque gestarum multitudinem: præclaris laudatisque institutis consona facta proferimus, quæ nobis suppetunt, desunt adversariis. Atque hæc sunt, quæ de scriptoris anonymi libro IV, postquam ejus tractatus in nostras manus indicit, huic operi jam perfecto ac propemodum recensito, addenda duximus; præter ea, quæ hac et illac interseri rerum nexus cursusque orationis pateretur.

Neque pluris valent quæ in aliis libris de eodem argumento anonymus sparsim scribit. Bonifacium VIII ubique tuetur, ea præsertim causa, quod nihil sibi vindicaret nisi *ratione peccati*<sup>1</sup>. Scilicet Philippum IV, arma, equos, victualia, aurum, argentumque injussu suo transportari vetantem, pro imperio coercere, bella minabatur, Sedem apostolicam *hostem* regni *principalem* futuram novo ritu prædicabat: Prælatos, Theologos, Canonistas, Ecclesiasticos fere omnes, Regem ipsum Romani evocabat, de regno ordinando, Rege sive præsentem, sive absentem, pro potestate acturus: temporalia denique omnia sibi submittebat, graves depositionis intantabat minas; et, quia profitebatur nihil a se fieri, nisi *ratione peccati*, ferendum hoc videtur; patiendumque Philippo ut ipsi Pontifex summum imperium verbis relinqueret, re auferret. Hoc anonymo placet; non profecto Bonifacii successoribus, qui hæc omnia ultro antiquarunt, eraserunt, resciderunt. Neque tantum Clemens V, sed etiam antea Benedictus XI. Et quia Galli ambitiosos et impotentes Pontifices non omnia permiserunt, bonus anonymus Gallorum studiosissimus scribit, nec semel: « In Gallorum animis, tempore Bonifacii VIII, avitam erga summos Pontifices observantiam aliquantulum refrixisse<sup>2</sup>; » cum profecto, ex

<sup>1</sup> Anon. lib. IX, cap. VIII, n. 9, 10, 11.—<sup>2</sup> Ibid. lib. I cap. XVI, n. 2; lib. III, c. IX, n. 3.

illo dissidio, Gallorum observantia eo magis elucescat, quod tam indignis modis vexati, ac lacessiti, nunquam studiosius summos Pontifices coluerint. Quid enim omiserunt aut tunc, aut postea, quod ad sacrosanctæ Sedis observantiam pertineret? Quid autem detractum est cœlesti illi, quam Christus tradidit, potestati? An non eam nostri ubique sartam tectamque esse voluerunt, idque, actis omnibus indiderunt, et ipsa re constantissime præstiterunt? Sed quia temporalia invadi non sinebant, statim avita illa observantia refrixerit. Sic solent. Sic anonymus aliquæ, et rempublicam perdunt, et Ecclesiam debonestant. Cæterum quam malevolo animo ille auctor res Gallicanas tractet, Gallorumque non modo jura et instituta, sed etiam personas carpat, ubique videre est. Neque rem dignam putamus quæ nos distineat. Certe apud omnes constat anonymum nostrum aliquem e Gallis habuisse monitorem, sive malueris, incentorem; sed ex eorum numero, qui claros viros mordere clam, ac præclare gesta lividis oculis aspicere soleant.

CAP. XXIII. De Anglicana controversia : conclusio tractationis ad Caput I Declarationis Gallicanæ : doctrinam hanc Ecclesiæ catholicæ ornameto, aliam invidiæ esse.

Diu multumque dubitavi, an de controversiis Anglicanis, quæ ad hunc locum spectent, aliquid dicerem. Audimus enim Romæ, in Indice anni 1683 fuisse repositam Magistrorum multorum Facultatis Parisiensis consultationem, circa juramentum Catholicis a Jacobo Rege propositum. Nos autem, etsi profitemur, Ecclesiæ Gallicanæ vetere atque inlito jure, nihil nos iis teneri decretis, tamen, Deo teste, vehementissime ab iis abhorremus, quibus hodiernum Curia Romanæ regimen culpæ videamur. Sed quandoquidem non deerunt ex adversariis, qui, si ista omittamus, præcipuam quæstionem ac difficultatem dissimulatam improperent, hoc quoque necessario, quam minima poterimus offensione tractemus.

Primum ergo certum est, referente Paulo in Bulla quæ incipit, *Ejus qui immobilis*, Henricum VIII, Angliæ Regem, « a Clemente » Papa, postquam humanissimis litteris et paternis exhortationibus, multisque nuntiis et mediis, primo, et postremo, etiam judicialiter, ut Annam \* a se dimitteret, et ad Catharinæ \*\* suæ

\* De Boulen. — \*\* D'Aragon.

» veræ conjugis consortium rediret, frustra monitus fuerat <sup>1</sup>, » censuris ecclesiasticis innodatum, contemptis clavibus in iis insorduisse. Ergo excommunicatus a Clemente VII, non tamen regno privatus.

Paulus deinde III, in eadem Bulla <sup>2</sup>, cum de Henrico VIII merito desperasset, iterum eum excommunicat, regnoque privat, subditis mandat sub excommunicationis pœna, ne eum dominum recognoscant : item universos ab Henrico et Anna descendentes, honoribus, bonis, juribus privat, privatosque declarat : omnibus Christi fidelibus omni cum Anglia commercio interdicat, vinum, granum, sal, alia victualia deferri eo, aut inde recipi vetat sub excommunicationis pœna : omnes christianos Principes, etiam imperiali aut regali auctoritate fulgentes, requirit in Domino, omnibus qui Imperatore ac Rege inferiores fuerint, quos, propter excellentiam dignitatis, a censuris excipit, sub excommunicationis pœna mandat, ne cum eodem Rege ullo fœdere jungantur : fœdera jam peracta dissolvit : omnibus Principibus cæterisque armigeros terra marique habentibus, in virtute sanctæ obedientiæ mandat, ut Henricum illato bello ad obedientiam sanctæ Sedis redire compellant, bona ejus subditorum ubilibet consistentia capiant, ea omnia bona iis dat de plenitudine apostolicæ potestatis. Data hæc est 3 Kalend. Septembris, anno 1536. Suspensa deinde executio, ac postremo jussa rursus 16 Kalend. Januarii, anno 1538.

Cum igitur tot ac tanta de temporalibus præceperit ; non modo Henrici subditis, sed etiam omnibus Principibus, nec exceptis Regibus, quos a censuris tantum, non autem ab ipso præcepto aut obedientia eximi voluit, nemo certe fuit qui se ex eo decreto terra marique in Anglia vel extra Angliam commoveret.

Neque Pio V res melius processerunt, postquam iteratis vicibus anno Christi 1569 \* et 1570, pontificatus 4 et 5, Elisabetham Reginam regno privatam declaravit <sup>3</sup>. Cui declarationi nullus catholicorum Principum quidquam detulit, aut ab Elisabetha Regina agnoscenda abstinuit. Neque quidquam aliud Pontifex consecutus,

<sup>1</sup> Bullar. Rom. tom. I ; Bull. VII Paul. III, § 2, p. 704. — <sup>2</sup> Ibid. § 6 et seq. — <sup>3</sup> Bull. tom. II, Bull. Pii V, cit. edit. 1570, p. 303.

\* Hæc bulla anni 1569 nobis non innotuit ; nisi forte sit ipsa Bulla, *Regnans in cælis*, quæ an. tantum 1570 edita est. Equidem Pontifex, an. 1569, Mortoni, a se in Angliam misso, dederat in mandatis ut Catholicos commonefaceret Elisabetham falso titulo Reginam vocari, quod pontificium mandatum fortassis pro Bulla habitum fuerit. Notandum tamen RAPIN-THOYRAS dicere hanc Bullam factam an. 1569, fuisse demum Londini affixam an. 1570. Hunc vid. tom. VI, lib. XVII, p. 293. (*Edit. Paris.*)

quam ut Anglos catholicos certius perituros ad arma impulisse videretur, nullo, aut ambiguo martyrii titulo, cum ut perduelles di-  
ris modis necarentur.

Interim Elisabetha, sub Henrico VIII inchoatum, sub Eduardo VI repetitum juramentum exigebat quod *suprematiae* vocant<sup>1</sup>; quo scilicet juramento aditus ad dignitates aliaque civilia patebat iis tantum, qui dato sacramento agnoscerent, « quod regia majestas » unicus est et supremus gubernator tam in omnibus spiritualibus » sive ecclesiasticis rebus, quam in temporalibus: et quod nullus » extraneus Princeps, persona, Prælati habet ullam jurisdictionem, vel auctoritatem ecclesiasticam, sive spirituales intra » Angliæ regnum. »

Anno vero 1606, Jacobus Rex jussit juramentum præstari a Romanis catholicis\*; quod si præstitissent, libere ac tuto certis conditionibus in sua religione viverent. Tale autem erat juramentum, quo, « in conscientia sua, vere ac sincere, nulla reservatione » mentali, quilibet Catholicus testaretur Jacobum esse regem » suum legitimum, qui a Papa, aut apostolica Sede nullo modo » deponi ac depremi possit, Rexque maneat nonobstante aliqua » declaratione, vel sententia excommunicationis, vel deprivationis, » atque etiam tolli non posse absolutione quavis fidelitatem atque » obedientiam suæ majestati ejusque successoribus<sup>2</sup>. »

Hoc vero juramentum quod Angli *fidelitatis* aut *allevantiae* vocant, Cardinalis Bellarminus cum illo Elisabethæ, quod erat *supre-*

<sup>1</sup> Vid. Rap. Thoyr. tom. VI. — <sup>2</sup> Ibid. lib. XVIII, tom. VII, p. 50, 51.

\* Quanto æquius jussisset a Protestantibus? At vero Angliæ Reges, qui, propter privatorum quorundam opiniones, quas Ecclesia non approbat, suspectam habebant Catholicorum fidem, sese toti credebant Protestantibus. Est tamen hoc novæ reformationi proprium et ingenitum, nemini subijci et sublimioribus potestatibus non parere, ut ipsa facta clamant. An Catholici, quaeso, Angliam ultimo seculo tot seditionibus turbaverunt, an vero Protestantes? Horruit orbis, quando audivit id actum esse Londini, quod apud gentes immanissimas nunquam factum fuit; nempe Regem Caroli I, edicto Senatus morte damnatum, et carnificis gladio publice cæsum. Profecto hujus tanti sceleris auctores fuerunt et actores ipsi Protestantes. Quanquam JURIEU, in suo libello; cui titulus est, *Politique du Clergé de France*, quem ARNAULD invictissime in sua *pro Catholicis Apologia* confutavit, inter absurda plurima, id etiam dixit, quo nil absurdius excogitari poterat: Catholicorum impulsu occisum hunc Regem fuisse. Porro JURIEU, qui suis paradoxis insulsis neque verisimilibus, omnes, quos unquam legerim, vincit, auctores, ipse solus hanc texuit fabulam, quam ineptam censebit ex ipsis Protestantibus quisquis sanæ mentis erit. (*Edit. Paris.*)



*matiae*, re ac sententia convenire asserit; negatamque Pontifici excommunicandi Principis potestatem : quæ quidem æquo lectori dijudicanda relinquimus. Quæ vero auctoritate certa, in ea re gesta sint, proferimus.

Huic certe Jacobi Regis juramento insidiosissime atque invidiosissime erat insertum illud : « Præterea juro, quod ex corde ab-  
» horreo, detestor, et abjuro, tanquam impiam et hæreticam hanc  
» doctrinam et propositionem : quod Principes per Papam excom-  
» municati, vel deprivati, possint per suos subditos deponi et oc-  
» cidi. »

Hoc eo pertinere videbatur, ut catholici quivis privata auctoritate decernerent *impiam et hæreticam* eam esse sententiam, quam de deponendis, hæresis saltem causa, Regibus, viri maximi atque sanctissimi, ipsique adeo Romani Pontifices postremis seculis, bono animo, tanquam probabilem defendissent. Et quidem ab eorum sententia abhorrere, perspectis melius rebus, uti nos Franci facimus, erat licitum ac bonum; damnare ut hæreticam, absque Ecclesiæ auctoritate, nimium et temerarium videbatur.

Nostri doctores rem totam, in eâ quam prædiximus consultatione, sic temperant, ut quandoquidem hæreticum esset, et ab Ecclesia in Constantiensi Concilio ut hæreticum damnatum, tyrannos, hoc est principes etiam legitimos male potestate usos, *occidi posse*, eodem titulo possit insigniri ea propositio, quæ depositionem cum cæde conjungeret, ut erat in juramento positum.

Utcumque est, (neque enim hic de hac consultatione quaerimus, sed rem gestam enarramus) Paulus V, eodem anno 1606, 10 Kalend. Octobris, Breve edidit ad Anglos catholicos, cujus est initium : *Magno animi mœrore*; quo quidem in Brevi, relato juramento, hæc addit : « Vobis ex verbis ipsis perspicuum esse debet,  
» quod hujusmodi juramentum, salva fide catholica et salute  
» animarum vestrarum, præstari non potest; cum multa conti-  
» neat, quæ fidei et saluti aperte adversentur. » De quo Brevi, cum in Anglia quidam ambigerent, illud anno sequenti Pontifex confirmavit, dato alio Brevi, cujus est initium : *Renuntiatum est nobis*.

Quid autem illud esset *quod fidei et saluti* aperte adversetur, Pontifex non exponit, non docet. Multi existimabant illud duntaxat fidei et saluti animarum adversari, quod, absque Ecclesiæ auctoritate, propositionem eam ut hæreticam agnosci oporteret. Cæterum ut mentem meam ea, qua decet christianum theologum, sinceritate promam, id expressum ea perspicuitate Curia Romana noluit, ne si ab hæresis qualificatione et nota tantum abhorreret, propositionem alia nota proscribi posse fateretur.

Neque tamen quis reputet potestatem deponendi Reges tanquam fide certam fuisse propositam. Nec enim dogmata fidei ambigue, aut ea forma declarari solent. Certe annis 1678, 1679, 1684, Catholici multi, falsæ illius conjurationis \* gratia, ultimo addicti supplicio, sub ipso ictu testati sunt, se toto animo profiteri Carolum II verum ac legitimum Regem esse, neque a quoquam deponi posse; idque a se pro certo exploratoque haberi; neque ab ea unquam sententia discessuros: id tantum cavebant, ne deponi posse Reges hæreticum dicerent, quod Ecclesia catholica, cujus auctoritati stabant, non id declarasset. Hoc omnium expressissime Richardus Langhordus Advocatus juris consultissimus: hoc ipse Strafortius, morituri professi sunt; ut profecto certum sit, alte animo hæsisse, proque certis habita, quæ tam insignes viri inter ipsa martyria declararint.

Cur enim non liceret Anglis id clare profiteri quod nos Franci publice, summa omnium Ordinum consensione profitemur \*\*? Ne

\* Optime confutat ARNAULD, in sua *pro Catholicis Apologia*, confictam hanc conjurationem, de qua nobis pauca dicenda sunt. Quidam Oates, primum Anglicanæ Ecclesiæ minister, tum, ut aiunt, Jesuita, demum eJsuiticæ Societatis et catholicæ religionis desertor, seu potius, quod illi exprobravit Dux STRAFFORD, nullius religionis; quippe qui catholica dogmata falsa reputabat, tum cum Jesuita, et quidem Diaconus, Missæ sacrificio aderat frequenter et communicabat; is ergo Oates dixit catholicos conjurasse de interficiendo Rege, et simul de omnibus Protestantibus occidendis, ut eo scelere Angliam catholicæ religioni redderent. Addebat Regem Carolum II exauctoratum fuisse a Papa, qui quidem Papa Joannem Paulum Olivam Jesuitarum Præpositum generalem constituerat, eo ut majoribus regni dignitatibus eos Catholicos præficeret, quos inter Anglos cognosceret potentiores: se autem ipsa diplomata vidisse testabatur, et certo scire conjurationis consilium, a Sorbona approbatum, sic peragendum fuisse, ut eadem hora Rex et cæteri Protestantes necarentur: quod ut confici posset a Catholicis numero paucissimis, auxilio eis adesse debuisse exercitum ducentorum millium militum, conflatum ex Gallis, Hispanis, etc., conductum a Papa, ancorum Rege favente. Testes quinque aut sex, Oatæ simillimi, accusationem confirmabant, quæ quantumvis absurda esset, falsaque ipsa testimoniorum inconstantia probaretur; quanquam Dux STRAFFORD alique Angli nobilissimi suam innocentiam, etiam juramento testarentur, nihilominus ipse Dux STRAFFORD, alii multi, cum vitæ integritate tum nobilitate clari, cum nonnullis Jesuitis, ut læsæ majestatis rei obtruncati sunt. Nomen eorum in pristinum decus Jacobus II jussit restitui, et Oatem perjurum virgibus publice cædi quotannis quatuor vicibus, atque ad cypum alligari. Sed Princeps Orangius, regno occupato, hunc e carcere eduxit. Vid. *Apol. pour les Cath.* tom. 1; et in Oatem Rap. Thoyr. lib. XXII, p. 406 et seq. (*Edit. Paris.*)

\*\* Cardinalis Barberinus, de eadem re a Scoto quodam interrogatus sic respondebat: « Francis morem non esse, ut in hujusmodi quæstionibus,

vero sperent, quicumque illi sint curialis sententiæ defensores, nos a proposito discessuros. Satis enim confidimus nunquam eventurum, ut Ecclesia catholica ejus traditioni, auctoritatique adhærescimus, Sedesque apostolica, nos ad hæc nova et inaudita, atque ut vere dicamus, vana compellat.

Quid enim est, per Deum immortalem, vanius, quam de depoenendis Regibus, quæ nullum moveant decreta conscribere? Excommunicatio, uti prædiximus, quantum vis impii superbiant, ipsam statim animam mucrone spirituali perfodit. At profecto quid profecit, aut quid nocuit, quod a Paulo III Henricus VIII, a Pio V Elisabetha regno dejecti sunt? Nempe inanes chartæ, quod ad temporalia attinebat, non tantum ab hæreticis, sed etiam a Catholicis, si verum amamus, nihili sunt habitæ: eodemque tenore pacta, societates, commercia, negotia processerunt; neque id ita futurum Romanos Pontifices fugiebat; et tamen vanis formulis vanum sibi titulum curia sanciebat. Interim id hæretici lucrifecerunt, id Ecclesiæ catholicæ detrimento fuit, quod Catholici, non ut catholici, pœnas darent; sed ut publici hostes, prompti scilicet in Regem insurgere, ubi romano Pontifici placuisset.

Neque respondeant nihil ad Catholicos pertinere quid hæretici de illis sentiant, cum Apostolus jubeat *Episcopum etiam testimonium habere bonum ab iis qui foris sunt*<sup>1</sup>. Idem Apostolus jubet ut præcipuam curam habeamus, *ne nomen Domini*, aut doctrina, apud extraneos scilicet, *blasphemetur*: qua certe ratiōne, *quicumque sunt sub jugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitrentur*<sup>2</sup>. Hoc præcipit circa dominos etiam infideles, ne si christiani servi, quanto magis Regum subditi, inobedientiæ suæ causam religionis obtendant, sacra illa doctrina infametur, ut quæ familias ac rempublicam conturbet; quod aliis verbis idem apostolus explicat ad Titum scribens: *Servos dominis suis subditos esse*, ea præcipue causa, *ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus*<sup>3</sup>. Quo item sensu paulo antea dixerat: *Mulieres esse oportere subditas viris suis, ut non blasphemetur verbum Dei*<sup>4</sup>: magno enim revera ornamento est sanctæ Ecclesiæ Dei, quod ejus doctrina domos, familias, civitates alta pace firmet; neque perturbet,

<sup>1</sup> Tim. III, 7. — <sup>2</sup> Ibid. VI, 1. — <sup>3</sup> Tit. II, 10. — <sup>4</sup> Ibid. 5.

» Romanos consulant; consultos vero ab Anglis, hoc sine dubio resoluturos  
» quod juri suo magis congrueret. Interim vero Theologis Britannis fas  
» esse sicut et Francis ut jus suum persequantur. » Optime Barberinus,  
et candide. Vid. *Remonstrantiam Hibernorum* a R. P. CARON, Erem.  
etc., cap. IV, § IV. p. 8; ad calcem tom. II tractatum, quibus titulus. *Des  
Droits et Libert. de l'Egl. Gall.* edit. 1731. (Edit. Paris.)

sed sanciat rerum humanarum ordinem; vetetque ne inquieti homines, una cum religione, conditionem mutare porro incipiant: mo *unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Servus vocatus es? non sit tibi curæ*<sup>1</sup>. Quanto magis jussum ut justo ac legitimo imperio subsis, et communi civium libertate vivas?

Id etiam antecessores nostri sancti Christi Martyres præcipue observarunt; cavebantque, admonente Petro, ne ut rebelles erga rempublicam, sed tantum ut *christiani* paterentur: *glorificarint autem Deum in isto nomine*<sup>2</sup>. Neque aliud inculcabat Paulus, cum diceret: *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui enim resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt*<sup>3</sup>. Ne ergo illam, etiam apud homines damnationem acquirerent, publico ordini modeste ac pacifici homines serviebant. Unde illud Origenis, in Epistolam ad Romanos<sup>4</sup>: « Si enim ponamus, verbi gratia, credentes » Christo potestatibus seculi non esse subditos, tributa non red- » dere, nec vectigalia pensitare, nulli timorem, nulli honorem » deferre; nonne per hæc Rectorum ac Principum merito in semet- » ipsos arma converterent, et persecutores quidem suos excusa- » biles, semetipsos vero culpabiles facerent? Non enim jam fidei, » sed contumaciæ causa impugnari viderentur. »

Neque vero existimemus hæc quæ Origenes, Apostolo auctore, condemnat, melius fieri, si Sacerdotum judicio fiant. Merito enim beatus Joannes Chrysostomus in eundem Pauli locum hæc habet<sup>5</sup>: « Ostendit quod ista imperentur omnibus, et Sacerdotibus et Mo- » nachis, non solum secularibus, id quod statim in ipso initio de- » clarat, cum dicit: *Omnis anima potestatibus supereminentibus » subdita sit*; etiamsi Apostolus sit, etiamsi Evangelista, sive » Propheta, sive quisquis tandem fuerit; neque enim pietatem » subvertit ista subjectio. » Neque vero Ecclesiæ Christi decori aut ornamento esset, si haberet Sacerdotes, quorum auctoritate et nomine sublimes potestates contemni ac deponi possent; sed ei ornamento est, quod qui sint sacrorum, iidem sint etiam in Principes atque rempublicam fidei obsequii duces. « Deus enim, in- » quit<sup>6</sup>, id exigit, ut creatus ab ipso Princeps, vires suas habeat... » Quod si observaveris christiane, et ipse, inquit, Princeps, eo te » magis suscipiet, Dominumque tuum, etiamsi incredulus fuerit, » hoc nomine glorificabit. »

<sup>1</sup> I. Cor. VII. 20, 21. — <sup>2</sup> I. Pet. IV. 16. — <sup>3</sup> Rom. XIII. 2. — <sup>4</sup> Orig. in Ep. ad Rom. lib. IX, cap. XIII. n. 29; tom. IV, edit. Bened. p. 656. — <sup>5</sup> Chrysost. hom. XXIII in Epist. ad Rom. tom. IX, p. 686. Vid. sup. lib. I, sect. II, c. XY. — <sup>6</sup> Chrys. ibid. n. 11, p. 689.



Sic ergo Catholici *doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus*<sup>1</sup>; neque Pontificibus suis id honori vertant, quod vanos concedant titulos, quibus lugenda bella commoveant: imo ubicumque degunt, sive in Anglia, sive in Hollandia, sive apud Sinenses Seresque ultimos\* et Japonas; ne dent locum iis, qui passim ubique jactant habere eos Pontificem, quo duce et auctore, a legitimis Regibus imperiisque desciscant: quod quidem quantas turbas, quantam Ecclesiae Dei persecutionem apud Japonas concitarit\*\*, ipsis hæreticis referentibus, ac sua scelera jactantibus credimus. Ne ergo isto titulo, neque ut inquieti et malefidi cives; sed tantum *ut catholici patiantur, glorificent autem Deum in isto nomine*; relinquantque id hæreticis, ut de reipublicæ charitate ac Regum reverentia magna professi, tamen omnium audacissime in arma civilia proruant.

<sup>1</sup> Tit. II, 10.

\* Positi ultra Sinas.

\*\* Non abs re erit historiam breviter texere ejus persecutionis quæ in Japonia christianismus extinxit. Sanctus Franciscus Xaverius et Lusitani quidam Presbyteri apud Japonas Evangelii primi præcones fuerunt, quorum labores adeo Deus adjuverat, ut an. 1613 Christiani implerent in Japonia numerum quadringentorum millium. Veniebant quoque in hanc regionem Hollandi, non tam Evangelii causa quam negotiationis. Animadverterat autem Hollandus quidam, Caron nomine, qui quanquam humili loco natus, mensæ numerariæ Japonicæ Hollandorum præsidebat, Japonas christianos cum Lusitanis malle, quam cum Hollandis negotiari. Igitur id cogitans ut ad gentem suam omne Japonicum commercium transferetur, detestandum facinus aggressus est quo patrato, statim omnibus Christianis mors intentata est. Ad quemdam nobilem Japonensem ipse detulit epistolam a se Lusitanice scriptam, eo artificio, ut legentes facile sibi persuaderent Christianos, conjuratione facta, Japoniam vastare et ipsum Imperatorem opprimere statuisse. Atque quo magis Japona ille nobilis Imperatorem ad sæviendum in Lusitanos inflammaret, addebat: Hispanis et Lusitanis hanc ratam esse legem, ut populos ad quos veniebant, carceribus et necibus religioni adjungerent; quippe qui credebant Deum suum sibi fore propitium, si eos occiderent, quos cogere non possent: Hollandos vero omnium populorum et religionum amicos, soli commercio intendere. Imperator, lecta epistola continuo exarsit, et, nulla conjurationis inquisitione facta, omnes Christianos neci addixit; adeo ut ne unus quidem an. 1649, in tota Japonia reperiretur. Exinde edicto sancitum est ne quis ultra Christianus in Japoniam veniret. Soli ergo apud Japonas veniant Hollandi, qui interrogati cujus sint religionis, respondent, *se Christianos non esse, sed Hollandos*; neque etiam verentur eo gloriari, quod, tam nefariis tamque impiis artibus, tute cum Japonibus negotiari possint. Vid. lib. Franc. Caron Belgi, ad calcem tom. II Walemb. et TAVERNIER, *Relat. du Japon*; atque etiam ARNAULD, *Apolog. pour les Cathol.* tom. II, p. 301 et seq. (Edit. Paris.)



Romanos autem Pontifices, quotquot futuri sunt, patres nostros sanctissimos atque charissimos rogamus, obsecramus, summaque reverentia etiam atque etiam obtestamur, ne sedis suæ majestati consulere se putent, si Gregorium VII, Gelasiis, Symmachis, aliisque Gregoriis anteponant : Catholicos vero bonos doctosque, ea, qua par est, charitate atque honorificentia admonemus, ne se ideo bene catholicos putent, si omnia Pontificum gesta decretaque asserenda suscipiant. Excusent sane Pontifices quoad fieri poterit, uti nos pro virili fecimus, conati certe sumus. Cæterum si necesse sit reprehendi interdum eorum aliquos, quorum opera ac laboribus, magna in Ecclesiam bona provenerint; cum nempe alienis rebus, bono scilicet animo sese ingesserunt, id vero non ad Sedis apostolicæ contumeliam, sed ad Ecclesiæ, Deique eam protegentis laudem, atque ad Romanæ fidei apostolicique officii commendationem maximam pertinere arbitrentur : cujus quippe fidei atque officii puritas, sanctitas, dignitas, tot inter incommoda apud pios illæsa perstiterit; ut hic etiam valeat suo modo apostolicum illud : *Virtus in infirmitate perficitur*; et, *Cum enim infirmor, tunc potens sum* <sup>1</sup>.

<sup>1</sup> II. Cor., xxii. 9, 10.

# INDEX.

## DEFENSIO DECLARATIONIS.

CONVENTUS CLERI GALLICANI ANNI M. DC. LXXXII, DE ECCLESIASTICA  
POTESTATE.

	Pag.
PRÆFATIO EDITORIS.	VII
I. De Declaratione Cleri Gallicani.	Ib.
II. De auctoribus qui adversus Gallicanam Declarationem scripserunt.	Ib.
III. D. BOSSUET ingenium: ejus in scribendo illo opere consilium: forma quam delineavit, etc.	XI
IV. Operis hujus edendi quæ nostræ curæ fuerint.	XVII
CLERI GALLICANI DE ECCLESIASTICA POTESTATE DECLARATIO, die decimo nono martii 1682.	1

## GALLIA ORTHODOXA.

SIVE VINDICIÆ SCHOLÆ PARIENSIS TOTIUSQUE CLERI GALLICANI  
ADVERSUS NONNULLOS.

*De causis et fundamentis hujus operis prævia et theologica dissertatio.*

I. An tacere oporteat Gallos, erroris ac schismatis ab illustrissimo Rocaberto et aliis, apud summum Pontificem accusatos.	4
II. Duolibelli memorantur, una cum censura illustrissimi Archiepiscopi Strigoniensis.	5
III. Eminentissimi Cardinalis Daguirrei sententia.	6
IV. Reverendissimus Pater Thyrsus Gonzalez.	8
V. Illustrissimus Rocabertus, Archiepiscopus Valentinus, omnium immitissimus.	8
VI. Gallicanam Declarationem immerito impugnata, tanquam esset decretum fidei: ex actis demonstratur.	10
VII. Hinc quaestio, an licuerit accusare Gallos, et an ipsos oporteat tueri innocentiam.	12
VIII. Defensio justa et necessaria ubi de fide agitur.	Ibid.
IX. Nec ferendum Gallis obijci Jansenismum.	13
X. Duæ aliæ causæ edendæ defensionis: prima, ne lædatur apostolica Sedes, quæ Gallis nullum errorem imputavit.	Ib.
XI. Ludovici Magni læsa pietas defendenda fidelibus Gallis.	15
XII. Summa modestia causam hanc esse tractandam. Divisio hujus operis in tres partes.	Ib.

	Pa.
XIII. Facultatis theologicæ Parisiensis clara et certa sententia, ex nostris juxta et exteris Doctoribus agnita : Pighius, Navarrus, Franciscus de Victoria memorantur.	16
XIV. In Concilio palam declarata Gallicana sententia, nemine impro- bante, nec repugnante ipso Pontifice.	18
XV. Petri de Marca de vetere Sorbonalocus.	19
XVI. Gallicana sententia post Constantiensia tempora viguit : nec tantum in dissidiis, sed in altissima pace; contra <i>Galliæ vindicatæ</i> auctorem.	Ib.
XVII. Andreas Duvallius in Facultate Parisiensi primus innovandi auctor, antiquam ultro sententiam agnoscit.	20
XVIII. Ex eodem Duvallio, in sententia Gallicana circa Conciliorum potiorem potestatem, nulla hæresis, nullus error, nulla temeritas.	21
XIX. Idem Duvallius Patrum et Conciliorum etiam Florentini et La- teranensis solvit auctoritates.	Ib.
XX. Idem infallibilitatem pontificiam de fide non esse multis pro- bationibus conficit.	22
XXI. Inde concludit Duvallius definitiones pontificias per sese non esse de fide, ac requiri acceptationem sive consensum Ecclesiæ.	23
XXII. Duvallii doctrina de confirmatione Conciliorum, deque iis per sese, etiam adversus Papam, valiturus in fidei negotio.	Ib.
XXIII. Casus hæresis, schismatis, alii ex Duvallio memorantur : in his, quantum Concilia valeant in ipsum Pontificem, ex Turrecre- mata, Cajetano et aliis statuit.	25
XXIV. Quam multi insignes viri præter Gallos hanc sententiam do- ceant : Panormitanus, Zarabella, Tostatus.	27
XXV. De Tostato candida Cardinalis Daguirrei confessio.	Ib.
XXVI. Alphonsus a Castro.	28
XXVII. Adrianus VI, et Joannes Driedo, Lovanienses.	Ib.
XXVIII. De Adriano VI, cur privatim dicendum : unus rem totam conficit : ejus jam Pontificis recursus Romæ liber, retractatione nulla.	Ib.
XXIX. Vana responsa auctoris <i>Doctrinæ Lovaniensium</i> .	30
XXX. Nicolai Dubois Lovaniensis ludibria.	32
XXXI. Auctoris <i>Tractatus de Libertatibus Gallicanis</i> subtilia nec mi- nus vana responsa.	Ib.
XXXII. <i>Galliæ vindicatæ</i> auctor.	33
XXXIII. Pater Thyrsus Gonzalez.	Ib.
XXXIV. Eminentissimus et doctissimus Daguirreus.	34
XXXV. Doctorum Lovaniensium et factis et dictis in Adrianum VI observantia singularis.	36
XXXVI. Ex Adriani sententia et temporum notis demonstratur Flo- rentina, Lateranensia, Tridentina decreta frustra objici.	Ib.
XXXVII. Nominantur potestatis pontificiæ vehementissimi defenso- res, qui summa ipsa Parisiensium tuentur sententiam.	38
XXXVIII. De Concilio Constantiensi : qui approbatum negant, ipsi se suis telis conficiunt.	Ib.
XXXIX. Objectio de obedientiis nondum adunatis sess. IV et V, sponte corrui duobus factis constitutis : primum, a Concilio Constantiensi statim assumptum Concilii œcumenici titulum et jus.	39

	Pag.
XL. Alterum factum, Martinum V, tunc Cardinalem, his Synodi initiis adhæsisse.	40
XLI. Aliud factum additur: quod pars Ecclesiæ, quæ Concilium Constantiense inchoavit, non fuerit tantum pars tertia; sed duabus aliis etiam adunatis longe superior.	Ib.
XLII. Constantiensis Synodus a Romanis Pontificibus optimæ notæ Synodis accensita: privata Binianæ editionis nota, quam nulla et temeraria, quam Sedi apostolicæ contumeliosa! nihil proficere, qui de ejus Synodi confirmatione litigant.	41
XLIII. Concilii Basileensis initia legitima et certa Bellarminus et Rainaldus agnoscunt, etiam Lateranense Concilium: ejusdem Bellarmini suffugia ex Duvallo confutata.	42
XLIV. Ex Ludovici Alamandi beatificatione argumentum: item ex Amadei VI, Sabaudia Ducis, fama sanctitatis, Odorico Rainaldo utroque in negotio teste.	44
XLV. Ex Concilio Constantiensi ac Basileensibus initiis quid dicendum putamus.	47
XLVI. Ante Constantiense Concilium, Joannis XXII de suorum antecessorum auctoritate atque infallibilitate sententia, in Constitutione: <i>Quia quorundam</i> .	48
XLVII. Hujus temporis scriptor, à Rainaldo in eam rem adductus, quid senserit: qua occasione profertur caput <i>Sunt quidam</i> 25, quæst. 1.	49
XLVIII. Jacobi sanctæ Priscæ Cardinalis, postea Benedicti XII, consona eadem de re sententia.	50
XLIX. Probatur de fide actum in his determinationibus, et tamen eas legitime corrigi potuisse: ea de re glossa notabilis, et Bellarmini sententia.	52
L. Speculatoris, id est, Guillelmi Durandi, Episcopi Mimatensis, liber de Conciliis, jussa Clementis V editus, et quid ex eo consequatur.	54
LI. Hinc etiam de sensu Concilii Lugdunensis II judicari potest.	57
LII. Locus Gratiani, de Decretalium auctoritate: alius locus de Gregorii II Decretali, ab eodem Gratiano reprehensa erroris contra Evangelium.	Ibid.
LIII. Pelagii II Decretalis ab eodem Gratiano ex Gregorio Magno reprehensa: ex ipsa etiam Glossa contra Evangelium.	58
LIV. Honorii res: eum erroris excusari non posse, licet ex cathedra pronuntiantem.	59
LV. De falsatis actis Bini ex Baronio conficta narratio.	60
LVI. Actio falsi a Christiano Eupo depulsa quam certis probationibus.	Ibid.
LVII. Ex actis Concilii Hispanici Toletani XIV quæstio de falso clare absolvitur.	61
LVIII. Ex eodem Concilio decreta a Romanis Pontificibus approbata, non nisi consensione factoque examine recipiuntur.	62
LIX. In fidei quæstionibus Conciliorum generalium potior auctoritas demonstratur ex Conciliorum actis, ac primum ex Concilio III et IV.	Ibid.
IX. Bellarmini et Baronii altercatio de Decretali sancti Leonis epistola in Concilio IV rite examinata.	63

	Pag.
LXI. Definitio S. Leonis, ipso etiam teste, non nisi ex Ecclesiæ consensu vim habet irretractabilem.	64
LXII. Concilii VI et VII acta : VII Synodi definitio ac summa auctoritas consensione constans.	65
LXIII. Concilii VIII eadem praxis ; duo ejus decreta.	<i>Ibid.</i>
LXIV. Bellarmini sententia de synodali examine : Christiani Lupi aliorumque cavillationes : an in Concilio de fide dēbitum, cum de pontificiis decretis quærerent.	66
LXV. S. Basilii locus, atque in eum Christiani Lupi contumeliæ.	67
LXVI. Alius S. Basilii de S. Damasi decretis locus.	68
LXVII. Contentio de rebaptizatione inter S. Stephanum et S. Cyprianum : quæstiones involvendæ rei factæ ab hac disputatione discernuntur.	<i>Ibid.</i>
LXVIII. In hac controversia, quid certum sit, ex Bellarmino statuitur.	69
LXIX. <i>Galliæ vindicatæ et Tractatus de Libertatibus</i> auctores quid respondeant : an Cyprianus, ut in rebaptizatione, ita in Romani Pontificis auctoritate errasse memoretur : Augustini locus.	<i>Ibid.</i>
LXX. An Stephanus excommunicaverit, an tota sua auctoritate decreverit, frustra quæritur ; cum ad eam excusationem nec Firmilianus, nec Cyprianus, nec ipse Augustinus refugerint.	70
LXXI. An infallibilitati pontificiæ detraxisse sit illud veniale peccatum, cujus Cyprianum Augustinus accusat.	71
LXXII. Nihil ad rem facit quærare an Cyprianus et alii resipuerint necne.	72
LXXIII. Cavillatio.	73
LXXIV. Bellarmini sententiæ duæ partes : prima Stephanum potuisse, nec tamen voluisse rem de fide facere, an Augustino congrua.	<i>Ibid.</i>
LXXV. Secunda pars Bellarminianæ sententiæ, a Cypriano non fuisse peccatum saltem mortaliter.	74
LXXVI. Quo pacto intelligendum id quod dicit Augustinus, a Cypriano expectatam Concilii generalis sententiam : forma antiqui regiminis jam inde ab origine, etiam sub persecutionibus.	75
LXXVII. Vanæ et inanes quæstiunculæ de consensu Ecclesiæ, ipsa regiminis ecclesiastici forma concidunt.	79
LXXVIII. Solemnis acceptatio decretorum Pontificiorum quam usitata et quam necessaria : Romani Pontificis officium et auctoritas ex Janseniano negotio ostenduntur.	80
LXXIX. Innocentii IV locus : Concilii provincialis sub Paschali II clara auctoritas.	81
LXXX. Anonymi <i>Tractatus de Libertatibus Gallicanis</i> circa Sedis apostolicæ auctoritatem fœda et improbanda commenta.	83
LXXXI. Prolate in anterioribus verbis in Sedem apostolicam contumeliæ refelluntur.	84
LXXXII. An ferendum Papæ et Ecclesiæ potestatem primis temporibus religatam, et alia consecutanea dici ab eodem auctore.	85
LXXXIII. Gallicana sententia per se stat, si aliena et afficta demantur : ac primum de hæreticis non nisi conciliari auctoritate dammandis.	86
LXXXIV. Aliud imputatum de Synodis generalibus absque Papa	



	Pag.
congregatis : Turrecrematæ loci insignes pro sententia Parisien- sium.	86
LXXXV. Aliud imputatum : de Romana fide ac Sede apostolica, In- nocentii III profertur locus : alii loci insignes in memoriam revo- cantur.	87
LXXXVI. SS. Monachorum ex Concilio Lateranensi depromptus locus : item S. Augustini ad Bonifacium Papam.	89
LXXXVII. An hæc sentientes fidem in suspensio teneant, aut arma inobedientibus subministrent.	90
LXXXVIII. Ex his potissimum adversariorum argumentum eliditur.	16.
LXXXIX. Hæc in opinione, non in fide, esse posita, controversiarum doctores profiteuntur : ac primum Cardinalis Perronius.	92
XC. Walemburgii fratres in Germania Episcopi celebres atque ab iis citati scriptores clarissimi.	93
XCI. Iidem fratres quomodo Bellarminum a Gretsero explicatum prodant.	94
XCH. Idem Gretserus alique ab iisdem Walemburgiis citati.	16.
XCH. Innocentii XI Brevia apostolica duo.	95
XCIV. Inquisitionis Hispanicæ decreta , ab eminentissimo Cardinali Daguirreo et P. Thyrso prolata , Cardinalis Perronii auctoritate confixa.	98
XCV. Regum Hispaniæ Philippi I et Caroli V Augusti exemplo His- paniæ Inquisitio retunditur.	99
XCVI. Summa argumenti : de Orientali Ecclesia et concilio Floren- tino pauca.	101
XCVII. Adversariorum ultima responsio : ex hac argumentum et conclusio operis.	103

## DEFENSIO

## DECLARATIONIS CLERI GALLICANI

## DE ECCLESIASTICA POTESTATE.

*PARS PRIMA, QUÆ DE IMPERII IN TEMPORALIBUS SUPREMA POTESTATE  
DISSERITUR.*

**LIBER PRIMUS. SECTIO PRIMA.** — *Ex statu quæstionis, reique  
novitate, deponendorum Regum directa et indirecta potestas confu-  
tatur; ad caput primum Gallicanæ Declarationis.*

**CAPUT PRIMUM.** Refertur caput I Gallicanæ Declarationis. 105

**CAP. II.** Contrarium articulum ponunt adversarii. Status quæstionis :  
ex hoc intolerabilia incommoda ; neque magis tolerabilior indirecta  
quam directa potestas, cum solis verbis differant : huic primo capiti  
Declarationis Gallicanæ, contrariam declarationem totidem verbis  
opponit auctor anonymus *Doctrinæ Lovaniensium*, quem alii ad  
versarii sequuntur, et indirectam potestatem asserunt : quæ senten-  
tia quam falsa sit, statim intelliget, qui vel statum quæstionis ad-  
verterit.

- CAP. III. Horrenda atque ipsis adversariis detestanda necessaric consequuntur, a quibusdam admittuntur : nec nisi extirpata radice resecantur : Henrici Borbonii Condæi Principis oratio ad LUDOVICUM XIII. 112
- CAP. IV. Sententia Gallorum ; ex *Censura* SANCTARELLI, quæ integra refertur. 114
- CAP. V. Quædam in Sanctarelli doctrinam, atque in censuram notæ : articuli Facultatis toto regno vulgati : *Censura* Malagulæ. 116
- CAP. VI. Hujus sententiæ novitas in Sanctarello notata a sacra Facultate : Scripturæ silentium : auctoris anonymi qui scripsit *de Libertatibus* in Scripturæ locos glossæ. 118
- CAP. VII. Primus Regum deponendorum auctor Gregorius VII, undecimo exeunte seculo : orbis universus ea novitate commotus : explicatum obiter, quo sensu negarent, excommunicari posse Reges. 120
- CAP. VIII. Quæ Gregorius VII hujus rei exempla et documenta protulit, rei novitatem probant. 123
- CAP. IX. De Gregorii decretorum auctoritate in Ecclesia dubitatum, neque ipse sibi constitit. 126
- CAP. X. Gregorius VII nimia et nova sectatur : initia regni potestatis superbie ac diabolo assignat, repugnante Scriptura ; neque tantum Patrum, sed totius humani generis traditione. 128
- CAP. XI. Aliæ Gregorii VII novitates : novum excommunicationis genus, quo victoriam ab Henrici IV exercitu arceat : nova doctrina de omnium Pontificum Romanorum sanctitate. 131
- CAP. XII. Qua occasione Gregorius VII Regum depositionem aggressus sit : quove imperii ac regnorum statu : quam universalis monarchiæ etiam temporalis ideam animo informarit : ejus mores, ingenium, et in omnia regna variæ molitiones ; ac 1º in imperium Romano-Germanicum, in Galliam, in Angliam, in Daniam ; de iisque quæri, nihil imminuta Sedis apostolicæ majestate. 133
- CAP. XIII. De Hispania et Sardinia quid Gregorius VII decreverit. 137
- CAP. XIV. De Hungaria : de aliis regnis ac provinciis : quibus causis impulsus, pontificiæ ditioni se ultro subjecerint : arbitraria jura etiam in infideles Principes protenduntur. 142
- CAP. XV. Regna in fidelium, quo jure concessa Bellarminus alique defenderint : hæc, et alia de Regibus deponendis gesta, nullo religionis periculo impugnari posse. 144
- CAP. XVI. Ipsam quæstionem aggredimur : hæc tractatio bifariam distributa : quinque propositiones ordine comprobandæ. 147

**LIBER PRIMUS. SECTIO SECUNDA.**—*Qua expenduntur Scripturæ loci, et Patrum traditiones illustrantur, ad caput primum Gallicanæ Declarationis.*

- CAPUT PRIMUM. PRIMA PROPOSITIO** probatur : quod regia seu suprema civilis potestas jam inde ab initio sit legitima, etiam inter infideles. 149
- CAP. II. SECUNDA PROPOSITIO**, quod regia et suprema potestas etiam inter infideles sit a Deo : Reges sacrosancti : juratum per eorum salutem : religio in Principes : Tertulliani loci. 151

	Pag.
CAP. III. Quo sensu suprema civilis potestas sit a Deo, quodve discrimen sacerdotium inter et imperium.	152
CAP. IV. TERTIA PROPOSITIO : quod regia ac suprema potestas nulli alteri potestati Dei ordinatione subjecta : omnium gentium in eam rem consensio : Druidæ, Augures, alii ejusmodi frustra advocati ad præsidium indirectæ potestatis.	154
CAP. V. Ex tribus primis propositionibus <i>Corollarium</i> : quod sine vera religione, veroque sacerdotio, civile regimen perfectum ac seipso consistens, atque in rebus suis ab omni alia potestate absolutum : an in eo jure aliquid immutatum per legale aut per christianum sacerdotium, quarta et quinta propositione quæritur.	157
CAP. VI. QUARTA PROPOSITIO : Per institutionem sacerdotii legalis nihil immutatum in regia ac summa potestate; nihil ad eam deponendam juris Sacerdotibus attributum : probatum ex Deuteronomio, Regumque libris.	158
CAP. VII. An unctio Regum, eorumque designatio per Samuelem interdum ac prophetas facta, in ordinandis civilibus aliquid Sacerdotibus juris attribuat? De concilio Sanhedrin Baronii sententia expenditur.	160
CAP. VIII. Bellarmini argumentum ex Deuteronomii loco.	162
CAP. IX. Quæ ante dicta sunt, Judæorum historia recensita, luculentius explicantur : Judæorum regum, etiam ad idola cogentium, inviolata majestas : Reges Assyrii, Medi, Persæ, pari cultu observati : erga eos egregia, Alexandri Magni tempore, Judæorum fides : Josephi locus : eadem obedientia in Alexandrum, et Græcos Syriæ Reges.	163
CAP. X. Recidivum sub Machabæis imperium peculiari Dei instinctu a Mathathia inchoatum, a filiis stabilitum; Romani ac Cæsares eodem jure Christo approbante, regnarunt.	166
CAP. XI. An Athaliæ cæsæ exemplum his obsit.	169
CAP. XII. De Ozia propter lepram ejecto.	170
CAP. XIII. QUINTA PROPOSITIO : Neque per institutionem christiani sacerdotii quidquam fuit immutatum in regnandi jure : id probare aggredimur ex evangelicis Scripturis : explicatur potestas quam Christus Apostolis tradiderit.	173
CAP. XIV. Locus Evangelii : <i>Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari.</i>	176
CAP. XV. Prævisis malis quæ ab impiis Regibus Ecclesiæ essent eventura, quæ Christus et Apostoli auxilia reliquerint : et an aliqua præter patientiam?	177
CAP. XVI. An generali præcepto obediendi Regibus, Christus et Apostoli aliquam exceptionem attulerint, et quam?	179
CAP. XVII. Adversariorum effugia : distinguunt tempora infirmæ et adolescentis, a temporibus robustæ et jam prævalentis Ecclesiæ : an hæc Christianis digna?	180
CAP. XVIII. An eludi possit locus Evangelii : <i>Regnum meum non est de hoc mundo.</i>	182
CAP. XIX. An ad rem pertineat ille ab adversariis objectus locus : <i>Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra, et ille locus, Rex Regum.</i>	183
CAP. XX. Locus Evangelii : <i>Quis me constituit judicem super vos?</i>	184

	Pag.
CAP. XXI. Respondetur ad objecta capitis XVII: an impii Reges ab Ecclesia impuniti, si tuti a depositione habentur.	186
CAP. XXII. De excommunicationis effectu: an privet temporalibus: quid sit illud: <i>Sit tibi sicut ethnicus et publicanus?</i> interdicta de vitandia excommunicatis in litteris apostolicis contenta expenduntur.	188
CAP. XXIII. Alius excommunicationis effectus: <i>Tradi Satanae ad interitum carnis</i> : argumentum pro nostra sententia ductum ex memoratis in Scriptura excommunicationis effectibus.	191
CAP. XXIV. Objectum ex interdicto de vitandis excommunicatis, per exceptionem moralem, quam vocant, sive civilis necessitatis, ex omnium Theologorum doctrina solvitur: ea in re Gregorii VII tempore manifestus error, nunc communi consensu refutatus.	<i>Ibid.</i>
CAP. XXV. Ejusdem interdicti vis diligentius quaeritur: probatur, evangelicis apostolicisque litteris, quod exceptionem necessariae causae admittat, neque ab obsequiis Regum arceat.	192
CAP. XXVI. Idem probatur ex sanctis Patribus.	194
CAP. XXVII. Idem probatur ex Hincmari insigni responsione ad Adrianum II, vetantem ne cum Carolo Calvo Rege communicaret.	197
CAP. XXVIII. Idem efficitur ex Gregorii VII decretis.	198
CAP. XXIX. Idem probatur ex secuta Pontificum omnium, atque Ecclesiae praxi: insigne exemplum sub Gregorio IX, ac Fridrico II Imperatore: huic praestitum obsequium; negata interim mensa et osculo.	200
CAP. XXX. Sancti Thomae locus: Canon Constantiensis: item Lateranensis Concordato insertus: quo sensu Reges excommunicari non possint: dictorum in hoc interdictum recapitulatio; atque hinc firmum argumentum.	202
CAP. XXXI. Ambas potestates, ecclesiasticam et civilem, in suo quamque ordine esse primas, ac sub uno Deo proxime collocatas, Scripturis ac Patrum traditione demonstratur: Tertulliani locus.	204
CAP. XXXII. Aliae Patrum auctoritates: an his satisfiat dicendo Principes in temporalibus, non minus soli Deo subesse, cum ejus Vicario subsint.	206
CAP. XXXIII. An ut ambae potestates inter se ordinatae sint, unam alteri subdi necesse sit: sancti Gelasii aliorumque Pontificum doctrina.	208
CAP. XXXIV. Cur hae potestates tanta providentia distinctae sint: sanctus Gelasius duas causas affert, quae indirecta potestate tolluntur.	290
CAP. XXXV. Ambarum potestatum separatio ac societas ex sancti Gelasii doctrina explicatur: Bellarmini comparatio: S. Gregorii Nazianzeni locus ab eo objectus.	211
CAP. XXXVI. Canon, <i>Omnes</i> , objicitur et solvitur.	214
CAP. XXXVII. Objicitur a Bellarmino Apostoli locus de iudicibus ab Ecclesia constitutis: Jeremiae locus: duo gladii, regale sacerdotium: allegoria alia et accommodatitia: dictorum in hoc libro recapitulatio.	<i>Id.</i>

LIBER SECUNDUS. Quo Patrum testimonia et exempla afferuntur usque ad Gregorium VII.

	Pag.
CAPUT PRIMUM. Ordo et distributio tractationis hujus, primum in duo tempora, tum in duas quæstiones. Prima quæstio; de Regibus propter scelera reprehensis: an deponendi visi sint? Patrum doctrina et exempla in persecutione et tribus primis seculis: an Christianorum obedientia ex imbecillitate Ecclesiæ et eorum temporum ratione prodierit?	218
CAP. II. Quartum seculum, Julianus Apostata: an Ecclesia tum invalida fuerit? S. Gregorii Nazianzeni locus: item S. Augustini, S. Thomæ responsio ad locum Augustini, non satis cognito rerum sub Juliano statu.	222
CAP. III. A paganis Regibus, atque ab Apostata Juliano transitus ad hæreticos: Constantius Arianus, catholicæque Ecclesiæ persecutor: an imbecillitate factum, quod Hilarius, Athanasius, Lucifer Calaritanus, alii, indirectam potestatem ne quidem intentarent.	226
CAP. IV. Quarti Ecclesiæ seculi reliqua exempla proferuntur: Valens hæreticus et persecutor: sancti Basilii aliorumque Sanctorum sensus: Justinæ Arianae, Valentiniani II nomine, Catholicos insectanti, sanctus Ambrosius viribus prævalens, quousque repugnari posse putat: quid idem comminatus sit Gratiano et Valentiniano, si sacra paganorum restituerent.	232
CAP. V. Sancti Ambrosii cum Theodosio gesta: an Ambrosius aliquid temporalis potestatis attigerit, ut Bellarmino visum; an vel de eo cogitaverit? Aliud Ambrosii erga eundem Theodosium post incensam synagogam.	236
CAP. VI. Quinti seculi exempla: Arcadius, ac de eo Gregorii VII verba: Burgundiones: Visigothi: Vandali: Theodoricus Ostrogothus: Humericus Vandalus: Odoacer Herulus: Zeno Imperator.	240
CAP. VII. Anastasius Imperator hæreticus, persecutor, anathemate nominatum in Oriente, et a Romano quoque Pontifice in Occidente damnatus, Ecclesiæ peculiari sacramento obligatus, regno ea conditione suscepto: ejus deponendi mira opportunitas: sancti Pontifices Gelasius, Symmachus, Hormisdas ne id quidem cogitaverunt.	243
CAP. VIII. Sexti ac septimi seculi exempla: sancti Gregorii Magni ad Mauricium epistola memorabilis: in eam Baronii nota: quædam de Pontificum subjectione erga Principes.	247
CAP. IX. Privilegia ab eodem sancto Gregorio concessa expenduntur. Imprecatoriæ formulæ eo ævo familiares: Gregoriana formula ad alia privilegia non transit.	248
CAP. X. Sancti Maximi Monachi et Confessoris locus de Monothelitibus Imperatoribus.	251
CAP. XI. Octavi seculi exempla: Iconoclastæ Imperatores: ac primum Leo Isaurus: de eo Bellarmini argumentum ex Baronio solvitur: quæ hic sint demonstranda proponuntur.	253
CAP. XII. An Græci historici a Baronio et Bellarmino in Gregorii II, ac Leonis Isauri rebus adducti, atque ab eis relata gesta, indirectæ potestati faveant.	253
CAP. XIII. Gregorium II nihil in Imperatorem hæreticum movisse,	



	Pag.
imo ea occasione aliquid molientibus obstitisse, ex ejus gestis, epistolis, doctrina demonstratur.	256
CAP. XIV. An Gregorius II, imbecillitate virium, ab indirecta potestate exercenda, saltem ostendenda temperarit.	258
CAP. XV. Gregorius II confiteri pergit nullam esse suam in rebus civilibus potestatem.	259
CAP. XVI. De Gregorii II gestis Latini historici proferuntur, Paulus Diaconus et Anastasius Bibliothecarius: ex his demonstratur, nihil ab eo, nisi pro tuendo imperio gestum, etiam post anathema Imperator dictum.	260
CAP. XVII. Cur Græci illud de tributis Gregorio II objecerint? Id utcumque se habet an nostræ sententiæ noceat?	263
CAP. XVIII. De Gregorio III, Gregorii II successore, ejusque erga Leonem Isaurum et Constantinum Copronymum ejus filium, obsequio: de ejus Pontificis duplici legatione ad Carolum Martellum, quarum alteram Baronius Gregorio II assignavit.	265
CAP. XIX. Zacharias in obsequio perstitit: Stephanus II, pro imperio conatus omnia, nonnisi necessitate ad Francos refugit: ad eos translatum imperium sub Leone III, cum Græci Imperatores ad fidem catholicam rediissent.	268
CAP. XX. An valeant allatæ a Baronio causæ, cur Constantino Irenes filio, catholico Imperatori, imperium restituendum non fuerit: Adriani I locus nihil ad rem: recapitulatio dictorum de Iconoclastis Imperatoribus: de fide illis servanda Orientalis Ecclesiæ sensus: illi Imperatores in coronatione iusjurandum dederant de tuendis Ecclesiæ dogmatibus ac ritibus: ex his argumentum.	271
CAP. XXI. Noni seculi exempla: Ludovici Pii Imperatoris depositio: hæc et inde secuta, impia, irrita, nulla, male intellecta, nihil ad rem, nobisque potius favent quam adversariis: an expectata, ad restituendum Ludovicum, Gregorii IV auctoritas.	273
CAP. XXII. Lotharii Junioris excommunicatio, propter Valdradam, nulla unquam depositionis mentione.	277
CAP. XXIII. Adrianus II Carolum Calvum a Lotharii mortui regno deterret excommunicatione; quam grave Francis visum fuerit terrenis rebus immiscuisse se Pontificem, nihil de depositione cogitantem: Hincmari locus.	278
CAP. XXIV. Eodem nono seculo Stephani V epistola ad Basilium Imperatorem, de finibus utriusque potestatis.	279
CAP. XXV. Eodem seculo Fulconis Rhemensis locus a Perronio objectus.	280
CAP. XXVI. Atto Vercellensis, Burchardus Vormatiensis, decimi seculi auctores, proferuntur.	281
CAP. XXVII. Eodem seculo decimo, Robertus Francorum Rex excommunicatus, nulla depositionis mentione.	282
CAP. XXVIII. Undecimi seculi exempla et testimonia sub Leone IX et Victore II, paulo ante Gregorium VII: Petri Damiani, ejusdem Gregorii VII familiarissimi, locus a Baronio reprehensus.	283
CAP. XXIX. Ejusdem Petri Damiani sub Alexandro II, proximo Gregorii VII antecessore, insignis locus, quo docet utrasque potestates, et discretas esse, et supremas et socias.	284

CAP. XXX. Gesta sub Alexandro II et Gregorio VII usque ad inceptum annum 1076. Dictorum in hoc libro circa primam quæstionem summa et conclusio.	286
CAP. XXXI. An valeat id quod Perronius Cardinalis ad antiquitatis exempla responderit.	288
CAP. XXXII. An ejusdem Perronii Cardinalis distinctio valeat, paganos inter Principes et christianos, aut Ecclesiæ fidem juratos : Romanum imperium pridem christianum, alia christiana regna; necdum tamen memorata potestas Reges deponendi.	289
CAP. XXXIII. Altera Quæstio : an nullo quoque interveniente peccato propter ecclesiasticam utilitatem, Reges deponendi visi sint ab ecclesiastica potestate? Childericus Regum Merovingianorum ultimus. Cap. <i>Alius</i> . 15, q. 6, ex Gregorio VII : Glossa in illud caput : majorum de eo capite sententia.	291
CAP. XXXIV. Rei sub Zacharia gestæ series : regni Francici status : evictum hæc nihil ad nostram quæstionem pertinere.	293
CAP. XXXV. Clarius demonstratur hæc, utcumque se habent, nihil ad rem facere.	297
CAP. XXXVI. Quæritur quo jure facta sit translatio imperii Occidentalis ad Francos : duo præmittuntur status Imperii : tum in Pontificibus, et sacro ordine jura duplicis generis distinguuntur : Romanus Pontifex habente Imperio caput civitatis habitus.	300
CAP. XXXVII. Res gesta a Romana civitate : Principibus Francis oblatus Consulatus, Patriciatus delatus, concessum Imperium, auctore seu adjutore Romano Pontifice, ut capite civitatis : testimonia historicorum.	303
CAP. XXXVIII. Quo jure Romana civitas ad Francorum Principum tutelam confugerit, ac postea illis Imperium dederit.	306
CAP. XXXIX. Carolus Calvus a Romana civitate Imperator, a regni proceribus Rex Italiæ designatur.	308
CAP. XL. Gesta sub reliquis Carolinis Principibus : ea stirpe extincta turbæ : Otho I Imperator : Imperii translatio ad Germanos sub Othone III, qualis memoretur a BARONIO : quæ omnia nihil ad nos.	310
CAP. XLI. In transferendo Imperio ad Germanos, teste Baronio, consensus intervenit Romanæ civitatis : quæ tamen omnia, et inde secuta nihil ad nos.	313
CAP. XLII. Decretum Episcoporum de Lotharii regno post Fontanellidensem pugnam, an ad rem faciat.	315
CAP. XLIII. An merito objectum a Baronio id quod est a Carolo Calvo in proclamatione adversus Venilonem positum.	316
CAP. XLIV. Argumentum ex Regum consecratione repetitum solvitur : Ludovici II Imperatoris, Lotharii I filii, epistola ad Basilium Imperatorem Orientis.	318

LIBER TERTIUS. Quo a Gregorio VII tempore, res extra Concilia œcumenica gesta referuntur; ad Caput primum Gallicanæ Declarationis.

CAPUT PRIMUM. An Gregorii VII ac secutis decretis ita res

	Pag.
confecta sit, ut de ea ambigere Catholicis non liceat : contrarium statuitur certis exemplis et Catholicorum omnium consensione : Melchior Canus, Bellarminus, Rainaldus, Perronius testes adducuntur.	321
CAP. II. Gesta sub Gregorio VII, primumque ejus de Henrico deposito decretum.	325
CAP. III. De Gregoriani decreti auctoritate quæritur : paucis repetuntur quæ de ejus novitate dicta sunt.	327
CAP. IV. Qui Gregorio VII Henricum deponenti adhæserint, eos falso fundamento nixos, falso nempe intellectu interdicti de vitandis excommunicatis, idque jam in confesso esse : sancti Gebhardi et aliorum ejus ævi in eam rem sententiæ.	328
CAP. V. Quod nunquam de potestate Reges deponendi canon conditus fuerit, nunquam edita professio, nunquam ea de re pronuntiatum, ac ne quidem unquam quæsitum : inceptum a factis quæ deinde ad jus tracta sint.	332
CAP. VI. Quod multi in Germania orthodoxi etiam Episcopi a Gregorii VII sententia discreparint : exemplum Trevirensis Ecclesiæ, ac Brunonis Archiepiscopi, Imperatori deposito omnia jura servantis, etiam ea quæ ad designandos Episcopos antiquitus data essent.	335
CAP. VII. Sanctus Otho Bambergensis, sanctus Erminoldus abbas, designationes Episcoporum ab Imperatore deposito factæ, ab orthodoxis Ecclesiis petitæ et admissæ : quid in iis Sedes apostolica et Concilium Romanum improbant.	337
CAP. VIII. Leodiensis Ecclesiæ egregium testimonium : Leodienses an fuerint schismatici : an in sua epistola falsum aliquid docuerint : cur pro ea doctrina veniam petierint, cum in communionem recepti sunt.	341
CAP. IX. Quod hæc decreta Gregorii VII, aliorumque Pontificum nullo deliberante aut approbante Concilio, tum pessimo exemplo et infelicibus auspiciis facta sint.	344
CAP. X. Philippus I, Francorum Rex, excommunicatus, nulla unquam depositionis mentione.	347
CAP. XI. Loci quidam Ivonis Carnotensis per summam inscitiam objecti solvuntur : corona regia Regi restituenda in his locis quid sit? Ivonem cum aliis omnibus Francis in obsequio perstitisse : Guillelmi Malmesburiensis locus.	349
CAP. XII. De investituris inter Paschalem II et Henricum V Imperatorem : excommunicationes a Conciliis latæ : depositio in Rhemensi Concilio a solo Papa ; facta compositio in Lateranensi I generali sub Calixto II, revocatæ depositionis, aut Regis rehabilitati nulla mentione.	351
CAP. XIII. Sanctorum Patrum ejus ævi, Anselmi Cantuariensis, Ivonis Carnotensis, Bernardi Claravallensis de Imperatorum depositione silentium : Locus Anselmi probantis Walerannum Henrico IV deposito, ut Regi, adhærentem.	355
CAP. XIV. Ivonis Carnotensis loci quidam expenduntur : exempla memorantur : horum occasione de Regaliæ causa, atque inita per Episcopos Gallicanos compositione, actum : de Gratiani Decreto quædam afferuntur.	357

	Pag.
CAP. XV. Bernardus Claravallensis Abbas : sub Innocentio II schisma ingens extinctum : libri de Consideratione ad Eugenium III.	359
CAP. XVI. Ejusdem Bernardi allegoria de duobus gladiis : quid ad eam majores nostri responderint obiter indicatur.	363
CAP. XVII. Hugonis de Sancto Victore locus ab adversariis obiectus.	365
CAP. XVIII. Friderici I res : duplex dissidium ; primum cum Adriano IV : quid sit beneficium, quid coronam dare ex Adriani responso ? Varius Adrianus : ejus decretum de Insulis.	367
CAP. XIX. Alterum Friderici I dissidium cum Alexandro III. Excommunicatur, deponitur, nec minus agnoscitur pro Imperatore, etiam a Papa : excommunicatio, res seria, depositio pro nihilo habetur.	370
CAP. XX. Henrici VI, Friderici filii, excommunicatio sine depositione per Cælestinum III. Item Philippi Augusti Regis Francorum, ob repudiatam uxorem per Innocentium III. Item depositio Othonis IV Imperatoris per eundem Innocentium : bella atrocia, harum depositionum appendix.	372
CAP. XXI. Post Imperatores hæcenus depositos, primus aliorum Regum Joannes <i>sine terra</i> Anglus, ab Innocentio III depositus, regno Sedi apostolicæ tradito restitutus ; quæ sedis apostolicæ odio et contemptui vertunt.	373
CAP. XXII. Refertur caput, NOVIT, extrav. de Judiciis : hujus edendi occasio : nihil ad rem : interpretatio necessaria.	375
CAP. XXIII. Bonifacii VIII cum Philippo IV Pulchro, Francorum Rege dissidium : acta Bonifacii rescissa a Clemente V : Rex, omnesque regni ordines, regni in temporalibus tuentur independentiam.	377
CAP. XXIV. Bullæ <i>Ausculda fili</i> , et <i>Unam sanctam</i> , expenduntur.	383
CAP. XXV. Reliqua Bonifaciani dissidii acta : Gallicana intacta : Bonifaciana a successoribus antiquata.	387
CAP. XXVI. Joannis XXII successorumque acta adversus Ludovicum Bavarum Imperatorem summatim referuntur, nec ad nostram questionem pertinere ostenduntur.	389
CAP. XXVII. De Navarræ regno Hispanis tradito : item de Joanna Albreтана, hæresis crimine, sub privationis pœna Romam a Pio IV evocata, quod Galli improbarint ac prohibuerint.	392
CAP. XXVIII. Sixti V et Gregorii XIV decreta in Henricum IV, Navarræ, ac postea Francorum et Navarræ Regem, quoad temporalia nullo loco habita : a Clemente VIII absolutio eidem Henrico IV nulla rehabilitationis mentione, ut Regi impertitur : obiter notatur, qui adversus Declarationem Gallicanam de <i>Libertatibus Gallicanis</i> , scripsit Anonymus.	393

**LIBER QUARTUS.** — Quo a Gregorio VII temporibus res in Conciliis æcumenicis gestæ referuntur : ad Caput primum Gallicanæ Declarationis.

**CAPUT PRIMUM.** Canon xxvii Concilii Lateranensis III, sub Alexandro III, quo pœnæ temporales adversus hæreticos decer-

	Pag.
nuntur; ibi distinctio notabilis, eorum quæ Ecclesia per se, et eorum quæ gerat Principum adjuta constitutionibus: hinc lux huic et aliis ejusdem generis secutis Canonibus: his decretis Principum consensus intervenire solitus: hinc quoque certa illis auctoritas.	397
CAP. II. Concilii Lateranensis IV Canon III, sub Innocentio III, quod ad pœnas temporales attinet, ejus est generis, in quo Ecclesia consensu et constitutionibus Principum adjuvatur: Principes facile comprobabant quæ adversus hæreticos ab Ecclesia sancirentur.	400
CAP. III. Antiquorum Imperatorum leges, quibus Ecclesia juvabatur ad pœnas temporales adversus hæreticos, in Conciliis Lateranensibus III et IV, decernendas.	401
CAP. IV. Ex historiis demonstratur quæ de feudis aliisque temporalibus, ecclesiastica auctoritate gererentur, Principum concessione et consensione valuisse.	403
CAP. V. Ecclesiastica potestas multa sibi vindicavit civilia: sacra bella reigionis causa, sive Cruciatæ: aliæ ejusmodi occasiones: S. Ludovici de Philippo Augusto avo insigne testimonium: tacitæ consensionis exceptio utrique ordini ad sua jura explicanda necessaria est: utriusque potestatis societas: Petri Damiani repetitur locum.	405
CAP. VI. De Friderico II deposito: sub Gregorio IX acta: excommunicatus, deinde depositus, a S. Ludovico et Gallis pro Imperatore est habitus: Concilium œcumenicum a Gallis requisitum, a Gregorio IX Romam convocatum.	408
CAP. VII. Quæ sub Innocentio IV, Gregorii IX successore, gesta: Concilium Lugdunense I: in eo acta; atque ex his et ante dictis, argumenta contra nos.	411
CAP. VIII. Solutio objectorum præcedentis capitis: duo quædam notatu digna: depositio edita, <i>sacro præsentis Concilio</i> , non <i>sacro approbante Concilio</i> , ut solet.	412
CAP. IX. De statu imperii Romano-Germanici quædam quæ ad objectorum solutionem spectant.	414
CAP. X. Constantiensia et Basileensia decreta: Sigismundi Imperatoris in Synodo Constantiensi imperiale decretum: ejusdem Imperatoris de Romano-Germanici Imperii Principibus, declaratio.	418
CAP. XI. Concilium Lateranense V sub Julio II. De Concilii Tridentini decreto sessionis XXV, capite XIX de Reformatione: quid nostri, etiam Curie Romanæ addictissimi, senserint.	423
CAP. XII. Nostri sæculi gesta ultimo loco reservata: dissidium Venetum, sub Paulo V, Henrici IV Magni opera compositum.	425
CAP. XIII. Cardinalis Bellarmini libri adversus Barclæum: Senatus decretum, antiquis ejusdem Senatus decretis congruum, quæ sacra Facultas suscepit: regii Concilii decretum, Perronii Cardinalis opera.	428
CAP. XIV. Conventus Ordinum regni 1614. Articulus propositus a tertii Ordinis deputatis: cur Clerus obstiterit, adjuncta nobilitate: Perronii Cardinalis oratio quatenus a Clero probata: an hæc novissimæ Cleri Gallicani Declarationi noceant.	429
CAP. XV. In Perronii Cardinalis oratione ad tertium Ordinem annotata quædam: ejus dicta confutantur: acta laudantur: hujus controversiæ finis.	431



CAP. XVI. Censura Sanctarelli. An Cardinalis Perronius jure metueret, ne Ecclesia errasse videretur, si censura notata esset illa de deponendis Regibus sententia.	435
CAP. XVII. Recapitulatio dictorum ad Caput I Gallicanæ Declarationis de temporalis potestatis suprema auctoritate : an quod Cardinalis Perronius objecit, nostram sententiam Romani Pontifices pro erronea habuerint ? An ab ullis Conciliis damnata sit ? An aliquis ex ea adversus Ecclesiæ auctoritatem metus ?	436
CAP. XVIII. De Regibus propter hæresim et apostasiam deponendis : cur ætate postrema multi Reges consenserint ? Cur scholastici Doctores ? Cur ab ea sententia discedamus ?	439
CAP. XIX. Anonymi auctoris, qui tractatum <i>de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ</i> eddit, liber I ex ante dictis confutatur.	441
CAP. XX. Reliqua anonymi argumenta soluta paucis : ac primum quæ ad Scripturam.	445
CAP. XXI. Argumenta anonymi deprompta ex antiquitate : tum ex Scholasticis et Canonistis.	446
CAP. XXII. Anonymi argumenta ex consensu Regum, et Sanctorum exemplis.	449
CAP. XXIII. De Anglicana controversia : Conclusio tractationis ad Caput I Declarationis Gallicanæ : doctrinam hanc Ecclesiæ catholicæ ornameto, aliam invidiam esse.	452











GTU Library

G



3 2400 00163 5238

PRINTED IN U.S.A.

GAYLORD

DATE DUE

**GTU Library**  
2400 Ridge Road  
Berkeley, CA 94709  
For renewals call (510) 649-2500

All items are subject to recall.

